

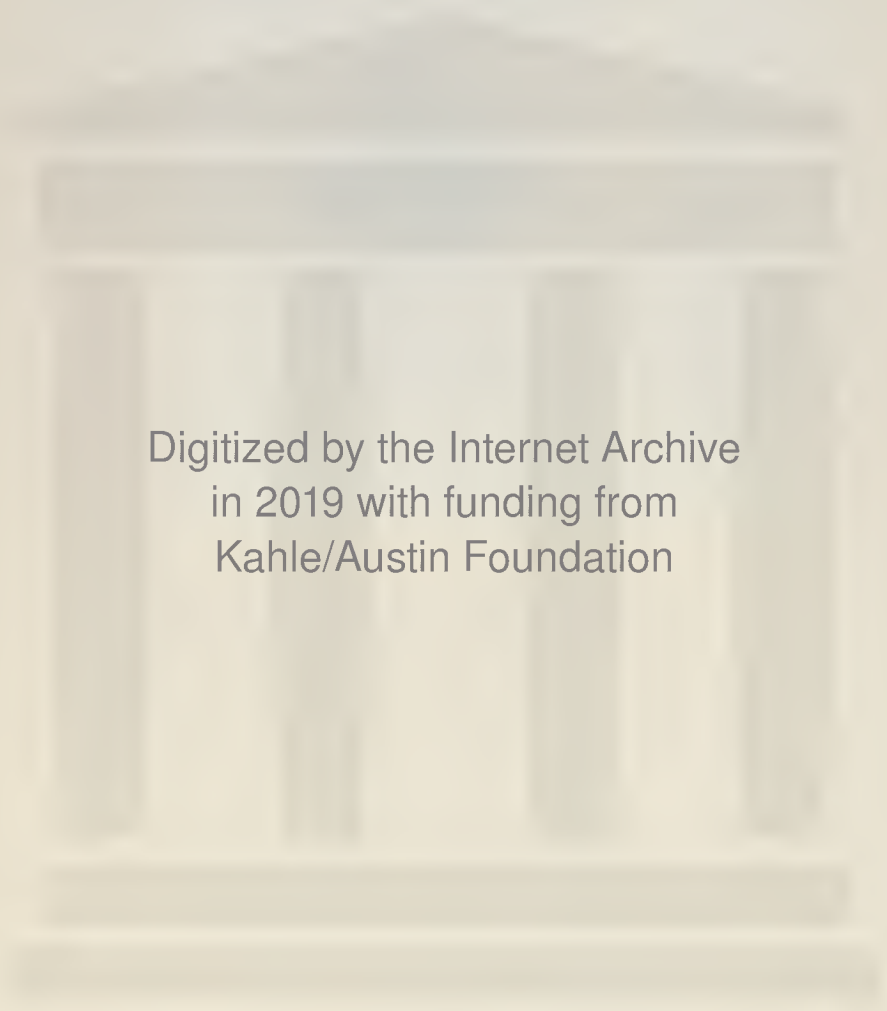

TRENT UNIVERSITY

LIBRARY
OF RELIGION

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Kahle/Austin Foundation

CORPVS
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS
ACADEMIAE LITTERARVM CAESARAE
VINDOBONENSIS

VOL. X.

SECVLII OPERA OMNIA EX RECENSIONE
IOHANNES HUEMER.

VINDOBONAE
APVD C. GEROLDI FILIVM BIBLIOPOLAM ACADEMIAE
MDCCCLXXXV.

Reprinted with the permission of the original publishers

JOHNSON REPRINT CORPORATION
111 Fifth Avenue, New York, N.Y. 10003

JOHNSON REPRINT COMPANY LTD.
Berkeley Square House, London, W. 1

SEDLII OPERA OMNIA

RECENSUIT

ET COMMENTARIO CRITICO INSTRVXIT

IOHANNES HUEMER.

ACCEDVNT EXCERPTA EX REMIGII EXPOSITIONE IN
SEDLII PASCHALE CARMEN.

VINDOBONAE

APVD C. GEROLDI FILIVM BIBLIOPOLAM ACADEMIAE

MDCCLXXXV.

Reprinted with the permission of the original publishers

JOHNSON REPRINT CORPORATION
111 Fifth Avenue, New York, N.Y. 10003

JOHNSON REPRINT COMPANY LTD.
Berkeley Square House, London, W. 1

LR BR 60 .C6 v.10

PROLEGOMENA.

I.

Sedulius, de cuius uita et scriptis alio loco ¹⁾ fusius tractauimus, postquam saecularibus studiis colendis uim inpatientis ingenii non utilitati animae sed inani uitae dependere, litterariae sollertia disciplinae lusibus infructuosi operis non auctori seruire sibi uisus est ²⁾, ad Christi miracula uersibus describenda ob hoc maxime accessit, ut alios exhortationibus ueritatis ad frugem bonae messis inuitans si quando infirmitatis humanae uitiiis forsitan lacessitus inpugnaretur, uerbis propriae disputationis ammonitus metueret et qui furta prohibuisset fur uideri uereretur et qui rectae soliditatis iter ostendisset procliuioris lubrici periculosa sectari et clipeo dominicae protectionis armatus inimicae iaculationis tela facili repulsione contemneret ³⁾. Volumen confectum, cui nomen PASCHALIS CARMINIS inposuerat ⁴⁾, poeta Macedonio presbytero, rerum suarum patrono, obtulit perlegendum, qui Sedulio respondit ac praecepit ut carmen in rhetoricum transferret sermonem causis, id quod dolendum est, non adiectis ⁵⁾. Neque uero opera

---

¹⁾ cf. *De Sedulii poetae uita et scriptis commentatio. Vind. 1878.* — Eodem spectant quaestiones quas postea instituerunt: C. L. Leimbach, *Ueber den christlichen Dichter Caelius Sedulius und dessen Carmen paschale. Goslar 1879* et G. Boissier, *Le carmen Paschale et l'opus P. (Journal des Savants, sept. 1881).*

²⁾ cf. epist. ad Maced. p. 3.

³⁾ cf. ib. p. 4.

⁴⁾ cf. ib. p. 12.

⁵⁾ cf. ep. ad Maced. alteram p. 171.

sua poeta siue Macedonii censura tetrica deterritus siue morte praematura impeditus ipse edidisse uidetur, siquidem Carmen indigestum et in cartulis scriptum postea Turcium Rufium Asterium exconsulem (consulem anni 494 p. Chr. n.) ordinarium atque patricium ad omnem elegantiam ordinasse et ad legentium utilitatem publicasse testimoniis ¹⁾ in codicibus uetustissimis exstantibus docemur. Idem Sedulii et musarum amicus, cum ecclesia Romana canonem librorum sacrorum esset conditura Sedulii 'ueracis poetae dicta' iterum edidisse et Gelasio papae dedicasse uidetur, id quod ex epigrammate illo dedicatorio ²⁾ concludimus ³⁾. Gelasii uero decretum de libris recipiendis uel non recipiendis, quod anno 495 uel 496 prodiisse harum rerum sciti contendunt, Sedulii carmen in hunc modum approbat et collaudat (c. 34): *Item uenerabilis uiri Sedulii paschale opus, quod heroicis descripsit uersibus, insigni laude praeferimus*. Qua summi pontificis approbatione carminis Seduliani laus iam antea peruulgata magna cepit incrementa ab eis praecipue, quos antehac Sedulii imitationem Vergilianam utpote poetae gentilis improbasse est uerisimile. Omnia abhinc fere saecula Sedulii seruauerunt memoriam. Atque non multo post Asterii editionem Liberius et Bellesarius (uel potius Liberius Bellesarius ut arbitror) ⁴⁾ Sedulium uersibus acrostichis ac telestichis satis tricosis exornauere et laudauere, quorum carmina etiam nunc in codicibus Sedulianis permultis leguntur (cf. infra p. 307). A saeculo sexto usque ad decimum et postea quantopere Sedulium auctores imitati sint uel quanta cum laude citauerint ex testimoniorum congerie infra (p. 361 s.) composita uideri licet: quae ii qui rei litterariae medii aevi magis gnari sunt facile augebunt. Nam poetam, quem iam Chilpericum regem imitatum esse Gre-

¹⁾ cf. comment. meam p. 31 seq. Testimonia eo loco prolata in permultis aliis codicibus, quos infra enarrabo, leguntur.

²⁾ cf. infra p. 307.

³⁾ cf. comm. meam p. 34 sq.

⁴⁾ cf. comm. m. p. 51. Praeterea notandum est in codice Montepessulano 362 s. IX Bellesarium Sedulii discipulum nominari cf. infra p. 307.

gorius Turonensis¹⁾ testis est, laude eximia cum aliis poetis sacris praeferunt: Venantius Fortunatus c. VIII 1, 57 (ed. Leo):

*Quod tonat Ambrosius, Hieronymus atque coruscat,
Sive Augustinus fonte fluente rigat,
Sedulius dulcis, quod Orosius edit acutus:
Regula Caesarii linea nata sibi est.*

Idem in libro primo uitae S. Martini u. 15:

*Primus enim docili distinguens ordine carmen
Maiestatis opus metri canit arte Iuuenus.
Hinc quoque conspicui radiauit lingua Seduli.
Paucaque perstrinxit florente Orientius ore,
Martyribusque piis sacra haec donaria mittens
Prudens prudenter Prudentius immolat actus.*

Isidorus Hispalensis, cui hi uersus adscribuntur²⁾:

*Si Maro, si Flaccus, si Naso et Persius horret,
Lucanus si te Papiniusque tedet:
Pareat eximio dulcis Prudentius ore
Carminibus uariis nobilis ille satis.
Perlege facundi studiosum carmen Auiti.
Ecce Iuuenus adest Seduliusque tibi,
Ambo lingua pares, florentes uersibus ambo
Fonte euangelico pocula larga ferunt.*

Neque rarius Sedulii auctores eruditissimi ecclesiae Britannicae mentionem faciunt uelut Aldhelmus Beda Alcuinus, quem a Carolo Magno in scholam Palatinam adscitum esse constat, Gallicae ecclesiae uelut Theudulfus, episcopus ille Aurelianensis, Ermoldus Nigellus, Smaragdus abbas, Ionas Aurelianensis alii, inter Germaniae doctores aeuo Carolino illustres Rhabanus, abbas Fuldensis: horum

¹⁾ Historia Francorum p. 237 (ed. Arndt et Krusch): *Scriptis alios libros idem rex (sc. Chilpericus) uersibus, quasi Sedulium secutus; sed uersiculi illi nulla paenitus metricae conueniunt ratione.*

²⁾ cf. Fabricius bibl. med. et inf. lat. V 301 M., Reifferscheid B. P. L. I 291.

aliorumque testimonia hic enumerare supersedeo ¹⁾). Quanto studio uero medio quod dicunt aeuo Sedulius lectitatus cultus propagatus sit praeter auctorum testimonia modo memorata catalogi bibliothecarum antiquissimi, qui nostrum saeculum tulerunt non pauci ²⁾), demonstrant. Satis superque ex his apparet Sedulii opera, poetica praecipue, in bibliothecis Italiae Galliae Germaniae Angliae celeberrimis inter opera pretiosissima fuisse adseruata. Ex quibus libris manuscriptis multi perierunt, multi adhuc exstant. In tanta codicum multitudine ad Sedulii opera recensenda antiquissimi et optimi hi sunt selecti:

M Codex Ambrosianus R. 57 Sup. membranaceus formae octauae palimpsestus, ex quo Angelus Maius primus eruit ediditque fragmenta orationum pro Scauro Tullio Flacco, saeculo septimo exeunte litteris uncialibus scriptus (cf. A. Peyron, *M. T. Ciceronis pro Scauro* etc. p. 216 sq. et Reifferscheid B. P. L. II p. 87). Liber (siue scedulae) quaternionibus tribus constat foliorum 23, uersuum in singulis paginis plerumque terdenorum bipartitorum. Folio primo superscriptum legitur: *142 Liber sc̄i columani de bobio*. Incipit a u. IV 128, desinit in u. V 438, sex priores enim quaterniones interierunt. In fine uniuscuiusque fere folii scriba litteris semiuncialibus utebatur, ut in spatio coartato singulos uel binos uersus scriptura continua conficeret; sunt autem his litteris scripti uu. IV 140, 141, 154, 155, 168, 169, 196, 211, 224, 263, 264, 277, 278, 304, 305. V 38, 39, 66, 67, 80, 81, 121, 122, 135, 136, 149, 150, 163, 164, 178, 179, 192, 193, 248, 249, 250, 277, 278, 303, 304, 317, 318, 331, 332, 347, 348, 361, 362, 375, 376, 389, 390, 403, 404, 417, 418. Folia hic illic lacera et a Ciceroniani fragmenti editoribus male uti uidetur tractata scripturam praebent partim deprauatam partim minutam, ut certis quibusdam locis nihil nisi litterarum uestigia appareant. Ceterum iam prius ineptus quidam sciolus folia margine in-

¹⁾ cf. indicem I, comm. m. p. 56 seq.

²⁾ cf. L. Delisle, *Le Cabinet des manuscrits* II p. 450 sq. et catalogum catalogorum perutilem quamquam non plenum in Mus. Rhen. 1882 p. 486 sq.

feriore decurtato lacerauit. Itaque desiderantur uersus V 206, 207, 431, 432; nonnullarum litterarum uestigia tantum exstant ut V 220, 221, 235, 248, 249, 250. Scriptus est codex sermone qui dicitur uulgari, in quo sollemnis est permutatio uocalium *e* et *ae*, *e* (*ae*) et *i*¹⁾, *i* et *y*, *o* et *u* (*um*) et in primitiuis uerborum syllabis et in finalibus; *h* modo additur, modo omittitur, praeterea *c* pro *ch*, *qu*, *t*, *u* pro *b*, *t* pro *d*, *f* pro *ph*, *g* pro *i* ponitur; *n m d* superflue adiciuntur: quas scripturae minutias orthographicas, cum ad lectiones recte iudicandas librique ueram aestimationem pertineant, diligenter adnotaui.

Codex uarias expertus est correcturas, quae locis nonnullis exceptis litterarum ductu facile distinguuntur. Correxerit primus is qui codicem scripsit uel qui librum contulit, cum hic illic litteras et syllabas omissas reficeret²⁾ et archetypi proprietates orthographicas mutaret. Multo plura correxerit manus secunda, quae non solum archetypi scripturas, quae ab usu scribendi recedebant, commutauit, sed etiam menda grauiora ex exemplari quodam emendato correxerit. Versus V 323, 344 et uocabula a librario omissa suppleuit manus alia, cui etiam glossas quasdam (cf. u. IV 263 *uidetur* 295 *purpura* V 103 *sonuit* 193 *partem australem* 237 *uideam* 68 *quid* [?]) attribuerim. Correctorum manus quam saepe hic liber passus sit, ex notis patebit. Discernere autem quid sit librarii, quid primi correctoris uel posteriorum cum non ubique potuerim, quid scripserit librarius enucleare studui et signo *M*¹, quid ex correctura profectum sit *M*² uel *corr. m. 2* indicaui. Atque eandem rationem in ceteris libris sum secutus. Codicem totum Mediolani excussi.

Ex eodem uel simillimo fonte fluxit codex pretiosissimus bibliothecae uniuersitatis Taurinensis E. IV 44. insignitus, T qui in eadem olim bibliotheca Bobiensi adseruabatur. Folio enim primo legitur: 139 *Liber scti columbani de bobio*. Liber mutilus ab initio et quondam cum libro E. IV. 43 signato

¹⁾ Singularis est forma *sedieligat* = *se diligit* V 410.

²⁾ Etiam u. IV 143 ab eodem librario additus esse uidetur.

(Cerealis) coniunctus nunc foliis constat 23 ita ut f. 3—27 tres quaterniones efficiant, et continet f. 1—2 Epistolam ad Macedonium a uerbis: *ab scripturis celsioribus* (cf. p. 6, 5) usque ad finem, f. 3^a—26^a paschalis Carminis libros V, f. 26^b—27^b hymnum I, f. 28 praefationem ad p. C. (cf. 14 s.) cum inscriptione et subscriptione. Scriptus est liber ab uno librario uel, si tamen a duobus, certe a duobus per uices operi incumbentibus duplici scripturae genere fol. 1—2^r uncialibus, 2^v—8^v et exceptis quattuor uersibus ultimis 9^r capitalibus, 9^r ultimi quattuor uersus uncialibus, 9^v u. 1—18 capitalibus, f. 9^v u. 19—f. 28^r uncialibus litteris (cf. Pasini, *Codices bibl. Taur.* II p. 244, Peyron l. c. p. 214 sq., Zangemeister et Wattenbach, *exempla codicum Latinorum litteris mai. script.* I p. 4 tab. XVI). Ex unciali scriptura conicitur librum saeculo fere VII exaratum esse. Correctus a manu s. VIII, ut Reifferscheidio (cf. B. P. L. II p. 136) uisum est et infra argumentis comprobabitur. Conlatoris munere functum esse Abundantium quendam subscriptio libri III et IV testatur haec: EGO ABUNDANTIUS ISTVM LIBRVM CONTVLI FELICITER (cf. p. 64 et 112). At in fine libri I et II scriptura langobardica scriptum tantum exstat: *contuli* (cf. Reifferscheid, *commentariolum de latinorum codicum subscriptionibus p. 1 s.*). Duos correctores fuisse ex scripturae iudiciis apparet, ex quibus unus leues librarii errores correxit et archetypi proprietates abstersit, alter lectiones antiquas radendo et corrigendo ex libro alius ordinis (cf. infra cod. A) codicem modo deprauauit modo auxit supplendo ea, quae librarius omiserat aut incendium quodam tempore deleuerat. Quae cum ita sint, inprimis lectionibus primae manus inuestigandis operam dedi, ceteras omnes signo *T*² uel *corr. m. 2* indicaui.

Scriptus est codex T eodem quo M sermone uulgari id quod exemplis libro quinto depromptis confirmabo: u. 1 *uirtutes* = *uirtutis* MT, 7 *hac hora* = *hanc horam* MT, *uenit* = *ueni* MT, 19 *suum uerbum* = *suo uerbo* MT, 25 *labans* = *lauans* MT, 28 *traditur* = *traditor* MT, 69 *traditus* = *traditur* MT, 34 *adque* = *atque* MT, 35 *sancxit* = *sanxit* MT, 63 *mina-*

īcm = *minacem* MT, 126 *crucis* = *trucis* MT, 64 *horiora* = *oriora* MT, 110 *sequentem* = *sequente* MT, 182 *patulis* = *patuli* MT, 197 *quod* = *quo* MT, 226 *anticum* = *antiquum* MT, 408 *modi quoque* MT, 268 *factis* = *fractis* MT — 71 *plus* = *pius* MT (I 279 *pallurus* = *paliurus* T), IV 213 *tacet* = *tacens* MT; accedit I 329 *cautus* = *catus* T, I 19 *face* = *fauce* T etc. F. 28 legitur praefatio paschalis carminis cum inscriptione ROBEO¹⁾ PREFATIO OPERIS SACRI LIBRORVM NOVI ET VETERIS TESTAMENTI et in fine ROBEO INCIPET RATRV M OPVS ID EST EX VESTER TESTAMENTI LIBER PRIMVS ET EX NOVO QVATTVOR QVOD SEDVLIVS INTER CARTOLAS SVAS SPARSAS RELIQVID ET RECOLLITI ADVNATIQVE SVNT A TVSCIO RVFO ASTERIO VC ET EXCONSOL ORD^o PATRICIO SVPRASCRIPTORVM EDITORE LIBRORVM (cf. de hac subscriptione Peyron l. c. p. 215, O. Jahn, *de subscriptionibus antiquis* [acta soc. litt. Lips. 1851 p. 327 sq.], Haase, *index lectionum uniu.* Vrat. 1860, Reifferscheid, *commentariolum* etc. l. c., meam commentat. p. 31 sq.)²⁾. Ipse contuli, locos quosdam I. Mueller a me rogatus iterum inspexit.

Codex Gothanus I 75 membranaceus formae quadratae I^a saeculo VIII litteris anglosaxonicis scriptus foliorum 122

¹⁾ cf. meam comment. p. 31 adn. 1. Wattenbachii coniectura probatur fortasse hac uerborum interpretatione: *robeum* = *robum* = *rufum*.

²⁾ Verba ad poetam spectantia et multis codicibus peruulgata haec fere sunt:

<i>Hoc opus Sedulius inter</i>	t P	<i>incerta</i> Reg. 1
<i>cartulas dispersum reliquit, quod</i>	^h <i>cartōlas</i> H, <i>chartulas</i> EKP, <i>kartulas</i> D	<i>reliquid</i> KRT Reg. 1
<i>recollectum adunatum atque ad omnem elegantiam diuulgatum</i>	-t corr. H	quo F
<i>est a Turcio Rufio Asterio u. c.</i>	^d <i>at</i> P	
<i>exconsule ordinario atque patricio</i>	<i>el*eganciā</i> P, <i>eligantiam</i> EGHOR	
	<i>ac turcio</i> G	<i>torcio</i> D, <i>turcio</i> (t ex d) P
	<i>rufo</i> (o corr.) EFH, <i>ruffo</i> O Reg. 1, <i>rufino</i> be, om. G	
	<i>v̄·c·</i> P, <i>v̄·c̄</i> E, <i>v̄c̄</i> F, <i>ūc̄</i> GH γ , <i>uc</i> R Dc, <i>quinto uicario</i> Ob, <i>quinto v. c. d.</i> , <i>quinto e.</i> , <i>uiro claro</i> Reg. 1	
	<i>consule</i> FOe	<i>adq̄</i> P, <i>ac</i> G
	<i>patrio</i> F, <i>patritio</i> T	

bibliopegae graui iniuria mutilatorum ita ut in margine non solum singulae litterae sed uerba etiam sint abscisa. Continet a f. 4^a—6^b Sedulii uu. II 42—207, f. 7^a—9^b u. IV 138—308, f. 9^b—11^a libr. V cum capitalis libri quinti (f. 9^b); uersus plerumque spatio non intermisso se recipiunt. Post uersus paschalis carminis sequitur hymnus II; a medio f. 20^a litteris minutis atque recentioribus (s. IX) scripti leguntur uersus quidam hymno II adnexi (cf. infra p. 168) et subscriptio: EXPLICIT HYMNVS SEDVLII *poete uel rethor* } *de natiuitate etc. decantatus. qui uidelicet hymnus metro iam-bico t&ra* } *fertur esse conpositus, quod genus metri recipit iambum locis omn* } *spondeum uero tantū inparib; ut sunt etiam ambrosiani illo g* } *metri decantati. Sedulius uersificus primo laicus in italia philo* } *didicit, postea cum aliis metrorū heroicū machedonio consulante* } *In achaia libros suos scripsit in tempore ualentiniani & theodo* } IN MATH̃ uersus ·II·CC· IN MAR̃ ·I·C· IN LṼC̃ ·II·CCC· IN IOH̃ ·IIJ̃ SVNT SIMVL VIII·CCCC· uersus ¹⁾). Inde alia manu scripti leguntur hymni hi:

¹⁾ cf. Beda de re metr. p. 256, 27 K. Haec pluribus codicibus exstant:

<i>Sedulius uersificus primo</i>	<i>incipit ars Sedulii poete qui primo</i>
<i>laicus in Italia philosophiam</i>	CO
<i>didicit; postea cum aliis metro- rum generibus heroicum metrum</i>	^v com O <i>metrorū</i> GH ^h heroicū G <i>metricum heroicum</i> K, <i>me- trum heroicum</i> F <i>generibus om.</i> GH <i>aliis sociis</i> F, <i>aliis conso- ciis heroicum</i> b
<i>Macedonio consulente docuit. In</i>	<i>consulante</i> FG ^h H, <i>consulante</i> K <i>deinde</i> F
<i>Achaia libros suos scripsit tem- pore imperatorum Theodosii et</i>	<i>cū scripsit</i> F, <i>conscripsit</i> b <i>in</i> FGH b <i>imp.</i> om. FGK b <i>filiis Arcadii</i> CO <i>minoris Th.</i> C, <i>iunioris</i> <i>Th.</i> O
<i>Valentiniani.</i>	<i>ualentiniani et theodosii</i> FGHR <i>ualentini</i> F, <i>ualetiani</i> O <i>fili</i> <i>Constantini</i> C, <i>fili constantii pax</i> O

f. 20^b [A]ltus auctor omnium . . f. 21^b *Benedicamus dei nato*; f. 22^b contra haereticos: [Arri]us et Sabellius [hae]retici impudici . . ; f. 23^a EDITVS A $\widetilde{\text{SCO}}$ ELARIO PICTAV $\widetilde{\text{EPO}}$ hymnum dicat turba fratrum hymnum cantus personet etc.; sequuntur ab alia manu scripti VERSVS BELLESARII SCOLASTICI (cf. infra p. 307); f. 23 Sedulii hymnus I. cum glossis interlinearibus et marginalibus; f. 25^a INCIPIT LIBER ALDHELMI $\widetilde{\text{EPI}}$ GRAMMATICI DE VIRGIN $\setminus$ METRICA TYRONES NVNC PROMVNT CARMINA CASTOS etc.; f. 69^b post uersus: *Rex humilis $\widetilde{\text{xps}}$ suspensus crimine nullo stauerit atque humili stolidum uirtute* — carmen illud de uentis (cf. Anth. l. 484 ed. Ries.); f. 70^a *Dilectissimo et honorabili $\widetilde{\text{sco}}$ fratri Victurio Hilarus* (sic) episcopus uobis Romae . . f. 71^b INCIPIT PROLOGVS ad eundem de ratione paschae . . f. 77^a *Explicit prologus $\widetilde{\text{sca}}$ uicturi ad papam hylarium de ratione paschae. Incipit cyclos uicturi* . . f. 106^a *Explicit cyclos uicturi per annos quingentos triginta duo qui explicitus a capite repetitur. deo gratia* — f. 106^b *Domino uenerando mihi patri Stefano episeopo dyonisius* — f. 107^a incipiunt *Canones apostolorum* cf. Jakobs, *Beiträge oder Merkwürdigkeiten der herzoglich öffentlichen Bibliothek in Gotha* II 134 ff. Correctus est textus Sedulii pluribus manibus, ex quibus secunda scripturam manus primae imitabatur, tertia ex codice diuersi generis multa intrusit, quas tamen lectiones plerumque uno eodemque signo *m. 2* indicaui, cum unius primae manus sit auctoritas. Raro adiectae sunt glossae pretii fere nullius.

Eiusdem fere saeculi est cod. Basileensis O IV. 17, qui A in bibliotheca uniuersitatis Basileensis nunc adseruatur, formae oblongae minoris, litteris anglosaxonicis scriptus. Ex indice uetere folio primo inscripto liber olim continebat foliis 64: *Quedā de s. Martino. Itē apologia Sedulii reth. It' uita s. Eulalie uirg.*, nunc tantum f. 11—64 exstant, quibus Sedulii

Sicut in catalogo illustrium reperimus, quem beatus Hieronymus inchoauit, Paterius uero discipulus eius perfecit.

hieronimus in chatalogo FH de rell. cf. comm. meam p. 21 s., infra p. 316.

carmen mutilum in fine (lib. I — V 227) continetur. Hunc librum e monasterio S. Martini Turonensi in Germaniam esse transportatum ueri non dissimile esse uidetur (cf. Wattenbach, *Geschichtsquellen*³ p. 224). Habuit liber scriptorem ualde inscium, qui artis metricae ignarus uersus uno tenore scripsit et exemplaris uel exemplarium lectiones discrepantes $\dagger$ signo interiecto plerumque iuxta posuit¹⁾. Collocationem uerborum ad libitum mutasse uidetur. Quaedam correxit manus prima, compluria altera coaeva. In libro quamquam perspicue scripto *a* et *u* litteras non facile dinoscas. Scripturae proprietates partim cum codicibus MT communes partes discrepantes et singulares²⁾ diligenter adnotauit³⁾.

¹⁾ cf. I 22 *biblis † bellis* I 353 *formam † carnem* I 356 *nosses † nescis* III 167 *largior † agnos agros* IV 112 *in nau¹alno* IV 131 *uiduauerat † urna orba* — I 80 *angusto mihi calle coartato uiam*, in exemplari haud dubie fuit *angusto*; I 155 in exemplari fuit *spes ablata bibendi uiuendique fuit*, habet codex: *uiuendique solo fuit*, IV 225 *partequa*, fuit *qua*, II 97 *cur sunt trca dona*, fuit *cur tria^{sunt} dona*, II 123 *luctum plangoremque* cf. infra p. XXVIII, III 281 *specie ore*, fuit *ore* cf. etiam I 180.

²⁾ cf. I 38 *lessis* I 73 *infussum* I 109 *annosso* II 23 *missertus* II 114 *ballatibus* II 140 *ussus* II 137 *possita* III 315 *Cessareum* IV 92 *ollim* — at contra II 71 *fulsise* III 95 *dimisis* — praeterea 11 3 *abiecias* pro *abicias* III 99 *discende* pro *discede* I 366 *longua* pro *longa* II 225 *uentuosa* pro *uentosa* II 291 *longuius* pro *longius* III 172 *fluiens* pro *fluens* III 329 *mundialis* pro *mundalis* IV 266 *liongo* pro *longo* I 219 *palliorus* pro *paliurus* . . .

³⁾ Inter fragmenta latina bibliothecae Monacensis duo folia uersus Sedulii continere animo benigno Guilelmus Meyer mihi nuper indicauit. Cum litteris merouingicis tum numero DCCLXXI folio alteri adpicto mihi persuasi fragmenta ad s. VIII pertinere. Atque dolendum tantum uu. II 133—362, 275—287, 289—300 hodie exstare, nam liber eiusdem generis et ordinis erat quo cod. A, ut lectiones II 292 *uiui* = A, *sepultis* = A 276 *inquit* (*indiq*; A) satis demonstrant. Nonnulla a codice A aliena et singularia esse e lectionis uarietate, quam G. Meyer mecum communicauit, edoceberis: II 276 *tradiderit* — *inquit* 278 ET NE NOS INDVCAS IN TEMPTATIONEM 280 *agit* 284 *linquet* — *temptatio* 285 *artum* 289 *sectare quodque* 290 *alet* 295 *conspicius* — *ad sua* — *iustus* 296 *sinos* — *ad leua* 297 *exercit* — *mittit* 299 *turba*.

Iam ad codices saeculi noni describendos accedamus; sunt uero hi: Codex Karoliruhensis 217, olim Augiensis, K formae quadratae s. IX exeunte scriptus ¹⁾ continet f. 1—39 Iuueni historiam euangelicam, f. 40 Sedulii epistulam ad Macedonium, deinde f. 41^b adnotationem illam ad Sedulii opera pertinentem *Hoc opus etc.* cum carmine Asterii, tum *Sedulius Macedonio**) epistula premissa presbitero XVI dehinc uersuum prologo lecturos inuitans paupertatem exilis ingenii olerum comparat uilitati, ex cuius carmine de singulis utriusque testamenti miraculis haec sunt capita notata. Sequuntur capitula librorum (cf. infra p. 147), f. 43^b INCIPIT VERSVS BELLESARII SCOLASTICI — f. 44 INCIPIT PRAEFATIO PASCHALIS CARMINIS. Post praefationem leguntur illa ad Sedulii uitam spectantia (cf. supra p. VII); item de Iuueno quae tradidit Hieronymus in libro illo de uiris illustribus cap. 84 — f. 44^b Sedulii liber primus incipit, qui desinit f. 65^a. Eiusdem hymni f. 65^b—67^a litteris minutis scripti nisi multo cum labore non leguntur, cum folia scabendo sint lacerata et scriptura radendo sit deprauata ac fere euanida ²⁾. Secunda manus praeter primam multa correxit, item tertia, quae glossas et latinas et germanicas multas initio, raras sub finem adiecerat. Ipse contuli auctoritate libri ex Ludwiggii apographo cognita.

In eodem libro e diuersis exemplaribus excussi iterum L leguntur Iuuenus et Sedulius, atque f. 68^a HIC HIC SVNT EVANGELIA ·III· VERSIBVS G. VETTI AQVILINI IUVENCI VC

*) *epistola Macedonio* DEOP (*Machedonio*) R, *epistola macedonia* Reg. 1 p̄brm E² pcrmissa R laturus (?) P prolongo D lectulo D p̄apertate P holeris P, holerum D ingeniote R utilitati R miracul̄ P sunt capita H capitula p̄renotata DR, sunt capita p̄renotata O coaptata Reg. 1

¹⁾ In foliolo quodam libro inserto legitur: *Adalbr̄ istū codicem scripsit.*

²⁾ Inter diuersa scribarum tentamina, quae f. 67^a exstant, inueniuntur nomina propria ueluti: *crhart. r*trathart. uuiprehta · mangnam.*

PRBI — f. 106^b INCIPIT LIBER .VC. SEDVLII OPVS PASCHALE — f. 118 EXPL LIBER .III. SEDVLII OPVS PASCHALE. INCIPIT LIBER CENTO PROBE. At quaternionum et foliorum ordo adeo est turbatus ut inter Iuenci et Probae carmina Sedulii uersus hodie legantur ita: f. 101^b—106 (lib. I 1—231) — f. 122^a—129^b (lib. I 231—368, lib. II) — f. 162^a—169^a (lib. III, IV 1—98) — f. 106^a—112^a (lib. IV 98—308, lib. V). Carmen ab eadem manu qua pars superior est scriptum, ab eisdem etiam correctum. In bibliotheca satis clara monasterii Augiensis Sedulii Iuenci Probae compluria exemplaria exstitisse ex uetere catalogo anno 822 confecto docemur, qui legitur in libro illo Neugarti, *episcopatus Constant.* I p. 543 sq.

Z Codex Turicensis C. 68 olim Sangallensis ¹⁾ s. IX exeunte scriptus fol. 127 continet post folia priora, ex quibus unum manu recentiore scriptos exhibet nonnullos uersus hymni Seduliani II (u. 39—110) et carminis Cypriani de resurrectione u. 1—16, alterum canonem euangeliorum rhythmicè compositum (cf. Bartsch, *Zeitsehr. f. rom. Phil.* II 216, Duemmler, *Anzeiger f. Kunde deutsch. Vorz.* XXVI 80; W. Meyer, *Der ludus de Antichristo* p. 91), incipientem *quam inprimis speciosa quadriga*, desinentem *sexaginta et per duo numerum* — praefationem et carmen Iuenci (f. 3^a—71^a), deinde f. 71^a—79^a Sedulii librum I u. 16—368. Huius folii partem inferiorem explent carmina uaria: *Principium Iani etc.* et *Prima dies Phoebi sacratus nomine fulget* (cf. Riesi Anth. lat. 488 et 640); f. 79^b epitaphium Alcuini legitur (cf. Duemmler, *Poet. lat. aevi Carol.* I p. 350, *Studia Vind.* 1880 p. 72), f. 80^a sequitur litteris uncialibus scripta Sedulii praefatio, quam excipiunt paschalis carminis libr. II, III, IV, V; sequitur f. 110^b praefatio ad centonem Probae cum carmine eiusdem usque ad f. 124^b, deinde carmen acrostichum ac telestichum *Iohannis eelsi rimans misteria celi*, quod exstat etiam in codice quondam Sangermanensi nunc Petropolitano Q. I. 15 s. IX (cf. *Neues Archiv* VI p. 510); f. 125^a uersus Sedulii in carmine a manu prima omissi V 104—176, 196—201 ab

¹⁾ cf. Weidmann, *Geschichte der Stiftsbibliothek St. Gallen* p. 428.

eadem manu scripti, quae f. 1 uersus Cyprianos exarauerat; f. 126^b fabulae V et IX Aviani cum inscriptione communi ASINVS PELLE LEONIS INDVTVS (cf. Aviani fab. ed. Froehner p. 10). Litteras ex parte euanidas manus recens suppleuit inprimis f. 74^a (u. I 127—138), f. 76^b (u. 249—255, 268—278), f. 77^b (u. 295—300), f. 78^a (u. 334—346) al. et lectionem uariam supra lineam posuit. Cum eadem manus, quae in f. 1 carmina supra enarrata scripsit, multa correxerit multasque glossas adiecerit, lectiones priores non facile est ubique distinguere.

Codex Sangallensis 877 miscellaneus formae quadratae ¹ ex parte ut uidetur a monacho Sangallensi Ruadkero ¹) s. IX scriptus post uarios grammaticorum praecipue libros continet p. 117—203 Sedulium (cf. G. Scherrer, *Verzeichnis der Handschriften der Stiftsbibliothek St. Gallen* p. 305). Atque p. 117—123 leguntur capitula in tres libros digesta (cf. infra p. 147), p. 124—125 fragmentum libri I paschalis operis sine inscriptione, p. 125—132 epistula ad Macedonium cum carmine Asterii (*Hoc opus etc.*) et praefatione illa prosaica (*Sedulius epistola Macdonio praemissa etc.*); p. 130 incipit paschale carmen libris V diuisum; p. 201 legitur hymnus II, p. 203 hymni primi u. 1—14, quaternio enim XIII. quattuor foliis constat. Sedulium excipit Donatus minor p. 204: *incipiunt feliciter primae partes artium Donati grammatici urbis Romae*. In pagina nouissima (163) quaternionis decimi radendo litterarum uestigia tantum sunt reliqua. Liber diuersis manibus est scriptus atque quaterniones XI et XII et XIII (u. III 87—V 438) litteris minutis, lectiones uariantes et glossae in hac parte multae leguntur. Discrepat scriptura hymnorum (fine alterius excepto), quae cum scriptura epistulae facit. Secunda manus suppleuit uersus, quos prima omiserat I 294—297, IV 184, V 196—202; desunt adhuc V 104. 176, quam

¹) pag. 182 ter legitur nomen Ruadkeri, quem anno 879 diploma quoddam scripsisse docet Wartmann, *Urkundenbuch der Abtei St. Gallen* II p. 221. Eundem etiam Turicensem et alterum Sangallensem, quem infra describam, excussisse in studiis Vindobonensibus 1880 p. 71 suspicatus sum.

lacunam manus altera indicauit in marg. uersus 102 *hic*....
dimissus XIII (cf. supra cod. Z). Librum a me rogatus
 iterum iterumque inspexit Idtensohn liberalitate grata mihi
 mente recolenda.

Inter libros Gallicos uetustate et auctoritate eminent: Codex
 E bibliothecae scholae medicinalis Montepessulani 362 (ex
 libris oratorii collegii Trecensis) membranaceus formae qua-
 dratae s. IX scriptus. Continet f. 1^a—4^b epistolam ad Mace-
 donium, deinde praefationem illam prosaicam *Sedulius epistola*
etc. et uersus Bellesarii (II^a) cum adnotatione *Hoc opus* etc.
 F. 5, 6, 7 manu recentiore (s. XIV) scripta ¹⁾ continent car-
 men Asterii et iterum praefationem prosaicam capitula libri I
 paschale carm. lib. I u. 1—92, f. 8^a—36^a reliquos uersus
 carminis per IV libros digestos, deinde hymnos duos et Bellesarii
 carmen (cf. infra p. 309 II^b et II^a). Sequitur f. 39^a praefatio ad
 Iuueni carmen *Matheus instituit uirtutum tramite mores* etc.
 et carmen ipsum usque ad f. 93^b; a f. 94^a—267^a Lucani
 Pharsalia leguntur (cf. catalogue des départ. I). Correctus est
 liber a manu secunda, quam secuta est alia. Praeter capitu-
 lorum inscriptiones et in margine et supra lineam glossae ²⁾
 permultae inueniuntur. Ipse contuli.

F Codex Parisinus latinus 9347 olim Remensis (f. 2^b in
 ora summa: *Libri sci Remigii uolumen VIII* et f. 2^a in ora
 infima *Remigius Constanti*, f. 18 LIB SCI REMIGII) membrana-
 ceus formae maximae s. IX scriptus continet praeter Iuuenium
 Prosperum Sammonicum Aratorem Venantium Fortunatum
 carmina quaedam adespota (cf. Duemmler, *Neues Archiv* IV
 120 et *Studia Vind.* IV 171 ff.) Sedulium, atque f. 1^b ad-
 notationes illas ad poetae uitam pertinentes *Sedulius uersi-*
ficus etc.; sequuntur quaedam alia eadem fere quae ex
 codice Vindobonensi 85 edidi in *Zeitschr. f. österr. Gymn.*
 1876 p. 503, historia de Arrio haeretico, f. 2^b hymnus II.
 F. 3 epistula ad Macedonium incipit, quam excipit argumentum

¹⁾ Lectionem huius manus praetermisi.

²⁾ In his f. 1 nomen *Vegetii*, f. 9 *Cassiodori* citatur.

quoddam libri primi f. 4^a. *Genitorem nati atque filium patris peto quoque sanctum spiritum trinitatem in substantia una cui semper sua seruauit factura uti possim (ex possumus) proferre de pluribus pauca uerbis licet rudibus — quis enim cuneta fari poterit quae Saluator nostra causa fecerat. Enoch ergo etc.* Sequitur *Hoc opus etc.* cum carmine Asterii interposita inscriptione PASCHALIS CARMINIS LIB̃ PRIM', deinde paschale carmen quattuor libris comprehensum cum hymno I et subscriptione *hieronimus in chathalogo Sedulius uersificus* etc. — uersus Bellesarii (cf. infra p. 307 II^a et II^b). Paginae columnarum binarum undequadragenorum uersuum; duae manus correxerunt et glossas inter lineas et ad marginem adiecerunt. In fine libri hi uersus leguntur: *Christe deus nostrae benedictioe conuiuia mensae | quaeque tuis seruis mitissime dona dedisti | per te sint benedicta quidem. tu largitor almus.*

Codex Parisinus latinus 14 143 (S. Germani a Pratis 1455, olim Corbeiensis) membranaceus formae octauae s. IX scriptus, cuius catalogus uetus monasterii Corbeiensis iam mentionem facit (cf. Delisle, *Le Cabinet des mss.* II 432 n. 282), continet f. 1^a hymnum *benedicamus domino* cum neumis; f. 2 lacerum in ora summa habet uerba scriptoris kl $\overline{\text{ME}}$ *hunc librum inchoauim'* ~ $\overline{\text{V}}$ $\overline{\text{ID}}$ $\overline{\text{IVL}}$. In pagina altera eiusdem folii a duorum glossatorum manibus leguntur nonnulla de uita et scriptis Sedulii *Sicut sēs hieronimus dicit in eathalogo uirorum illustrium. Iste Sedulius primo laieus fuit et in aethaia doeuit sceulares discipline. Postea uero totum se ad deum contulit et omne studium, quod ante habuerat in illis seularibus disciplinis, conuertit ad diuinas scripturas. Seripsit ergo librum hunc de uetere et nouo testamento* etc. (cf. F) — deinde INCIPIT ARS SEDVLII POETE QVI PRI... PHYLLOSOPHIAM DIDICIT POST.. GENERIBVS EROICV̄ METRVM MACEDON... IN ACHAIA LIBROS SVOS SCRIPSIT... THEODOSIO ET ualent... — f. 3 fragmentum epistulae ad Macedonium (ab... *nutrimentum quod in me* etc.) cum glossis plerisque, quod excipit f. 6^a HOC OPVS etc. cum carmine Asterii (INCIPIVNT VERSVS EIVSDEM). Sequitur SEDVLIVS EPISTOLA etc., deinde paschale carmen

libris quinque comprehensum — f. 50^b hymn. I — f. 52^a carmina Bellesarii (I^b et II^a) inscriptione erasa — f. 54^a iterum *Sedulius uersificus* etc. — f. 54^b hymnus II — f. 55^b—59^b Pauli Diaconi carmen de S. Benedicto (cf. Duemmler, *Poetae l. acui Car.* I 34) — f. 60^a Einhardi rhythmus de passione Christi martyrum Marcellini et Petri (cf. Duemmler l. c. II p. 126) — f. 60—68^b de gradibus sacerdotum et clericorum et episcoporum — f. 72^a—82 carmen ineditum de S. Quintino (cf. Duemmler, *Neues Archiv* IV 262). A duobus scriptoribus glossae sunt adiectae (rarae sub finem); duarum manuum correcturas expertus est liber, quae ad aliud exemplar pertinent. Capitula in margine adsunt.

- H Codex Parisinus latinus 13 377 (S. Germani a Pratis 1312, olim Corbeiensis 244) membranaceus formae octauae et f. 150 s. IX scriptus continet ex indice f. 1 sermonem S. Augustini in cathedra S. Petri ¹⁾ (= Fulgent. p. 358 ed. Ven.) — f. 2—12^b uitam S. Demetrii martyris — f. 12^b—15^b sermonem Augustini de omnibus sanctis apostolis (= Maximi Taurinensis hom. p. 305 ed. Rom.) cum subscriptione: *Quicumque hos sermones legeris memento in orationibus tuis ||||| qui eos in quodam Ambianensi libro inuentos in honore scōrū apłōrū prout potuit in hoc libro de salute anime sue descripsit. porro hec utcumque scripta ut melius rescribat qui insumpserit laborem. hec in exemplar||| a deo habeat retributionem.* Sermones uariis iisque recentioribus manibus sunt scripti. A f. 16 radendo et conglutinando corrupto usque f. 18^a pertinet epistula ad Macedonium; sequitur *Hoc opus* etc., f. 18^b inscriptio carminis libri I, quam excipit carmen Asterii et *Sedulius epistola* etc. cum capitulis. Paschale carmen libris quattuor comprehensum pertinet usque ad f. 52 med., inde hymnus I cum uersibus Bellesarii (II^a et II^b) et adnotatione HIERONIMVS IN CATHALOGO *Sedulius uersificus* etc. legitur, tum litteris minutis

¹⁾ In fine post rasuram legitur: ... VT CORBEIA BONO CARVIT FVLCHONE PATRONO | CEPIT DESTITVI NOBILITATE SVI | VERV̄ Ē REQVI-ESCAT II. IN PACE. AM. FIAT AVGVSTINVS QVI *defecerit in semine non gaudebit in messe.*

a manu recentiore scriptus hymnus II. cum neumis et *Felix nimium aetas contenta fidelibus etc.* — f. 56^a haec Augustini ex sacris epygrammata dictis (= in epigram. Prosperi cf. A. Mai class. auct. V 386) — f. 56^b INCIPIVNT EPYgrammata Prosperi (f. 80—82 poema ad uxorem exstat, quod Paulino Nolano uulgo adscribitur p. 738 ed. Mign.) — desinunt in f. 82 cum subscriptione EXPLICIT EPIGRAMMATVM SCI PROSPERI. F. 82^b explent excerpta ex Bedae historia eccles. Anglorum (III 151) — f. 83^a INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI BEDAE DE ARTE METRICA — f. 107^a incipit Alcuini grammatica seu dialogus inter Francum et Saxonem, qui usque ad f. 148^b pertinet. Inde uaria Alcuini praecipue carmina sequuntur cf. Duemmler, *Poet. lat. aeu. Car.* I p. 632, p. 300 c. LXXXII p. 303 c. LXXXV 2. Concluditur liber oratione Eugenii Tolentani f. 149^b *Res dñs immensi qui constat machina mundi.* Glossae et correcturae a duabus manibus sunt profectae, quae etiam uersus euanidos suppleuerunt.

Saeculo nono uel decimo scripti sunt:

Codex Bernensis 267 membranaceus formae quadratae B f. 33 olim liber sancti Benedicti monasterii Floriacensis (cf. f. 18^b *liber sancti Benedicti abatis floriacesi*ceno* et 33^b in marg. *scripsit monac' | [bene]nedicti patris | unus*) continet paschalis carminis in quattuor libros diuisi lib. I uu. 339—368 lib. II u. 1—25, 102—177 lib. III 189—339 lib. IV et V u. 1—56, 95—438 hymn. I et II cum scholiis interlineariis, quae tamen a f. 45 desinunt. Scriptura f. 1—18 fere euanida nisi summa oculorum intentione non legitur. Nonnulla correxit manus prima compluria manus altera atramento nitido (cf. Hageni catal. cod. Bern. p. 300; Halm, *Verzeichniss der älteren Handschriften lateinischer Kirchenväter in den Bibliotheken der Schweiz* p. 51).

Codex Carnotensis 58 (ex libris monasterii S. Petri Carnotensis ordinis S. Benedicti congregationis) membranaceus formae quadratae continet post dialogum S. Gregorii et tractatum de quattuor quae fiunt in ecclesia sacramentis f. 39 Sedulii carmen libris IV diuisum cum inscriptione INCIPIIT ARS SE-

DVLII POETE *qui primo laicus etc.* (cf. infra Ottobianum 35). Sequitur epistula ad Macedonium usque ad uerba *dum profusius*, reliqua epistulae leguntur 77^a; inde f. 41 GRAMMATICI POETÆ DE MIRACVLIS VETERIS TESTAM̃TI. Dissentit textus et ordo capitulorum ab iis, quae infra ex uetustioribus libris edidi cf. *I De enoch translato. II de abraham et sarra. V de uirga in draconem c̄uersa. III de loth et eius uxore. IIII de igne non ardente in rubo. VI de siccato mari rubro. VII de man (n ex corr.) caelesti etc.* Ordo foliorum ualde est turbatus: f. 83 et 81 hymnus I cum carminibus Bellesarii (II^a et II^b), f. 87 hymni II u. 1—61 leguntur. De Alcuini uita Antichristi et reliquis, quae in codice exstant, cf. *catalogue des manuscrits de la ville de Chartres* 1840 et Pertz, *Archiv* VIII p. 386. Codicem ex alio exemplari manus secunda correxit, ad quam accessit tertia (cf. IV 100). Glossae permultae in epistula ad Macedonium et in hymno I. leguntur.

R Codex Sangallensis 197 formae quadratae, paginarum 398, qui nunc est cum quattuor aliis conglutinatus (cf. Scherrer, *Verzeichnis der Hss. der Stiftsbibliothek von St. Gallen*), continet f. 369—397 Sedulii paschale carmen in tres libros diuisum. Iuueni carmen excipit epistula a. M., quam sequitur *hoc opus etc.* et carmen Asterii, deinde *Sedulius epistola Macedonio.* . . cum capitulis libri I et II ab H et K uix fere discrepantibus; f. 372 paschale carmen incipit. Paginae binis columnis diuisae uersuum sunt quadragenorum. Cum quaternionis septimi folium ultimum sit auulsum, hymni I. duo tantum uersus exstant. In eodem folio scribendi lusus deprehenduntur, qui lusibus librarii cod. P sunt similes. In margine inferiore quorundam foliorum litterae fere euanuere. Manus secunda correcturas atramento distinctas addidit.

Saeculo decimo adscribuntur:

S Codex Sangallensis 242 pag. 272, qui nunc cum duobus aliis est conglutinatus, continet post Aldhelmum p. 168—243 Sedulii paschale carmen libris quattuor diuisum et hymnum primum. Hic liber glossis cum latinis tum theotiscis et notis

musicis ¹⁾ est speciosus, quae p. 194—205 sunt rariores uel rarissimae; paginae 202—204 ab alia manu scriptae esse uidentur. Is qui codicem correxit litteras euanidas et uersus omissos supplēuit. Paginae uersuum sunt uicenorum quinquaginta (cf. Scherrer l. c. p. 89) ²⁾.

Codex Monacensis latinus 18628 (quondam monasterii *T* S. Quirini Tegerns. 628) membranaceus formae quadratae continet f. 16 Bellesarii carmen (II^b) cum inscriptione libri primi: INCIPIT PREFATIO LIBRI HVIVS — f. 17^a a manu glossatoris *in catalogo uirorum illustrium quod in libro, quem beatus hieronimus inchoauit sed paterius discipulus eius perfecit, ibi legitur quis fuerit iste sedulius. fuit enim primo laicus seculari sapientiae deditus. postea ad deum conuersus scripsit hunc librum quasi per dyrocheum id duplicem refectionem de ueteri et nouo testamento* (cf. infra p. 316 et comm. meam p. 22 sq.). Sequitur epistula a. M. et carmen libris quattuor comprehensum cum glossis marginalibus et interlineariis (cf. *Anzeiger f. Kunde deutsch. Vorzeit* 1876, 8), deinde f. 66—69 hymni duo, f. 70^a *hoc opus Sedulius etc.* cum carmine Asterii (u. 1 et 2), f. 70^b prologus centonis Probae (cf. Riesii Anth. lat. 735) et carmen Bellesarii (II^a) leguntur. Capitula in margine et inter uersus exstant. Correctus est liber a glossatore (cf. catalogum codd. manuscr. bibliothecae regiae Monacensis II 3, 191).

Codex bibliothecae publicae ciuitatis Treuericus 1464 *D* membranaceus formae maximae f. 245 s. X inferior ³⁾ continet f. 1—114 Prudentium cum glossis germanicis, f. 115—168

¹⁾ cf. Schubiger, *Sängerschule* p. 6 sq.

²⁾ Praeter libros descriptos in bibliotheca celeberrima monasterii Sangallensis etiam alios per medium aeuum exstitisse ex uetere illo bibliothecae catalogo (cf. Weidmann l. c. p. 364, 392) et fragmentis adhuc exstantibus docemur ueluti cod. 44 s. VIII p. 182 uersus I 17—24 continet; cod. 120 s. IX p. 1 uers. III 1—14; cod. 1395 s. X uers. I 362—368 II 1—22, 67—88, 90—66, 104—141; cod. 873, quem Jodocus negensekr a. 1508 scripsit, f. 141—207 Sedulii p. carmen cum hymno I.

³⁾ cf. carmen quod in folio 1 exstat ap. Miraeum opp. dipl. I. 296.

Boetium, f. 169 Eugeni Toletani carmen (cf. studia Vindob. 1883 p. 168), f. 169—170 epistolam a. M. et [*h*]oc opus *Sedulius etc.* cum carmine Asterii et praefatione prosaica illa *Sedulius epistula Macedonio etc.* Capitula (ad I et II 1—282) cum cod. H et K faciunt. F. 172^a—195^a continent paschale carmen, f. 195^a carmina Bellesarii (II^a et II^b) et hymn. I u. 1—100 (u. 100—105 et hym. II desunt folio uno auulso); f. 197—198 horologium, f. 198—232 Aratorem, f. 232—240 Auienum, f. 241—245 disticha Catonis, f. 245 fragmentum carminis Eugeniani (cf. de hoc libro Langeni quaest. Boetianas quae sunt inter symbolas philologorum Bonnensium in honorem Fr. Ritschelii collectas p. 263—268). Margines quorundam foliorum adeo accisi sunt, ut singulae litterae aut uocabula desint. Capitula atramento rubro scripta partim inter lineas partim in margine leguntur, sub finem desiderantur. Glossae rarae apparent.

E codicibus Romanis, qui Areualo editionem anno 1794 paranti praesto fuerunt, saeculo decimo adscribuntur:

- O Codex Vaticanus Ottobianus 35 membranaceus formae octauae f. 81 continet Sedulium et Iuuenicum (cf. Areuali prol. p. 48, Reifferscheid B. L. I. p. 594). Atque f. 1—3 legitur epistula a. M. cum adnotatione *hoc opus sedulius etc.*, carmine Asterii, praefatione capitulorum *Sedulius epistola etc.* Sequuntur *indicia titulorum XXIII singulis sequentibus capitulis siue coaptata. Versus Sedulii de Christo A solis etc.* F. 4^b—33 p. carmen quattuor libris comprehensum, eodem folio carmen Bellesarii (II^a) — f. 33^b hymn. I cum subscriptione *Incipit ars Sedulii poetae etc.* (cf. supra p. XVII) — f. 35^b *incipit glossa de prosa Sedulii* — f. 36 aenigma poeticum — f. 36^b—81 Iuuenici carmen legitur. Lectiones huius libri omniumque Romanorum ex Areuali commentario recepi. De Ottobiano 2 (cod. Ottob. 36 s. XV) cf. Areu. p. 48.
- Reg. 1 Codex Vaticanus Reginensis 333 membranaceus formae quadratae auctore Reifferscheidio (l. c. p. 382) s. X scriptus continet post Iuuenicum f. 101^b—162^b Sedulii p. carmen quattuor libris diuisum. Sequitur *Domino sacro sc̃o beatissimo^o atque apostolico et in toto orbe primo omnium sacerdotum*

papae uigilio Arator subdiaconus — f. 163 *hoc opus sedulius* etc. cum carmine Asterii et praefatione capitulorum *Sedulius epistola* etc. — *coaptata Iheronimus in cathalogo scriptorum dicit* et carminibus Bellesarii (II^a et II^b) (cf. Areuali prol. ad Iuencum 2, 48 ad Sedul. 3, 66).

Codex Vaticanus Reginensis 166 membranaceus formae Reg. 3 octauae continet post epistulas quasdam Apollinaris Sidonii f. 42—45^b Sedulii ep. a. M. cum glossis et *hoc opus* etc. — f. 46 Prudentii psych. initium — f. 50 paschalis carm. lib. V u. 110—438 hymn. I Bellesarii carmina, carm. 716 u. 1—8 Anth. Lat. (ed. Ries.), hymn. Sedulii II u. 1—36 (cf. Areu. prol. ad Sed. p. 44, Reifferscheid. l. c. p. 406).

Codicis Vaticani Reginensis 1560 miscellanei f. 10— Reg. 4 23 s. X scripta continent Sedulii Carm. I 121—368 II 1—300. — F. 9 (s. XI auctore Mau) epistulam a. M. a uerbis *nec ieronimi* usque ad finem exhibet (cf. Areu. l. c. p. 44).

Saeculo undecimo scriptus est codex Vaticanus Regi- Reg. 2 nensis 300 membranaceus, qui post Aratorem f. 41—77 Sedulium continet atque f. 41 epistulam a. M. cum subscriptione *finit prologus sedulii presbiteri | hoc opus sedulius inter cartulas* etc.; sequitur carmen Asterii et post praefationem *Incip sacrum opus ex ueteri testamento quod poeta incitat se ad scribendum Cum sua gentiles* etc. — F. 76 desinunt Sedulii carmina quae excipiunt f. 77 carmina Bellesarii disticha Catonis (cf. Baehrens, Poet. lat. m. III 212) Eugenii metrum de decem plagis (cf. Areuali prol. p. 43, Reifferscheid. l. c. p. I 314).

Areualo auctore (prol. p. 42) eiusdem saeculi est codex Vaticanus (ueteris bibliothecae) 1665, qui praeter Aratorem V Sedulii p. c. lib. I hymnos epistulae a. M. fragmentum (usque ad uerba *de cottidianae uero misericordiae*) continet. Cetera desunt folio uno auulso uel pluribus. Post hymnum I leguntur duo uersus qui Sedulio sunt abiudicandi:

*Haec tua perpetuae quae scripsi dogmata uitae,
Corde rogo, facias, Christe, manere meo*

(cf. meam comm. p. 46). De Vat. 2 (Vatic. 3178 s. XV) cf. Vat. 2 Areual. p. 40. Ex recentioribus libris ab Aruealo excussis

quod quisque memorabile continet, in apparatu critico deprehendes. Nam in tanta uetustorum librorum copia codices recentiores prorsus spernere nolui (qua in re uereor ne uituperandi ansam praebuerim) eo consilio ductus, ut per medium aeuum in quantum lectio Seduliana aut a uiris doctis sit emendata et castigata aut a librariis indoctis a uero detorta et deprauata exemplis parcis ostenderem. Inter quos eminet:

- b Bernensis 286 membranaceus formae quadratae f. 89 s. XI scriptus, qui post glossarium breue latinum Sedulium continet atque f. 3^a *hoc opus sedulius etc. — sedulius epistola macedonio etc. — istud sequens XVI uersuum apologeticum elegiaco carmine metro constat esse compositum*, VERSVS ASTERII *Summe sacer etc. — Sedulius uersificus primo laicus etc.* In fine adnectitur: *Mos est poetarum in suis carminibus componere excusationem ut est 'nec quaeras opus hic' prefatio ut est 'cum sua gentiles' inuocatio ut est 'omnipotens aeterne Deus' expositio ut est 'primus abusque chaos' uel 'expulerat primogenitum' et rel. apologeticum est excusatio in quo solent quidam accusantibus respondere, in defensione ac negatione sola positum et est nomen graecum.* Sequitur f. 4—41^b epistula a. M. et pasch. carmen quattuor libris diuisum cum hymnis; f. 42^a—89 Aratoris subdiaconi carmina cum scholiis marginalibus; f. 89^a quaedam de Aratoris uita (cf. studia Vind. II 89). De hoc libro cf. Hageni catal. p. 308.
- β Cum codice Bernensi 546 coniunctum est fragmentum quoddam f. 54^a—61^b (s. XI—XII) complectens Sedulii epistulam libr. I u. 1—99 hymnum primum (cf. Hageni cat. p. 452).
- c Codex Vindobonensis 307 membranaceus formae quadratae s. XI scriptus continet f. 91—58 Sedulii carmina, f. 59^b orationis dominicae expositionem et de etymologia uocabulorum tragoediae et comoediae fragmentum. Dissentit liber diuisione librorum, post u. 260 libri quinti legitur: *Explicit liber quartus noui testamenti. Incipit liber V.*
- d Codex Vindobonensis 85 membranaceus f. 134 f. 1—2 centonem rerum ad poetae uitam spectantium continet (cf. *Zeitschr. f. österr. Gymn.* 1876 p. 500), f. 41^b—42^b uersus

Bellesarii, 2^b—41^b pasch. carmen cum hymnis, f. 42^b uersus memoriales de auibus quadrupedibus et arboribus, f. 43^a—57^b A. Persii Flacci satyr. sex, f. 58^a glossarium latinum, f. 58^b—134^b Terentii comoedias sex.

Codex Monacensis latinus 14569 (ol. S. Emmerami F 72) e membranaceus s. XI f. 33^a—72^b continet Sedulii p. carmen mutilum ab initio (duobus foliis auulsis incipit I 48) et hymnos cum subscriptione *hoc opus* etc., quae nomine *rufino asterio quinto* cum codice b facit. Glossae et in margine et inter uersus multae leguntur (cf. cat. codd. Mon. II 4, 2 p. 194).

Codex Monacensis latinus 14693 (ol. S. Emmerami G 77) f membranaceus s. XII scriptus f. 57^a epistulam a. M., f. 62^b Bellesarii carmen (II^b), f. 62^b—110^a pasch. carmen cum hymnis exhibet. Glossae a duabus manibus sunt adiectae. Post hymnum II sequitur: *Hic ordiuntur capitula libri bestiarum uolucrum seu uermium* (cf. catal. codd. Mon. II 4, 2 p. 219). Solis codicibus Monacensibus etiam recentissimis usus est J. Loos-horn ad exornandam editionem, quae prodiit Monachi 1879.

Praeter Monacensem (f) ex libris s. XII scriptis hic illic laudauit codicem biblioth. uniuers. Graecensis 1585, cuius g collationem M. Petschenigii benignitati debeo; codicem bibliothecae Admuntensis 472 decurtatum a l. III 165—IV 189, a Marcianum cl. XII c. VII membranaceum fol. 36, quem m Rabodo quidam scripsisse uidetur (cf. f. 5^b *Rabodo me fecit* et f. 1^b *ich bieten dich fr. . durch diner zút*). Liber exhibet fragmentum: *ex concil agatense. ex concil Aureliani quaedam de clericis*, deinde Sedulii epist. ad M. cum multis glossis, quam excipit tractatus quidam de poeta eiusque scriptis (cf. meam comm. p. 16), Bellesarii carmen (II^b), prologus centonis Probae. Sequuntur eadem fere quae e cod. Vind. 85 iam prius edidi. Desunt u. I 335—III 295 et hymnus II.

De codice Laurentiano plut. XXIV cod. XII s. XII meo l quidem iudicio scripto cf. Bandini *catal. bibl. Mediceae Laurentianae* t. IV p. 178 et Areuali prol. p. 54. Neque uiri docti qui ante Areualum Sedulii carmina ediderunt libris scriptis erant destituti. Henricus I. Arntzenius in editione cod. Arntz.

anno 1761 foras edita codice parentis sui, quem is Plin. paneg. 25, 5 et 49, 8 antiquum et laudandae uetustatis membranas designat, usus est qui liber hodie desideratus paschale carmen epigramma Asterii hymnum Sedulii primum continebat. Idem uir doctus a Petro Burmanno Secundo acceperat codicem

Alm. Almeloveenianum maioris formae, quo iam Cellarius editor usus fuerat, 'ob antiquitatem et scholia quaedam maxime commendandum'. In libro desiderabuntur cuncta a lib. I 181—

Grunn. IV 113 (cf. Arntz. prol. ad ed. p. 16). Ioh. Frid. Grunero, qui anno 1740 Sedulium edidit, contigerat, ut editione Tornaesiana anni 1565 cum notis mss. Erii Benzeli, ex ms. Cant. Cantuariensi, codice Nansii et codice Vulcanii ne per Cell. primum quidem librum integris uteretur. Chr. Cellarius in exornanda editione ann. 1704 (repetita 1739) adhibuit codicem Lips. Lipsiensem biblioth. uniu. (s. XIII). Horum codicum lectiones ex editionibus prolatas, si quae in rem esse uidebantur, in Barth. commentario notauit; item ex C. Barthii Aduersariis in quibus excerpta duorum codicum Sedulianorum deprehenduntur non spreui sed nonnulla memoratu digna récepi. Arntzenio Fabr. praesto fuerat etiam editio Georgii Fabricii ¹⁾ (anni 1562), cuius margini C. A. Dukerus lectiones uariantes ex Parrh. antiqua Iani Parrhasii ²⁾ editione et Theodori Poelmanni uel Pulmanni schedis adscripserat. Poelmanni lectiones uariae Arntzenio ex mss. depromptae uidebantur, cum nonnunquam in schedis librorum scriptorum mentio fieret (cf. adnot. ad V 276). At quam nulla illi uiro docto habenda sit fides, paucis illustrat Noltius, Germania XX 130. Poelmannus iam antea Sedulium cum uariis lectionibus una cum ceteris poetis

¹⁾ Poetarum ueterum ecclesiasticorum opera christiana et operum reliquiae atque fragmenta thesaurus catholicae et orthodoxae ecclesiae et antiquitatis religiosae ad utilitatem iuuentutis scholasticae collectus emendatus digestus et commentario quoque expositus diligentia et studio Georgii Fabricii Chemnicensis. Basileae per Ioh. Operinum.

²⁾ Prodiit haec editio Mediolani anno 1501 dedicata ciuilibus et pontifici iuris consultiss. Insubriaeque regio senatori domino Michaeli Riccio Neapolitano patricio. Inspeci hanc editionem in bibliotheca Marciana Venetiis. In fine huius editionis nonnulla de Sedulii et Prudentii genere dicendi et uersificandi addita sunt.

christianis ediderat, quae editio prodiit Basileae 1528, repetita cum epistula dedicatoria ad Reinhardum Lorichium Hadamarium Marpurgi Nonis Iuliis anni 1537. Inscriptio est: *Iuueni Hispani euangelicae historiae libri IIII. Caelii Sedulii mirabilium diuinorum sive paschalis carminis libri IIII una cum hymnis aliquot. Aratoris in acta apostolica libri duo. Venantii Honorii Fortunati hymni duo per G. Cassandrum integritati suae restituti. Omnia per Theodorum Poelmannum Craneburgensem recognita. Basileae.* Reperi praeterea lectiones praecipuas Fabricii et Conradi Histii Spirensis ¹⁾ editionum, ^{Spir.} item Aldinae (anni 1501), ex qua descriptus est cod. Vati- ^{Ald.} canus Reg. 5 s. XVI (cf. Areu. prol. p. 47) ²⁾.

Sedulii carminibus emendandis praeter editores inprimis studuit Thomas Wopkensius (cf. *Thomae Wopkensis Ad-^{Wopk.}uersaria critica in Ciceronem Sallustium* etc. collegit Carolus H. Frotscher Lips. 1835 uol. II p. 300—352), qui postea obseruationum suarum aduersaria emendatiora ad Arntzenium transmisit (cf. Arntz. edit. prol. p. 21). Qui multis quidem locis lucem adtulit, plura coniecit, sed cum eius coniecturae magis ad sermonem Sedulianum corrigendum quam ad librorum errores detegendos pertineant, eas in commentarium quidem recepimus, sed a textu remouimus. Item Cornelii Valerii Vonckii coniecturas (cf. *Specimen crit. in var.^{Vonck.} auctores* 1744 p. 177 et *lectiones lat.* 1745 p. 43, 59, 114—122) carminibus recensendis spreuimus omnes, qui Grunero recte iudicante ad innouandum nimis procliuis et de corrigendis quam intellegendis ueterum scriptis magis fuit sollicitus.

Sedulii codices quotquot aut ipse inuestigauit aut a priori- ^{Archetypum}

¹⁾ cf. meam comm. p. 58.

²⁾ Recensum editionum multarum non omnium proposuit Arealus l. c. p. 58—70 seq., Brunet, *manuel du libraire* V 258 sq. Omnium antiquissima est Nicolai Cappusoti: *Celii Sedulii presbyteri, Mirabilium diuinorum libri quinque cum hymno et carmine elegiaco eiusdem, Jehan Petit. Venundantur Parrhisiis in uia ad Diuum Iacobum sub Leone argenteo et in monte Diui Hilarii sub speculo.* Sine anni nota Parisiis in quarto ex officina Ascensiana prodiit.

bus editoribus excussos habui ad unum archetypum exemplar saeculo ut uidetur sexto sermone uulgari scriptum redire mihi certissimum est. Quod commune archetypum litteris quadratis scriptum fuisse ex elementis permutatis CG, CT, FP, EI, CI U euincas, cum RS permutatae rursus ad scripturam Scotticam ducant cf. III 219 *calidi—gelidi* I 142 *incedens—ingrediens* II 12 *noncentos—nongentos* III 129 *lucentia—lugentia* III 40 *cradiens—gradiens* II 182 *uistera—uiscera* III 263 *fructibus—frugibus* I 133 *flexos—plexos* II 128 *fremitus—premitus* IV 82 *caparnae—cafarnae* V 266 *fatescunt—patescunt* V 211 *elegit—eligit* H I 21 *uinditus—uenditus* Ep. 12, 9 *faciente—faunte*.

Sermonis uulgaris proprietas, cuius uestigia in omnibus codicibus etiam recentissimis restant, homines medii aevi indoctos fallebat, doctos inducebat, ut emendarent uel glossis interpretarentur quae a sermone usitato recederent. Qua re singularis quaedam lectionis uarietas est nata ut IV 4 *sine nomine mixtum uulgu*, ubi libri aut *maestum* aut *mixtum* uel utrumque exhibent. *Mixtum*, quod in sermone uulgari *maestum* sonuit, lectionem genuinam esse Iuuenci loco simili h. e. III 760 satis comprobatur. Neque lectiones *horas* et *auras* (V 425 *aetherias euectus abit sublimis in oras*) ad duo archetypha ducunt, cum *o* et *au* sermone uulgari non distincta fuisse inter omnes constet; neque aliter de discrepantibus V 90 *uires* et *uis* est IV 260 *tutus* et *totus* V 342 *sopitus* et *sopitos* etc. iudicabis.

Praeterea cum Sedulii carmina per medium aeuum in scholis legerentur, quin magistri locos obscuros illustrauerint atque hic illic stilum auctoris emendare studuerint, non est dubitandum. Quod ut tibi persuadeas uelim conferas locum V 41 *Pactus grande nefas quauis mercede*: codices plerique nunc exhibent *parua*, cuius originem ex codicis A duplici lectione *parua quis cognosces*, cum antiquissimi lectionem genuinam seruarint. Sciolus quidam aevi Carolini singulare illud *quauis* uerbo *parua* illustrauit et commutauit.

M et T auctoritas Ad commune archetypum proxime accedit et antiquitate et auctoritate quamquam neglegenter ab inscio quodam scriptus —

id quod feliciter factum esse infra edoceberis — codex T eiusque gemellus ¹⁾ decurtatus M. Hi contra reliquos omnes aut ueram scripturam indicant aut integram prae se ferunt, cf. V 137 *sublime cadauer* | *Ostendit populis, quanto de culmine lapsus* | *Pridem discipulus — tartareum discenderit usque profundum*: MT soli *discendere* seruauerunt, quod reliqui ex ratione uersus uarie in *descendit ad* uel *at*, O in *descenderat* correxerant. At ex Prosa p. 283, 3 *patefecit ex quanto culmine sit prolapsus* satis claret *discenderit* quod in sermone uulgari in formam *discendere* ²⁾ abierit esse uerum. V 21 *humilemque magistrum se faciens* praeter M et T in *humilem ministrum* libri commutauerunt, quod sermoni trito magis conueniret; lectionem *magistrum* Prosae uerba *doctor discipulis Dominus sese, famulis pedes abluens, inclinauit* confirmare mihi quidem uidentur. Lectionem ueram in epistula a. M. p. 8, 11 *exemplar* contra *exempla* reliquorum T solus seruauit; neque III 80 a lectione codicis T *effigiem reddit* recedendum esse putauit, quae ab *reddens* non multum, ab *repetens*, quod plerique praebent, plurimum distat. At codices T et M uariis mendis sunt deprauati siue librorum incuria siue quod ueri similis exemplarium ex quibus fluxerunt uitia, cf. praeter uitia M et T communia iam supra enarrata uersus in T omissos I 294—296, u. II 230 transpositum, ordinem uerborum turbatum V 415; III 147 errauit librarius in uerbo *sanum* quod cum *clarum* uerbo praecedentis uersus commutauit, in uerbis

---

¹⁾ Conspirant T et M in uersibus omissis V 333, 344, in uerbis omissis *hoc* IV 160 *tanti* V 252, in uersibus male diuisis V 119, 124, in lectionibus prauis e. g.: *curare* IV 143 *carnibus* IV 169 *undam* IV 185 *et* IV 240 *fecit* V 49 *tu* IV 157 *merentur* V 237 *de corpore* V 262 *corpore* V 291, in rebus orthographicis: *rauiis* IV 144 *habit* IV 147 *adriscente* IV 178 *dixerunt* 194 *thonantis* V 17 *labans* V 25 *arentis* V 90 *ad* 104 al. — dissonant in leuissimis scilicet orthographicis e. g. IV 146 *imperium* M *imperio* T 198 *uia* M *uiam* T 265 *prolaes* M *prolac* T *defaetibus* M *defitibus* V 20 *caelebrans* M *celebrans* T 67 *ensis* M *in ensis* T 98 *expuere* M *expoere* T 379 *didimos* M, *dydimos* T. Quae cum ita sint, ualde est dolendum codicem M non integrum exstare.

²⁾ Similiter librarius exemplaris, ex quo fragmentum Monacense fluxit, II 276 *traderit* pro *tradere* scripsit.

imperiosa sacri, pro quo *imperio sacri* syllaba *sa* altera neglecta scripsit; V 262 *de* contra metrum additum est. Ter, quod fortasse mireris, uerbo *corpore* fallit

I 245 *Sanctificat, nisi corde pio, nisi pectore casto* (*corpore* T Reg. 1)

V 291 *Fonte renascentes membris et sanguine Christi* (*corpore* M¹T¹)

V 350 *Quem nos deuoto portamus pectore Christum* (*corpore* MT¹ et al.);

cf. praeterea II 36 *propheta* pro *properata* II 116 *paruulorum* contra metrum pro *paruorum* V 136 *fallax* pro *falx* 157 *tu* pro *tuum* 197 *quod* pro *quo* 263 *qui* pro *quia* 390 *ludens* pro *recludens* 416 *pacem inquit omnes habete* pro *pacem omnes inquit habete*.

In exemplari codicis T uel potius in ipso archetypo glossae uel duplices lectiones fuisse uidentur cf. II 122

Milia plangoremque dedit tot matribus unum

T praebet *luctumque, luctum plangoremque* A, unde colligamus in archetypo communi *plangoremque* exstitisse — II 148

Parto redduntur nato mox praedicat agnus

TA, alii pro *parto*, quod metri necessitas exigit, exhibent *edito*, quod ex archetypi interpolatione *Partu* (cf. BC²D F²G H¹L¹) *edito* fluxisse uidetur.

Correctus est T ex exemplari codici A cognato cf. I 168 ^{pu}*polo* (*pu* a. m. 2) T *populo* A, II 19 *facie* T (corr.) *faciae* A, I 42 *pedorem* T¹P *puorem* T²A, II 84 *et* T¹ (*sed* corr. m. 2) *sed* A, II 280 *aget* T¹ *agat* T²A, III 49 *caruasa* T¹ *carbassa* T²A, III 292 *uerbum* T¹ *uerbo* T²A, IV 58 *artis* T¹ *atris* T²A, V 49 *fecit* T¹ *fecerat* T²A. Quae si recte disputata sunt, satis elucet codices antiquissimos M et T duces quidem esse in crisi instituenda, at non satis certos, a quibus recedendum erat, quotienscumque causa erroris erat in aperto.

I'A Codices saeculi octauui I et A, mutilus uterque, lectiones complures codicis T uel MT confirmant contra reliquos inter-

polatos, cf. V 225 *conspicuos pomis non decipientibus hortos (deficientibus reliqui)*, lectio codicum MTΓA comprobatur Prosa p. 290, 1 *interque beatos frondibus ramos ac nullis ultra pomorum decipientes insidiis serpens* — V 390 *ut lateat sub nube doli (lateat MTΓ¹, in A uersus non exstat)* — I 202 *tantumque ardore calentes (TΓ¹)* — I 288 *hic est ille lapis reprobum quem uertice gestat (reprobum TΓ¹A, reprobus rell.)* — I 242 *heu miseri qui uana colunt (uana T A Γ¹, fana plerique)*. Saepe A cum T facit cf. p. 6, 6 *elata TA eleuata rell.*, p. 6, 7 *ad (pro at) TA I 71 instaurans T¹A I 335 comitatur TA IV 252 prignantis TA (prignatis M) V 156 fallax M¹TA I 329 cauti T A L¹ pro cati* — cum M facit A V 68 *porregit (porriget T¹)* — I 195 *depositum T¹ cum Γ praebet (depossitus A) II 52 prae filiis hominum TA natis (filiis) Γ*.

At uterque errores multos et lectiones ab archetypo discrepantes easque ab interpolatione profectas prae se fert cf. IV 203 *planta MT planus A Γ¹ IV 278 lacrimis MT lacrimisque Γ A IV 281 infernis MT inferis Γ¹A IV 303 in solido MT in solito A Γ I 268 rogans T rogas Γ A IV 265 defaetibus M defitibus T defoetibus A Γ IV 241 missilae M missilae T misile Γ A*.

Codex A, qui multis et uariis mendis laborat¹⁾, interpolationem saepius admisit duplici modo, cf. praeter u. V 176 interpolatum I 353 *dignatus sumere formam, t carnem* in marg. (cf. Pros.) II 239 *tractare, t gestare* in marg.; II 81 *gerens*, reliqui *alens* uel *halens* uel *habens* — II 174 *non honorauerit* pro *non numerauerit* (quod fortasse ex errore profectum est) — III 96 *confirmat* pro *mundauit* III 117 *tribuerit* pro *tenuarat* etc. At multo magis interpolatio in Γ

¹⁾ cf. I 144 *exultat* pro *extat* I 168 *populo* pro *polo* I 180 *leuis aereos t orbita* I 268 *lingua* pro *ligna* II 14 *miscere* pro *nescire* II 14 *coniuncta* pro *cum uicta* II 15 *inreparibili sorte* pro *inreparibilis horae* II 55—56 *membra summus* pro *summus membra* II 100 *semper* pro *semperque* III 138 *constrictam* pro *constrictum* IV 47 *lustratata* pro *lustrato* IV 71 *donec donat* pro *donec* cf. IV 162, 260 et supra p. X.

grassata esse uidetur cf. I 202 *audente* TA *ardente* Γ I 267 *censusque* TA *censumque* Γ V 260 *odiosa* T (non exstat in A) *exossa* Γ¹ IV 174 *ad quam* TA *ad quem* Γ et alii. Quae cum ita sint, neque unum ex altero neque utrumque ex eodem libro prognatos esse apparet. Codicem Γ complures correctores expertum esse iam diximus, ex quibus unus ex exemplari T simili correxit cf. supra I 267 *censumque* corr. in *censusque* (= T) IV 146 *imperio*** (sa male deletum) *imperio* T. A propius ad T accedere ex uitiiis communibus colligas cf. I 213 *fuertunt* TA pro *furuerunt* I 203 *imagine* TA pro *imagineae* I 257 *genitum* TA pro *geminum* I 274 *uirique* TA pro *uerique*.

Itaque codices A et Γ per se satis suspecti multum tamen ad lectiones antiquissimorum recte iudicandas ualent.

KLPZ Codices saeculi noni in duos ordines discedunt, ex quibus unus K et LPZ efficitur (cf. IV 58 ** *spargitur* (ad eras.) KLPZ V 319 *dicet* KLPZ¹ V 430 ^{su}*per* (su a m. 2) KL PZ V 385 ^r*fere* (r s. l. a m. 2) KLPZ V 396 *nam* s. l. K² LZP² III 129 *languentia*) et codicibus s. VII et VIII cognatior est cf. V 350 *quem nos deuoto portamus pectore Christum* (corpore MT¹K¹L¹PZ¹), in reliquis correctum est ex sententia *pectore*, quod Prosa firmatur 297, 9 *quem nos tota mentis et pectoris deuotione portamus* — V 397 *quibus omnis in illa* (illo MT¹KL¹PZ¹) IV 295 *aequi* MTKL¹PZ¹ atque K cum MT omittit u. V 344 et cum TA exhibet 9, 11 *licentiae* 7, 1 *dum* 12, 2 *te* (om.) II 36 *properata* I 286 *querentem* cf. etiam I 174, 358 II 296¹). Multo artius LPZ LPZ et patria et lectionibus inter se cohaerent cf. IV 184 in marg. add. m. 2 III 265 *grande* IV 8 *et* (om.) IV 237 *lapida* IV 271 *intrat* V 75 *malit* 204 *facit* 209 *tamen* s. l. 310 *d̄mn̄*, qui confirmant lectionem codicum antiquissimorum MT contra reliquos cf. IV 203 *uix unus reduci conuersus tramite*

¹) Cum LZ consentit K I 84 agnos II 86 *sermonis* II 339 *militet* II 251 *succedent* IV 213 *adcedere* IV 194 *turbabat* — cum LP IV 259 *ad* s. l.

planta (*planta* MT¹P¹L¹Z¹) V 41 *quavis* (cf. supra p. XXVI) IV 281 *infernīs*; IV 162 *parum* lectione *scribita* a uero *scribat* distant; cum TA lectione II 115 *paruulorum*, cum A faciunt lectione praua IV 273 *quartus dies* pro *quarto die*. Archetypi proprietatem scribendi singularem quam maxime una cum antiquissimis seruauerunt: id quod in quauis pagina deprehendas. Quamquam P¹) et Z a manu prima eodem hiato laborant cf. V 196—201, tamen Z cum L cognatiorem esse apparet his I 78 *uno om.* L¹Z¹ 111 *tumerè* L¹Z¹ 113 *ededit* L¹Z¹ 119 *ut* L¹Z¹ 174 *ante^a* LZ, *deitate^{is}* LZ 301 *in s. l.* LZ, u. II 48 in marg. add. LZ². Neque unus ab altero fluxit.

In altero ordine codicum saec. IX, qui libris E et FGH EFGH constat, interpolatio multo latius est grassata. Iam in codice E uers. I 213 additum legimus, qui deinde in recentiores libros abiit; uersum esse interpolatum ex Prosae uerbis satis elucet. Versum I 59 codex G¹ in hunc modum exhibet

Qui colit inueniet centenum germine fructum

cf. praeterea III 59 *clamantibus* EFGH (*lacrimantibus* lectio uera) — I 242 *fana* EFGH — I 325 *sequantur* EFGH — II 153 *proprio* — *sereno* EFGH — V 190 *colligit* EFGH — II 162 *senseruntque* F¹GH (*senserunt* E cum reliquis) — V 10 *clarificabo* FG¹H (*clarificemque* E cum antiquissimis) — III 15 *gestabant* E²FGH² — III 210 *multo* FGH — I 185 *merito qui et* FGH; interpolationes codicis A receptae sunt cf. II 160 *limfasque* EFGH (*lim* in ras. E) — III 96 *confirmat* EFH, cum L et Z duplicem lectionem *confirmat mundauit* a manu prima receperint — III 149 *diffusso* FGH *difusso* A — at IV 2 *mixtum* recte scripserunt EFGH 9, 8 *habitet* FG etc. Sed discrimen statuendum est inter EF (cf. descriptionem horum librorum supra p. XIV sq.) et GH cf. 5, 13 *uoluntarius* s. l. EF, ad quos accedit R — 5, 14 *libertatis uiam* EF *uiam libertatis* GH 9, 4 *transmittere documenta* EF *documenta transmittere* GH cum aliis 11, 1 *ego ad haec* EF ad

---

1) Consentit P¹ cum T¹ in omissis uersibus I 294—296, dissentit a Z praecipue uers. V 207 et 208.

haec ego GH 11, 9 *accipiens* GG om. FG V 160 *spectare* EF *sprare* GH IV 225 *qua* EF *qua* GH III 203 *messes* F cum optimis, E *menses* false cum A, *annos* GH ex interpolatione.

s. IX—X ^{codd.} E codicibus quos saeculo IX uel X adscriptimus R cum K cognationem quandam prae se fert cf. 1, 3 *censura* KR, *thetricę* K *trite* R 3, 7 *anhelitos* KRS 6, 4 *paulolum* KR 8, 5 *ursini* KRS 8, 7 *iuuenalem* KR et alii (omittit cum K subscriptionem libri tertii) — B cum E cf. III 285 *clarumque* BE IV 41 et om. BE III 203 *menses* BE — C corruptissimus horum est cf. 2, 9 *operis* pro *iuris* 4, 1 *ad* pro *id* 6, 9 *ac* pro *at* 11, 6 *collocutionibus* pro *conlationibus* 11, 10 *alios saluos* pro *saluos* 12, 1 *faceres* pro *efficeres* III 164 *cunctaque* pro *functaque*, quamquam etiam bonas lectiones praebet cf. I 195 *depositum* V 278 *insaturata*. Cum Carnotensi cognatus est Cantuariensis, quo Grunerus usus erat cf. I 253 II 70 III 164.

s. X ^{codd.} Inter codices saeculi decimi multis mendis est deprauatus Sangallensis S, quem hic illic cum KR facere iam supra diximus, cf. I 108 *negauit* I 164 *diem t̄ lucem* I 215 *beato* I 297 *una manens semper* II 3 *portauit* II 135 *trahit* II 138 et II 101 *deitate* V 350 *pondere* (lectio antiquissimorum MT corpore supra) — non paucis codex D cf. 4, 10 *incitans* 9, 11 *potuisset* II 265 *ore uerbo* I 98 *paucos* cum KL² I 275 *narrare* cum KL² II 2 *portabat* (etiam KL²) II 105 *redire* (etiam KL alii) II 164 *fugisti* III 68 *obsequium* III 218 *quae redit a cunctis, non est data copia mensis aliĩ* *Reddita que cunctis n. e. d. c. m.* III 320 *in aula* IV 72 *afferre* IV 133 *dedit* IV 227 *de putco* IV 308 additum (ut in O) *cui sanctus semper conregnat Spiritus aequae* — cum Monacensis T plerumque A sequatur interpolationibus perpauca admissis cf. 3, 12 *uenas* AT 5, 8 *blandimento uiderint* AT I 55 *semita* AT¹ I 142 *incedens* T A (*incidens*) IV 34 *uacuas* AT IV 124 *non* T¹ (S) IV 196 *carens* T IV 226 *hauserat* T V 166 *speciesque ut* T.

E codicibus Romanis ab Areualo exhibitis Reg. 1 non-^{Rom.} nullas lectiones habet communes cum T¹⁾ et A cf. II 122 *luctumque* T Reg. 1 II 245 *corpore* T Reg. 1 I 7 *aut* TA Reg. 1 II 272 *negemus* T Reg. 1 2, 9 *deus* om. A Reg. 1 5, 3 *cognouit* A Reg. 1 I 47 *profana* T Reg. 1 alii I 98 *potentem* TP Reg. 1 I 133 *flexus* T¹ Reg. 1 cf. I 301 II 148 III 224 IV 239 V 274, 375, 425; at iam uersum interpolatum I 213 ex E receperat, quocum facit etiam in uersu I 235 (^{sub} *de rone* E *de* Reg. 1) I 251. Nouauit I 328 *ostendant* II 28 in II 39 *nascendo*... IV 174 *facilis* V 13 *increpuisse* 219 *libera*. Etiam codex Reg. 4, quamquam ad ordinem KLPZ prope accedit (cf. 11, 10 I 274, II 88), uariis mendis est deprauatus et interpolationi nonnunquam patuit cf. I 281 *acutus* I 282 *iuuet* I 289 *angelus* II 12 *nongenitor* II 69 *creator* II 97 *est* om. II 158 *lauit* II 198 *ardet* II 223 *trahent* neque aliter de codice O²⁾ iudicari est aequum, qui partim lectiones antiquissimorum firmat (cf. IV 260, 76 V 137, 156), partim interpolationes et errores non paucos prae se fert (cf. II 239 III 117, 294 IV 309, V 212, 404 H I 32, 36...).

E codicibus s. X inferioribus, quos raro laudauit, antiquissimorum proprietatem maxime seruauit b, qui haud raro ad A et K proxime accedit cf. 7, 5 *qui dum* I 88 *arare* I 366 *defleuimus* III 263 *fructibus* III 290 *adhunc* (= T) IV 71 *donat* (*t donec*) V 383 et 384 — reliqui hic illic uerum seruauerunt, saepius a uero aberrarunt uel consulto noua et falsa intulerunt.

Codices saeculi X et XI, item his recentiores forsitan omnes omittere potui: sed in scriptore tam uetustis libris tradito utile uidebatur uniuersae fere lectionis per diuersos libros diffusae quasi historiam proposuisse. Itaque cum omnes Sedulii codices ad unum exemplar redeant, contigit, ut editorum recen-

¹⁾ Conspirat cum T etiam Reg. 3 decurtatus H I 13 *ut* 28 *populis mundi* 89 et (om.) 10, 10 *uirginitatis*; dissentit H I 8 *per quam* I 21 *uenitus* I 100, 107 etc.

²⁾ Cum codice C communem habet inscriptionem *Incipit ars Sedulii*... cf. supra p. XVII.

tissimorum neque Areualus, qui codicibus Romanis usus erat, neque Looshornius, cui Monacenses soli praesto erant, in grauiore errores sit inductus, quamquam neuter perspexerat, qua ratione crisis Seduliana suscipienda esset. Falsi sunt praecipue lectionibus illis speciosis, quae a uiris doctis profectae iam s. IX, ut supra demonstratum est, in carmen inreperunt, quae quidem ut suo splendore causam emendationis satis produnt ita uetustissimorum librorum integritatem simplicem testantur. Si codices antiquissimi saec. VII et VIII a librariis diligentius essent excussi, reliquos negligere poteramus. Ut ueram lectionem inuestigaremus et detegeremus, tot tamque uarios fontes adiimus ¹).

In orthographia carminum constituenda libros in uniuersum secutus sum, at ex formis uulgaribus eas recepi quae cum aeuo Seduliano conuenire uidebantur. Quae ex posterioribus saeculis inreperunt tantum non omnia excussi, cum ex libris uetustissimis iisque sermone uulgari scriptis minima quaeque in notis adposuerim, ut tandem aliquando uera imago exprimi posset orthographiae quam dicunt per saeculum V et VI usitatae.

II.

Macedonius presbyter, ad quem Sedulium carmen suum direxisse supra diximus, poetae imperauerat, ut 'paschalis carminis textum in rhetoricum transferret sermonem' ²). Opus officio purae deuotionis confectum Sedulius ad eundem Macedonium cum epistula dedicatoria misit, in qua causam iniunctae prouinciae his tangit uerbis: *utrum quod* (sc. carmen) *placuerit ideo geminari uolueris, an quod offenderit, ut potius arbitror, stilo censueris liberiore describi: sub dubio uideor fluctuare*

---

¹) De reliquis codicibus per Germaniam Franciam Britanniam Italiam Hispaniam diffusis, quos aut consulto spreui aut in tanta copia librorum adire non potui, dubito, num magna de iis possint sperari.

²) cf. epistulam alteram p. 171.

iudicio. Rationem operis geminati explicat atque recusat ita ¹⁾: *Siquidem multa pro metricae necessitatis angustia priori commentario nequaquam uidentur inserta, quae postmodum linguae resolutio est adsecuta, dederimus hinc aliquam forsitan obtrektoribus uiam, dicentque nonnulli fidem translationis esse corruptam, quia certa uidelicet sunt in oratione, quae non habentur in carmine . . . . nostri prorsus a sese libelli non discrepant, sed quae defuerant primis addita sunt secundis. Nec imparcs argumento uel ordine, sed stilo uidentur et oratione dissimiles. Atque de inscriptione libri addit* ²⁾: *Priores igitur libri, quia uersu digesti sunt nomen PASCHALIS CARMINIS acceperunt, sequentes autem in prosam nulla cursus uarietate conuersi, PASCHALIS designantur OPERIS uocabulo nuncupati* ³⁾. Igitur cum paschali opere carmen explicetur, nemo infitiabitur illud ad rationem carminis recensendi recte instituendam plurimum ualere, id quod qui ante nos Sedulii operibus operam dederunt plerique aut neglexerunt aut non satis perspexerunt.

Paschale Opus aeuo sequente quamquam non eadem qua Carmen tamen aliqua auctoritate fuisse, e testimoniis aeui Carolini colligi licet. Atque apud Bedam (hist. eccles. gentis Anglorum V 18) legimus: *(Aldhelmus) scripsit et de uirginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulii geminato opere et uersibus hexametris et prosa composuit. Item Rhabanum Maurum Sedulii exemplo ductum carmina sanctae crucis laudi dicata etiam sermone pedestri circumscripsisse, ex ipsius uerbis constat* ⁴⁾. Temporibus sequentibus Opus in minore pretio habitum esse, ex eo colligas quod raro est descriptum. Libri manuscripti, qui nostra saecula tulerunt, sunt hi:

¹⁾ ibid. p. 172, 2.

²⁾ ib. p. 173, 16.

³⁾ cf. etiam A. Ebert, *Lit. des Mittelalters* I p. 363.

⁴⁾ cf. praef. libr. II carm. s. crucis: *Mos apud ueteres fuit, ut gemino stilo propria conderent opera, quo iocundiora et utiliora sua legentibus forent ingenia . . . Ut de ceteris taceam, quid aliud Prosper ac uenerandus uir Sedulius fecisse cernuntur?*

P Codex Parisinus latinus 12279 (ex bibliotheca mss. Coisliniana, olim Segueriana, quam Henricus du Cambout, dux de Coislin, monasterio S. Germani a Pratis legauit a. 1732 — in f. 3^b legitur *Wigeridus sc̃ae Mariae Virduni*) membranaceus formae quadratae s. IX scriptus continet f. 1—9 breuem explanationem super euangelium Iohannis, f. 9—10^b S. Gregorii epistulas IV 30, IX 75, IV 2, I 5 (10^a Gregorius Narsi VI cf. II 492 ed. Bened.) — 10^b sc̃i Gregorii in libro XVI moralium Iob de libero arbitrio (altera pars paginae uacua); f. 11—47 Bedae commentarios super Marcum, f. 47^a INCIPIT EPISTOLA SEDVLI PRESBITERI. Post epistolam ad Macedonium et praefationem sequuntur capitula libri I. (Capitula, quae singulis libris praemittuntur, cum libro sequente R fere conspirant; in margine uersuum inscriptiones desunt). Sedulium f. 59^a excipit epistula 'gislae et richtrudae ad Albinum' (cf. Iaffé, *Mon. Alcuin.* p. 530), item alia (cf. ib. p. 588); f. 61^a—119^b Alcuini commentarii super Iohannem; f. 120^a uacuum; f. 120^b *incipit expositio allegorica uenerabilis uiri Bedae praesbiteri in libro beati patris Tobii* (sic); f. 124^a incipiunt explanationes allegoricae Bedae de sex huius saeculi aetatibus, f. 124^b de trina opinione fidelium quando ueniat Dominus; f. 125^a de die iudicii, f. 126 de ortu et obitu patrum, f. 127^a—131^b Theodulfus de baptismo, f. 131^b incipit opusculum de actione missarum, quod explicit f. 147^b (*HXIIICYΘ*). Sequuntur epistolae: ad Timotheum, ad Philomenem, ad Titum. Textus a duabus manibus negligentissime ¹⁾ est scriptus; librarius alter (a f. 58^b) priorem negligentia uincit. Hunc munere suo non perfunctum esse ex libro quinto in fine mutilato (a uerbis *quod ei . . . =*

---

¹⁾ cf. 181, 21 *simul* pro *sinum* 189, 2 *cultis* pro *cultibus* 200, 1 *hospitalitatis* pro *hospitalis* 201, 19 *dec'* pro *de cuius* 205, 1 *ambiguas donas infiq;* pro *ambias dolis interfici* 213, 10 *dominus* om. 215, 14 *fragili* pro *frugali* 217, 2 *portantes ad rerum* pro *potestates at iterum* 221, 6 *cui'* pro *cui* 228, 13 *indemepti et inpunitatem* pro *indepti et inpunitatem* 234, 2 *in diu mutatum* pro *in diuina tantum* 245, 1 *corporis torporis glaties* pro *torporis glacies* 253, 10 *tantum tantum* 259, 1 *aut* pro *at* etc.

v. 380) patet, quamquam liber integer ei praesto erat quod ex uerbis inferioribus (*tale genus — praecepta dei*) inepte insertis colligas. Correctores expertus est duos, ex quibus unus eiusdem saeculi esse uidetur, alter ex exemplari emendato et codici R simili correxit (*m. 2 signauit*).

De fragmento quod exstat in codice Sangallensi 877 s. IX G cf. supra p. XIII.

Codex Rheinaugiensis 77, qui nunc Turici in bibliotheca R pagi adseruatur, s. X est scriptus (ut iam Augustino Calmet abbati uisum est) continet f. 1 et ultimo fragmentum carminis theotisci (cf. *Zs. f. deutsch. Alterth.* 1880 p. 111), f. 2—52 paschale opus cum epistula dedicatoria ad Macedonium, quod finitur adnotatione illa ex codicibus Carminis satis nota: *Hoc opus Sedulius inter cartulas dispersum reliquit, quod recollectum adunatum atque ad omnem elegantiam diuulgatum est aturtio rufio asterio excons̄ orđ. atque patricio quod et subsequentes eiusdem indicant uersus Sume sacer meritis etc.* Sequitur manu recentissima scripta missa Sigismundi regis pro febricitantibus. Opus diuisum est in libros quinque; capitula quae in margine et inter lineas leguntur ab eis differunt, quae collecta in initio libri uniuscuiusque leguntur. Horum recensum spreui, ne librum nimis rebus leuibus onerarem. Scriptus et correctus est a librario docto et emendandi studioso ¹⁾, cui duo exemplaria praesto fuerunt. Lectiones alterius exemplaris nota *alibi* indicatae (cf. 195, 10. 200, 4. 203, 23). Retractauit codicem manus secunda, quae menda et uocabula omissa hic illic refecit, multo plura neglexit.

Codex Harleianus 3012 (ex libris S. Martini monasterii H Wiblingensis) f. 84 s. X scriptus continet post Augustini retractationem de animi quantitate f. 33^b—71^b Sedulii opus, quod excipiunt quaedam Hieronymi scripta f. 71^b—84^a (cf. Zangemeister, *Bericht über die Durchforschung der Bibliotheken Englands* p. 12). Capitula partim litteris uncialibus partim

¹⁾ cf. 190, 1 *sacrificare litare* 187, 11 *agrestia ministri regis aulici* 208, 16 *israhelitico* 220, 10 *habitet*.

minusculis scripta et in initio librorum collecta et in margine uersuum leguntur neque inter se neque cum inscriptionibus codicum P et R conspirant. Incipit codex a praefatione *Paschalibus te dapibus*; epistula ad Macedonium in fine legitur. Correctus est liber a duabus manibus, ex quibus altera radendo et obliterando litteras primae manus deleuerat, ut lectiones prorsus discrepantes (cf. infra XLIII) inferret. Quae cum ita sint, primum librarium inprimis respexi. Librum in meum usum contulit H. Sedlmeyer, a me rogatus iterum inspexit H. Schenkl.

B Codex Bruxellensis miscellaneus 5649—5667 s. XI ut uideatur scriptus (cf. *Bulletins de l'académie de Bruxelles* 1843 tom. IX p. 362) continet f. 166^r—183^v Prosam Sedulii (quae pars numero 5664 est signata) uersuum 31 uel 32, margines bibliopegae incuria decurtati sunt. Prosa incipit a uerbo *quam decutit* (= lib. II p. 212, 9), desinit in fine libri V uerbis: *uniuersa librorum*. EXPLICIT PROSA SEDVLII. Capitula quidem et inscriptiones non leguntur, at initia capitum uel spatio uersibus intermisso uel litteris initialibus in maius diductis indicantur. Correctus est a manu altera non multo posteriore, quae *m. al.* in commentario est signata. P. Schroeder in meum usum contulit.

I Iuretus, qui primus paschalis operis editionem a. 1585 parauit, codice nunc deperdito usus est, quem a Pithoeo uiro doctissimo acceperat. Audiamus, quae Iuretus ipse in Addendis editionis proferat: *Damus igitur nunc primum hoc opus paschale ex tenebris erutum, in quibus multa saecula dilituit, idque beneficio Petri Pithoei Iureconsulti clarissimi, qui fecit copiam exemplaris*. In iactura codicis neque mihi multum inuestiganti neque prioribus editoribus qui bibliothecas maximas adierant contigit, ut editio quidem a Iureto ipso confecta inueniretur. Recusa est editio in nonnullis editionibus bibliothecae Patrum, ex quibus mihi quidem praesto erant editio

col. Par. Coloniensis a. 1618, Parisina a. 1654 cum notis Iureti
 Gall. in appendice additis, editio Gallandii de Prosa emendanda
 satis meriti (a. 1773), qui Parisina a. 1624 ac Lugdunensi
 Arev. usus erat, denique Arev. ali, qui praeter editionem Galladianam

aliasque Parisinam antiquissimam anni 1589 contulerat. Ex lectionibus quamquam paucis ex editionibus excerptis satis cognosces, quam multa uitia per saecula in opus inreperint. At per aeuum medium plures quam hodie Prosae libros manuscriptos exstitisse ex catalogis uetustis docemur, cf. catalogum s. XI scriptum bibliothecae nunc incognitae apud L. Delisle, *Le Cabinet* etc. p. 479): 96 *Liber Sedulii prosaice*; bibliothecae Cluniacensis (s. XII et XIII): 530 *Volumen in quo continetur Sedulius metrica et prosaice, quoddam eligiarum, opus Victoris de concordia discrepantium sententiarum in compoto, expositio sancti Augustini de tabernaculo*. Tulli Leucorum s. XI. in armario Sancti Apri fuit: *Sedulius prosaicus vol. I* (cf. Docen, *Neuer litt. Anz.* 1807 p. 66). Inter libros, quos Madalinus ecclesiae Pataviensi a. 903 dono dederat, fuit carmen paschale Sedulii in uetus et nouum testamentum cum prosa ipsius (cf. A. Czerny, *Die Bibliothek des Chorherrnstiftes St. Florian* p. 233) ¹⁾.

Codicibus R et H ante me iam usus erat E. Ludwigius, qui a. 1880 paschalis operis librum quintum multa cum laude edidit.

Prosae codices quotquot exstant in duos ordines discedunt auctoritate multum discrepantes, quorum unus codicibus P R, alter H B I libris efficitur (fragmento G exiguo in examen non uocato). Quantum uero codices unius ordinis ab altero differant, cum capitulorum discrepantia et capitum ordine (cf. libri V cap. 2, 3, 4 p. 233, 234, 193) tum ex lectionibus perspicitur his inprimis inter se conlatis:

---

¹⁾ Legitur praeterea in Labbei bibliotheca noua p. 23 *Vidimus quoque eiusdem* (sc. *Sedulii iun.*) *seu potius antiquioris exemplar operis paschalis quatuordecim prioribus capitibus initio mutilum in cuius fine erant adscripta Hoc opus etc. — Sume sacer meritis etc. — Haec placuit adscribere, quod diligentissimi Francisci Iureti sollertiam fugerint. Sequuntur in eodem codice laus dominae Eunomiae sacrae uirginis, conflictus ueris et hiemis, Commodiani instructiones et alia complura, quae suis locis repraesentabimus.*

PR (uera lectio)	HI (v)
180, 8 <i>fungentem</i>	<i>fulgentem</i>
182, 8 <i>parceret</i>	<i>filium non feriret</i>
188, 23 <i>nutu traxerit</i>	<i>nutu (natu v) retraxerit</i>
193, 15 <i>autem</i>	om.
194, 23 <i>ostentant</i>	<i>ostendunt</i>
196, 6 <i>spatiantur</i>	<i>sparguntur</i>
209, 15 <i>confidentum</i>	<i>confitendo</i>
210, 22 <i> fuerit</i>	<i>fuit</i>
212, 1 <i>baptizandus</i>	<i>baptizatus</i> H <i>baptizaturus</i> v
	HBI (v)
213, 11 <i>cum</i>	<i>sunt</i>
216, 22 <i>dignaretur saeculares</i>	<i>saeculares dignaretur</i>
217, 7 <i>posuerit</i>	<i>deposuerit</i>
220, 5 <i>donaret</i>	<i>largiretur</i>
222, 5 <i>discipulis se</i>	<i>discipulis suis</i>
287, 22 <i>quia</i>	<i>qui</i>
230, 1 <i>arbor est</i>	<i>arborem</i>
232, 6 <i>uidelicet</i>	<i>scilicet</i>
233, 1 <i>dehinc</i>	<i>inde]</i>
235, 17 <i>providus</i>	<i>profidus</i>
236, 15 <i>pariter</i>	<i>pariter iter</i>
244, 1 <i>sicut ex uno—tractibus</i>	om.
253, 13 <i>stercoribus</i>	<i>sordibus</i>
255, 15 <i>parate</i>	<i>parare</i>
265, 8 <i>acmularum</i>	<i>nebularum</i>
272, 14 <i>moderatur</i>	<i>moderat</i>
280, 1 <i>ignorantiae</i>	<i>ignorantiae mcae</i>
290, 9 <i>totus</i>	<i>cunctus</i>
291, 10 <i>nequissima</i>	<i>sacuissima</i>
293, 11 <i>sacramenta</i>	<i>sacrata</i>
294, 9 <i>acerba</i>	<i>acerua</i>
298, 13 <i>ante</i>	<i>ante mortem</i>
302, 2 <i>praerogare</i>	<i>prorogare.</i>

Quae cum ita sint, non est dubium, quin codices alterius ordinis ex exemplari interpolato et glossis aucto (cf. *ut*

filium non feriret deposuerit nebularum ¹⁾ *saeuissima cunctus mortem*
parceret, posuerit, acmularum, nequissima, totus, ante)
 prognati sint. At nonnullis locis hic ordo ueram scripturam
 integram aut seruauit aut indicauit cf.:

HB I (v) uera lectio	PR
193, 20 <i>dixit esse</i>	<i>dixisse</i>
211, 6 <i>potuit</i>	<i>fuit</i>
222, 15 <i>canentium</i>	<i>canticum</i>
226, 13 <i>uirus</i>	<i>uirtus</i>
239, 19 <i>frigentibus</i>	<i>frigentis</i>
241, 7 <i>uocibus</i>	<i>uocis</i>
220, 10 <i>habitans</i>	<i>habitant P, habitet R.</i>

Iam ex his discrepantiarum exemplis elucet duos codicum
 ordines ad unum archetypum redire ²⁾, quod scriptura quadrata
 et continua scriptum fuisse litteris CG, CT, IT, FT, IL, EI ³⁾
 permutatis et inepte direntis (inprimis in P et H) ⁴⁾ satis
 patet. Librarius archetypi in finalibus praecipue syllabis lit-
 teras *m*, (*n*), *t*, *s* modo neglexerat modo peruerse addiderat,
 uocales *e*, *i* — *o*, *u* saepe permutauerat.

Ex archetypo fluxit codex (*x*) litteris anglosaxonicis ⁵⁾ com-
 pendiose saeculo septimo uel octauo scriptus, quem eadem fere

¹⁾ Fortasse *nebulonum* erat scriptum.

²⁾ cf. 193, 20 *dixit esse* et *dixisse*, quae e communi lectione
dix̄ esse uel *dix̄ eē* — *canentium* et *canticum*, quae e communi lectione
can̄tium fluxisse uidentur.

³⁾ cf. 194, 13 *inguita* pro *inculta* P; 211, 12 *interior* pro *inferior*
 PRH; 238, 12 *martidetalis* pro *marcidae tabis* P; 267, 2 *edaces* RH,
adates B; 258, 1 *glaudis* pro *claudis* P 266, 21 *fautiem* pro *faciem* P.

⁴⁾ cf. e. g. 180, 19 *uinitori* nam *netri pudians* P *uinitor in anne*
tripudians R *uinitori nam nec* III HI; 199, 6 *praesenti annuntiauit* H;
 208, 13 *quin et* (pro *qui nec*) P; 218, 2 *pignaculis altum* P; 223 10 *quod*
iectum PHB; 284, 9 *pro uita* (*prouida*) R.

⁵⁾ Litterae *r* *s* saepe permutatae cf. 178, 12 *decespitis* — *decer-*
pitis 179, 13 *saporeos* — *arboreos* 189, 14 *inclinatus* — *inclinatur*, non
 raro *a* *u* cf. 187, 4 *traduntur*, *truduntur* 195, 9 *tuas* — *tuus*; etiam
ci *u* 187, 3 *uincti* — *cuncti*; *e* *e* cf. 258, 22 *eum* — *cum* (saepe); *a* *o*
 179, 1 *aperiens* — *operiens* 176, 12 *calomo* 195, 6 *sacramenta* — *sacra-*
mento.

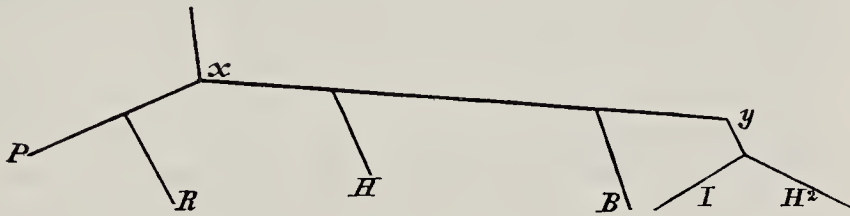
menda habuisse, quae codicem A supra (p. VIII) descriptum inuaserunt, facile euincitur cf. 181, 6 *enitar v*, *enitear* PR, *emetar* H; puto in codice *x* fuisse *enietar*, quod correctum exstat in *v* (an a Iureto?), deprauatum est aliter in PR, aliter in H; praeterea cf. scribendi proprietates has: 235, 17 *profidus* (*prouidus*) 225, 4 *abuiditate* (*auiditate*) 232, 14 *ferbisse* (*feruisse*) 266, 21 *fautiem* (*faciem*) 246, 20 *quofinos* (*cofinos*), *exuriem* (*esuriem*) 209, 3 *conssistens*, 5 *ressponso* 238, 15 *absoluere*. Quae pleraeque omnes ad P pertinent, quem etiam antiquitate ad archetypa proxime accedere supra iam dictum est. Idem solus ueram lectionem seruauit uel indicauit contra reliquos inprimis in priore libri parte cf. 171, 9 *prouintiam* P¹ *prounica* P²RH (et I ut arbitror, quod Iuretus emendauit) 173, 8 *oblocum* P, *obliquum* R, *obloquium v* (ras. in H) 173, 19 *utramque* P, *utram* RH(I) 177, 12 *societate* P¹, *societas* P²RHGv 177, 14 *ponemus* P, *ponimus* RHGv 178, 16 *introite* P, *introistis* R, *introitis* H (*it* in ras. m. 2, cum H codicem Iureti conspirasse ueri simile) 204, 10 *deliqueras* P *delinqueres* RHv... Codicem R emendatum esse eoque ab antiquissimis longius distare paucis exemplis confirmabo: 220, 10 *habitans* HBv, *habitant* P, *habitet* R (*quamuis* praecedente) 208, 16 *Israhel populo* (*isrl*) P, *Israhel* H, *israhelitico* R) 237, 6 *torua* R, *turba* rell. 180, 19 *uinitori nam netri pudians* P, recte litterae diductae sunt in R *uinitor in amne tripudians* et sic saepe. Ex mendis codicis et consensu reliquorum emendationes a docto librario profectae pernoscentur.

E codicibus ordinis alterius optimus est H, pessimus I, B medium inter utrumque locum tenet, tamen ita ut codicem I sit propior.

B cum I lectiones deprauatas communes habet permultas cf. 213, 5 *ei caeli* 215, 8 *et* om. 218, 20 *fraude et* 221, 3 *et quoniam* — *caelestia* om. 223, 4 *pericula praelia* 5 *perpete* 224, 7 *dum tam* 225, 3 *namque* 5 *beatitudinis* 17 *hacc super* 234, 8 *specie quoque* 240, 15 *prodibat* 241, 8 *plangebant* 244, 8 *quia* om. 17 *quasi qui* 245, 2 *sopitam* 6 *et* om. 8 *nil*

246, 12 *maxime antiqua* 258, 13 *diuina cognosci* etc. Cum multa menda codicis B sint propria (cf. 214, 7. 215, 2. 216, 1, 4, 16, 19. 217, 2, 7. 218, 2, 15. 219, 2, 15, 17. 220, 3, 13. 221, 7. 222, 1, 2, 10. 224, 7, 10, 20. 225, 9, 14. 226, 3, 6, 8. 227, 12. 229, 3, 4, 6. 230, 12, 18 etc.), multo plura codicis I, quorum magnam partem Iuretum deterxisse uerisimile est, hos libros ex eodem fonte fluxisse putare minime licet, quamquam ambo ab archetypo satis longe distant. At corrector libri H, quem signo H² indicauius, exemplari usus est I consimili, ut I et H² ex codice quodam (*y*) ualde deprauato prognatos esse persuasum habeamus. Itaque codicum cognatio hoc stemmate a Ludwigio incohato, a me perfecto depingitur:

Arch.

AD APPENDICEM.

In appendicem recepi primo epigramma Asterii et carmina Liberii et Bellesarii uel Liberii Bellesarii, de quibus iam supra p. II uerba fecimus. Neque nostra editione excludendum censuimus centonem Vergilianum illum, quem Martenius, primus cum carmen ederet (cf. *Ampliss. coll.* IX p. 126) Sedulio adscripsit his uerbis: *In peruetusto codice Corbeiensis monasterii* (ante annos nongentos exaratum dicit p. 14), *unde Iuuenici librum in Genesim*¹⁾ *eruimus, extat absque ullo auctoris nomine Sedulii presbyteri Scoti operis paschalis liber I, cui tamquam pars eiusdem nulla interposita dictione, nulla diuisione nulloque titulo praemittitur sequens de uerbi incarnatione car-*

¹⁾ Cf. Cypriani Opp. III p. 283 ed. G. Hartel; R. Peiper in praef. ad Alcimi Aviti opp. p. LXIII.

men. Liber nunc Parisinus miscellaneus 13047 (olim Sangermanensis 841, cf. L. Delisle, *Inventaire des mss. de St. Germain*, Paris 1868 p. 86; G. Hartel in praefatione ad Cypriani opp. III p. XXII; H. Omont in *Revue de philologie, nouvelle série* IV 1880. p. 67) s. IX scriptus continet post Cypriani (cui uulgo adscribitur) carmen de resurrectione mortuorum ad Felicem f. 113—115 centonem inscriptione nulla, quem f. 115^a—122^a Sedulii paschalis carminis liber I cum subscriptione *Explicit de uctus testamentum* excipit; f. 161—163 Sedulii hymnus I legitur (cf. infra p. 116 cod. II). Ex eo, quod centonem illum Vergilianum sequitur Seduliani carminis fragmentum, Martenius perperam collegerat centonem etiam ad Sedulium pertinere, cum pari iure carmen ad Cyprianum, cuius opusculum in libro praecedit, referas (cf. meam de Sedulii scriptis comment. p. 45 et Peiperum l. c. p. LXIII). Librum in meum usum accurate excussit A. Ive.

Litteris aevo Carolino renatis homines doctos libris et sacris et profanis explanandis multam operam dedisse res est satis explorata. Inter Sedulii commentatores longe principem locum tenet Remigius Antissiodorensis, is quem 'Expositionem in Opus carminis paschalis' codice Monacensi 19456 s. X (ex parte etiam in Mon. 22307) adseruatam confecisse in libello *Ueber ein Glossenwerk zum Dichter Sedulius* (Wien, 1880) ostendi ¹⁾. Cum hac Remigii expositione conspirant 'glosule super Sedulium et Catonem', quae in codice 144 s. X—XI bibliothecae collegii Gonville and Caius Cantabrigiae exstant. Specimine codicis a Roberto Bensly librario liberalissime ad me dato edoctus sum Monacensem Cantabrigiensi non solum antiquitate sed etiam auctoritate praestare cf. p. 316, I *sed Paterius discipulus eius perfecit* Mon., *sed pater eius discipulus* p. Cant. — *Seueritatis i. grauiditatis* Mon. *Seueritatis i. auuiditatis grauiditatis* Cant. Ad idem Remigii opus redire uide-

¹⁾ Remigium Antissiodorensem expositionis auctorem fuisse nunc confirmatur testimonio nouo ex catalogo uetere bibliothecae Cluniacensis prolato (cf. Delisle, *Le Cabinet* p. 458 s.): 540 *Volumen in quo continentur Remigius in minores partes et maiores, et expositio eius in Sedulium et Catonem, habens in medio cenam Cypriani.*

tur, quod uetus catalogus (s. XI) bibliothecae de Puy profert (cf. Delisle l. c. p. 443): '*20 Deinde commentum Sedulii Bede Catonis III*'. At haereo utrum ad Remigium referendum sit necne quod legitur in catalogo uetere bibliothecae S. Amandi (cf. Delisle l. c. p. 452): '*120 Sedulii paschale carmen cum glossis super idem*' et in catalogo librorum Friderici archiepiscopi Salisburgensis: *glosarium super Sedulium egloga* (cf. Endlicher cat. codd. mss. p. 197). Prorsus diuersa a commentario Remigii sunt glossae, quae in codice Laudunensi 468 s. IX exstant, quarum specimen a Matheio bibliothecae praefecto mecum communicatum hic propono: *Ex epistola Sedulii glossae. Seueritas, quasi seua ueritas id est duritia. Prærogatiuum id est priuilegium propria dignitas beneficium ante donatum excellentia meritorum laus gratia honor auctoritas optima scientia. Prærogans enim ante impendens, prærogatum antecedens beneficiis. Suffultus — sustentatus adiutus a suffulcio. Inmensum — inmensuratum. Pelagus interpretatur latitudo maris sine litore. Tiro tener miles dicitur qui nouo tempore uenit ad militiam uel secundum Isidorum tiro fortis dicitur. Linter — nauicula et dicitur quasi litus terens uel eo quod linquitur manu. Deuotum — uoluntarium uel libenter. Naufragia — nauium fractiones hereses. — Glossae a carmine separatae in exemplari, ex quo codex Vat. Ottob. 35 s. X (cf. supra XX) fluxit, fuisse uidentur (cf. Reifferscheid B. P. I p. 595): *Incipit glossa de prosa Sedulii. Dominus dictus est quod dominetur — Beatus opulentus potens. abundans*, reliqua in Ottobiano desunt. Neque glossae, quae in Monacensi 14420 s. XII f. 145 leguntur, cum Remigii commentario congruunt neque quae in codice Bruxellensi 5665 s. XII f. 182—185 exstant ad Remigium pertinere uidentur cf. *Bulletins de l'académie royale Brux.* t. X. p. I p. 368: *Incipiunt glosae interpretatione Sedulii rctoris. glosae id est interpretationes seu claus scripturarum* ¹⁾.*

---

¹⁾ Addunt litterae academicae l. c. 'A la fin des glosses sur Sedulius se lit de la même une pièce qui débute ainsi et qui offre des indications

Selegi, ne librum nimis rebus futilibus onerarem, ex Remigii expositione illas notas, quae uel ad uerba poetae explananda uel ad codicum lectiones confirmandas pertineant, neque praetermisi quibus litteris mediæ aevi satis adhuc obscuris lux adferatur. Atque edendis excerptis nisus sum solis libris Monacensibus, quorum alter (B) Monac. 22307 (olim Windberg.) s. XI f. 143—152 expositionis fragmentum usque ad I 226 (cf. catal. codd. Mon. et meum libellum p. 7), alter (A) Monac. (ol. Tegerns.) 19456 s. X opus integrum continet (cf. m. lib. p. 6). Qui quidem liber praeter expositionem Remigii in opus paschale (f. 2^a—158^b) et in hymnos (f. 158^b—164^a) continet explanationem eiusdem in Bedam de arte metrica et de schematis et figuris ineditam (f. 164^a—174^a). Subscriptio libri est: *Ego froumundus eepi hune libellum scribere. sed pueri nostri quos doeuī meo iuuamine perseripserunt. qui hæc serutaris ne adtendas uitia sed deuotionis uoluntatem et ora pro nobis ad deum amen.* Uterque liber, qui ex eodem archetypo fluxit, correctores expertus est. Equidem ducibus quamquam non certis usus in recensenda expositione pauca mutauī ueritus, ne ex emendatore Remigiomastix existerem: quod tu mihi uitio non uertes. Librariorum denique incuriae et Prosae et Expositionis indulsi, cum rerum orthographicarum discrepantiam fortasse saepius admitterem.

Postremo restat, ut gratias agam maximas G. de Hartel magistro dilectissimo et studiorum meorum semper patrono, a quo quantopere in scriptura constituenda et emendanda

---

qui ne sont pas sans intérêt pour l'histoire littéraire: Dilectissimo et eruditissimo filio Feraelo Calmanus . . . multa in Sedulii Paschali carmine corrupta quod nunc apud uos duplici legitur editione conscriptum. Quattuor siquidem quos ante uersibus condidit libellos, rursus eosdem imperante Macedonio in theoricum sermonem stilo liberiore transtulit. Cuius operis primam partem in codicibus uestris habetis corruptam, secundam penitus ignoratis. Ex quibus pauca tibi cognoscendi gratia, quantum epistolaris angustia potuit, transmittere curauī. Suivent des détails sur la versification, les figures etc. puis une analyse des quatres livres du carmen paschale'.

adiutus sim liber ipse Prosa praecipue haud paucis locis ab illo emendata uel coniecturis ornata testatur. Nec minorem gratiam debeo ministeriis publicis et bibliothecarum praefectis, qui mihi immensam materiam conquirenti consilio suo adfuerunt et codicum excutiendorum copiam fecerunt, deinde uiris doctissimis quorum apographis Sedulianis uti mihi licuit ut C. Schenkl, qui Sedulii hymnos e duobus codicibus uno Parisino altero Leidensi, H. Bradshaw, qui hymnos ex libro perantiquo Cantabrigiensi descriptos suppeditauit; denique mente grata recolo eos, a quibus codices totos in meum usum excussos uel inspectos esse supra docui. Iam longo errore 'inmensum paschalis carminis pelagus' emensi litus tangamus gratum, si hoc opere aliquid profecisse uidebimur; nam experientia roboratum ad nouum laborem inuitat — Iuuenus.

Scripsi Vindobonae Idibus Nouembribus a. 1884.

Iohannes Huemer.

TABVLA.

I. Sedulii paschalis carminis libri V cum hymnis.	
Epistola ad Macedonium	1— 13
Paschalis carminis praefatio	14— 15
Paschalis carminis libri V	16—146
Capitula	147—154
Hymnus I	155—162
Hymnus II	163—168
II. Sedulii paschalis operis libri quinque.	
Epistola ad Macedonium (altera)	171—174
Paschalis operis praefatio	175—176
Paschalis operis libri V	176—303
III. Appendix.	
I. Carmina ad Sedulium spectantia	307—315
II. Excerpta ex Remigii expositione in paschale carmen	316—359
IV. Indices.	
I. Index scriptorum qui uel citauerunt uel imitati sunt Sedulium	361—371
II. Index uerborum et locutionum	372—412
Addenda et corrigenda	413—414

SEDVLII

PASCHALIS CARMINIS

LIBRI QVINQVE CVM HYMNIS.

NOTARVM INDEX.

Libri saeculi VII:

- M = Mediolanensis Ambros. R. 57 (fragmentum).
T = Taurinensis E. IV. 44. (mutilus in initio).

Libri saeculi VIII:

- Γ = Gothanus I 75 (mutilus).
A = Basileensis O. IV. 17. (mutilus in fine).

Libri saeculi IX:

- K = }
L = } Karoliruhensis 217.
Z = Turicensis C. 68.
P = Sangallensis 877.
E = Montepessulanus 362.
F = Parisinus 9347.
G = Parisinus 14143.
H = Parisinus 13377.

Libri saeculi IX uel X:

- B = Bernensis 267 (mutilus).
C = Carnotensis 58.
R = Sangallensis 197.

Libri saeculi X:

- S = Sangallensis 242.
T = Monacensis 18628.
D = Treuericus 1464.
O = Vaticanus Ottobianus 35.
(Ottob. 2 s. XV)
Reg. 1 = Vaticanus Reg. 333.
Reg. 3 = Vaticanus Reg. 166 (mutilus).
Reg. 4 = Vaticanus Reg. 1560 (mutilus).

Libri saeculi XI et XI inferiores raro laudati:

- Reg. 2 = Vaticanus Reginensis 300 (mutilus).
V = Vaticanus (ueteris bibl.) 1665.
(Vat. 2 s. XV)

} Romani
ab
Areualo
excussi
et
adhibiti.

- b = Bernensis 286.
 β = Bernensis 546 s. XI—XII.
 c = Vindobonensis 307.
 d = Vindobonensis 85.
 e = Monacensis 14569.
 f = Monacensis 14693.
 g = Graecensis 1585 s. XII.
 a = Admuntensis 472 s. XII (mutilus).
 l = Laurentianus plut. XXIV c. XII s. XII.
 m = Marcianus cl. XII c. VII s. XII.
 cod. Arntz. = codex Arntzenii.
   Alm. = Almeloueeianus cf. supra p. XXIII.
   Cant. = Cantuariensis cf. supra p. XXIII.
   Lips. = lipsiensis cf. supra p. XXIII.
   Barth. = codices Barthii cf. supra p. XXIII.
   Parrh. = Parrhasius cf. supra p. XXIII.
 sched. Poelm. = schedae Poelmanni cf. supra p. XXIII.
   Spir. = editio Spirensis a. 1501.
   Ald. = ed. Aldina a. 1501.
   Wopk. = Wopkensis Aduersaria critica.
   Vonck. = Vonckii coniecturae.
   Pros. = Prosa uel Paschale opus Sedulii.
 Fabr(icii) Cell(arii) Grun(eri) Arntz(enii) Areu(ali) editiones raro citatae.
-

EPISTOLA AD MACEDONIVM.

SANCTO AC BEATISSIMO PATRI MACEDONIO PRESBYTERO
 SEDVLIVS IN CHRISTO SALVTEM. Priusquam me, uenera-
 bilis pater, operis nostri decurso uolumine censeas et rite
 forsā seueritatis obiurges, utpote qui nulla ueteris scien-
 5 tiae praerogatiua suffultus tam inmensum paschalis pelagus
 maiestatis et uiris quoque peritissimis formidandum parua

In nomine dī summi apolōgia sedoli rethoris *A*² *litteris minutis*,
 Incipit prologus sedulii amacedonū presbiterii *Reg. 1*, Incipit epistola
 sedulii poetae eximii ad macedonium presbyterum *Reg. 2*, Incipit
 apollogeticus prologus sedulii rethoris *a*, Incipit apologicus prologus
 Sedulii rethoris *d*, Incipit prologus *f*; *cf. subscr.* 1 sancto] do-

mino *Alm.*, domino $\overline{\text{sco}}$ *B'* (= *Bern. Aa 90 s. X f. 4*) *EFHb*, domino
 meo *A²O*, domino meo $\overline{\text{sco}}$ *CKV* ac beatissimo *om. B'*, ac uenerabili
K patre *K* p̄pitero *A*, presbitero *B' CPRS*, prestro *E*,
 p̄rbo *F*, praesbitero *H*, p̄r̄b̄ro *K*, p̄r̄be *T*, *om. Spir. Poelm.*, abbati
Fabr. 2 Sedulius Caelius *Reg. 1 a m. rec.* Christo] d̄no *P*

(*in mg.*) β , d̄no xp̄o *b*; Domno meo patri macedonio presbitero *Reg. 3*,
tit. om. D: cf. epistulam Prosae praemissam 3 decursū *AB'* *cf.*
s. v. Leonis indicem Venant. Fortun. censeas^{ti} *A*, censura *KR*

et rite *AK²O¹P Reg. 1 ST*, et ritē^u *FH*, ritū^o *B'*, et more *m*, et ritu
C¹DE Alm., t̄etricē *K* (al. &rit) *m. 2 in mg.*, tritē (*in ras. m. 2*)
R; fort. censura tetricae f. seueritatis cf. Mart. XII 70, 4 4 for-
 sitan *AO¹cf Spir. Poelm.*, forsam β seueritate *Ab*, seuereque
Fabr. utpute (u, *corr.*) *A*, utputē *K* qui* (a *eras.*) *K*

5 subfultus *A* ego tam *B'* pascalae *A* pilagus *A*
 pelagus paschalis *b* 6 maistatis *A*, magestatis *B'P* maiestatis
 pelagus *CO* etiam uiris *m* quoquae *A* paruo *Reg. 2 Poelm.*

tiro lintre cucurrerim: huius apud te facti causas expurgem,
 ut cum me non audacem fuisse probaueris sed deuotum, in
 pectoris tui portum blanda tranquillitate recipias, quem guber-
 nante Deo laetaberis nulla pertulisse naufragia. cum saecu-
 laribus igitur studiis occupatus uim impatientis ingenii, quod 5
 diuinitatis in me prouidentia generauit, non utilitati animae
 sed inani uitae dependerem, et litterariae sollertia disciplinae
 lusibus infructuosi operis, non auctori seruiret: tandem miseri-
 cors Deus, rerum conditor, clementius fabricam sui iuris aspexit
 et stultos in me mundanae sapientiae diutius haberi sensus 10
 indoluit ac fatuum prudentiae mortalis ingenium caelesti
 sale condiuit. moxque ut cordis oculos interior caligo dese-
 ruit, per sentes dumosi ruris errantia in herbam florei cespitis
 reuolui uestigia totoque nisu melioris arbitrii cultum inlustrati

1 tyro *CDEFKRSTb* lintri *A* currerim *V*, concurrerim
 β apud *Pm* facti apud te *A* caussas *A* expurgem] ex-
 ponam uel expromam *coni. Wopk., post v. ras. in E* 2 audacem
 non *ACO* fuisse *s. l. b²* 3 blandum *A* tranquillitate *F*
 blandæ tranquilleque *g* recipias me (me *in mg. add.*) *C* guber-
 nante domino *Reg. 1 c* 4 laetaueris *A* naufragia *A* 5 ocu-
 patus *AP* ⁱⁿpatientis (in *a m. 2*) *B'c*, inpatientis *plerique*; *ci et ti*
permutationes in codd. s. IX—X non infrequentes nisi ubi momenti
esse uidebatur non notauit quod] quam *Lipsiensis s. XIII, quem*
Cellarius Grunerus Arntz. secuti sunt 6 diuinam me *B'*
 prouidentia** *A* animi *A* 7 litterariae *AK*, litteralię *P*, litte-
 ra**rię *B'*, litteratoriae *Reg. 2 SV* solertia *AK* disciplinae
 sollertia *C* 8 lussibus *A* nauктору *PT*, auctori* *Eb*
 seruirem (t *a m. 2*) *K*, deseruiret *PT*; auctori Deo deseruiret *Ald. Spir.*
Poelm. misericors *A* 9 deus *om. AP Reg. 1 bc, expunx. K,*
s. l. F; cf. Carm. I 60 et Pros. sui iuris *f. Ab, sui f. i. Reg. 2*
Vad iuris ex guris *P*, operis *Cg* 10 et adultos *A*, et stultus
B' mundane *plerique* habere *AK¹* 11 indoluit (e uel o
eras.) *A*, indocuit *P* fa*uum *B'* 12 condidit *A* ^{uit}intior *A*,
 intereor *C* galigo *K* deserit *O* 13 domosi *A*, tumosi
R ruriserentia *B' (a m. 1)* erbã *B'P* florei* *K*, floridi *V*
Ald. cispitis *A* 14 reuocauit *βgm^1* inlustrate *K¹ corr.*
m. 2, illustrati CD

pectoris Deo dicaui, non praesumptione uirium sarcinam tantae molis arripiens, sed onus Christi, quod leue nimis est, humili pronus deuotione conplectens, culpa me scilicet arbitratus silentii non carere si studiosae mentis officium, quod uanitati detulisset, ueritati denegarem: cum et diuina reuenter adseri et humana possint honeste tractari. angebar alia rursus animi procella turbati et aegros anhelitus illa mihi saepe ratio commouebat, qua me noueram uel tua, pater beatissime, uel aliorum, quos gratia similiter caelestis inlustrat, quiddam profecisse doctrina. quamquam ipsi cuncta monstrantes aliquem credatis igniculum in me posse lucere: sed torpor cordis obtusi tamquam silicis uena scintillam tenuem uix

7 cf. Verg. Aen. IX 814

12 cf. Verg. Aen. VI 7

1 pect̄aris C, pect̄oris F   dedicaui A   p̄sūcione P   2 honus
A   quia f   leuae E   1. est n. T, nimis leue est β   3 deuoti*one
A   culpam^o (e a m. 2) K   4 muti silentii b   quam A
5 detu*lissem C, detullissem F   denegassem β¹   diuina opera
V   reuenter (e, ex u) A   6 possent P, possunt-β Ald.
honeste/// A, oneste P   tractare d   *angebar (h eras.) A
angebar ergo r. C, angebar**** rursus H   rursus alia K¹T Rom.
ut uidentur   7 anhelitus A, anhelit' (t in ras. m. 2) E, anelitus
F, anhelitōs KR, hanhelitōs S   mihi s. l. FO²   8 saepe om. T
ratio saepe FH Alm.   commouebat ratio A   commobeba*** (ant
eras.?) K   qu*a (i eras.) E, qu* F, quia H (i qua s. l.) O¹PS
Reg. 1. 3, quē^a β   noueram me Reg. 2 d   9 post similiter ras.
in P, om. A   cēlestis similiter D   cēlestia R   illuminat
Vad, illustrarat Poelm.   10 quidam P, quiddam^{alii} F   proficisse
AKS   doctrinā P, doctrina^{carere}/// K   carere a m. 2, d. carere g
quanquam AH¹, quāqđ P¹, quāquam plerique   uos ipsi β ad g
codex Barthii (add. mihi)   cuncta s. l. E²   monst*antes A
monstrantes cuncta g   11 credetis B'   aliquōd T   turpor A,
torpor mei a   12 obtusi cordis b   obtonsi A, obtu*si (n eras.)
CFH, obtusi (n corr.) E, obtensi O¹, obtumsi β, obtusi b Rom.
pler.   tanquam AYb   uenas AY¹, per uenas CB'EFOP Reg. 3,
p. uenam V   p. uenas silicis b Ald.   tenuem ex -am E²

emittit, et id ipsum parui fomitis nutrimentum, quod in
 me potuit doni caelestis oleo permanere, nefas esse pensabam
 muti tenacitate silentii cum nullo partiri, ne unius talenti
 creditam quantitatem dum nitor cautius custodire, culpa
 defossae pecuniae non carerem. inuidiae siquidem maculam 5
 de sese non abluit qui alteri conferre denegat, quod cum
 dederit non amittit. inter diuersas tamen anxiae trepidationis
 ambages ad iaciendum huius operis fundamentum ob hoc
 maxime prouocatus accessi, ut alios exhortationibus ueritatis
 ad frugem bonae messis inuitans, si quando infirmitatis humanae 10
 uitiiis forsitan lacessitus inpugner, uerbis propriae disputationis
 ammonitus metuam, et qui furta prohibui fur uideri uerear,
 et qui rectae soliditatis iter ostendi procliuioris lubrici peri-
 culosa sectari et clipeo dominicae protectionis armatus inimicae
 iaculationis tela facili repulsione contempnam. cur autem 15

1 cf. Verg. Aen. I 176

1 emitteret *A* id] ad *C¹ Alm.*, om. *Pβ* 2 possit dono *g*
 permanare *Fabr.* putabam *β Fabr.* 3 muta *S*, mitti *g*
 tinacitate *A*, tenacię *g* neç *β* 4 creditum *K¹* creditam mihi
O quantitatem creditam *β* quantalitatem *g* dum cred. q. n.
V Ald. nito *O* cautis *KP* 5 peccunię *P* 6 sese**
A, se *K¹ corr. m. 2*, se** *S* altari *C¹* conferri *E²*, offerre
B' (a m. 1) K²R 7 amittat *AG*, amittet *f* inter has d. *Reg. 2*
a d tam a. *T²c* 8 ieciendum *A*, iacendū *R* ob om.
Fabr. 9 accessit *F¹* alios] aliquos *c* exortationibus *AB'*
CEHRS 10 fructū *β* mensis *V*, mentis *coni. Wopk.*
 incitans *D* infirmitates *P¹* humanae infirmitatis *V Ald.*
 aliquando *g* 11 uitiiis] uictus necessitate *A*, uitiiis necessitate *b*
Alm. Poelm., uictis *c* for *E¹ corr. m. 2*, forsan *OVa*, foram
β inpugnā *K corr. m. 2* 12 ammonitus *ACDFGHK²P*
RST: cf. *G. Loewe, Prodrum. corp. gl. l. p. 369* me tuear *coni.*
Barthius metuam' ^aqui *G* ut qui *O¹ Reg. 1 (a m. 1)*, et om. *c*
 prohibuit *P* uerēr (a *a m. 2*) *K* 13 solidatis *K¹ corr. m. 2*
 ostendidi *S* pericul* (o *eras.*) *R* 14 clepeo *A*, cly*peo *H*, clip-
 peo *g* inimici *F* 15 contempnam *A et alii*

metrica uoluerim haec ratione componere, non differam breuiter expedire. raro, pater optime, sicut uestra quoque peritia lectionis adsiduitate cognoscit, diuinæ munera potestatis stilo quisquam huius modulationis aptauit, et multi sunt quos
 5 studiorum saecularium disciplina per poeticas magis delicias et carminum uoluptates oblectat. hi quicquid rhetoricæ facundiae perlegunt, neglegentius adsequuntur, quoniam illud haud diligunt: quod autem uersuum uiderint blandimento mellitum, tanta cordis auiditate suscipiunt, ut in alta
 10 memoria saepius haec iterando constituent et reponant. horum itaque mores non repudiandos aestimo sed pro insita consuetudine uel natura tractandos, ut quisque suo magis ingenio uoluntarius adquiratur Deo. nec differt qua quis occasione inbuatur ad fidem, dum tamen uiam libertatis ingressus non

1 hoc *V*, hac *Poelm.* haec uoluerim *EFRSb* post non *ras. 1*
 uerbi in *K* defferem^a *A* differam breuiter expedire *ACEHKOP*
T (explicare *T*) *b*, breuiter expedire n. d. *B'DFGR* 2 sicut — adsiduitate in *mg. add.* *E²* tua *nonn. editt.* 3 asiduitate *S* cognouit *AGP Reg. 1 b¹*, agnouit *K¹* cognouit *corr. m. 2* diuinæ ex diuino *R* munere *E¹* pietatis *Poelm.* 4 modulationis *A* qui *K¹ corr. m. 2* 5 saecularium studiorum *V* per] ad *A* dilicias *AB²K* 6 uoluntates *P* oblectant *K*, delectat *β* hii *A*, hi quoque *Poelm.* quicquid *P* rethoricę *plerique* 7 perlegent *Ald.* negle*gentius *A* adsecuntur *DFGOS*, adsequuntur^u *H* 8 chaut *A*, ^haut *P* diligunt *A* uersuum *A* blandimento uiderint *AT* 9 tota *c* adsiduitate *A* ut] et *c* 10 hi *A*, haec *B'EHK¹PR¹g*, hoc *rell.* et] ac *T* reponunt *R* constituunt et reponunt^a *c* eorum *V*
 11 repudiandos *AH*, r. esse *Reg. 1*, respuendos *β* 12 quisq. ^{is} *B'*, quisquis *a* magis suo *adg* 13 uoluntarius] s. l. *EFR*, *uncinaw. Cell. Arntz., om. Alm. Ald.* uoluntarius magis *β* a deo *m* defert *A* qua quis occasione *DR Reg. 2. 3 T Alm.*, qua quisque o. *C*, quis qua qua quis o. *F*, quis^{ai} qua o. *G*, quâ occasione quis *K* (< *a m. 2*), qua occasione quis *H Reg. 1 cd*, quisquam qualibet o. *O*, qualib& quis o. *P*, qua o. quisq; *b*, qua quisquam o. *g* occasione *A*, occasione *P* 14 libertatis uiam *EFV*, uiam ueritatis *β*

repetat iniquae seruitutis laqueos, quibus ante fuerat inretitus. hae sunt, pater egregie, nostri operis causae, non superuacuae, sicut didicisti, sed commodae: quae si probabili ratione non displicent, benignitatis tuae donentur fauore, quo paululum ab scripturis celsioribus uacans humilioribus te quoque libenter 5 inperitias. non semper aquila supra nubes elata peruolat, sed etiam remissioribus aliquando pennis descendit ad terram. saepe belliger miles armis quibus adsuetus est dimicare delectatur et ludere. at forsitan ut ab hac te molestia perlegendi carminis in occultis abducas, talibus me blandae 10 orationis uocibus adloqueris: cur, inquires, adfabilis amice, quem gratia purae dilectionis amplector, dum me profusius niteris uenerari prae ceteris et fidi propositi sedulitate secta-

1 repetat *A* laqueos *iteratum deinde eras. in E*, -os *corr. in P* ante *AEFG¹KPV Reg. 1*, antea *rell.* inretitus fuerat *A* inretit⁷ *C* 2 egregiae *A* nostre *B' a m. 1* nostri operis *CDHKPb*, operis nostri *rell.* 3 probali (bi *a m. 2*) *K* 4 displicent tibi *V Ald.* benignitatis *A* tuae s. l. *H²* fabore *A* fauore tuae *F* paululum *A¹P*, paululum *KR* 5 ab] de *A*, a *CDEb*, ad *K¹ corr. m. 2* scribituris *T* uacant *T*, et quo — uaces *c* t] *T* 6 non enim *CH²* senper *A* supra *TB' Alm. cf. Carm. II 202*, super *rell.*, per *sched. Poelm.* elata *TA*, alta *f*, eleuata *rell.*, om. *g* uolitat *g* 7 remissionibus *T*, remissioribus *AP* pennis aliquando *b* descendit *T¹* (*c corr. ex t*) *AKP cf. Rönsch, Itala u. Vulg². p. 463*, descendit *rell.* terras *CG²V* ad t. descendit *β* 8 sepe *TA alii*, saepe etiam *Alm.* bel*liger (*g eras.*) *A* milis *TK¹* dimicari *K*, laedere *coni. Vossius (inst. orat. V p. 324)* 9 dilectatur *AF¹* et ludere] inludere *T*, etiam l. *Fabr.*, et etiam l. *coni. Arntz.* ad *TA*, an *DEF¹GHK²O²PTb*, ac *Cg* forsitam *T*, forsam *β*, forsan *adg* ab hoc *T*, ab ^hac *AB'G* moleste iam *T* 10 occultas *A*, occultis *P* obducas *T*, subducas *K* talibus (*t ex s corr.*) *T* blandis *A*, blande *CFHK¹T* plandiorrationis *T¹ corr. m. 2* blandis orationis sermonibus *b¹* 11 adloqueris *T*, alloquaris *β* inquires *Spir. Poelm. al.* adfabilis *T* 12 gratia* (*e eras.*) *E* amplector (*c a m. 2*) *T*, complector *a* profundius *sched. Poelm.*, pfussius *post fides (sic) in A* 13 nitirius *T¹ corr. m. 2* uenerare *K* ceteris *T* fedem uel fidem *T¹*, fides *A*, fidei *O¹*, fide*** (*lis eras.*) *b*, fida *cod. A Areali*, ficata *g* fidos pr. sedulitate amicos *Spir. Poelm. alii* praeponitis *T¹*, praepositi *corr. m. 2*, ppositi *A* sidulitati *T¹ -te corr. m. 2*

ris: alios tamquam neglectos offendas, qui dum sint doctrina non inpaes et una mecum soleant religiosae fidei societate coniungi, me potissimum ac solum eligas uel secernas, cui deuotionis tuae dicta conmittas? habes antistitem plenum reuerentiae sacerdotalis Vrsinum, qui ab aetatis primaeuae tirocinio regis aeterni castra non deserens uixit inter barbaros pius, inter bella pacatus. accepit testimonium beati iam meriti euangelicae sacramento doctrinae. legimus enim: beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei uocabuntur. habes Laurentium difficili comparatione presbyterum, qui substantiam sui patrimonii sic amauit, ut ecclesiis et egenis uniuersa distribuens tanti census effusione nihil perderet: sapientia peruigil, lenitate placabilis, quo et serpentis astutiam cum

8 Matth. 5, 9

1 alius — neglectus *T¹ corr. m. 2* offendas *TA B'F¹GHOP*, offendis *E*, offendis *rell.* dum *TAK¹b¹f*, con *B' a m. 1*, cum *rell.* 2 relegione *T²A*, religiosae *B'* 3 et — coniungi *om. T¹ in mg. add. m. 2* elegas *T* 4 scripta *b¹* habes autem *EO Reg. 1 T* antestitem *T²A GK* 5 reuerentia *H* sacerdotales *T²* qui dum *Ab¹* itatis *T¹ corr. m. 2*, aet. suae *B'CRsb*, suae *eras. in K* primiuę (ti *a m. 2*) *T*, primae *AE¹* (ue *s. l. m. 2*) 6 tyrocinio *TB'CEFGHPRST*, tyricinio *D* deserens *T*, desserens *P*, deserens^{au} (dū *a m. 2*) *S* 7 pius *ex* prius *F* paccatus *S* accipet *T*, accipit *A* testimonium *T¹ corr. m. 2* 8 beatitatem meriti *coni. Wopk.* mereti *A* euangelicę (u *euau.*) *T*, eugilcę *B'*, et euangelicae *Poelm.* per e. sacramentum *coni. Gruner.* doctrina *K¹* ligimus *T¹ corr. m. 2* 9 fili *T* ipsi *om. ADEGHKRT* uocauuntur *T¹ ut uidetur* habes inquit *H*, habes autem *OT* 10 laurentio *T¹ corr. m. 2* difficili *AF* p̄piterū *A*, p̄b̄irū *B'*, p̄sb̄tēm *E*, presbiterum *FGKP* substantiā (~ *a m. 2*) *K* 11 sui *in ras. E²* erogauit *V Ald. Fabr.* ecclesis *T¹*, ecclesiis *A*, ecclaeisiis *E*, ecclaeisiis *H* egenis *T* 12 tanta *E²* censas *A* offensione *A*, de effusione *b* nil *Tb* perdere^t (*t a m. 2*) *T*, perdederet *A*, perdiderit *K¹ corr. m. 2* 13 quī& (< 1. . . .) *K*, qui *c* serentis (*p a m. 2*) *T*, per serpentis *F¹* astuciā (~ *a m. 2*, *c ex d ut uid.*) *T*, adstutiam *K¹*

lege custodiat et columbae simplicis animum non amittat. habes quoque meum Gallianum aequae presbyterum, non in libris saecularibus eruditum sed placida bonitate mitissimum, catholicae regulam disciplinae factis potius edocentem quam sermone monstrantem. quid Ursini dicam quoque presbyteri 5 annosam patientiam et in Christi famulatu non deficiendo iuuenalem senectam? quidue Felicem referam vere felicem, saeculi huius inimicum, cui crucifixus est mundus? sunt et alii memorabiles uiri quam plurimi, quos ad hoc suscipiendum idoneos esse constat officium. nec Hieronymi, diuinae legis 10 interpretis et caelestis bibliothecae cultoris, exemplar pudeat

8 cf. Paul. epist. ad Gal. 6, 14

1 custodia^t (t a m. 2) T simplicis A, simplicitatem *coni.*
Wopk. animam T non amittat *om.* A non amittat animum
Alm. sched. Poelm. amittat TP, amittat (m eras.) E, amittit (i,
 ex a) F 2 me^{um} T, meum *om.* G m. quoque T *Reg. 2 c*
 gallienum T²A, Gallicanum T *Reg. 2 cum. editt.*, galianum m eque
 (e a m. 2) T p̄spiterum A sic fere semper, presbiterum FGHP,
 p̄rbem^u B 3 litteris *coni.* *Wopk.* set — mitissimum in *mg. add.*
 A placide A², placita K¹ benignitate C 4 regulā P¹
corr. m. 2 quam si T postea^{cius} B¹ dictis *Reg. 3* edu-
 centem T¹ *corr. m. 2* 5 ursini (ci a m. 2) TEF^o, ursini KRS,
 ursicini AB¹CGP *Reg. 1. 2 VYb*, ursici *sched. Poelm.* quoque *om.* A
 quoque dicam EOTβ 6 annosam] adnos T¹ *corr. m. 2* patientiam^{patientiam} E
corr. m. al., satientiam DK, sapientiam *Alm. Reg. 2. 3 SV* xp̄o T¹
corr. m. 2 famulatum deficiendum T¹ *corr. m. 2* deficientē E (*ex*
corr.) F²b *sched. Poelm.*, sequ. ras. 2 litt. in F 7 iuuinalem T¹,
 iuuenalem AKPRb¹, iuuenilem *rell.* felicē (~ a m. 2) T, felicem (l
eras.) K felicem^o (e s. l. a m. 2) T 8 huius (u s. l. a m. 2) A
 huius mundi F crucifixus T mundus T¹ *corr. m. 2* 9 memo-
 rabilis T, memoriales AR¹ suscipendum (i a m. 2) T, suscipiendū (*ex*
ent) A quos *om.* D 10 iduneus T¹ *corr. m. 2* constat esse
ED Rom. praeter O hieronimi T *cum pler.*, hironimi (e a m. 2,
 o ex u *corr.*) A, ieronimi D 11 interpretis T¹ *corr. m. 2*
 beblithicae A, bibliotece DF^o cultores T exemplar T, exem-
 pla *rell.* pudeat te *Alm.*

imitari atque ad generosas quoque feminas et praeclaras indolis fama subnixas, in quarum mentibus sacrae lectionis instantia sobrium sapientiae domicilium collocavit, propriae disputationis documenta transmittere. quis non optet et
 5 ambiat eximio Syncretices, sacrae uirginis ac ministrae, placere iudicio, quae superbi sanguinis nobilitatem sic humilitate prouexit ad gloriam, ut in caelestis patriae senatu fieri mereatur adlecta? uere dignum in quo Dominus habitet templum, ieiuniis castigatum, orationibus reffectum, puritate mundissimum.
 10 scripturas autem ecclesiastici dogmatis ita sitiens epotauit, ut nisi sexus licentia defuisset posset et docere, licet

1 emittari *A*, emitari *F*, imitare *K*¹ adque *TF*¹ ad s. l.
K ⁸⁰neros^{as} (ge—as a m. 2) *T* preclare *T* indoles (e corr.)
T 2 subnexas *T*¹ corr. m. 2 sacre (, a m. 2) *T* 3 subpre-
 mum *T*¹ ut uid., corr. m. 2; subrium *A* sapientia* *C*, sapienti
Reg. 2 a m. 2 conlocavit (ka suberat) *T* 4 transmittere
 documenta *CEFS Rom.* putet *A*, optat *K*, obt& *P* 5 non am-
 biat *A Alm.*, ambi& *R*, ambigat *g* eximiu *T*¹ corr. m. 2
 syncliticis *T* ci expunx. m. 2, sinclitis *AS*, sincreticis *C*¹*DE*²*GPVT*,
 synclitice *E*¹, sincliticis (is in ras. m. 2) *F*, sincliticis *B*¹*HR* (cle m. 2),
 syncliticis *K*, sincliti*s *O*, syngleticis *Reg.* 3: cf. de *Sedulii poet. vit.*
et script. p. 24 ac] e *T*, et *CEFRST* ministre *T* et alii,
 ministrae Christi *Fabr.*, m. Dei nonn. editt. placire *T*¹ corr. m. 2,
 placare *F*¹ 6 superui *T*¹ corr. m. 2 humilitatem (h a m. 2)
T nobilitate sic humilitatem *A* 7 prouexet *T*¹ corr. m. 2, pro-
 duxit *F*¹ saenatus *T*¹, sanatu *K*², fort. senatum 8 ad-
 lectat *T*, an|athleta *A*, athleta in ras. *C*², adleta *S*² in mg., all&a
FG, anthleta *O*, alleta *Reg.* 3, adiecta *l*, allecta *rell.* habitet *T* *C*¹
FGKYb, habitare (t a m. 2) *S*, habitat *rell.* 9 geiuniis *T*¹
 corr. m. 2, ieiunīs *A*, ē ieiuniis *FH* castum *F*¹*R*¹*S* rationi-
 bus (o a m. 2) *T* refertum *AE*²*G*²*O Rem.* puretate *T*¹ corr.
 m. 2 mundissimum *T*¹ corr. m. 2, mitissimum *F*¹, dignissimum
S 10 etiam *B*¹*DEGKOPR*¹*S*, om. *A* eclisiastici *T*¹ corr. m. 2,
 aeclisiastici *A*, apostolice *F* docmatis *P* ita ex eta ut uid. *T*²
 sciens *A* se potauit *T*, seputauit *A*, optauit *S*¹ 11 licentię
 (, a m. 2) *T*, licentiae *AK*, licentia *rell.*; nisi sexui licentia *coni.*
Wopk. fuesset *T*¹ corr. m. 2 posse et *T*, posset *A*, potuisset
D etiam et *CDHK* (et a m. 2) *PR*¹ edocere *B*¹*EFGO*
Reg. 3 et edocere etiam *Rem.*

in membris feminei corporis animus sit uirilis. de cotidiana
 uero misericordiae dispensatione reticeo, quam sic exercet ut
 sileat, sic largitur ut lateat. indicat tamen eius habitus pau-
 per ubi census proficiat diues. et ut magnitudo tantae pru-
 dentiae gemina resplendens lampade plus luceret, habet 5
 germanam nomine meritoque Perpetuam, annis inparem, factis
 aequalem, aeuo teneram, probitate grandaeuam, quae dum
 nominis sui dignitate pascitur, sic uiuit ut nequeat amittere
 quod uocatur. inlustris maritali potentia, inlustrior religione
 diuina, proximam uirginitatis continet palmam in coniugii 10
 foedere manens pudica. cetera, praeter conspicuos utpote
 nuptae conuenientes ornatus, quae de sorore diximus, in huius

1 faemenei *T*¹ corpores *T* sit] sed *T*¹ cottidiane *ex*
 cutidiane *T*¹, cottidiane *H*¹*P**T* 2 dispensationem *T*, dispensatione^o
 (i *eras.*) *A* quam] quod *F* exercit *T*¹ *corr. m. 2* 3 lagitur^r
 (r a *m. 2*) *T* iudicat *Poelm. in textu* pauper h. *T* 4 tensus
*T*¹ *corr. m. 2* pfici& *A*, pficiat *K*, refulgeat *Poelm. in mg.*
 diuis *T*¹ *corr. m. 2* ut *om. A* tante *T et alii* pdencie^{pru} *P*
 5 gemena *T*¹ *corr. m. 2*, germana *AKR*¹, germina *FPR*² lâpade
 plus luceret *T in mg.* habes *B'*, habet nam *A*, h. et *DKR (s. l.)*
Spir. Poelm. 6 germanã (~ a *m. 2*) *T*, germinam *B'* merito
 nomineque *EFF* perpetua *T* 7 quo *ex eo T*² prouitatem
 (m *exp. m. 2*) *T* grandeuam *T et alii*, grandeam *A* qui *T*¹
 8 suae *K*¹ *corr. m. 2* pascitur (i *corr.*) *T* uiuit] ui₁ *in ras. 3*
litt. F, seruit *A* neque^{at} (at a *m. 2*) *K* amittere* (t *eras.*) *A*,
 ammittere *E*¹*KR* 9 que^e *ex quod T*², qõ *H* uocator *T*¹ *corr.*
m. 2 inlustris enim *FH* relegione *AK*¹ 10 proxima *F*
 uirginitatis *T*¹ (ut *uid.*) *EF*¹*G*¹*OP Reg. 3 Alm. b*, uirginitati *rell.*
 contenit *T*¹ *corr. m. 2*, contenet *A* coniugiⁱ *E* 11 federe *T*¹
corr. m. 2 permanens *Poelm.* perpudica *Barthius Adv. XII*
 19 cetera *T*¹ *corr. m. 2* conspicuo^o (s a *m. 2*) *T* ut pote*
 (t *eras.*) *T*, utpote *AK* 12 nubte^e (, a *m. 2*) *T*, nuptae (i *eras.*)
F, *om. A* conuenientis *T* ornatis (u a *m. 2*) *K* ornatus
 post conspicuos *in A* quae iam *Arev. cum Rom. ut uidetur* sorore
 eius *T* huius (s a *m. 2*) *T* in huius quoque *in ras. E*²

quoque moribus inuenimus. ad haec ego congrua rursus ita
 responsione perfungar: ne quaeso, domine mi pater, quem
 diligere te profiteris abicias, quem fouere adsoles inuidiose
 deterreas. nullum siquidem ex his omnibus uito, de nullius
 5 meritis aut instructione diffido; sed in te cunctos aspicio.
 quosdam conlationibus adsiduae disputationis ad meliora ue-
 xisti: quosdam placidae maturitate doctrinae desiderio sanctae
 conuersationis implesti: quibusdam exemplum factus es ad
 salutem: alios intra septa tui gregis aspiciens oues fecisti:
 10 alios enutristi; omnia omnibus factus es, ut omnes saluos

10 cf. I Corinth. 9, 22

1 inuenimus (mus *in ras.*, *fuit* es?) *T*, inueni^mus *A* hęc *P*, hoc
 (?) *O*, hoc *Ald. sched. Poelm.* ego ad haec *EF*, ego ad h. ergo
Reg. 3 congruuar (r a m. 2, eadem exp. r₂) *T* ita rursus con-
 grua *A*, rursus congrua *C* rorsus *T*¹ *corr. m. 2*, om. *GP* itaq; *F*,
 om. *GP* 2 perfungar ita *C* ne s. l. *T*² quesso *A* domine
 om. *C*, mi domine *ADEFHKSTb* mi om. *B'*, s. l. *R* quem
 (*exp. m. 2*) *T* 3 diligere *T*²*A* te *in ras.* *K*², om. *Reg. 2*
Ald. abicias *A* post quem *ras. plur. litt. in T* adsolis (*corr.*
m. 2) *TK*, adsole*s (a *eras.*) *F* inuidiose (i a m. 2) *T*, n^o inuidiose
*K*² 4 nec deterreas *c* deteras *cod. Barth.* omnibus his *D*
 5 meritis *ex meritis T*², -is *in ras.* *C*² aut] ā *A* ⁱⁿstructionem
 (*in a m. 2*) *T*, inst*ruccione *A*, institutione *a* deffido *TP*, defido
AF cunctis *T*, cunct*s *C* c̄spicio *P* 6 nam quosdam *f*
 consolationibus *A*, colloc^utionibus *C*, conlationis^{bu} (*bu a m. 2*) *K* adsidue
 (i a m. 2) *T* dispotationis (*o₂ ex u*) *T* ad in *B'* meliora
 uixisti *T*¹ *corr. m. 2* 7 placid*e (a *eras.*) *T*, placite *A* maturi*-
 tate (e *eras.*) *T* disidirium *T*¹ *corr. m. 2*, desiderii *K* 8 implisti
*T*¹ *corr. m. 2*, impleuisti *A* factus—intra *litteris minutis scripta add.*
*T*² 9 inter *R* septa *T et alii*, post septa *ras. in K* ^{ui} (t
a m. 2) *T* gregis tui *DH* aspiciens] om. *CDEFOPPT*, ac-
 ciciens *GHK*² (*in ras.*) *R*²*S Poelm.*; alios acciciens intra septa gregis
 tui oues *f. Reg. 3* 10 alias *T*, alios saluos *C*, alios in fide *Ald.*
 enutriuisti *AE*, nutriuisti *F*, nutristi *K Reg. 4* omnibus om-
 nia *CK* **omnibus (*in? eras.*) *F* factis *T* e^s (s a m. 2)
F, om. *T* ut om. *T* omnis *T*

efficeres. cesset, obsecro, plurimorum iactura uerborum; cessent
 longae deinceps excusationis ambages, nec pigeat post tanti
 gurgitis emensa discrimina fluctuanti adhuc paginae auctori-
 tatis tuae ancoram commodare. quatuor igitur mirabilium
 diuinorum libellos, quos ex pluribus pauca complexus usque 5
 ad passionem et resurrectionem ascensionemque Domini nostri
 Iesu Christi quatuor euangeliorum dicta congregans ordinauit,
 contra omnes aemulos tuae defensionis commendo. huic autem
 operi fauente Domino PASCHALIS CARMINIS nomen inposui,
 quia PASCHA nostrum immolatus est Christus, cui honor et 10

1 effeceris *T*, efficere^s (s a m. 2) *A*, faceres *C* cessit *T*, cesset
 nunc *Reg. 4* plurimum *T* fort. recte, pluri^mum *G*, plurium^m *P*,
 plurium *Reg. 1* cf. *Wölfflin, Lat. u. roman. Comp. p. 70* uerborum
 iactura *EGT Alm.* cessitⁿ (n a m. 2) *T*, cessⁿ& (n a m. 2) *KP*
 cesset nunc *S* 2 lunge *T¹* corr. m. 2, longae om. *C* deinceps
 (c ex t) *T* deinceps l. *GH* excusationis *A* ambagis *T¹*
 nec s. l. *A²*, ne *DE²RP* p^gieat (g a m. 2) *K* te *B'* (s. l.)
CEFGK²OPRST cf. *supra p. 8* portandi *T*, potanti (r a m. 2)
A, postanti *B'E*, p^t *P* 3 mersa *T* cf. *Epist. II* adhuc fluctu-
 anti *EFRS* paginem *T* 4 *ancoram (o ex u) *T*, anchoram
 plerique accomodare *Ald. Poelm.* tertio *T*, tres *G¹HKP²RT*,
 quattuor^{tres} *EF*, quattuor *P* Igitur m. diuinorum^{quattuor} libellos *O*: cf. *de Sedulii*
poet. uit. et script. p. 41 ergo editt. 5 libellis *T* quis uel
 quibus ex conⁱ. *Wopk.* 6 ascensionēq; (e₂ in ras. a m. 2) *H*
 dñiⁿⁱ in xp̄o *T* ut uidetur, dñiⁿⁱ n̄ ihu xp̄i *A* cum pler. 7 quattuor
EFR² euangeliorum *T*, ///acuangeliorum *A*, euangeliorū *FO*
Reg. 1 Sβ (a m. 1) cfg, euangelistarum *rell.* ordenauit *T*, adunauit
cod. Barthii, curauit *Poelm.* 8 aemulus *T* emulos omnes *A*
 commendo^{op̄} *A* hic *T* autem om. *F* 9 carmini *nonn.*
editt. cf. Aviani fab. praef. p. 4 Fr. fauentem *T*, faciente *AE¹F¹*
 dō *Gf* pascalis *TS*, phascalis *A* ideo nomen *Cβ Poelm.* nouum
 nomen ideo *cod. Barth.* posui *T* 10 q *A*, quod *DK*, qui (ui
 in ras. m. al.) *E* pacha *T*, pasca^h *A*, pasca *S* nostrum *T¹* am
 corr. m. 2 ut uid. cui est *DE²* (s. l.) *G Reg. 1. 4*

gloria cum Patre et Spiritu sancto per omnia saecula saeculorum. Amen.

1 gloriaque *Reg. 4*   patre & filio *P*   s̃co spu* (s? eras.) *T*
 (s₂ a m. 2), s. sp. *Poelm.*, cū spu s̃co *P Reg. 1*   in cuncta sc̃la
Cf, in secula βg   secula seculorum *T*   EXPLICIT EPISTOLA SE-
 DOL/// AD MACEDONEO P̃BE FELICITER *T*, finit prologus *A*², FINIT PRO-
 LOGVS SEDVLII**** (PRBI?) *I*, FINIT PROLOGVS SEDVLII PRAESBITERI *H*,
 EXPLICIT PROLOGVS SEDVLII *S*, Explicit epistola Sedulii ad Macedonium
Reg. 4, explicit praefatio *Reg. 1 b*, prologus finit *md*

SEDLII PASCHALIS CARMINIS

PRAEFATIO.

Paschales quicumque dapes conuiua requiris,
 Dignatus nostris accubitare toris,
 Pone supercilium si te cognoscis amicum,
 Nec quaeras opus hic codicis artificis:
 5 Sed modicae contentus adi sollemnia mensae
 Plusque libens animo quam satiare cibo.

2 cf. Verg. Aen. I 83, Iuenc. I 796 3 cf. Mart. I 5, 2;
 Prud. Psych. 287

ROBEO PRAEFATIO OPERIS SACRI LIBRORVM NOVI ET VETERIS TESTA-
 MENTI *T*, INCIPIT PROLOGVS SEDVLII DE PASCHALI CARMINE *C*, INCIPIT
 PRAEFATIO LIBRI ^IPMI *F*, INCIPIT PRAEFATIO PASCHALIS CARMINIS *GHK*
LR, incipit prologus Sedulii *O*, INCIPIT PRAEFATIO SEDVLII *S*, INCIPIT
 EIVSDĒ PREFĒ PASCHALIS CARMINIS *T*, Incipit prologus metricus Sedulii
 catholici poetae *V*, praefatio paschalis carminis beati Sedulii poetae
Reg. 2 1 paschalis *T*¹, pascales *T*²*LSZ*, passchales *A* quicumq̄
T dapes *T*¹, dapis *corr. m. 2* ^{con}CVIVA *C* 2 dignatus] us *in*
*ras. Z*² accubitarere (*re*₂ *in ras. m. 2*) *T*, acubitare *A*, acubitare
F, accubitare *ex adc. Z* toris *TA FHL**PZ*, t^{*}oris (*h eras.*) *K*,
thoris rell. 3 si me *Burm. con.* cognoscis] g *ex n A*, cogno-
 scas *Rem.* 4 ne *TH Rom. praeter Reg. 1*, neq̄ (*c in ras.*) *F*, ne*
 (*c eras. G*, ne^c (*c a m. 2*) *KZ cf. v. I 51 et Pros.* queras *T et*
aliū opus] u *in ras. OZ*, opes *A*, opes *L* o. hic queras *L*
 cudicis *T* artificis *T* 5 modite *T*, modice *CGKL* adeas
A, adi *in ras. Z*², di *in ras. O* sullemnia *T*, solēnia *F*, solemnia
GKLSZ, solemnia *H*, solempnia *T* mese *T* 6 plus qui *T*,
 -q;** *C* lebet *T* libenti animo *nonn. editt. cum Parrhasio et*
schedis Poelm. animum *T* satiari *A*, saciare *ex saturare C*,
 saturare *DF²GHKLPSTZ*, saturari *F¹OR* ceuum *T*

- Aut si magnarum caperis dulcedine rerum
 Diuitiasque magis deliciosus amas,
 Nobilium nitidis doctorum uescere cenis,
 10 Quorum multiplices nec numerantur opes.
 Illic inuenies quidquid mare nutrit edendum,
 Quidquid terra creat, quidquid ad astra uolat.
 Cerea gemmatis flauescunt mella canistris
 Conlucentque suis aurea uasa fauis.
 15 At nos exiguum de paupere carpsimus horto,
 Rubra quod adpositum testa ministrat, holus.

11 cf. Ovid. Ars. am. I 91

13 cf. Ovid. Met. VIII 670

15 cf. Verg. Ecl. VII 34

7 aut *TA Reg. 1 b Pros.*, a*^t (d? *eras.*) *Z*, et *f*, ut *l*, at *rell.* cf. *Salv. G III 10-11* aut etiam si quis se cogit ut faciat, facit tamen ore non mente; *Vahlen, Ueber zwei Elegien des Propertius p. 7* si] s. l. *R*² dulcedine *TAZ*¹ 8 diuitiasque *KS* deliciosos *T*, deliciosus *A*, dilitiosus *KZ*, delitiosus *FGLP* amas] a₂ ex u *A* 9 nouiliūm *T* doctorum] dominorum *Vonckius coni.* uistere *T* cenis *TZ*, cēnis uel caenis *rell.* 10 multepletis *T* nec] non *b*: cf. *Ind. s. v.*, uel *Cannegieter. coni.* nome- rantur *T*, adnumerantur *Heinsius coni.* 11 iuenies *T* quid- quid *T*, quicquid *rell.* nutrit *T*, mittit *Heinsius coni.* aedendun *T* 12 terea *T*, caerea *C*, cērea *GP*, caetera *Poelm. Fabr.* 13 gematis *R* flauescunt *TLZ*¹, flauescent *cod. Arntz.* mella *T*¹, mala *Arev. coni.* canistris] catinis *Nebriss. coni. cf. de Sedulii poet. uit. et script. p. 99* 14 conlutentqui *T*, collucantq; *A*. collucentq; *CD*, collocantque ^u^o *b* uassa *A* 15 ad *T*, ad *F*, t in *ras.* *Z*² capim^{r s}? *L (corr. m. 2)*, carpinus *Z*¹ ortum *T*, orto *K* 16 adpositum *FGKLRZ Beda*, am- positum *T*, appositum *A*, appositum *rell.* testa] est *T* olus ^{ib} *T (ib a m. 2)*, olus *TGS* EXPLICIT *T*, EXPLICIT PRAEFATIO *HR*, EXPLICIT PRAEFATIO *K*, EXPLICIT PRAEFATIO *Z*, EXPLICIT PROLOGVS- METRICVS *Reg. 1*

LIBER PRIMVS.

Cum sua gentiles studeant figmenta poetae
 Grandisonis pompare modis, tragicoque boatu
 Ridiculoue Geta seu qualibet arte canendi
 20 Saeua nefandarum renouent contagia rerum
 Et scelerum monumenta canant, rituque magistro
 Plurima Niliacis tradant mendacia biblis:

17 cf. Amm. Marc. XIX 12, 10   18 cf. Auson. Idyll. XX 2
 22 cf. Lucan. III 222

ROBEO INCIPET RATRV̄M OPVS ID EST EX VESTER TESTAMENTI
 LIBER PRIMVS ET EX NOVO QVATTVOR *etc.* *T* cf. *Proleg.*, INCIPIT PRE-
 FATIO LIBRI SEDVLII *C*, INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIB̄ PRIM̄ DE
 SINGV̄L̄ VTRIVSQ; TESTĀNTI MIRACV̄L̄ *F*, CAELII SEDVLII INCIPIT PA-
 SCHALIS CARMINIS LIBER PRIMVS DE SINGVLIS VTRIVSQVE TESTAMENTI
 MARACVLIS *G*, INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER PRIMVS DE SIN-
 GVLIS VTRIVSQ; TESTĀNTI MIRACVLIS *DHL*, INCIPIT LIBER PRIMVS
K, INCIPIT LIBER PRIMVS SEDVLII *P*, INCIPIT LIBER PRIM** DE SIN-
 GVLIS VTRIVSQ** TESTAMENTI* MIRACVLIS *R*, INCIPIT SACRVM OPVS
 IDEM DE VETERI TESTAMENTO *Reg. 1*, INCIPIT LIBER SEDVLII *S*, ADO-
 RATIO *T*, Incipit paschalis carminis utriusq; testamenti. incip̄ liber
 primus sedulii *O*   17 {^{cum sua}agentilis *T*¹ *corr. m. 2*   18 gran-
 dissonis *A*, grandi*sonis (s *eras.*) *KS*   tragi^uoque (u a *m. 2*) *T*,
 fragesq; *A*¹ († traico *m. 2 in mg.*), traicoq; *S*   boatō *K*   19 ridi-
 culoue] {ulo *T*¹ redicu *in mg. m. 2*, rediculo *A*, ridiculo *F*¹*GHLZ*
 gita *T*¹ (e *corr. m. 2*), uegeta *Saṅg. 44* (s. *VIII p. 182*), uegigent *A*,
 uegeta (ta *corr. m. 2*) *F*¹, ueg&a (tæ *corr. m. 2*) *GH*, ueg&a *K*, uegita
L, uegita *Z* (i *in e corr. m. 2*), g&ae *C Rom.*, gete *T* cf. *auct. quaest.*
gramm. (ap. Hugen. Anecd. Helv. p. 186, 26) et de Sedulii poet. uit. et
script. p. 12   20 saeua] {eua *T*¹ sae *in mg. m. 2*, saeua *ex saeue F*²,
 scaeua *Vonck. conl.*   nefandarum] da *ex do H*²   reuocent *Lips.*
 21 monumenta *T*¹ (monimenta *corr. m. 2*) *L*¹*Z*¹, munimenta *A*, moni-
 menta *rell.*   kanant *T*, canent *A*, canunt *F*, canunt *DO*¹*RST*
 ritouque *T*¹ *corr. m. 2*   22 nilacis *T*¹ *corr. m. 2*   tradunt *AR*
Reg. 1, tradunt *F*¹   biblis] † bellis *A*², beblis *L*

- Cur ego, Dauit^aicis adsuetus cantibus odas
 Cordarum resonare decem sanctoque uerenter
 25 Stare choro et placidis caelestia psallere uerbis,
 Clara salutiferi taceam miracula Christi?
 Cum possim manifesta loqui, Dominumque tonantem
 Sensibus et toto delectet corde fateri:
 Qui sensus et corda dedit, cui conuenit uni
 30 Facturam seruire suam, cui iure perenni
 Arcibus aetheriis una est cum patre potestas,
 Par splendor, communis apex, sociale cacumen,
 Aequus honor, uirtus eadem, sine tempore regnum,
 Semper principium, sceptrum iuge, gloria consors,
 35 Maiestas similis. haec est uia namque salutis,
 Haec firmos ad dona gradus paschalia ducit.

25 cf. Prud. Perist. X 837   26 Auson. vers. pasch. 1, Paulin.
 Nol. XXIII 44   32 cf. Mar. Vict. praef. 20

23 ^reggo (*corr. m. 2*) *A*   dau^ai^aicis *G*   adsuetus *TC¹F¹KLZ*,
 ads^auetus (*d? eras.*) *A*, ass^u&us *P*, assuetus *rell.*   ty^odas (*odas a*
m. 2) *T*, h^odas *AF*   24 chordarum *CPRST*   resonar^e*** (*unt*
eras.) *A*   decim *A*, decem *ex* decim *G*   uererer *Poelm. cum*
nonn. editt.   25 st^rhoret *T¹ corr. m. 2*   celestia *ACRT*,
 caelestia *L*   uerbis] *s a m. 2 F*   26 saluteferi* (*s eras.*) *T¹*
corr. m. 2   taceant *T¹ corr. m. 2*   27 possim *ex* possem *T²*,
 possim *ex* possum *K*   d^mque *A*   thonantem *T*   28 toto] to
T   dilectet *A*, delectat *F¹* (*tæt corr. m. 2*), delecter *Parrh. Poelm.*
ad mg. Fabr. Wopk. alii   29 sensos *Z*   corda *ex* corde *F*
^odit *T¹* *de s. l. m. 2*   30 seruare *nonn. dett.*   iurae *L*   p^renni
A, perhenni *b*   31 arcib^rus (*r in ras. m. 2*) *Z*   aethiriis *T¹ corr.*
m. 2, a[&]etheriis *ex* aetheriis *H*, &etheriis *K^r*, aetheris *Reg. 1*, aetheriis
ADGL²RS   pate *P*   32 communis *A*, comunis *R*   apex *soc*
in ras. T² una est *cu m. 1*   cacume* (*n eras.*) *G*   33 aequus *A*,
 aequus *G*   tempore *ex* tempora *F²*   34 sceptrum] *s in ras. 2 litt.*
T², scep^um *A*   35 maistas *A*, maiestas (*i in ras.*) *K*   namque]
ⁿque *A*, nanq; *b*   36 firma dona *T¹ corr. m. 2*   grados *Z*
 paschalia *AL¹* (*h m. 2 add.*) *Z*, phaschalia *F*   ducit *ex* ducis *T²*

- Haec mihi carmen erit: mentes huc uertite cuncti.
 Hanc constanter opem laesis adhibete medullis,
 Quos letale malum, quos uanis dedita curis
 40 Attica Cecropii serpit doctrina ueneni,
 Sectantesque magis uitam spirantis odorem
 Legis Athenaei paedorem linquite pagi.
 Quid labyrintho, Thesidae, erratis in antro
 Caecaque Daedalei lustratis limina tecti?
 45 Labruscam placidis quid adhuc praeponitis uuis

37 cf. Iuven. I 27, Verg. Aen. VIII 440, Ovid. Ib. 69
 38 cf. Iuven. II 358 40 cf. Verg. Aen. VII 375, Iuven. I 783
 45 cf. Verg. Ecl. V 16

37 hoc mihi *A* mentis *T*¹ *corr. m. 2* 38 lesis *s. l. T*²,
 lessis *A*, lesis *KLPT* adhibite *T*¹ *corr. m. 2* 39 quos (in *a*
m. 2) *K*, queis *Canneg. coni.* laethale *T*, loetale *ADFGRS*
 uanis *s. l. T*² 40 Atica *AC* caecropeis *T*¹ cecropii *corr. m. 2*,
 cicropei *AKS*, cycropei *CH*, cecropei *F* (*e*₁ *corr.*) *GL²RZ*, cecropei *D*
 serpit] cepit *cod. Barthii Cell. Grun. Arntz.*, inserpit *Canneg.*, carpit
Wopk., carpsit *Schwartz.*, sepit *nonn. ed.* uenemum (um *ferē eras.*)
T, uenini *A* 41 sectantesq; *** C* uitā (~ *a m. 2*) *T* spirantes
A, spiratis (*n a m. 2*) *F*, spirantes (*i a m. 2*) *LZ* odorē (~ *a m. 2*)
T, hodorem *A* 42 legēs *L*, legēs (*i, s a m. 2*) *Z* athenei *libri*
praeter A (athenei) *H* (atheneis) *T* (athaenei) pedorem *T*¹ *corr.*
in pudorem *m. 2*, pudorem *A*, pe*dorem (*n? eras.*) *F*, pedorem (fetorem
a m. 2) *G*, p̄dorem *H*, fetorem *K*² (*f ex p, t ex d corr.*), fetorem *D*¹*L*²
*(in ras.) TZ*², putrem (*in ras. scr.*) *P*, foetorē *R*, poetorem *S*, cf. *Pros.*
et Ueber ein Glossenwerk zum Dichter Sedulius p. 47 43 Quid]
 qui *cod. Arntz.* laberintho *TCL* (*e*₁ *in ras. 2*), laborintho *AD*,
 labirintho *F*, labirinteo *G* (*i*₁ *in e corr.*) *S*, laberindeo *P*, labyrintho
ex labor. R, labrintheo *T* ^hheside (*i a m. 2*) *T*, thesside *AFG¹H*,
 theside *CL* (*de in ras. m. 2*) *PS Rom.*, teside *R*, theside *K* errantis
T, érantēs (érratis *in mg.*) *A*, erratēs (*i a m. 2*) *Z* anthro *C*, ⁿatro
Z 44 caecaque *G*, caecaq; *** C* ^{da}delei (*da,*
*e*₂ *a m. 2*, *e*₂ *in ras. litt. ae ut uid.*) *T*, dedali *A*, dedalii *TZ*, de-
 dalei *CFHKL*² (*lii m. 1*) *PRS* ⁱlustratēs (*i a m. 2*) *Z* lumina
K 45 labrusquam *A*, la*buscam *L* placitis *Burm. coni.*
 qui^d *K*, qui *cod. Arntz.* quid adhuc placidis *F* ^vubis *A*

Neglectisque rosis saliuncam sumitis agri?
 Quid lapides atque aera coli, quid fana profana
 Proderit et mutis animas damnare metallis?
 Parcite puluerei squalentia iugera campi
 50 Et steriles habitare plagas, ubi gignere fructum
 Arida nescit humus, nec de tellure cruenta
 Liuida mortiferis uellatis toxica sucis,
 Tartareo damnata cibo: sed amoena uirecta
 Florentum semper nemorum sedesque beatas
 55 Per latices intrate pios, ubi semina uitae
 Diuinis animantur aquis et fonte superno
 Laetificata seges spinis mundatur ademptis,

47 cf. Hor. Ep. I 16, 54; Claud. de IV cons. Hon. 239 48 cf.
 Prud. Perist. V 68 s. 52 Lucan. VI 581 53 Verg. Aen. VI 638;
 Prud. Cath. III 101, Ham. 795

46 neglectis *T*¹ corr. m. 2 rossis *A* saliuncam *L*, saliuⁿfam
R sumites *T*¹ corr. m. 2 47 lapidis *T*¹ corr. m. 2 adque
T (ue in ras.) *F*, aq; *K* era *T* et alii ueraculi (aera culi in mg.)
A coli* *T* uana (fana in mg.) *L* Reg. 1 *S* profana] nis
 corr. m. 2 *T*, profanis *ACDFGHR* (nis in ras.) *SZ*², pfani *l*, profani
Ald. 48 mutis] nudis conⁱ. *Burm.* damnare (p eras.)
H, dampnare *T* et alii, donare conⁱ. *Burm.* 49 scalentia *A*, ca-
 lentia *G* 50 et] om. *A* sterelis *T*¹ corr. m. 2, sterilesquae *A*
 plaga, fubg. (i a m. 2) *Z* fructu* (s eras., ~ a m. 2) *T* 51 arida
 (h eras.) *T*, assida (f arida in mg.) *A* hamus *A* ne^c (c a m. 2)
T, ne* (c eras.) *H* cf. *Pros.* tellore (corr. m. 2) *TL* 52 libida
A, liuida (u corr.) *F* mortiferens (?) *T*¹ corr. m. 2, mortiferi
cod. Arntz. uelatis (1 s. l. add. m. 2) *TF*, uelatis *R* 53 tar-
 tareis — cibus *ACDF* (tartareis c.) *H* (ex cybis) *OP* dampnata
HT amoena* *A*, admoena *K*¹ corr. m. 2 uirecta] ui in ras. *A*
 54 flerentum *S* beatus *A* 55 intrare *Reg. 1* pios] s in ras.
m. al. Z semita *A*, semina (na in ras.) *H*², semine (ne in ras.) *R*,
 semitaⁿ *T* 56 animatur *A* f*o*nte *K* 57 laeficata *T*¹ corr.
m. 2 segis *T*¹ corr. m. 2 ademptis *G*

- Vt messis queat esse Dei mercisque futurae
 Maxima centenum cumulare per horrea fructum.
- 60 Omnipotens aeterne Deus, spes unica mundi,
 Qui caeli fabricator ades, qui conditor orbis.
 Qui maris undisonas fluctu surgente procillas
 Mergere uicinae prohibes confinia terrae,
 Qui solem radiis et lunam cornibus imples
- 65 Inque diem ac noctem lumen metiris utrumque,
 Qui stellas numeras, quarum tu nomina solus,
 Signa, potestates, cursus, loca, tempora nosti,
 Qui diuersa nouam formasti in corpora terram
 Torpentique solo uiuentia membra dedisti,

59 cf. Iuenc. II 755, 795; I 380, II 813   63 cf. Lucan. III 275
 64 cf. Ovid. Met. VII 530   66 cf. Ps. 146, 4

58 et V, ut s. l. L   mesis Z   quacad T (t corr. m. 2), quiat(?)
 Z¹   mercesq; futura D¹H¹P, mercesq; futura R; cf. Pros. et Ap-
 pend. ad Cypr. opp. ed. Hartel p. 42, 3; 48, 1   59 maxima (a, corr.)
 F¹   centeno T¹ nū corr. m. 2   orrea K

maxima centenum cumulare per horrea fructum
 Qui colit inueniet centenum germine fructum G

60 PRECATIO T in mg., incip̄ p̄fatio A, ORATIO PETENTI^s SIBI DARI REC-
 TAM VIAM D, INVOCATIO F Reg. 1, ****CIO in mg. G, OR̄ SEDVLLII
 L, OR̄ SEDVLI in mg. P, INCIPIT DEPRECATIO SEDVLI RETOR. CO (rhe-
 toris), PREFATIO SEDVLI R, INVOCATIO POETE SEDVLI T   omne-
 potens(?) T   aeternae T   & spes A   mundi* (s eras.) D

61 celi K   fabricatur A, f¹abricator L   ades^cqui G   urbis
 T¹ corr. m. 2   post orbis, mergere uicina phibes exp. A

62 undisonas T, undisonas (n eras.) G, undisonas (s eras.) K
 fluctusurgente T, f. surgente L   procillas (s a m. 2) K   63 mer-
 gire Z¹ corr. m. 2   uicina A   uicine—terre KS   prohibis (corr.

m. 2) T¹L¹Z¹   64 radis A   e^t lunam (t a m. 2) T   con-
 ibus A   inples Z   65 inque] n in ras. T   diem] m in
 ras. T²   nocte T   lumen] s. l. C²   mitiris Z¹, con-
 cedis A e (in mg. I metiris) Cant.   66 stillas T¹ corr. m. 2

67 potes^{tates} T corr. m. 2, potestatis (e a m. 2) L, potestatis Z¹ corr.
 m. 2   68 diuerso L   noua—terra T   nouam K   cor-
 pore L¹, corpora ex corpore TZ¹   teram A   noua f. corpora
 terra cod. Arntz.   69 turpentique T¹ corr. m. 2   uiuacia f, ui-
 rentia g   membra UZ, post membra ras. in S

- 70 Qui pereuntem hominem uetiti dulcedine pomi
 Instauras meliore cibo potuque sacrati
 Sanguinis infusum depellis ab angue uenenum,
 Qui genus humanum praeter quos clauserat arca
 Diluuii rapida spumantis mole sepultum
- 75 Vna iterum de stirpe creas, ut mystica uirtus,
 Quod carnis delicta necant, hoc praesule ligno
 Monstraret liquidas renouari posse per undas,
 Totum namque lauans uno baptismate mundum:
 Pande salutarem paucos quae ducit in urbem
- 80 Angusto mihi calle uiam uerbique lucernam
 Da pedibus lucere meis, ut semita uitae
 Ad caulas me ruris agat, qua seruat amoenum

74 cf. Sil. Ital. III 46

79 cf. Verg. Aen. VI 97

70 uetiti (e *corr.*) *C* hominem *om.* *Z*¹ dulcedine *T*¹ (*corr.*
m. 2) *AL*¹*Z* 71 iustaurans *T*¹ (*corr.* *m.* 2) *A* meliorem cibum
*T*¹ *corr.* *m.* 2 cibo] i *in ras.* *H* sacinati *T*, sacratio *fuisse*
uid. in Z 72 infusum *A* angē *AR*, ungue *Cant.* ueninum
A 73 p̄ter (r a *m.* 2) *K* archa *FGRSY* 74 diluui *A*
*G*¹ (?) rabida*s. (n *eras.*) *T*, rabida *DKLPRYZ*² cf. *Pros.*
 pomates (p ex o, o ex u, e ex i; s *in ras. et n s. l. a m.* 2) *T*, spu-
 manti *A*, spumante *K* (tis *corr.* *m.* 2), spumantes *L*, spumantes *Z*¹
 post sepultum, totum namq; *exp. in A* 75 una] a *corr.* *F* creans
S mistica *ACF*¹*H*¹*KLRZ* 76 dilecta *A* negant *A*¹*L* pre-
 sule *TCHK*, p̄sule *A*, presole *L*, p̄s̄le *Z*, praesule *Poelm.* (praeside
in mg.), praestite *uel* praeside *coni. Nebrissensis, sed cf. Fulgent. myth. I*
fabulam quam nuper . . nocturna praesule lucerna commentus sum, Alcim.
Avit. V 420, 475 77 monstraret *A* 78 toto *T* iamque *T*
 labans *T*, lauans *AK*¹*LSZ*¹*b*, lauans *rell. praeter cg* (leuas) uno]
*s. l. L*²*Z*² bapismate *A* mundā *A* 79 pande* *TF*¹, pandit^o
A salutare *T* que *TF*¹*K*, q: *A* orbem *TZ*¹, orbem *L*
 80 post calle, coartato *add. A*, calle (l *eras.*) *R* uia (~ a *m.* 2)
T lucernā (~ a *m.* 2) *T* 81 semite *T*¹ *corr.* *m.* 2 82 roris
*T*¹ (*corr.* *m.* 2) *A* ***agat (aqu *eras.*) *A* qua] ubi *E m. rec.*,
 quo *Ald.*

- Pastor ouile bonus, qua uellere praeuius albo
 Virginis agnus ouis grexque omnis candidus intrat.
 85 Te duce difficilis non est uia; subditur omnis
 Imperiis natura tuis, rituque soluto
 Transit in aduersas iussu dominante figuras.
 Si iubeas mediis segetes arere pruinis,
 Messorem producit hiems; si currere mustum
 90 Vernali sub sole uelis, florentibus aruis
 Sordidus impressas calcabit uinitor uuas:
 Cunctaque diuinis parebunt tempora dictis.
 Indicio est antiqua fides et cana priorum
 Testis origo patrum, nullisque abolenda per aeuum
 95 Temporibus constant uirtutum signa tuarum.

88 cf. Verg. Ge. I 230   89 cf. Verg. Ge. I 316   91 cf. Ovid.
 Met. II 29   93 cf. Verg. Ge. II 182

83 qui *T*¹ corr. *m. 2*, quo *AC* (o *in ras. m. 2*) *DHO* cf. *Pros. et*
Serv. ad Verg. Aen. XI 524   *preuis T*, *oreuius c*   *aluo* (u *in*
ras. litt. b?) *T*   84 agnos *KLZ*   *oues AO¹ Reg. 1 Z¹*, *ouat coni.*
Burm.   *gresque A* (que *in ras.*) *D*   85 *difficilis A*   *sub-*
ditor T, *subditus K*, *subdit² L*   86 *imperis A*   87 *transsit*
Z   *iusso T*, *iusu A*   *dominante] e in ras. Z*   88 *medis*
A   *segitis T¹*, *segites T²AKL¹*   *arre T*, *ararc A*, *ar²ere K*,
ar²ere b   89 *producit T¹KL¹S¹YZ*, *pdu² R* cf. *Pros.*, *producet T²*
cum rell.   *hyemps T*, *chemps A*   *si* (c eras.) FT*   *curre^{ro}*
F, *currere Z¹*   90 *uernalis T¹*, *uernale¹ D*, *uernale K*   *subole*
(s a m. 2) L   *uiris T¹ corr. m. 2*, *uellis A*, *uellis L*   *nali sub*
sole ue in ras. Z²   91 *sordibus TF¹T*, *sordidus K*, *du² in ras. m. 2*
LZ   *inpraessas T*, *in²psas A*, *impressas HPS*   *calcauit TA F¹*
(ut uidetur) KL¹Z   *uiniator A*, *unitor K*   92 *ditis F*, *iussis*
P   93 }^{indai}*cio T* (*litteras igni deletas suppleuit m. 2*), *inditio FT*, *in-*
dicium D²c   *fedes T¹ corr. m. 2*, *fidis Z¹*   *priorum ex piorum*
A   94 *testis] tes in mg. T²*, *testis est A*   *origo L*   *que]*
om. A, *s. l. F²*   *ab^{ol}enda E*   *euum AEF²P*   95 }^{te}*mporibus*
T corr. m. 2   *constatⁿ T* (*n a m. 2*), *exstant sched. Poelm.*
tuarum (exp. m. 2) T

Ex quibus audaci perstringere pauca relatu
 Vix animis committo meis, siluamque patentem
 Ingrediens aliquos nitor contingere ramos.
 Nam centum licet ora mouens uox ferrea clamet
 100 Centenosque sonos humanum pectus anhelet,
 Cuncta quis expediet, quorum nec lucida caeli
 Sidera nec bibulae numeris aequantur harenae?
 Primus abusque chao meritis uiuacibus Enoch
 Multa per innumeros iam saecula contigit annos
 105 Natura perdente modum: quem iure creandi
 Terra tulit genitum, sed mors miratur ademptum.

96 cf. Sulp. Sev. Dial. I 9, 7   99 cf. Hostius fr. IV, Verg.
 Ge. II 43, Aen. VI 625, Ovid. Met. VIII 533, Pers. V 2, August.
 Ep. 39, Paulin. Nol. XXXII 9, Claud. in Olyb. cons. 55   102 cf.
 Prud. Per. XI 141   105 cf. Lucan. VII 532

96 ξ^x *T* corr. m. 2   audacii *T*¹ i₂ exp. m. 2, audaci* *L*
^rpestingere *F* (r a m. 2)   ¹reatu (l a m. 2) *T*, uolatu uel meatu con-
Burm.   97 animis] alis con*i.* *Burm.*   committo *A*, comitto *H*
 potentem (corr. m. 2) *TP Reg. 1 Z*   98 aliquos] paucos *DKL*² (s. l.),
 post aliquos ras. plur. litt. in *E* sim ego m. 2 add., patulos con*i.* *Burm.*
 99 centum] .c. *A*   *ora (h eras.) *T*   ante ferrea u eras. in
A   clemet *F*¹ corr. m. 2, met in ras. *Z*, sonet *V*   100 cen-
 tinosq; *Z*¹   sonus *T*¹ corr. m. 2, senos *K*¹ corr. m. 2   anhilet
*T*¹ corr. m. 2, ancellet *A*, anel& *K*, hanhel& *S*   101 expediat *G*
 102 nec] neu *A*   bibule *ACKLT*   sequantu *T* s exp. m. 2
 ha*raenae *A*, arene *E*, ar*ne (a eras.) *F*, harene *L*, arenae *CS*
 EXPLICIT DEPRECATIO SEDVLII INCIPIVNT CAPITVLA SEDVLII VIRI ELO-
 QVENTISSIMI *C*, DE TRANSITV ENOCH *E*, DE ENOCH *DFO*, ENARRATIO
G, ENOCH DE TRANSLATIONE *L*   Expositio de Enoch *Reg. 1*
 INCIPIT LIBER PRIMVS SEDVLII EPI DE VETERI TESTAMENTO PRIMVM DE
 TRANSITV ENOCH *T*   103 colore rubro scr. *T*   primusque (abs
 a m. 2) *T*, absque *AD*²*K*¹ (corr. m. 2) *RS*¹, abusq; *L*¹ absq; corr.
 m. 2, abusq; (b ex u, u corr.) *Z*   meritis *T*¹ meretis corr. m. 2
 Enoc *AT*, Enohc *D*, Enoh *S*   104 innumeros] s a m. 2 (?) *T*
 secla *AF*, sclā *R*, secla (u a m. 2) *K*   contegit *TA*, conti*git (n?
 eras.) *K*   105 quē (~ a m. 2) *T*   106 mirat' *LZ*   ademptum
 (p a m. 2) *T*, adeptum *E*, ademtū *P*

- Saucia iam uetulae marcebant uiscera Sarrae
 Grandaeuo consumpta situ, prolemque negabat
 Frigidus annoso moriens in corpore sanguis:
 110 Cum seniore uiro gelidi praecordia uentris
 In partum tumuere nouum tremebundaque mater
 Argentos onerata sinus, spem gentis opimae
 Edidit et serum suspendit ad ubera natum.
 Mactandumque Deo pater obtulit, at sacer ipsam
 115 Pro pueri iugulis aries mactatur ad aram.
 O iusti mens sancta uiri! pietate remota
 Plus pietatis habens contempsit uulnera nati
 Amplexus praecepta Dei, typicique cruoris
 Auxilio uentura docet, quod sanguine Christi
 120 Humana pro gente pius occumberet agnus.

107 cf. Apul. Apol. p. 514

112 cf. Verg. Ge. IV 162

113 cf. Verg. Aen. VI 764, III 392
Per. II 38

115 cf. Prud. Cath. XII 131,

- 107 saucia] arida *coni. Arntz.* u&ule *CK* uiscira *T¹ corr.*
m. 2 Sarrae *AP*, Sa^srae *C*, Sare *DEERS*, Sare *T*, Sarre *Z*
 108 grandaeuo (, a *m. 2*) *T*, grandeco *A*, grandeuo *plerique* situm
T¹ m. 2, sinu *cod. Arntz.* negabant *TAF¹*, negauit *S^{bunt} cf.*
Pros. 109 in *mg. D* annuso *T¹ corr. m. 2*, annosso *A*
 moriens] *u. iteratum eras. in T* 110 precordia *KLPS* 111 in *om.*
Z¹ tumere *F*, tumere (u a *m. 2*) *LZ* trimibundaque *A*, tremi-
 bunda; *Z²* 112 algentis *TA* ^honerata (h a *m. 2*) *T*, honerata
AFK 113 *dedit (E *euan.*) *L*, ededit *Z* ad] ab *T* 114 op-
 tulit *S* ut *T (sed u corr.) A(?)Z*, at (a *corr.*) *F*, at *ex ad K*,
 t in *ras. C²* post sacer *ras. 2 litt. in R* ipsum *T*, istam *coni.*
Vonck.: in *Prosa legitur holocaustum* 115 mactatur] mox statur
Vonck. susp. 116 mens* *A* ui^{ri} *C* pietate] i *corr. T²*
 117 nati] *fere euan. in T* 118 tipicq; *CKL* 119 auxilio] l *om.*
T¹ ^{quod} ut *L corr. m. 2*, ut *Z* fuso *Spir. Poelm. alii* 120 huma
T, umana *E*, post humana *ras. in S* prius *A* succumberet *T²A*
DS Poelm. Cell. Grun. Arntz., occumber^a *L*, procumberet *Parrh.*

- Loth Sodomae fugiente chaos, dum respicit uxor,
 In statuam mutata salis stupefacta remansit,
 Ad poenam conuersa suam: quia nemo retrorsum,
 Noxia contempti uitans discrimina mundi,
 125 Aspiciens saluandus erit, nec debet arator
 Dignum opus exercens uultum in sua terga referre.
 Ignibus innocuis flagrans apparuit olim
 Non ardens ardere rubus, nec iuncta calori
 Materies alimenta dabat, nec torrida uiuens
 130 Sensit damna frutex, sed amici fomitis aestu
 Frondea blanditae lambebant robora flammae.
 Mitis in inmitem uirga est animata draconem,
 Per flexos sinuata globos linguisque trisulcis
 Squamea colla tumens inimicos ore chelydros
 135 Sorbuit et proprii redit in uirgulta rigoris.

121 cf. Prud. Ham. 725   125 cf. Pseudo-Sulp. Ep. I 2
 129 cf. Verg. Aen. I 176   131 cf. Verg. Aen. II 684, Incerti Herc.
 Oet. v. 1759   133 cf. Verg. Ge. I 244, III 439, Aen. II 475
 134 cf. Verg. Aen. II 381, Ge. III 415

121 Loht *E*   Sodomis *AEO¹T* (l- e s. l.) *Cant.*, Sodome *CP*
 fugente *S*   chos *K*   respicet *T*   uxor] or *m.* 2 *suppl.* *T*
 122 statuã (~ *a m.* 2) *T*   motata *A*   123 penam *ACEK*
 quia] q *AZ*   retrorsũ .. *T*   124 *in mg. scr.* *S²*   125 respiciens
nonn. editt.   126 *om.* *T¹ suppl. m. 2*   exercens opus *A*   ref-
 ferre *A*   127 aparuit *E*   olim *A*   128 arderet *T*   ne *L¹*
corr. m. 2, ne^c *Z*   iuncta *Z*   129 materies] e₂ *corr. m. 2 T*,
 matiries *A*, materies (s *in ras. m. 2*) *E*   tor^rrida *A*, torreda *L*
 uiuens] i uirens *in mg. A, in ras. S*   130 dampna *HT*   sed et
T¹ et *exp. m. 2*   amica *C¹L¹*   comitis *T¹ corr. m. 2*   estu *ST*
 131 blandite *TCELT*   lambeba^t *P*, lambabant *R*   robura
E¹   132 in mitem *Z¹ corr. m. 2*   immitem *H*   133 flexus *T¹*
(corr. m. 2) OP Reg. 1, plexos *Rem.*   sinatu *T¹ corr. m. 2*, sinuata
F, sinuata *in ras. E*   globus *TK*   134 scamea *AE*   colla]
a corr. in Z   inimicos *ex inimicus L*   celydros (c *in ras.*) *T*,
 hilidros *A*, chelidros *CFHT*, celidros *DK*, celydros *LPRTZ*
 135 uirgul^ta *Z*

- Pernia diuisi patuerunt caerula ponti
 In geminum reuoluta latus, nudataque tellus
 Cognatis spoliatur aquis, ac turba pedestris
 Intrat in absentis pelagi mare, perque profundum
 140 Sicca peregrinas stupuerunt marmora plantas.
 Mutauit natura uiam, mediumque per aequor
 Ingrediens populus rude iam baptisma gerebat,
 Cui dux Christus erat, clamat nam lectio: multas
 Vox Domini super extat aquas; uox denique uerbum est.
 145 Verbum Christus adest, geminae qui consona legis
 Testamenta regens ueterem patefecit abyssum,
 Vt doctrina sequens planis incederet aruis.
 Quid referam innumeras caelesti pane cateruas
 Angelicos sumpsisse cibos, nimisque superni

143 cf. Ps. 28, 3

- 137 ingeniu(?) *F*¹ *corr. m. 2* nudaq; *Z* dubia post tellus *expunx. A*² 138 spoliatus *T*¹ *corr. m. 2*, expoliatur *A* ac] et *Reg. 1*, at *Cant.* pedestris dubia *A* 139 pilagi *A* 140 sica *E* peregrin^a *AS* stupuerunt *T*¹ stupuere *corr. m. 2*, ue in *ras.* *Z* 141 motauit *A* natura*ua^a *F* uiam] uices *coni. Burm.* media *T*¹ *corr. m. 2* 142 incidens *A*, iucedens († ingrediens s. l. m. 2) *F**T*, incedens *DHL*¹ (*corr. m. 2*) *SZ Alm.* rede *A* babtisma *AT* 143 namq; exstat *A* letio *E* multas] a *corr. ex i T* 144 exstat *FHKPR*, exultat *A* denique] denuo *sched. Poelm.* est] *om. cod. Arntz. Cant. Alm.* 145 gemine *ACFK LST* qua *T*¹ qui *corr. m. 2*, quod *nonn. edd.* 146 testament^{ta}////ge^{rens}//// (corr. m. 2) *H* gerens *deterr. codd. nonn.* ueterum *A* patefacit *K*¹*L*¹ abisum *A*, habyssum *S* 147 incenderit *T*, incederat *K Reg. 3*, incederit *LZ*, incenderet *Fabr.* 148 referam (a ex u) *A* innumeras *T*¹ *corr. m. 2* cateruas] a₂ *corr. E* 149 angelicis *R* sum^psisse (p a m. 2) *T* sum^psisse cibo^s (p, s a m. 2) *E* cibos ex cybos *H* nimb*isq; (r ? eras.) *A*, nimbis ex nimbis *E* supernis (s₂ a m. 2) *T*

- 150 Nectaris aëria populum dulcedine pastum
 In pluuiis habuisse dapes et in imbribus escas?
 Rursus in exustis sitiens exercitus aruis,
 Qua nimium loca sicca, diu qua terra negatis
 Aëgra iacebat aquis, qua spes ablata bibendi
- 155 Viuendique fuit, subitas arente metallo
 Hausit aquas, sterilique latex de rupe manauit,
 Et ieiuna nouum uomuerunt marmora potum.
 His igitur iam sacra tribus dans munera rebus,
 Christus erat panis, Christus petra, Christus in undis.
- 160 Angelicis tremefacta minis adfatur asella
 Sessorem per uerba suum, linguaque rudenti
 Edidit humanas animal pecuale loquellas.

152 cf. Verg. Aen. III 141 s.

156 cf. Verg. Aen. IX 23, III 43

150 nectaris ⁱ T, nectareis (e, fere euan.) L, nectaris** (is eras.) Z
 aëria/// in ras. T², aërea AER, aërea ⁱ H, aetheria Poelm. in mg.
 dulcedine T¹AL¹ 151 pluuis A imbribus] i, ex b corr. T,
^h ymbribus E, ymbribus P, inbrib; Z 152 exustis ex exustus A, ex-
 haustis c 153 qu*a (i eras.) F ninio (ũ corr. m. 2) TFL
 sica E di* (e eras.?) T an nimio die? cf. Pros. et Coripp. Ioh.
 VI 270 quia terra con. Arntz. 154 iacebat (n a m. 2) E
 oblata Cant., sublata ad bibendi] hibe in ras. P 155 post
 u. 157 legitur in P uiuendiq; solo A fuit s. l. T² subita-
 sirete (?) T¹ corr. m. 2, subita sorento E¹ corr. m. 2 156 ausit
 TAZ¹, hauxit F stereliq s. l. T², stiliq; A, stereliq; T¹Z
 latecis T¹ corr. m. 2 de rupe latex A du^o D manabit T¹ corr.
 m. 2, manauit c. gl. cucurrit E, manauit F, cucurrit DGH (in ras.) K²
 (in ras.) PTZ² Spir. Fabr. 157 et s. l. T² ieiona T¹
 potum (n eras.) TG, pontum AFHKR, potum L, potum Pros.
 158 his (s corr. ex c) T his iugiter con. Vonck. igitur sacrata
 tribus Parrh. sched. Poelm. dans tribus K 160 angelecis T¹
 corr. m. 2 tremafacta F moenis T¹ corr. m. 2 adfatur T¹
 corr. m. 2, affatur (uel affat^o) rell. assella A 161 sesorem A
 E¹ post per ras. in K ue*ba A 162 ededit TZ, e**didit
 (di eras.) R huma^{na}s L animal] l ex s? T² loquillas T¹
 loquelas fecit m. 2, loquelas CDEGHST

- Sol stetit ad Gabaon mediique cacumine caeli
 Fixit anhelantem dilato uespere lucem,
 165 Insolitus frenare diem, nec luna cucurrit
 Ordine pigra suo, donec populantibus armis
 Feruidus ingentem gladius consumeret hostem
 Coniurante polo: iam tunc famulata uidebant
 Sidera uenturum praemisso nomine Iesum.
 170 Heliam corui quondam pauere ministri
 Praebentes sine more dapes, alesque rapinis
 Deditus atque auido saturans caua guttura rostro
 Tradidit inlaesam ieiunis morsibus escam.
 Nunc bonus Heliae, qui perfidus antea Noe,

168 cf. Claudian. de III Cons. Hon. 98, de bell. Poll. 49

- 163 gabon *A*   medii *A*, mediqⁱ; (i a m. 2) *L*, medio^{qi} *Z*
 cacumina *F*¹ corr. m. 2   164 anelantem *TF*, ancellantem *A*, haⁿle-
 lantem (u a m. 2) *E*, anelantē *L*, an^{he}lantem (he a m. 2) *Z*   delato
A   diem | lucē *S*   165 inualidus uel insolidus conī. *Wopk.*
 refrenare *A*, frinare *F*   cōcurrit *T*   166 suum *T*¹ corr. m. 2, suo
in mg. *K*   pupilantibus *E*¹ corr. m. 2   167 ingen**tem *C*
 consumps*erit (i eras.) *A*, consumær& (ex corr.) *E*, consūmer& *L*, con-
 sumerit *Z*¹ ut uid.   168 polo (pu a m. 2) *T*, populo *A*   famulata
 (am in ras.) *E*   169 post uenturum ras. plur. litt. in *K*   p̄miso
A, promisso *Reg. 1 a m. 1*   i^hesu- *T* (corr. ex hesu- ut uid.), iessum
A, iēm *CEFGKLTZ*, hiesū *F*, ihesum *PR*   170 }eliam (he a
 m. 2) *T*, Helian *F*   quondam corui *EGKLTZ* contra rimum cf.
Bedam p. 244 K.   p̄euerē *A*   171 }audentis *T*¹, corr. et prae
*add. in mg. T*², reddentes *Parrh. sched. Poelm.*   morā ex more *T*²,
 mora *AS*, morā^o *R*   alisque *TAR*   rapinae *cod. Arntz.*
 172 }editus (de supra et in mg. a m. 2) *T*, deditus^r *F*   adque *T*
 auidus *T*¹ corr. m. 2, aai in ras. *Z*²   auido*sat. (s a m. 2) *K*
 satorans *L*   gutura *AE*   rústro *T*, rastro *K*   173 tradeditⁱ
LZ   inlessam *A*, inlesā *F* corr. m. 2, inlesam plerique   ieiuniis
A   mursibus *A*   aescam plerique   174 bonis^u *H*   haeliae
TS, helie *AEKL*. heliae *F* corr.   ante^a (corr. m. 2) *LZ*, ante
Reg. 1, ante ea *Cell. conī.*   Noae *ER*, Noemo *conī. Arev.*

- 175 Abluit in terris quidquid deliquit in undis.
 Plenus at ille Deo postquam miracula terris
 Plura dedit meritisque suis succedere dignum
 Heredem propriae fecit uirtutis amicum,
 Aurea flammigeris euectus in astra quadrigis,
 180 Qua leuis aerios non exprimit orbita sulcos,
 Sidereum penetrauit iter curruque corusco
 Dexteriora petens spatio maiore triumphum
 Duxit et humani metam non contigit aei.
 Quam bene fulminei praelucens semita caeli
 185 Conuenit Heliae! meritoque et nomine fulgens
 Hac ope dignus erat: nam si sermonis Achiui
 Vna per accentum mutetur littera, sol est.
 Vltima labentis miseratus tempora lucis
 Ter quinos quondam regi Deus addidit annos

179 cf. Iuven. II 548

188 cf. Iuven. III 564

175 quidquid *TELZ*, quicquid *rell.* deliquit *T*¹ (*delinquit corr. m. 2*) *EFKLS*, delinquit *A*, deliquit *in ras. H* 176 ad *T*¹
 177 meritisquae (a *exp. m. 2*) *T* succedere (n *eras.*) *E*, succē^{de}*re*
K 178 haeredem *E* 179 flammigeris *E* reuectus *T r exp. m. 2*
 180 aerios *T*¹ *corr. m. 2*, aereos & orbita *A*, aereos *C*,
 aetherios *DPR Cant.* expraemit *T*, expremet *Z* orbita *T*¹
corr. m. 2, orbitis *A* sulcus *T*¹ *corr. m. 2*, sulcōs *A*, solcus *L*,
*in ras. E*² 181 siderium *A Reg. 1*, sidereum *H*, sydereū *P*
 chorusco *TE*, corrusco *A* 183 non s. l. *T*² contegit *T*¹*A*
 184 praelucent (?) *T*¹ *corr. m. 2* saemita *T*, semita *om. A*
 185 haeliae *TS*, helie *CET*, helye *K* meritoque *in (et om.) T ex*
quo quin restitui in Sedul. poet. vit. et scr. p. 111, meritoq; (*et om.*) *A*,
 mertiq; & (ui a *m. 2*) *F*, m. qui & *GH*, meritoq; (*corr. m. 2*) *Z cf. Epist.*
I p. 10 Habet germanam nomine meritoque Perpetuam *post no-*
 mine *ras. in S* 186 ope] e *in ras. E*² pro h. o. aethere
Fabr. si] *in ras. F* (*ser fuit*) sermonis *ex sermones KLZ*
 aciui *T* 187 acentum *T* motetur *A* helias sol *~ A*
 188 tēpa *F* 189 quādam *T* deus] s. l. *Z*² addit *K*

- 190 Vsus iure suo, patefactaque limina claudens
Mortis ab occasu uitam conuertit in ortum.
Ionas puppe cadens, coeto sorbente uoratus
In pelago non sensit aquas, uitale sepulchrum
Ne moreretur habens, tutusque in uentre ferino
195 Depositum, non praeda fuit, uastumque per aequor
Venit ad ignotas inimico remige terras.
Cum spirante Deo Babylonia sacra negarent
Tres una cum mente uiri durumque subirent
Exitium saeui Chaldaea lege tyranni,
200 Cuius Achaemeniam rabies accenderat iram
Plus fornace sua: medios truduntur in ignes
Nil audente rogo, tantumque ardore calentes

197 Paul. Nol. VI 21

198. 9 cf. Verg. Aen. XII 924

- 190 ^susus *A* patefactaque] *q*; *s. l. T², -tæ- (corr.) F²*
191 occasum *T¹* in *exp. m. 2* hortum *T*, *ortum (*h eras.*) *C*
192 puppi *AK*, puppeⁱ *L*, pupi *R* ceto^o (*o a m. 2*) *Γ*, ceto
D, co&o^v (*u a m. 2*) *E* cf. *Pros.* moratus *A* 193 pelagos
T¹ s *exp. m. 2*, pilago *A* sepulchrum *TEK*, sepulchrum *pleri-*
que 194 moretur *T*, moriretur *A* habens* *A* ferinum *T¹*
corr. m. 2 195 depositus *T¹DEFG¹(?)H¹KL²O¹PRSTZ²*, depos-
situs *A*, depositum (*† us s. l. m. al.*) *Γ*, cf. *Pros.* 196 post ini-
mico *spat. plur. litt. in H* remigante *A* 197 conspirante *T*
(*cum corr. m. 2*) *S*, *c. iuspirante AE* (*in s. l. a. m. 2*) *G¹* (*in f. eras.*),
cf. *spirare = inspirare ap. Lactant. II 13, 3* babilouia *TA CDE*
FGS, babylonia *KZ*, babilonica *T* 198 dum^{ru}que (*ru a m. 2*) *T*,
dirumque ex durumque C, *dirumque O¹ sed cf. Pros.* 199 exidium
T¹ corr. m. 2, exicium *RS* caldea *TA CKLZ*, chaldaea *DEFPRST*,
chaldei *G* tiranni *ACDS* 200 huius *S* achymoemiam *T*
(*chae corr. m. 2*), achacmeniam (*i a m. al.*) *Γ*, accminia (*† geminā in*
mg.) *A*, achimcniam *CFGH*, achemeniam *EKLPSYZ*, achemeueamⁱ
D rabiis *T¹* accenderet *Fabr.* 201 ignes] s *add. T²*
202 ardente (*† audente s. l. m. al.*) *Γ*, audente^r *c*, urente *CDEF* (audente
s. l. m. 2) *LZ* (*in ras.*) *O¹PT Rem.*, audente^l *H* cf. *Pros.* tantūq;^{lo}
Γ, tantoque (*que f. eras.*) *H*, tantoque *CEFG²T* cf. *Pros.* calentis
T¹ corr. m. 2

Cordis imagineae uincunt incendia poenae
 Igne animi. o quanta est credentum gloria! flammis
 205 Ardentis fidei restincta est flamma camini.

Digna sed inmitem mox perculit ultio regem.
 Nam quod ab humana uecors pietate recessit,
 Agrestes pecudum consors fuit ille per herbas
 Aulica depasto mutans conuiuia faeno.

210 Pronus ab anne bibit, septenaque tempora lustrat
 Omnibus hirsutus siluis et montibus errans.

Nec minus et Darii furuerunt iussa tyranni,
 Hebraeumque decus Danihel decernitur insons

215 Ieiunis cibus esse feris. sed belua iusto

213 Ecce etenim sceleri scelus addidit ira furentis

211 cf. Verg. Aen. I 578

213 cf. Verg. Aen. I 212

203 imagine *TA*, imagine eā *F*, im̄ginee *K*, imagine*e (a *eras.*) *L*,
 imagineç (e a *m.* 2) *Z* pene *A*, p̄aeneç *Z* 204 i*gnc *S*
 credentium *T* (sed i *fort.* a *m.* 2) *ΓAKLSZ*¹, i *eras.* in *FH* cf. v. III
 313 gloria] s. l. *Γ*² 205 fei *A* retincta *A* ca*minis
 (m *eras.*) *G* 206 dignus et *T*¹ *corr.* m. 2 immitem *ΓH*
 pculi[†] (t a *m.* 2) *F* 207 uaecors *ΓKL*, uechors *A*, uec*ors *C*
 208 agrestis *TA F*¹ pecodum *T*²*A LSZ*, pecodum^v *FK* herbas *A*,
 erbas *R* 209 depastum *T*, depasto *ex* depastu *L*, depasta *P*
 motans *A* fenum *T*¹ *corr.* m. 2, feno *Z*, foeno *ACDEKLPRST*,
 faeuo *G* 210 amnebit (bi a *m.* 2) *T* que] quem *ex* quam *corr.*
*T*² lust^{rat}} (rat a *m.* 2) *T*, lustrat *AZ* (sed t in *ras.*), lustrans (s.
 l. lustrat m. 2) *Γ*, -ans in *ras.* *R*, lustrans *rell.* 211 hirsutis (corr.
 m. 2) *FK*, hirsutus *Z* syluis *E* errat *ΓCFGH*²*OR*²*T*, ober-
 rans *A*, errast (u *eras.*) *K* cf. *Pros.* 212 minus] s. l. *Γ*² dari
A fuerunt *TA*, feruerunt *F* *corr.* m. 2, furuerunt († ferueñ in *mg.*
 m. 2) *G*, in *ras.* *Z*² cf. *Pros.*; uers. post u. 213 in *E* et *Reg.* 1 (signo
 traiectionis addito) legitur iusa *A* tiranni *AS* 213 om.
 codd. praeter *E* *Reg.* 1 *YZ*² f (in *mg.*), additus est in *V* manu rec.
 in *O* adscriptus in fine paginae et in *D* *Reg.* 2 ad marginem, cf. *Pros.*
 sceleri* (s *eras.*) *E* 214 hebreumque *TA FGKL*^T, Ebreumque *CS*
 daniel *A*² (in *mg.*) *CK*, danihel *ex* denihel *L*² decernitor (corr.
 m. 2) *TL* 215 icunis *T* feris *T*¹(?) bilua *T*¹ (corr. m. 2)
A iusto] beato *S*

- Mitis facta uiro, sanctos ne laederet artus,
 Coepit amare famem; rabies mollita furorem
 Deposuit saeuisque in faucibus ira quieuit,
 Et didicere truces praedam seruare leones.
- 220 Dic ubi sunt, natura, tuae post talia leges,
 Qui totiens tibi iura tulit? qui tartara iussit
 Translatum nescire uirum, sterilemque marito
 Fecundauit anum, sacram praecepit ad aram
 Sponte uenire pecus, muliebres transtulit artus
- 225 In simulacra salis, ramos incendia passos
 Non ardere dedit, uirgultum soluit in anguem,
 Per pelagus siccauit iter, mirabile nimbis
 Manna pluit, saxo latices produxit ab imo,
 Quadrupedem fari plano sermone coegit,
- 230 Suspensis rapidas elementis distulit horas.

216 mitis sacr^r T facta* (s? eras.) E uirus T¹ corr. m. 2
 nae E artusosⁿ Z corr. m. 2 217 cepit AP rabiis T¹ corr.
 m. 2 218 saeuisque] quae s. l. T² fort. recte om. cf. de Sed. uit.
 et scr. p. 110 in] s. l. LZ² 219 dedicere TA (di ex du?) L¹Z¹,
 dicere F edidicere Aldhelmus Recapitulatio T (in mg.) S
 220 naturę^a Z potalia A, postalia E (t a m. 2) legis T
 221 qui (f a m. 2) GPZ, quotiens (corr. m. 2) L, quis CDE² (s in ras.)
 FGHKT sed cf. Pros. et Petron. c. 58 Dicam tibi, qui de nobis currit
 et de loco non mouetur; qui de nobis crescit et minor fit. toties
 GAER, ^{to}ties K, totiesⁿ S post tulit ras. in Γ quis GDRS
 thartara E 222 stirilemque A, sterilemque K, steriliq; R
 maritū ex -to fecit T² 223 foecundauit AT, fecundauit K per-
 cepit (erce in ras. m. 2) T praecepit a m. 1 fuisse uid., precepit K
 sacraq; peipit A 224 muliebris T 225 passus T¹ corr.
 m. 2 226 angem^v (u a m. 2) ΓK anem^{su} A 227 pelagos
 T¹FKL¹Z¹, pilagus A mirabile ex mirauilae(?) T² nymbis
 TE, nimbis ex nimbis A, mymbis F¹ 228 laticis T¹ corr. m. 2
 imo] icto coni. Arntz. 229 quadrupedum Γ¹ corr. m. 2, quadri-
 pedem AR, quadrupidem Z¹ plano (o in ras. 2 litt.) Γ, pleno Spir.
 al. ut ap. Verg. Ge. I 388 230 aelimentis T (le corr. m. 2), eli-
 mentis AZ¹ ^horas (h a m. 2) LZ

- Per uolucres hominem pasci dedit atque coruscis
 In caelum transuexit equis, iam morte grauato
 Adiecit tria lustra uiro, praedonis in ore
 Naufragio fundauit open, flagrante camino
 235 Seruauit sub rore pios, per pascua regem
 Paut ut hirsutam pecudem, rictusque leonem
 Instimulante fame iussit nescire furorem?
 Nempe creatori, cuius quaecumque uidentur
 Seu quaecumque latent et rerum machina sermo est,
 240 Omne suum famulatur opus sequiturque iubentis
 Imperium quacumque trahit sententia nutu.
 Heu miseri, qui uana colunt, qui corde sinistro

232 cf. Ov. Met. IV 145

235 cf. Paul. Nol. XXVI 270

239 cf. Claudian. de raptu Pros. II 280

241 cf. Claudian. in Ruf.

I 1

242 cf. Lucan. IV 382

231 uolucrē* (s *eras.*) *A*, uolucrem^s *b* pasci in *mg.* *K* adque
T coruscus *T*¹ corr. *m.* 2, curruscis (is *ex us*) *A* 232 aequis
*TAG*¹*L*¹ grauato* (*m?* *cras.*) *E*, grato^{ua} (*ua a m.* 2) *LZ*
 233 trea *T*¹ 234 naufrag o (*sic*) *T*, naufragio (*o in ras.*) *L*, nafirag*o
 (*i eras.*) *Z*, naufrago *ADFKOPRST*, nauifrago *CE* (*i a m.* 2) *Spir.*
Fabr. 235 de rore (*de a m.* 2, sub *m. al.*) *E*, de *Reg.* 1 pios
 (*s fort. a m.* 2) *T* gregem *T* 236 ut in *ras.* *E*² hirsutum
*AL*¹ (*corr. in am*), hirsutam *ERSZ* pecodem *AF*¹*P* rictus]
ri corr. ex li(?) *T*², rictos *L*¹*Z*, uictus *Poelm.* leonem *F*¹ *corr.*
m. 2, leonem^v *K* 237ⁱⁿ stimulantē (*in a m.* 2) *T*, stimulantē *Z*,
 instigantē *schedae Poelm.* iusit *A*, iussit *F* 238 nimphe *A*,
 Nemp**e *E* creatori *ex creatore ER* quae] que *T*, *s. l.* *ΓF*²
 239 quaecumq. (*a eras.*) *Γ* et] & *s. l.* *T*² machina *~* *A*,
 maxima machina *K* cf. *Pros. I 2* et potentis uerbi fabricam condidisti
i. e. orbem serua *Davisius* 240 famulantur *T* iuuentis
T 241 imperii — nutum *coni. Wopk.* quacumq. (*o a m.* 2) *Γ*,
 q: cumque *A*, quaecumq; (*ua a m.* 2) *E*, quocumque *CDGHS**T* *Reg.* 2
 (*sed quemcumque prius fuisse uidetur*) cf. *Pros. et C. Sittl, Die lokalen*
Verschiedenheiten der lat. Sprache p. 130 trahit *A* notum
T, nutu* *E*, nutum *L* (*m in ras.*) *P* *Reg.* 1 242 miseri*
 (*s eras.*) *C*, miseris (*s a m.* 2) *G* qui* (*a eras.*) *E* uana
Γ (*corr. m.* 3), fana *CEFGHO* *Reg.* 1 *Cant. Fabr.* [si]nistro (*l se-*
nistro m. 3 *s. l.*) *Γ*

- Religiosa sibi sculpunt simulacra suumque
 Factorem fugiunt et quae fecere uerentur!
 245 Quis furor est? quae tanta animos dementia ludit,
 Vt uolucrem turpemque bouem tortumque draconem
 Semihominemque canem supplex homo plenus adoret?
 Ast alii solem caecatis mentibus acti
 Adfirmant rerum esse patrem, quia rite uidetur
 250 Clara serenatis infundere lumina terris
 Et totum lustrare polum: cum constet ab istis
 Motibus instabilem rapidis discursibus ignem
 Officium, non esse Deum, quique ordine certo
 Nunc oritur, nunc occiduas dimissus in oras
 255 Partitur cum nocte uices. nec semper ubique est
 Nec lumen fuit ille manens in origine mundi,

245 cf. Verg. Aen. V 670, 465   248 cf. Leo, de Senec. trag.
 obs. crit. p. 215   254 cf. Verg. Ge. I 438

243 relegiosa *AZ*¹, relligiosa *T*   sculpunt *Γ*, sc*ulpunt (1 *eras*.)
K simulacra deorum *T*¹ suumque *add. m. 2*   244 et] *ca V*
 que *T*   fecere *ex fecerint corr. T*²   ue**erentur (re uel ne *eras*.)
Γ   245 que *T*   animis *A*, animas *O*   246 ^vtorpemque *K*,
 tor*umque (*u*, *corr. m. 2*) *E*, toruumque *Z cod. Arntz.*   247 } ^{semi}ihomi-
 nemque (semi *a m. 2*) *T*, semihonemq. (*mi a m. 2*) *Γ*, semianimemque
P suplex *A*, subplex *K*   pronus *CE²FL¹Z (s. l.) O²PS* (nus in *ras*.)
cf. Pros. homo integer membris cui opponitur semihomo canis   ad-
 horet *Γ*, adorat^o (*e a m. 2*) *K*   248 ast in *mg. T*² *add.*   solim
*T*¹ *corr. m. 2*   acti] *cti a m. 2 T*   249 } firmant *T*¹ ad in *mg.*
*T*², affirmant *CDGHPS*   reum (*r a m. 2*) *T*   eē *s. l. Γ*, in
ras. K   rite in *ras. D*²   uide*tur (*n eras*.) *T*   250 clara]
*cla in mg. T*²   serenitatis *Γ* } serenatis *s. l. m. 2*   effundere
P   limina *F*   251 constit (*corr. m. 2*) *TZ*, constat *Γ³AEO*
R¹T Reg. 1   ipsis *C Cant. cui fauet Prosa*   252 motibus (*n*
eras.) *AE*   stabilem *T*   rapidis cursibus *T (corr. m. 2) A*
 253 offitium *K*   254 ^ociduas *L corr. m. 2*   dimissus *omnes*
fere, dimissus *AR*   horas *ΓDE*   256 lumen] semper *C in*
ras.   horigine *E*

- Cum geminum sine sole diem nouus orbis haberet.
 Sic lunae quoque uota ferunt, quam crescere cernunt
 Ac minui, stellisque litant quae luce fugantur.
 260 Hic laticem colit, ille larem, sed iungere sacris
 Non audent inimica suis, ne lite propinqua
 Aut rogos exiguas desiccet fortior undas,
 Aut ualidis tenues moriantur fontibus ignes.
 Arboreis alius ponit radicibus aras
 265 Instituitque dapes et ramos flebilis orat,
 Vt natos caramque domum dilectaque rura
 Coniugiique fidem, famulos censumque gubernent.
 Lignee, ligna rogas, surdis clamare uideris,
 A mutis responsa petis, quae iura domorum
 270 Hac ratione regunt, si caesa securibus actis

265 cf. Auson. Par. 4, 5

269—270 cf. Rut. Nam. I 157

257 genitum *TA* sed cf. *Pros.* solediem *ex* solemem *E*
 nouus (u_2 corr. *ex* o?) *T* urbis haberet *T* 258 lunae *ex*
 lumen? *T*² ferunt (*fe in ras.*) *A*, uerunt *fuit*, *f*erunt (u ?
eras.) *F* quam] uā *in ras.* *C*², quia *Cant.* 259 stillisque *T*,
 stellisque; *F* litant] ant *in ras.* *T*² (at? *m.* 1) que (*a a m.* 2)
T fu*gantur (*l eras.*, *a corr. m.* 2) *T* 260 lapidem
Canneg. hi iungere *shed. Poelm.* 262 rogu^u (*s a m.* 2) *T*
 exigua^m (*corr. m.* 2) *T* desicet *AE*¹ unda*s *E* 263 tenuis
*TL*¹*PT* morientur *D*, moriatur *L*¹*PT* ignem^u (*corr. m.* 2)
T, ignis *L*, ignis *PZY*² 264 aliis *D*¹ ut *uid.* arboriis
*L*¹ ponit** *E*, ponitur *Reg.* 4 265 inponit (*† instituit in mg.*)
A flebilis *T*¹ -es *corr. m.* 2 266 ut] *t a m.* 2 *E* de-
 lectaque *T* 267 coniugiq. *Γ*, coniugisq. *S* famulus *Z*
 censusque *TA*, censū¹q. *Γ s. l. m.* 3, censū*q. (*us m.* 1) *E*²*O*², censusq. (*s*₂
a m. 2) *F* cf. *Pros.* gubernet *AK*(?), gubernent] ent *in ras.*
E, gubern^u/// (*ent a m.* 1 *fuisse uid.*) *Z* 268 lignee *TS*, lignea *A*,
 lingua *A* rogans *T*, rogans^{rogans} *Γ s. l. m.* 2, rogas *ex rogos A*, rogans
fort. recte cf. Pros. surdis (*a a m.* 2) *T*, sordis *A* 270 ac
 rationem *A* regant, sic *Canneg. coni.* cessa *AF*¹ (*corr. m.* 2)
 saecuribus *T*

- Ardua pendentis sustentent culmina tecti,
 Aut subiecta focus dapibus famulentur edendis.
 Nonnulli uenerantur holus mollesque per hortos
 Numina sicca rigant uerique hac arte uidentur
 275 Transplantatorum cultores esse deorum.
 Plura referre pudet, sanctoque in carmine longum
 Vel damnare nefas, ne mollia sentibus uram
 Lilia, purpurei neu per uiolaria campi
 Carduus et spinis surgat paliurus acutis.
 280 Iam satis humanis erroribus addita monstra
 Risimus aut potius tales defleuimus actus.

271 cf. Verg. Aen. II 695   274 cf. Iuuenal. XV 10   279 cf.
 Verg. Ecl. V 39, Pseudo-Iuuen. in Genes. 121

271 *post ardua ras. 2 litt. in D*   pendentis (i a m. 2) Z
 sustentent A, sustentant D, *post sustentent ras. in E*   272 subiecti
 T   iocis K¹   famulantur ADFH (a corr. in æ) KL²PR(?)ST
 273 uerentur A   olus CFLZ, holus^o (o a m. al.) E   ^hortos
 GL   274 nomina T¹ (corr. m. 2)   rigant** Z   uirique TA,
 uirideq: K, uiridiq; LZ Reg. 4   hic F¹ corr. m. 2, ^hac Z
 275 transplantorū (ta a m. 2) T, trans^{ta}plantorum (a eras.) A   cul-
 toris T   276 refferre A, refere E¹   pudit (corr. m. 2) TLZ
 sanctoquin T   longum T¹ longo corr. m. 2   longum est
 Cant.   277 damna A, dampnare HT, narrare DKL (in ras.) S²
 (s. l.)   ne nefas L   urant T¹   278 lileā L   porporei A,
 porporei C, purporei F¹ (corr. m. 2) KZ (e ex i)   ¹neq: neu F³, neu*** (per
 uel ser eras.) A, ne* (u eras.) E   uiolaria A   279 cardus T
 surgat] a in ras. T   pallurus T, palliorus A, paliur^vis F¹ corr.
 m. 2, pali¹or^uis L (corr. m. 2), palliurus S   paliurus surgat D
 acutus Reg. 4   280 in mg. A   post satis ras. in S   humanis]
 s a m. 2 T   herroribus K   addita] edita emendare uoluit
 Wopk.   monstraumus aut A   281 post aut ras. 2 litt. in E
 talis T   putius A   potius tales CDFH cui fauent Prosa et rimus,
 tales potius *rell.*   deflibimus T, de**fleuimus A, def^ouimus L corr.
 m. 2   actos T

- Nunc coeptam iuuat ire uiam montemque per altum
 Nitentes firmare gradus; properemus in urbem,
 Libertatis opem, radians ubi regia fuluis
 285 Emicat aula tholis, ubi dantur digna petenti,
 Quaerentem spes certa manet, claustrisque remotis
 Peruia pulsanti reserantur limina cordi.
 Hic est ille lapis, reprobum quem uertice gestat
 Angulus atque oculis praebet miracula nostris:
 290 Cuius onus leue est, cuius iuga ferre suaue est.
 Per digesta prius ueteris miracula legis
 Rettulimus, sancti coniuncto Spiritus actu
 Quae Genitor socia Nati uirtute peregit.
 Per digesta rudis necnon miracula legis
 295 Dicemus, sancti coniuncto Spiritus actu
 Quae Natus socia Patris uirtute peregit,
 Semper ut una manens deitatis forma perennis

282 cf. Paul. Nol. VI 177

283 cf. Lucan. VIII 289

290 cf. Matth. 11, 30, Paulin. Nol. XIX 37

282 ceptam *TA DKLPTZ* iuuat *Reg. 4*, placet *ed. Lips.*283 nitentis *TKL¹* grados *TZ* 284 **opem (in *eras.*) *D*, ope*
 (in *eras.*) *E*, ope *rec. codd. cum nonnullis editt.* Libertatis ope radians
 ubi *etc. Grunerus cf. Pros.* 285 *post* emicat *ras. in S* aula^stholis (s a m. 2) *T*, a. stolis *A*, a. tolis *CE*, aulat^h olis *F*
 potenti *O¹* 286 querentem *TR¹AKPR*, querente (*corr. in ti m. 2*)*Z*, querentis *LV*, quaerenti *rell.* remo^{}}} *T* tis *add. m. 2*287 limine *ex lumina D* corde *Z* 288 reprobum *TR¹A* *cf.*
Pros., reprobus *rell.* uerticae *T* 289 angulis^u *H*, angulos^u *Z*,angelus *Reg. 4* adque *TE* nis^u *K* 290 honus *TA*
 est leue cuius *Cell.* lene *coni. Arntz. et Burm.* suaue] est *om. T*,*ras. in R cf. Pros.* 291 degesta *T*, degesta *Z* 292 rettulimus *TC²*
F², retulimus *rell.* acto^v *K* 293 que^a (a a m. 2) *T*, quae* *G*genitor** (is? *eras.*) *T* natis *T* v. 294—296 *om. T¹P¹ in mg. adscr.*
m. 2 295 dicimus *TL¹Z¹* (s a m. 2) *E*, *post* dicemus *ras. in L*dicemus noua *sci A* conunctu *T*, coniuncto *T* 296 *in mg. E*297 una manens semper *S* deitate^{is} *LZ*

Quod simplex triplicet quodque est triplicabile simplet.

Haec est uera fides; hanc spreuit habere salutem

- 300 Arrius infelix, qui curua per auia rectum
 Flectere nisus iter, foueam dilapsus in atram
 Conruit et tetri mersus petit ima profundi:
 Tam uacuu sensu, iustae quam tempore poenae
 Visceribus fuis uacuu quoque uentre remansit.
- 305 Demens, perpetui qui non imitanda parentis
 Iura caducorum gradibus simulauit honorum!
 Namque homines inter natum genitore minorem
 Lex carnalis habet, quoniam pater ipse parentis
 Filius ante fuit, mox et qui filius est nunc
- 310 Adforet esse pater: sic per genus omne nepotum
 It noua progenies et aui numerantur auorum.
 At Dominus, uerbum, uirtus, sapientia, Christus,
 Et totum commune Patris, de lumine lumen,
 De solo solus, cui nec minus est Patre quicquam,

298 cf. Merob. de Chr. 27, Claudian. app. p. 202 ed. Ieep.

301 cf. Verg. Aen. VII 35, Prud. Psych. 257, Iuuen. III 158 305 cf.

Verg. Aen. VI 590

311 cf. Verg. Ecl. IV 7, Ge. IV 209

313 Auson. Eph. 3, 82, Prud. Apoth. 278, Paul. Nol. VI 82

298 qu^dsim.. *G* simplex *T* treplice^t (*t a m. 2*) *T*, replicet^t
Z (*corr. m. 2*) qd̃q̃ ~ *F*, quidque *Cant. cum nonnullis edit.*
 intreplicabile *T*, treplicable *Z corr. m. 2* simplex *T* (*ut uidetur*)
Z Reg. 1. 4 Fabr. 299 est] *om. A* fidis *T* spreuit *AK*,
 spraeuit *E* 300 infelix Arrius *S* auia *E* 301 flecte^o (*re*
a m. 2) *T* dilapsus *TΓ²ADE¹L² Reg. 1 Vb*, delapsus *rell.*
 in] *s. l. LZ* 302 conruit *TA*, corrui *rell.* tetri *ex detri A*
 303 facuus *A* quam iustae *T* 304 fuis *A* 305 quia non
Reg. 4 306 simulauit *CO¹ Reg. 1, 2, 4*, simulauit *Z* 307 ho-
 minis *T* 308 carnalis *E*, carnales *KL* parenti *T* 309 filiu^s
 (*utroque loco s a m. 2*) *T* nunc est *Spir.* 310 afforet *P*; adforet
 est pro aderit esse] *fort. ecce cf. Pros.* pater ex pati *F* nepote^u
K 311 it] et *T fort. corr., in Fabr.* progeniis *T¹ corr. m. 2*, per-
 genies *K* 312 ad *T¹*, ast *H* 313 est *cod. Arntz.* commune
A 314 cunec *E corr. m. 2* minor *O¹* qui nec minor *sched.*
Poelm. patre^s *Z*

- 315 Nec quo crescat habet, genitus, non quippe creatus:
 Ipse est principium. nam sicut clarus habetur
 In genitore manens, genitor quoque clarus in ipso
 Permanet, et rerum caput est Deus unus ubique.
 Non quia qui summus Pater est, et Filius hic est,
 320 Sed quia quod summus Pater est, et Filius hoc est.
 Sic ait ipse docens: ego in Patre et Pater in me.
 Rursus: ego atque Pater unum sumus. Arrius unum
 Debet scire sumusque Sabellius esse fatendum.
 Iste fidem ternam, hic non amplectitur unam:
 325 Ambo errore pares, quamquam diuersa sequentes.
 Qualiter aduerti uarias producere sectas
 Inpugnant sua dicta uiri, qui brachia nudis
 Ostendunt exerta umeris, nil tradere docti
 Sed tantum certare cati, prudentia quorum

321 cf. Ioh. 10, 38   322 cf. Ioh. 10, 30   325 cf. Paul.
 Nol. XXI 291   328 cf. Stat. Theb. I 413

315 quod *T*   nam *T*¹ non *corr. m. 2*   quippe *A*   316 abe-
 tur *T*   317 maes *Z*   claros *T*   318 et (s a m. 2) *T*   319 post
 est *ras. 2 litt. in C*   320 in *mg. K*   quod *ex* quid *A*
 sumus *E¹O*, summis *schedae Poelm.*   et] quia *cod. Arntz.*   321 et
 ego *Fabr. cum nonnullis editt.*   me est *CDEF²LPS²T sed cf. Pros.*
 322 et pater *T*   pater sumus unum *uel* ego pater atque unum sumus *coni.*
Arntz.   si arrius *T*   323 quesabellius *K*   summusque *Reg. 4,*
 simulque *sched. Poelm.*   scire debet *b*   324 trinam *Fabr. cum*
nonnullis editt.   atst hic *E*, ast hic *praeter TAL¹Zbcg exhibent*
omnes cf. Pros. et Leonis obseru. crit. p. 215   non] *eras. in C*
 unum] *u₂ in ras. K*   325 }^{am}bo *T¹ suppl. m. 2*   errorem *T*   quan-
 quam *A*, quamquam *GH* (licet *s. l.*), quamuis *Arntz.*   sequentis *T¹*
 es *corr. m. 2*, sequentes (*corr. uol. m. 2*) *L cf. Pros.*, sequantur *uel* se-
 quantur *A*, sequantur *CDEFGHP Fabr.*, sequent' *K*   326 }^{qua}alite *T*
corr. m. 2   assueti *CDFGCHKPRST*   327 }^mipugnant *T corr.*
m. 2, impugnant *CGHT*   uiri] *s. l. K²L²Z²*   328 }^ostendunt (*o*
a m. 2) *T*, ostentant *ex* ostendunt *E²*, ostentant *Reg. 1 Cant. cum*
nonn. editt.   exerta *ex* extra *F²*, extenta *f*   umeris *T*
^{docti}
 cati *S*   329 terra certare *T*   cauti *TA*, ca *in ras. L¹*   sa-
 pientia *g*

- 330 Stulta iacet, quia uana Deo est sapientia mundi.
 Hic loquitur nimis, ille tacet; hic ambulat, hic stat;
 Alter amat fletus, alter crispare cachinnum:
 Diuersisque modis par est uesania cunctis.
 Interea dum rite uiam sermone leuamus
- 335 Spesque fidesque meum comitantur in ardua gressum,
 Blandius ad summam tandem peruenimus arcem.
 En signo sacrata crucis uexilla coruscant,
 En regis pia castra micant, tuba clamat erilis,
 Militibus sua porta patet: qui militat intret,
- 340 Ianua uos aeterna uocat, quae ianua Christus.
 Aurea perpetuae capietis praemia uitae,
 Arma quibus Domini tota uirtute geruntur

332 cf. Pers. III 87   334 cf. Verg. Aen. VIII 309   341 cf.
 Tertull. de iud. Dom. fin.

330 iacit *T*   q *A*   331 ambulat] a, in ras. *T*   hic
 stat] illest *A*, hictat (s a m. 2) *E*   332 chrispare *P*   cha-
 chinum *A*, chachinneum *F*, cacinnum *H*, cacinnum *KZ*¹, cacinnū
L (h a m. 2), cachinnos *E*²*O*   333 diuersique (s a m. 2) *E*
 uaesania *T*, uessania *A*   334 post dum ras. 1 uerbi in *E*
 sermone] -nis fecit *T*², sermones *A*   leuamus] † agimus in mg. *A*,
 lauamus *E* corr. m. 2   335 fidisque *T*¹ corr. m. 2   ^meum
 (m a m. 2) *T*   comitatur *TA*, co*mitantur (m eras.) *H*, comi-
 tentur *Reg.* 4   336 blandis^u *A*   sumam *E*   tandem
A   ^{de}uenimus *K*, deuenimus *R*   arcem ex artem (?) *E*
 337 et *T*, post en ras. in *S*   uixilla *AL*¹   choruscant *T*, cor-
 ruscant *A*, coruscatⁿ *P*, co*ruscant (r ras.) *T*   338 en] e corr. uid.
T   micat *T*   tu*ba (r? eras.) *L*   erilis *EHLKP*, erilisⁱ *Z*, hirilis
A, ^herilis *G*, herilis *rell.*   339 patit *L*¹ corr. m. 2   qui** (si eras.)
A   milit& *KLZ*¹*T*   intrat *F*¹ (corr. m. 2) *SCant.*   340 Inua *P*
[~]xps ~ *A*   341 aurea] splendida *G*   capientis *T*, capientes
A   praemia] gaudia *sched. Poelm.*   342 ^{f. n} quibus *K*

Et fixum est in fronte decus. Decus armaque porto
Militiaeque tuae, bone rex, pars ultima resto.

345 Hic proprias sedes, huius mihi moenibus urbis
Exiguam concede domum, tuus incola sanctis
Ut merear habitare locis alboque beati
Ordinis extremus conscribi in saecula ciuis.

Grandia posco quidem, sed tu dare grandia nosti,
350 Quem magis offendit quisquis sperando tepescit.

Christe, faue uotis, qui mundum in morte iacentem
Viuificare uolens quondam terrena petisti
Caelitus, humanam dignatus sumere formam,
Sic aliena gerens, ut nec tua relinquere posses.

355 Hoc Matthaëus agens hominem generaliter implet,

344 cf. Verg. Ecl. IV 53   345 cf. Verg. Aen. III 167

346 cf. Verg. Aen. III 85   349 cf. Prud. Ham. 953s.   353 cf.
Verg. Ecl. VI 36   355 cf. Verg. Aen. VIII 678

343 est] *om.* A   decus *om.* TAZ¹   crucis decus *f*   armaque
tua sunt A, armaque ^{&ego} K   portu T¹ o uel a *corr. m. 2*   344 mili-
tiaeque (a *exp. m. 2*) T, militiaeque BKS, militiaeque L   tue
AK   bonae T   345 proprie sedis (ut uidetur) T¹ propria *corr.*
m. 2, propria sedis A, propriae sedis CDFG (*c. gl. perpetuae stationis*)
LZOPS(?), propriae sedes HK (proprie) *cf. Pros.*   his A, cuius
cod. Areali s. XV   mihi] *in mg.* A   moenibus] *in s. l.* E²
346 domum A   tuis A, tuis L   incola TL¹   tuus incola
in ras. Z²   347 alboque (o q *in ras.*) E, b *corr. in F*   beari |
ordine et sched. Poelm.   348 extremus merito A   conscribi
T, merito c. A   ciues A   349 set B   grandea A
350 quaemagis T   quisques K¹ *corr. m. 2*, quisq; L, quisq
Z *corr. m. 2*   tipiscit L¹ *corr.*   352 uiuicare BK   353 for-
mam (‘ † carnē *in mg.*) A, formam ^{† carnē} Z, carnem Cant.   354 possis
T, nossēs (~ † nescis *in mg.*) A, nosses CDGHK (*p fere eras.*)
T Reg. 4 Spir., noss& S   355 Matheus T Matheus H, Matheus
plerique, post Matheus ras. in E   aiens Reg. 1 Ald.   hominē
(~ a *m. 2*) T   implens S¹ † implet *in mg.*

Marcus ut alta fremit uox per deserta leonis,
 Iura sacerdotii Lucas tenet ore iuuenti,
 More uolans aquilae uerbo petit astra Iohannes.
 Quatuor hi proceres una te uoce canentes
 360 Tempora ceu totidem latum sparguntur in orbem.
 Sic et apostolici semper duodenus honoris
 Fulget apex numero, menses imitatus et horas,
 Omnibus ut rebus totus tibi militet annus.
 Hinc igitur ueteris recolens exordia mortis
 365 Ad uitam properabo nouam lacrimasque serendo
 Gaudia longa metam: nam qui deflemus in Adam
 Semina mittentes, mox exultabimus omnes
 Portantes nostros Christo ueniente maniplos.

362 cf. Verg. Aen. X 270

366 cf. Paul. Nol. XXXV 450

357 iura *ex iure* *E* sacerdotii^{†tis} (*s. l. m. 2*) *S*, sacerdotis *Reg. 4*
editt. pler. iuuentii *E* 358 morae *T¹* a *del. m. 2*, morae (a
eras.) K uolans *ex uolens* *E* iohannis *TA* 359 quattuor
FGHRT hii *A*, hi* (i? *eras.*) *E* proceris *T* canentis
T 360 heu *A* urbem *T* 361 si &/// *P* apostolici*
(s. eras.) E, apostoli^{ci} *F* sem *T¹* *corr. m. 2*, ^{eo}per *L* duodenus
TE¹K¹L¹ honoris *T¹* honores *m. 2*, honoresⁱ *LZ²* 362 fulgit
TF¹L, fulget (*g corr.*) *C* post apex *ras. 1 uerb. in* *E* numero
T mensis *T* imita*t^t (*n. eras.*) *K*, imita^{tilde} *Z*, imitaturⁿ *S*
 363 mitit *T¹* *corr. m. 2* 364 hicⁿ *T* ueteresⁱ *Z corr. m. 2*
 recolens] *s a m. 2 T* (*t fuit?*) mundi *T¹* mortis *corr. m. 2*
 365 uitā (~ *a m. 2*) *T* propera^{bo} *K corr. m. 2* nobam *T*
 serendum *T* 366 lingua *A* nam] nos *sched. Poelm.*
 quid *C*, quod *g* deflebimus *T*, defleuimus *Ab^t* in^adam
S 367 semiⁿka *K* mittentis *T¹* *corr. m. 2*, mitentes *AE*
 exultabimus *CF* 368 nostro *T* manipolos *T addito* con-
 tuli *cf. Prol.*, manipulos *AC¹Z¹*, muniolos *L¹* EXPL. LIBER PRIMVS
 VERIS TESTAMENTI INC. LIBER PRIMVS NOVI TESTAMENTIS LEGENTI VITA
 PERPETVA *T*, finit. Incipit liber primus æuangelii *A*, Explicit. INCIPIT
 SECYNDVS SEDVLII PRBI *B*, EXPLICIYNT CAPITVLA INCIPIT LIBER PRIMVS

IN NOVO TESTAMENTO DE PECCATO PRIMI HOMINIS *C*, EXPLICIT LIB̄ SEDVLII VETVS TESTAMENTI INCIP NOVI TESTAMENTI LIB̄ PRIMI DE etc. *D*, EXPLICIT LIBER PRIMVS INCIPIT SECVDVS *E*, EXPLIC̄ LIB̄ PRIM' SEDVLII VETERIS TESTAMENTI. INCIPIT NOVI TESTAMENTI LIBER SECVDVS DE ADĀ DIC̄ *FG*, INCIPIT DE NOVO TESTAMENTO *H*, *post ras. 1/2 uers.* INCIP̄ DE NOVO TESTAMENTO//// *K*, EXPLICIT LIBER I INCIPIT DE NOVO TESTAMENTO *L*, DE NOVA LEGE *R*, EXPLICIT LIBER VETERIS TESTAMENTI. INCIPIT LIBER NOVI TESTAMENTI PRIMVS *S*, EXPLIC̄ NARRATIO IN VETERI TESTAMENTO. INCIPIT QVATVOR EVANGLR̄ LIB̄ ·I· DE EXILIO HVMANI GENERIS *T*, EXPLIC̄ LIB. I *Z*, INCIPIT LIBER PRIMVS NOVI TESTAMENTI DE PECCATO PRIMI HOMINIS *b*, Explicit liber Sedulii primus ueteris testamenti. Incipit noui testamenti liber primus *O*, Explicit liber ueteris testamenti. Incipit primus in nouo testamento *Reg. 1*

LIBER SECVNDVS.

- Expulerat primogenitum saeuissimus anguis
 Florigera de sede uirum blandique saporis
 Inlecebris letum misero portarat amarum.
 Nec solus meritam praesumptor senserat iram
 5 Mortali sub lege iacens, sed prorsus ab ipso
 Humanum simul omne genus. heu, noxia coniux!
 Noxia tu coniux magis an draco perfidus ille?
 Perfidus ille draco, sed tu quoque noxia coniux.
 Pro dolor! aeterni fuerant duo. crescere posquam
 10 Coepit origo, perit clademque a semine sumpsit.
 Quid numerosa dies, quid tempore proderat illo
 Cernere nongentos ultra feliciter annos

6 cf. Verg. Ecl. VIII 47

8 Lucan. VII 675

- 1 Explorat *A* seuissimu^s *T*, seuisimus *A* angēsⁱ *R*
 2 flo**rigera *P* blandisque nonn. *edd.* blandique inlecebris
A 3 laetum *TC*, loetum *ABFH²PSTZ*, loet** (um *eras.*) *G²*,
 luctum *R* missero *A*, misero^o (*corr. m. 2*) *G* portat *AO¹*,
 potarat *B Reg. 1*, potarat (*r a m. 2*) *C*, portabat *DE¹* (*corr. m. 2*) *FG¹*
 (*r eras.*) *KL²Z* (*r, b in ras.*) *PRY Spir.*, potat (*r eras.*) *H*, portauit
S amar** (um *eras.*) *G* 4 praesumptor *TE*, presumtor *B*
 senserat] it *corr. C* 5 mortalis (*s expunx. m. 2*) *T* prorsus
A 6 semul *A* eu *T*, cheu^u *A* coiux *A*, coniuxⁿ (*n a m. 2*)
BLZP, coniux *CEFGHY* cf. *Pros.* 8 perfidus ille *om. A*
 9 duo fuerunt *A* posquam *T*, pquā *A*, p;quam *D*, p'quā *F*,
 postquam *rell.* 10 cepit *AT*, coep**it *G* clademque (*n uel u*
eras.) *E* sumpsit *TB¹C*, sump**ut^{it} *A* 11 diis *T* pder*
C 12 n̄centos *A*, nongentēs^o *K*, nongenitor *Reg. 4* felicior *g*

- Progeniemque senum decimam spectare nepotum
 Iamque suum nescire genus: cum uicta supremis
 15 Cursibus extremae sors inreparabilis horae,
 Sera licet, uentura foret longumque per aeuum
 Vita breuis nihil esse diu cum fine doleret?
 Nec reducem spes ferret opem primique sepulchrum
 Terrigenae caeca sorberet fauce nepotes:
 20 Ni pius ille sator culpas ignoscere promptus,
 Reddere difficilis, sua ne factura periret
 Quaeque Deo similis uiuens adstaret imago
 Dissimilis de morte foret, ueniale misertus

14 cf. Claudian. app. p. 202, 15

15 cf. Verg. Aen. X 467

13 sinum *T*¹ *corr. m. 2*, senum (u *corr.*) *E*, senes *O*, senem *Burm.*
coni. senū·x̄. (in *mg.* ˆ 1 decima) *A* expectare *F corr. m. 2*,
 expectare *H¹KLPZ Spir. Fabr. al.* 14 nescire] miscere *A*, nes^{circ}
Z corr. m. 2 conuicta *T*, coniuncta *A*, cū uicta *E*, conuicta *L*,
 cū (u *corr.*) u. *Z* supraemis *T* (s₂ in *ras.*), subprimis *A*, sup^premis
 (p s. l. m. 2) *E*, suppremis *S* 15 extrāmae *T corr. m. 2*, extrime
A inreparabiles *F¹*, inseparabilis *Reg. 4* inreperabili sorte *A*
 ore (t a m. 2) *T*, orae *LZ* (h *eras.*) 16 uentura//// *Z*
 post foret *ras. in B* 17 uita* *K* braeuis *T* nihil *TF¹GR*,
 nil *rell.* breuistabesse *P* cum] con *C¹* fines *A* dolore
T¹ corr. m. 2, doceret *Fabr. al.* 18 nec] ut *g* reducit *T¹ corr.*
m. 2 ferret] *corr. in F*, foruet *d* primusque *T¹ corr. m. 2*
 saepulcrum *T¹* saepulchro *corr. m. 2*, sepulchrum *plerique* 19 terri-
 ginae *T*, t̄reginae *A*, terrāegine///// *Z* caeca] saeua *coni. Wopk.*
 sorbire *T¹ corr. m. 2* face *T corr.*, faciāe (ˆ 1 faucae in *mg.*) *A*,
 face *L*, faue *P*, fauce in *ras.* *Z²* nepotis *T*, -s in *ras.* (*fuit m?*)
F 20 ne *O¹* prius *Cant.* ignoscire *Z* prumptus
AKZ, promptus *BC*, prūtus *F*, proptus *H* 21 reddere *ex*
 reddire *Z* difficilis *AB¹E¹F* ne* (c *eras.*) *E* 22 quaequae
T similes *L* adstaret *T¹*, astar& *S*, astabat *ADH*, adstabat
 uel asstabat *rell.* 23 }^{disi}milis *T¹ corr. m. 2*, disimilis *A* ueniale
T, *Parrhasius in Addendis obseruauit pro ueniale scriptum alicubi*
 uernale misseratus *A*

- Instauraret opus pomisque uetaret acerbis,
 25 Quae mandere patres, natorum horrescere dentes
 Donaretque suis semper placatus, ut unde
 Culpa dedit mortem, pietas daret inde salutem,
 Et uelut e spinis mollis rosa surgit acutis
 Nil quod laedat habens matremque obscurat honore:
 30 Sic Euae de stirpe sacra ueniente Maria
 Virginis antiquae facinus noua uirgo piaret:
 Vt quoniam natura prior uitata iacebat
 Sub dictione necis, Christo nascente renasci
 Possit homo et ueteris maculam deponere carnis.
 35 Haec uentura senes posquam dixere prophetae,
 Angelus intactae cecinit properata Mariae:
 Et dictum comitata fides, utrumque puellae

28 cf. Verg. Ecl. V 39

35 cf. Paul. Nol. VI 14

24 ^{ins} {stauraret *T*¹ corr. *m. 2* uitaret *L*¹*Z*¹ aceruis *AL*¹*Z*

25 }ue *T* quae *in mg. m. 2* mandare *T*, mandare *K* parentis
T horrescere *T* 26 ut] *ex un corr. T*² inde *S*¹ 27 pulpa
A inde daret *A* 28 ut *O* uelud *E* e] *om. TAZ*¹,
in ras. 2 litt. EO, *in Reg. 1 Cant.* ueluti e *Ald.* rossa *A*
surgit & *Z* it fere eras. acutis *G* 29 ni**1 (hi eras.) *K*
quod] *d corr. F* habet *T*¹ corr. *m. 2* matrem, quam *coni.*
Wopk. honorem *T*¹ *m exp. m. 2*, honore* *Z* 30 euuae *T*,
euae uel eue *rell.* sacra] pia *cod. Arntz.* 31 et 32 *om. T*¹ *in*
mg. add. m. 2 antique *T*², antiqui *Z*¹ fac^{inus} *K* corr. *m. 2*

piaret *F* 1 piaret *in mg. m. 2*, pemit *G* (1 piavit *in mg. m. 2*) *H*, piar^{it} &
K 32 et quoniam *P Parrh. sched. Poelm.* 33 dictione* *F* ^{ne} cis
T corr. *m. 2*, neces *LZ* re*nasci (n eras.) *F*, renascit *d* 34 possit
*TFLOVZ*¹ *fl cf. Pros.*, nosset *P*, posset *rell.* ueterisq; *A* macula
D, maculas *Reg. 1* carnis] culpae *cod. Arntz.* 35 senex *T* s a *m. 2*

posquam *T*, pquam *A cf. s. v. 9* dixerō *E* corr. *m. 2*, cecinere
nonn. editt. pftetae *A*, pfete *L* 36 angelo *P* cicinit *A*

propheta^{erata} *T* corr. *m. 2*, pperate *A Cant.*, properate^a *E*, properat amariae
K cf. Pros. 37 dictum est *Ald.* fidis *T*¹*L*¹*Z*¹ utrumq;
L uelle sidereum *L*

- Sidereum mox implet onus, rerumque creator
 Nascendi sub lege fuit. stupet innuba tensos
 40 Virgo sinus gaudetque suum paritura parentem.
 Iamque nouem lapsis decimi de limine mensis
 Fulgebat sacrata dies, cum uirgine feta
 Promissum conpleuit opus: uerbum caro factum,
 In nobis habitare uolens. tunc maximus infans
 45 Intemerata sui conseruans uiscera templi
 Inlaesum uacuauit iter: pro uirgine testis
 Partus adest, clausa ingrediens et clausa relinquens.
 Quae noua lux mundo, quae toto gratia caelo?
 Quis fuit ille nitor, Mariae cum Christus ab aluo
 50 Processit splendore nouo? uelut ipse decoro
 Sponsus ouans thalamo, forma speciosus amoena
 Prae filiis hominum, cuius radiante figura

39 s. cf. Claudian. app. p. 201 (carm. pasch.) 43 cf. Iob.
 1, 14 51 cf. Psalm. 18, 6 52 cf. Psalm. 44, 3

38 sideum^{re} *A*, sideriū *F* corr., sideritum *H*, sydereum *T* inplet
T conpleuit (mox *om.*) *Parrh.* honus *ACF*¹ rere^uque *Z*
 39 nascendo *Reg. 1* stup^eat *L*, stupit *Z*¹ tensos *T*¹ tinsos *corr.*
m. 2, tensos *cum gl.* plenos *H*, plenos *CK*¹ (*sequ.* tensos) *ST*
 40 gaudet^{qi} *T* corr. *m. 2*, clauditque *Burm. con.* sum *A* partem^{en}
A 41 post nouem *ras. uerb. in E* decimi s. l. *LZ* lab^{is}
Z de] sub *g* limine^u *A*, limite (te *corr.*) *E* † limite *in mg.*,
 liimine *T*, lumine *cod. Arntz. Poelm. in mg. Fabr. al., fort. recte cf.*
Pros. 42 sacra^{ta} *K* diis *T* menses¹ *LZ* foeta *ADEF*
GPRS 43 pmisum *A* factum est *O(?) f Ald.* tum *G(?)*
 infasⁿ *T* corr. *m. 2* 45 consecr^{ans} († conser^{uans} *in mg.*) *A*
 46 inlessumq; *A* iter] opus^{iter} *P* 47 clausam *D* et] *om.* *A*
 relinguiens *A* 48 *in mg. LZ*² que *T*¹ qua *m. 2* gaudia^{gratia}
Reg. 1 Z 49 qui^s *K* Mariae ex Maria *corr. F*² albo *A*
 50 spelendore *K* uelud *A* decore *V Cant.*, decora *Spir.*
Fabr. 51 thalamus *T*¹ -os *corr. m. 2* formas *T* 52 filiis
TA (1 *in ras.*) *Reg. 1 (m. 2) eg*, natis⁴ († filiis) *T*, natis filiis^{natis} *G*, *|||||*
L *corr. m. 2*, natis *rell.* radiante *A*, radiante *K* †

- Blandior in labiis diffusa est gratia pulchris.
 O facilis pietas! ne nos seruire teneret
 55 Peccato dominante iugum, seruilia summus
 Membra tulit Dominus, primique ab origine mundi
 Omnia qui propriis uestit nascentia donis
 Obsitus exiguis habuit uelamina pannis;
 Quemque procellosi non mobilis unda profundi,
 60 Terrarum non omne solum, spatiosaque lati
 Non capit aula poli, puerili in corpore plenus
 Mansit et angusto Deus in praesepe quieuit.
 Salue, sancta parens, enixa puerpera regem,
 Qui caelum terramque tenet per saecula, cuius
 65 Nomen et aeterno complectens omnia gyro
 Imperium sine fine manet; quae uentre beato
 Gaudia matris habens cum uirginitatis honore
 Nec primam similem uisa es nec habere sequentem:

58 cf. Terent. Eun. II 2, 5, de Phoen. 19   63 cf. Verg. Aen.
 V 80   65 cf. Verg. Aen. I 279, 609; Anth. lat. 718, 2 R.

- 53 labis *A*, labris *Parrh.*   pulchris *E*   54 seruilae *T*
 55 peccato *A*, peccato *F*, peccato *ex* peccata *E*   dominan*te (*n*, *corr.*)
E, damnante *quidam iun. cum Parrh.*   56 membra summus *A*
 primiqu// *D*, primaque *V*, primaq; *l*   57 qui uestit pr. *A*   pro-
 priis *T*, ^ppriis *E corr. m. 2*   uescit *T*, uestiit *P*   donis quemq;
 pcellosi *A*, dom' *P*   58 om. *T*   exsiguis *A*   uelaminē ^a *b corr.*
m. 2   59 pcellossi *A*, procelloso ⁱ *L*, procelloso *Z*   non n*bilis
F¹ corr. m. 2, mobi *in ras. scr. Z*   60 non s. l. *T²*   solo *T¹*
 solū *corr. m. 2*   spatiosaque *A*, speciosaque *Cant.*   61—62 mansit
 plenus *S¹ (in textu) b*   62 angusto] exiguo *ad*   quieuit *L*
 63 saluae *E*   enixa *Z corr. m. 2*   64 tenet] regit *Parrh. sched.*
Poelm.: Remigii paraphrasis est   65 numen *ACEGH* (*u corr.*) *PS*,
 n*men *L*, nomen *T cf. Pros.*   et] om. *A*, s. l. *LZ*   aeternum
T   complectans *A*   giro *AEEFGKL*, iure *Wopk. con.*
 66 finq; *A*   quē ^a (*a a m. 2*) *T*   uentrae *E*   67 habet *T¹*
corr. m. 2   honoret *A*   68 uissa *A*   est *T exp. m. 2*, ē *l*
 nec primam aut similem uisa es *Parrh.*   sec*entem (*qu eras.*) *E*

- Sola sine exemplo placuisti femina Christo.
 70 Tunc prius ignaris pastoribus ille creatus
 Enituit, quia pastor erat, gregibusque refulsit
 Agnus et angelicus cecinit miracula coetus.
 Talia Bethleis dum signa geruntur in oris,
 Eoi uenere magi saeuumque tyrannum
 75 Grandia sollicitis perturbant nuntia dietis:
 Iudaicis nuper populis orientis ab axe
 Progenitum fulsisse ducem, hoc caelitus astra,
 Hoc stellam radiare nouam. ferus arbiter aulae
 Aestuat Hebraeae ratus hunc succedere posse
 80 Mox sibimet, qui primus erat: tunc fronte serena
 Nubila mentis alens clam mandat ubique requiri
 Sicut adorandum, quem tractat fraude necandum.
 Quid furis, Herodes? Christum sermone fateris,

83 cf. Verg. Aen. II 595

69 sine exemplo sola *T* placuisti placuisti *T* 70 tunc (‘
 matheus) *A* primum *A* creator *C Cant. Reg. 2, 4 cum non-*
nullis rec. 71 emicuit *Poelm. in mg. Cellarius al.* qui *TV.*
 quia] *a in ras. Z², qui* (a eras.) P* 72 angelicos *T* caecinit
G 73 bethlis *A*, bethleis *F*, b^h&leis *LZ* signa regum *A*
 horis *TR* 74 eoi (i, *a m. 2*) *T*, eoi (t eoo *in mg. 2*) *T*, eó *A*,
 eoo *FHb*, eoi *R* uenire *A* saeuumque extimplo *A* magis
 aeuumque *E* tyrannus *T¹ corr. m. 2* 76 post iudaicis *ras.*
duorum uerb. in K ab] sub *A*, sub *L* axae *TE* 77 pgeni-
 tis *T corr. m. 2*, pergenitum *Montep. (s. XVI)* fulsise *A*
 ac caelitus *Reg. 4* astra *A* 78 stilla *T*, stillam *L¹* radi-
 are] are *in ras. E², radiando in mg. legitur F²* 79 *in mg. E²*
 haestuat *T* hebraea eratus *T¹ corr. m. 2* haebraea *A*, hebraeae *F*
 succedere *A* 80 serana *R* 81 nibula *A* gerens *A*, habens
KL² (ex corr.) OPRS Reg. 1, abens *ex alens E² cum gl. celans, alans*
F (e a m. 2), habens *uel halens Z² ex corr.* ubique] eumque *in*
mg. d 82 adorato dum *T¹ corr. m. 2* tractet *Burm. con.*
 frude *A* 83 fures *KLZ* herodis *T*, hirodis *A* *in mg*
adnotatum in A sedo quod ad nomen *Sedulii pertinere uidetur*

- Et sensu iugulare cupis, legemque legendo
 85 Neglegis et regi regum tua regna minaris.
 Ne tamen insano careant tua nomina facto,
 Patrandum sub honore crucis (sed crimine gentis)
 Herodes alius quod tu molire uidebit.
 Ergo alacres summo seruantes lumina caelo
 90 Fixa magi sidusque micans regale secuti
 Optatam tenuere uiam, quae lege futura
 Duxit adorantes sacra ad cunabula gentes.
 Thensaurisque simul pro religione solutis,
 Ipsae etiam ut possint species ostendere Christum,
 95 Aurea nascenti fuderunt munera regi,
 Tura dedere Deo, myrram tribuere sepulchro.

89 cf. Pseudo — Claudian. App. p. 202 v. 17   95 cf. Prud. Cath.
 XII 62, Iuven. I 285

84 et (sed *corr. m. 2*) *TOL*, sed *ABC* iugulare *T*, gūgulare *E*
corr. m. 2, iugula^{ro} (a *ex e corr.*) *K*, iugure^{is} *R* lengem legendo
A 85 nec ligis *T*, neg{legis *A*, negligis (i, *corr.*) *C*, om. *L*¹
 regum] rerum *K* regia *A*, damna *sched. Poelm.*; uersum abolitum
m. 2 restituit in Z 86 ne* (c *eras.*) *ES*, nec *Reg. 4* amen
P numina *CEFGHO Reg. 4*, numina *L*, munia *Spir. Ald. Poelm.*
 87 patrandū *A* (& a *m. 2 ut uid.*), patrandū (*ū corr.*) *E* onore
F **crucis (et? *eras.*) *E* cremine *A* 88 herodis *T*, hirodis
A, herodis^{is} *L*, herodes (-es *in ras.*) *Z*, herodesque *nonn. editt.*
 tum (*m exp. m. 2*) *T* molire^{is} (is a *m. 2*) *Z*, mollire *P*, moliri
 (i₂ *in ras.*) *R* uidebat *T*¹ *corr. m. 2*, uideris *Z corr. m. 2*, uidebit
 (-bit *in ras.*) *R*, uidebis *P Reg. 4 Cant.* 89 summus *T*¹ *corr. m. 2*
 seruantis *T*, seruabant *Cant.* lumina *T* 90 fixū *L*, fixa (a
 a *m. 2*) *Z* magis (s *expunx. m. 2*) *T* magis idusq; *E* sequi
AZ regalae *LZ* 91 obtatem *A*, obtatam *DPZ*² tenere]
 t *in ras.* *T*², tenuaere *G* qua *P* 92 ad sacra *S* conabula
A gentis *A* 93 thensauros *T*¹ -is *corr. m. 2*, thesauris *A*,
 thesauri^s *F corr. m. 2*, thesauris *rell.* relegione *AZ*¹, ^{ro}legione *L*,
 reeligione (i₁ *ex e*) *C*, relligione *GH*² *T* 94 ipse *TA al.* possint
*TADÉ*¹ *LO Reg. 1 Z*, possint *rell.* 96 turum *A* mirram *A*,
 myrram *rell.* tribuere *ex tribuerunt R* sepulchrum *T*¹ *corr. m. 2*,
 sepulchro (h *eras.*) *H*, sepulchro *plerique*, sepulto *Fabr.*

- Cur tria dona tamen? quoniam spes maxima uitae est
 Hunc numerum confessa fides, et tempora summus
 Cernens cuncta Deus, praesentia, prisca, futura,
 100 Semper adest semperque fuit semperque manebit
 In triplici uirtute sui. tunc caelitus illi
 Per somnum moniti contemnere iussa tyranni
 Per loca mutati gradientes deuia callis
 In patriam rediere suam. sic nos quoque sanctam
 105 Si cupimus patriam tandem contingere, posquam
 Venimus ad Christum, iam non repetamus iniquum.
 Ergo ubi delusum se conperit, impius iram
 Rex aperit (si iure queat rex ille uocari,
 Qui pietate caret, propriam qui non regit iram)
 110 Ereptumque gemens facinus sibi, ceu leo frendens,
 Cuius ab ore tener subito cum labitur agnus,
 In totum mouet arma gregem manditque trahitque

100 cf. Verg. Aen. I 609   102 cf. Verg. Aen. III 633
 110 cf. Verg. Aen. IX 339 s., XII 7 s.

97 Quor *ELZ*   trea *T*, štrea *A*   quoniam] nobis *e*
 uita^oest (*e med. a m. 2*) *T*, uitae ã (*æ ã in ras. m. 2*) *F*, uitae *H*¹
corr. m. 2   est] *om. Reg. 4*   98 tunc *Reg. 4*   fidis *T*¹ (*corr.*
m. 2) *Z*¹   tempore^a *A*   99 d̃s̃ (*s̃ corr. m. 2*) *F*   fura^{tu} (*corr.*
m. 2) *Γ*   100 que₁ *om. A*   101 uirtute] deitate *S*   sui] *i in*
ras. E *l* sua *s. l.*   tunc (*tum a m. 2*) *Γ*, tum *A*   102 ^{per so}omnum
T corr. m. 2, somnium *AZ*   contempnere *TEal.*, cōtemne^{ra} *K*, -re
*s. l. R*²   iusa *A*   ty-ranni (*r eras.*) *E*   103 per *in mg. T*²
motati *A*   gradientis *T*¹*Z*, -tis *ex tes G*   d̃uia *K*   104 ⁱñ
(*i a m. 2*) *T*   redire *AB*¹*DK*¹*L*¹*Z*¹   105 contingere tandem *A*
posquam *TE*, p'quā *FRY*   106 V_o nim' *E*¹ Iuim' *corr. m. 2*
inicum *T*¹ *corr. m. 2*, iniquum *AB*   107 delussū^{sus} *A*, derisum *E corr.*
m. 2, dilusum *F corr. m. 2*   impius *T et al.*   108 siureⁱ (*i a m. 2*)
F   quateat *T*   109 caret *ex carit K*   qui *s. l. F*²   110 erep-
tumq** *E*   caeu *G*   leu *T*¹ *corr. m. 2*, lo^o (*e a m. 2*) *F*   rugens
A   111 arb ori ener *T*¹ *corr. m. 2* (*in mg. ab ore add. m. 2*) *ore (*h*
eras.) *H*   conlabit' *AR*   112 toto *T*   mouit *TE*¹*KL*¹*Z*¹

- Molle pecus, trepidaeque uocant sua pignera fetae
 Nequiquam et uacuas implent balatibus auras:
 115 Haut secus Herodes Christo stimulatus adempto
 Sternere conlidas paruorum strage cateruas
 Inmerito non cessat atrox. quo crimine simplex
 Turba perit? cur qui uixdum potuere creari
 Iam meruere mori? furor est in rege cruento,
 120 Non ratio; primosque necans uagitus et audens
 Innumerum patrare nefas puerilia mactat
 Milia plangoremque dedit tot matribus unum.
 Haec laceros crines nudato uertice rupit,
 Illa genas secuit, nudum ferit altera pugnis
 125 Pectus et infelix mater (nec iam modo mater)

117 cf. Lucan. II 108 s.

125 cf. Ovid. Art. am. II 93

113 trepidequae *T*¹ *corr. m. 2*, tripidaq; *A* que s. l. *Γ* pignera
 plerique faete *A*, foete uel foetae *rell.* 114 nequ*am (i *eras.*)
A, nequicquam *B*, nequi*quam (c *eras.*) *EK*, nequaquam *c*, nec
 quidquam *Arntz.* et *om. B* complent *DG* ballatibus *A*,
 ballantibus *Reg. 4* 115 aut *T*, haut *ΓKLZ* (h a m. 2) *Rem.*, heu
A, haud *rell.* secus] decus *P* herodis *T*, hirodis *A* 116 con-
 lissas *A* paruolorum *T*, paruulorum *AP* (ul *eras.*) *L*, par*u*orum
 (u, l *eras.*) *Z* cf. *Pros. et v. III 215* 117 immerita nonnulli *rec. ad-*
prob. Barthio Wopk. al. nec *L*, ñ in *ras. Z*² cessat *A* atrux
A crimine *A* simplex *T*, semplex *A* 118 Cur sic turba
 perit uixdum p. c. *T* repugnante *Prosa* quur *ELZ* fix *A*
 quix^u (ui a m. 2) *B* uix tum *PYZ*², dum uix *S* 119 mori] ri in
ras. F furorēst (st *corr.*) *E*, post est *ras. unius uerbi in Z*
 in in *ras. Z*² 120 primus *T*¹ (que s. l. *T*²) necans in *ras. Z*²
 n. u. audensq; in *ras. C* uagitos *LZ* non ratio, primisque
 hostis uagitibus audet *Cellarius coni.*, primosque uetans uagitus *Von-*
ckius, non ratio, patrare nefas (*omissis cet.*) *Barthius*, p. negans u.
 uel primisque necans uagitibus audet *Arntz.* 121 et 122 in *mg. C*
 in numerum *T*, defendit *Wopk.*, innumer*ū (a *eras.*) *F* audent
L, -ns in *ras. Z*² mactant (n *expunx. m. 2*) *T* 122 milia tum
Reg. 1 plangoremque] luctumque *T* *Reg. 1*, luctum pl. *A* cf. *v. 130*,
fort. tum luctumque uel luctum tumque 123 h*ec *K* crinis *T*
 nutato *A*, nodato *S* rumpit *d* 124 genas ecuit *T* secuit *A*
 feret *T* 125 et *om. Z* post infelix, mater *om. R* iam *om. A*

Orba super gelidum frustra premit ubera natum.

Quis tibi tunc, lanio, cernenti talia sensus?

Quosue dabas fremitus, cum uulnera feruere late

Prospiceres arce ex summa uastumque uideres

130 Misceri ante oculos tantis plangoribus aequor?

Extinctisque tamen quamuis infantibus absens,

Praesens Christus erat, qui sancta pericula semper

Suscipit et poenas alieno in corpore sentit.

Ast ubi bis senos aetatis contigit annos,

135 Hoc spatium de carne trahens, aequique meatus

Humana pro parte tulit, senioribus esse

Corde uidebatur senior legisque magistros

Inter ut emeritus residebat iure magister.

Nec mora (quas etenim uolitans per tempora mundus

140 Nouit habere moras?) usus maiore iuuenta,

Sex quasi lustra gerens placidam Iordanis ad undam

127 cf. Verg. Aen. IV 408 s., Prud. Perist. V 421 139 cf.
Verg. Ge. III 110, Iuven. IV 395

126 orbata *A Rem.* gelidum *A* frustra *Γ* uera *T*
u^abernatum *K* 127 tum *ex* tunc *E*, nunc *cod. Arntz. m. 1*
cernenti] enti *in ras. C* cernent italia *E* 128 quos uidebas *A*, ue
ex ui KL dabas *ex* debas *E*, dabas (*da in ras.*) *Z*² fremitos *T*,
p^{re}mitus *A*, g^{re}mitus *L*, fremitos *Z corr. m. 2*, gemitus *sched. Poelm.*
129 prop^{er}iceris arcem *T* arte *A¹P* uideris *T* 130 miscere
b clamoribus *O¹* aequor] uastam — aethram *coni. Arntz.*
131 que *s. l. Γ* abens *T¹ corr. m. 2* 132 qua *Wopk. coni.*
133 suscepit *TL¹Z¹*, suspicit *Fabr.* pectore *c* 134 ubi^s senos
(*s a m. 2*) *F* contegit *AZ¹* 135 trahent seui *T¹ corr. m. 2*,
trachens *A*, trahit *S* meatos *TZ¹*, meatus (*us in ras.*) *H* 136 hu-
manē *E*, post humana *ras. 1 uerbi in H* p *s. l. L²* tullit pparte *A*
137 magist^ros (*e eras.*) *T*, ma^rgistros (*i eras.*) *A* 138 ut] & *S*
o^{er}meritus (*e a m. 2*) *T* residebat *ex* resedebat *E* 139 nœc *A*, ne^o
E uolitas (*n a m. 2*) *Z* tartara *T corr. m. 2* mund^{us}
E, -us *in ras. F* 140 *in mg. K²* ussus *A* maiore *ex*
maiora *EFF* iuuentute *A*, senecta *cod. Arntz.* 141 und { (*dam*
a m. 2) *T*

- Venit ut acciperet hoc, quod dare uenerat ipse.
 Hunc Baptista potens ut uidit ab amne Iohannes,
 Quem matris dum uentre latet nondumque creatus
 145 Senserat obstruso iam tunc sermone prophetes
 Vt muto genitore fluens, cui munera linguae
 Post noni taciturna diu spiramina mensis
 Parto redduntur nato, mox praedicat: agnus
 Ecce Dei ueniens peccatum tollere mundi.
- 150 Tollere cum dicit quod non habet, hoc mihi tollit:
 Non mala ut ipse gerat, sed ut ipse nocentia perdat.
 Qualiter in medias cum lux praeclara tenebras
 Funditur et proprium non obfuscata serenum
 Decutit expulsas inlaesis uultibus umbras,
- 155 Sic delicta fugans Saluator nostra gerendo
 Tersit et adtactu procul euanescere iussit.
 Tunc uada torrentum simplex ingressus aquarum,
 In se cuncta lauat nostrae contagia uitae
- 142 accipere *T*¹ *corr. m. 2*, acciperit *L*¹   143 baptiza *A*
 iohannis *TAL*¹*Z*   144 latit *Z*¹, latens *Reg. 1*   nondumque]
 que s. l. *E*²   145 obstruso *A*, abstruso *b*, obstructo *g*   tum
KLPSTZ   prophetis *T*, prophetes († tē s. l. m. 2) *Γ*, pfetis *A*,
 pphetis *P Reg. 4*, pfete* *C*, pphete† († tes s. l. m. 2) *F*, prophetae *GHO*
sched. Poelm., propheta *ed. Lips.*   146 et muto *l 2 (Laur. 2 s. XV)*
 fluens *A*, cluens (clu *in ras.*) *L*, fruens *c Parrh.*, silens *Nebriss. con.*
 147 noni *in ras.* *A*, s. l. *Z*   tacitura *Cant. Ald.*   148 edito
TPRS Reg. 1, ædito *Ab*, partu *BC (ex to) DF*²*GH*¹*L*¹   reddita
 sunt genito nato *f*   nati *a (corr.) c*   149 cum] dum *Parrh.*
sched. Poelm.   150 cum ū habet n:qd *A*   michi *B*   tollet
*TKL*¹*YZ*, tullit *A*, tolli *R*   151 ferat *Parrh. sched. Poelm.*
 152 dum *FK*²*P Spir. Fabr.*   153 fonditor *T*   proprio—sereno *BC*
EFGHS Reg. 1 Cant. cf. ind. sub acc.   sufuscat̄ *A*, offuscata *T*
 o*fuscata (*b a m. 2*) *E*, obfuscata *plerique*   154 deducit *T*, decut&
*Z*¹, discutit *m*   expulsus *G*   inlessis *A*   155 dilicta nostra *A*
 saluator noster *A*   156 et] it *T*¹ *corr. m. 2*   adtactu *L*, attactu
 (†₁ *in ras.*) *Z*, adtactu *b*, attacto *TS*¹, tactu *A*, a tactu *BCDE (in*
ras. 2) FOPRT, at acta *V*   euaniscere *T*, euanescire *S*   157 tum
in Nebriss. con.   uada* *K*   simplex *A*, supplex *c*   158 labat
T, lau*at (d *eras.*) *F* † -uat *in mg. m. 2*, lauit *Reg. 4 Cant.*, lau*it *b*
 nostra *T*¹ *corr. m. 2*

Ipse nihil quod perdat habens, sanctoque liquentes
 160 Corpore mundavit latices famamque beavit
 Gurgitis et propriis sacrauit flumina membris.
 Senserunt elementa Deum, mare fugit, et ipse
 Iordanis refluxas cursum conuertit in undas.
 Namque propheta canens: quidnam est, mare, quod fugis,
 [inquit,
 165 Et tu, Iordanis, retro quia subtrahis amnem?
 Ergo ubi flumineum post mystica dona lauacrum
 Egrediens siccas Dominus calcavit harenas,
 Confestim patuere poli, sanctusque columbae
 Spiritus in specie Christum uestiuit honore
 170 Mansuetumque docet multumque incedere mitem

164 cf. Ps. 113, 5

159 nichil *B* tergat *coni.* Nolte sed cf. v. 151 liquentis
T 160 in corpore *A* famāq. *Γ* († limphamq; *m. al.*), limphas-
 que *A*, limphaque *C*, lim in ras. s a m. 2 *E*, lymphasq; *GH*, lim-
 fasq; *FST*, limfamque *KLZ*² (s. l.) *R*² in ras., fontemque *b*
 161 proprii *B* flumina] f a m. 2 *T* membr* (a eras.) *A*, men-
 bris *BC* 162 senseruntque *Γ* (erq; in ras. m. 2) *DF*¹*GH*, post
 senserunt ras. in *C*, sensere e elimenta *T*¹*AZ*¹ mare s. l.
*B*² fugit mare *c* fuit *C* 163 Iordanes *Γ* *Reg. 1 a*
m. 1, post Iordanis ras. in *E* refluxans (expunx. m. 2) *F*, refluxans
*LZ*², refluxans *Z*¹ (ut uidetur) *Ambros. H 80 saec. XV*, refluxans *Rem.*
 mutauit *ed. Lips.* 164 post v. 165 in *mg. adiec. A*² quid
T, -nam s. l. *C*², quinam *cod. Arntz.* mare] tibi *T* regis *A*²
 quare fugisti *Reg. 4* fugisti *D* inquit *TELSZ* 165 quia] quid
*Γ*² (in ras.) *CDF*²*KOPRTZ*², qui*^a (d a m. 2) *L*, quare *B* corr. m. 2,
 qua*ⁱ *E* subtrahis (h a m. 2) *TH*, retrahis *Z*¹ corr. m. 2 amnē*
E 166 fulmineum *B* fluminei—lauacri *CD*² (in *mg. flu-*
minei add. m. 2) *GH* (ex corr.) *al.* mystica *T*, mistica plerique
 167 dominus siccas *B* *Reg. 1* 168 post confestim ras. in *E* poli] (s
expunx. m. 2) *T* sc*sque (o uel u eras.) *T* 169 speciem *TBZ*¹
 (m eras.), sp&iae *P* inuestiuit *Vonck. coni.* honorem *T*
 170 mansuetumque *T*, mansuetumque]q; *A* docens *f* multum
 mitemque incidere *A*, mitemque incedere, mitem uel humilemque in-
 cedere, mitem *Wopk. coni.*

- Per uolucrem quae felle caret, Natoque uocato
 Voce Patris triplici Deus ex ratione probatur,
 Quod Pater et Natus, quod Spiritus est ibi sanctus,
 Quo manet indignus qui non numerauerit unum.
- 175 Inde quater denis iam noctibus atque diebus
 Ieiunum dapibus, sacro Spiramine plenum
 Insidiis temptator adit doctusque per artem
 Fallaces offerre dapes: si filius, inquit,
 Cerneris esse Dei, dic ut lapis iste repente
- 180 In panis uertatur opem, miracula tamquam
 Haec eadem non semper agat, qui saxea terrae
 Viscera frugiferis animans fecundat aristis
 Et panem de caute creat. hac ergo repulsus
 Voce prius hominem non solo uiuere pane
- 185 Sed cuncto sermone Dei, labefactus et amens,
 Altera uipereis instaurans arma uenenis
 Cum Domino montana petit cunctasque per orbem
 Regnorum monstrauit opes: haec omnia, dicens,
- 177 cf. Verg. Ge. I 122
- 171 que *T*, qui *ex* quae *K* uelle *Γ* caret (re a m. 2) *T*
 uacato *T*, cato *A* 172 ueoce *A* tripliciq; *B* ex] om.
A probatus *B*, uocatur *b*¹ corr. m. 2 in mg. 173 natos *T*
- 174 quo* (d eras.) *Z* honorauerit *ADΓ*² (in mg.) *E*¹*GH* Cant., orauerit
 (o in ras. m. 2) *C* honorau unū *F*¹ 175 adq. *T* 176 }^{ieiu}inium
T corr. m. 2, ieiun*um (i eras.) *D*, geiun*um *E*, ieun*um (i eras.)
HZ 177 }ⁱsidiis (insi in mg. add. m. 2) *T* temptatur *T* ad*it
 (i eras.) *Z* arte *P* 178 }ⁱallacis *T*¹ corr. -ces et in mg. add.
 fal m. 2 dapis *P*¹ corr. m. 2 inquit *TELZ* 179 cerneres
 corr. in cerneris *K*, crederis *c* dei s. l. *K*² 180 pan** *P*
- 181 sax*ea *F*, saxa (a₂ in ras., e a m. 2) *Z* haec non semper
 agat Dominus *Poelm.* (corr. in mg.) 182 uistera *T*¹ }^{gi}tiferis *Γ*, frugi-
 feri*s *P*, fructiferis *e Spir. Fabr. al.* foecondat *A*, fecund& *P*
 arestis *T*, arrestis *A* 183 cau*te *E*¹ haec *T*¹ corr. m. 2
 184 solum *AG*¹*H*¹*Υ*¹ panem (in *expunx.* m. 2) *T* 185 iuncto *g*
 labefactus] *b* corr. *T* amans *F*¹, mestus *A* 186 uiperis
A instauras *G* arma uenenis] *T*² lubricus artis a m. 1 cf.
 III 189 187 cunctaque (s a m. 2) *L*

- Me tribuente feres, si me prostratus adores.
 190 Quantum peruersus, tantum peruersa locutus:
 Scilicet ut fragilis regna adfectaret honoris
 Qui populis aeterna parat, monstrumque nefandum
 Pronus adoraret, cuius super aethera sedes,
 Terra pedum locus est, quem nullus cernit et omnis
 195 Laudat in excelsis submissa uoce potestas.
 Christus ad haec: tantum Dominum scriptura Deumque
 Iussit adorari et soli famularier uni.
 His quoque deficiens congressibus audet iniquus
 Ter sese adtollens animo perstaro superbo,
 200 Terque uolutus humo fragili confidere bello.
 Tunc adsumpsit eum sanctam sceleratus in urbem,
 Et statuens alti supra fastigia templi:
 Si natum genitore Deo tete adseris, inquit,

193 cf. Prud. Perist. X 253

199 cf. Verg. Aen. IV 690

202 cf. Verg. Aen. VIII 366

- 189 mer&ribuente *L* seris *T*, feras *F*¹ adoris *T*, adoras
e 190 tantum] quantum *ed. Lips.* locutus $\sim$ *A*, loquutus *KL*,
 loquitus *Z corr. m. 2* 191 fragilis regna—honoris *TA Reg. 4 b*¹ fragiles
CEG²L² Reg. 1 adfectar& *F* regni—honores *plerique*
 192 populus *ex populis F*, populi *P* par& (*corr. m. 2*) *CF*
 193 *in mg. adi. C* sep *F* haethera *A*, &thra *R* sedis *TL*
PZ, sed& *C* 194 omnes *T*¹ 195 submissa *A* 197 adoraret
T, adorareⁱ et *KL* famulari et *T* famulari &ero^{b dno} *A*, famulari
 eruni *K* illi *S* (*in ras., Arntz.*) uni *c* 198 dificiens *A* con-
 gresibus *TA* ardet *Reg. 4* iniquus^v *A*, iniquis *K*¹ *Cant.*
 199 se *T* adtollens] *d ex e E* perstare^t (*t a m. 2*) *T*, p̄tare *A*
Reg. 4, pestare^r *Z* superb.: *A* 200 terre *T*¹ terre^q *corr. m. 2*
 humo^{i mi} *F s. l. m. 2* fragilli *A* considerare *cod. Arntz.* bellum *T*¹
 201 tunc *ex tum C* sc̄a *Z*¹, sanctum^a *H* 202 supra] *ra in ras.*
E, super *PR* 203 ginitore *T* te *TA*, te^{to} *E*, d&e *K*, tu
 te *cod. Arntz. Parrh.* inquit *TAL*

- Inpiger e summo dilapsus labere tecto.
 205 Nam scriptura docet de te mandasse Tonantem,
 Angelicis subuectus eas ut tutior ulnis,
 Ad lapidem ne forte pedem conlidere possis.
 O quam caeca gerit nigro sub pectore corda
 Mens tenebris obscura suis! hunc ardua templi
 210 Culmina et erectae quamuis fastigia pinnae
 Credidit in praeceps horrescere, maxima summi
 Curuauit qui membra poli caelosque per omnes
 Vectus in extremae descendit humillima terrae,
 Inferiora petens et non excelsa relinquens.
 215 Dixerat, et ualidi confossus cuspide uerbi,
 Quod temptare suum Dominumque Deumque nequiret,
 Victoris fugit ora gemens. tunc hoste repulso
 Caelicolae adsistunt proceres coetusque micantes,
 Angelici Christo famulantur rite ministri.

215 cf. Verg. Aen. I 81

- 204 ineger *T*, impier^f *A* impiger e (ger e in ras.) *R* e] s. l.
*R*²*Z*, om. *C* sumo *E* dilapsus *TR*²*F*¹*PR*^b¹, delapsus *ADG*,
 dimissus *CL*¹*Z**T*, demissus *E* († delapsus s. l.) *HKS Rom. cf. Rem.*
- 205 mandas*se *A* mandasse^tonantem (se in ras.) *E* thonantem *T*
- 206 subiectus *Reg. 4* totior *T*, tuor (ti a m. 2) *R* 208 geret *T*
- pecture *T* 209 oscura *K* 210 fastigia ex festigia *F* pinnaeⁿ *T*
corr. m. 2 211 crededit *T* orriscere *T*, horriscere *Z*
- summi] ummi eras. in *R* 212 curauit *T*, curauit († curuauit) *A*,
 curauit *F*¹*L*¹*Z*¹ curbuit^{ua} *b* poli] s. l. *K*² omnis *F*¹*Z*¹
- 213 uictus *K*¹ extrema *T*¹ *corr. m. 2*, extrimae *A* descendit
*T*¹*AKLZ*, descedit (n a m. 2) *R*, descendit *rell.* 214 inferiora terrae
A poetens *K* et *TAE*¹*FLO* *Reg. 4*, s& *K*, sed *rell. cf.*
- Pros.* relinque^{ns} } *T* *corr. m. 2*, reliquens *K* 215 ualidi (1 eras.)
H confusus *T*, confussus *F*¹, perfossus *g* cospite *A*, cospide
- Reg. 4* uerbi^{regni} *F* 216 dūm dūmque *T* *Reg. 4*, dūm dūmq; *A*
 nequirat *S*, nequisset *Reg. 4*, requirit *Parrh.* 217 hora *T*, æra *T*
- fugitur armis amens († gemens) *A* hoste] ore *P* 218 caeliculae
T proceris *T* coetosq. *T* micantis *TA* 219 angelici
 et *Ald.* rite] iure *cod. Arntz.*

- 220 Protinus ergo uiros ex piscatoribus aptos
 Humanas piscari animas, quae lubrica mundi
 Gaudia sectantes tamquam uaga caerulea ponti
 Caecaque praecipites tranant incerta profundum,
 Discipulos iubet esse suos talesque supernae
 225 Conciliat uitae, quos non uentosa loquendi
 Gloria nec uana de nobilitate superbus
 Sanguis alat sed fama tacens, humilique refulgens
 Mente nitor caelo faciat de plebe propinquos.
 Namque stulta potens elegit et infima mundi
 230 Fortia confringens Deus et sapientia perdens.
 Quin etiam celerem cupiens conferre salutem
 Orandi praecepta dedit, iudexque benignus
 Indulgenda peti breuiter iubet, ut cito praestet,
 Sic dicens: orate patrem, baptismate nostrum,
 235 Iure suum; propriumque homini concessit honorem
 Et quod solus habet cunctos permisit habere.

220 piscatori**b: (is eras.) A uers. om. Reg. 4 221 piscare b
 qui c 222 sectantis T¹ corr. m. 2 cerola L, querula A uada
 caerulea Cellarius 223 caecaquae (a exp. m. 2) T praecipitis
 TE²PR²VT¹b, praecipites L tranant T, tranunt(?) A, tranent Reg. 4,
 -a₂- in ras. L 224 post iubet ras. 1 uerbi in H talisque
 Z¹ 225 conciliat^a Z corr. m. 2 uentusa T, uentuosa A, uen-
 tosa in ras. S² 226 gratia (' gloria in mg.) A superbos L
 227 alit LZ 228 facit A de*plebe (b eras.) A propin-
 quus T¹ corr. m. 2 229 nam qui A, n. qui* (a eras.) F, namq***
 R, n. quoque ed. Lips., n. quae Fabr. Cell. al. namstulta S
 stulta] infirma Fabr. eliget T 230 post v. 231 in T con-
 fungens (u, d a m. 2) E, constringens d prodens O fort. a m. 1
 231 caelerē (~ a m. 2) T, celebrem P conferre (e eras.) E
 232 precepta T indexque Vonck. coni. 233 petit (exp. m. 2)
 T puit A iubat F¹ corr. m. 2 caeto T prestat (e, a
 m. 2) T 234 in bapt. cod. Arntz. baptismate A uestrum
 ed. Lips. 236 in mg. adi. T² permissit A haberae A *
 ...R NOSTER QUI ES IN CAELIS T cum rell. (PATER), incipit oratio
 dominica Pater ect. A

- Qui dominum caeli patrem memoramus, in ipso
 Iam fratres nos esse decet nec origine carnis
 Germanum tractare odium, sed spiritus igne
 240 Flagrantes abolere doli monumenta uetusti
 Atque nouum gestare hominem, ne forsā ab alto
 Degenerent terrena Deo, cui nos duce Christo
 Fecit adoptiuus caelestis gratia natos.
 Sanctificetur ubi Dominus, qui cuncta creando
 245 Sanctificat, nisi corde pio, nisi pectore casto?
 Vt mereamur eum nos sanctificare colendo,
 Annuat ipse prior, sicut benedicier idem
 Se iubet a nobis, a quo benedicimur omnes.
 Adueniat regnum iam iamque scilicet illud,
 250 Morte uacans et fine carens, cui nulla per aeuum

- 237 $\overline{dm}$ *T exp. m. 2*, $\overline{dm}$ *A* patrem caeli *KLPSTZ*
 238 nos fratres *AR* dicet *TZ*¹, dicit *L*, debet *A* iam d. nos esse
 fratres *Reg. 4* canis *E* 239 tractaret *T*, tractare (^r gestare
in mg.) *A*, tractari *L*¹*Z*², gestare *DE*² (*ex corr.*) *F* (^r tractare *in mg.*
m. 2), sectare *O*¹, sectari *Reg. 2 dfg* hodiū *A*, odio *ex odium*
H 240 flagrantis *T*¹ (*corr. m. 2*) *Z*¹, flagrantes (*es in ras.*) *E*²
 abolire *T*¹ abolire *corr. m. 2* monumenta *TE*¹*F*¹*K*¹*L*¹*R*¹*Z*¹, moni-
 menta *rell.* 241 adque *Tb*¹ forsitan *A* 243 facit *A*
 adoptiuus] -p- uo *corr. m. 2 T* gloria] ^l gratia *F*² 244 SANCTI-
 FICETVR NOMEN TVVM *T cum rell.* sanctificet ur *T*, sanctificatur *Sc*²
cod. Arntz. Cant. Spir. Poelm. Fabr. $\overline{dñs}$ $\overline{dñs}$ *A* 245 corpore *T*
Reg. 1, pectore *rell.* 246 um ^t *P corr. m. 2* mereamor *T*, meri-
 amur *A* 247 annuat *T*, anuet ⁿ *A*, annuat *in ras.* *K*, adnuet *L*,
 annuit *Reg. 4*, annuet *Spir. Poelm. al.* prius ^r *T corr. m. 2*
 sicut] sic *P* benedici heridem *T* (*heredem corr. m. 2*), -ier *in ras.*
*Z*² 248 se] sic *g* iubeat *T*¹ (*exp. m. 2*) benedicimus
Reg. 4 249 ADVENIAT REGNVM TVVM *T cum rell.* adueniad
*AE*¹ regnum tuum *A*, regnum caeleste *Parrh.* iamque (^{nam} nam
a m. 2) *T*, iamiam quoque *V cod. Arntz. cum nonn. editt.* scili-
 cit *T*¹ 250 ^{mo} {orte *T corr. m. 2* uicans ^a *K corr. m. 2*, uacas ⁿ
*Z*¹ euum *T et al.*

Tempora succedunt, quia nescit tempus habere
 Continuus sine nocte dies: ubi principe Christo
 Nobile perpetua caput amplectente corona
 Victor opima ferens gaudebit praemia miles.

- 255 Hoc iugibus uotis, hoc nocte dieque precemur,
 Illius ut fiat caelo terraque uoluntas,
 Qui nusquam uult esse nefas hostemque nocentem
 Vtque polo sic pellat humo, ne corpora nostra
 Tamquam uile solum saeuus sibi uindicet hydrus;
 260 Sed qui cuncta fouet plena pietate redundans
 Omnipotens animas pariter conseruet et artus:
 Altera pars etenim caeli sumus, altera terrae.

Annonam fidei speramus pane diurno,
 Ne mens nostra famem doctrinae sentiat umquam

251 Tempora *T e a m. 2* succidunt *A*, succedent *EL*, succedent *KL'RZb Spir. Poelm. Fabr. al.*, succedant(?) *O* quod *AE¹*, qui^{*} *Z* tempus quia nescit *Sc* 252 continus *C* ^{si}ne (si *a m. 2*) *Z* dies [~] *A* 253 nubile *A* perpetuae *T¹ corr. m. 2*, perpetuae *H¹* capud *A*, caput* *K* amplectante *AR*, am- in ras. *K²* coronam *AD* 254 meles *A*, milis *L¹Z¹* FIAT VOLUNTAS TUA SICUT IN CAELO ITA ET IN TERRA *T cum rell.* (pro ita, est in *A*, om. al.) 255 ho^c (*c a m. 2*) *T* iugibus hoc *Ald. sched. Poelm.* precibus *Cant.* noctu *A Reg. 4* diemque *T* praecemur *TZ* 256 ipsius *cod. Arntz.* fiat uoluntas *A* caeloq; *S* terraeraque *Z* 257 numquam *T corr. m. 2* nocentem] malignum *Cant.* 258 utquae *T exp. m. 2* ut caelo *Ald.* sit *T¹ corr. m. 2* homo *D*, post humo ras. in *K* ne in ras. *K* 259 solo *T* uendicet *AC²*, indicet *Reg. 1*, se uendic^{ibi} & *L corr. m. 2* ^hy drops *T¹* -us *corr. m. 2*, hidrus *A*, hydros^u *EG*, hedrus^y *F*, idrus *KLZ*, ydrus *PT*, idros *b* 260 sequi *E* fouens^t *L corr. m. 2* redundans pietate *A* 262 atq; altera *S* 263 PANEM NOSTRVM COTIDIANVM DA NOBIS HODIAE *T* (cottidianum uel cotidianum, hodie *rell.*) annunam *T¹ corr. m. 2* speremus *C²E² cod. Arntz.* diurno pane *A* 264 mens ne *ad* fame *T*, famen *ES¹* senti& *P* umqua* *T*

- 265 A Christo ieiuna, suo qui corpore et ore
 Nos saturat simul ipse manens uerbumque cibusque.
 Dulcia nam Domini nostris in faucibus haerent
 Eloquia exuperantque fauos atque omnia mella.
 Debita laxari qui nobis cuncta rogamus,
 270 Nos quoque laxemus; proprii nam cautio uerbi
 Spondentes manifesta tenet, grauiusque soluti
 Nectimur alterius si soluere uincla negemus:
 Incipietque pius decies millena talenta
 Dimittens Dominus, si nos adfligere propter
 275 Denarios centum conseruum senserit ullum,
 Tradere confestim tortoribus, inque feroci
 Carcere constricti non permittemur abire,
 Donec cuncta breuem reddamus adusque quadrantem.
 Non quia nos Dominus, lucis uia, semita pacis,
 280 In laqueos temptantis agat, sed cum mala nostra
 Deserit, ire sinit. nam quisquis retia mundi

268 cf. Verg. Ge. IV 101

265 cena *corr.* in ieiuna *T*², ieiunos *A* suoq^{ui} *Z*² pectore *Wopk.*
coni. ore uerbo *D* 266 cibumq. *T*, cibusq; *in ras.* *K* uerbiq;
 cibiq; *Z* 267 nāq; dī c² post nostri *ras.* 1 uerbi *in K*, iu nostris *g*
 fauci**bus (li *eras.*) *F* herent *T cum plerisque* 268 exuperant]
 q *adiec.* *T*², q; *in ras.* *in K*, quę *b* exuberantq; *Z*¹ adque *TE*
 et dulcia *cod. Arntz.* 269 ET DEMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA SICVT ET
 NOS DEMITTIMVS DEBITORIBVS NOST... *T*, dimitte—dimittimus—no-
 stris *rell. praeter A* (Et dimitte nobis debita nostra) laxari** *A*
 qui* (d *eras.*) *LZ* nobis qui *cod. Arntz.* 270 propria *K*¹ *corr.*
m. 2 n^a (ā a *m. 2*) *F* 271 spondentis *TL*, sondentes *P*
 soluta *T*²*AE*¹ 272 nectimor *TL*¹*Z*¹, neccemur *A* uinc*la (u *eras.*)
F negemus *TCE*¹ *Reg. 1 ce*, negamus *rell.* 273 incipitq; *L*¹
 dies *R* milena *A* thalenta *T* 274 demittens *T*, dimittens
 (i₁ *in ras.*) *H* adfigere *K*¹ 275 denarius *T* cum seruum *T*
 ullum] unum *cod. Arntz.* 276 indiq; *A* 277 carchere *T* permitti-
 mur *TL*¹*Z*, permittitur *A*, permittamur *DHR* ab*ire (h *eras.*) *Z*
 278 breuem] leuem *Vonckius coni.* quadrante *T* 279 ET NE NOS
 INDVCAS IN TEMPTATIONEM *T cum rell.* 280 temptantes *K* aget
*T*¹ agat *corr. m. 2*, agit *L*¹*Z*¹*O*²*P* (*corr.*) *cf. Pros.* 281 deseret *E*¹
corr. m. 2 quisquis ouis retia m³ *T*

- Deliciosa sequens luxus et gaudia blandae
 Perditionis amat, Deus hunc, uirtutis amator,
 Linqvit, et ingreditur qua se temptatio ducit.
 285 Ab hac ergo pedem retro faciamus et artum
 Corde petamus iter, tenuis qua semita monstrat
 Ire per angustam regna ad caelestia portam.
 Si cupimus uitare malum, debemus adire
 Sectarique bonum: hic quia liberat, ille trucidat;
 290 Hic alit, ille necat. nam quantum sidera terris,
 Ignis aquis, lumen tenebris, concordia bellis,
 Vita sepulturis, tantum bona longius absunt
 Dissociata malis. dextrum quicumque necesse est
 Aut laeuum gradiatur iter. sed dextra bonorum
 295 Semita conspicuos uocat in sua gaudia iustos
 Inque tuos, patriarcha, sinus: at laeua malorum

285 cf. Paul. Nol. XXI 37

286 cf. Verg. Aen. I 418, XI 524

287 cf. Iuven. I 717

296 cf. Verg. Aen. VI 542

- 282 diliciosa A   283 hinc P   284 linqvit TDL (d in ras.),
 linqvet E'O'Z   ingreditur T   quo A   si T'Z'   temptio
 R   ducet T fort. recte cf. Pros.   285 nos hac Cell. suadente
 cod. Lips., ex hac g   abducamus Cell. Grun. Arntz., an referamus?
 Iugibus hanc igitur studiis uitemus et arctum Poelm. Fabr. al.
 286 petamus E   inter T   287 ad s. l. LZ   porta T
 288 SED LIBERA NOS A MALO T cum. rell.   debus^{em} (em a m. 2) T
 debemus adfectare q bonum A   289 sectare corr. in sectarique E
 qui A, quia (a corr. m. al.) E, quia in ras. F cf. de Sed. poet. uit.
 p. 117   leberat L   illic trucidat A   290 alet T, ait F¹
 illic negat A   sydera ***** (terra? eras.) D   292 uita] uiui A
 sepulturis] ur in ras. T   baona A   longuius A, -us ex ais (?)
 C, post longius ras. 1 uerbi in K   *abunt (h eras., f a m. 2) T,
 abeunt L, s corr. in Z   293 desociata Ab¹, dis sociata Z   malo
 Reg. 4   cuicumque LZ (corr.) R (c, a m. 2) c² codd. Arntz. et Lips.
 Fabr. al., quemcumque P, unusquisque Ald.   est] om. cod. Arntz.
 294 ut O   leuum T cum aliis   dextera A   295 gaudia ex gaudea A
 296 inquit T exp. m. 2, inq;///t (t in ras.) F   I*n*q;   duos Z   patriarcha
 TK, patriarcha L, patriarche g   sinus Z¹   inque tuo sinus paradise
 Reg. 4   ait P, at in ras. R   liua T¹ corr. m. 2   malorum nobis A

Exercet poenas et ad impia tartara mittit.
 Ergo agnis ouibusque Dei est haec sola uoluntas
 Et bona libertas: euadere torua cruenti
 300 Ora lupi uitaque frui per pascua Christi.

297 = Verg. Aen. VI 543

297 exercit *TL*¹ ad] at *A* tartara] *om.* *A* mittit] ducit
ACF (1 mittit *m.* 2 s. l.) *O Reg. 4 Cant. Rem.*, mitt& *KT Cell.*
 298 que *om.* *T* obibusq: *D* uoluntas *ex* uoluptas *Z*, uoluptas
D 299 turba *T*, turua *A* 300 ura (u *ex* o) *T* que *om.*
T pascua (perpetua *m.* 2) *A*, pascua (h *eras.*) *D* xpi] con-
 tuli. ***ER PRIMVS NOVI TESTAMENTI INCIP LIBER SECVNDVS. LEGENTI VITA
 PERTVA *T*, liber primus æuanḡ finit *A*, INCIPIT LIBER SECVNDVS DE
 MIRACVLIS XPI DE FILIO REGVLI *C*, EXPLICIT LIBER I. NOVI TESTAMTI.
 INCIPIT LIBER SECVNDVS *Eb*, EXPLICIT LIB ·I· SEDVLI NOVI TESTAMENTI.
 INCIP T̄TIVS (*eras. f.*) VBI AQVĀ IN VINŪ CŪTIT *F*, EXPLICIT LIB ·II·
 INCIPIT TERTIVS VBI AQVAM IN VINVM CONVERTIT *G*, EXPLICIT PASCHALIS
 CARMINIS LIBER PRIMVS. INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI SECVNDI EIVSDE
 OPERIS. *post capitula* INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER SECVNDVS *H*,
 EXPLICIT LIBER ·I· INCIPIT LIBER ·II· *KL* (sed I *ex* II, II *ex* III *corr.*)
S Reg. 1, Explicit liber Sedulii primus noui testamenti. Incipit liber
 II. *O*, INCIPIT LIBER SECVNDVS *PT*, EXPLIC LIB PRIMVS. *post capitula*
libri sec. INCIPIT LIB SECVNDVS *R*, EXPLICIT LIBER SECVNDVS. INCIPIT
 LIBER III EIVSDEM (*corr. m.* 2) *Z*

LIBER TERTIVS.

- Prima suae Dominus thalamis dignatus adesse
 Virtutis documenta dedit conuiuaque praesens
 Pascere, non pasci ueniens, mirabile! fusas
 In uinum conuertit aquas: amittere gaudent
 5 Pallorem latices, mutauit laeta saporem
 Vnda suum largita merum, mensasque per omnes
 Dulcia non nato rubuerunt pocula musto.
 Impleuit sex ergo lacus hoc nectare Christus:
 Quippe ferax qui uitis erat uirtute colona
 10 Omnia fructificans, cuius sub tegmine blando
 Mitis innociduas enutrit pampinus uuas.
 Post regulus nato quidam moriente rogabat
 Flebilis et supplex Dominum, quo uiseret aegrum

11 cf. Verg. Ge. I 448

2 documenta *A*¹ que ex quae *T*² 3 pascire *T*¹ *corr. m. 2*
 uiniens *L*¹ fussas *A* 4 ammittere *P*, amittere *K*, dimittere
Cant. Spir. gaudeat *L* 5 laticis *TK*¹*LZ*¹ motauit *A*
 laesa *Cant. Fabr. al.* 7 robuerunt *TL*¹ mustu *T*¹ *corr. m. 2*,
 mustum *T* 8 impleuit *TE* ergo *V*¹*I* *A*, ^{sex} ergo sex *K*, ergo sex
LZ lacus *LZ*¹ hoc] tunc *HK* nectari *T*¹ *corr. m. 2*
 9 ^{quip} *pe* *T* *corr. m. 2* uerax *T* (*sed u a m. al.*) *O* ^{colenda} colona *C*,
 colenda *DE* (*lenda in ras.*) *FG* (*1 colona m. 2*) *HKL*²*PRSZ*² *Ald.*
 10 } omnia *T* fructiferans *cod. Arevali* tecmine *A* blandi
*Z*¹ 11 uitis *T* (*u ex m corr.*) *ADE*¹(?)*PRZ*¹(?), *itis (*mitis in*
mg.) *F* innocidua^a (*s a m. 2*) *K* innocidua senutrit *H* emittit
Parrh. et sched. Poelm. pampinus *EZ*² 12 regulus *ex regulam*
C regulus hinc nato *Aldus Fabr. al.* quidem *Z* 13 fleuilis
*T*¹ *corr. m. 2* suplex *A*, subplex *K* qui *FL* uiserit *T*¹*L*¹*Z*¹,
 uiseret *A*, uiseret *F* aegrum] *om. A*

- Febre laborantem puerum trepidamque uetaret
 15 Labi animam de sede sua. tunc larga potestas,
 Credenti quae nulla negat nec dona retardat,
 Velocem comitata fidem, sermone salutem
 Concedens facili: uiuit iam filius, inquit,
 Perge, tuus. quantum imperii fert iussio Christi!
 20 Non dixit 'uicturus erit' sed 'iam quia uiuit'
 More Dei, qui cuncta prius quam nata uidendo
 Praeteritum cernit quidquid uult esse futurum.
 Inde salutiferis incedens gressibus urbes,
 Oppida, rura, casas, uicos, castella peragrans,
 25 Omnia depulsis sanabat corpora morbis.
 Ecce autem mediae clamans ex agmine turbae
 Leprosus posebat opem uariosque per artus
 Plus candore miser: si uis, Domine, inquit, ab istis
 Me maculis mundare, potes. 'uolo' Christus ut inquit,
 30 Confestim redit una cutis proprioque decore
 Laeta peregrinam mutarunt membra figuram,

18 cf. Ioh. 4, 50

- 14 puero *T*¹ corr. m. 2 uetaret tripidamque *A* 15 sede s. l.
T uoluntas *P* 16 credentibus nulla *A* que *T*¹, quia *Parrh.*
et sched. Poelm. post nulla ras. in *L* 17 uelocem est *V*
 comitatam fidem *T exp. m. 2* fide *A* sermones *A* 18 con-
 ceden^s (s a m. 2) *T* facile *T* (ē corr. m. 2) *AE¹K¹L¹*, facili* *Z*, fa-
 cilem *g* post facile ras. 2 uel 3 litt. in *T*, ras. in *K* inquit *T¹AD*
ELb¹ 19 tuos *T¹ corr. m. 2* imperii* (s eras.) *T*, imperis *A*,
 inperii *E*, imperio *F* (t -rii m. 2) fer*t *L* 20 n̄ dix̄ uicturus x̄ps̄
 erit *A* 21 quia cuncta quam nota *cod. Arev.* 22 quicquid *T² cum*
plerisque uenturum *A* 23 salutiferis ex saluteferis *T* incidens
T¹ corr. m. 2 gresibus *A* urbis *T¹ corr. m. 2*, urbem *Cant.*
 24 opeda *A* cassas *A* peragrans ex peregrans *F* 25 mem-
 bris *Z¹ corr. m. 2* 26 medio *DGF* (sed o corr. in e) *O¹ Spir.*
 clamans mediae *A* post clamans ras. in *K* agmine ex acmine (?)
E 27 uariusque *T* artos (corr. m. 2) *TZ* 28 misser *A*,
 nitens duae uet. editt. teste *Arntz.* inquit *TELPZ = v. 29*
 29 purgare *f* potes *E*, potes* (t eras.) *D* 30 reddit *A*, re*dit
E una] humana *A* cu**tis (nc eras.) *T* decorpore *A*
 v. in mg. add. *K¹* 31 perigrinā *A*, peregrina *D* motauer̄t
A membra *C*

Inque suo magis est uix agnitus ille colore.

Forte Petri ualidae torrebat lampadis aestu

Febris anhela socrum, dubioque in funere pendens

35 Saucia sub gelidis ardebat uita periclis,

Inmensusque calor frigus letale coquebat.

At posquam fessos Domini manus adtigit artus,

Igneus ardor abiit, totisque extincta medullis

Fonte latentis aquae cecidit uiolentia flammae.

40 Quin etiam rabidas nigrorum depulit iras

Spirituum, ne flatus atrox laceraret iniqua

Peste homines operisque Dei uexaret honorem,

Quem norat non esse Dei; passimque cateruas

Vt pius innumeras pulso languore saluti

45 Reddidit et uaria populos a clade leuauit.

33 cf. Iuenc. I 807   34 cf. Verg. Ge. III 497   37 cf.
Verg. Ge. IV 190

32 iamque *C*   ma⁵is *A*   est // // // // u. a. *Z*   inque suo magis
agnitus *A* *cod. Arntz.*   cognitus *Ald.*   ille] ipse *cod. Arntz.*
33 lampadasestu (*a*, *in* *i* *corr.*, sestu *a m. 2*) *T*   torquebat *Cant.*
34 anela (*h a m. 2*) *T*, anchella *A*, an^{he}la *L*, anhel* *P*, anila *Z*¹
35 uitæ *A*   36 quoquebat *T*   lo&ale *DFHT*, l*&ale *E*   37 ad
*T*¹*Z*¹, at* *A*, *t *C*   posquam (*t a m. 2*) *T*, pquā *A*   fessus *T*¹
corr. m. 2, l lassos *in mg. F*²   artos *T*¹   arctus *corr. m. 2*
38 ingens *cod. Arev.*   abijt *T*, abiat (*i eras.*) *E*, abit *rell.*   ex-
tinta *T*   39 latens^{ti} (*ti a m. 2*) *T*, latent*is *P*   aque *T*, atq. *E*¹
corr. m. 2   caecit^{di} *T* *corr. m. 2*, cecidit *A*   40 rapidas *AGS*¹
*Z*¹*b*   depullit *A*   41 Spm^{uu} (*uu a m. 2*) *T*, spūm^{uu} *A*, spiri:tuum
F   flatos^u *F*   42 perte *T*¹ *corr. m. 2*   hominesq; peste *A*
hominis (*corr. m. 2*) *T*¹*Z*¹, homin*s^e *L* *corr. m. 2*   dei] ^{ho} passimque
cateruas | uixerat (*uexaret m. 2*) honorem ^{ho} quē // // // nora^t non esse dī *T*
correx. et ord. m. 2   dei] sui *f*, reum *coni. Nebriss.*, deum *Ald.*
cum rec.   foedaret *coni. Vonck.*   43 nouerat *AF*¹*G*¹, ^{ig}norat
(*ig a m. 2*) *Z*   possimq; *Z*¹   44 prius *Parrh. Fabr. al.*
pulsus *T*¹ *corr. m. 2*   langore^s (*s a m. 2*) *T*, langore *AE*¹*K*¹*LZ* (*ex*
-ri)   45 reddedit *T*¹ *corr. m. 2*, redidit *F*¹*b*¹, reddit *Z*   sal-
uauit *A*, resoluit *VI*

- Inde marina petens arentes gressibus algas
 Pressit, et exiguae conscendens robora cumbae
 Aequeoras intrauit aquas; Dominumque sequentes
 Discipuli placido librabant carbasa ponto.
 50 Iam procul a terris fuerat ratis actaque flabris
 Sulcabat medium puppis secura profundum,
 Cum subito fera surgit hiems pelagusque procellis
 Vertitur et trepidam quatiunt uada salsa carinam.
 Perculerat formido animos, seseque putabant
 55 Naufraga litoreis iam tendere brachia saxis.
 Ipse autem placidum carpebat pectore somnum,
 Maiestate uigil, quia non dormitat in aeuum,

53 cf. Verg. Aen. V 158

56 cf. Verg. Aen. IX 326, IV 522

- 46 DNS̄ MARENA MIGAVIT *T* in *mg.* arentis *T*¹ corr. *m.* 2
 gresibus *H* 47 praecessit *T*¹ corr. *m.* 2, psit *A*, presit *K*
 exigua^e *T* corr. *m.* 2 conscendens *T* (s a *m.* 2) rubora *T*¹ corr.
m. 2 cū^{cymbae} { *T* corr. *m.* 2, cimbe uel cymbe (ae) plerique, *Reg.* 2
 lymbae 48 non aequeoras *Z* dnm^q/// (q a *m.* 2) *Z*, dnmq; suum
A, dominum *D* sequentis *T*¹ corr. *m.* 2, uehentes *coni. Burm.*
 49 discipoli^u *Z* librant *ALZ*¹ nautica discipuli l. *cod. Arntz.*
 caruasa *T*¹ carbassa corr. *m.* 2, carbassa *A* pontum *T*¹ corr. *m.* 2
 50 a* *T*, e *F*¹ terra *V* *actaque (i *eras.*) *T* fa*bris (l *eras.*,
 s. l. *scr. m.* 2) *F*, labris *H*, fabris *L* 51 sulcaba*t (n *eras.*) *P*
 puppisecura^s *T* profundo *Cant.* 52 cu^m *T*, dum *C*, tum *D*,
 cur *K*¹ cum corr. *m.* 2, tunc *quidam rec.* hiemps plerique, chemps
A pilagusq; *A* 53 tripidam *A*, trepidum *F*¹ unde salse
A carinum^a *A* 54 perculerat *ex* pertulerat *E* animus *T*¹
 corr. *m.* 2, animas^o *D*, animo^s *L* et̄ seque (se s. l. a *m.* 2) *T*
 potabant (u a *m.* 2) *T*, putabatⁿ *A* 55 naufragia *T*¹ (corr. *m.* 2)
A, naufrag*a *E* litoris (e a *m.* 2) *KL*, litoresⁱ *Z* bracia^h
KLZ satis (x a *m.* 2) *T* 56 placido^v *Z*, placidam^u *T*
 57 magestatem^x *T*¹ corr. *m.* 2, magestate *CP*, maistate *A* per-
 uigilⁱ *A* q̄ *R Spir. Poelm. al.*, quae *Urb. s. XV* (cf. *Arev.*
praef. 49) dormiatⁱ *A*, dormit& *K*, dormit^{at} *LZ* euum
TA al.

- Qui regit Israhel neque prorsus dormiet umquam.
 Ergo ubi pulsa quies cunctis lacrimantibus una
 60 Voce simul 'miserere citus, miserere, perimus,
 Auxilio succurre pio', nil uota moratus,
 Exurgens Dominus ualidis mitescere uentis
 Imperat et dicto citius tumida aequora placat.
 Non erat illa feri pugnax audacia ponti,
 65 In Dominum tumidas quae surgere cogeret undas,
 Nec metuenda truces agitabant flamina uires:
 Sed laetum exiliens Christo mare conpulit imum
 Obsequio feruere fretum, rapidoque uolatu
 Mouerunt auidas uentorum gaudia pinnas.
 70 Interea placido transuectus marmore puppem
 Liquerat et medios lustrabat passibus agros,

63 cf. Verg. Aen. I 146

69 cf. Iuv. V 101

58 prorsus *A* 59 pulsata *A* quies] qui *in ras.*, e *ex i corr.*

*T*² lacrimantibus *TAK¹LOPVZ* Reg. 1 Cant., ^l lacrimantibus clamantibus *G*
s. l. m. 2, clamantibus *rell. cf. Pros.* una* (*m eras.*) *T* 60 uoce cla-
 mantibus *A* simul *us* *T*² *us a m. 1* (*fort. deus fuit cf. Pros.*)

cito *ex caetus fec. T*², cito *AO*, citius *D*, ^l cito *citus G*, cito ^{us} *b*, *Deus*
Parrh. sched. Poelm. 61 succurre *P* nihil *A* 62 exurgens
AEGH²LPR mitescere *T*¹ *corr. m. 2* 63 dictum *T*¹ *corr.*
m. 2, dicto *ex dictu G* *cit*^{us} *ius (i, a m. 2) E* citius miserere
P aequora (*u a m. 2) E* ^{pl} cat *T* 64 post non *ras. 1 uerbi*

in K erat *s. l. L²Z²* pugnax ^x *T corr. m. 2*, pugnans *a*

65 dño *A* tumidasq^{ue} (*ue a m. 2) T* conpulit ^{ger&} *T corr. m. 2*,
 conpulit surgere *c cf. v. 67* 66 nae *A* trucidis *T*¹ *corr. m. 2*

67 imo *A*, *imū *KL*, imū *ex humū Z* 68 obsequium *D* seruire
b (l feruere in mg. m. 2) Fabr. al. freto *T*¹ *corr. m. 2*

69 mouer^{un} *L*, mouerat *Z*¹ *corr. m. 2* rapidas *Urb. Parrh.*, subitas
sched. Poelm. pinnas *TAK¹L¹Z¹*, penn^s (*i ras.*) *C*, pennas *rell.*

70 *DN̄S AT HOMINĒ DEMVNIVM EFFVGAVIT* *T*¹ *in mg.* placidum *T*¹

corr. m. 2, placida *A*, placido* *Z* mamore (*r a m. 2) T* puppem
*T*¹ *corr. in -im*, pupim *A*, -im *corr. in L*, puppam *D cf. II 224,*
I 196 71 medius *T*¹ -um *deinde -os corr. m. 2* passibus] *p ut*
uid. ex b T, pasibus *A*

- Cum procul e tumulis gemino stridore ruentes
 Prosiluere uiri, quos non mala daemone pauco
 Sed legio uexabat atrox, nexuque cruento
 75 Saeva catenatis gestantes uincla lacertis
 Angebat quoque poena duplex. heu dura furoris
 Condicio! qui uim patitur magis ille ligatur.
 Tunc Domini praecepta tremens exire iubentis,
 Spiritus infelix hominem non audet adire,
 80 Effigiem reddit quam Christum cernit habere;
 Sed pecus, inmunda gaudens lue, semper amicum
 Sordibus atque olido consuetum uiuere caeno
 Pro meritis petiere suis tristesque phalanges
 Porcinum tenuere gregem: niger, hispidus, horrens

81 cf. Hor. Ep. I 2, 26

83 cf. Verg. Aen. XII 662

72 tunc *ed. Lips.* et humulo (h fere eras.) T tumulis EF¹
 G¹Z¹, tum^ulis K, tumulesⁱ L t et i a m. 2 cf. Pros. stridorre D
 ruentis T¹ corr. m. 2 73 prosiliere ex prosiluere GT male in
 mg. O, de mala V, ala con. Vonck. quos non daemonia p. uel non
 malus agmine Wopk., n. de daemone uel non macra d. p. Arev. cf. Rem.
 demune T¹ corr. m. 2 74 uixabat T¹ corr. m. 2 atrux A
 nexu*que (s eras.) Z 75 cat*enatis (h eras.) T gestantis T¹Z¹
 b¹, gestabant C¹E²FGH² Cant.; Arev.: *communior codd. est gesta-*
 bant uincla F lac***tis E s a m. 2 76 duplex
 T, du*plex (p eras.) C eu T dura TAL¹Z¹, dira *rell.*
 cf. Pros. condicio] est s. l. add. F² uinpatitur E legatur
 T¹ corr. m. 2 78 praecepta* L, praecepto Z¹ tremiens A
 80 efigiem A reddit T, reddens E¹PRST¹, reddens ex repetens
 Z², repetiens A, repetens CDFLO, re pe^{gl. deserens}tens (pe^t in ras. m. 2) E,
 repetens (.: reddens in mg. m. 2) G, repetens K (reddens a m. 2), lin-
 quens *cod. Arntz.*, recolens *Cant.*, fugiens *Poelm. ad mg. Fabr. al.*, reue-
 rens *Cell.*, renuens *Unger (Subsic. II 8)* 81 gaudet T, gaudiens A
 lu*e T *amicum (h eras.) S 82 aque (t a m. 2) T olidum T¹ corr.
 m. 2 uiuere (s? eras.) A 83 p ex {o fecit T² petiuere
 A, petire (e a m. 2) Z tristisque phalangis T¹ (corr. m. 2) LZ
 palanges A 84 {^{por}rcinum T¹ corr. m. 2, porcorū A ⁱspidus (i a m. 2)
 T¹ hypsidus S horr*ens (i eras.) A, orrens E

- 85 Talem quippe domum dignus fuit hospes habere.
 Hinc alias Dominus pelago dilatus in oras,
 Intrauit natale solum, quo corpore nasci
 Se uoluit patriamque sibi pater ipse dicauit.
 Ecce aderant uiuum portantes iamque cadauer
- 90 Bis bina ceruice uiri lectoque cubantem
 Vix hominem, cui uita manens sine corporis usu
 Mortis imago fuit, resolutaque membra iacebant
 Officiis deserta suis, fluxosque per artus
 Languida dimissis pendebant uincla neruis.
- 95 Hunc ubi uirtutum Dominus conspexit egentem
 Robore, peccatis primum mundauit ademptis,
 Quae generant augmenta malis miseroque iacenti:
 Surge, ait, et proprium scapulis adtolle grabatum,

86 cf. Lucan. II 88   90 cf. Iuv. I 64   92 cf. Verg. Aen. II 369
 93 cf. Iuven. II 77   94 cf. Verg. Aen. X 341

85 hospis *T¹AL¹Z*   86 *inc (h *eras.*) *H*, hic *K*   pilago *A*, pelagi
nonn. editt.   dilatus *TF¹RZ¹b¹*, delatus *rell.*   horas *TAL²S^b*

87 qui *K*   88 pater] deus *cod. Arntz.*   D^{ns} MORTVVM SVSCITAVIT
T¹ in mg.   dcauit *D*   ipse dedicauit *A*, -di- in *ras.* *T*   89 ui-
 uuum] s. l. *Z²*   portantis *T¹ corr. m. 2*, portant*s H   90 bes
T¹ corr. m. 2   cubantes *A*   91 corpori^s (s a m. 2) *E*   ma-
 nen^s (s a m. 2) *K*   usum *T¹ m exp. m. 2*, ussu *A*   92 ia-
 centem *T¹ corr. m. 2*   insolutaque *ed. Lips.*   93 officis *A*
 flexos *A*, -u- *corr. in F*, flexosque *b*, flexosque *g*   artos *T¹Z¹*

94 demissis *T¹EGH codd. Arevali plerique*, dimisis *A cf. Pros.*   splen-
 debant *T¹ corr. m. 2*   uinc*la (u *eras.*) *A*, uincla (u a m. 2) *F*   95 con-
 spexit dominus uirtutis *CGT* (sed uirtutis ex uirtutum) *Cant.*
 aegentem *AKL*, egere *cod. Arntz.*   96 rubure *T¹ corr. m. 2*, ro-
 bure *A*   peccatis *om. A*, peccatis *K*   confirmat *ACDEFHKP*
YO Cant.   ante mundauit *ras. in L*, confirmat mundauit *Z cf.*
Pros. et v. I 57   adēptis (~ a m. 2) *E*   97 gerant *A*   auc-
 menta *A*, augmenti *D*, aumta *Z*   mali* *G*, mal** *H*, mali *L¹*
Z¹   misseroque *A*   iacenti ex iacentem *P*   98 grauatum
TAZ¹, grabattum *HL²PT*

- Inque tuam discede domum. nil iussa moratus,
 100 Cui fuerat concessa salus, uestigia linquens
 Tandem aliena suis laetatur uadere plantis
 Vectoremque suum grata mercede reuexit.
 Principis interea synagogae filia clauso
 Functa die superas moriens amiserat auras.
 105 At genitor, cui finis edax spem prolis adultae
 Sustulerat, sanctos Domini lacrimansque gemensque
 Conruit ante pedes, uix uerba precantia fari
 Singultu quatiante ualens 'miserere parentis
 Orbati, miserere senis, modo filia' dicens
 110 'Vnica uirgineis nec adhuc matura sub annis
 Occidit et misero patris mihi nomen ademit.
 Adfer opem lapsamque animam per membra refunde,

106 cf. Verg. Aen. XI 150

107 cf. Verg. Aen. VII 237

99 discede *T*¹ descende *corr. m. 2*, discede *Z*¹ *corr. m. 2*, diescende
A, discende *DKL*, descende *P*, descende *rell.* iusa *A* 101 aliena]
om. A plantas *F*¹*Z*¹(?) 102 uectoremque] que s. l. *LZ*, uic-
 toremq; *T*, fertoremque *d* mercede *T*¹*A* reuixit *T*¹*EH*¹, uexit
A 103 PRINCIPIS SYNAGOGAE FILIÄ SVSCITAT *T*¹ *in mg.* principis
*T*¹ *corr. m. 2*, prin^{ci}pis (ci a m. 2 in ras.) *K* synagoge *T*, sinagote
P, sinagoge uel sinagogę *rell.* felia *T* filia dauid clauso (*exp. et*
 clauso *add. m. 2*) *K* claus* *H* 104 defuncta *A* di* (a?
eras.) *T* die s. m. in ras. *scr. uid. in A* supera**s (ta *eras.*)
G, supera*s (n *eras.*) *R* amisserat *A* 105 adgenitor *TZ*¹
 fines *T*¹*b*¹ edax] c. gl. manducator *P* 106 sc̄os (o a m. 2) *T*,
 sc̄i *A* lacrima*nsq; *A*, lacrimaⁿsq; *LPZ* gemensque] gemen in
ras. T (fuit lacrim?) 107 pedis *T*¹ *corr. m. 2* praecantia *T* et al.,
 precanti*a (c *eras.*) *C* 108 singulto *T* quatiante *AKY* mis-
 serere *A* 109 senes *T*¹ *corr. m. 2* dicens (s. l. m. 2) *F* 110 uirgineis
*T*¹ *corr. m. 2*, uirgines *C* adhuc (c in ras., fuit n?) *T*, adimit^{huc}
A 111 hoccidit *E*, occid& *K*¹*L*¹*P* et] s. l. *T*² nomen
 mihi *A*, mihi patris *Ald.*; *Arev.*: elegans esset Occidit: heu! misero
 patris mihi nomen ademit adimit *A*, ad*emit (h *eras.*) *Z*
 112 post lapsamque ras. 1 uerbi in *F*

- Qui totum praestare potes'. haec inquit: et auctor
 Lucis ad extinctae pergebat funera gressum
 115 Vix populo stipante mouens, permixtaque turbis
 Ibat inundantem mulier perpessa cruorem,
 Quae magnas tenuerat opes, ut sanior esset,
 Exhaustaque domu nec proficiente medella
 Perdiderat proprium pariter cum sanguine censum.
 120 Ast ubi credentis iam sano in pectore coepit
 Diues adesse fides, mediis immersa cateruis
 Nititur auersi uel filum tangere Christi.
 Posteriusque latens subitam furata salutem
 Extrema de ueste rapit siccisque fluentis
 125 Damnavit patulas audax fiducia uenas.
 Senserat ista Deus, cuius de fonte cucurrit
 Quod uirtus secreta dedit, furtumque fidele

113 cf. Verg. Aen. VI 117

113. 114 Prud. Perist. V 37

113 totum] totam *Vonck. con. cf. indicem s. u.* potest *A*
 inquit *TK¹L¹Z¹b* 114 ad] ab *T* extincta *A*, extinctę *S*
 peragebat *f* gresso (u a m. 2) *T* 115 MULIEREM *A* FLVXV
 SANGVINIS SANAT *T¹* in *mg.* sti*pante (1 eras.) *A* 116 inun-
 dantem] *ex* inundam ut *uid. corr.* *Z²*, inuntę (dan a m. 2) *R* fluorem
cod. Arev. 117 qui *A* tenuerat *T¹FH¹L¹P¹R¹Z¹*, tribuerat
A, tribuebat *O²*, erogarat *b* (1 tenuerat m. 2 in *mg.*), expendit *Parrh.*
 118 exaustaque *TAG¹b*, exaustaque *FK* domum *T¹* *corr. m. 2*,
 domu *AK¹L¹Z*, domo *rell.* medilla *T¹* (*corr. m. 2*) *L¹*, mede*la
 (1 eras.) *EFHKS*, medila *P*, medela *D* 119 perdiderat *ex* reddi-
 derat *corr. E²* et proprium *T* con *D¹* sanguin^{censu} { *T¹* *corr.*
m. 2 120 post ast *ras. in P* in] *om. LZ*, s. l. *scr. P*, *om.*
Fabr. post pectore *ras. in K* cepit *C* 121 medis *A*,
 mediis* (q; eras.) *f* inmsa (er a m. 2) *E* 122 fil*um (i eras.)
Pb 123 subitā (~ a m. 2) *T*, subito *V* (*corr.*) furata* (m
 eras.) *T*, fu**rata (tu eras.) *A* 124 rapt** (is eras.) *E*
 125 sanauit *cod. Arev.*, stagnauit *Burm. con. cf. I 48* 126 fonte
T¹ *corr. m. 2* cocurrit *T¹* *corr. m. 2* de] in *nonn. edit.*
 127 secreta *T*, operata *e* fidelem (*exp. m. 2*) *T*

Laudat et egregiae tribuit sua uota rapinae.

- Ventum erat ad maesti lugentia culmina tecti
 130 Deflentemque domum, moriens ubi uirgo iacebat
 Extremum sortita diem, trepidusque tumultus
 Omnia lamentis ululans implebat amaris,
 Funereosque modos cantu lacrimante gemebant
 Tibicines, plangorque frequens confuderat aedes.
 135 Ponite sollicita conceptos mente dolores,
 Hic sopor est, Saluator ait, nec funus adesse
 Credite, nec somno positam lugete puellam.
 Dixerat et gelida constrictum morte cadauer
 Spiritus igne fouet, uerboque immobile corpus
 140 Suscitat atque semel genitam bis uiuere praestat.
 Obstipuere animis, inopinaque uota parentes

129 cf. Verg. Aen. II 695   134 cf. Iuenc. II 400   135 cf.
 Verg. Aen. IV 501   141 cf. Verg. Aen. III 141

128 aegregiae *T*   dona *Fabr. sed cf. v. 141*   129 moesti *T*,
 mesti uel mesti *rell.*   lucentia *T*, ^ulang*entia *K*, languentia *L¹Z*,
^ulanguentia *P*, lugientia *T*   culmine *P*   limina *Poelm. et ed.*
Lips.   131 extrimum *A*   tripidusq; *AE¹ (corr.)*, rapidusque *e*   in-
 plebat *T*   133 funereusque *L¹P¹b¹*   *////modo//scamto* (modo et u a
m. 2, domum a *m. 1* fuisse uid.) *T*, modus *P¹Z¹*, melos *c*   cantā^u (u
 a *m. 2*) *F*, cantū^u *K*, cantē^u *L*   lacrimabili (lacrimante) *S*, modu-
 lante *Arntz. coni.*   gemebat^u *T*, gē^u,bant *A*, gemebat *O¹b¹*, gerebant
CDE²GK²T² Cant. Reg. 1 (gerebat a *m. 1*), ferebat *Fabr.*   134 tibi-
 cenis *T¹ corr. m. 2*, tubicinus *A*, tybicines *DEP*, tibicinis *Z¹*, tibi-
 cen *Fabr. sched. Poelm. al.*   clangorque *AG² (s. l.) KLPSZ*
 frequens *T¹ fudens (?) corr. m. 2*, fremens *Reg. 2*   confu*derat (n
eras.) GLZ   idem *T¹ hedes corr. m. 2*   135 sollicita* (m
eras.) L, sollicita *D*   conceptus *T¹ corr. m. 2*   doloris *T¹ corr.*
m. 2   136 sapor *D¹S¹*   saluator ex auctor *fec. T²*   137 som-
 num *T¹ corr. m. 2*   possitam *A*   lugite *T¹ (corr. m. 2) A*, lugere
Poelm.   puellam *A*   138 gelidam *T¹ a corr. et m f. eras. m. 2*
 constricto *A*, constrictam *A*, constri*ctum (n *eras.) K*   139 immobilae
T   140 genitam ex gemitam *b*   141 obstipuere *TDHK¹LLZb¹*, ob-
 stupuere *rell.*   animas *O¹*   inopinataque *AR*, inopina*que (m? *eras.*)
K   uota inopinata *S*   uota */// (fuit um?) E*   parentis *TLZ¹*

Aspiciunt uersisque modis per gaudia plangunt.

Inde pedem referens duo conspicit ecce sequentes

Caecatos clamare uiros: filii inclite Dauid,

145 Decute nocturnas extinctis uultibus umbras

Et clarum largire diem. quam credere tutum,

Quam sanum est cognosse Deum! iam corde uidebant

Qui lucis sensere uiam; tunc caeca precantum

Lumina defuso ceu torpens ignis olino

150 Sub Domini micuere manu, tactuque sereno

Instaurata suis radiarunt ora lucernis.

His ita dimissis alius producit aeger,

Multiplici languore miser, qui uoce relictus,

Auditu uacuuus, solo per inania membra

155 Daemone plenus erat. hunc protinus ordine sacro

143 cf. Verg. Aen. X 794

142 plaudunt *Poelm. Fabr.* 143 pedim *fort. T¹, vestigia rubri*
coloris m. 2 alio atramento obruit refferens *A* duos *T*
(fort. aliud suberat) PT, duo^s (*s a m. 2*) *L* geminos uidet *C*
GK (in mg.) Sb (in mg.) cf. Pros. 144 cecos *A* clamore *f*
cod. Arev. Fabr. filii *A* inclitet (?) *T* 145 discute *Parrh.*
Spir. Fabr. al. cf. II 154 extinctas *K¹ corr. m. 2* 146 clare
V credere *T¹ corr. m. 2* totum *T¹AL¹OP¹Z¹*. totum
est *S* 147 clarum *T¹ (sanum corr. m. 2) AGb¹O¹ Reg. 1 in*
mg., sanum euan. f. in Z cf. Pros. sit *Parrh.*, est *om. cod.*
Arntz. cognouisse *A*, cognosce *DH (corr. in cognosce) S Rem.*
Spir., -se *in ras. LR²*, cognosci *Montep.* diem *T¹ corr. m. 2*
credebant *L*, uidebant (*ui in ras.*) *Z* 148 praecantum *T*, p̄cantium
A 149 lumina *T¹ corr. m. 2* difusso *A*, diffuso *FGHS*
turpens *L¹P*, torrens *b (c. gl. ardens)* alio *TLP¹ oleo**** (e ex*
i) A 150 micuere] micu *in ras. E*, † fulsere *in mg. G²* ful-
sere *H (s. l. micuere m. 2) S* manum (*m exp. m. 2*) *T* tactumq.
serenum *T¹ corr. m. 2* 151 radiarunt] radia *in ras. m. 2*, † mi-
cuerunt *G² in mg.*, micuerunt *HK*, micuerunt *S¹ Reg. 2 sched.*
Poelm. cod. Arntz., adierunt *g* hora *T* lucernas *K* 152 *a*
m. 2 in T itaq; *A* dimisis *A*, demissis *H* eger *T*
153 *in mg. D²* multiplici] multipli *in ras. T²* langore *T¹AF*
LZ misser *A* 154 }^{an}idito *T corr. m. 2* 155 daemone *T¹*
demone *fec. m. 2*, -ne *corr. fort. ex nio in F* protenus *T¹ corr.*
m. 2

Curauit uersis Deus in contraria causis,
Daemonio uacuans, auditu et uoce reformans.

- Nec minus interea proprios iubet omnia posse
Discipulos totisque simul uirtutibus implens:
160 Ite, ait, et tristes morborum excludite pestes,
Sed domus Israhel (quia necdum nomine gentes
Auxerat hoc omnes), caelorum dicite regnum,
Daemoniis auferte locum, depellite lepram
Functaque subductae reuocate cadauera uitae:
165 Sumpsistis gratis, cunctis inpendite gratis.
Ac uelut hoc dicens: ego uobis quippe ministris
Seruandos conmitto greges, ego denique pastor
Sum bonus et proprios ad uictum largior agros:
Nemo meis ouibus quae sunt mea pascua uendat.

158 cf. Verg. Ge. II 429 al.

160 cf. Verg. Aen. XI 24

164 cf. Pseudo-Claud. App. p. 202 v. 20

165 cf. Iuven. II 442

- 156 uersis dominus contraria *cod. Arev.* 157 daemoniu *T¹ corr.*
m. 2, demone *A* uacuans *AK* (u *add. m. 2*), uacuas *C* auditu
T uoce ^{re}formans *EP* 158 pius sanauit ihs nec *A* proprius
T¹ corr. m. 2, proprio *D* 159 discipulis *L corr. m. 2* totis
uirtutibus et simul *V*, tot eosque simul *coni. Vonck.*, totosque simul
coni. Wopk. inplens *TAZ* 160 tristis *T¹ corr. m. 2* expellite
ef cod. Arev. pestis *T¹ corr. m. 2* 161 domus] us *in ras. R²,*
domui *cod. Arntz. Ott. 2 Fabr. al.* isrl̄ *TCRST*, isrl̄h̄ *E* qua (i
a m. 2) *L*, quia (ia *in ras.*) *Z* nomina *T¹*, munere *Wopk. coni.*
gentis *T¹ corr. m. 2*, geⁿtes *P* gentes nomine *A* 162 hauserat *T¹*
(ut uidetur, s *ex x corr. m. 2*) *b*, auserat *AZ*, auxerat (*x in ras.*) *L*,
sanxerat *Poelm. ed. Lips.* huc *L¹PZ¹* omnis *T¹ corr. m. 2*
163 daemuniis *T¹*, demonis *A*, demonis (i *a m. 2*) *LPZ* auferre
Poelm. lepra (i *a m. 2*) *T*, l lepras *G²* 164 cunctaq; *C Cant.*
Parrh. al. 165 sumpsisti^a (s *a m. 2*) *E* 166 *ac (h *eras.*) *TZ*,
om. A uelud *AYb* 167 committo *TA al.*, commito *K* gregis
T¹ corr. m. 2 168 propras *T¹* os *corr. m. 2*, propriis *LPZ*, proprio^s
E s a m. 2 l agnos agros (*sic*) *A*, l agnos *in mq. G²*, agnos *Sf*
169 uindat *T¹KL¹P¹Z¹*

- 170 Haec in apostolicas ideo prius edidit aures
 Omnipotens, ut ab his iam sese auctore magistris
 In reliquum doctrina fluens decurreret aeuum :
 Qualiter ex uno paradisi fonte leguntur
 Quatuor ingentes procedere cursibus amnes,
 175 Ex quibus in totum sparguntur flumina mundum.
 182 Exin conspicuam synagogae ingressus in aulam,
 Aspicit inualidum, dimenso corpore mancum,
 Seminecem membris, non totum uiuere, cuius

-
- 176 Quisquis enim deitatis opus, quod non habet ex se
 Sed Domino tradente gerit, sub nomine puro
 Suscipiet, puro dispenset munere, possit
 Vt dispensator non ut mercator haberi
 180 Dauidisque modis uitam cantare futuram:
 Intrabo in Domini requiem, quia nescio mercem.

181 cf. Psalm. 70, 16

170 haec] *ec in ras. T² s (?) a m. 1* ideo] *s. l. T²* ededit
C¹(?) Z¹ 171 ministris *cod. Arntz.* 172 fluens *A*, fluens
(s in ras. 2—3 litt.) H discurreret *Cant.*, concurreret *c* 173—
 181 *om. Parrh.* paradissi *A*, paradysi *FH* 174 quatuor *EK*
LZ, ·III· *A* ingentis *T¹ corr. m. 2*, -gentes *in ras. E²*, irrigui
S cod. Arntz. procide^{re} *T corr. a m. 2* curribus *H corr. m. 2, in*
ras. scr. K, fluctibus *T* amnis *L¹* 175 mund^u *A*, mundō *Z*
corr. m. 2, mōndum *P* 176—181 *desunt in codicibus omnibus*
et in Remigii commentariis, leguntur in Poelm. Fabricii aliorumque
editionibus; uersus ex Prosae uerbis sunt consuti 177 nomine] mu-
 nere *coni. Wopk.* 180 Dauidicisque *coni. Arntz.* 182 exhinc *E*
KLe cod. Arntz., ex*in (*h eras.*) *P*, exin continuo *uel* exin contiguam
coni. Wopk. synagoge* (*a m. 2, m eras.*) *T* in aulā *T²*
 183 aspiciet *T¹ corr. m. 2* dimenso *T²* (*dimesso a m. 1 fuisse ui-*
detur), dimenso (*i a m. 2*) *C*, demerso *AO¹*, dimērsō (: demisso *l* men-
 sus *in mg.*) *G*, demenso *KL*, demenso *P¹Sb*, demisso *R* (*misso in*
ras. m. 2) *V cod. Arntz. Poelm. Fabr. al.*, demesso *sched. Poelm.*, di-
 misso *f Spir.* 184 seminecem *Ab¹*, semi^{ne}*cem (*ne a m. 2*) *E*
 non in *A*, nec *Grun. Arntz.* notatū *L*, nototū (*n a m. 2*) *Z*
 totum *ex tantum E*

- 185 Arida torpentem damnarat dextera partem;
Imperioque medens gelidam recalescere palmam
Praecipit et reduci diuino more saluti,
Sicut semper agit, nil tollit et omnia reddit.
En iterum ueteres instaurans lubricus artes
- 190 Ille chelydrus adest, nigri qui felle ueneni
Liuidus humano gaudet pinguescere tabo,
Quodque per alternos totiens disperserat aegros
Virus in unius progressus uiscera fudit:
Cui uocem lumenque tulit, triplicique furore
- 195 Saucia membra tenens mutum quatiebat et orbum.
Tunc Dominus mundi, lux nostra et sermo parentis,

190 cf. Verg. Aen. XII 857

185 turpentem *L*¹ damnauerat *AV*, damnar^a& *KO*, dampnarat
HTb damnauit torpentem *S* 186 imperiumque *T*¹ corr. *m. 2*
recaliscere *T*¹ corr. *m. 2*, re^calescere *P* palmam] *lmā a m. 2 T*
187 precepit *K*, precepit *L*¹*Z* reddi^{////} *K*, reducit *LZ*¹ (corr. in
reddit), reddi *DSP* (ddi in ras.) *Spir. Fabr. al.*, ac reddit *V*
188 ager—reddet *T*¹ 189 ecce *Ald.* uetere^s (n eras.) *E* in-
taurans (s a m. 2) *T*, instaurat^{ns} *L* corr. *m. 2*, instaura^{ns} *Z* corr. *m. 2*
lubricos *T*¹, lubricas *A*, lubricus (*u*₂ corr.) *Z* artis *T*¹ corr. *m. 2*,
artus *B* 190 ill^{**} *H* celydros *T* o corr. *uid.*, hilidrus *A*, chelidrus
BHb, celidrus (*h a m. 2*) *F*, celydrus *KL*, celidrus *RZ*, celidrus *D*,
hylydrus *P* (*y*₂ ex *i*) nigri^{*} (s eras.) *T*, nigro *GRTO*¹ *Reg. 1 cod.*
Arntz., nigro (*i a m. 2*) *K*, nigri^o (*o a m. 2*) *L* nigroq; *A*
qui] *i ex e T*², *q; A* qui nigri *f* uenino *T*¹*A* 191 libidus
A pinguiscere *T*¹*LZ*¹, pingescere *A* tauo *T*¹ corr. *m. 2*
192 quoque (*d a m. 2*) *T*, quoque *P*, quique *cod. Arev.*, -que *om.*
cod. Arntz. toties *ACFHPS* 193 fu^u-dit^{////} (n eras.) *E*, fo^udit
b 194 lumen uocēq; *F*, uocem lucemque *nonn. editt.* tollit
A 195 sacia *B* terens *coni. Vonck.* quatiebat *ex patie-*
*bat T*² urbim *T*¹ o corr. *m. 2* 196 tum *b* nostra] *uera*
Poelm. ad mg. Fabr. al. est sermone *T* cf. *Pros.*

Sordibus exclusis oculos atque ora nouauit;
Verbaque per uerbum, per lumen lumina surgunt.

Venerat et mulier morbo contracta uetusto

200 Non senio, tremebunda, gemens, incurua, caducis

Vultibus et solam dispectans cernua terram.

Quae Domino miserante iuges post octo decemque

Membra leuat messes, caelumque ac sidera tandem

Cernit et ardentem solis reminiscitur orbem,

205 Totum erecta uidens: quia quos malus opprimit hostis

Ima petunt, quos Christus alit sine labe resurgunt.

Cumque dehinc populum sese in deserta secutum

Vt typicus Moyses uerusque propheta uideret

Antiquam sentire famem, maioribus actis

210 Antiquam monstrauit opem. tunc alite multa

203 cf. Verg. Aen. X 782

206 cf. Verg. Aen. IX 120

197 excussis *A*, expulsis *ed. Lips.* oculus *T*, ocul^os *B*

adq. *T* atq; oculis ora *A* nouauit } *T* t a m. 2, motauit *A* cf.

Pros. 198 uerque *B* post lumen ras. in *P* surgunt] *add.*

*T*² 199 mor^{bo} (bo a m. 2) *T* . uetusto ~ *A* 200 tremi-

bunda *A* incurba *A* caduc^{is} } *T* suppl. m. 2, cadutis *A*

201 dispectans *T*¹*AKPRZ*, disspectans (i in e corr.) *L*, despectans *rell.*

cf. *Pros.* cernula *A* 202 que " miserante " dño *C* misserante

A miserante deo *Fabr.*, reserante deo *Barth.* iugis *TK*¹*L*

PZ, iuges *rell.* cf. *Pros.* deciq; *AF*¹ 203 lauat *cod.*

Arev. messis *T*, menses *ABE* (sed en ex corr.) *LS Reg. 1 b Cant.*,

annos *GH* († messes s. l. m. 2) *Z*² (in ras.) *R*² (in ras.) *T* annos

membra leuat *K*² in ras. ac] ad *TL*¹, et *FGZ* (in ras.) *b*

204 cernⁱ& (i a m. 2) *L*, cern& *Z* et] ac *b* candentem *A*

reministur *T* urbem ex urbis *T* 205 malos *T* opprimit

T, oppmit *A*, obprimit *KLZ* hostis *EG* 206 inma *B*

alet *T* labore surgunt *T*, labere s. (e₁ corr.) *Z* 207 sesese *T*

sequentem *g* 208 ut — uerusque *om. A* tipicus *BG* Moses

Ald. Fabr. al. que *om. T* pfeta *A*, ppha&a *K*, ^ppheta *P*

uiderit *L*¹*Z*¹ 209 tum maioribus *A* a*ctis *P*, actas *T*¹

210 ministrat *T*¹ corr. m. 2, ministrauit *A*, instaurauit *f* aliti^o

L multo *BCFGHST Cant. cod. Arntz. sched. Poelm.*

Carnis opima dedit, geminis modo piscibus auxit;
Sufficiens tunc manna pluit, modo panibus amplum
Quinque dedit uictum per milia quinque uirorum.
Cetera turba latet, numero nec clauditur ullo

215 Maxima paruorum legio uel maxima matrum.
Quodque magis stupeas, cophinos ablata replerunt
Fragmina bis senos, populisque uorantibus aucta
Quae redit a cunctis non est data copia mensis.

Iamque senescentem calidi sub caerula ponti
220 Oceano rapiente diem, cum pallor adesset
Noctis et astriferas induceret hesperus umbras,
Discipuli solo terris residente magistro

215 cf. Verg. Aen. 120   216 cf. Iuv. VI 87   218 cf. Verg.
Ge. I 249, Aen. IX 484

211 aucsit *TP*¹, auxit (x *in ras.*) *Z*   212 suficiens *Z*   tunc
om. T   modo] tunc *A*   amplum *T*   214 caetera *TABPR*
turba *A*   latit *Z*¹ *corr.*   necluditur (c s. l. a m. 2) *A*, ne-
clauditur *K*, n. cladit' *L*   ullum *T*¹ *corr. m. 2*   215 paruulorum
A   216 quoq. *TB Reg. 1 Cant.*, tuo quoq; *A*, quoq; (* d *eras.*)
E, qđq; ** (ue *eras.*) *F* cf. *Pros.*   stupuere *A*   coffinos *AZ*,
cofinis (o a m. 2) *E*, cofinos *FKLRγb*   repleuerunt *A*
217 fra*cmīna (e? *eras.*) *T*, fragmenta *A*, fragmina (g *in ras.*) *LZ*
-que *om. B*, populis *lllll* (q. a m. 2) *L*   uorantibus (u a m. 2) *T*,
**uorantibus (de *eras.*) *Z*   aucta *Z*   218 *in mg. add. m. 2 in*
T   q. redita *T²A E in mg.*   reddita quae *in ras. K² (in mg. a*
quę redit a... m. 2), reddita quę *OTb Reg. 1*, redditaque a *Arntz. cum*
Cellario et ms. Heinsii; fort. quae rediit, cunctis *sed cf. Pros.*
mensis] *sequitur* alit reddita, quae cunctis n. e. d. c. m. *in D*
cupia *Z*¹   re*dit *Z*   219 seniscentem *Z*¹, senescentē**** (diem ?
eras.) *R*   gelidi *B²DF²GL²RSZ² Reg. 1 b*, calidi (ca *in ras.*
m. 2) *E*, calidi *H* cf. *Pros.*   cerola *D¹L¹Z*   220 adesse *T*,
adessit *Z*   221 noctis e. a. *in ras. scr. R²*   astripheras *K*
inducit *T*, inducerat *B*, is induceret *D*   uesperus *T*, phosferus *A*,
espherus *b*   222 sol*o (i *eras.*) *A*   terras *A*   terris solo *b*
resedente *F*, redente (si a m. 2) *L*

- Vndosum petiere salum, fluctuque tumentis
 Torua laborantem iactabant aequora puppem;
 225 Aduersus nam flatus erat. tunc noctis opacae
 Tempore calcatas Dominus superambulat undas
 Et uasti premit arua freti, glaucisque fluentis
 Circumfusa sacras lambebant marmora plantas.
 Miratur stupefacta cohors sub calle pedestri
 230 Nauigeras patuisse uias: at Petrus amicam
 Doctus habere fidem Christumque agnoscere semper
 In medias descendit aquas, quem dextra leuauit
 Labentem Domini, nil tanto in gurgite passum:
 Cui portus fuit illa manus, pelagique uiator
 235 Libera per uitreos mouit uestigia campos.

223 cf. Verg. Aen. IV 313, VII 810   225 cf. Verg. Aen. VIII
 658   226 cf. Prud. Apoth. 664   232 cf. Verg. Ge. IV 235

223 *post undosum ras. in K*   petiere *A*, petiere (u *eras.*) *FK*
LPZ   sumpti ere *E e a m. 2*   solum *A Cant.*, salum *G*, solum
b   fluctu*q; (in *eras.*) *P*   tumente *C¹EKL²Z²PR*   [224 turba
T¹ALZOPR Reg. 1   iactab^{ant} (ant *a m. 2*) *T*   puppis *T*, pupem
A, puppem *LP*, puppem *Z¹* (*corr. in im*), pupim *EK*, puppim *rell.*
 225 fluctus *G¹* *corr.*, uentus *cod. Arntz.*   tum *B*   226 tempora
P   calcas *A*, calcata^a (*s a m. 2*) *K*   superambula *Tb¹*, super-
 ambulabat *A*   undas] *s a m. 2 L*   227 uasti] *ua a m. 2 T*,
 nastā (*i a m. 2*) *K*   praemit *T*   glaucisq. (u *a m. 2*, *s fere eras.*)
T, glaucisq; *T*, glaucique *Ald. cum nonn. codd.*, siccisque *Wassius ad*
Sall. Cat. c. 21 ex cod. bibl. publ. Cantabr., raucisque *coni. Wopk.*
 228 circumfussa *A*   sacras (*s₂ a m. 2*) *T*   marmora *T*, mor-
 mora *CF¹*   plantas *L*   229 miratus *Z*, miratus *P*   chors
AE¹, choors *Bb*, chors *P*   calce *Poelm. (ad mg.) cod. Arev.*
 pedestris *T¹ s₂ f. eras.*, pedestri *A*   230 at] ad *T*, ac l 2   ami-
 cam *ex amicum P*   232 descendit *TAKLZ*   aq. *s AKLZ*   dextera
 (*e eras.*) *T*, dextera *ACF*   233 lauentem *T¹*, labentem *A*   dno
F¹ *corr. m. 2*   tantum *Tb¹*, tm *A*   passum *ex passus C*
 234 pilagiq; *A*   235 add. *m. 2 in T*   lebera (*ra eras.*) *A*
 motauit *A*, mouit *G*   ^{mutat} *post uestigia ras. in P*

- Genesar inde soli Domino ueniente coloni
 Infirmos traxere suos, ut fimbria saltim
 Vix adtaeta Dei morbis mederetur acerbis:
 Et quotquot tetigere iugem sensere salutem.
 240 Quam pretiosa fuit quae numquam uendita uestis,
 Ipsa omnes modici redimebat munere fili!
 Hinc Tyrias partes Sidoniaque arua petentem
 Anxia pro natae uitio, quam spiritus atris
 Vexabat stimulis, mulier Chananaea rogabat,
 245 Se canibus confessa parem, qui more sagaci
 Semper odoratae recubant ad limina mensae,
 Adsueti refluas dominorum lambere micas.

242 cf. Verg. Aen. I 620

236 Genezar *AEO*, genas^oar *F* corr. *m. 2* solum *nonn. editt.*,
post soli ras. in T 237 } mos *T* suppl. *m. 2* saltim *omnes*
fere 238 adtrachta *A*, atacta *H* mederent[~] *A*, meder& *T*,
 sanaret *DZ*¹ (meder& & *m. 2*) *P*, sanar&[?] *L*¹*R*, mederetur *b*, medeatur
codd. Cant. Arntz., quos sequitur Arntz. cum multis editt. cf. Pros. et
annal. gymn. Austr. 1877 p. 336 morbos—acerbos *DL*¹*ZP*¹*RST*
 morbis—acerbis *K* aceruis *TAP*² 239 *in mg. adi. E*²
 } t *T* quodquod *T*¹ quotquo* corr. *m. 2*, quodquod *AE*² titigere
A tetigem^{re iugē} sensere *B* corr. *m. 2*; senserunt iugem, quotquot tetigere
 salutem *Fabr.* 240 praetiosa *T* post fuit *ras. 1 uerbi in*
G uindita *T*, est uendita *V*, sequuntur *in A* uidit
 habin[?] ipsa omnes modici retinebat uendita uestis (a, s, i
 dantem modico de semine messem uestis
in ras. m. 2) *Z* 241 *in mg. adi. E*² medico *S* redimebat] ime-
 bat *in ras. B*², redimibat *R*, redimobant *b* munera] a *in ras. T*², -e *in*
*ras. Z*² *fili (c *eras.*, fi *in ras. scr.*) *T* 242 tyrias *ATb*
 sydoniaque *G*, sydonia et *ed. Lips.* 243 *an*xia (h, c *eras.*) *T*,
 anxitia *A* nate *T* atrox *BCDE*¹*H*²*PRST*, atr*ox (i *eras.*)
K, fort. spiritus ater cf. IV 160 244 uixabat *T*¹ corr. *m. 2*,
 uexabat *Z*¹ stimulus corr. *in -lis b* cananea *TDFLZP*, chan-
 nanea *A*, chananea *BCEGHKRSYb* 245 sagaq; *A* nare sagaci
Fabr. 246 sepe *A* utoratae *T*¹ corr. *m. 2*, odorate *CDHT*
 recumbant *A*, recu*bant (m *eras.*) *LZP* 247 assuetu *T*¹ corr. *m. 2*
 refluans *L*

Vox humilis, sed celsa fides, quae sospite nata
De cane fecit ouem gentisque in sentibus ortam
250 Conpulit Hebraei de gramine uescier agri.

Alta dehinc subiens montis iuga plebe sequente
Milia caecorum, claudorum milia passim
Leptososque simul populos surdasque cateruas
Inualidasque manus et quidquid debile uulgi
255 Venerat, in priscum conponit motibus usum
Et reuocata suis adtemperat organa neruis.

Dumque medens aegrum refouet uirtute tumultum,
Tertia lux aderat, sterilique in cespite nullum
Contigerat plebs tanta cibum, nimiosque labores

251 cf. Verg. Ecl. V 76

258 cf. Verg. Aen. III 117

248 **celsa (ex eras.) *T* fidis *T*¹ corr. m. 2 quae] que (, a m. 2)
T suspite *T*¹, sospita ex sospite *L* natitⁿ *A*, nata ex natu
*B*² 249 cane* (m eras.) *T*, can*e (t eras.) *A*, cane (n in ras.)
P gen*tisq. (i eras.) *T*, gentisq; ex gentesq; *ELZ*²*P* gentisq;
(ex gentesq;) in sepibus horti *g* hortam *T*, ^oartam *K* 250 con-
polid *T*¹ corr. m. 2 hebrei *TDFLPRSTZ*, hebreici *A*, ebrei *C*,
hebraeo *O*¹ germine *Cell. cum nonn. rec.* 251 alta milia de-
hinc s. m. i. (dehinc s. m. i. in ras. scr.) *K* subiens] subiit *coni.*
Wopk. montis ex montibus *T*² ioga *T*¹ corr. m. 2
serumquente *A* 252 mili*a *EF* 253 leprosq;^o *B* corr. m. 2, lepro-
susque *DP* (corr.) *Z*, post hanc uocem ras. 3 litt. in *L* sordasq; *A*
**cateruas *T* 254 quidquid *T*, quiquid *E*, quicquid *rell.* debil*c*
(a, s eras.) *T*, deplebe *A* 255 conponi^t (t a m. 2) *T* mo*tibus
(r? eras.) *T*, membris *Poelm. ad mg.* (neruis in textu) ussum
A his priscum componit (uel condonat, confirmat) corporis (uel ro-
boris) usum *coni. Wopk.* 256 reuocata (a, a m. 2) *T* ^ourgana
A 257 cumque *cod. Arntz. Ald. al.* refudit *A*, refouens
g 258 ad*erat *K* ^{re}steliq; *A* cispite *AL*¹*Z*¹*P*¹ nullū
(ū a m. 2) *T*, *ullum (n eras.) *E* 259 conterat^o *A*, contingerat
T pleps *S* nimisq. laboris *T*¹ corr. m. 2

- 260 Nutribat geminanda fames si saucia callem
 Turba per ingentem dapibus ieiuna rediret.
 Qua flexus pietate Deus, qui semper egentum
 Panis adest uictumque locis sine frugibus infert,
 Pisciculis paucis et septem panibus agmen
- 265 Paut inorme uirum, praeterque infirma secundi
 Sexus et aetatis saturauit quattuor illic
 Milia uescentum. plus ut mireris, et auctas
 Disce fuisse dapes, epulas nutriuit edendo
 Vulgus, et adtritae creuerunt morsibus escae.
- 270 Reliquiasque suas, sportarum culmina septem,
 Expauit fugitiua fames, ubi fragmine sumpto
 Vidit abundantem modico de semine messem.

260 nutriebat *A*, nutrir& *S*, nutribat^{uer} *T* al gemenda
 geminanda *C* s. l. m. 2, geminanda^o (o a m. 2) *E*, geminando *Reg. 1*, geminan^{da} (da a m. 2) *b*
 nutrierat geminata *cod. Arev., Montep.* famis *KL¹P¹Z¹* 261 da-
 bib; *RS* 262 qua* (e *eras.*) *T*, qua* (i *eras.*) *Z*, tunc *sched.*
Poelm. quo flexa uel cum flexus *Wopk. coni.* pater (ds a m. 2)
 L, pater *Z*, pater^{ds} *P* aegentum *TLZ* (a *eras.*), aegentē *A*,
 egentem *P*, egenum *g* 263 uictumqu* (a *eras.*) *T* fructibus
TA b (in *mg.* 1 frugibus m. 2) *cf. Pros.* affert *cod. Arntz.*
 264 pisculis *PZ* aagmen (u *eras.*) *T* 265 enorme *CG²H² Rem.,*
 *norme (n *corr.*) *E*, grande^{inorme} *L*, grande *P¹Z¹ cf. Schuch. Vok. d. Vulg.*
I 306 ui**rum (ro *eras.*) *Tb* sec*ndi *Z* 266 sexus^{*} *KLZ*
 et *om. cod. Arntz. cum nonn. rec.* quattuor *BE* 267 militia
E ut] s. l. *T²* et plus *A* adauctas *Cant. Poelm. ad mg.*
 268 aepulas *TA* nutriuit *H* 269 atrite *TACD* uenerunt^{creu}
K aescæ *T²* esca a m. 1 fuisse uid., 270 sportarum] sporta
 in *ras. plur. litt. T²*, sportibtarū *A* culmine *E¹* 271 in *mg.*
adi. E² famis *T¹AL¹Z¹* fra*gmine (e a m. 2) *T* frauⁱmin*
 a m. 1 fuisse uid., fra*gmin* *Z* e a m. 2 272 *om. A* *udit
 (a? *eras.*, i a m. 2) *T* habundantem *plerique* semene (e₂ *fere*
eras.) *T*

Nec tamen humano quamuis in corpore Christum,
 Matris ab occasu mortalia membra gerentem,
 275 Clam fuit esse Deum, quia non absconditur umquam
 Vrbs in monte sedens, modio nec subditur ardens
 Lychnus, anhelantem sed spargens altius ignem
 Cunctis lumen agit: radians nam testibus amplo
 Discipulis fulgore tribus uelut igneus ardor
 280 Solis, in aetheriam uersus splendore figuram,
 Vicerat ore diem, uestemque tuentibus ipsam
 Candida forma niuis Domini de tegmine fulsit.
 O meritum sublime trium, quibus illa uidere
 Contigit in mundo quae non sunt credita mundo!
 285 Quid quod et Heliam et clarum uidere Moysen?

276 cf. Iuven. I 481

273 humano] o *corr. in H* ^{ua}quis *B corr. m. 2* xp̄o *T¹ corr.*
m. 2 274 matris *B*, ma- *ex mor- E*, mortis *C*, mortis *S*
 occa*su* (s, m *eras.*) *T*, ocasu *BD* ab hoc casu *Reg. 2* 275 qui
L, qui^a (a a *m. 2*) *PZ* absconditur *L* ^{ua}um { *T suppl. m. 2*
 276 sita *g* nec] non *in T fuisse uid.* subditur (*u, a m. 2*) *T*
 arde^{ens} { *T suppl. m. 2* 277 lychnus (*y ch a m. 2*) *T*, lichinus *AC¹*,
 lyc^h*nus (*y, h a m. 2*) *Z*, lichnus *uel lychnus rell.* anhilantem *T¹*
corr. m. 2, anchellantem *A*, anelantem *LZ* latius *coni. Wopk.*
 278 agat *T*, alit *Vonck. coni.* radiens *A* nā (*ā in ras.*) *Z*
 amplum *T¹L¹Z¹* 279 fulgore* (*m eras.*) *T* uelud *S* 280 solus
B, solus *G* etheriam (*et. riam a m. 2*) *T*, h&heriam *K*, aethe-
 ream *BCEY* 281 uincerat specie ore *A* ore *ex oro F¹* die
T 282 tygmine *Z¹* fulg& (*& in ras. m. 2*) *R* 283 uiden-
 dum *D* 284 contegit *A*, contigat *K* credita (*c, e in ras. m. 2*)
T tradita fort. a m. 1, tradita* *LZ* 285 quidquid *T¹ corr. m. 2*,
 quid ~ quod *A* et *om. A* heliã* (*e eras., ~ a m. 2*) *T*, eliam
A, helian *H* clarumque *BE*, et clarumque *O* nomine *in*
ras. T² uidere *fuisse uidetur a m. 1*, uisere *HKL¹ZP¹* (*corr. in ui-*
dere), lumine *cod. Lips.*, uirtute *Fabr.* moysenque uidere *Parrh.*;
 Heliam et clarum, ceu sidera, Mosen *uel Heliam et claro sub lumine*
 Mosen *Wopk. coni.*; H. e. c. sidere Mosen *Burm., quem sequitur L.*

- Ignotos oculis uiderunt lumine cordis,
 Vt maior sit nostra fides: hunc esse per orbem
 Principium ac finem, hunc α uiderier, hunc ω .
 Quem medium tales circumfulsere prophetae,
 290 Alter adhuc uiuens, alter stans limite uitae.
 Sidereoque sono 'meus est hic Filius' aiens
 Ostendit uerbo genitum uox patria Christum.
 Postquam corporeos uirtus regressa per artus
 Texit adoratam carnis uelamine formam,
 295 Seque palam Dominus populis dedit: ecce repente
 Vir humilis maesto deiectus lumina uultu

296 cf. Verg. Aen. XII 930 s.

Mueller de re metr. p. 312; Heliam et clarum denique Mosen *sched.*
Poelm. moysen L, moysem Z: cum poeta uoce Moysis per synezesin
 passim utatur (cf. III 208, IV 168, V 274), fortasse uisere retinendum id-
 que cum contingit coniungendum est 286 oculos G senserunt ex
 uiderunt C² uidere//// (e₂ a m. 2) E lumene T¹ corr. m. 2
 287 fedis T¹ es corr. m. 2, fidis L¹Z¹ hoc esse Parrh. urbem T¹
 corr. m. 2 288 *ac (h eras.) T, et Reg. 1 Vb post hunc ras. in
 S, hunc simul nonn. cditt., sic sched. *Poelm.* α ui derier hun^c
 in ras. scr. in T alfa & huuc ω A alfa EK, eras. in LZ
 (α add. m. 2) uideri et C²O¹ hoc esse p. o. alpha Deum uerum
 et o principium sine fine Parrh. 289 meliū S talis TL¹Z¹, tales
 (t ex d, ~ s. e eras.) A prophetae] tae in ras. a m. 2 T, pftæ A
 290 adhunc T¹ corr. m. 2, adhunc b trans T¹ corr. m. 2, **stans (ad
 eras.) R limite TDE²F²L¹Z¹, inlimite A, limine (ne in ras.) K,
 lumine E¹G¹, limine *rell.* mortis Cant. Fabr., mortis seu lethi
 coni. *Wopk.* 291 sidercoq; H, sedereoq; K sonum T, sinu A
 meum T¹ corr. m. 2 hic est Parrh. agens T¹BZ 292 hos-
 tendit T uerbum T¹ corr. m. 2 uerbum genitum Parrh.
 293 corporeus T¹ corr. m. 2 egressa O¹ artos T¹ corr.
 m. 2 294 adumbratam A, adornatam O¹, adoratam c, adorandum
 nonn. rec., adoptatam coni. *Arev.* 295 atque palam Ald.
 dn̄m Ab¹ populis dominus Parrh. 296 maestu T¹ corr. m. 2,
 mestus A, mestā (o a m. 2) B post maesto ras. in P (deiectus?)
 lumine (corr. m. 2) TH, lumine Beda uultus A, cultu P, ter-
 ram Beda uultu d. l. m. cod. Arntz.

Procedit supplexque manus et brachia tendit
 Imploratque gemens: unus mihi filius, unus
 Est, Domine; horrenda lacerat quem spiritus ira
 300 Nec linquit, nisi mergat aquis aut ignibus atris
 Opprimat, atque animam dubia sub morte fatigat.
 Hunc, precor, expulso miseratus utrumque furore
 Redde mihi uel redde sibi, ne caeca potestas
 Expellat trepidam subtracto lumine uitam.
 305 Dixerat et genua amplectens genibusque uolutans
 Haerebat; Dominusque pio iam pectore uotis
 Adnuerat. tunc praedo furens ac noxius hostis,

297 Val. Flacc. IV 648, Prud. c. Symm. II 28 298 cf. Iuvenec.
 II 382 300 cf. Verg. Aen. XI 186 301 cf. Verg. Aen. II 359
 305 Verg. Aen. III 607

297 procidit *AO*¹, procedit *L*, procidit *ex* procedit *P*, -ce- *in ras.*
in R, procciderat *Wopk. coni.*, procumbit *coni. Arntz. cf. Matth. 17, 14*
 post procedit *ras. 4-5 litt. in T* (fuit quoq. s?) upplex⁹¹ (q: a m. 2)
T, subplexq; *K*, simplexque *nonn. editt.* 297-298 Procedit supplex-
 que manus ∴ mihi filius unus *Z*¹ & brachia tendit ∴ imploratque ge-
 mens *in mg. add. m. 2* 298 *in mg. add. K*¹ quae *T* inquit^{um}
C, inquit *E*² (*in ras.*) *Tf* (*eras.*) *mg Fabr.*, ait *cod. Arev.*
 299 horrenda (*h fere eras. m. 2*) *T*, horrenda (*h a m. 2*) *b* ira* (*m*
eras.) *T* 300 linquit *TA* (*corr.*) *DEF¹L²P* margat *P*
 aquis] aqu *in ras. T*² Nunc liquidis demergit aquis, nunc ignibus
atris Parrh. et sched. Poelm. 301 *in mg. B*² Oppremat *T*¹
P¹Z¹, obpremat *L*¹, opprimit *Parrh. sched. Poelm.* adque *TB*
E¹b¹ dubia* (*m eras.*) *T* morte *ex -ti P* fatigat *T¹ACD*
F¹O¹Tcg, fatiget *rell.* 302 nūc *C* praecor *T* expulso]
 excluso *Wopk. coni.* ō miseratus *A*, miseritus *BD* utrum-
 que] *in ras. R*², utrinque *nonn. editt.*, utroque *cod. Arntz. a m. 2*
 303 mi^{hi} *L* *corr. m. 2* nec *TC*¹ tetra *Parrh.*, saeua *Wopk.*
coni. po**testas (*te eras.*) *E* 304 trepidā (*~ a m. 2*) *T*
 tripidam depellat *A* subtra*cto (*t, ex d*) *A* lumina *C*¹
 uita *T* 305 e genua *T*¹ et ienua (?) *a m. 2* genua ^{am}plectens
 (*am a m. 2*) *ER* genibusq. uolutans *in ras. T*² *ut uidetur* genibus⁹¹
 (q. a m. 2) *BL*, genibus⁹¹ *BFLST*, genibus uolutus *ed. Lips.*
 uoluntas *F¹P¹*, uolutus *sched. Poelm.* 306 que *a m. 2 in T* uotis
 (*o a m. 2*) *T* 307 adnuerat *TG¹LZP¹*, annuerat *rell.* hac *T*

- Cui possessa diu est alieni fabrica iuris,
 Peruasa migrare domo compulsus, in iram
 310 Tollitur accensam correptaque carpere membra
 Nititur et frustra Domino prohibente laborans
 Fugit in obscuras puero uiuente tenebras.
 Rex etiam solus regum et Dominus dominantum
 Non dedignatus Petro piscante tributum
 315 Soluere Caesareum, medii de gurgite ponti
 Hamum ferre iubet gerolum didragmatis aurei.
 Incola mox pelagi pendentia fila momordit,
 Iussa tributa ferens, grauiorque onerante metallo
 Vilis honor piscis pretio maiore pendit.
 320 Discipulisque suis se percontantibus, aulae
 Caelestis regni quis possit maior haberi :

308 possessa *Ab*¹ aliena *B* corr. *m. 2* 309 peruassa *A*,
 peruassta (asst *a m. 2*) *C*, peruasa *in ras. Z*², peruasa* (*m eras.*) *b*,
 peruersa *Cant. et al.*, prouisa *ed. Lips.* domo* (*o₁ corr., o₂ ex*
um) *T*, domū *A*, domo *rell. cf. v. 118* irā (~ *a m. 2*) *T*
 310 tollitur (*i a m. 2, a fuisse uid.*) *T*, ut tollitur *A* accensa
T 312 furit *A* 313 *a m. 2 in T* dominorum (*orum in ras.*)
*TO*¹ *Cant. Fabr.*, dominorum dñs *A*, ^{at dominantum} dominorum *C*, dominant*um
 (*i eras.*) *EHP*, dominantium *LZ Reg. 1*, dominantium *K* 314 ⁿon
T suppl. m. 2 315 ^soluere *T suppl. m. 2* cessareum *A*, cae-
 sarium *P¹ cod. Arntz.*, cesareom^u (*u a m. 2*) *Z*, caesaream^u *b* de]
s. l. ALZ, a m. 2 in K 316 amum *AE'GLZPP* gerolum *T*
LZP¹R¹, gerulus *A*, geru*lū *S*, gerulum^u *rell.* didragmatis] *i₁ in*
ras. T e subfuisse uidetur, didramatis *B* aure *T*, aurie *C*, aurei *D*²,
 auri *E²G²HO¹PS* 317 palagus *A*, pylagi *P* pendentia mox *T*
 (*mox ex ras. restit.*) mormordet *E¹ corr. m. 2* 318 iusa *A*
 fe*rens *A* honer*ante (*e eras.*) *A*, honerante *BDK Reg. 1*, one-
 rate *F* metallo *A* 319 uilis *H* praetio *T*, p^r&to *B*,
 p^retio *D* 320 discipulisque] *ci a m. 2 in T* sē (~ *a m. 2*) *T*,
 sēper (~ *eras.*) *C*, se* (*m eras.*) *ET*, semper *P* cunctantibus *ACP*,
 percunctantibus *DHKLR²SZ²*, cuntantibus *E* aula *CFG²O²STZ²*
Reg.² 1, in aula *D*, an aulai ? 321 caelesti^s *T* maior possit
CFHP^b poss& *R cod. Arntz.*, poscit *D*

- Vt Deus et doctor mirabilis: omnibus, inquit,
 Celsior est humilis cunctisque potentior ibit
 Qui cunctis subiectus erit seseque minorem
 325 Dimissa ceruice feret, uelut iste uidetur
 Paruulus (et monstrat puerum consistere paruum);
 Scilicet ingenium teneri sectemur ut aeu
 Non annis, sed mente iubet, quia mollior aetas
 Nil pompae mundalis amat, non ambit honorem,
 330 Nec resupina tumet: sic purae semita uitae
 Quantum prona solo, tantum fit proxima caelo.
 Mens eteuim uergens altum petit altaque uergit,
 Inferiorque gradus quo uult descendere surgit.
 Ecce humilem Dominus de stercore tollit egentem
 335 Et facit egregios inter residere tyrannos:

331 cf. Iuven. IV 36

322 ut] at *C*, tum *E*² *Reg. 1* $\widetilde{\text{dñs}}$ *P*   doctor *T*¹ *corr*
m. 2   inquit *TE*¹*L* (*d in ras.*) *P*, inquit *S*¹   323 *in mg. adi. b*²
 *ibit (*a eras.*) *K*   324 sequi *T*¹ *corr. m. 2*   325 dimissa *TC*¹*F*¹*L*¹*P*
SZ, dimisa *A*, demisa *B*, demissa *K*, demissa *rell.*   feret] *f corr. C*,
 ferit *K*¹*L*¹*Z*¹*P*, *feret* (*r eras.*) *F*, *ferat* *BE*¹; *geret* *A*, *gerit* *DHO*
Cant. Monac. Spir.   326 paruulus *LZP*   327 sectamur *K*
 328 *post annis ras. in S*   329 mundalis *T*¹ *corr. in mortalis m. 2*,
 mundialis *A*, mundalis *P*, mortalis *CG*²*HL*²*Z*²*S* *cf. Pros.*   330 resupina
*T*²*DP*¹, *repina* *B* *corr. m. 2*   resopinatū *A*   tu^m & *FP*   sedem
 uinceret dicat sic purę semita uitae *A*   neque superna *quondam*
conicci   331 quantum est *V*   tantū^{am} *P*   sit *A*   332 urgens
(*u eras.*) *P*   uergitns *T*, *pergit* *g*   333 cum *Poelm. in mg.*
uul D   descendere *T exp. m. 2*, descendere *ADKL*¹*PZ*¹, descendere (*de*
in ras.) *F*, descendere *rell.*   inferiorque gradu quo uult *Vonck. con.*
 334 haecce *E*   tollit *E*   egenum *T*² (*u ex te corr. uidetur*) *BC*
*E*¹*KLZP*²*RSV* *Cant. c. Arntz. cf. supra v. 262*   335 aegregios
TBK, *egreios* *F* *corr. m. 2*   interra resedere *A*   resedere *P*
tirranos A, *tirannos* *CKS*, *superbos b* (*in mg. 1 tyrannos m. 2*)

At contra tumidum pugnaci mente rebellem
 Praecipitem caelo sub tartara iussit abire.
 Parua loquor si facta Dei per singula curram
 Et speciale bonum, cum sit generale, reuoluam.

338 Lucan. IX 783, Claudian. Rapt. Pros. II 294 339 cf.
 Verg. Aen. IV 337, Paul. Nol. XXX 12

336 ad *TE* rebellum *T* fort. recte nam rimi studiosus est
 poeta 337 caelum *T*, decelo *A*, ecelo *V* tartare *F*^{ta}, tarra
L corr. m. 2 iusit *A* habire *T* 338 paruo *T*, pauca
Parrh. sched. Poelm. loquar *CF²GHKZ²Y* cf. *Pros.* 339 spi-
 ciale *Z*¹ generale] *l* corr. in *P* EXPL. LIB. SECUNDVS INC. LIBER III
 EGO ABUNDANTIUS ISTVM LIBRVM CONTVLI FELICITER *T*, finit liber II.
 incipit III. *A*, EXPLICIT LIBER SECUNDVS NOVI TESTAMENTI · INCIPIT
 LIBER TERTIVS DE DIVITE QVI REGNVN CAELORVM NON POTEST INTRARE
B, EXPLICIT LIBER SECUNDVS. INCIPIT LIBER TERTIVS *ES*, INCIP LIBER
 III DE DIVITE QVI REGNVN CAELORVM NON POTEST INTRARE *F*, EXPLIC-
 SEDVLI LIBER ·III· INCIP EIVSDE ·III· DE DIVITE etc. *G*, EXPLICIT LIB.
 ·III· INCIPIT ·III· *LZP*, EXPLICIT SCDS LIB· INCIPIT LIBER TERTIVS DE
 DIVITE etc. *b*, Finit lib. II incip. liber III. cuangeliste sequitur tituli
 singulis capitulis coartari *O*, Explicit liber secundus. Incipit liber III.
 in Christo *Reg. 1, subscr. om. CDHKRY*

LIBER QVARTVS.

Iam placidas Iordanis item transgressus harenas,
Iudaeae sectatus iter: sine nomine mixtum
Vulgus, et innumeras releuans a clade cateruas
Suscepit infirmos et dat discedere sanos.

- 5 Nil igitur summo de se sperantibus umquam
Difficile est conferre Deo, cui prona facultas
Ardua planare et curua in directa referre;
Et quidquid natura negat se iudice praestat.
Namque foramen acus sicut penetrare camelus
10 Membrorum pro mole nequit, sic diues opima
Fertilitate tumens tenuem non posset adire

2 cf. Verg. Aen. II 558, Iuenc. III 760   8 cf. Verg. Ecl.
IV 59, Iuenc. II 645   9 cf. Iuenc. III 524

1 cum *G* ingressus *Ald.* ^{al in horas} harenas *C s. l. m. 2* 2 iudaeae
libri sectatur *nonnulli teste Arevalo* maestum *T¹BC* (al mix-
tum *s. l. m. 2*) *LP¹* (*corr. in mixtum*) *R Reg. 1 Cant.*, uulgus mestū
A, mixtum *T²E* (mestum *s. l. m. 2*) *F¹GHZ²* (*in ras.*) *ST*, m^{ix}stum
(*ix a m. 2*) *K cf. Pros.* 3 innumeras *T¹ corr. m. 2* re*leuans
(*u eras.*) *P* a morte *cod. Arntz.*, de *c cf. v. III 45* 4 susce-
pit *C¹L¹Z¹P¹* ^{de}discere *K corr. m. 2* 5 ** summo *T* non**
desp. *D* sese parantibus *T*, sparantibus *E¹*, se*sp. (*x eras. uid.*)
F 6 difficilae *T*, deficile *A* uoluntas *c* 8 et *T¹* (*ut*
uidetur) *ABDG* (*sequitur ras. 1 uerbi*) *Z²bcg Spir. Fabr.*, om. *L¹P¹Z¹*,
nam *rell.* ut—praestet *Vonck. con. cf. Pros.* sub *g* iudice*
(*m eras.*) *T* quod natura negat totum se iudice praestat *f* 9 per-
que *g* penetrare (*ā -ni- m. 2*) *b* camellus *T¹A* 10 pro] prae
edit. pler. cum codd. rec. nequid *TZ¹P* nequiuit *A*
diuis *T¹ corr. m. 2* 11 ferti*litate (*l eras.*) *T*, altilitate *coni.*
Bentleius (*cf. emend. ad Cic. quaest. Tusc. p. 34*) *cf. Rem.* posset
BCEFGHS Reg. 1 b¹, possit *rell. cf. Pros.*

- Caelestis regni ducentem ad limina callem,
 Ni genitor rerum (qui mundum lege coerhceret
 Et nulla sub lege manet, cui condere uelle est,
 15 Quem frons nulla uidet, sed totum conspicit ipse)
 'Hoc impossibile est homini' dixisset, 'at alto
 Possibile est ius omne Deo', multisque molestum
 Dinitibus tandem faceret mitescere censum.
 Nam proprias bene tractat opes caeloque recondi
 20 Thensauros uult ille suos, ubi quidquid habetur
 Non mordax aerugo uorat, non tinea sulcat,
 Nec male defossum famulatur furibus aurum,
 Ieiunis qui ferre cibum, sitientibus haustum,
 Hospitibus tectum, nudis largitur amictum,
 25 Solatur nexos in carcere, perfouet aegros,
 Atque aliis largus, sibi tantum constat egenus.
 Nec dubie in caelum substantia peruenit illa,

16 cf. Matth. 19, 26

12 caelesti* (s a m. 2) K ad ex ab P post limina ras. in
 K 13 coherit F¹, coerhcerit L¹Z¹ 14 uellest B 15 f¹rons
 (o eras.) T uidens L¹P 16 impossibilae T, possibile homini
 A homine L¹ dixisse TL¹R¹, dixise A, dexisset H, dixisset
 in ras. PZ et TKL²eg fort. recte, cum et nonnunquam idem ualeat
 ac sed vel at; sed A, ab E cf. Pros. altum T 17 possibile*
 (m fere eras. m. 2) T, possibele K 18 mitescere T¹ nitescere
 corr. m. 2 19 caeloqui A 20 thensauros T¹ n eras. m. 2
 tesaurus B uult^t (t a m. 2) TP ille uult D suus
 Z quidquid (quicquid corr. m. 2) TK 21 erugo libri fort.
 recte teuea A 22 non K¹R male depostum coni.
 Burm. famula*tur (n eras.) T, famulantur B 23 ieiuniis
 Y, -is ex us b, ieiunisq; A quicumque DZ² (in ras.) Reg. 1 O
 (ex corr.) m (in ras.) eg editiones fere omnes, qui ferme Cant.
 Ald. austum TAF 25 solator L¹Z¹P¹, sol*at' R, sol*atur (u
 eras.) b nexus T¹ ut uidetur, corr. m. 2 carc*ere (h eras.
 ut uid.) T 26 adq. T alis A largius A aegenus T
 et alii, eginus A, egenis S in ras. 27 dubiae TF Reg. 1, dubium
 c sched. Poelm.

- Quae Christo conlata datur sub paupere forma,
 Quae damnis augmenta capit, quae spargitur ut sit,
 30 Quae perit ut maneat, quae uitam mortua praestat.
 Praeterea geminos Dominus considerare caecos
 Dum quoddam transiret iter comitante caterua
 Conspicit, extinctae poscentes munera formae
 Flebilibusque uagas implentes uocibus auras.
 35 Nec cunctata solens pietas inferre salutem,
 Quae sentit flagrare fidem, mox lumina tangens
 Euigilare iubet, quae somnus presserat ingens,
 Atque diu clausas reserans sub fronte fenestras
 Ingrediente die fecit discedere noctem.
 40 Hinc repetita sacri gradiens per moenia templi
 Lumina caecatis dedit et uestigia claudis.

32 cf. Verg. Aen. II 40

40 cf. Verg. Ge. I 39

28 conlata] la in ras. 1 litt. (a?) T² paupere* forma* (m utroque
 loco eras.) T; pauper* L, -re ex ri P, paupere// (fuit is?) Z 29 qđ
 amisa A damnis] s a m. 2 R auementa T q̄, F
 30 periit A post uitam, ut eras. in P 31 pre****terea A,
 interea conī. Wopk. dominus] cernens cod. Arntz. dominus
 geminos DG cosedere T¹K¹L¹Z¹P¹, consistere Parrh. 32 om.
 SI cum m cod. Arntz. Parrh. quondam Ab iter* (a
 eras.) E commitante B 33 pos*centes (e uel i eras., es ex is
 corr.) T flamme A, frontis conī. Wopk. 34 fleuilibusq. T;
 -que] eras. in C, om. OST uaga*s (n eras.) T, uacuas A, ua*as
 (cu a m. 2) CORb (in mg. uagas m. 2) Cant. implentes TAZ
 35 cuntata S cunctis cessans cod. Arntz. solet g conferre
 ed. Lips. 36 que^{af} K, cum uel qua conī. Wopk. sensit ex sentit
 C, sensit O²Tb² 37 et 38 transpositi sunt in G aeuigilare T
 praesserat T, p̄sserat (s. l. m 2) E 38 adq. TE¹b¹ se seras
 T (a m. 1 ut uid., corr. m. 2), re*serans (s eras.) Z fenestras
 A 39 die* (m eras.) TK discere^{do} (de a m. 2) P 40 hinc
 r T² suppl. cradiens fort. T¹ monia T, menia ACK¹
 41 lumina T lum a m. 2, limina T (moenia s. l. m. 2) cod. Arntz.
 et om. BE cludis A, clauis dis (dis a m 2) K, cladis P

- Talia Dauitcam post facta reliquerat urbem
Bethaniae uicina petens, eademque reuersus
Clarescente die properabat uisere tecta.
- 45 Ecce autem mediis adstans sublimis in aruis
Frondea ficus erat, cuius in robore nullum
Repperit esuriens lustrato stipite pomum;
Arboreisque comis 'iam nunc ex germine uestro'
'Nullus' ait 'fructus reliquum generetur in aeuum'.
- 50 Confestim uiduata suis ficulnea sucis
Aruit et siccis permansit mortua ramis.
Omnis enim quicumque Deo nil fertile nutrit,
Ceus sterilis truncus lignis aequabitur ustis.
At iustus palmae similis florebit amoenae,
- 55 Semper habens frondes et tamquam Libana cedrus
Multiplicandus adest et uertice sidera tanget.
Post oblatus ei uirtutem sensit erilem
Insanus sermone carens, quem faucibus artis

45 cf. Verg. II 328   56 cf. Hor. C. I 1, 36   58 cf. Prud. Psych. 592

42 liquerat *B*, reli*querat (n *eras.*) *GP*, reli*quer& (n *eras.*) *K*,
reliquirit *L*¹   43 Bethania *LZ*   tandemque *cod. Arntz.*, eodem-
que *Parrh.*   reuertens (al -sus *m. 2 s. l.*) *C*, reuersus (er *in ras.*)
K, regressus *b*   44 clariscente *T*¹, largiscente *A*, lucescente *b*
die* (m *eras.*) *T*   45 mediis *A*   adstans (s *a m. 2.*) *T*, asstans
ST   sublimib; (s *a m. 2.*) *L*, sublimi*s *Z*, post *h. v. rasura in*
P   46 *rbore *Z corr. m. 2*   47 reperit *ACDKP*, repperi*t
i eras.) *b*   essuriens *A*   lustratata *A*, lustrata *O*, lustrata
b   48 nunc *T*¹ num *corr. m. 2*   gramine *Parrh.*   uasto
Fabr.   49 relicum *T*¹ (*s. l.*) *F*, ex *te c*   50 suis] *om. K*¹
52 omnes *Z*¹   quiquumq; *B*   53 sterelis *TAZ*¹   lichnis *T*
istis Parrh. sched. Poelm. exhib., Vonckius aliique con.   54 ad
T, et *C*   amoene *Te₂ in ras. m. 2*, a*maenae *A* (*c eras.*) *A*, amene
BC, amoenas *E*, amoeni *Z*¹   55 frondis *T*¹   liuana *T*¹ *corr.*
m. 2, libani *A*, liban^o *R*   caedros *T*, cedrus *K*, caedros *LZP*
56 sidera uertice *g*   tanget *TF¹H*, tangit^o *P*, tangit *rell.*
57 herilem *EG*, herilem *T(?)ADST*   58 insanus] *u a m. 2 in T*
sermone* (m *eras.*) *T*   artis *in T fuisse uidetur*, atris *corr. m. 2*,
artus atris *L*, atris *ACDE²KZ² (ex corr.) OP²RT Cant.*

- Angebat uis clausa mali, uitiumque tacendo
 60 Prodiderat. sed cuncta solens infirma leuare
 Conditor obsessa pepulit de fauce latronem
 Et uoci patefecit iter nexuque soluto
 Muta diu tacitas effudit lingua loquellas.
 Post Dominus Pharisaea petens conuiuia cenae
 65 Orantis dapibus sese inperituit amici.
 Tunc mulier, quam fama nocens et plurima uitae
 Mordebant delicta suae, clementia supplex
 Conruit amplexens uestigia, quaeque profusis
 Inrigat incumbens lacrimis, et crine soluto
 70 Nec tergere sacras nec cessat lambere plantas
 Vnguento flagrante fouens, sententia donec
 Lata Dei, quem ferre manum non poenitet umquam,

62 cf. Ovid. Met. IV 69, Paul. Nol. XVI 306 63 cf. Verg.
 Aen. V 842 70 cf. Paul. Nol. XXXV 541

59 urgebat *nonn. editt.* malis *A* initiumq; *A* 60 s&
 (s a m. 2) *C* soluens *A* infirma* (t eras.) *Z* leuare] at
 curare *C*² s. l. 61 conditor!!! (r corr., fort. s suberat) *T* ob-
 sesa *A* *epulit (re a m. 2) *Z*, reppulit *Reg. 1 cod. Arntz.*
 latrone*m *K* 62 uocis *ACOb cod. Arntz.*, uoce¹ *F corr. m. 2*
 nexoq; *L¹Z¹P* 63 placidas *coni. Arntz.* loquillas *T¹ K¹L¹Z¹,*
 loquela *T²ACFGHSb*, loquellas *P* 64 pharisaeae *T*, farisseae
A, pharisaeae *G*, farisea *F* 65 orantes *L¹Z¹P¹* se *T*
 inp&iuit *K* amici* (s eras.) *T* 66 tum *AFH* plurima
 ex -me *P* 67 delecta *T corr. m. 2* sua *A* clementia*
 (e eras.) *K* 68 corruiit (r₁ in ras. a m. 2) *I*, conruit *A*,
 corruiit *rell.*, irruuit *uel* corripit *coni. Wopk.* quoq; *T*
 69 ⁱⁿRiga**t (in a m. 2) *LZ*, ⁱⁿRigat!!! *P* crimine *l* 70 nec]
 ne in ras. *Z* tergere nec *C*, mergere nec (tergere in mg.) *S*
 necessat *FK*, ^ccessat *R*, cessat nec *S*, n. cessat ^b *corr. m. 2* plan-
 ta*s *K* 71 ungs*ento (u eras.) *E*, ungs^uento (u a m. 2) *K* flagrante
TCHKPRSZ, flags*icante (n eras.) *A*, fraglante *DEP*, flag^ricante *G*
 sentia *T¹ corr. m. 2* don*ec *T*, donec donat *A*, donat *b* (t donec in
 mg. m. 2) 72 lata *T¹AHOPb sched. Poelm.*, laeta *rell. cf. Pros.*
 afferre *D* penitet (t₂ ex i) *T*, penitet *plerique*

- Si nos poeniteat ueterem quaesisse ruinam,
 'Vade, fides, mulier, tua te saluauit ab omni'
 75 Dixisset, 'quodcumque mali gessisse uideris:
 Vtere pace mea.' Magna est medicina fateri
 Quod nocet abscondi, quoniam sua uulnera nutrit
 Qui tegit et plagam trepidat nudare medenti.
 En polluta diu, modicum purgata recessit
 80 Per gemitum propriique lauans in gurgite fletus,
 Munda suis lacrimis redit et deterosa capillis.
 Iamque Capharneae synagogam intrauerat urbis
 Rite docens populos. quem cum uidisset iniquus
 Humano sub corde latens, clamore proteruo
 85 Spiritus infremuit 'quid nobis et tibi?' dicens,
 'Perdere nos heu Christe, uenis? scio denique qui sis,
 Et sanctum cognosco Dei'; nec plura locutus
 Imperio terrente tacet hominemque reliquit

76 cf. Verg. Aen. XII 932   85 cf. Marc. 1, 24   87 cf. Verg.
 Aen. VII 599, XI 461; Lucan. VII 615

- 73 penetreat *T*¹*A*   quesisse *T* *aliquae*, quessisse *A*, q^uessisse *C*,
 gessisse *Cant.*, sensisse *Arntz.* ex quodam ms. indicat   uinam *E*
 74 fides *T*¹ corr. *m.* 2   mulier fides *A*   saluabit *BK*¹*OT*
 75 dixisse et *TZ*¹, dixisse¹ (*t a m.* 2) *L*   qu^uecumq; *b*¹   gessisse
AK   malo *L*¹*Z*¹*OP*¹, malum *Parrh. Fabr.*   76 pacem meam
T   77 post nocet *ras.* 1 uerb. in *P*   abscondit *ed. Poelm.*
 uulnera (e *eras.*) *A*   78 te*git (ti *eras.*) *P*   tripidat *A*
 79 In *T*¹   poluta *E* corr. *m.* 2   80 propriq; *T*¹, proprioq;
A   labans *T*, lauans *ex* lauans *F*, lauans se *Parrh. Ald.*
 81 mondas uis *P*   detensa *Montep.*, deterta *Parrh.*   82 iamq.
 (*q. a m.* 2) *T*, iam *g*   caparnae *T*, capharnae *ALZP*¹. capharnae^{ne}
B, capharneq; *D*, capharne *S*, capharneq; *FK*   urbem^{is} *EII*
 83 populus *T*¹ corr. *m.* 2   q^um (ue *a m.* 2) *T*   inicus *T*¹
 86 post nos *ras.* in *S*   ceu *A*, eu *L*¹*Z*¹*P*¹(?)   nos iam *cod.*
Arntz.   quis sis *ABCDZ*¹*V*, q^uis *F*, quis^{is} *e*is *m*   87 te
 sanctum *Parrh.*   loqutus *A*, loquitur *D*   88 iacet *cod. Arntz.*
 torrente *g*   reliquit *TCE*¹*S*, relinquat *AL*¹*Z*¹*b* *Reg. 1 Cant. g*,
 reliquit *BP*¹

Pulsus et in uacuas fugiens euanuit auras.

- 90 Sic etiam uariis finem languoribus esse
Fecit et exclusos semper reticere coegit
Daemonas ac talem prohibet se pandere testem.
Olim quippe ferox et nigrae mortis amator
Ille nocens anguis, deiectus culmine caeli
95 Cum pompis sociisque suis omnique nefandae
Agmine militiae, Christum, quem nouerat illic,
Conspicit in terris, uelamine carnis opertum,
Et gemit esse homini dominum uirtutis amicum.

- Dumque Tyri transgressus iter, Sidonia rursus
100 Arua legens, placidas Dominus calcaret harenas,
Curauit gemino miserum spiramine clausum,
Qui uocem non ore dabat, non aure trahebat,
Sidereaque manus ruptis penetralibus omnes
Adtactu patuere fores, laetusque repente

89 cf. Verg. Aen. IX 658

89 uacuu^a *T*   90 langoribus *TAE¹Z¹ Ald.*   91 clusos *T*,
excelsus *A*   fecerat et clausos *Ott. 2*   reicere (t a m. 2) *b*
cogit *A*   92 demones *corr. in demonas C, demones FS, demonas*
P corr. in -es   tali ex talem *E²P²Rb*, tali *O Reg. 1Ald.*, uilem
l 2   prohibet *TLZ¹P*   condere *E*   testae *E*, teste* (*m*
eras.) *P*, teste *Rb*, testi *Ald.*   93 ollim *A*   94 angues *b*
lumine *A*, culmina *T¹*   95 omneq; *L¹Z¹P¹*   96 quem Christum
n. Parrh.   97 uelaminae *T*   98 et gemit *T* dum gemit *m. 2*
s. l., et gemet *A*   ami*cum *PZ*   99 dumque] *euan. in T*,
dum *Ag*, cumque *cod. Arntz.*, qumq; *d*   tiriae *A*, tyri* *b*
transgres^{uus} *T corr. m. 2*, transgress^{us} *D*   sidoniaq; *A*   100 arua^z
(*z* transiens elegens) *A*, arua* (*s eras.*) *E*   calcauit *T¹ (ut uidetur)*
AC (z calcarat s. l. m. 2) *Rb¹*, cala*r& *K cf. Pros.*   haerenas
K   101 cu*r^orauit *K*   geminum *T¹ corr. m. 2*   miserum ge-
mino *D*   clausus *T*   102 nec *Parrh. aliquae*   trahibat *T¹Z¹*,
trachebat *A*   103 sideræqæ *A*, sideriaeq; *F¹H²*   penetra*libus
Rb   omnis *Z¹*   104 at·tactu *T*, a tactu *ABCG¹S^b*   letosq-
(*u a m. 2*) *T*   reppente *A*

- 105 Audirique loquens meruitque audire loquentes.
 Tu quoque uirtutis sensisti munus erilis
 Procumbens oculis, cuius in lumine Christus
 Expuit et speciem simulatae mortis ademit.
 Hinc maiora docens populos caelestia uerum
- 110 Se reserat sermone Deum turbasque frequentes,
 Quae nimis intruerant, cupiens uitare parumper
 Stagna petit paruaque sedens in Simonis alno,
 Litore sistentem firmabat ab aequore plebem.
 Et dictis iam finis erat; tunc altius actam
- 115 In pelagus iubet ire ratem uastoque profundo
 Retia dimitti piscantia, quae nihil omnem
 Claudere per noctem uacuo potuere labore.
 Simon paret ouans et aquosis gentibus instans

115 cf. Verg. Aen. XII 263

105 audireq. *T*¹ corr. m. 2, audirⁱ*q. b meruit (que om.) *AB*¹
 loquentem *Parrh. sched. Poelm.* 106 sensisti uirtutis *E Parrh.*
 hirilis *A*, ^herilis *E*, herilis *TBDSY* minus *P* 107 in cuius
cod. Arntz. lumine *TACGLZ*¹ *cod. Arntz.*, lumina *rell. cf.*
Pros. 108 exp^uuit (a *eras.*) *D* et om. *T*¹ simulate *T*
aliquae, simulate *RV* adimit *Ab*¹ 109 hic *F*¹ uer-
 bum *Tb* (*fere eras.*), uerum (i a m. 2) *L* 112 paruoq; *AGH*,
 pau^ra^r (q. a m. 2) *B* Simonis in nauⁱ alno *A*; *Arev*: paruaque se-
 dens in Simouis alno *meliores nostri mss. cum multis editis* simonis
 in *RS* in puppe magister *De g* aluo *Parrh.* parua residens-
 que S. i. a. *Ald.* 113 formabat *Poelm.* 114 actam (a₂ ex u) *T*
 115 pelagos *T*¹ (us corr. m. 2) *L*¹*Z*¹*P*, pilagus *A* ratem s. l.
*T*² uastoq^{ui} (ui a m. 2) *T*, uast^oq; *KL* nonnulli ratim
Arev. 116 ritia *T*¹ dimiti *A*, demiti *B*, demitti *T*²*DS* cf.
Pros. q^{uo} (uæ a m. 2) *T* 117 potiere *L*, patiere *Z*¹ corr. m. 2,
 potuere in *ras. P* uano *Barth. Adv. XVIII 2* labore* (m
eras.) *TZ*¹*P*, laborē *L* 118 Simon (m a m. 2) *T*, Symon *E*²*GH*,
 Simo *Ald.* parat *S* equosis *A* post aquosis, in *eras. in*
Z gentibus (‘ † piscibus m. 2 in *mg.*) *K*

- Linea claustra iacit tantumque inmanis apertos
 120 Impleuit captura sinus, ut praeda redundans
 Turbaret geminas cumulado pisce carinas:
 Nam socia stic puppis erat. sic maxima saepe
 Gaudia non ferimus propensaue uota timemus;
 Quodque Deo facile est homines optare nec audent.
 125 Talibus insignis uirtutibus ibat in urbem,
 Quae sit dicta Naim, populo uallatus opimo
 Et grege discipulum, miserum cum comminus ecce
 Conspicit efferri iuuenem gelidumque cadauer,
 Pluribus exsequiis et inani funere passum
 130 Triste ministerium, cuius sors inuida matrem

130 cf. Verg. Aen. VI 223

119 linia *AF* claustra] clathra *Arev. coni.* iacet *T*, iæcit
A tamq; † tantū *A* apertus *K*¹, apertos *corr. in Z*
 120 cap**tura *B*, post sinus: captura *eras. in P* 121 cūmulato
G, comulato *Z* 122 ¹stic (i *m. 2* add.) *TLZP*, isti^o *EF*, istic
 (isti *in ras. m. 2*) *R*, istic *rell.*, illic *ed. Lips.* pupis *AF*
 123 propinsa; *T¹Z¹P¹R¹*, perpensa; *O* timemus (i *in ras. e*) *T*,
 tenemus *Poelm. et Fabr.* 124 est] *om. A* hominis *T¹ corr.*
m. 2 non *ST¹ cf. s. I 10* 125 ^urbem *PZ*, urbem (u *in ras.*) *L*
 125 et 126 *transpos. K¹ corr. m. 2* 126 est quae *S* sic *E¹*, sit
c, fit *Parrh.*; quae est uel qua erat *coni. Wopk.*, at *cf. Mommseni indic.*
Jordan. p. 183 na'm (i *a m. 2*) *TL*, na'm *EK*, naym *C*, na^{im}
Z, *in ras. scr. P²*, naum *Parrh. sched. Poelm.* uallatus *A*, iam
 l&us (uallatus *s. l. m. 2*) *LP*, uellatus *m. al. in ras. Z*, uelatus *O*
sed fort. prius fuit uallatus opimmo *B* 127 discipulum (v *a*
m. 2) *T*, discipulo *P*, discipulo *LZ¹OR Reg. 1* misserum *A*
 cum] *om. A*, tunc *Poelm.*, dum *Arntz. ex quodam manuscr.* co-
 minus *CDP²RT*, comminos *K*, cōmunis *F¹ corr. m. 2* 128 con-
 specit *M*, Ionspicit *F* efferri *P*, et ferre *MT¹ (corr. efferri m. 2)*,
 efferri *H¹*, offerri *O*, afferri *Poelm.*, efferri *rell.* 129 plureb: *M*,
 pluribus *E* exsequis *A*, exequiis *BCEF²HLLRS*, exequis *K*
 inamⁿⁱ *B corr. m. 2*, inani *E* passim *K*, passum *ex passim Reg. 1*,
 -sum *in ras. R²* 130 tristem *MT* cuius (s *eras.*) *E*

Iamdudum uiduam gemina uiduauerat urna.

Nec remorata diu pietas, inimica doloris,

Auxilium uitale tulit tactoque feretro

'Surge' ait 'o iuuenis'; parensque in tempore dicto

135 Mortuus adsurgit, residensque loquensque reuixit

Atque comes genetricis abit: nam funere torpens

Et licet amissae passus discrimina uitae,

Non poterat famulus Domino clamante tacere

Nec uita praesente mori. mox agmine uerso

140 Deponens trepidum reciduo tramite luctum,

Candida felicem reuocauit pompa parentem.

Nec tibi parua salus Domino medicante, Maria,

Multiplici laesum curauit uulnere sensum,

Quam fera septenis rabies inuaserat armis,

137 cf. Iuuen. II 523

139 cf. Verg. Aen. XI 412, 684

- 131 uiduerat *L* corr. *m. 2* $\dot{\iota}$ urna orba *A*, $\dot{u}$ na* (s *eras.*, r *a*
m. 2) *Z*, $\dot{u}$ rna *b*   post urna, fors *eras.* in *P*   132 remorata (*exp.*
m. 2) *A*, rememorata *LZP*, remota *S*   dolori *C* cod. *Arntz.*
Cant.   133 uitalae *MT*¹ (*a*, *eras.* *m. 2*)   dedit *D*   tactuq. *MT*¹
Reg. 1   feretro* (um? *eras.*) *M*   134 surge ait] ge ait *ferē euan.*
in *M*   dico *L*, $\dot{d}$ i** *Z* corr. *m. 2*, $\dot{d}$ ito *P*   135 adsurget *T*¹
corr. *m. 2*   risidensq: *M* $\dot{r}$ efixit *A*   136 adq: *MTEZb*
comis *MT*¹ corr. *m. 2*   genetricis *MT*¹, genetricis *plerique*   genetricis
comes *S*   habit *MT*¹, obit *A*, abiit *C*, hab& *b*, $\dot{h}$ abit *c*   nam]
non *C Parrh. sched. Poelm.* $\tilde{t}$ pens (or *a m. 2*) *F*   137 amisse
MT alii, amissae *A*   en licet *nonn. editt.*, ilicet *Fabr.*   138 fa-
molus *M*   tacere* (t *eras.*) *MT*   139 mori* (& *a m. al.*) *F*
140 depones *B*   tripidum *A*   reciduu *M*, recidium *T*¹ corr.
m. 2, rediu*uo *A*, rediuuio *O*   tramit* *Z* corr. *m. 2*   ductum
M   141 ponpa *E*, turba *Heinsius et Gronovius*   142 nec (*a*
m. 2) *T*   143 in *mg. sup. add. M*²   multiplici *ex* multiplice
K   laeso *MT*¹, lessum *A*   curare *MT*¹ corr. *m. 2*, cur*auit (u
eras.) *G*   144 quem *AEFG*¹*O*(?) cf. *Pros.*   septeni *L*¹*Z*¹
rauiis *MT*¹ corr. *m. 2*   rabies septenis *A*   inuaserat *A*

- 145 Daemonico cuneata globo; sed squameus anguis
 Imperiosa sacri fugiens miracula uerbi
 Corde tuo depulsus abit uolucresque per auras
 In chaos infernae lapsus penetrare gehennae
 Septem ingens gyros, septena uolumina traxit.
- 150 Neue redundantem cumulado germine messem
 Exiguus Dominus sineret languere colonis,
 Discipulosque alios, quorum mens conscia recti
 Puraque simplicitas numero meritoque refulgens
 Aurea libra fuit, uelut agnos praecipit inter
- 155 Sanguineos properare lupos 'adsumite' dicens
 Tura potestatis, nullum metuatis ut hostem;
 Vipereasque minas et scorpion atque inimicae

149 = Verg. Aen. V 85

152 cf. Verg. Aen. I 609

156 cf. Luc. 10, 19

145 doemoni*co *R* daemoniconeata *MT*¹ cunnecta *A*, ^{iunc} cun**ta
E corr. m. 2, cunecta *G*, coniuncta *Reg. 1 g*, connexa *cod. Lips.*
 globu* *M*, globus *T* ^{scameus} squameus *A*, squa- *corr. in C* 146 im-
 periu (~ *eras.*) *M*, imperio *T*¹ (sa s. l. *add. m. 2*) *FGHOVb*, imperio**
Γ, imperio *KL*, imperiosa *m. rec. in Z*, imperio*sa (s *eras.*) *P*
*vers. in mg. scr. S*² uerbis *L*¹ 147 repulsus *T* habit *MT*, *post*
 abit *ras. in Γ* per] p. *T* 148 chaös (u a m. 2) *T*, ^h caos *A*
 penetralae *T* ^u inferni *L*² pulsus *L*¹*P*, lapsus *m. al. in Z*
 gegenne *A*, iehenne *D* 149 iungens gyros *A* ^h gyros *CEKLZ*
P 150 comolato *Z*¹, cumulate *Cant.* messem] me *corr.*
*T*² 151 sinirit uel sinerit *M*, siniret *T*¹, senerat *L*, ^{i e} sanar& *Z*
corr. m. 2, saneret *P*¹ ^e langore *M*, ^{us} langore (ue a m. 2) *T*
 152 discipulosq. *T corr. m. 2*, discipulos *CG*² alius *M*¹*T*¹ ^u men*
 (s a m. 2) *T* 153 simplicitas *A* numeroq; refulgens *A*
 meroteq; *E*¹ *corr. m. 2* refulgens] ens *ex ins M* 154 et 155 a m. 2
in M numerus *LXXII adpos. in T* uel *M*, lud *A* prae-
 cepit *MK*¹*L*¹*ZP* aure^a *G* 155 sanguineus — lopus *MT*
 156 timeatis *Poelm.* 157 uiperiasq; *A* ⁱ m**nas *L*, moenas
*Z*¹*P*¹ scorpium *A*, scorpion** *LR*, scorpiones *P*¹*Z*¹, scorpionum
*BDE*²*F*²*GH*², scorpium** *S cf. Probi art. min. p. 551 K.* adq; *M*
TE inimice (a m. 2) *M*, inimic*a (e *eras.*, a a m. 2) *T*, inimicae
Γ (corr.) H, inimica *ACDFGKLZ PRSTb sed cf. Pros.*

- Omnia uirtutis sensu calcate fideli:
 Nulla meis famulis feritas aduersa nocebit.
 160 Nec tantum hoc gaudete, uiri, quod spiritus ater
 Subiaceat uobis, quantum quod nomina uestra
 Scribat in aeterno caelestis littera libro'.
 Ius est quippe Dei uitam praeponere factis.
 Nam merito cessante bono miracula nil sunt,
 165 Quae faciunt plerumque mali, quibus arbiter orbis
 'Nescio uos' dicturus erit, 'discedite cuncti
 Artifices scelerum, rebus qui semper iniquis
 Diuinum simulastis opus'. sic tempore Moysi
 Carminibus quidam uanae Memphitis in oris
 170 Signa dabant non sponte Dei, sed imagine falsa
 Visibus humanis magicas tribuere figuras.

160 cf. Iuuen. II 45

166 cf. Matth. 7, 23

158 uirtuti *C²P*, uirtuti^s *E*   sensu *M*   159 famulis ad-
 uersitas n. *A*   ueritas *m¹*   160 hoc *om. MT¹R¹*   gaudite
M¹T¹, *gaudete (a *eras.*) *A*   q^{uod} *Γ* *corr. m. 2*, quid *ed. Spir.*
 a*ter (l *eras.*) *C*, acer *Z*   161 subiciat *Ab ed. Spir.*   162 scri-
 bat *MTE¹Gb¹g*, sp scripta *A*, scribta *LZ* (sit s. l. m. 2), scripsit *pleri-*
que, scribit *nonn. rec.*   aeternū *M*, aeternum *T*, etherio *e*   cae-
 lesti *A*   litera *BE*   163 est] et *MT¹*   quippe*e (a *eras.*) *T*
 dei] a] dō *P in mg.*   165 faciunt] *euan. fere in M*   plerique *B*
 urbis *MT¹*, orbēs *L*   166 nestio *A*   dicturus *~ A*, dictus
 erit *D*   discidite *M*, dīcedite *Γ s a m. 2*, descēdite *L*   *vers. a*
m. 2 add. in B   167 artefīcis *T¹ corr. m. 2*, artificis *T¹*   rebusq;
L¹Z¹   168 simolastis *T*, simulatis *AO Reg. 1*, simulātis *L*, simi-
 lastis *E¹G* (*sed corr.*) *V*   temporā *Z corr. m. 2*   moysin *M*,
 moysē* (n *eras.*, e *corr. in i m. 2*) *T*, mosi *uel mosis uel mosae editt.*
 169 carnibus *M¹T¹*   uan* (e *uel o cras.*) *M*, uanē (is a m. 2) *T*,
 uane *BE¹K¹*, uanae *Γ¹LP*, uanō *H*, uana(?) *Z¹*, uanis *rell. cf.*
Pros.   nīmfītis *L*, memfītis *plerique*   horis *MT*   170 da-
 bat *A*   falsi *Parrh. sched. Poelm.*   171 humanās *G*   mai-
 cas *SB¹*

Post Pharisaeorum cuiusdam principis intrat
 Clarificare domum, non escam sumere tantum,
 Ad quam tunc facili conuenerat ille precatu.
 175 Hic homo perspicuo distentus uentre tumebat
 Plenus aquae grauidamque cutem suspenderat aluus,
 Inclusam paritura necem; iam membra fluebant
 Aderescente sinu, miserosque infusa per artus
 Turgida perflatum macies tenuauerat aegrum,
 180 Inque uteri spatium totus conuenerat hydrops.
 Non tulit hanc speciem mundi Pater, et sua transit
 Sabbata non curans, hominem curare paratus
 Quem uoluit magis esse suum: nam sabbata propter

178 cf. Verg. Aen. VI 726, Stat. Theb. I 416 181 cf. Verg.
 Aen. II 407

172 phariseorum *M*, iseorum *T*¹ *add. m. 2* phariseorum, farisseorum
A, phariseorum *plerique* cuius^{dam} *LZP* 173 sumire *Z*¹,
post sumere *ras. 1 uerbi in H* 174 quem *rDF²HLZ PRTb²*,
 quem *K cf. Pros.* cū *S*, tū *b* facile *M*, facillae *T*¹, facileⁱ
KZ, facili* *L*, facilis *Reg. 1* praecatu *MT*, rogatu *S*
 175 hic (n *eras.*) *M*, nchomo *T*¹ lincho *m. 2 in mg. add.* perspi-
 cuus *MT* (s, *fere eras.*), dispicuo *A*, precipuo *b* 176 aqua *CD*
G (*supra 1 aquis m. 2*) *HR Cant.*, aqua^o *P*, aquis *SO*¹(?)*m*
 grauidaque *coni. Wopk.* quae *MT* al^{uus} (uus *a m. 2*) *T*,
 aluos *L¹Z¹P¹* 177 pa^rlliturā *M*, pa^rllitura* (*r a m. 2, m eras.*)
T inclausam *FGH* (*a₁ eras.*) *P* (*a₁ eras.*) 178 adriscente
*MT*¹, nam crescente *l* 177 et 178 *transpositi in K corr. in*
mg. sinu* *M*, sinu* (*m eras. fere*) *T* mise|ta roq: *M*
 (*ta fort. Ciceronis est cf. Prol.*), misserosq; *A* infussa *A*
a^ut^s M, artos *T*¹ *corr. m. 2*, art^s (*e eras.*) *C* 179 per flatu (flatu
euan. fere) *M*, perflatum uel per flatum *rell.*, inflatum *ed. Lips.* per-
 flatum acis *T* maci^es *F* tenu^u////at *M*, tenuerat *A*, tenu^uerat
B 180 inquo *T*, inque* (*m eras.*) *LZ* uteri^u//// atiu *M*, uter¹ *T*,
 uteris *A* spacium *G* ydrops *MT alii*, hidrups *A* 182 sabbato
T, sabata *B*, sublata *P* sabbata n̄ cubatá (*“ n̄ curans hominem c. p.*)
A curare] sanare *cod. Arntz.* para^utus (*r? eras.*) *M*, partos^u
 (*u a m. 2, fort. etiam a*) *T*

- Conditā sunt hominē, non est homo sabbatā propter.
 185 Tunc pius uimentem siccata corporis unda
 Iussit abire luem: fluuidus mox uiscera morbus
 Deserit et uacuae resident in pectore fibrae,
 Carnalemque lacum pestis lymphata reliquit.
 Coeperat interea Dominus Galilaea per arua
 190 Transgrediens sancto quoddam pede tangere castrum.
 Hunc procul ut uidere decem maculosa gerentes
 Leprosi portenta uiri, quos corpore foedo
 Discolor obscenis turpabat poena figuris,
 Praeceptor, miserere, potes namque omnia, Iesu'
 195 Clamantes dixere simul: tunc flexa potestas,
 Quae numquam pietate uacat, clementior infit:
 Ite, sacerdotum conspectibus ora referte.
 Cumque uiam peterent, subito mundata uicissim
 Mirantur sua membra uiri uariumque tuentes

186 cf. Verg. Ge. IV 446   189 cf. Iuven. I 450   194 cf.
 Verg. Aen. VI 117, Luc. 17, 13   196 cf. Luc. 17, 14

184 est] *om.* A et non homo Γ (χ̄ n̄ est *m. 2 s. l.*) GP² (χ̄ n̄ est
in mg.), propter non est *e*, sed non homo *Fabr.* *vers. in mg. add. m. 2*
in LZPef 185 pius M¹T¹ *corr. m. 2*, prius *Arntz. con.* uimen-
 tem M¹TG, *umentem H (*h eras.*), humentem *rell.* undam MT¹,
 munda A 186 iussit A habere (-ire *corr. m. 2*) M¹TV¹ *Poelm.*
 lū*em (c *eras.*) FP fluuidus MTΓCE²HL¹Z PR, fluidus *rell.*
 187 e^u uacuae M resident^u B febreⁱ KLZPb 188 locum A
 lymfata MT, liquata Γ¹, limfa*ta E, lymphata *plerique* reliquid M
 TCLZPS, reli*quit (*n eras.*) Eb *Fabr.* lymphatica liquit *sched.*
Poelm. 189 colllleperat A, coepit P¹ *corr. m. 2*, ceperat uel cae-
 perat alii gallilea M, galileae LPZ, galilea *plerique*
 191 maculosa T gerentes (es *ex is*) M 192 laeprosi MT, le-
 prosa D fedo uel foedo libri 193 obsenis AS turbabat
 K¹L¹Z¹ *cod. Arntz.*, turpat P¹, torpebat O 194 misere MTL,
 misserere A potens MT (*corr. m. 2*) 195 dixerunt MT¹ (*corr.*
m. 2) 196 carens^{uacat} T clementior *ex* clementius E² inquit
sched. Poelm. 197 referte] te *in ras. b*, referre *nonn. editt.*
 198 uia M peteren^t T (*t a m. 2*) mutata *m*, curata *cod.*
Arntz. 199 *in mg.* E uiri* P

- 200 Esse nihil sese pariter speculantur et omnes
 Explorant proprias alterno lumine formas.
 Ex quibus ut grates ageret pro munere tanto,
 Vix unus reduci conuersus tramite planta
 Sternitur ad terram Dominum uirtutis adorans
- 205 Atque sacerdoti uero sua protulit ora.
 Denique pontificum princeps summusque sacerdos
 Quis, nisi Christus, adest? gemini libaminis auctor
 Ordine Melchisedech, cui dantur munera semper
 Quae sua sunt, fructus segitis et gaudia uitis.
- 210 Cum residens caecus Timei filius illud
 Propter iter, Dominum per quod cognouerat ire,
 Vociferans crebro lumen clamore petisset
 Nec populo prohibente tacens, accedere iussus
 Ad Dominum palpante manu, uisumque recepit
- 215 Et nullo ducente redit. quam fortiter instat

200 nichil *B*, nil^{hi} *L*, nil *Z*^a se^{ss} (se s. l. a m. 2) *R* specu-
 lanter^u *ΓK* oms (e a m. 2) *R* 201 alterno] l a m. 2 *K*
 202 et^{ut} *M* gratias *A*, gnates^r *Γ* ageret] a a m. 2 *K* 203 unius
A mox unus *Wopk. coni.* tramatæ *MT*^a, trēmitæ *P* planta
MT^a*L*^a*Z*^a, planus *AT*^a, pronus in ras. *T*^a*K*^a*P*^a, pronus *rell. cf.*
Pros. 204 terras *b* dñm *A* 205 adq. *MTE* sacertoti
A protolit (?) *M* 206 sacerdos *M*^a*T*^a*K*^a 207 qui^s (s a
 m. 2) *MTb*, qui *Ag*, quis *rell. cf. Pros.* liuaminis *T*^a *corr. m. 2*,
 libraminis *A*, libanis *Z* *corr. m. 2* autur^c *M* 208 ordinem
LZ^a*P* mechisedech *M*, melcisetehd^h *T*, melchisedec *ABZ*, mel-
 chi sedhaec *E*, melchisedehc *P* 209 qui *A* sua s. l. *M*^a
T^a fructus segitis *M*^a*T*^a (segetis fructus *corr. m. 2*) *AF*^a*G*^a*K*^a*L*^a
Z^a *P*^a, segetis fructus *ΓH* uitis] is in ras. *M*^a 210 dum
cod. Arntz. thimei *BT*, tymeis *CDE*, timei *plerique*
 post timei ras. 2 uerb. in *P* 211 prope *A* iter s. l. in
TZ contigerat *A* xpm (xp a m. 2) *E* quod dñm *b*
 212 craebro *T* petiuit *Vl* 213 popo^{lo} *M* tacens] ns in
 ras. a m. 2 *M*, tacet *T* *cf. Pros.* adcedere *K*^a*L*^a*Z*^a iusus *A*
 214 manu* (m eras.) *TK* recipit *M*^a*TA*

Inportuna fides! quidquid res dura negarit,
Sola frequens uotis oratio praestat honestis.

Vnanimum panem sic ille petebat amicum,
Qui foribus clausis per opaca silentia noctis
220 Obnixeq;e diu confidenterque neganti
Vocibus adsiduis precibusque extorsit anhelis.
Praeteriensque uiae Dominus loca Samaritanae
Humanam flagrante sitim collegerat aestu,
Fonsque perennis aquae, modicam desiderat undam,
225 Vt biberet qua corpus erat. tunc accola gentis
Stans mulier, paruum puteo quae traxerat haustum,
Cum dare cunctatur periturae munera lymphae,

216 cf. Verg. Aen. I 563   219 cf. Verg. Aen. II 255, Ovid.
Met. VII 184   223 Ovid. Met. V 446

216 fidis *T*¹   inoportuna *A*   quicquid *M*²*T*² *alii*   dura]
u *in ras. a m. 2 M*   negaret *AL*¹*ZP*, negarit (e *a m. 2*) *T*, ne-
garit* *K*, negarit (it *in ras.*) *R*², negarat *C*, negabit *e*   218 un-
animem *CEb*, unianimum *G*   petibat *T*   219 clausis foribus
Parrh.   opaga *Z* corr. *m. 2*   220 obnixereq;: *M*¹ (obnexe corr.
m. 2), obnixerunt *T*¹ (*ut uid.*), obnixaeq;: *E*, obnixiq;: *L*¹*P*, obnixeq;: *T*
Reg. 1, obnixeq;: *b*   confidente*q· (s *eras.*) *T*   221 uocib;: // // // // // *is T*
assiduis] as *in ras. M*, asiduis *K*   praecibusq;: *MT*¹ *alii*, preci-
bus *K*   anhilis *L*¹*Z*¹*P*¹   222 ui*ae (t *eras.*) *T*   Samaritane
M   223 flagitante *P*   colligerat *MTT*¹*K*¹*LZ*¹*Pb*¹, collegerat
C, conceperat *cod. Arntz.*   224 f*onsq;: *M*   perhennis *BD*
aque *MT* *alii*   uⁿdaⁿ *A*   225 bi*beret (e *eras.*) *M*, beberet *T*¹
corr. m. 2, bberet (*b₁ ex u*) *A*   quia *M*¹*BL*¹*Z* (*ex ras.*) *RTb*,
qu a *T* (i *eras. ?*), partequa *A*, qua (i *a m. 2*) *EF*, qui *Parrh.*
cf. v. 278 et Pros.   224 et 225 *transpos. in m*   accula *AKL*¹*Z*¹,
acola *R*   226 paruum parua *A*   de puteo *D*   poteoq;: *T*¹
traxerat] x *in ras. E* fort. cs *fuit*, hauserat *T*   austum *MTF*¹*R*¹,
haustus *Reg. 1*   227 cunctetur *E*²   peritore *MT*¹   lymphe
MT, *uariant rell.*

Agnosceus propriam numero coniuge uitam,
 Orat inexhausti tribui sibi dona fluenti,
 230 Aeternam positura sitim, qua nemo carere
 Dignus erit, Domini nisi mersus gurgite Christi
 Percipiat placidas animae, non corporis undas.

Dumque sui media residens testudine templi
 Ore tonans patrio directi ad peruia callis
 235 Errantem populum monitis conuertit amicis:
 Ecce trahebatur magna stipante caterua
 Turpis adulterii mulier lapidanda reatu,
 Quam Pharisaea manus placido sub iudice sistens
 Cum damnare parat, plus liberat; omnibus illis
 240 Nam simul e turbis proprie sine crimine nullus
 Accusator erat, saxum qui missile primus

233 cf. Verg. Aen. I 505 s.   236 cf. Verg. Aen. II 403, IV
 136, I 497

228 agnoscesⁿ *A*   numero *M*, numero *A*   coniuge *A*,
 coniunge *P*   *vellem tamen per libros licere legi* paruam (? pra-
 uam) n. c. u. uel propriam n. c. culpam uel noxam *Wopk.*   229 *ora^t
 (h eras., t a m. 2) *MT*   inexhausta corr. in -ti *M*, inexhausta *T*¹
 -ti corr. m. 2, inexhausti *AKL¹Z¹P¹R*, inexhausti* (s eras.) *C* cf. 227
 periturae munera lymphae   fluentis (s a m. 2) *CE*   230 posi-
 tura* (m eras., t in ras.) *T*   carer& *K¹* (corr.) *L¹P¹Z¹*   231 nⁱ
 submersus *A*   232 pr^eicipiat (e a m. 2) *K*   placidos *M*, -la- in
 ras. in *G*   qua corporis *C*   undam *T¹* corr. m. 2   233 cumq;
S Cant. cod. Arntz.   sui* *F*   resedens *A*   media residens
MTOSYb, residens media *rell.*   medii *V*   234 thonans *MT*
 a^d peruiae *M¹*   235 montis *M* ex corr., mentibus corr. in monitis
T¹ cf. *Pros.*   p. c. monitis amicis *e*   236 traibatur *T¹* i in e corr.
 m. 2, trachebatur *A*   237 mu*lier (l eras.) *A*   lapida *L¹Z¹P¹*
 238 quum *sched. Poelm.*   aduterii *I* corr. m. 2   farissea *A*, fari-
 sea *FG*, pharisea *pler.*   placido xpo *A*   239 dum *C*, cum corr.
 in con in *E*, in ras. in *Z*   contemnare *A*, condemnare *K²L²OSY*
Reg.² 1 b   damnare] dam- ex corr. in *FG*   parat *M* (a₂ a
 m. 2) *T*, paret *T²* *Reg. 1* cf. v. 227   240 e] et *M¹T*   e tur-
 bis] e t in ras. *LZ*   cremine *A*   241 accusator *A*   qui*
F   missilae *M*, missil*e (a eras.) *T*, misile *ΓABHK¹P*, mile *F*
 corr. m. 2   prim** *B*

- Sumeret obscenae feriens contagia moechae.
 Nec poterat quisquam fistucam uellere paruam
 Ex oculo alterius, proprio qui lumine grandem
 245 Sciret inesse trabem. profugus sic ille recessit
 Impetus et clemens donat sententia culpam,
 Iam non peccandi sub condicione solutam.
 Nam uomitum quicumque suum canis ore relambit,
 Nec ueterem studet hic ueniam nec habere futuram,
 250 Huius damna tenens, huius compendia perdens.
 Inde means genitum cernit considerare caecum,
 Qui male praegnantis dilapsus uentre parentis
 In lucem sine luce ruit. tunc sanguinis ille
 Conditor humani mundique orientis origo,
 255 Imperfecta diu proprii non passus haberi
 Membra operis, natale lutum per claustra genarum
 Inliniens hominem ueteri de semine supplet.
 Nec uisum tamen ante capit, quam uoce iubentis

- 242 obscaenae *TDH*, obscene *ACBKL* fugiens *cod. Arev.*
 moeche *T*, mechae *ATCHST*, michae *E*¹, mæche *KR*, meche *P*
 243 fistucam *MTR²ADF¹KP¹Z*, festucam *rell.* euellere *Fabr. aliique*,
 pellere *cod. Almelov.* 244 oculo *ex oculo M* luminae *T*, in lu-
 mine *Parrh.* 245 trauem *MT¹* profugus] *us in ras. K* 246 cle-
 mentia *S* (sententia *s. l.*) *e* culpe *L¹Z¹*, culpæ *P* 247 condicione*
 (m *eras.*) *T*, dicione *A* 248 canis *s. l. L²P²*, sui more *Z¹ corr. m. 2*
 249 studit *T¹* hic ueniam studet *Gb* 250 da*na (n *eras.*) *K*
 ferens *Cant.* compendia] *a a m. 2 K* perdit *Parrh. sched.*
Poelm., pendens *Barth. cum suo ms.* 251 inde means] *in mg. denuo*
scripsit T² inde genitum means // considerare // cecum cernit *C*
 consiere (d *a m. 2*) *K*, consere *A*, consedere *LKP*, consistere *Parrh.*
 252 prignatis *M*, prignantis *TA* delapsus *ACG²F²PSO*, dilapsus
rell., lapsus de *T¹* parentes *T¹ corr. m. 2* 253 illae *T*
 254 conditus *M¹ (corr. m. 2) T* humanis *MT* imago *g*
 255 proprii* (s *eras.*) *F* habere *M (corr. m. 2) T²AL¹b*, haberæ *T*
corr. m. 2 256 natalae *MT¹* claustra *G¹* 257 inliniuit *A*
 homini *MT*, hominēq; *A* ueteri] *i ex u A* supplit (*corr. m. 2*)
M¹T 258 ui*sum (s *eras.*) *E* iubentes *M¹ corr. m. 2*

- Accepta Domini Siloam uenisset ad undam
 260 Et consanguinei tutus medicamine limi
 Pura oculos fouisset aqua. mox ergo gemellae
 Vultibus effulgent acies tandemque merentur
 Ignotum spectare diem. cognoscite cuncti,
 Mystica quid doceant animos miracula nostros.
 265 Caeca sumus proles miserae de fetibus Euuae,
 Portantes longo natas errore tenebras.
 Sed dignante Deo mortalem sumere formam
 Tegminis humani, facta est ex uirgine nobis
 Terra salutaris, quae fontibus abluta sacris
 270 Clara renascentis reserat spiramina lucis.
 Bethaniaeque solum repetens intrarat; ibique

267 cf. Verg. Ecl. VI 36

- 259 acceptam *TL'Z'* siluam *M'TZ'*, Syloam *DHT*, Siloe *cod.*
Arntz. uenisset *A* ad s. l. *KL²P²R²* 260 consanguinei (*g eras.*)
A, cumsanguinei *D* totus (*corr. m. 2*) *TPZO*, tutus *Γ¹E¹K¹* (*ut ui-*
detur) *R*, ^{tu}foetus *L* (*f fort. corr.*), foetus *A*, fetus *rell.*; fultus *c²*, lotus
coni. Arev. cf. Pros. ueni ^{limi}*P²*, lini *Cant.* 261 p^aura (*l eras.*) *C*
 lauisset *cod. Arntz.* aqua* (*m eras.*) *MT*, aq; ^a*F* gemellae
M, gemellis *AF¹* 262 effulget *A* meretur *G*, uidentur *cod.*
Arntz. 263 *supra* spectare *uelut glossa* uidentur *in M* expectare
ΓF (*l spectare m. 2 s. l.*), expectare *G*, spectare *L* cuncti] s. l.
Γ² 264 mistica *plerique* deceant *m* quæ *L'Z'P* 265 pro-
 l^aes (*a eras.*, s *a m. 2*) *M*, prolæ *T*, prolis *K¹L¹*, *in ras.* *P²*, plebs
g misere *M et alii*, miserere *T*, missere *A*, misera *P* defaetibus
M, defitibus *T*, defoetibus *ATBFHb*, defetibus *KL*, de fetibus *Ott. 2*,
 de faecibus *Parrh.* euuae *MT¹*, eue *A*, aeuae *plerique* 266 por-
 tantis *T* liongo tenebras errore *A* 267 sedignante *L* dñ
M¹T sumire *Z¹ corr.* carnem *m* 268 tigminis *T¹ corr.*
m. 2 de uirgine *Fabr.* uobis *Ott. 2* 269 q; *M* (*quæ corr.*
m. 2) *T* post fontibus, q; *eras. in MT(?)* fonte—sacro *L*
ex corr. abluta (*u a m. 2*) *M*, ablata *T*, post abluta *ras. 1*
uerbi in Γ¹, oblita *Fabr.* sacris *MT* luta sacratis *O²*
 270 clarè *K corr. m. 2* clausa renascenti—luci *coni. Wopk.*
 reserat spirat *A* 271 bethanieq; *MT al.*, bethaniae inde *Fabr.*
 solo *MT* repetiens *A* intrauerat *A*, intrarat *ex corr. F*,
 intrat *L'Z'P¹*, intrabat *c* ubiq; *m*

- Lazarus occidua tumulatus sorte iacebat
 Iam quarto sine luce die claususque sepulchri
 Marmore corruptum tabo exalabat odorem.
- 275 Flebant germanae, flebat populatio praesens,
 Flebat et Omnipotens, sed corpore, non deitate
 Exanimosque artus illa pro parte dolebat,
 Qua moriturus erat; lacrimis impleuit amicum,
 Maiestate Deum. quid credere, Martha, moraris?
- 280 Quidue, Maria, gemis? Christum dubitatis, an unum
 Possit ab infernis hominem reuocare cauernis,
 Qui dabit innumeras post funera surgere turbas?
 Ergo ubi clamantis Domini sonuit tuba dicens
 'Lazare, perge foras': magno concussa pauore

284 cf. Verg. Aen. XII 411

- 272 et*omolatus (h eras.) *M*, thomolatus *T*¹ ut uidetur sorde
C, sorte (s corr.) *D*, morte *e* 273 quartus dies *AL*¹*Z*¹*P*¹, quarta
K luc*e (a eras.) *T* diem *M*¹*T* saepulchr///// *M*, se-
 pulchrum *T*¹, sepulchri omnes fere sepulchri claususq; *C*
- 274 correptum (u corr. m. 2) *P* exalabat omnes fere, exha-
 larat *V* cod. *Arntz.*, exsuflauerat *e* hodorem *T* 275 germane
TA al. flebat** (et eras.) *S* populus *A*, populus quoque
Parrh. in Emendatis 276 noⁿ (n a m. 2) *K* deitate* (m eras.)
T, dietate *A* 277 exanimosq. *MTADOZ*¹, exanimesque *rell.* artus]
 u in ras. *M*, artos *T*¹ corr. m. 2 278 lachrimis *T* lacrimis-
 que *ΓABFHKS* implebat *DFL*¹*PRZ*¹*T*, compleuit *Cant.* cf.
Pros. 279 magestate *MCm*, magestate* (m eras.) *T* maistatis
 dnm *A* dñi *D* marta *MB*¹*F*¹ 280 quid^{ue} *M*, post h. v.
 ras. 1 uerbi in *E* xp̄s^m b, Christo *O*¹, Christus *Reg.* 1 *Parrh.*
- annū (u a m. 2) *A* 281 possæt *A*, ponet *Sc*, posse *Al* inferis
*Γ*¹*A*, inferis *F*, inferni *K* *Cant.*, infernis (s a m. 2 add.) *LZ*, inferni^{na}
P corr. m. 2 cateruis *Parrh.* 282 quid habit *MT* formas
cod. Arntz., turmas *sched. Poelm. Ald.* innumeris turbis *potuisse*
scribi ait Wopk. 283 sonuit] o ex e *E*, consonuit *A* dicens]
 s in ras. *K*, dicentis *L*¹*Z*¹*P*¹ 284 confusa *F* † incussa in *mg.* m. 2,
 concusa *L* pauorem *M*¹*T*

- 285 Tartara dissiliunt, herebi patuere recessus,
 Et tremuit letale chaos, mortisque profundae
 Lex perit, atque anima proprias repente medullas
 Cernitur ante oculos uiuens adstare cadauer.
 Postque sepulchralem tamquam recreatus honorem
 290 Ipse sibi moriens et postumus extat et haeres.
 Vtque cadauca uagi contemnens culmina saeculi
 Monstraret se rite Deum, non curribus altis,
 Qui pompae mortalis honor, rapidisque quadrigis
 Puluereum sulcauit iter nec terga frementis.
 295 Ardua pressit equi, faleris qui pictus et ostro
 Ora cruentatum mandentia concutit aurum :

285 cf. Verg. Aen. VIII 242

295 cf. Verg. Aen. IV 134

285 tartara *H*, tharthara *K*, tarthara *L* dissiliunt *AG*¹
 herebi aerei *A*, herebi *plerique*, erebi (*e*, *corr.*) *B*, aerebi *Z*, **erebi
P (et? *eras.*) recessus *T*, census *A* 286 et tremuit *MTA*
CG (*ex corr.*) *L*¹*PS*, extimuit *ex* extremuit *K*, extremuit *rell. cf. Pros.*,
*fort. e*xtremuit *cf. Neue Forml. II 768* laethale *M*, laethalae *T*,
 loetale *ABEDGHK*, laetae *L*, mortale *g* chaos *M*¹*T*¹, chaos *A*, cos
*P*¹ 287 atque] *t a m. 2 M*, adque *T* propria *F*¹, primas *coni.*
Burm. repente *M*¹ (*repetente corr. m. 2*) *TBF*¹*C*¹*F*¹*LZPTO*¹*V*, *re-*
pe*tente *C*, *repetente in ras. K*² *cf. Pros. et supra I 40* repente temet
 illas *E*¹ *corr. m. 2* medullis *CH*, medillas *L*¹*ZP*¹ 288 uiuens]
 ens *in ras. 2 litt. T*², altera syllaba incerta *in M fort.* uiuum fuit
cf. Pros., uiuens (*s a m. 2*) *Z*, uiuum *c* adstare] *ad a m. 2 in T*,
 ad alio atramento *scr. in M* 289 postque] *e in ras. M*², post-
 quam *T*¹ *corr. m. 2* sepulchralem *plerique* tandem *c (in ras.)*
Reg. 1 Fabr. 290 postremus *A*, postunus *D*, posthumus *FH*¹*Sb*¹
 exstat *ADGR* *eres (*h eras.*) *K* heris *P* 291 seculi *ACDE*
FR 292 monstrare *Cant.* si *M*¹*T*¹, se** *K* 293 qui***
 (*ppe eras.*) *A* pompae est *Ald.* honore *A* rabidisq; *T*
 295 praessit *MT alii*, psit *A* aequi *MT*¹*KL*¹*PZ*¹ faleris
plerique pectus *A*, pictis *Z* 296 ore *Γ*¹*DGF*² (*in ras.*) *GP*¹
*RZ*¹*b*, ore *L*, ora uel ore *K* cruenta *A* mandentia *M*,
 mendentia *E*¹, mandendo *Γ*¹*DGL*¹*ZP*¹*Rb*, mandendo *F* (*n a m. 2*),
 man***dentia (*dentia in ras. a m. 2*) *K* ore mandenti *Vat. 2 Parrh.*
cf. Pros. auro *MT*² *in mg.*

- Sed lento potius gestamine uilis aselli
 Rectori suffecit honos, leuis ungula cuius
 Vt tanto sessore decus mirabile portans
 300 Nobilior sub fasce foret, non illius inpar,
 Qui patulo Christum licet in praesepe iacentem
 Agnuit tamen esse Deum. plebs omnis adorans
 In solido molles subiecit tramite uestes.
 Dicite, gentiles populi, cui gloria regi
 305 Talis in orbe fuit? cui palmis compta uel umquam
 Frondibus arboreis laudem caelestibus ymnis
 Obuia turba dedit? Domino nisi cum Patre Christo,
 Qui regit aetherium princeps in principe regnum.

309 Cui sanctus semper conregnat Spiritus aequae.

300 cf. Verg. Ge. III 347

297 putius *A* gestaminae *T* asselli *A* 298 rectoris
ATFH rectoris uffecit *E* suffecit] uf *add.* *T*², sufficit *ATK*
LZ'PR'S honus *MT'ACF'G'ZR*, onus *L*, hon^{os} *K* laeuis
T 299 sesore *A* mirabil*e (a *eras.*) *T* 300 nubilior *A*,
 mobilior *Wopk. coni.* non uilior illo *sched. Poelm.* sub] sed
g faschae *M*, fasc*e (a *eras.*) *T*, uasce *A* foret* († *eras.*) *A*
 301 patu*lo (m *eras.*) *E*, patula *Nebriss. coni.* p̄sepi *ATP*
 302 d̄m s. l. *A*² pleb^s *M*, pleps *AB* adorat *S* † adorans *in*
mg. 303 in solito *ATLP²T* *Reg. 1 b*, -do *in ras.* *K* mollis *M*¹
*T*¹ uestes] s, *in ras.* *T*² fuit fort. vestem 304 gentilis *T*¹
corr. m. 2 305 talibus *M¹T¹* (*corr. m. 2*) urbe *MT*¹ cumpta
*T*¹ palmis c. iuuentus *Parrh. sched. Poelm.* 306 frondibus] i *in*
ras. *M*², frundibus *T*¹ *corr. m. 2* laudes *Oc* ymnis *MTBHLZ*
R'SYb, imnis *A*, hymnis *rell.* 307 obia *AT*¹ xp̄m *T*¹ *corr. m. 2*
 308 etherium *M*, aethereum *T²ABCFG²H¹Y*, &herum (e a *m. 2*) *K*
 regum *E*, reg^{num} *F* sequitur Cui sc̄s semper conregnat sp̄s aequae *in*
DG²O Ott. 2 codd. Arntz. Arev. (in mg.) Spir. Poelm. Fabr. EXPL
LIBER ·III· INCP LIBER ·IIII· NOVI TESTAMENTI M, EXPL· LIB· III·
INC· LIB· QVARTVS· EGO ABVNDANTIVS HVNC LIB CONTVLI T, EXPLICIT
PASCHALIS CARMINIS LIBER SECVNDVS. INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI TERTII

EDEM OPERIS (f. 11^a) INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER TERTIVS *I*, ex-
 plicit æuangelii liber -III- incipit liber -III- *A*, EXPLICIT SEDVLII
 PRBI LIBER TERTIVS NOVI TESTAMENTI. INCIPIT QVARTVS *B*, INCIPIT
 LIBER TERTIA (sic) IN NOVO TESTAMENTO DE DICTIS EVVANGELISTE IN
 NOMINE DNI CARMEN SEDVLII VIRI ELOQVENTISSIMI GRAMMATICI POE-
 TAE *C*, EXPLICIT TERTIVS - INCIPIT LIBER QVARTVS *ES*, EXPLICIT
 LIBER TERTIVS SEDVLII - INCIPIT LIBER QVARTVS - ORAT XPS AD PA-
 TREM *F*. EXPLICIT SEDVLII LIBER -III- INCIPIT EIVSDEM V. *G*, EXPLI-
 CIT PASCHALIS CARMINIS LIBER TERTIVS *H*, EXPLICIT PASCHALIS CAR-
 MINIS LIBER SECVND - INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER -III- *K*, EX-
 PPLICIT LIBER II: - INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIB -III- *L*, Expl.
 LIB -III- INCIP LIB -V- *P*, EXPLIC LIBER SECVNDVS - INCIPIT LIBER TER-
 TIVS *R*, EXPLICIT LIBER III: - INCIPIT LIBER -V- SEDVLII PRBI *Z*, INCI-
 PIT LIBER TERTIVS NOVI TESTAMTI *T*

LIBER QVINTVS.

- Has inter uirtutis opes iam proxima paschae
 Coeperat esse dies, Domini cum gloria uellet
 Ponere mortalem uiuamque resumere carnem,
 Non aliam, sed rursus eam, quam munere plenam
 5 Lucis ab infernis releuans ad sidera duxit.
 Exclamansque palam 'pater istac memet ab hora
 Saluifica, sed in hanc ideo ueni tamen horam;
 Clarifica' dixit 'nomen tuum'. magnaue caelo

6 cf. Ioh. 12, 27. 28

1 uirtutes (*corr. m. 2*) *MLPZ*, uirtutis *ex* uirtutes *D* opis (e
a m. 2) *M*, opis *T*¹ *corr. m. 2* phasce *A*, pasche *S* 2 ceperat
uel caeperat rec. esse] ire *coni. Burmannus Sec. (Anth. uet. Lat.*
epigr. I p. 87) uellit (e *corr. fort. ex i*) *M*, uellit *T* (*corr. m. 2*)
A, uellit (e *a m. 2*) *L*, uellit (*l₁ in ras. a m. 2, i corr. m. 2*) *Z*, uelit
P 3 resumere* (t *eras.*) *T*, sumere *A* 4 *r^ursus (prorsus?
m. 1) *E*, rursu^m *G* 5 inferis *T²TA* uexit *T²TL²R Arntz.*,
 **duxit (xit *in ras.*) *K*, duxit (l uexit *m. 2*) *P*, ducat *Barth.*
coni. 6 ista* (c *eras.*) *M*, ista^o (i *in ras.*) *T*, ista *CBF²G²H²*
K²LZ¹T pa*lam (l *eras.*) *E* meme/////t *M*, memit *T¹ corr.*
m. 2 ab *MT¹* (in *corr. m. 2*) *ACG²O*, in *rell. cf. Pros.* ora *T*,
 hora *P* 7 clarifica *Cant.* hac—hora *MT¹* (hanc *corr. m. 2*)
 ueni* (t *eras.*) *MT* ideo tamⁿ ueni horam *P¹ corr. m. 2* post
 tamen *ras. in S* 8 nomenq; (q; *a m. 2*) tuum *c*, nomen pius *coni.*
Vonck., nomen nunc *Wopk.*, nomen tu *coni. Arntz.* nomenque
 tuum per (dixit *om.*) *Cant. Poelm.* (tunc *in mg.*) *Fabr.*, nomenque tuum
 inquit *Parrh.* altaque *Ald.*, diuinaque *uel* permagnaue (tuum
om.) *Wopk.*

- Vox resonans uenit per nubila: clarificaui,
 10 Clarificemque iterum. quid apertius est Patre teste,
 Caelo adsertore? ac nec sic agnoscere Christum
 Gens uoluit Iudaea Deum; pars esse ferebat
 Hoc tonitruum, pars angelicam crepuisse loquellam.
 O geus caeca oculis, o gens durissima corde!
 15 Num tonitruus potuit Christum, seu angelus ullus
 Auctorem generasse suum, qui nomine Patris
 Audito responsa daret? sed ab ore Tonantis
 Natum agnoscentis, populus quo crederet adstans,
 Vox emissa suo respondit consona uerbo.
 20 Annua tunc sacrae celebrans per munera cenae

9 uenit s. l. T^2 nube (la ut uid. s. l.) M , nubila A uenit
 iam clarificaui M , ubila clarificaui T^2 in ras. plur. litt. clarifica**ui
 (re eras.) A , clarificaui* (t eras.) K 10 clarificabo $CDFG^1HSO^1(?)$
 bm , clarificans cod. Arntz. m. 1, Parrh. est om. M^1T quid
 F^1 testae (a eras.) T 11 a*sertore (d eras.) M , asertore F
 hac fere eras. T , at nonn. rec. cum quibusdam editt. ac idem
 ualere ac sed confirmat Sittl l. c. p. 139 ac /// sic nec (nec a
 m. 2) Γ ne con. Gruner cognoscere Γ^1CKRST Cant.
 m 12 iudea MT cum plerisque gens iudea uoluit $\overline{dm}$ pars esse
 uolebat D deum] suum cod. Arntz. 13 tonitruum M , thoni-
 trum* m (u eras.) T , tonitrum (u a m. 2) Γ , tonitruum AP , tonitrum
 m in ras. 2 litt. LZ , tonitrum rell. cf. v. 15 et Neue Forml. I 350
 crepuisse A , increpuisse Reg. 1 loquellam $M^1T^1K^1L^1Z^1$ 14 ceca^{o gens}
 T^2 sequitur scaeca cordae T , corda^o P 15 num potuit A non
 Cant. gd cum nonn. editt., num] um corr. H tonitruus AL^1Z^1P ,
 thronitus M^1T^1 thonitrus corr. m. 2, tonitrus^u (u a m. 2) Γ , tonitrus] s
 a m. 2 K , tonitrus rell. siue nonnulli rec. et editt. 16 aucto**re
 (to eras.) A generasse* ($\sim$ eras.) A , generare V 17 auditure-
 sponsa MT^1 audita^o $KLPR$, audita Z dedit g thonantis
 MT 18 agnoscentes $E^1LZ^1P^1$, agnoscitis l quo* (d eras. M
 adstans (s, a m. 2) T 19 emissa A suum — uerbum MT
 suo^a (a a m. 2) Γ 20 adnuat M^1T^1 tunc] λ tum Γ^2 in $mg.$, tu
 G sacre T , sacra A caelebrasⁿ M , caelebraus T munere^b
 G caene M , caenae T

- Paschales ex more dapes humilemque magistrum
 Se faciens et grata suis exempla relinquens
 Adsurgit famulisque libens famulatus et omnem
 Linteolo adinctus tantum inclinavit honorem,
 25 Discipulis ut sponte lauans uestigia cunctis
 Nec Iudam exciperet, quem prodicionis iniquae
 Nouerat auctorem. sed nil tibi gloria, saeue
 Traditor, illa dabat pedibus consistere mundis,
 Qui sensu pollutus eras uelut omne sepulchrum
 30 Exteriora gerens albae uelamina formae,
 Sordibus interius foedoque cadauere plenum.
 Nec Dominum latuere doli, scelerisque futuri
 Prodidit auctorem, panem cui tradidit ipse
 Qui panis tradendus erat: nam corporis atque
 35 Sanguinis ille sui postquam duo munera sanxit
 Atque cibum potumque dedit, quo perpete numquam

32 cf. Verg. Aen. I 130

21 paschalis *M¹T¹*, pascales *AB* dapis *M¹T¹* magistrum
MT, ministrum *rell. cf. Pros.* 23 a*surgit (d eras.) *M*, at surgit
D libens] sui *in ras. m. al. G* famulatu*s (m? eras.) *M*,
 famulatur *BCEGHKOT* omni *A* 24 lenteolo *MT¹* (*corr.*
m. 2), lentiolo *A*, linthcolo *CS*, linteo *L¹Z¹P¹* prebuit (‘ in-
 clinauit) *K*, prebuit *L¹P¹*, inclinauit *Z² in ras.*, indicauit *R* 25 ut
 ‘sponte *K* labans *MT¹* (*corr. m. 2*) 26 exciperit *MAS*
 perditionis *Gb*, traditionis *L¹Z¹P¹* iniq: *M*, inique *T* 27 om.
D nihil *MT¹AF¹R* tibi sed nil *g* saeuae *KZP*, seuae
L 28 traditur *M¹T¹* ille *FP* nudis *Cant.* 29 sensu
 (*corr. in sensu*) *M* pullutus *A* erat *MT¹* (*corr. m. 2*), erat^s
B uelud *AST* omnes *D* sepulchrum omnes *fere* 30 dex-
 teriora (d a m. 2) *T* alb*e (a fere eras.) *T* uelamine *MT¹*
 (*corr. m. 2*), uelamina *ex corr. in ADFO Reg. 1* 31 sordidus
MTg int*erius (h eras.) *T*, interius *ex internus A* cadauere
G¹m plenus *Bg* 32 d̄m *D*, d̄m *F* doli; caelerisq; *E ex*
corr. 33 prodedit *M*, perdidit *b¹g²*, edidit *Parrh. sched. Poelm.*
 tradedit *M* 34 tradend; *F*, tratendus *D* adque *MT*, & *A*
 35 sanguinis (uinis *in ras. m. 2*) *T* sanxit *MTZ* 36 adq;
MT cybum *T y fort. ex ae* perpe-tem *M*, perpe^{tem} (*tem a*
m. 2) *T*, perpetuae *A*, pp&e *F² ex corr.*

- Esuriant sitianteque animae sine labe fideles:
 Protinus in Iudam, sedes ubi liuor habebat,
 Spiritus intrauit teterrimus armaque sumens
 40 In Dominum seruire dedit consurgere bellum,
 Pactus grande nefas quauis mercede: neque illi
 Culpa datur pretio, sed inhaerent crimina facto.
 Tantundem sceleris ter dena nomismata sumens
 Argenti paruo caecatus munere gessit,
 45 Quantum cuncta simul terrarum regna marisque
 Diuitias omnemque uagis cum nubibus aethram
 Si caperet, gesturus erat: neque enim bona mundi
 Sufficerent magni fuso pro sanguine Christi,
 Qui pater est mundi, qui fecerat hunc quoque nasci.
 50 Atque utinam sterili damnatus uentre nequisset

40 cf. Verg. Aen. VIII 637

37 aesuriant M^1T^1 (ent corr. m. 2) sitianteq; T^1 esurient
 sitientque ABC^2DEFGb , esuriunt sitiuntque C^1Sc post esuriant ras.
 in R labae MT fidelis MT 38 sedis M^1T^1 , sede*s (n?
 eras.) E libor L 39 deterrimus A 41 nactus A
 parua T^2 (in ras.) $BCDEFH^1KRSTb$, quamuis r^1 , parua quis A
 cf. Pros. mercede^{ne}q; (ne a m. 2) M, mercede A mercede^{ne} q///li
 (ne a m. 2) T nique P; plerique nostri mss. nec Arev. cf. L.
 Mueller de re metr. p. 396 illic A 42 praetio MT
 inherent MTA alii, sed haerent Reg. 2 cremina A, crimine^a P
 facta^o K 43 tan*tundē (d eras.) M, tandem r^1 , tm̄ A num-
 mismata A, numismata $BCGRS$; plerique nostri codd. numisma ex-
 hibent Arev. 44 argentoⁱ G corr. m. 2 caecat^{us} M, -at-
 fere euan. in T munera MT , munerae K 46 nobibus A
 a&herā A, a&ram FK , aethra V, aethrem cod. Arntz. 47 ca-
 peret] e_2 ex corr. M^2 , caperit L^1Z^1P enim] om. A bona]
 omā c 48 sufficerint $L^1Z^1P^1$ magno Cant. fusa T^1 corr.
 m. 2, fusso A pro fuso e xpsti M 49 qui* KZ (a eras.),
 qui s. l. L^2 fecit MT^1 (corr. m. 2) R, fecerit P^1Z^1 50 ad-
 que M^1TE^1 sterel^e M, sterelis T, stereli Z^1 dānanus A
 post damnatus ras. 1 uerbi in F, damnatus^{cliusus} Z uentre $MTDF$
 c Parrh., matre rell. nequisset] fuisset g

- Natalem sentire diem, nec luminis huius
 Hausisset placidas flabris uitalibus auras
 Aeterno torpore latens, miseroque fuisset
 Sors melior nescire datam quam perdere uitam:
 55 Aut male fusus humo confestim munera lucis
 Perderet ut puluis, quem uentus proicit ingens
 A facie terrae rapidisque uolatibus actus
 Spargitur in uacuas nebulis obscurior umbras.
 Tune cruenta, ferox, audax, insane, rebellis,
 60 Perfide, crudelis, fallax, uenalis, inique,
 Traditor inmitis, fere proditor, impie latro,
 Praeuius horribiles comitaris signifer enses?
 Sacrilegamque aciem, gladiis sudibusque minacem

55 cf. Verg. Aen. V 330, Paul. Nol. XVIII 252

- 51—53 *in mg. add.* C² 51 nat*alem (h? *eras.*) T neq. D,
 ne*que G, ne^c F *corr. m. 2* 52 ausiss& AE¹KL¹Z¹P¹, auxisset
 F¹ Ald. fabris AG¹L¹Z¹P¹, labris c 53 aeterno ā Intimo
 corpore latens A, aeterno a&erno aut t. l. S turpore M¹T¹H¹,
 -or₁- *in ras.* P², torpens T *corr. m. 2*, torpere Parrh. missero-
 que A, misero*que (s *eras.*) R 54 dam^{ta} T *corr. m. 2* nescisse
cod. Arntz. a m. 2 Parrh. perder& C 55 fusus A, fusus^{natus}
 K humo M u a m. 2, homo T, homo ΓHP 56 per-
 dere A, perderit L¹Z¹, perderat R p¹icit A, p¹*cit C
 57 faciae MTE uola*tibus LZP actis^u EK, actus^u (: iactati
in mg.) H, auctus O¹ 58 spargitur A, **spargitur (ad *eras.*) K
 LPZ nebolis T¹ *corr. m. 2*, nibulis A uacuas* (s *eras.*)
 KP umbris^a H, auras g 59 tunec M¹T audax] Iudas
cod. Arev. insanae L re*bellis A, repellis S¹ *corr. m. 2*
 60 crudelis A iniquae D 61 traditur M¹T¹ fore T¹ *corr.*
m. 2 inmi*tis (t *eras.*) F proditur M¹T¹ 62 *in mg. add.*
 E² horribiles Γ, horrebilis M, horribilis T¹L¹Z¹P¹O¹V¹, -es *corr.*
m. 2, orribilis A ensis MT 63 sacriligā* (m? *eras.*) M
 gladis A minat^etem M, minacem (c a m. 2) T, minantem *cod.*
Arev.

- Cum moueas, ori ora premis mellique uenenum
 65 Inseris et blanda Dominum sub imagine prodis?
 Quid socium simulas et amica fraude salutas?
 Numquam terribiles aut pax coniurat in enses,
 Aut truculenta pio lupus oscula porrigit agno.
 Traditus ergo uiris operator sanctus iniquis
 70 Consuetam non linquit opem pueroque reuulsam
 Ense Petri, ne qua pius a pietate uacaret,
 Reddidit auriculam. nec enim uindicta Tonanti
 Conueniens humana fuit, qui milia Patrem
 Angelicas sibimet legiones poscere posset
 75 Plus duodena dari, si mallet sumere poenas

64 cf. Ovid. Met. X 291

75 cf. Verg. Aen. II 103

64 commoueas *MTACF¹HKLZOP¹b*, cummoueas *G* horiora
MT, oriora *ΓE* cum *gl. xpī* oscula tua, ore ora *DK²P²RST* sched.
Poelm. cf. Pros. praemens (is *corr. m. 2*) *M¹T¹*, premens *AG¹*
cf. Pros. ueninum *A* 65 inseres *S¹* dñm blanda *F*
m inserens & sub blanda dñm i. p. *A* 66 stimulas *g*
 āmicum *D Ald.*, amara *d* simulans inimica *Wopk. coni.*
 67 numquid *plerique Aevali* terribilis *M¹T¹L¹Z¹b¹*, post *h. v.*
q: eras. in P enensis *M*, in ensis *T¹* 68 set^a *A*
 tru*culenta (n *eras.*) *A*, trāculenta *K* lupis *D* obscula *MT*
 porregit *M¹A*, porriget *T¹*, porrigat *T¹ corr. m. 2* 69 traditur
MT¹ (traditor *corr. m. 2*) *E²LZ¹γb¹*, tradit^{us} *H* operatur *M¹T¹*
L¹Z¹, post operator *ras. in S* inipsis *A* 70 linquid *MT* (n
fere eras.) *PS*, liquid *CH*, liquit *DFGT* reuulsam] u, a *m. 2*
MT ex reculsam?, seuulsam *g* puroque *A* 71 inse *M¹T*
 petri ense *A* nell// *LZP* plus *MT¹ cf. Pros.* uacaret *fort.*
ex negaret *M*, uacaret *ex* uocaret *C*, uacēret^a *L* 72 reddedit *M*,
 reddit^{at} *Z corr. m. 2* auricula *T¹E¹* mecenim *K* uindita
Γ¹ thonanti *MT¹*, donanti^{to} *P* 73 post humana spatium 1
uerbi in Γ qui ex que *P* 74 angelicasq; *A* legionis *T¹*
corr. m. 2 poscire *Z¹* possit *M¹T¹*, posset *Γ*, possit *L¹Z*,
 poscit *P*, possi *D* 75 post mallet spatium 1 uerbi in *Γ*, malit
L¹Z¹P¹ duodenari** (us *eras.*) *Z¹* dari in *ras. P* su*mere
 (m *eras.*) *E* poenes *A*

De meritis quam sponte suas ignoscere plagas.
Tunc parci mucrone iubet, quia uenerat ipse
Ponere pro cunctis animam, non tollere cuiquam.

- Namque Petro clara iamdudum uoce fatenti
80 Cum Domino se uelle mori 'Prius aliger' inquit
'Quam gallus cantet, hac me ter nocte negabis',
Non reprobando fidem, sed praedicendo timorem.
Continuo ad tristes Caiphae deducitur aedes.
Ille sacerdotum fuerat tunc denique princeps
85 Et princeps scelerum; namque hoc residente cathedra
Pestifera falsis agitatam testibus ardet
Concilium, iam iamque uolant mendacia mille
In Dominum, uanis hominum conflata fauillis,
Et pereunt leuitate sui, uelut ignis oberrans
90 Arentes stipulas, uires cui summa cremandi

80 cf. Matth. 26, 34; Luc. 22, 34

77 mucrone* (m eras.) *T*, mocroni *A*, mu*crone (c eras.) *E*
78 dare p *A* non] nec *Parrh.* uitam cuiquam *A* 79 iamque
A Parrh. Ald. claram *T* dudum iam clara *m in ras.* 80 uelli
D alliger *MTI²DFK¹Y¹*, alier *Le¹* inquit *MTEL¹Z¹P¹*
81 cantet *om. M¹T¹* ac *F* me s. l. *A* negauis *T*, negēbis
L 82 reprobandū *M* ^{cc}*n*** (on eras. ut uidetur) *E²* praedicando
AH¹OT 83 continuo (continu a m. 2) *T*, protinus *ms. Barthii*
Parrh. tristis *M¹T*, uastas *Ald.* caifae *MTFLZP*, caifae
A, caife *E*, caiphae *K* deducetur *Z¹*, ^educitur *S*, educitur
l hēdes *D* 84 ille] hic *Parrh.* ^utam *b* 85 nam *M¹T¹*
que m. 2 *add.* cathedrā *Ab Cant.* 86 pestiferā *Ab*, pesti-
fera* *K* agitur *T*, agitatum (m a m. 2) *M* 87 consilium
Parrh. iamq; *R* uolutant *A*, uolēnt ^a*G* 88 d̄m *A*
conflata hominum *S* labellis *Cant.*, cauillis *coni. Heinsius (ad*
Prud. Perist. II 318), fabellis *cod. Alm.* 89 et] at *coni. Barth.*
Adv. LIII 3, sed *Arntz. coni.* periunt *A*, depereunt *Parrh.*
sua *nonn. rec.* uelud *ADRT* 90 arentis *M¹T¹* uiris *M¹*
T¹, uis est *K²* (*in ras.*) *Z²* (*in ras.*) *P nonn. rec.*, uires ^{uisest}*R*, uires (res
in ras.) *Y* summas *A* cremadi *M*, cremando *m*

Materies infirma rapit, uictoque furore
Labitur inualidae deformis gloria flammae.

- Postquam nulla dolis patuit uia, brachia tolli
Armat in insontem saeuus furor. heu mihi quantis
95 Inpedior lacrimis rabidum memorare tumultum
Sacriligas mouisse manus! non denique passim
Vel colaphis pulsare caput, uel caedere palmis,
Aut spuere in faciem plebs execranda quieuit.
Ille tamen patiens subiecto corpore totum
100 Sustinuit nostraeque dedit sua membra saluti.
Namque per hos colaphos caput est sanabile nostrum,
Haec sputa per Dominum nostram lauere figuram,
His alapis nobis libertas maxima plausit.

At senior, cui cuncta potens praedixerat auctor

97 cf. Iuenc. IV 567 s.

91 materiis *T*¹ *corr. m. 2*, matiries *A* uictoque] que *om. I*¹,
uictaque *LZP* 92 inualide *plerique* flamme *T*² flammis *a m. 1*
ut uidetur 93 dolis] *s add. m. 2 R* tollit *A* 94 armatq; *A*
heⁿ (u *a m. 2*) *MT*, ei *I* fort. recte cf. *Leo de Senecae trag. observ. crit.*
v. 67 s., hei *ex heu c* 95 inperior *K corr. m. 2* rabidum (*b*
corr. ex p) *M*, rapidum *AB¹L¹Z¹P¹ Arntz. cf. Pros.* memore
Z¹P¹, memoratum^{ro} *b corr. m. 2*, memorate^r *K*; memorare tumultum!
s. m. manus: interpungere uoluit Wopk. 96 sacriligas *M*, sacri-
legis *K¹ corr. m. 2* mouissae *M*, mouiss& *A*, mon^vuisse *K*
97 cholafis *MT*, lapis *A*, colafis *FGLZP* capud *MACK¹*
cedere *plerique* 98 expuere *M*, expoere *T¹* spuere *corr. m. 2*
gens (plebs *in mg.*) *I*, pleps *EK* exeg^cgranda *P* 99 subiecto**
(re *eras.*) *P* 100 sustenit *MT¹AP¹Z¹* quae *MT* 101 ^hos
T chopus *M¹T¹*, cholaphos *corr. m. 2*, colohpos *A*, colafos
FP, culaphos *Z* capud *MAE¹* sanabilae *T* 102 nrm
I, na *A* labere *MTZ¹*, lauere (*a in ras., e₁ ex a*) *F*, lauare *L¹*,
labare *P¹ corr. m. 2* 103 sputa haec *nonn. editt.* plaudit]
tonuit *ut glossa add. in M*, plauxit *E*, plau^rsit *K*, plausit *m*, plan-
dit *Parrh.* 104 ad *MT* senior] *simon Vonck. con.* auctur
M, autor *C*

- 105 Quae uentura forent (quoniam transire nequiuuit
 Infectum quod Christus ait), se prorsus adesse
 Ipsius ex sociis semel ac bis terque negauit.
 Et gallus cecinit; completa est sanctio Christi,
 Et sensus rediere Petri: memor ille malorum
 110 Inmemoris damnauit opus, gemituque sequente
 Culpa fugit, cedunt lacrimis delicta profusis,
 Et dulcem ueniam, fletus, generastis, amari.
 Iamque dies aderat, nocturna mestior umbra,
 Flagitium uisura nouum, tenebrisque remotis
 115 Pandebat populis Iudaeae crimina gentis.
 Mox igitur Dominum Pilati ad moenia duci
 Nexibus adstrictum Iudas ut uidit iniquus,
 Deriguit scelerisque sui commercia reddens

113 cf. Verg. Aen. II 132

- 105 quē^a *T* transire *A* nequeutⁱ *M*, nequibit *Γ¹LZO¹RS²*,
 nequibat *ms. Barthii Cant. Parrh. sched. Poelm.* 106 imperfectum
A quod] qu^đ (đ a m. 2) *Γ* se] d *add. T², se** (d *eras.*) *E¹FG*
HZ, sed *L*, si *KR* prorsus *A* 107 sociis *A* hac bes *MT*
 (bis *corr. m. 2*) 108 et] tunc *Parrh.* caecinit *MT*, cicinit *A*
 completae *MT* t sanctio xp̄i *T² in ras.*, sanctio (an *corr. m. 2*) *M*,
 santio *D* 109 redire *ADLZb*, redereⁱ *K* Petro *Fabr. fauet*
Prosa 110 inmemores *M¹AG¹L¹*, inmemoris (inme a m. 2) *T*
 opus] u *in ras. M²*, opes *AL¹O*, opos *R* ops (i a m. *rec.*) *D* sequen-
 tem *M¹* sequenti *corr. m. 2*, -ti *in ras. 2 litt. T²*, frequenti *S* cf.
Pros. 111 fuit⁵ *G*, fu*git *L*, post fugit *ras. in S* caedunt
MT al. delicta *A* profussis *A* 112 generastis] i *ex e*
corr. M², -is *in ras. scr. T²*, -s₂ *m. 2 add. in C* 113 diis *T¹ corr.*
m. 2 mistior *MT¹* umbras *MT* nocturnis — umbris *ms.*
Barthii 114 flagiti — ū *Γ* uisura *A* 115 populis *ex -us*
C pandebant *AMT¹L¹Z¹* iudae^e *M*, iudæ *A*, iudeae *pleri-*
que cremina *A* 116 Pylati *C* ad] *om. V* 117 ad-
 strictus *MT¹ (corr. m. 2)*, adstrictum (i *ex u*) *A* iudas *om. A*
 inicus *MT*, iniquis *c ed. Lips.* 118 deriguit *T¹ΓKLZaf*, dirigit
rell. cf. Pros. commercia *E* linquens *cod. Arntz.*

- Incassum, facti pretium, non facta reliquit.
 120 Quidnam etenim prodeest, illic trepidare timore,
 Nullus ubi timor est? aut quae confessio tetro
 Lucet in inferno, cum iam demersa securis
 Arboris infandae radicibus, exitialem
 Quae peperit fructum, feralia germina uertat
 125 Funditus et dignis pereant mala robora flammis?
 Continuoque trucis correptus mente furoris
 Se quoque morte petit, quamquam tunc sanior esset,
 Cum scelus ulcisci procurreret, ipsaque dirae
 Gutturum uocis iter, cuncti quae uendere mundi

120 cf. Verg. Aen. VI 491   126 cf. Iuven. II 47   129 cf.
 Verg. Aen. VII 534

119 incassum] *uersui priori adnectunt MT¹, incasum F Reg. 1*
facti* A praetium MT alii reliquit MCEK¹LZS, relinquit
A 120 quidnam enim M¹T¹ (et s. l. m. 2) nam] om. Pbl², nam-
quid enim Fabr. prod*est (e eras.) T, prodest (st add.) F, prodest
rell. timorem T Ott. 2 Ald. 121 autq. MT, atq; L tetro] cum
u. sequ. con. in M (tetro) T¹ 122 lucit M¹, lucet T² in ras.
dimersa T¹T¹BC¹GLZ(?)YVb Cant. Arntz., demensa AO¹, dimissa
K² Spir. Poelm., demissa Reg. 1 e 123 arboris in mg. add. M²
T² infande M¹T¹ alii rdicibus M exitialem MK, exitialem
(t a m. 2) T 124 quae peperit] priori uersui adnex. MT (corr.
m. 2) peperit** (et eras.) M fertalia M¹T¹ gemina G,
gramina Parrh. uertit] uer in ras. Z, uertit S a m. 1, uergat
D 125 in funditus M, in mg. add. T², funditur F et]
ut ms. Barthii Lips. 126 crucis M¹T¹, truci c completus
Wopk. con. monte con. Barth. 127 morte* (m eras.) T
petat MT¹ (corr. m. 2) quamquam MT¹FG (in mg.) R Reg. 1
Cant., quanquam GA, tamquam] tam in ras. Z, tamquam rell. cf.
Pros. tum] m a m. 2 T sanctior M¹T¹ corr. m. 2 cf.
Pros. 128 tunc S ulcisci] i corr. in E, ulcisce R pro-
currit M¹ corr. m. 2, procurrer& (er& a m. 2) T, pcurret A, pcurreret
r², praecurreret BCF²S, properaret Gb, precurreret L, nece curreret
Barth. con., praesumeret Grun. r& ipsaque dire T² in ras.
ipsaque (∴ st in mg.) A dire MT¹, dirre R¹ 129 guttura
(n eras. ut uidetur) M, **gutturum (re eras.) T, guttorea A, guttura
DE ite^r E r a m. 2 cunctisq; L, cuntiq; Z uindere M
uendere mundi T² in ras.

- 130 Ausa redemptorem, nodatis faucibus angens
 Infelicem animam laqueo suspendit ab alto.
 Lenior ira quidem tanto pro crimine culpae,
 Cunctorum cui nulla foret par poena malorum.
 Exitus hic mortis tamen et sublime cadauer
- 135 Ostendit populis, quanto de culmine lapsus
 Pridem discipulus qui nunc reus, alta relinquens
 Sidera tartareum discenderit usque profundum;
 Tunc uir apostolicus, nunc uilis apostata factus.
- At Dominus patiens cum praesidis ante tribunal
- 140 Staret, ut ad iugulum ductus mitissimus agnus,
 Nil inimica cohors insontis sanguine dignum
 Repperiens, regem quod se rex dixerit esse

131 cf. Verg. Aen. V 489

130—132 *in ras. scr.* T² ausa quidem A anguis *corr. in*
 -uens A², ang*ens EL, agens b 131 infelice M in D, ab
 (a *in ras.*) F lato M laqueis expelleret altis uel laqueo disper-
 deret alto uel disperdidit Wopk. conl. 132 leuior E (*ex corr.*) Kb
 nonn. rec. ira quidem leuior Barth. conl. tantae BH (*in ras.*)
 Parrh. cf. Pros. 134 haec M¹, hec T¹ mortis om. A

135 ostendit MT¹ populus E¹, popu**lis (pu *eras.*) K, popolis
 R quantu M, quantum T¹, qanto F lapsus M, lapsis T,
 lapsus^{est} (est a m. 2) F 136 discipulos MT¹, discipul^{us} C i *eras.*,
 discipulis K, discipulis Z¹ est nunc *ed. Spir. Poelm. al.*
 reliquens (n a m. 2) M, relinquens T² *in ras.* (*fuit reliquit?*), reliquens
 G, -linquens *in ras.* H 137 sidera D tartareo M¹T¹ *corr.*
 m. 2 descenderit Ludwig *ex Prosa conl.*, descendere MT¹ (-dit at
corr. m. 2), descendit ad AG¹LZ¹, descendit ad ΓBCDEFK (at uel ac
 a m. 1) T, descendit at R, descenderat O 138 uir s. l. K²S²
 apostolicos T¹ uilis] uir Vat. 2 (s. XV) 139 ad MTE¹F¹

xps R patens A 140 **staret (ad *eras.*) MT ut s. l. M²
 T² iuculū M agnos T¹ *corr. m. 2* 141 nihil A
 cohors M, chors A, choors CFLZR, -mica cho- *in ras.* T² in-
 sonti ES digno M¹T¹ digno *corr. m. 2* 142 reperens A, re-
 periens FR, comperiens *ms. Barthii sch. Poelm.* regens M¹T¹
 dixerat C(?) *editiones pleraeque cum rec.*, diceret *f. cf. Pros.*

- Obicit et uerum mendax pro crimine ducit.
 Nec mirum si iura Dei gens perfida uitet
 145 Imperiumque neget, lucos quae semper amauit,
 Idola dilexit; simili nam more furentes
 Tunc coluere Baal, nunc elegere Barabban.
 Damnatoque pio conseruatoque proteruo
 Mutauit per utrumque uiam sententia iustam:
 150 Auctor mortis erat iussus qui sumere lucem,
 Auctor lucis erat iussus qui sumere mortem.
 Credite iam Christum, pro cunctis credite passum.
 Quid dubitatis adhuc? en sectus terga flagellis,
 Subditus obprobriis, poenas amplectitur omnes,
 155 Ne dignus sentire necem uel latro periret.
 Heu falx torua patrum, segitem caesura nepotum,

146 cf. Verg. Aen. X 578

153 cf. Hor. Epod. IV 11

143 obiecit M^1T^1 ut uidetur, corr. m. 2, AL^1 uero MT^1 (corr. m. 2) creminae A , crimina F^1 $d\bar{x}$ A , dixit r^2F (ix in ras.) S , ducit (u corr.) G , dicit $K^2L^2Z^2$ 144 ne^c M mira^u Z impia r^1BDEF^2 (in mg.) KL^1R Reg. 1 Parrh., perfida in ras. Z cf. Pros. 145 lucros A que M^1T al. 146 idula A semper quae idola adamauit Dilexit lucos $Ald.$ erexit sched. Poelm. morte A fuentes M 147 bahal $TBGR$ Reg. 1 c^1 eligere L Parrh. baraban $ACFS$, barabbā B , barraban DRZ , ba-rabban (r eras.) K 148 damnatoque (i eras.) F piu M 149 motauit A sententia* (in eras.) T iustam^u K corr. m. 2, iustā (a ex o) Z , iusti g 150 auctur M mortis^s T iusus A lucem in ras. T^2 fuit mortem, uitam E († lucē) ceg (sequ. v. om.), lucē in ras. Z 151 om. A mortis^u K s. l. m. 2 152 cernite iam H 153 qui b cod. Arntz. dubita*tis (s? eras.) H adhuc] huc in en corr. M^2 , adhu*c H , adhu^uc Z in sectus M^1T^1 flagillis A 154 subditur T^1 (corr. m. 2) r^2G , sub*ditus F oppropriis MT^1 , obppris A , obprobriis plerique 155 ne^c (c a m. 2) MT , nec A O^1b uelut A , uel** H , ceu Cant. Fabr. 156 heu** M , heu me T^1 falx^u (lx a m. 2) M , fallax T^1A Reg. 1, falx (x in ras.) LZ , falx heu H turba $M^1T^1BF^1O$ Reg. 1, turua L^1 , curua Parrh. patrum s. l. M^2T^2 segitem $M^1T^1AL^1$, sege*tem E , *eg&em (s a m. 2) K , segetem $rell.$ ce*sura (u eras.) MT , cessura A , ce*sura (s eras.) F , cesura ex casura G

- Heu facinus, Pilate, tuum! quot gesseris uno
 Crimina iudicio, uigili si mente notares,
 Non solas lauisse manus, sed corpore toto
 160 Debueras sacrum ueniae sperare lauacrum.
 Corripis insontem, sistis sub praeside regem,
 Praeponis humana Deo; qua morte teneris,
 Quod Dominum numerosa cruci per uulnera figis?
 Cumque datus saeuus ad poenam Sanctus abiret
 165 Militibus, uilem rubri sub tegmine cocci
 Vestitur clamidem, species ut cuncta cruenta
 Mortis imago foret; spinis circumdedit amplum

167 cf. Verg. Aen. II 369

- 157 tu^{um} (um a m. 2) *MT* quod *M¹TE¹FH¹K¹O*, quot *corr.*
in Z gesserit^s *E* 158 cremina *A*, crimine *cod. Arntz.*
 uilis (ri a m. 2) *M*, uilis *T¹ corr. m. 2*, uili (corr. m. 2) *K*, uigilis
in g notaris *M¹T¹* 159 nec *g Ald.* solum *K¹T¹ cod.*
Arntz., solas^u *R* lauasseⁱ *L*, lauasse *AS* sed** (et eras.) *G*,
 sed&** (in eras.) *b* sed corde reloto uel sed pectore loto *Wopk.*
coni. totum *M¹T¹ corr. m. 2* 160 uenia *MT¹ ut uid.*
 uenie* spectare (s eras., s add. m. 2) *E* spectare *Γ²AEF¹L²Sb¹*
ed. Spir. Poelm. (in mg. sperare), spirare Wopk. coni., expectare
Arev. 161 correpis *MT¹*, -ripis *in ras. K²Z* sacrum] sanctum
 12 sistis] inmiti *AL¹*, sitis^s *Z*, et sistis *Parrh.* pressidis *E¹F¹*
G¹ 162 praeponisque *Fabr. Poelm. alii* deo humana *A*
 quam *T*, qui *Parrh.* more *M¹T* teneris] neris *T¹ add.* 163 quod
MT¹ (corr. m. 2), qui rell. cf. Pros. crucis *O¹* post *Fabr.*
 164 datus s. l. *M¹T²* seuis scs ad poenam xps *A* seuis *MT al.*
 165 militibus clamidem *Γ* (clamidem *in ras. m. 2*) *AG¹SOB*, militibus
 cla *L*, m. uilem^{clamidem} *H* subtegmine *Wopk.* coci *A* 166 uestit^u
Z, uestitus *Teg Arntz.* clamidem *M cum pler.*, clamydem *T*,
 clamidem *in ras. L²*, uilem *Γ* (uilem a m. 2) *AG¹* (uili m. 2), clamidem^{uili}
H species (s₂ *in ras.*) *M*, speciesq. ut (sq. ut *in ras. a m. 2*) *T*,
 speciemq. ut *Γ*, speciesq. ut *K¹RVTZb Arntz.*, speciesque^{ut} *L corr.*
m. 2 cruentae *M¹T²C²H²*, cruenta *E¹ corr. in -ta* cruenta
 cuncta *A* 167 foret (fur a m. 1) *M²*, foret (oret a m. 2) *T²*

- Nexa corona caput, quoniam spineta benignus
 Omnia nostrorum susceperat ille malorum;
 170 Implet arundo manum, sceptrum quia mobile terrae,
 Inualidum, fragile est, uacuum, leue. moxque alienos
 Deponens habitus, proprium suscepit amictum,
 Scilicet humanae positurus tegmina carnis
 Et sumpturus item, nil iam ut mutabile ferret
 175 Post mortem propria cum maiestate resurgens.
 177 Nec sine diuino constat moderamine gestum
 Quod uinum cum felle datum tristemque saporem
 Suscipiens tetigit labiis et ab ore remouit,

176 Humano ponens mortalem tegmine carnem.

174 cf. Verg. Aen. IV 569

- 168 *add. m. 2 in K* capud *E*¹ benignus] us *in ras.* *M*²*T*²
 (*fuit is*), benegnus *A* 169 susciperat *M*¹*AL*¹, suscepit *R* *corr. m. 2*
 170 arundo *M*, arondo (u a m. 2) *T*, harundo *Γ* quia *M*¹*T*¹ quod
corr. m. 2, q *Γ*¹*A*, quod *rell.* terrae] semper *DGR*²*STZ*²*b* *Reg. 1 V*,
 terrae *E in ras.* mobile semper *K*² *in ras.* per se *coni. Barthius*
 171 fragilae *T*, fragile *A* est *om. S* Facuū *I*¹ alienus
*M*¹*T*¹ 172 abitus *T*, habitum (s a m. 2) *K* suscipit *M*¹*A*
 amictum] habitum *A* 173 humane *T et alii* possiturus *A*
 tigmine *T*¹, tegmine *F*¹*T*¹ 174 *item (s *eras.*) *T* nihil *A*
 iam *om. Parrh. sched. Poelm. cf. Pros.* ut *M* (t *fere euan.*), *om.*
T, s. l. *K*², u *corr. in G* mutabilae *T*¹, motabile *Γ*¹*A*, mobile
*K*¹*L*²*R*¹, mutabile *Z*² *in ras.* ferre *T*, fer& *K*¹, for& *S*¹
 175 propriam *T*¹*D*¹ magestate *MC*, magistate *T*¹ *ge corr. m. 2*,
 resurgens] *ns in ras. MT* (re *fort. fuit*), refulgens *nonn. editt.*
 176 *om. MTRBDF*¹*KLSO*¹ *Reg. 1*, uncis inclusus *in E*, *in mg.*
sup. in HR Numano *C* tegmina *G*¹ *corr. m. 2*, carnis *G*¹
corr. m. 2 mortalem tegmine carnem humano deponens *A*, hu-
 mano patiens mortalem sumere carnem *Alm. cf. Pros.* 175 *et*
 176 *transponuntur in a* 177 n. constat d. sine *A* diuino (o
corr.) *M*, diuinum *T*¹ factum *e*¹ *cod. Arntz.* 178 quo *Γ*¹*K*¹,
 quid *R* post cum *ras. plur. litt. in F* sapore *T* 179 labris
AD Parrh. hore *M* remouit (it a m. 2) *M*

- 180 Quippe necem paruo degustaturus amaram
 Tempore, quam reduci contemnere carne pararet.
 Protinus in patuli suspensus culmine ligni,
 Religione pia mutans discriminis iram,
 Pax crucis ipse fuit, uiolentaque robora membris
- 185 Inlustrans propriis poenam uestiuit honore,
 Suppliciumque dedit signum magis esse salutis,
 Ipsaque sanctificans in se tormenta beault.
 Neue quis ignoret speciem crucis esse colendam,
 Quae Dominum portauit ouans, ratione potenti
- 190 Quattuor inde plagas quadrati colligat orbis.
 Splendidus auctoris de uertice fulget Eous,
 Occiduo sacrae lambuntur sidere plantae,
 Arcton dextra tenet, medium laeua erigit axem,
 Cunctaque de membris uiuit natura creantis,
- 195 Et cruce complexum Christus regit undique mundum.

180 quippe] p, ex d T² paruum M¹T¹ degestaturus E,
 degusturus K¹ amar///am M, amarum T¹ 181 quem E¹ corr.
 m. 2 contemnere* (t eras.) M pararet] raret in ras. Z²

182 patulis M¹T¹, pat*uli L patibuli culmine suspensus religione
 A 183 religione E²FGT, religione L motans A 184 fuit
 ipse A uiolentāq. A rubura M¹T¹, robura A 185 ue-
 stiebat A honore* (m eras.) T 187 ipseque Ionas Aurel.
 188 neue] ue in ras. F², neue ex neuī C² ignorit Z¹

189 portabit A patenti Lipsius (de Cruce I 10) 190 quattuor
 ERS plagis H quadrati* D colligat M¹T¹AK¹LZR,
 collig& T, colligit rell. urbis M¹T¹, orbis & A 191 auctoris
 E fulgit M¹T¹Z¹ eous in ras. M²T², eoīs Ionas Aur.

192 occiduoq; A lambuntur P, labuntur HV Ionas Aur. sacrae]
 Cellarius: quidam flaccae sidere] e ex a M²T², sidera R plantē
 (, a m. 2) T 193 leua MA alii tenit L¹ regit A, subri-
 git B (e supra add.) Reg. 1, tetigit l 2 leue rigat R¹Z¹ corr.
 m. 2 axem M, a*xem (c eras.) T, ax*em (p eras., m a m. 2) K
 194 creantis] tonantis cod. Arntz. 195 ex c crucem M¹T¹H
 complexus M¹T¹ABO¹ cf. Pros. mundum P

Scribitur et titulus: Hic est rex Iudaeorum,
 Quo nihil a deitate uacet; nam caelitus actum
 Hoc Hebraea refert, hoc Graeca Latinaque lingua;
 Hoc docet una fides unum ter dicere regem.
 200 Huius in exuuiis sors mittitur, ut sacra uestis
 Intemerata manens a Christo scisma uetaret.
 Quin etiam insonti latere ex utroque cruentos
 Constituere uiros, meritum licet omnibus unum
 Non faciat similis quamuis sententia; namque
 205 Inter carnifices sancto pendente latrones
 Par est poena trium, sed dispar causa duorum.
 Hi mundo sunt quippe rei pro crimine multo,
 Huic reus est mundus, saluatus sanguine iusto.
 Suppliciisque tamen rerum dominator in ipsis

196 — 201 in mg. add. P²Z² scribitur] i, in ras. M², inscribitur
 A scribitur in titulis super Parrh. titulus M¹T¹ hic rex
 est i. Fabr. iudeorum TA alii 197 quod M¹TALST, quo* E,
 quo rell. nil T²CF²GKTZ a* (d eras.) M deita M¹T uacat
 A Reg. 1 celitus T et alii, caelitū R¹ 198 ebraea MTCE¹, hebraea
 pler. graeca* (m eras.) M, greca pler. linguaque latina A
 linguam MT 199 docit M fidis T¹ dice^{ro} (re a m. 2)
 MT 200 cuius S in om. D cxuuiis MS, exuuiis (u, a
 m. 2) T, exuis A, exuuiis (uuiis in ras.) F, exuuias V¹ ut uidetur
 mititur AE 201 manes F scisma** (ta eras.) MT, scisma
 pler. 202 quin etiam] cum simul Parrh. insontis BCHS Reg. 1,
 sonti Z¹P 203 instituere Γ² Poelm. licet] li a m. 2 in K
 nirus M¹T¹ meritum non omnibus unum f Parrh. 204 facias^t M,
 facia* (s eras.) T, facit L¹P¹Z¹, fecit f similes E¹L¹T¹ Reg. 1
 ed. Spir. Poelm. sententia* (~ eras.) M hos faciat similes alter
 Barthii, hos facit assimiles Parrh. 205 carnificis MT¹ 206 et 207
 abscisi in M par* (s eras.) F¹ dispar* (s eras.) T, dispar sed
 Alcuinus tribus cod. Arntz. 207 hii AC¹EL¹Z, hi* K
 rei quippe A, quippe sunt D creminæ A 207 et 208 con-
 iuncti erant in P corr. m. 2 208 hunc F¹ saluatur S²
 praetioso sanguine lotus c 209 suplicisque A que om. V
 tamen s. l. L²Z²P² dominatur MT¹K¹

- 210 Iura potestatis non perdidit: aequus utrumque
Iudex namque tuens hunc eligit, hunc reprobauit,
Amborum merita praecelso examine pensans.
Unus enim, quem uita ferox nec morte reliquit,
In Dominum scelerata mouens conuicia dictis
- 215 Mordebat propriis et tamquam setiger hircus
Ore uenenoso uitem lacerabat amoenam:
Alter adorato per uerba precantia Christo
Saucia deiectus flectebat lumina, tantum
Lumina, nam geminas arcebant uulnera palmas.
- 220 Quem Dominus ceu pastor ouem deserta per arua
Colligit errantem secumque abducere gaudet
In campos, paradise, tuos, ubi flore perenni

210 cf. Verg. Aen. X 450   213 cf. Verg. Aen. VI 444

219 cf. Verg. Aen. II 405 s., Prud. Perist. V 235

- 210 potestates *T*²   perdidit *M*¹*P*¹*Z*¹   utriusque *A*
- 211 iudex fuit *A*   elegit *MTAEFK*¹*LZ*¹*P*¹*RS* *Rem.*, *fort. recte quamuis contra metrum cf. Pros.*   reprobat *D*   212 arborum *m*
- P*   meritum *O Cant. Parrh. Fabr.*   praecelsum *T*¹ *corr. m. 2,*
precelsa K   ex agmine *Ald.*   pensas *M*¹*T*¹*E*¹   213 unus
- erat *cod. Arntz.*   unius quem *B*   reliquit *MCEPZ*, relinquit
- A*   214 scelera^{tn} *P*   mouens *b*   conuicia (u eras.) *A*, con-
- uicia *multi*   215 propriis *A*   sed *A*   segiter *Γ*, se**tiger
- P*   hircus *CDF*²*GHKLP*¹*Z*   216 ueninoso *A*, ueneno^{so} *P*
- corr. m. 2*, uenenosa^a *b*   lacerabat] populatur *Barthius Adv.*
- LIV* 7   217 adoratu *MT*¹   praecantia *MT*, praecantia *Γ*
- 218 diiectus *KL*¹*Z*¹*P*¹   saucia diiectus lumina *A*   tamen *A*
- 219 lumina *om. A*, libera *Reg. 1 Cant.*, impia *c*, seu a *d*, aspera *g*
- nam* (q. eras.) *M*   arcebant *M*¹*T*¹, sacerbat *K*¹ *corr. m. 2*, arce-
- bat *L*¹*PZ*¹   geminus^a *A*   uincola (s. l.) *C*²*L*²*Sbce* *Poelm.*
- palمام *K*¹   220 et 221 fere abscisi sunt in *M*   diserta *T*¹
- corr. m. 2*, testa *P*, deserta s. l. *m. 2*, destā^{or} (er s. l. *m. 2*) *Z*
- 221 colligit *T*¹, collegit *T*²*AF*¹*P*¹   erantem (r a *m. 2*) *T*   suum-
- que *T*   abducere *TEKLZ*, adducere *rell.*   gaudet] -it in *M*
- exstat*   222 paradisi *M*¹*T*¹*L*¹*P*¹*Z*¹, paradisi^o *F*¹ *corr. m. 2*, para-
- dyse *nonn.*   tuos s. l. *M*¹*T*¹

- Gramineus blanditur ager, nemorumque uoluptas
 Inriguis nutritur aquis, interque benigne
 225 Conspicuos pomis non decipientibus hortos
 Ingemit antiquum serpens habitare colonum.
 Ambo igitur uarium diuerso calle latrones
 Adgressi facinus uiolentum grande patrarunt.
 Infernas adit ille fores, adit iste supernas;
 230 Ille profunda sequens penetrauit claustra gehennae,
 Abstulit iste suis caelorum regna rapinis.
 Interea horrendae subito uenere tenebrae
 Et totum tenere polum maestisque nigrantem
 Exequiis texere diem; sol nube coruscus
 235 Abscondens radios, tetro uelatus amicto,
 Delituit tristemque infecit luctibus orbem.

229 cf. Verg. Aen. V 732

223 blantur^{di} (di a m. 2) *MT* nimorumque *K*¹ sequitur *ras.*
 (quod) uoluntas *AF*¹ 224 interque beate—conspicuos uel
 interque malignus *Wopk. coni.* 225 conspicuus *L*¹*PZ* decipi-
 entibus *MTA*¹ (-fici- corr. m. 2, † flu s. l.) *Se*¹, diferuentibus *A* ru in
ras., deficientibus *rell. cf. Pros.* hortum *M*¹*T*¹ (ortos corr.
 m. 2), hortus *L*¹*PZ*¹ 226 anticum *M*¹*T*¹, antiquus *Nebrissensis*
coni. serpis *M*¹*T*¹ 227 uarium] uiarum *A* 228 aggressi
*DK*²*P*² 229 adit ille] it ille corr. in *M*, it ill- in *ras.* *T*²
 iste *ed. Bas.* foras^e *T* 230 profunda *ex -de K* petens
Cant. Ald. pænetrauit *M*, penitrauit *G*¹ gehenne *T et al.*,
 genne *Z*¹ 231 uis *M*¹ (t *add. m. 2*) *T*¹ (s *add. m. 2*) 232 hor-
 rende *T et alii* 233 polum (p *eras.*) *D* mestisque *MT al.*
 nigrantem *MT*¹, nigrante *K* 234 ante h. v. rasura 1 uersus est in
P ex} *cetera uersus desunt in M*, exsequiis *D* tegere^x *LP*
 nubem^{diem} sol^{nube} diem¹ *K* ** nube (in *eras.*) *L* choruscus *T*¹ (cor-
 ruscus corr. m. 2), coruscus *L*¹*Z*¹, co*ruscus (r *eras.*) *T*, choruscos
 b 235 abs} *cetera desunt in M* thetro *T*¹ amicto *T*²
ex -tum uel -tus, amicto^u *PT* 236 dilituit *T*²*L*¹*T* *ed. Spir.*
Poelm. inficet *T*, infecit (t in *ras.*) *F*, interficit *S*¹ -fecit corr.
 m. 2, impleuit *schel. Poelm.*, repleuit *Ald.* urbem *T*¹ corr. m. 2

- Hunc elementa sibi meruerunt cernere uultum,
 Auxiliis orbata patris, laetata per ortum,
 Maesta per occasum. nam lux ut tempore fulsit
 240 Nascentis Domini, sic hoc moriente recessit,
 Non absens mansura diu, sed mystica signans
 Per spatium secreta suum; quippe ut tribus horis
 Caeca tenebrosi latuerunt sidera caeli,
 Sic Dominus clausi triduo tulit antra sepulchri.
 245 Nec tellus sine clade fuit, quae talia cernens
 Funditus intremuit, dubioque in fine supremum
 Expauit natura modum, ne cogeret omnem
 Summus apex inferna petens succumbere molem,
 Auctoremque sequens per tartara mundus abiret.
 250 Sed pietas immensa uagas properabat ad umbras,

orbem luctibus *S* sequuntur in editt. Aldi et Fabricii al.

Tota sibi oppositum fratrem quod Delia haberet,

Cum suberat terris, supero (supera uel super) ille in culmine coeli,

Impia perpetuam timuerunt secula noctem.

versus tertius aderat in ms. Barthii, qui quidem ex Verg. Georg. I 468 exaratus esse uidetur. ex uetere codice hos uersus Sedulio restitutos esse monent sched. Poelm. Arntzenio teste, sed fallunt

- 237 hinc *K*, hinc (corr. m. 2) *LPZ* elimenta *F¹HLPZ¹*
 merentur *M*, meruerunt (uerunt a m. 2) *TK*, -uerunt fort. in ras.
L, merentia *P¹Z¹*, merent *c*, metuerunt *cod. Barthii, sched. Poelm.*,
 maeruerunt *coni. Arev.*, cf. *Pros.* 238 letata *MT* alii, laetata
 (ta₂ a m. 2) *K*, laetaq. *S¹* hortum *M¹T¹*, ^ortum *K* 239 moesta
MT, mesta *pler.* occasus *T²* s. l. lux** ut (it eras. ut a
 m. 2) *K* 240 dñō ⁱ*K* corr. m. 2 241 mistica *MB* alii, me-
 stica *E¹* 242 sere*ta (c a m. 2) *K* honoris (corr. m. 2) *M¹T¹*
 243 caeli] poli *F¹* 244 clausit *T*, clausi* *MEGZ* sepulchri
omnes fere, atra sepulchri *Urb.* (s. XV) 245 nec] ec *corr. uid. in T*,
non sched. Poelm. cla*dc *E* que *T* cernens talia *C* 246 in-
 tremuit *T²* ex intremuit 247 modum] obitum *coni. Barth.*
 ne* (c eras.) *K* ^{co}neger& (co a m. 2) *P* cogeret ex cogiret *T*
 248—250 fere abscisi sunt in *M* subcumberet *E¹F¹G¹LP¹Z*,
^{suc}recumbere *K* 249 ^{ta}tara ^{tartara}*E*, ^utempora *T* ^umundus *P* ^uhabir&
H 250 uagans *T¹* corr. m. 2, uagas (as in ras.) *F*

Perdita restituens, non consistentia perdens.

- Nulla tamen tanti metuerunt signa pericli
 Qui Dominum fixere cruci, quin insuper haustum
 Cum peteret sitiens, unus de plebe nefanda
 255 Peniculo infusum calamo porrexit acetum.
 Manzeribus populis in deteriora uolutis
 Conueniens liquor ille fuit; nam dulcia uina
 Sicut in horrendum cum conuertuntur acetum,
 A mensis proiecta iacent: ita tempore prisco
 260 Gens accepta Deo, nunc est odiosa propago.
 Ergo ubi cuncta boni completa est passio Christi,
 Ipse animam proprio dimisit corpore sanctam,
 Ipse iterum sumpturus eam, quia mortuus idem,
 Idem uiuus erat membris obeuntibus in se,
 265 Non obeunte Deo, cuius uirtute retrorsum

251 nec *I*² *Ald.*, sed non *Parrh.* 252 nulla* *K* tanti *om.*
MT timuerunt *V*, meruerunt *g* 253 quin *MT*, qui* (n *eras.*)
K ^haustum *F* corr. *m. 2*, austum *LP*¹*RZ*¹ 254 ne**fanda
E 255 paenicolo *MT*, poeniculo *L*, penniculo *RSb*¹ *Cant.* acaetum
*T*¹ corr. *m. 2* 256 manzaribus *M* ut *uid. cf. codd. ad Ven. Fortun.*
V 5, 75, manzyribus *TGe*, manzribus (z a *m. 2*) *G*, manziribus (zi
in ras. m. 2) *H* in *mg. gl.* filius meretricis manser, manzeribus (z a
m. 2) *K*, manz- in *ras. Z*², nāgeribus *P*, manceribus *cod. Arntz. m.*
mamseribus Poelm., manheribus *l 2*, manseribus *ed. Lips.* pupu-
 lis *P*¹ 257 liuor *F*¹ corr. in licor ille liquor *D* 258 dum *E*²
Hb Reg. 1 Cant. cf. Pros. conuertantur *O*¹ acaetum *T*¹, acce-
 tum *I* horridum] acerbum *e* 259 amissis *F*, a mensa *c. Arntz.*
ita] sic Reg. 1 260 accepto *P*¹ exossa *I*¹ (*s, eras.*) *B*¹, exosa
*EF*² (*in mg.*) *LPZ*¹*RSO*² xp̄i in *ras. T*² christi a *m. 1* fuisse
uidetur 262 et 263 *transp. in C* demisit *MB*²*H*¹*T* *cf. Cypr. I*
p. 30, 11 (ed. Hartel): nam et crucifixus praeuento carnificis officio
 spiritum sponte dimisit et die tertio rursus a mortuis sponte surrexit
 de corpore *M*¹*T* 263 qui *MT*, q^{uia} (uia a *m. 2*) *I*, qua (i a *m. 2*
ut uid.) *P* *cf. Pros.* 264 uius *G*¹ obeontibus *M*, obe**untibus
E 265 obe**unte *E*, abeunte *b*¹ *Fabr.* monstrat se esse deum
*c. u. r. m*² *in ras.*

Infernae patuere uiae, ruptaeque fatiscunt
 Diuisa conpage petrae, rediuiua iacentum
 Corpora sanctorum fractis abiere sepulchris,
 In cineres animata suos; subitoque fragore
 270 Illud ouans templum, maioris culmina templi
 Procubuisse uidens, ritu plangentis alumni
 Saucia discisso nudauit pectora uelo,
 Interiora sui populis arcana futuris
 Iam reseranda docens, quia lex uelamine Moyse
 275 Tecta diu Christo nobis ueniente patescit.
 Dic ubi nunc tristis uictoria, dic ubi nunc sit
 Mors stimulus horrenda tuus, quae semper opimis
 Insaturata malis cunctas inuadere gentes

266 cf. Verg. Aen. I 123   267 cf. Min. Felic. Oct. c. 11, 1
 269 cf. Verg. Aen. II 692   276 cf. I Corinth. 15, 55; Tertull. de
 resurr. carn. c. 54

266 inferne *MT alii*   ruptaeque *MT alii*, ruptiq^e; *C*   fatiscunt
M²T²Γ (s. l. pa m. 2) *F¹KLP¹ZR*, patescunt *C¹DS Arntz.*, dehiscunt
O¹ ut uid.   267 diuise *K¹* (corr. m. 2) *LZ*, diuisⁿ** (a a m. 2) *P*
 rediuiue *Z¹*   iacente *F¹*   268 corum in ras. scr. *T²*   factis
M¹TK¹   habere *K¹* corr. m. 2, abire *L¹PZ¹TV*   sepulchris om-
 nes fere   269 cineris *M¹*, ceneres *P¹*, cl*neres *K*   animata]
 -ita corr. *T²*   271 procubiisse *MT¹*, procubu**isse *Z*   rito *MT*,
 ritu *Γ* † rite s. l. m. 2   plangentis *K¹* corr. m. 2   272 discesso *M¹*
 (corr. in discisso) *T¹* (corr. m. 2), dis*cesso (c eras.) *Γ*, discusso *P¹Z¹T¹*
f Lips., discisco *m¹ Alm.*   pectore *TK¹*   273 interia *L*   sui* (s
 eras.) *f*   populans *T*   arcana *MTΓBF¹H*, archana *rell.*   274 re-
 serenda *MTΓ* († monstranda s. l. m. 2) *O Reg. 1*, rese- in ras. *E²*, reserando
P, monstranda *f*, monstrata *cod. Arntz.*   moyse *MT¹*, mosi *Γ¹*
Poelm., mosae *Ald.*, moisi *Cant.*, moysi *rell. cf. Pros.*   275 nobis
 xpo *Gg*   patiscit *MT¹*   276 tris^{is} (tis a m. 2) *P*   nonc
E   sit a m. 2 in *K*, sis c. *Arntz. a m. 2, sched. Poelm. Fabr.*
 277 stimolus *F*, stimulus (u, in ras.) *S*; stimulis—tuis *L²O² Ald.*
Fabr.   que *MT*, quia *l 2*   abimis *R*   278 instaurata
ΓBDFGHKP²Z²ST cf. *Pros. et Ven. Fort. III 9, 79*

- Poenali dicione soles? en pessima, non tu
 280 Peruenis ad Christum, sed Christus peruenit ad te,
 Cui licuit sine morte mori quique omnia gignens,
 Omnia constituens te non formauit ut esses:
 Semine uipereo culpa genetrice crearis
 Et uenia regnante peris. iam spiritus artus
 285 Liquerat ad tempus, patulo iam frigida ligno
 Viscera pendebant, et adhuc furor arma ministrat:
 Cuspide perfossum uiolat latus, eque patenti
 Vulnere purpureus cruor et simul unda cucurrit.
 Haec sunt quippe sacrae pro religionis honore:
 290 Corpus sanguis aqua tria uitae munera nostrae.
 Fonte renascentes, membris et sanguine Christi

283 cf. Verg. Aen. VII 281   286 cf. Verg. Aen. I 150,
 Lucan. III 315

279 poenale M^1 corr. m. 2, penali *pler.* dictione B soles
 (in ras.) M^2T^2 (fuit mones?) pessima M , pessimma T
 280 christum T^1 , xpm corr. m. 2 christus T^1 , xps corr. m. 2
 peruenet ex -it M 281 cui] c ex qu C , cum *Poelm.* gignens
 MT^1R , genens C^1 corr. in ginens m. 2 282 constituit Γ (s. l.
 ens) G (t ens s. l.) HP^2 , constituente $E^1(?)F^1$, ⁿcostitu^{it}*** (ens eras.)
 K , constituens (ens in ras.) Z te non] tñ Γ^2 s. l. 284 eu
 uel tu D iam frigida ligno T^1 corr. m. 2 artus in ras. M^2 ,
 artos L , arcus ^{tus} P corr. m. 2 285 frigida ligno ex corr. in M ,
 spiritus artus T^1 corr. m. 2 frigida ex -do C 286 uescera M
 pendebat T , pōndebant P , pandebant E^2 ministra} T , ministrat
 $DOPRT$, ministrē ^{at}(at a m. 2) K , ministrans *rell. cf. Pros.* 287 in
 mg. scr. E^2 perfossum] l -us s. l. Γ^2 uiolatus Z^1 aequae MT
 BE^2FK , eq; ^{& de} C corr. m. 2, atque LZ^2RT *Cant. Rem.*, ecce l 2 *Parrh.*
Fabr. patentis M^1T 288 uulnera P porporeus MG^1
 (corr. m. 2), purporeus T^1 (corr. m. 2) $KLPZ$ 289 haec ^e $\bar{e}$ (c,
 s a m. 2) K sacre MT alii ⁱrelegionis L , regionis P^1Z^1
 honorem T 290 corpus áqua sáanguis P , c. aqua sanguis KR
Arntz. aqua ex equa E^2 trea M^1T^1 post munera ras. in K
 nostre MT , in ras. scr. K^2 291 f*onte (r fere eras.) M renascentis
 MTC^2 corpore Christi M^1T^1 (sanguine xpi corr. m. 2) cf. *Pros.*

- Vescimur atque ideo templum deitatis habemur,
 Quod seruare Deus nos annuat immaculatum,
 Et faciat tenues tanto mansore capaces.
- 295 Ergo ubi depositi thesaurum corporis amplum
 Nobilis accepit Domino locus ille iacente,
 Nobilior surgente tamen, generatio fallax
 Augebat sub corde nefas, quod nocte silenti
 Discipuli Christum raperent et abisse referrent
- 300 Ter redeunte die, sicut praedixerat ipse.
 Quo stimulante metu uigilum munimina poscunt
 Plura dari saeuaque locum obsidione teneri.
 Si nondum post uincla crucis, post uulnera ferri,
 Post obitum mortis numerosa caede cruentum,
- 305 Carnifices, implestis opus nec creditis illum,

298 cf. Ovid. Met. IV 84

302 cf. Verg. Aen. X 109

- 292 adque *MTC*   293 nos deus *MTR*   adnuat *P*, annuat
 (nn *in ras.*) *LZ*   294 faciat] at *in ras.* *E*, faciet *F Alm.*
 tenuis *MT¹*   mansure *MT¹*   capacis *MT¹*   295 deposuit
R   296 nobis *Γ*   lucus (*corr. m. 2*) *KL*   dominum—iacentem
MT iacente ille *Γ*   iacenti *L¹*   297 nobilior surgente, tamen
cod. Arntz. Ald. alii   trepidatio fallax—angebat sub corde (nefas!)
 quod n. s. *Wopk. coni.*   298 augebat] angebat *Ke¹ Lips. Parrh.*,
 audebat *Fabr.*, fingebat *Wopk. coni.*   sub] s. l. *P²Z²*, ne *b¹* (sub *in*
mg.) *Cant.*   299 xpo *T*, dominum *Parrh. sched. Poelm.*   rapere
Cant.   abisse *ex* abyssu *D*   referent (r s. l. a m. 2) *F*, referent
Rem.   300 [̄]dixerat *K* ([̄]p a m. 2) *PZ*   301 qui *ex* quo *S²*
 uigilum s. l. *T¹*, uigilium *Γb¹*   monimina *MT*, numina *L¹P¹Z¹*
 poscit *C*   302 dare *E¹ corr. m. 2*   saeuaquae *MT*   saeu-
^{dura} q- obsidione (*dura a m. 2*) *Γ*   locum] s. l. *F*, *om. R*   obsio-^{ai}ne
P, obsidione *D*   teri ^{no}*Z*   303 sed nondum *Parrh.*   prost
K   uulnera *M*   feri (r s. l. a m. 2) *E*   304 ouitum *T*
 numeros a cede *Z*   cede *plerique*   305 carnificis *MT¹ (corr. m. 2)*
K¹LP¹RZ¹ cf. *Pros.*   implestis *EZ*, implestis (estis *in ras.*) *L*
 ne *B*   credetis *M*   ilum (l s. l. a m. 2) *L*, illud *S*

- Qui totiens imis animas produxit ab umbris,
 Posse suam reuocare magis: peioribus aptos
 Consiliis armate dolos, signate sepulchrum,
 Ponite custodes, monumento aduoluite saxum.
- 310 Quis poterit seruare Deum, cui cardine rerum
 Cuncta patent? undis habitat, per tartara regnat,
 Et caeli de nube tonat. quid, saeue tumultus,
 Excubiis deperdis opus? quid niteris illam
 Explorare fidem, cui non uis credulus esse?
- 315 Coeperat interea post tristia sabbata felix
 Inradiare dies, culmen qui nominis alti
 A Domino dominante trahit primusque uidere
 Promeruit nasci mundum atque resurgere Christum.
 Septima nam Genesis cum dicit sabbata, claret

310 cf. Verg. Aen. I 672   312 cf. Lucan. I 196   314 cf.
 Verg. Ecl. IX 34

306 quoties T^2 (*ex* quotiens), quociens K^1 *corr. m. 2*, quotiens L^1PT^1 ,
 q̄i totiens Z , qui toties ΓDFH , quototies R produxit uel prouidit
 M^1 , eduxit uoluit *m. 2* ad G^1 *corr. m. 2* 309 costodes M , custodis
 T^1 munu^unto F^1 *corr. in mo-* ^{sa}cxum M , esaxum P 310 $\overline{dmn}$
 LPZ^1 seruare *s. l.* P^2 cui *in mg.* Γ , quo *coni.* *Cannegieter*
 311 patet M^1 cui cuncta patent R tarra Γ , tartara (ta_2 *in ras.*)
 Z regna^u** (*et eras.*, *t a m. 2*) K 312 t^uonat (*h eras.*) T
 seue T *et alii*, se^oue B sunt qui *interpungant* quid, saeue, tumultus
 tumultu *Crusius* (*Probab. crit. p. 170*) *et Burmannus Sec.* tremendae
 Excubiis gentis est opus *coni. O. Arntz.*, quid, sedule, multis Excubiis
 defendis opus *Canneg.*, quid, saeue, tumultus *E. dementis o. coni. H.*
Arntz. 313 excubiis] *b corr. C*, excubis K disperdis Γ (*† de...*
s. l. m. 2) DK^2RTZ , dependis E^2LP (*fort. n ex corr., s. l. at dis m. 2*)
 b^2O , quid densis *Crusius* nitiris MKP^1Z^1 314 explorare* C , ex-
 plora D non uis] nominis D , uis *in ras.* Z^2 credulus (*corr. m. 2*)
 T^1P^1 315 ceperat *nonnulli* tristitia D , tris^u**tia G 316 in-
 radiare (*a a m. 2*) E *qui E 318 mondū P adque MTE
 resurre P^1 *corr. m. 2* $\widetilde{xpm}$ *in ras.* T^2 319 gene^usis (*s eras.*)
 E , genesis (*is in ras.*) K , genesis T dicet $KLPZ^1$, dicat *Cant.*
ed. Spir. Poelm. sabbata (*s a m. 2*) E , sabbe C^1F^1 clarit
(*corr. m. 2*) M^1T^1 , cl. . r & K , clarat *Parrh. sched. Poelm.*

- 320 Hunc orbis caput esse diem, quem gloria regis
 Nunc etiam proprii donans fulgore tropaei
 Primatum retinere dedit. hoc luminis ortu
 Virgo parens aliaeque simul cum munere matres
 Messis aromaticae notum uenere gementes
- 325 Ad tumulum uacuumque uident iam corpore factum,
 Sed plenum uirtute locum. nam missus ab astris
 Angelus amoti residebat uertice saxi,
 Flammeus aspectu, niueo praeclarus amictu.
 Qui gemina specie terrorem et gaudia portans
- 330 Cunctaque dispensans, custodibus igne minaci
 Venerat in forma, Christum quaerentibus alba.
 Illae igitur Dominum calcata uiuere morte
 Angelica didicere fide. perterritus autem

326 cf. Verg. Aen. IV 356

320 urbis M^1T^1 caput ME^1 diēs R 321 hunc S
 donans (mi a m. 2) Γ thropei M , trophei T (ut uid.) $CDEKL$
 PR , tropæi B , trophei H , tropei F^1G^1LSZ , triumphī m cod. *Arev.*
 322 dedit (i euan.) M 322 ortum T^1 , hortu K 323 flensq.
 Maria flentesque M^1 sequitur atque aliae a m. 2, in marg. sup. exstat
 versus correctus a m. al. uirgo paⁱens K , uirgo (o in ras.) Z
 matris L^1 323 et 324 transpon. in Υ 324 aromatacae (corr.
 m. 2) M^1T^1 noctu *Cant.* uenire $M^1T^1L^1P^1Z^1$ gementis
 M , dolentes Γ († gementes s. l. m. 2) CO^2P^2 , gemente T^1 325 ui-
 dentia T 326 uirtute* (in eras.) MT , uirte Γ 327 a*moti (m
 eras.) F ^{re}sidebat (re a m. 2) E , resideba*^t (n eras.) K
^uertice B 328 neuo M^1T^1 praeclarus] uestitus E in ras.
Parrh. sched. Poelm. amictum M^1T^1 329 terrore $M^1T^1E^1$
 portat † tans S 330 cunctaque P disponens B , dispōnsans E
 corr. m. 2, dispensasⁿ F igne* ($\sim$ eras.) R menacem T^1 mi-
 corr. m. 2, minaci $DE^2KP^2Z^2S$ *Reg. 1* (corr. in minacem) Υ , minace*
 ($\sim$ eras.) R , minace *Ald.*, minacem *rell.* 331 forma—alba DE^2K^2L
 $P^2Z^2\Upsilon^2$ *rec.*, formam—albam *rell.* xpm T^2 in ras., fuit christum
 querentibus T et alii 332 ille MT alii calcata^a M mortem
 $TK^1L^1P^1Z^1$ 333 om. M^1T^1 angelicam—fidem $L^1P^1Z^1$ fidem
 T^2 didicere ex didicere FG

- Miles in ancipiti retinet discrimine uitam,
 335 Deserta statione fugax testisque timoris
 Vera refert gratis; postquam data munera, fallit
 Discipulumque globum placidi sub tempore somni
 Clam sibi nocturna Christum abstraxisse rapina
 Conpositus simulator ait. fare, inprobe custos,
 340 Responde, scelerata cohors, si Christus, ut audes
 Dicere, concluso furtim productus ab antro
 Sopitos latuit, cuius iacet intus amictus?
 Cuius ad exuias sedet angelus? anne beati
 Corporis ablato uelocius esse putauit
 345 Soluere contactum quam deuectare ligatum?
 Cum mora sit furtis contraria, cautius ergo

335 cf. Verg. Aen. IX 222   337 cf. Ovid. Met. VI 489, Fast.
 III 185

334 in *ex m ut uid.* T^2 ancipiti T^1 corr. *m. 2*, ancipite F^1 ,
 ancipite L^1 in ancipiti retin^{et} *in ras.* K^2 retinet *ex corr.* LZ , repetit
 P^1 corr. *m. 2*, retinens *cod. Arev. cf. Pros.* discrimina M^1T^1
 uitam (*m a m. 2*) M , uitae T 335 *add. in B* fugax *ex*
ingas ut uid. E^2 336 refer^t T sed post *Parrh. Ald. Fabr.*
Poelm. al. dat MT^1 fellit C 337 discipulumque MT^1
 338 nocturnam—rapinam M^1T^1R , nocturna rapinam L^1P , noctur-
 nam rapina Z xpm T^2 fuit christum, xpi K^1 adstraxisse
 P 339 simulatur MT^1K^1P , simolator Z^1 , sim^ulato^r b fere
 M^1T^1 improbe B custos MT^1K^1 340 respondens M ,
 responde** (*ns eras.*) T respondensclerata E^1 , responde*sclerata K *s,*
a m. 2   choors CD , chors R , coors F audis M^1T 341 di-
 *cere (*s eras.*) P , dice^{ro} (*re a m. 2*) E *furtim (*e eras.*) P
 pductis P 342 sopitus $MTCFK^1LP^1Z^1R^1ST^1$ in***tus (*ten*
eras.) P 343 exubias (*c a m. 2*) MT , excubias IC^1E^2G (*in marg.*)
 $H^1K^1L^1O^1PRST$ *cf. Rem. et Pros.*   sedit MG^1 beateⁱ (*i a*
m. 2) K 344 *om.* $M^1T^1K^1$ corporis* ublato P ablato Z^1
 putabat l 2 345 contactu (*~ a m. 2*) T deuectare G legatum
 $MT^1LP^1Z^1$ 346 cum *ora E , *c. hora* K^1 , cum ora Z^1
 furti^a (*s a m. 2*) L

Cum Domino potuere magis sua lintea tolli.
 Mentita est uox uana tibi. tamen ista figuram
 Res habet egregiam: Iudaeis constat ademptum
 350 Quem nos deuoto portamus pectore Christum.
 Plange sacerdotes perituros, plange ministros
 Et populum, Iudaea, tuum pro talibus ausis.
 Non tuba, non unctus, non iam tua uictima grata est.
 Quae nam bella tibi clanget tuba, rege perempto?
 355 Qui tuus unctus erit, quae uerum amiseris unctum?
 Victima quae dabitur, cum uictima pastor habetur?
 Discedat sygnagoga suo fuscata colore,
 Ecclesiam Christus pulchro sibi iunxit amore.
 Haec est conspicuo radians in honore Mariae,
 360 Quae cum clarifico semper sit nomine mater,
 Semper uirgo manet; huius se uisibus adstans

348 cf. Psalm. 26, 12

352 cf. Verg. Aen. II 535

347 lentea *MT*¹, linea *ΓP*² in marg., linthea *C* 348 men-
 tital///est (es a m. 2) *K*, menti* est (ta a m. 2) *P*; mentitēstibi (a a
 m. 2) *Z* tibi *M¹T¹ΓE²F* (in ras.) *LPb*¹, sibi (s a m. 2) *K*,
 *sibi (s a m. 2) *Z*, sibi *rell.* cf. *Pros.* figuram] † formam *P*²
 in mg. 349 aegraegia *M¹T¹* iudeis *MT alii* 350 corpore
MT¹K¹L¹PZ¹, pondere *S* cf. *Pros.* 351 periturus *M¹* minestros
M 352 iudea *MT alii*, °iudea *B* p* *K* 353 *unctus (i
 eras.) *C* 354 clangent *M¹T¹L¹P¹Z¹*, clang& (& in ras. m. al.) *E*,
 clangit *DSc* 355 qui *MTP¹Z¹c¹* cf. *I 221*, quis *rell.* erat *F¹c*
 *unctus (i eras.) *C*, ūctus *K* que *MT alii* uirum *M*
 amisseris *H*, occideris *Ald.* 356 d*betur *M*, debetur *T* pastur
M 357 add. in *B* sinagoga *M et alii* colore] o₁ ex corr.
M 358 sibi pulchro *m* iunesit *T*, iunexit *ΓZ*, iungit *g*,
 uinxit *Reg. 2 Parrh. sched. Poelm.* amorem *MT* 359 conspicui *K*,
 conspicua *L²*, perspicuo *cod. Arev.* ore *M¹T*, honorem *P*
 360 clari *R* 361 uorgo *E¹ corr. m. 2* se*uisibus (si in ras.
 m. 2) *E* uissibus *M* cuius *c. Arntz.* adtans *T*, ad*at^{ns} *K*
 corr. m. 2, astans (d a m. 2) *L*, astat^{ns} *P corr. m. 2*, adstans in ras.
Z², astans *DGH*, asstans *ST* manet: Mariae se quippe resurgens
Cant.

- Luce palam Dominus prius obtulit, ut bona mater
 Grandia diuulgans miracula, quae fuit olim
 Aduenientis iter, haec sit redeuntis et index.
 365 Mox aliis conuiuia potens in fragmine panis
 Agnitus enituit, quia uerus panis apertis
 Semper adest oculis, fidei quos gratia claros
 Efficit, ut Dominum uiuentem cernere possint.
 Saepe dehinc proprios diuersi temporis horis
 370 Discipulos manifestus adit uescentibus illis
 Extemplo nunc ora ferens, nunc piscis obusti
 Atque faui mandens epulas, quo rite doceret
 Corporeas res esse dapes seseque uideri
 In membris, quibus ante fuit. formidine rursus
 375 Plebis apostaticae, Dominum quae caeca negasset,
 Cum foribus clausis resideret turba fidelis,
 Pace salutantis sese intulit atque foratas

362 palam (1 eras.) *E* dominos *T* prius] semper *T*, quod
 etiam in *M*¹ fuisse uidetur, pius cod. *Arntz.* 363 deuulgans *CF*¹
*G*¹*b*, diuulgans *K* corr. m. 2 miraque *P*¹ corr. m. 2 que *M*¹*T*
 alii olym *T* 364 indix *L*¹*P*¹ 365 post aliis ras. in *L*
 callemque petens *Parrh. sched. Poelm.* fraumine *TZ*¹, fragmine
 (g a m. al.) *M*, fragmina *KL* (ag in ras.) 366 qui *MTT*
BCFG cf. *Pros.* 367 oculos *M*¹*T* fidele *M*¹*T*, fidei* *E*
 clarus *MT*, plenos *m* 368 possit *MT*, possitⁿ *F* 369 diuersi*
 (s eras.) *LPZ* temporis** (s a m. 2) *P* ho**ris *F*, hora *Ald.*
 propior ed. *Lugd.* ante hunc uersum nonnulli ponunt uersum
 376 teste *Cellario* 370 discipulis *T* 371 extimplo *C*¹*DEHL*²
*P*¹*Z*¹*R*¹*STb*, exemplo *Γ*¹*G* hora *MTK*¹ abusti *BCEFGOb*
Reg. 1, 2 V, adusti cod. *Arntz. a m. 2, Parrh. sched. Poelm. cf.*
Pros. 372 adque *MTE* faui* (s eras) *LPZ* aepolas *M*
*T*¹ (aepulas corr. m. 2), epulis *K* corr. m. 2 que^o *B* quor
 itæ (æ ex a m. 2) *E* docerit *K*¹*L*¹*P*¹*Z*¹ 373 dapis *T*¹
 uederi *E*¹ 375 apostolicae *TO*¹ *Reg. 1* negassit *Z*¹, necasset
Parrh. sched. Poelm. 376 clau*sis *L* 377 paci *Z*¹ obtu-
 lit *Cant.* salutantis *M*, salutatis *G*¹*KL*¹*P*¹*Z*¹, salutis *H*¹, salu-
 taris cod. *Arntz.* adque *MTE* furatas *M*¹*T*

Expediens palmas nudat latus. ast ibi Thomas,
 Cui Didymo cognomen erat, cum fratribus una
 380 Non fuerat dubiamque fidem sub corde gerebat,
 Donec rursus eo pariter residente ueniret
 Qui numquam subtractus erat. Tunc limite clauso
 Constitit in medio, non indignatus apertum
 Discipulo monstrare latus tactuque probari
 385 Vulneris et mentem patienter ferre labantis:
 Agnitus hinc potius, quod sit dubitantis amicus.
 Quisquis enim artifices caeca sub imagine fraudes
 Instruit et uanas cupit exercere figuras,
 Non uult agnosci, non uult sua facta requiri,
 390 Vt lateat sub nube doli, nebulaque recludens

378 cf. Verg. Aen. XII 258

378 *add. in marg. inf. K* expandens $\Gamma^2 CDFS$ (ostendens *supra*) *b*, expediens *ex corr. HO*, ostendens *e* atque *cod. Arntz.*
 ubi H^1 379 dydimō *T*, didymo Γ^1 , didimos *M*, didi^m *L*, deno
 P^1 didim^y *corr. m. 2*, didimus *in ras. scrips. Z^2*, didimus *plerique*
^{o^g}nomen *P* unam MT^1 380 dubioque *Ald.* 381 eo pariter
in ras. L^2 eo *in ras. Z^2*, et *P* (*ut uid.*) *R* residente Γ
 382 nusquam *C* erit *cod. Arntz.*² lumine MTg^1 , limite *af*
 383 et 384 *transpositi sunt in K et b* constituit (*u eras.*) *K* in
 medium *T* indignatus $M^1 T \Gamma^1 L^1 P^1 Z^1$, non indignus (*ne dedignatus*
s. l. m. 2) *K*, dedignatus *rell.* 384 discipulis *Ald.* latos *K* prae-
 bere *c* probari] sereno *B* 385 mente $M^1 T F$ patientis (*corr.*
m. 2) $M^1 T^1$ fere (*r s. l. a m. 2*) $KLPZ$ labantis *E*, labentis F^1 *cum*
gl. cadentis, labentis *H*, labentis $KO^1 RST$ *Reg. 1 Arntz.*, labentis *P*
 386 hic $L^1 P^1 Z^1$ amicus *ex amicum E*, amicus (*s a m. 2*) *K*
 387 artificis $M^1 T^1 G$ (*fort. a m. 2*) $K^1 LZO^1$, artifice (*† artificus s. l.*
m. 2) Γ , artifex *ed. Spir.* fraudis $MT^1 DZ^1$, fraudes (*es corr.*)
 LP artificio caecas sub imagine fraudes *Wopk. conl. at cf. Pros.*
 388 uana MT^1 , uana^s *F*, uarias *g Ald.* figuris Υ 389 uul
 T^1 utroque loco cognosci *b Cant.* 390 lateat $M^1 T \Gamma^1$, latunt^{ea}
K corr. m. 2, late^{at} *P*, latea^{nt} *L*, lateatⁿ *c*, lateantⁿ *rell.*, ut lateant *in ras.*
 Z^2 nobe *P* nebulaque (*ia a m. al.*) *M* ludens MT^1 (*rec s. l.*
m. 2), ^{re}cludens (*re a m. 2*) LPZ , recludens Υ , redundens *Urb.*, recon-
 dens *Cell. conl.*, refundens *Arev. conl.*

Omnia sollicitos odit simulator amicos.

- Gnarus item Dominus Petro piscante per aequor
 Cum sociis captum esse nihil dimittere lina
 In dextras hortatur aquas. mox gurgite clauso
 395 Pendula fluctuagam traxerunt retia praedam,
 Per typicam noscenda uiam: nam retia dignis
 Lucida sunt praecepta Dei, quibus omnis in illa
 Dextra parte manens concluditur ac simul ulnis
 Fertur apostolicis Domini ad uestigia Christi.
 400 Nec piscis prunaeque uacant et panis in uno
 Discipulis inuenta loco. quisnam ambigat unam
 His rebus constare fidem, quippe est aqua piscis,
 Christus adest panis, sanctusque Spiritus ignis.
 Hinc etenim abluimur, hoc pascimur, inde sacramur.
 405 Tunc epulis praeceptor eos inuitat edendis

394 cf. Verg. Aen. V 394

391 *in marg. add. B* sollicitus *MT*¹, sollicitos *E*¹; sollicitis—
 amicis *e*¹ simulatur *MT*¹*L*¹*P*¹*Z*¹, similorator *Z*², simulatus *O*¹
 amicus *TR*²*Z*¹ 392 Ignarus *M*, gnarōs (corr. m. 2) *KLPZ* dñs
*T*² ex dominus piscate *M* 393 socii *T*¹ corr. m. 2 nil *I*,
 nichil *B* cap*^u tum *T* demittere *MT*¹*E*²*F*²*G*²*H*²*K* Reg. 1 cf.
Pros. et IV 116 394 ortatur *TD* 395 fluctuagam *M*¹*T*¹
 ritia *MT*¹ praeda *MT*¹ 396 tipycam *M*, tipicam *BCE*¹
 noscendi *M*¹*TZ*¹, noscenda* (m eras.) *b* nam] s. l. *K*²*LZP*², quia
Parrh. sch. Poelm., non *O*¹ *Ald.* ritia *MT*¹ 397 illo *MT*¹*K*
*L*¹*P*¹*Z*¹*O*¹ 398 dextera *Ald.* ac simul] om. *M*¹*T*¹, asimul
 (c a m. 2) *E*¹ 399 apostolicis alma ad *Parrh. sched. Poelm.*
 dño *KL*¹*PZ*¹ festigia *I*, uestia *K* xp̄i (i ex s) *M* 400 pis^{cis}
I, pisces *KL*¹*P*¹*Z*¹*R* *Ald.* pruneque *MT* alii uagant *P*
 401 discipolis *M*, discipuli^s *F* quis *I*¹ † nam s. l. m. 2, tñ s. l. m. 2
 in *P* ambig& *F*¹, ambigit *T* 402 constare] stare in ras. *Z*²
 403 xps in ras. *T*² adē (ē in ras. a m. 2) *P* scosq: *M*, et scs
ITDb, scsquoque *BSf* *Ald. Spir. Poelm. Fabr.*, scs sps *C* scsq; sps
 ignis in ras. *T*² 404 etiam *O*¹, enim (& a m. 2) *KLP* abluimur
*T*¹ corr. m. 2 hoc] hinc *MT*¹ (corr. m. 2) *Parrh. Ald. sched. Poelm.*
 405 aepulis *MT* post epulis ras. plur. litt. in *KP* (prece
 polis eras.) *Z* praeceptor *M*, saluator *cod. Arntz.* praeceptor
 eos epulis *Fabr.* edendis in ras. *P*²*Z*², edentis *l*

- Alloquiis de more piis, mensamque petentes
 Vnanimis nota Domini bonitate fruuntur
 Et Christum sensere suum. modicoque paratu
 Postquam uicta fames et surrexere relictis
 410 Rite toris, an corde Petrus se diligat alto,
 Explorat Dominus; Petrus annuit. ergo nitentes
 Pastor amans augere greges operario in omni
 Parte bono commendat oues, commendat et agnos.
 Haec terno sermone monens, ut terna negantis
 415 Culpa recens parili numero purgata maneret.
 Inde sequenda docens, Pacem omnes, inquit, habete,
 Pacem ferte meam, pacem portate quietam,
 Pacem per populos monitis dispergite sanctis
 Et mundum uacuate malis: gentesque uocari
 420 Finibus e cunctis, latus qua tenditur orbis,

409 cf. Verg. Aen. I 216, VIII 184

- 406 illoquiis *MT*¹ (*corr. in al-*), alloquis *Reg. 1* dē ore *M*
 mensamque *MT*¹, me*samq; (n *eras.*) *H* petentis *MT*¹ 407 un-
 animis *MT*¹, unianimes *L*¹*P*, unanimes (a *corr.*) *Z* notaque *đi*
*DGO*¹ pietate *cod. Arntz. ed. Spir. Poelm. Fabr.* 408 xpm
*T*² ex christum modicoque *M*¹ ut *uid.*, modicoque *T*² ex *corr.*
 (modicumque?) paratum *M*¹*T*¹ 409 fam^{///} *M*, famis *T*¹*K*¹*L*¹
PZb exsurrexere *FGHO*¹*S Alm.*, &*surrexere *K*, et surrexere (t *ex*
corr.) *b*, adsurrexere *Reg. 3* 410 rite] te *in ras. P* toris *M*
*TE*¹*G*¹, choris *Ald.*, thoris *rell.* sedieligat *MT*¹ diligat alto
in ras. C 411 *in marg. add. C*² explurat *M* dominos *T*
corr. m. 2 nitentis *K*² 412 ouans *c* gregis *MT*¹ operari
*O*¹ ut *uid.* operario omni *Reg. 2* 413 pater bonus *in M*¹*T*¹ fuisse
uidetur bona *O*², boni *D* commendat *D* utroque loco, com-
 mendat *S* 414 hac *M*¹ hae *corr. m. 2*, hoc *editt. pler.* eterno
*EL*¹*PZ*¹, ternos *D* mouens *T*¹*GO*¹*PZ*¹ trino — trina *ed. Lips.*
 negantes *MT*¹*C*² 415 manere* (s? *eras.*) *M*, maneret] t a m. 2 *T*
 416 docens sequenda *C* pacem inquit o. h. *M**TLPZR* *Reg. 3 r*,
 omnes inquit p. h. *D* omnis *T*¹ inquit *EK*¹ 417 meā (~ a
 m. 2) *TE* qui&em (*corr. m. 2*) *GL*, quietem *H* 418 pacem por-
 tate populos *D* populos *in ras. T*² dispertite *K*¹ *corr. m. 2*
 419 mundum *P* uacuate *T* maris *P* *corr. m. 2* uocate *Ald.*
Fabr. 420 et cunctis *MT*¹*O*¹*V*, e* *H* urbis *M*¹*T*¹

Iussis mando meis omnesque in fonte lauari.

Haec ubi dicta pio Dominus sermone peregit,
Bethaniae mox arua petit: coramque beatis
Qui tantum meruere uiris spectare triumphum,
425 Aetherias euectus abit sublimis in oras.
Et dextra sedet ipse Patris totumque gubernat
Iure suo, qui cuncta tenens excelsa uel ima,
Tartara post caelum penetrat, post tartara caelum.
Illi autem laetis cernentes uultibus altas
430 Ire super nubes Dominum tractusque coruscus
Vestigiis calcare suis ueneranter adorant
Sidereasque uias alacri sub corde reportant,
Quas cunctos doceant: testes nam iure fideles

421 cf. Verg. Ecl. III 97   422 cf. Verg. Aen. I 81   425 cf.
Verg. Aen IV 445 = Ge. II 291, V 511   Ovid. Met. XIV 127

421 haec *P*, iussis *in ras. m. al. Z* omnes *M*, omnis *T* omnesq; *corr. m. 2*   forte *P*   laua^{ri} *P*, lauacri *D*   422 *post dicta ras. in S*   pius *M¹T¹*   dominos *T corr. m. 2*   423 qui *in ras. T²*   arua *ex erua E*   425 euectus *M*, subuectus *Fabr.*   habiit *MT*, abi+t (i *eras.*) *E*   horas *M*, auras (au *a m. 2*) *T*, oras *L¹P¹Z¹O¹ Reg. 1. 2*, auras *rell. cf. Pros. et Lachm. ad Lucr. III 405*   426 ad dexteram *C*, ad dextram *D V b c f g l (ex corr.) Ald. Fabr.*, in dextra *ed. Spir. Poelm.* (ad dextram subit *in mg.*), et dextram subit *Cant.*   sedit *MTKL¹P²ZOY*   ipse *in ras. L²Z²*   totumq; (q; *s. l. m. 2*) *H*, fere *euan. in M*, mundumque *Ald. sched. Poelm.*
427 tenet *BV*   excelsaque et *Cant. Ald.*   et ima *m*   428 *in mg. add. E²*   paenetrat *M*, penitrat *C²*, penetrat^a *F*   conseruando regit penetrat *Parrh. sched. Poelm.*   429 l&es *E corr. m. 2*, laeti *Ald.*   cernentis *MT¹*, cernentes *s. l. E²*   cernentes laetis *V*   uultibus (u, *a m. 2*) *Γ*   430 ille *K¹*   ^{su}per (su *a m. 2*) *KLPZ*   nubis *T¹ corr. m. 2*   tractosque *L¹P¹Z¹*   choruscos *MT*, choruscos *DF*, coruscus *C*, corruscos *T*   431 et 432 *abscisi sunt in M*   uenerantur *T Reg. 3 cum rec. ed. Spir. Poelm. al.*, uerenter *R*   432 sideriasque *H²*   alachris *T¹ corr. m. 2*, alacres *P¹*, alacris (?) *L¹Z¹*   433 docent *MT*, deceant *L¹Z¹P*   testis *MT¹*   iā *R ed. Lips.*   fidelis *MT¹*

Diuinae uirtutis erant, qui plura uidentes
 435 Innumerabilium scripserunt pauca bonorum.
 Nam si cuncta sacris uoluissent tradere chartis
 Facta redemptoris, nec totus cingere mundus
 Sufficeret densos per tanta uolumina libros.

434 diuine *T et alii* uidentis *MT¹* 435 innumerabilium
MT¹ scripserunt *Z* 436 sacras *MT¹* uoluissent^t *M*, uo-
 luissem *T* tradere (tra in ras. m. 2) *C* crthis *M*, cartis (h
 eras.) *T*, cartis *CFKLPRSTZ*, carthis *E*, libris *cod. Arntz.*, scri-
 ptis *Parrh.* 437 redemptoris *T¹ corr. m. 2* cingere totus *C*
 cingeret mundus *T* 438 sufficeret *T¹ corr. m. 2* densis *M*
T¹ uersus *recenti manu exaratus erat deleto alio in O*

EXPL. OPERIS SEDVLII SACRI LIBRORVM. NOVI. ET VETERIS TESTAMENTI
 LIBRI QVIVQ: FELICITER *M*, EXPL. LIBER QVINTVS NOVI TESTAMENTI
 FELICITER *T*, EXPLICIT PASCHALIS CARMINIS A SEDVLIO HER}METRO COM-
 POSITI LIBER TERTIVS *I*, FINIT LIBER QVARTVS INCIPIVNT VERSVS EIVS-
 DEM SEDVLII (I, a m. 2) DE LAVDE CRISTI *C*, EXPLICIT LIBER IIII.
 FELICITER *E*, EXPLICIANT QVATTVOR LIBRI EVANGELIORVM SEDVLII
F, EXPLICIT LIBER III SEDVLII OPVS PASHALE DŌ GRAM *K*, EXPL.
 LIBER III SEDVLII OPVS PASCALE *L*, EXPL LIB V SEDVLII PRBI *Z*,
 Expl. lib v Sedulii opus paschale *P*, EXPLIC LIB TERTIVS SEDVLII
 OPERIS PASCHALIS *R*, EXPLICIT LIBER IIII. *S Reg. 1*, Explicit liber
 Sedulii (*Reg. 3*) Incipit carmen ipsius: Cantemus etc. *V*, explicit
 liber IIII sedulii poete. uersus Asterii qⁱ collegit. R. S. (*sequitur
 hymn. I*) *d*

CAPITVLA LIBRI PRIMI.

- I. Praefatione gentiles arguit hortaturque conuerti. (v. 17.)
- 5 II. Orat omnipotentem creaturarum auctorem dari sibi rectam dicendi carminis uiam de miraculis dicturo pauca diuinis. (v. 60.)
- III. De translato diuinitus ne moreretur Enoch. (v. 103.)
- IIII. De partu Sarrae nonagenariae sterilis. (v. 107.)
- V. De uxore Loth in salis statuam uersa. (v. 121.)
- 10 VI. De igne non ardentis rubi diuinitus ostenso Moysi. (v. 127.)
- VII. De uirga eiusdem Moysi in draconem uersa atque in se reuersa iterum. (v. 132.)
- VIII. De sicco mari populo Israhel. (v. 136.)
- 15 VIIII. De mauna caelitus eidem plebi data. (v. 148.)
- X. De productione aquae de petra. (v. 152.)
- XI. De locutione asellae Balaam. (v. 160.)
- XII. De statione solis sub Iesunaue. (v. 163.)
- XIII. De Helia coruis ministrantibus pasto et igneo curru. (v. 170.)
- 20 XIIIII. De XV annis ad uitam regi desperato additis Ezechiae. (v. 188.)
- XV. De Iona ceto uorante seruato. (v. 192.)
- XVI. De tribus pueris in camino flamma saeuiente non tactis et persecutore eorum in pecudem uerso. (v. 197.)
- 25

Capitulis recensendis e codicum numero, qui partim integra, partim mutilata ea exhibent, selegi HK(I). item spreui capitulorum inscriptiones discrepantes, quae in codicibus siue marginales siue uersibus interpositae leguntur cf. Prol. in fine capituli uniuscuiusque indicati, ubi quodque insertum esset.

1 CAPITVLA LIBRI PRIMI HK   7 moriret' K   8 sterili alii

9 leth K   10 mosi K (passim)   14 sicca^o mareⁱ H, sico mare K,

siccato m. alii   19 curro^u H, curro K   22 ea hechie K   25 pesse-

cutore K

- XVII. De Danihelo a famelicis leonibus custodito. (v. 212.)
- XVIII. Miraculorum recapitulatio praedictorum. (v. 220.)
- XVIII. Defet elementorum idolorumque cultores. (v. 242.)
- XX. Exhortans semet ipsum in carminis uiam trinitatem astruit et Arrium atque Sabellium uarios rectae fidei 5 percudit inimicos. (v. 282.)
- XXI. Hortatur milites in uia fidei signo crucis armatos seque in albo beati ordinis poscit ascribi. (v. 334.)
- XXII. Orat Christum, quem formam serui sumpsisse euangelistae quattuor animalium figuris ostendunt. (v. 351.) 10
- XXIII. De expulsionem Adam de paradyso et quia ab ipso mortalis sit facta posteritas per Euam, cuius facinus expiatum asserit per Mariam. (lib. II. v. 1.)
- XXIII. De conceptu beatae Mariae a prophetis saepius praedicto et Gabrihelo archangelo nuntiante completo. 15 (v. 35.)
- XXV. De partu beatae Mariae et angelorum in Christi natiuitate Deum laudantium gratulatione. (v. 41.)
- XXVI. Christo Iesu in Bethleem nato Herodes et omnis Hierosolima cum illo turbatur. (v. 73.) 20
- XXVII. De stella magos ad Christum ducente et mysticis eorum muneribus. (v. 89.)
- XXVIII. De saeuitia Herodis et nece paruulorum. (v. 107.)
- XXVIII. De doctrina ac magisterio Domini duodenis. (v. 134.)
- XXX. De tricennarii baptismo Saluatoris et de spiritu in 25 columbae specie uiso. (v. 141.)
- XXXI. De quadragenario Saluatoris ieiunio et trina temptatione peracta. (v. 175.)
- XXXII. De electione piscatorum. (v. 220.)
- XXXIII. De paterna appellatione. Pater noster qui es in caelis. 30 (cf. v. 237.)
- XXXIII. De sanctificatione nominis. Sanctificetur nomen tuum. (v. 244.)
- XXXV. De aduentu regni. Adueniat regnum tuum. (v. 249.) 35

1 custodis *K*   4 exortans *K* (*passim*)   9 ortat *K*   12 posterioritas *K*
 15 a gabrihelo *H*   18 cum gratulatione *H*
 20 hierosolima turbatur *K*   21 sit illa *K*   dacente *K*   25 tricennarii
K, tricennario *H*   27 quadregenerio *H*¹   30 in caelis *om.* *K*

XXXVI. De effectu uoluntatis. Fiat uoluntas tua. (cf. v. 256.)

XXXVII. De pane cotidiano. Panem nostrum cotidianum. (cf. v. 263.)

XXXVIII. De dimissione debitorum. Et dimitte nobis. (cf. v. 274.)

XXXVIII. De temptatione nitanda. Et ne nos inducas in temptationem. (cf. v. 279.)

XL. De liberatione a malo. Sed libera nos a malo. (cf. v. 288.)

CAPITVLA LIBRI SECVNDI.

I. De aqua in uinum uersa. (lib. III. v. 1.)

II. De filio reguli absente Domini uerbo sanato. (v. 12.)

III. Quam diuersa loca lustrauerit cunctos sanando languidos. (v. 23.)

IIII. De leproso dominica tantum uoce mundato. (v. 26.)

V. De socru Petri febriente manus dominicae tactu sanata. (v. 33.)

VI. De spirituum expulsionem nigrorum et aduersa populis clade saluatis. (v. 40.)

VII. De tempestate maris imperio Domini uerbi sedato. (v. 46.)

VIII. De duobus a legione daemonum in percus missa curatis. (v. 70.)

VIIII. De paralitico dimissis portinus sanato peccatis. (v. 86.)

X. De prece archesynagogi pro filia suscitanda. (v. 103.)

XI. De muliere a profluuiio sanguinis fimbriae dominicae tactu sanata. (v. 116.)

XII. De praedictae resurrectione puellae. (v. 129.)

XIII. De duorum sequentium atque clamantium inluminacione caecorum. (v. 143.)

XIIII. De energumeno surdo mutoque curato. (v. 152.)

2 co*tidiano *H* nostrum] co*tidianum *H*, om. *K* 6 in temptationem om. *K* 8 malo] EXPLICIUNT (EXPLICI*VN *K*) CAPITVLA LIBRI PRIMI *HK* 10 INCIPIUNT (INCIPI *K*) CAPITVLA (CAPITV *K*) LIBRI (LIB** *K*) SECVNDI EIVSDEM OPERIS *HK* 12 absentē *H* 13 languō *K* 22 demonum *HK* 25 archaesynagogi *K* 31 energumino *H*

- XV. De potestate curationum discipulis data. (v. 158.)
 XVI. De manu arida in synagoga ilico restituta. (v. 182.)
 XVII. De caeci ac muti sanatione lunatici. (v. 189.)
 XVIII. De erectione mulieris per annos XVIII curuatae. (v. 199.) 5
 XVIII. De quinque panibus et duobus piscibus uiris V milibus saturatis. (v. 207.)
 XX. De ambulatione Domini super aquas et Petro mergente Domini manu leuato. (v. 219.)
 XXI. De cunctis in Genesar infirmis sanatis fimbriae domi-10 nicae tactu. (v. 236.)
 XXII. De filia Chananaeae a daemone liberata. (v. 242.)
 XXIII. De diuersorum totius uulgi curatione morborum. (v. 251.)
 XXIII. De saturatis IIII milibus uirorum ex VII panibus 15 paucisque pisciculis. (v. 257.)
 XXV. De transfiguratione Domini et Moyse pariter Heliaque monstrato. (v. 273.)
 XXVI. De lunatico cuiusdam filio patris supplicatione saluato. (v. 293.) 20
 XXVII. De statere reperto in ore piscis ad soluendum Domino iubente tributum. (v. 313.)
 XXVIII. De eo quod discipulis de primatu percunctantibus humilem dixit fore maiorem. (v. 320.)
 XXVIII. De sanatione multorum et diuitibus camelo comparatis 25 atque eleemosynis faciendis. (lib. IV. v. 1.)
 XXX. De duobus caecis poscentibus a Domino inluminatis. (v. 31.)
 XXXI. De sanatione caecorum claudorumque multorum et arefacta uerbo ficulnea. (v. 40.) 30
 XXXII. De muto reddita daemone pulso loquella. (v. 57.)
 XXXIII. De dimissis mulieri peccatis, quae dominicos pedes lauauit lacrimis tersitque capillis. (v. 64.)

3 & muti *H*   6 $\tilde{V}$ = V milibus *om. H*   10 in *om. K*
 12 $\overset{a}{e}$ *K*   15 saturis quattuor milia *H*   17 more *H*, mose *K*
 eliaque *H*   25 comparans *K*   26 elimosinis *K*, elemosinis
H   27 cecis a $\widetilde{dno}$ *K*   31 loquella *H*   32 peccantis *K*

- XXXIII. De daemonis expulsionem fatentis ipsum esse Christum.
(v. 82.)
- XXXV. De dato languoribus remedio et silentio daemonibus
imperato. (v. 90.)
- 5 XXXVI. De muto et surdo, qui ad tactum manus dominicae
et locutus est et audiuit. (v. 99.)
- XXXVII. De caeco, in cuius oculo expuit Dominus et sanatus
est. (v. 106.)
- XXXVIII. De copia piscium, quae duas impleuit Domino iubente
10 nauiculas. (v. 109.)
- XXXVIII. De suscitato unico filio uiduae matris. (v. 125.)
- XL. De septem daemoniis Mariae Magdalenae dominica
iussione depulsis. (v. 142.)
41. De electione discipulorum LXXII, quos non de sub-
15 iiectione daemoniorum sed de nominum in caelo iubet
conscriptio gaudere. (v. 150.)
- XLII. De hydropico sabbatis in domo Pharisei Domino
iubente sanato. (v. 172.)
- XLIII. De X leprosis dominica iussione mundatis. (v. 189.)
- 20 XLIII. De caeco Timei filio inportunitate clamoris inluminato.
(v. 210.)
- XLV. De eo qui IV ab amico panes noctis silentio clamans
inportunus extorsit. (v. 218.)
- XLVI. De Samaritana, quae aquam dare dubitans perituram
25 agnoscens sua Domino pandente commissa postulat
sempiternam. (v. 222.)
- XLVII. De culpa mulieris in adulterio deprehensae sub con-
dicione ulterius non peccandi soluta. (v. 233.)
- XLVIII. De inluminacione caeci nati et ipsius mysterio facti.
30 (v. 251.)
- XLVIII. De Lazaro quadriduano mortuo suscitato. (v. 271.)
- L. De sessione aselli et de turbis laudantibus Deum.
(v. 291.)

7 c&ro *K*   9 implebit *K*   12 demones *H*   14 LXXII^{IX} (*sic*)
K   16 gauder& *H*   17 ydropico *H*, idropico *K*   22 tres *H*
24 perituram *om.* *K*   25 cōmissa *K*   27 conditio] *K om. cet.*
31 quadriduano *K*   32 d&'bis *K*   Deum] EXPLIC̄ CAPITVLA LIB̄I
SEC. INCIPIT LIBER TERTIVS EIVSDEM OPERIS *K*

CAPITVLA LIBRI TERTII.

- I. De eo quod propinquante pascha exclamante Domino 'clarifica' paterna sit caelitus uoce responsum. (lib. V. v. 1.)
- II. De humilitatis exemplo, quo pedes seruorum Dominus 5 lauans nec Iudam exceperit traditorem. (v. 20.)
- III. De consecratione panis et uini et proditore tincti panis porrectione monstrato, quem dicit melius fuisse non nasci. (v. 32.)
- IIII. Inuectio in Iudam, quod dux et signifer armatorum 10 signo pacis tradiderit Saluatorem. (v. 59.)
- V. De praedictione, quod Petrus ante galli cantum ter foret aeternum Deum negaturus. (v. 69.)
- VI. Quod traditus abscissam auriculam seruo Dominus tangendo tradiderit. (v. 79.) 15
- VII. De falsis testibus et concinnato contra Dominum Caipha praesidente concilio. (v. 83.)
- VIII. De sacrilegio quo Dominum sputis palmis et colaphis inluserunt. (v. 93.)
- VIIII. De negatione Petri praedicta et gallo canente culpa 20 memoris fletu soluta. (v. 104.)
- X. De relato sacerdotibus a Iuda pretio uel magnitudine facinoris ac suspendio eius. (v. 113.)
- XI. De crimine, quod Dominus regem se dixerit esse, quo reiecto atque damnato elegerunt Barabban. (v. 139.) 25
- XII. De ablutione manuum Pilati. (v. 156.)
- XIII. De clamidis coccineae et coronae spineae uel harundinis mysterio. (v. 164.)

1	INCIPIUNT	CAPITVLA	LIBRI	TERTII	EIVSDEM	<i>ΓH</i>	2	de	id
<i>ΓK</i>	pascha	<i>K</i>	exclanti	<i>Γ</i>	3	capitula	<i>V</i>	et	<i>VI</i>
<i>K</i>	16	connnato	<i>Γ</i>	$\overline{dm}$	<i>K</i>	18	sacrilego	<i>Γ</i>	20
<i>ΓH</i>	22	p&tio	<i>K</i>	23	suspendo	<i>K</i>	25	barrabban	<i>HK</i>
midis	<i>Γ</i>	ærundini	<i>H</i> ,	^h	arundini	<i>K</i>	27	cla-	

- XIII. De uino cum felle mixto tacto labiis et remoto. (v. 177.)
- XV. De salutiferae crucis quadripertita positione uel quadrifaria totius orbis protectione porrecta. (v. 182.)
- 5 XVI. De trilingui titulo super caput regis posito Iudaeorum. (v. 196.)
- XVII. De sortione non scissae uestis (v. 200.)
- XVIII. De duobus latronibus cum Domino crucifixis. (v. 202.)
- XVIII. De tenebris horarum diei trium. (v. 232.)
- 10 XX. De terrae motu eiusdem temporis. (v. 245.)
- XXI. De aceto in spongia iam Domino in cruce pendenti porrecto. (v. 252.)
- XXII. De morte Domini, in qua petrae scissae sunt aperta-
que sepulchra et uelum templi scissum pandens legis
15 arcana. (v. 261.)
- XXIII. Inuectio aduersum mortem. (v. 276.)
- XXIII. De sacramento sanguinis et aquae de latere Domini profluente. (v. 284 iam.)
- XXV. De custodiendo Domini signandoque sepulchro. (v. 295.)
- 20 XXVI. De primatu uel dignitate diei, quo Dominus resurrexit, ac de mulieribus et angelo geminae speciei custodibusque pecunia corruptis, ut furtim sublatum Domini corpus mentirentur. (v. 315.)
- 25 XXVII. De reiectione synagogae et electione ecclesiae imitantis semper uirginem matrem. (v. 351.)
- XVIII. De agnitione Domini in fractione panis. (v. 365.)
- XXVIII. De eo quod Dominus saepe se discipulis manifestans partem piscis assi fauamque comederit. (v. 369.)
- 30 XXX. De dubitatione uel confirmatione Thomae praebente Domino manus et latus. (v. 374 formidine.)
- XXXI. De captura piscium CLIII et rerum mysterio trium piscis panis et ignis prandioque discentium. (v. 392.)

1 tacto *om.* *H*   5 capud *K*   11 spongea *ΓK*   pendente
HK   14 sepulcra *K*   15 archana *K*   16 inuentio *K*
21 die *K*   22 mulieri *K*   27 agnitione *Γ*   30 uel *om.* *H*
32 CL trium *Γ*

- XXXII. De amore Petri, qui ter negauerat, trina fit percunctatio et ouium commendatio pascendarum. (v. 409.)
- XXXIII. De praecepto tenendae praedicandaeque pacis et baptizandarum gentium iussione. (v. 416.)
- XXXIII. De ascensione Domini, quam laeti conspexere discipuli. 5 (v. 422.)
- XXXV. De testibus id est iure fidelibus, qui de bonis innumeris diuinae uirtutis pauca scribere maluerunt. (v. 429.)

7 idem *ΓH*

8 maluerunt] EXPLICIUNT CAPITVLA *Γ*

HYMNVS I.

Cantemus, socii, Domino, cantemus honorem,
Dulcis amor Christi personet ore pio.

Primus ad ima ruit magna de luce superbus:
Sic homo, cum tumuit, primus ad ima ruit.

5 Vnius ob meritum cuncti periere minores:
Saluantur cuncti unius ob meritum.

Sola fuit mulier, patuit quae ianua leto:
Et qua uita redit, sola fuit mulier.

10 Frater iniquus erat iustum qui perculit olim:
Damnator Christi frater iniquus erat.

7 cf. Verg. Aen. II 661

INCIPIVNT VERSVS SEDVLII PRESBITERI ΓP (post hymn. II). INCIPIT
HYMNVS SCI SEDVLII F , INCIPIT YMNVS EIVSDEM G , HYMNVS SCI SE-
DVLII II (= *Parisinus 13047 s. IX f. 161*), INCIPIVNT CARMINA EIVSDE
 R , INCIPIT PARACTERICVM CARMEN EIVSDE SEDVLII T , INCIPIT YMNVS
EIVSDEM b , VERSVS SEDVLII β' (= *Bern. 455 s. X f. 23*), hymnus
Sedulii cum figura epanalesi incipit V' (= *Vossianus Q 86 f. 79 s. IX*
cf. Alcimi Aviti opp. ed. R. Peiper p. LXVI), *inser. om. rell.*, Caelii
Sedulii elegia *Poelm. cum pler. editt.; vide supra p. 146 et quae dispu-*
tati in comm. de Sedulii poetae vita et scr. p. 41 s. 1 dominum
 T dño socii f honore Π , honores *Ald.* 2 xpsti (xps a m. 2)
 T fuit Christi *cf. etiam v. 10*, christum b^1 (χ xp̄i m. 2), Christo *Cappu-*
sotus consonet X (= *Cantabr. 173 s. VIII—IX cf. Zangemeister,*
Bericht etc. p. 70), personet (per in ras.) F , resonet $T\Pi$ 3 de duce
 m 4 hic homo D tenuit (?) T^1 , tumuit *corr. m. 2*, timuit
(u a m. 2) Γ , timuit *cod. Arntz.* contumuit O 5 in marg. *add.*
 E^2 perire X , perire F minoris T^1 *corr. m. 2* 6 cuncti
saluantur *Osbernus (s. XI)* 7 que TX alii, qua BC (per quā
ianua m. 2 s. l.) E , quae (e *add. m. 2*) V^1 , quae uel qua O leto
(a eras.) T , leto uel leto *rell.* 8 et $TEHII$, ex $\Gamma^1 XBCDFKPST\beta'$
et ex qua G , per quam Π' (= *Paris. 7558 s. IX f. 166*) *Reg. 3*
rediit X 9 iniquus F perculi P olym T 10 xpsti (xps
in ras. 2) T fuit Christi incus E^1

- Transitus ille monet, quid prima amisit origo:
 Quid uentura parent, transitus ille monet.
 Arca leuatur aquis, homines ut perderet aequor:
 Ne pereant homines, arca leuatur aquis.
- 15 Sume, pater, populos pro nati uulnere cunctos:
 Cum tradis Christum, sume, pater, populos.
 Hostia summa Patris, tacitis signata figuris:
 Quam reserat Christus, hostia summa Patris.
 Claudicat ecce uidens Dominum, dum praeualet, heres:
- 20 Aspera gens Christum claudicat ecce uidens.
 Reppulit ille famem, uenitus crimine fratrum:

15 cf. Verg. Aen. V 533

11 monet (docet *m. 2 s. l.*) *T* quod *C¹K*, quod *H* prima
 misit *T¹P* (a *add. m. 2*), admisit *Urb.* 12 uenturu *T¹* *corr. m. 2*
 patent *TJK*, parent (i *eras.*) *II'*, paret *Ald.*, quod coniec. etiam
Wopk. 13=14 archa *BF¹OH¹S¹T* leuatur (n *eras.*) *E*. leuia-
 tur β hominis *T¹* *corr. m. 2* = 14 ut *T¹II¹ β'* *Reg. 3*, ne (a *m. 2*)
V', ne *rell.* 14 aqis *P* (*finit*) 15 per nati *II'V* uulnera *V*,
 fanere *coni. P. Burmannus* 16 contradis *Reg. 1 a m. 1*, cumtrahis
g sumis *Cant.* $\overline{xpm}$ *T²* in *ras. fuit* Christum Christum
 tradis *Spir. Poelm. Fabr.* 17 ostia *EKIII'* suma *E¹*
 tacitis *s. l. T²*, tacitis *T*, tacitis in *ras. E*, magna *X*, dudum *K¹O β*
Alm. f., sanctis *Urb.* signata *T¹*, signa^{ta} (ta a *m. 2*) *G* fugiris
E¹ *corr. m. 2*, fuguris *V'* tactus signata figura *g* 18 reserat
X, referat *C*, rexerat *E*, reserat (*e. gl. aperit*) *G*, referebat *K*, referat
 in *codd. Rom. ut uidetur, Poelm. in textu* Christi *II*, $\overline{xps}$ (*s ex*
o) *II'* post 18 sequuntur 69 et 70 in *b* 19 $\overline{dno}$ *T¹F¹II¹V'*
 perualet *II* heros *X*, heros *G*, heres *H* cum *gl.* Iacob ad quem
 peruenit ereditas isahac patris sui, haeres *Poelm. cf. Rem.* 20 asper^r
 (a a *m. 2*) *TE* $\overline{xps}$ *T²* in *ras.*, christum *m. 1* 21 famem *T¹S*,
 fame a repulit (p a *m. 2*) *F*, repulit β uenitus *T Cant. Alm.*
Reg. 3 Rem., uenatus *V Reg. 2 a d l l 2*, uinditus *T¹* (*corr. in uen-*
ditus) *X*, uenditus *TBC* (*e. gl. distractus*) *E¹F¹GH¹KIII'OV' Arntz.*
 $\beta\beta gm$, distractus *DScefg* famem frater quem uendidit auro
Ald., uenum actus crimine fratrum *Arev. coni, an uenumdatu' c.*
f. ? crimine *T¹* i *add. m. 2*

- Venditus est Christus, reppulit ille famem.
 Perfide, corde peris, dum uastant omnia plagae:
 Dum cessant plagae, perfide, corde peris.
- 25 Agnus ab hoste sacer reuocauit sanguine patres:
 Sanguine nosque refert agnus ab hoste sacer.
 Obruit unda nefas populo gradiente per aequor:
 Nunc populis mundi obruit unda nefas.
- Murmurat impietas, manna ueniente refecta:
 30 Panis adest Christus, murmurat impietas.
 Plebs sibi dura caput terrae cultoris adoptat:
 Abstulit, heu, Christum plebs sibi dura caput.
 Lex dedit indicium ueteris de crimine poenae:
 Quodque salus ueniat, lex dedit indicium.
- 35 En lapis inriguus, satiare, incredule, fonte:
 Qui Christum reprobas, en lapis inriguus.

25 cf. Verg. Aen. I 235

22 uinditus *T*¹ corr. in uenditus, uiditus corr. in uenditus *X* uen-
 ditus est xps *G* c. gl. a inda, uenditus ab Iuda *Ald.*, uenditus a Iuda
Poelm. in marg. 23 cum *T*¹ (corr. m. 2) *E*¹*II*¹ plage *T* et alii,
 pla*ge (n eras.) *E* 24 cum *CGST* Cant. c plage *T*¹, pene *T*²,
 poenae *E*²*G* (plage s. l.) cod. *Arntz. c* 25 reduxit *T*¹*E*¹*III*¹ *T*¹*V*¹ β,
 redduxit *X*, conduxit *Ald.*, reuocauit *rell.* patris *T*, patre *II*¹
 fratres *G* 26 nos reuocat *Ald.* agnos (u a m. 2) *T*, ag*nus *V*¹
 28 populis mundi *T**F**C**K* β β' *T**V* *Reg. 3 a*, populi mundi *F*¹, popu-
 lus m. *E*¹, populis m. (s add. m. 2) *V*¹, populos m. *II*¹, populos mun-
 dans *f*, populum mundi *m*¹, populis mundis *Spir. Poelm.*, mundi
 populis *rell.* oruit unde *II* *unda (m eras.) *V*¹ 29 mur-
 morat (= 30) *II* manā (n s. l. a m. 2) *EH*¹ uiniente *T*¹
corr. m. 2 refecta* *T*, referta *BCII*¹, refecta ex referta *E*
 30 murmorat (corr. m. 2) *T**V*¹ 31 ples (= 32) *II* c*put (a eras.)
T, caput in ras. *I*, capud (= 32) *II*, capit *O*¹ terre *T* et al.
 cultores *II* ado*tat (p eras.) *H*, adortat *II*¹, adorat *Poelm. in*
marg. 32 hen] hunc *O*¹ 33 ueteres *II* d*crimine *C*, discriminē
*O*¹*V*, de culmine cod. *Arev.* pene *C* 34 quoque *Poelm.*
 uenit *d* dedit salus ueniam lex indicium *m* 35 irriguus *CDH*,
 inriguis (corr. m. 2) *E* saciare *ΓBDEFIII*¹ *bm* incredulos
X, incredulo *H* 36 quid cod. *Arev.* christum *T*¹ xpm corr.
m. 2 reprobis *O*¹

- Carpitur igne sacro munus uotumque piorum:
 Seditiosa tribus carpitur igne sacro.
 Regna beata Patris legis non contigit heres:
 40 Iesus dispensat regna beata Patris.
 Distruit arca Dei, muros dum circuit, hostem:
 Sic hostem mundi distruit arca Dei.
 Area uellus habet, madido sed uellere sicca est:
 Siccum tota madens area uellus habet.
 45 Vincis honore Dei promisso in munere gentes:
 Affectum natae uincis honore Dei.
 Tu decus omne tuis, qui sternis caede Goliam:
 Qui uincis mundum, tu decus omne tuis.
 Maxima dona Dei cuncti cecinere prophetae:
 50 Impleuit Christus maxima dona Dei.
 Pondera dura tulit mandatum legis et iram:
 Gratia mandati pondera dura tulit.

47 cf. Verg. Ecl. V 34

- 37 piorum (r eras.) $T\beta'$ 38 sedicisatribus (o a m. 2) E
 igni T^1 igne corr. m. 2 39 beaa^t T leges E^1 corr. m. 2
 contegit T^1 corr. m. 2 heres] heros conl. *Arev.* 40 his m,
 Christus *Ald.* despesat(?) T^1 , dispensat corr. m. 2, despensat H'
 41 distruit T^1 (corr. m. 2) F^1H' , distruis E^1 (destruit corr. m. 2), de-
 struet *Cant.* archa $TBFGS$ (uariant v. 42) de T^1 corr. in dī
 m. 2 dūm] ū corr. in T 42 mundi] u corr. in T dis
 T^1 destruit corr. m. 2, distruit E^1F^1H' mundi et destruit *Cant.*
 43 areaui (e corr. a m. 2) T , aerea (= 44) X habe^t T est]
 ē fort. m. 2 add. in T 44 madans K aarea (u eras.) E
 abet T 43 et 44 transponuntur in C 45 amore dei *Wopk.*
utroque loco coniec. in om. *VII' Spir. Poelm.*, in s. l. β gentis
 T^1 corr. m. 2 46 effectum T^1 (corr. m. 2) *Ald.*, aeffectum V' ,
 affectu *Cant.* nata T amore *ed. Spir. Poelm. Fabr.* 47 tum
 H' tuis] s a m. 2 T quis ternos E^1 corr. m. 2 cede ex tede T^2 ,
 cede uel cede *rell.* golian $BFXS$, gloriam V' a m. 1 48 cu////cis
 T^1 quiuin m. 2 in ras. tues T^1 corr. m. 2 49 cōcti (u a m. 2)
 T caecinere TG^1 , cecinere tuis f profete T , proph&ae (, a
 m. 2) E 50 impleui^t (t a m. 2) T 51 dura s. l. T^2BH'
^{dedit} tulit β regis *Vat. 2* (s. *XV*) 52 ^{abs} tulit CK dira a

- Virgo Maria nitet nullo temerante pudore:
 Post partum pueri uirgo Maria nitet.
- 55 Filius hic hominis fit maxima quaestio mundi:
 Nobiscum Deus est filius hic hominis.
 Gaudia magna Dei mundus percepit et ambit:
 Respuit, heu, mundus gaudia magna Dei.
- 60 Signa mouent populos, cernunt magnalia caeci:
 Nulla tamen duros signa mouent populos.
 Aspera mors populis ligno deducta cucurrit:
 Aufertur ligno aspera mors populis.
 Ipse tulit Dominus pro poenis munera seruis:
 Pro seruis poenas ipse tulit Dominus.
- 65 Vita beata necem miseris auertere uenit:
 Pertulit a miseris uita beata necem.
 Lumen adesse Dei persensit tartarus ingens:
 Nec cernunt homines lumen adesse Dei.

53 nit** *G*   temerata *II'* *Ald.*   pudore *T*¹ *corr. m. 2*, pudorē
ΓXDEFGHOV' *Reg. 2 Sg Alcuin. Spir. Poelm.*, pudorē* (~ *eras.*) *f*
 54 pos *T*   55 hiq̄ *C*   fit *T*² *ex fuit ut uidetur*, fuit *X*
 hominis *E*   questio *T cum plerisque*   modi (un *a m. 2*) *T*
 57 gautia *T*¹ *corr. m. 2*   magno *X*   pertepit *T*¹ *corr. m. 2*,
^{recepit}
 percepit β, praecepit *cod. Arev.*, accepit *Reg. 2*, haec sentit *Spir.*
Poelm. al.   ambit *poni pro ambiit suspicatur Burm.*   58 respuet
T   heu* (*m? eras.*) *T*, hic *C*, heus *e*   mūdus *T* (*n a m. 2*)
 59 ppulus *T*¹ *corr.*   ceci *T*   60 tmen *T*   durus *II*
 populos signa *e*   populos (*s add. m. 2*) *T*   61 populis *ex populos*
corr. Γ²X, populis (*s a m. 2*) *EV'* (= 62), populi *H*   ligna *II*
 deducto *T*¹ *ut uid. corr. in deducta m. 2*   cocurrit *T*¹ *corr. m. 2*,
^{manauit}   ^{decurrit}
 cucurrit *Reg. 1*, cucurrit β   62 aufer*tur T, fertur *corr. in au-*
 fertur *X*   63 tulit detulit dñs β   po*enis (*t eras. ut uid.*) *T*
 munere *II*   seruis *corr. in C*   64 p** *S*   penas (*s a m. 2*)
T, poena *II*, poenas *K*, penis *T*, penis *S*   65 netem *T*¹ *corr.*
m. 2 (= 66)   a miseris *C*   66 Bertulit *K*, extulit (*s. l. m. 2*),
T, depulit *Ald.*   a *om. T*¹ *add. m. 2*   68 credunt *T*² *ΓBCDII'T*
^{uel cred}
 β *a d f Arntz. Spir. Poelm.*, cernunt *X*, cernunt (*cern in ras. m. 2*)
EV'

- Mors fera per hominem miserum sibi subdidit orbem:
 70 Subdita congemit mors fera per hominem.
 Suscitatur ecce genus morti pater ille profanus:
 Ad uitam Christus suscitatur ecce genus.
 Hic populus Dominum dura ceruice negauit:
 Suscepit primus hic populus Dominum.
 75 Sanguine laeta redit fuso gens impia Christi:
 Gustato Christi sanguine laeta redit.
 Crimina cuncta suis terrenis contulit auctor:
 Dissoluit Christus crimina cuncta suis.
 Libera corda sibi facinus deuinxerat olim:
 80 Nunc reficit Christus libera corda sibi.
 Fortia uincla dedit peccati saeuia potestas:
 Dulcis amor Christi fortia uincla dedit.
 Iam super astra sedet, cuncti exultate fideles:
 Perfide, quid saeuis? iam super astra sedet.

69 f*erat (u eras.) T hominem T¹ corr. m. 2, homines II, homine II' sibi miseru T¹ ut uid., corr. m. 2, miser^u B subdedit T¹ corr. m. 2 69—70 om. b 70 contremuit E¹O Reg. 3, in marg. β d mor^s (s a m. 2) E hominēs (~ a m. 2) T subdita mors gemuit m. f. p. h. e 71 ecce (ce m. 2 fort. ex ti) T morti forti II pphanus Dβ 73 h*ic (u fere eras.) TS populōs K, pupulus V' a m. 1 dura dñm C teruite T¹ corr. m. 2, ceruice* (m eras.) V' 74 suscipit T¹ corr. m. 2 primum E¹T¹ (l primus s. l. m. 2) II' O¹S Cant. Alm. 75 redit (= 76) T¹ (corr. m. 2) T¹, uel ridet X, ridit V' a m. 1, redit E¹ ridet uoluit m. 2, ridet F¹GH, bibet ad fuso (s a m. 2) T 76 cōstato T gustato sanguine xpi II X rediit X 77 terrenis V' (a m. 1) D, terren^s T autur T¹ ut uid., corr. m. 2 78 cuncta* (s eras.) T, cunctis X 79 deuinxerat] in in ras. unius litt. T², deuinxerat S, diuinxerat II', euinxerat Rem., disiunxerat cod. Arev. 80 reficit ex refecit K libera corda] a c in ras. V' 81 seua T et alii, seua (a ex e) II' 82 *xpi (s? eras.) D 83 supr* K sedit T exul*tate (& eras.) D fidelis T¹ corr. m. 2, fidel** S 84 perfede T¹ corr. m. 2 qued corr. in quid T² seuis T cum plerisque scdet T¹ -it corr. m. 2

- 85 Mortuus ille tonat, caelum terramque subegit:
 Quid facient hostes? mortuus ille tonat.
 Pellitur umbra die, Christo ueniente figura:
 Christus adit gentes, pellitur umbra die.
 Te properare docent et signa et saecula prima:
 90 Nos sacra quae gerimus te properare docent.
 Vnicus adueniens firmavit uota priorum:
 Vota dedit nobis unicus adueniens.
 Passio, Christe, tui compleuit munera legis:
 Munera nostra replet passio, Christe, tui.
 95 Hic homo qui Deus est, spes est antiqua priorum:
 Spes in fine piis hic homo, qui Deus est.
 Munus erit fidei toto credentibus aeuo:
 Qui dedit ut credant, munus erit fidei.
 Te ueniente, Deus, mundanus concidit error:

86 cf. Verg. Ecl. III 16

85 tonat (t, m. 2 add.) T celum T et alii 86 faciunt
 rDGKSVb Arntz., facient^u (u a m. 2) E, faciant Ald. ostes
 T faciat hostis g 87 pellitor T¹ corr. m. 2, pellitus E, pella^{itur}
 K corr. m. 2 diei EI' Christo ex Christi E, xp̄i b Cant.
 Poelm., xp̄e II' figurae (e a m. 2) F, fugura II' g adet corr. in
 adit T² gentis T pellat K die* (s eras.) V' 89 dotent
 T ppa^rte β et signa] et om. THV' (m. 1) β Reg. 2. 3, s. l.
 E²b² docent^{tot} B tot βfV' in marg. 90 satraq; T¹ corr. in
 sacraq · m. 2 quae] om. II' dotent corr. in docent T² 91 ad-
 uenies T, adueniens] ens in ras. V' (= 92) uota] tota II piorum
 KO 92 uota (o corr.) T, tota c 93 tua T (a a m. 2) editt. pler.
 legis] ras. post s in V' 94 munera **** (nera eras.) T 95 que
 T¹ corr. m. 2, qui* (d eras.) V' d̄s pes T¹ corr. m. 2 spes e.]
 finis II' tuorum T¹, piorum T²XHKOV¹ 96 spes cum fine Ald.
 hec T corr. m. 2 quid est T¹ corr. m. 2, quidf (f a m. 2) S
 97 in unū e. f. et toto corde credentibus euo X M̄nus (u a m. 2) E
 erat (= 98) II' b¹ c m fedei T tota redeuntibus H¹ corr. m. 2
 euo T et alii 98 dedit*ut (t eras. uid.) T credunt H, credent
 Reg. 2 99 uente ds T, tunc v. d contedit T¹ corr. m. 2,
 condidit f 98 et 99 in mg. add. C²

- 100 Occidit hic mundus te ueniente, Deus.
 Gratia plena Dei est, quae totis gentibus extat:
 Abscedant sectae, gratia plena Dei est.
 Sola columba redit, quae totum circuit orbem:
 Discedant corui, sola columba redit.
- 105 Adueniet Dominus dare digna piis, mala prauis:
 Credite iam, miseri, adueniet Dominus.
 Visio, Christe, tui tormentum et poena malorum est:
 Gloria cuncta bonis uisio, Christe, tui.
 Gloria magna Patri, semper tibi gloria, Nate:
- 110 Cum sancto Spiritu gloria magna Patri.

100 occubuit mundus $\Gamma DE^1 O$ Reg. 3, ocubuit m. C occidet Xg
 Fabr. Cell., occumbet Π' , concidit Reg. 2 Ald. hic s. l. T^2 mon-
 dus T 101 gloria O^1 dei plena est T, gratia dei plena $\sim K$
 que T, qui C exstat E 102 obstedan^t T^1 corr. m. 2, abcedant
 T, discedant Alb., ascendant l Spir. Poelm. s**sectae (at fere eras.)
 T, saecte E, secta S gratia* V' plena* V' 103 rediq-
 T^1 , reditque corr. m. 2 colunba D 104 distedant T^1 corr. m. 2,
 disce*dant (n eras.) Π' , descendent Cant. 105 signa cod. Arntz.
 piis** (et uel ed eras.) T, piiset $\Pi' T$ dare piis et β piis^{ut} mala
 l 2; fort. dare piis digna et mala cf. de Sed. poet. vit. et scr. p. 109
 p̄a*uis (r eras., ~ a m. 2) F' 106 credete T 107 tormentom (u
 a m. 2) T po*ena (t eras.) T sit T^1 est corr. m. 2, est] om.
 X¹F Reg. 3 S β 108 cuncta V' tui* T, tui est Reg. 2
 109 gratia ex gloria O nate in ras. scr. T 110 s̄o sp̄o
 T, sp̄u s̄o $\Pi CS a d$, flamine cum s̄o e, pneumate c. s. g, cum sancto
 flatu Poelm. spiritui et nato Ald. gloria* V' patri amen
 Πf FINIT ΓF (in marg. ad uers. 109), EXPLICIT E, EXPLICIT
 CARMINIS LIBER SEDVLII H, Finit hoc opusculum deo gratias amen X,
 Finit Amen. incipit ars Sedulii poetae O, EXPLICIT RECIPROCVM CAR-
 MEN SEDVLII T, Explicit liber Sedulii V

HYMNVS II.

- A** solis ortus cardine
 Adusque terrae limitem
 Christum canamus principem,
 Natum Maria uirgine.
 5 **B**eatus auctor saeculi
 Seruile corpus induit,
 Vt carne carnem liberans
 Non perderet quod condidit.
Clausae parentis uiscera
 10 **C**aelestis intrat gratia,

1 cf. Psalm. 112, 3

6 cf. Prud. Cath. XI 45

INCIPIT CARMEN Γ (*f. 19^a*), YMN' SEDVLII POETAE C , INCIPIT
 HYMN̄ EIVSDEM E , YNVS SOCI SEDVLII DE NATLIT DNI F , INCIPIT YMNVS
 SEDVLII K *Alm.*, Incipit carmen natalis domini nostri Iesu Christi L'
 (*Laudunensis 468 s. IX*), INCIP̄ CARMEN EIVSDE XPI DE MIRACVLIS P ,
 Incipit carmen de n̄tu xpi X , Inc̄p Ambrosianum ipsius Sedulii V' (iam-
 bicum tetrametrum quod recipit iambun locis omnibus spondeum inpari-
 bus *m. 2 in marg.*), INCIPIT YMNVS EIVSDEM DE NATIVITATE DNI T ,
 Versus Sedulii de Christo O , ITEM ALIVM β' , YMNVS EIVSDEM SEDVLII
 b ; *bini uersiculi plerumque sunt coniuncti* 1 ortus] *s corr.*
 Γ , ortu^s (*s add. m. 2*) GKV' , ortu $EHL'Pd$, ortu* (*s eras.*) β' 2 et
 usque XL' , &usq^{ad} GKb , usque H 3 christo $\beta' m. 1$ cana^{mus}
 (*mus a m. 2*) G principi β' 4 Mariae uirginis $\beta' Alm.$ 5 auctor]
 auc *in ras.* E 7 carne *ex carni* G 8 n̄^{*o} (*~ eras., e a m. 2*)
 C , ne $BEEFGb$, ne n̄ V' perdet^{ro} K quos $XE^2G^1V^2$, quos
 qd̄ V' 9 clausae IPO^1 , clausae G , casta CVL , caste F , caste
 BbV' (*seq. ras. 4—5 litt.*) *cf. II 47* clausa ingrediens parentum
 H 10 caelesti^o E intra^t (*t a m. 2*) Γ , intra F

- Venter puellae baiulat
 Secreta quae non nouerat.
 Domus pudici pectoris
 Templum repente fit Dei,
 15 Intacta nesciens uirum
 Verbo creauit filium.
 Enixa est puerpera
 Quem Gabrihel praedixerat,
 Quem matris aluo gestiens
 20 Clausus Iohannes senserat.
 Faeno iacere pertulit,
 Praesepe non abhorruit,
 Paruoque lacte pastus est,
 Per quem nec ales esurit.
 25 Gaudet chorus caelestium,
 Et angeli canunt Deum,
 Palamque fit pastoribus
 Pastor creatorque omnium.
 Hostis Herodes impie,
 30 Christum uenire quid times?

11 baiolat ⁿ*E*, baiolat *KT* 12 nouerat (uerat *in ras. m. 2*) *E*
 13 corporis *XL O¹V'* cf. *supra V 350* 16 uerbo concepit *BCFP^T*
b^βcdeg, uirgo creauit *Arev.* 17 nixa *Spir.*, enititur *breviarium*
Rom. est *om. Poelm.* enixa iam p. est *Fabricius cum aliis*,
 enixa est iam p. *Kehrein (Lat. Anthol. aus lat. Dichtern d. M. A.*
p. 120) 18 gabriel *FL'* 19 albo *X* quem uentre matris
 gestiens | baptista clausum senserat *brev. Rom.* 20 iohannis *XX*,
 Ioannis *L'*, iohann**s V'* 21 {eno *Γ*, feno *FHRβ*, faeno *L'*, foeno
V' 22 aborruit *E¹F^uG¹V'^β*, obruit *b¹* aborruit *corr. m. 2*, obor-
 ruit *E²β'd* 23 pauoq; *Γ* late (c a m. 2) *E*, lact*e (a *eras.*)
V et lacte modico *brev. Rom.* 24 esuriit *X* 25 corus *F'*
 26 cantant *β'* deo *BE²HV'^b Alcuin., Poelm. in mg.* 27 psal-
 musque *X*, palamque (1 *eras.*) *E*, palam^uq; *β'* (psalmetq; *m. 1*)
 28 creatorque *Γ¹* (que *exp. m. 2*) *P*, creator *K*, creatus *e*, creator
rell. 29 Herodis hostes *Erasmus conii.* impiae *β'* hostes
corr. in hostis *KV'* 30 xp**V'*, deum *l 2* uenisse xp̄m *H*, chr.
 uenisse *K Alb. gl* qui *FP* crudelis Herodes deum | Regem q. t.
brev. Rom.

- Non eripit mortalia
 Qui regna dat caelestia.
 Ibant magi qua uenerant,
 Stellam sequentes praeuiam;
 35 Lumen requirunt lumine,
 Deum fatentur munere.
 Katerua matrum personat,
 Conlisa deflens pignora,
 Quorum tyrannus milia
 40 Christo sacrauit uictimam.
 Lauacra puri gurgitis
 Caelestis agnus attigit,
 Peccata qui mundi tulit
 Nos abluendo sustulit.
 45 Miraculis dedit fidem,
 Habere se Deum patrem,
 Infirma sanans corpora
 Et suscitans cadauera.
 Nouum genus potentiae:
 50 Aquae rubescunt hydriae,

31 diripit *V'* (*m. 2*) *Reg. 3*, arripit *KVTacfg* 32 qui regnat
 in caelestibus *b* 33 quā u. (~ *a m. 2*) *E*, quā u. (*sic*) *F*, qui
 uiderant *C*, qua* (*e?* *eras.*) uene**rant *V'*, qui uenerant *O'*, quam
 uiderant *B Reg. 3 T b' a c d e f g*, qua uiderant *l cf. Carm. II 45*
 34 peruiam *XL'* (*a m. 1*) 35 lumine] munere *Alcuin.* 36 deus
 placatur munere *X* 37 personant *V*, consonat *f* 38 amissa
C, concisa *V* de*flens *E*, deflent^s *G corr. m. 2*, deflent *H*
 pignera *f* 40 sacrauit] uit *add. m. 2 in V'* uictima *Reg. 2*
c cod. Arev. Alcuin., uictimas *Burm. con.* 37—40 *om. β'*
 41 lauacrum *KTc β'*, lauacro *Poelm.* 43 qui mundi tulit *Γ* (que
 n. detulit *s. l. m. 2*) *P*, quae non detulit *rell. cf. Ioh. 1, 29*
 44 non *E'* *corr. m. 2* abluendos *Hg* 46 secundum patrem
g 47 sanasⁿ (*n a m. 2*) *b* corpora] pectora *c* 48 resusci-
 tans *Cant. Ald. Poelm. in mg.* 50 aquae r. *V'*, aqua^o erubescunt
 (*e s. l. a m. 2*) *E*, aqua erubescunt *β'*, a. ru*escunt *H* idrie^o *F*,
 haebriae *H'*, hebraeae (*e₂ in i corr.*) *K*, ydriae *pler.*

- Vinumque iussa fundere
Mutauit unda originem.
Orat salutem seruulo
Nixus genu centurio,
55 Credentis ardor plurimus
Extinxit ignes febrium.
Petrus per undas ambulat
Christi leuatus dextera:
Natura quam negauerat
60 Fides parauit semitam.
Quarta die iam fetidus
Vitam recepit Lazarus,
Mortisque liber uinculis
Factus superstes est sibi.
65 Riuos cruoris torridi
Contacta uestis obstruit,
Fletu rigante supplicis
Arent fluenta sanguinis.
Solutus omni corpore,
70 Iussus repente surgere,

54 cf. Ovid. Met. VIII 182, Iuenc. IV 648

51 uinū⁵¹ (que a m. 2) *T* originem] laus honor uirtus gloria β'
(finit) 53 orat (t in ras., fuit orans?) *EV'* 54 flexus *ΓC*
V Ald., flexu* (s eras.) *E*, flesus *F*, flexu⁵ (s a m. 2) *b* flexo
genu *g* 55 plurimus (lu ex ro uel no) *V'* 56 extinguit *Ca*,
extinxit (xit in ras. m. 2) *E*, extincxit *V'*, extincsit *P* ignes (es
corr. ex is) *V'* 57 ambulans *GHL' Fabr.* 58 lenatus *F*, le-
uatur *GHL'V'* (a m. 2) *Poelm.* dextra *X* 60 semitā (~ a m. 2)
V' 61 quarto *FL' Reg. 2 c* fetit' *C*, feditus *E¹b¹*, foetidus
L' 62 Lazarus] finit *C* 63 cunctisque liber *V Ald.* 64 factus
om. V factus est superstes sibi *Alcuin.* sibi] belli *f* 65 torridi*
(s eras.) *V'*, horridi *f*, luridi *c* 66 contacta *b*, contracta *f*
post uestis ras. 4—5 litt. in *V'* obruitst *H*, obruit *T* 67 fletu*
(s eras.) *EF'* fletus rigantis *BO Alb. b*, fletu roganti⁹ (s a m. 2) *T*
rogitantis *Rem.* supplicis *Gc* 68 clausit *EG²* in mg. *bc*
fluente *X* 69 solutus^u (u a m. 2) *EH* omni languore *Alcuin.*
70 iusso *E¹* corr. m. 2

- Suis uicissim gressibus
 Aeger uehebat lectulum.
Tunc ille Iudas carnifex
 Ausus magistrum tradere,
 75 Pacem ferebat osculo,
 Quam non habebat pectore.
Verax datur fallacibus,
 Pium flagellat impius,
 Crucique fixus innocens
 80 Coniunctus est latronibus.
Xeromyrrham post sabbatum
 Quaedam uehebant compares,
 Quas adlocutus angelus
 Vinum sepulchro non tegi.
 85 **Y**mnis uenite dulcibus,
 Omnes canamus subditum

71 sui^s (s a m. 2) b   72 aeger in ras. E²   ueheba*t (n eras.)
 E, ueebat F   lectulum] u, in ras. E   73 iudax E¹ corr. m. 2,
 audax c   75 obsculo E¹ corr. m. 2   76 quem E¹   habebat
 G (t gerebat s. l.)   77 in mg. s. a. m. al. E   80 coniungit**
 E, cun*ungit (g eras.) F, coniungitur BGHK**T**b Romani praeter
 O Reg. 2   81 Xeromyrram Γ (in mg. a m. al. id ~ sero) GHK
 L'PVb Romani plerique, Xero (e ex i) mirr^{am} B, chero miram XV'
 (a m. 1) F, ^{I xp̄o}xero g, Seromirā E (Se a m. al.) Ott. 2 Alb., chyro-
 myrrham cod. Arntz. Alcuin.; Christo myron coni. Arev., fort. chiro-
 myrrham uel cheromyron, significantur aromata uel unguenta, quae
 parauerant mulieres (cf. Luc. 23, 55 et 24, 1); de nouati uerbi accentu
 cf. quae protulit de similibus Corssen Auspr. u. Volk. ²II p. 517
 82 ueebant F, uehebāt V'   quedā (~ a m 2) E, que H   cor-
 poris X¹ corr. in corporei, corpori FGHKT defl Poelm.   83 allo-
 quuntur angeli GH (allocuntur) VT   quibus definit a. EG² (in mg.)
 Alm., quibus cecinit a. Cant.   84 tegi* (t eras.) E   sepulchrum
 V' a m. 1, corr. m. 2   ctegi c, n̄ ctegi g   non tegi illum tu-
 mulo a, uiuum sep. non tegit Alcuin.   86 cantem' E   subditur
 P, subditi F, ^{subditum}iugiter T   canentes subditi b

Christi triumpho tartarum,
Qui nos redemit uenditus.

Zelum draconis inuidi

90 Et os leonis pessimi
Calcavit unicus Dei
Seseque caelis reddidit.

87 triumpho* V' triumphum nobilem FG (tartarum s. l. m. 2)
H, xpm triumpho b 88 uenditos BE'LV' a m. 2 Alm. Alcuin.,
uenditus P 90 hos X 91 unicus] i unius s. l. G² 92 sese
qui Alcuin. seq; reddit caelestibus E celo FGH, caelestis (s₂
add. m. 2) V'

reddidit] Gloria patri ingenito,
Gloria unigenito
Vna cum spiritu sancto
In sempiterna saecula

addunt Γ (al. m.) PV' b Alcuin. EXPLICIT HYMNVS SEDVLII poetę
uel r&hor } de natiuitate et traditione et passione et resurrectione et
ascensione dñi n̄i ihu xp̄i ad caelos ab eodem poeta decantatus. qui uide-
licet hymnus metro iambico etc. Γ (a m. rec.), Explicit carmen de
nat̄ dñi n̄i ihu xp̄i X, Explicit uersus O (sequitur praef.), Explicit
YMNVS SEDVLII (sequitur hymn. I) P

SEDVLII

PASCHALIS OPERIS

LIBRI QVINQVE.

NOTARVM INDEX.

- P* = codex Parisinus nr. 12279 s. IX inf.
G = fragmentum Sangallense cf. cod. 877 s. IX.
R = codex Rheinaugiensis nr. 77 s. X.
H = codex Harleianus nr. 3012 s. X.
B = codex Bruxellensis nr. 5649—5667 s. XI.
I = codex Iureti (= editio princeps).
Col. = editio Coloniensis a. 1618.
Par. = editio Parisina a. 1654.
Gall. = editio Gallandii a. 1773.
Areval. = editio Arevali a. 1794.
v = editiones omnes uel aliquot.
Carm. = Paschale Carmen.
-

EPISTOLA AD MACEDONIVM.

SANCTO AC BEATISSIMO PATRI MACEDONIO PRESBYTERO
 SEDVLIVS IN CHRISTO SALVTEM. Praecepisti, reuerende mi
 domine, paschalis carminis textum, quod officium purae de-
 uotionis simpliciter exsecutus uobis obtuli perlegendum, in
 5 rhetoricum me transferre sermonem. utrum quod placuerit,
 ideo geminari uolueris, an quod offenderit, ut potius arbitror,
 stilo censueris liberiore describi: sub dubio uideor fluctuare
 indicio. sanctis tamen iussionibus non resultans iniunctam
 suscepi prouinciam et procellosis adhuc imbris concussae
 10 ratis uela madentia tumentis pelagi rursus fatigationi com-
 misi per emensos cursus reuoluti discriminis et Cycladas in-
 gentes, quas praecipitanti formidine celerius ante transiueram,
 longa maris circnitione discurrens, ut illos portus et litora,
 quae dudum praetereundo lustrari, diligentius opera nunc

11 cf. Hor. C. I 14, 20

INCIPIE EPISTOLA SEDVLII (PRESBITERI P) PRH, Dedicatio operis
 paschalis ad Macedonium v 1 presbitero PRH 2 xp̄o PRH
 precepisti P 3 paschalis H officio Hv 4 exsecutus R,
 ex*excutus H optuli R perlegendum H 5 rethoricum PR
 me potius transferre Gall. con. *utrum (q? eras.) P quod utrum
 libri, quod utrum quod Arev. con. 6 geminare P censeas ueris
 H 8 non resultans R, resi****ns H, resiliens v 9 prouintiam P,
 prouincia RH 10 i amadentia P cursus ex cursos H²
 11 cicladas R 12 praecipitante R caelerius P transieram
 Hv 13 portos (u a m. 2) H illas R discurrens] s₁ in ras.
 2 litt. P que P 14 pretereendo P diligentii** oper* H,
 diligentiori o. v

uiserem tarditatis. siquidem multa pro metricae necessitatis angustia priori commentario nequaquam uidentur inserta, quae postmodum linguae resolutio magis est adsecuta, dederimus hinc aliquam forsitan obtrectatoribus uiam, dicentque nonnulli fidem translationis esse corruptam, quia certa uidelicet sunt 5 in oratione quae non habentur in carmine. si qui tamen istud obiciant, faciuntne intellegendo, ut nihil intellegant? nam si aut saeculares litteras adsecuti aut diuinis uidebuntur libris instructi, debent exempla ueterum recensere nec similia lacerare conentur iniuste. cognoscant Hermogenianum, 10 doctissimum iurislatores, tres editiones sui operis confecisse, cognoscant peritissimum diuinae legis Origenem, tribus nihilominus editionibus prope cuncta quae disseruit aptauisse. nec eorum quispiam mordacis linguae laceratur iniuria, cum potius inde laudis consequantur augmenta, quod prouectibus uberioris 15 ingenii diligentiore posteros fide noscendae ueritatis instruxerint. aliud namque est mutare composita et aliud integrare non plena. quamuis spatia diuinae legis immensa, quibus dicta semper adiciuntur et desunt, uelut mare fluuiorum penitus incrementa non sentiens, nullis terminari sensibus queant, 20

7 cf. Terent. Andr. prol. 17

1 uiserem¹ (i a m. 2) P, uisere R, uiser*^m H traditas I, Tradita v 3 assecuta RH² 4 aliquam forsitan om. v, eras. in H 5 correpta RH quia] i corr. m. 2 P certe H 6 que P siquid P 7 faciantne^u P ne] nae Arev., nec Gall. cum reliquis patrum bibliothecis intelligendo ex intellegendo P²H² aut] in ras. litt. min. scr. R, si*** H, sicut I nam si saeculares v 8 seculares PH assecuti R 9 in libris P 10 ne v 11 ediciones H 12 nihil hominus R 13 propecunia R, propell//cunia H disseruisse R, deseruit H 14 ante cum rasura in H 15 consequat^u P augmenta] gm corr. m. 1, s. l. add. m. 2 P quod v, quo P, qua R, q// H prou***ibus H, prouentibus v 16 instruxerunt v (exc. Col.) 17 aliud est namque PHv muta H integrare ***ena H integrare. Nam v 18 spatia] s a m. 2 P, spacia H imp mensa PR 19 adiciuntur P uelud H paenitus P 20 quæant P, quæeant (a eras.) R

nullis explicari linguis eualeant: sic et nostri prorsus ab sese libelli non discrepant, sed quae defuerant primis addita sunt secundis. nec impares argumento uel ordine, sed stilo uidentur et oratione dissimiles. proferant igitur sua si qui carpere nitentur aliena. promptius est omnibus iudicare quam facere et de castrensi munimine pugnantium pericula securo uultu conspicere. credo tamen, pater egregie, nullum fore quamuis impudenter obloquum, si meruero dextrum tui pectoris adipisci iudicium. faue primus ut alii faueant, et omnium mentibus sententia se probatae iugiter auctoritatis infundat. tu facies ut delectet euasisse discrimina, cum serenior coeperis aperire tranquilla. nauigauī prius in aequore, nunc in portu iam nauigem; tandem aliquando post undas calcare liceat nos harenas! tetigimus montes ex pelago: tangamus montes ex saxo et infirmos aquis inruentibus gressus nauali positos statione firmemus. priores igitur libri, quia uersu digesti sunt, nomen PASCHALIS CARMINIS acceperunt, sequentes autem in prosam nulla cursus uarietate conuersi, PASCHALIS designantur OPERIS uocabulo nuncupati. utramque uero materiem uobis orantibus,

3 cf. Terent. Andr. prol. 11—12, Hieron. Ep. LVII p. 305 Vall.

1 explicare] e, ex i P² ex corr.   linguis (s a m. 2) P   *eualeant (s eras.) P, *ualeant H, ualeant v   abēē R, *a sese (h eras.) H
 2 addita** (ta eras.) P   3 inpares H   argumento] o corr. P²
 5 nitentur Rv, nit**tur H   post est ras. (enim?) in H   facere*
 Sed de (t eras.) P   6 muni**ne H, munime I   pugnantium] eras. H², om. v
 7 egregi*ē (a eras.) H   8 impudenter Rv
 oblocum P, obliquum R, obloquium v, ras. in H   tui] eras. H², om. v
 9 primu* H, primum v   10 sententias reprobæ P (reprobate in mg. add. m. 2), sententia reprobate R, s. reprobate H   facias H
 11 dilectet H   12 nauiga||||| equore H   nauigare rursus v
 nauigem P   nunc in portu iam nauigem] locum Iuretus asterisco notauit
 13 Tandem aliquando post undas calcare liceat. nos arenas tetigimus montes ex pelago. Tangamus etc. Col. Par.; calcare liceat; non arenas Gall. in textu, c. liceat nos arenas qui tetigimus m. e. p. in adn.
 14 ex saxo] s a m. 2 P   15 irruentibus Rv   nauali] naua H
 16 qu*a R   18 nullam H   prosa nulla v
 19 utram RH   materie R, materia H

Domino nostro Iesu Christo, qui uota non recusat humilium,
congrego supplicanter et offero, cui uirtus, honor et gloria
cum Patre et Spiritu sancto per omnia saecula saeculorum.
Amen.

1 dñō nřō ih̄u xp̄o *RH*, nostro *om. Pv* qu uota *H*
2 **grego *H*, et grego *Iv* (uel et rogo), erogo *Arev. coni.* cui
ē *R*, cui *** *H cf. epist. Carm. praemissam* 3 sp̄u sc̄o *PR*, sancto
spiritu *H* sc̄la sc̄loꝝ aĩ *R* EXPLICIT EPISTOLA *R, om. PH*

SECVLII PASCHALIS OPERIS

PRAEFATIO.

Paschalibus te dapibus conuina quisquis inper^{tis}, accubitare nostris non dedignatus in toris, erectum supercillii depone fastigium si carus aduenies et amicus, nec opus codicis hic requiras artificis sed exigua paruae mensae sollemnia laetus
5 accipiens, contentus adsumens, libentius animo saturare quam cibo. aut si magna potius ubertate rerum caperis opimarum diuitiasque praecipuas deliciosus expectas, nobilium debes cenis satiari doctorum, quorum multiplices referri nequeunt apparatus. illic profecto repperies quicquid maris nutrit unda uescendum,
10 quicquid terrae fecunditas subministrat, quicquid in nubibus pennali corpus libramento sustentat. in ipsis etiam ferculis

Incipit p̄fatio sacri operis beati sedulii p̄bri (in mg. m. 2) P, incipit praefatio Sedulii antistitis in soluta oratione Paschalis carminis ad lectorem v impertis R, inper^{tis} H (corr. m. 2) acubare G, accumbere v 2 thoris (exp. m. 2) H, thoris G 3 aduenies HGv 4 artificis] in ras. G sollemnia RH 5 adsumens G, assumens PRH contentu^s (s a m. 2) H libentius H (corr. m. 2), libentius G, libens plus fort. (cf. Carm. v. 6) satiari P (in mg. saturare add. m. 2), saturare G (in mg.) 6 at v pocius G opimarē^ū P (corr. m. 2), opimarū (ū a m. 2) H 7 diuitiasq: (i a m. 2) H praepu^{ci}llas (ci a m. 2) H, p̄cipu^{as} G delitiosus PH, delicios G exspectas G 8 saturari R, saciari HG referreneq:unt H, nequeunt referri v apparatus GH^t (corr. m. 2) 9 repperies GRH quicquid (utroque loco) v maris H nutriuit Par. Gall. 11 poenali P

pretiosa nimis uarietate gemmatis flauescunt nectareis sua mella cum ceris, et aureis adpositus in canistris colore metallo fauus adludit. at nos de pauperis horti seminibus holus uile decerpimus, quod in rubra testae parapside uoto magis quam splendore cernimur ministrare.

5

LIBER PRIMVS.

1 Cum poetarum studiosa consuetudo gentilium fabulosi carminis nugas nobilium commendet pompa uerborum, et siue clamoribus coturnatae tragoediae seu ridiculi Getae comica foeditate uel quibuslibet metricae numeris disciplinae priscorum scelerata 10 temporum gesta, nonnulla etiam probrae narrationis arte composita Niliaci papyro gurgitis calamo perarante contradant: cur ego, qui decacordo psalterio inter beati dogmatis choros Dauiticae modulationis cantus exercens spiritualia reuerenter

1 p̄tiosa P, pretiosa R, praetiosa H (exp. m. 2), p̄ciosa G
uarietate H flabescunt G nectaregis P, nectaris R, nectarei^s
G 2 con ceris G appositis R, adpositus H (corr. m. 2),
adpositi G concolore H, c̄color G, concolor v 3 faus G
alludit RH(?) G, sic ex uestigiis detritae scripturae ueteris exemplaris
expressi Iur. pauperis (cis corr. m. 2) H olus R
4 decerpimus ex decerpit G corr. p̄apside (ra a m. 2) P, par-
opside v 5 cernimur RG, cernimus PHv 6 Inscriptionem
addidi 7 fabulosi H, fabulosas v 8 commendet (ar a m. 2)
P, commendat G, commendaret RH 9 coturnate tragoediae (t
a m. 2) P coturnate RH getae P, gestae G comica H
10 disciplinam P, corr. in disciplinae m. 2 11 etiam P, eciã
G probae (a, e a m. 2) P, probra v narrationis G 12 ca-
lomo P papyro H corr. m. 2 c̄radant G 13 Quor P
ergo G deca corda G in G dogmatis H, dogmatis G
coros H diuitice G, dauidicae v modulationis] s in ras. m. 2
H exerens (c a m. 2) P spiritualia v

dicta respondeo, mirabiles Christi salubresque uirtutes pressa
 uoce reticeam, cum ueritatis opus arripere et fidelis instrumento
 sermonis dona debeam caelestis gratiae non tacere? nulli si-
 quidem iustius humani cordis et sensus famulatur officium
 5 quam omnipotenti Domino, qui sensus instituit, corda fundauit
 ut deuota semper Creatori materies proprium non relinquat
 auctorem, cui fabricam sui iuris nec subtrahi conuenit nec
 perire, cui ditione perpetua in aetheriis arcibus una est cum
 Patre potentia, par splendoris claritas, communis apicis indiuisa
 10 sublimitas, honor aequus, eadem uirtus, sociale fastigium, re-
 gnum temporibus infinitum, iugi semper manens aeternitate
 principium, sceptri societate consors gloria, similis et maiestas.
 haec est ad salutis domicilium dirigens uia, haec firmis
 gressibus ad paschalia dona panditur semita. hic nostri ponemus
 15 operis fundamenta, huc igitur aegras cuncti mentes aduertite,
 hanc morbis medicinam letalibus adhibete, quos noxiae dis-
 putationis uana serpit intentio et Attici dogmatis insanabilis
 disciplina Cecropiae sauciat ueneno doctrinae, ut cum uitales
 auras, diuinae legis spiramenta flagrantis odorem gratiae

1 dicta *H corr. m. 2* praessa *H*, p̄ssa *G* 2 arripere* (t
 eras.) *P* instruendo *H*, instrumenta *Gv* 3 caelestis (s a
 m. 2?) *P* gracie *G* tacere] DE QUALITATE PATRIS ET FILII *R*,
 de qualite^{ate} patris et filii *H (corr. m. 2)* 4 famulantur *H*, famulati
G 5 instruit *RH* et corda *Gall.* 6 craeatori *H exp.*
m. 2 8 conditione *P*, ditione *RH*, dic|cione *G* ether^{is} *H*
corr. m. 2, aethereis *v* 10 uirtu^s sociale *G* sociale* (t eras.)
P 11 iuge *R* 12 societate (f a m. 2) *P*, societas *RHGv*
cf. Carm. v. 34 magestas *RG* 14 panditur *H r exp. m. 2*,
 panditⁱ *G* ponemus *P*, ponimus *RHGv sed cf. Carm. v. 37*
 15 huic *PH* 16 loetalibus *PRH*, letalib; *G* noxie *P*
 17 ^ana (a a m. 2) *P* insanibilis *H corr. m. 2* 18 doctrinae]
explicit G 19 spiramento *v* flagantis *H*, flagrantes *v*
 odore *Hv fort. recte*

suauitatis hauriatis, Athenaei paedoris ingluuiem sensu deinceps
 puriore linguatis. quid tenebrosis erroribus labyrintheos, The-
 sidae, circumitis anfractus et inuolutis exitu pereunte uestigiis
 caligantia caecis ambagibus antra lustratis? quid adhuc
 labruscam bonae uiti praeponitis? quid nitidis saliunculam 5
 rosariis antefertis? quid in lapideis simulacris et aereis figuris
 inani cultu confidere, an fana profana, ueneranda metallica,
 proderit animas seruitute damnare? parcite, quaeso, iam parcite
 squalentibus harenosi pulueris glebis et sterilium nuda perfrui
 siccitate camporum, ubi numquam grauidis arua uisceribus 10
 laborem sudantis agricolae fecunda norunt releuare mercede.
 nec de caespitis cruenti germinibus toxica letalis suci nutri-
 menta uellatis, quae cibus semper amica tartareis uitae nesciunt
 famulari sed morti. quin potius iucunda florei graminis prata
 et amoenos beatae sedis accessus per liquidos puri fontis 15
 latices introite, ubi uitalium seminum diuinis aquis animata
 fecunditas nutrit segetem reuulsa sentium asperitate cres-
 centium, quae nimia frugis ubertate multiplicis Dei queat

1 suauiter *fort.* hauritis *v* pedorē *H* athenei *P*
RH inlubiem (u a m. 2) *P*, ingluuiā *R*, inlubie *H*, illu-
 uiem *v* 2 lin//quatis *H* quid] s. l. *P*² labyrintheos *v*,
 labyrintheo *P*, labirintheo *R*, laberinttheo *H* 3 circuitis *v*
 preeunte *R* 4 caliganti *P*, ca*ligantia *H* 5 ui**ti (ti *eras.*)
H saliuncam *v* 6 lapidis (e a m. 2) *H* &ereis *R*
 7 ina*n cultu *H* ac *v* pfana s. l. *P*² 8 animos *v*
 9 arenosi *P* p
 perfrui (p a m. 2) *P*, perflui *R* 10 sccitate
 (i a m. 2) *H* 11 foecunda *P* reuelare *P*, reuelare *H* *corr.*
m. 2 12 decespitis *R*, decerpitis *H*, caepitis uel cespitis *v*
 cruentis *R* sed cf. *Carm. v. 51* lo&alis *PR*, laetalis *H* suci
 (c s. l. m. 2) *P*, soci *H* *corr. m. 2* 14 iocunda *PRH*¹ (*corr.*
m. 2) flore *P* germinis *Hv* parata *H* *exp. m. 2*
 15 baetate *H* a *exp. m. 2* et sic saepe 16 latices *P* introistis
R, introitis *H* it in *ras. m. 2* 17 crescentium (em a m. 2) quae
 nimia *P*, crescenteque nimia *R*, crescentemque nimiam *HI* 18 uber-
 tatem *H* multiplici (e a m. 2) *P*, multiplicis *RHI* quaeat
R, q//at *H*

esse iam messis ac spem futurae mercis aperiens centenis cumulis fructum maxima recondat in horrea.

Omnipotens indiuidui Deus numinis et aeterni, qui totum 2
sacro nutu contines mundum, qui machinam caeli tuorum
5 digitorum operatione firmasti et potentis uerbi fabricam con-
didisti, qui rapidam pelagi fluctuantis insaniam limitem
terrenae uicinitatis obruere terminis prohibes constitutis, qui
solis radiantis aspectus et cornigeros lunae uultus diei nocti-
que conterminans utriusque luminis uices sacro moderationis
10 libramento dispensas, qui stellarum numerum potestates signa
nomina loca cursus ac tempora solus colligis, solus agnoscis;
qui rudis terrae membra torpentia per diuersos motus uiuis
animasti corporibus, qui hominem fructus arboreos uetita
praesumptione mandentem postquam morte condemnas, melioris
15 cibi sacramento resuscitas et a uiperei morsus uoluptuosa
fallacia potu sanguinis immaculati conseruas; qui humani
generis nomen praeter quos custos arca munierat repentina
surgentis inundatione diluuii mersum penitus ac sepultum ex
una rursus progenie multiplicas restitutum, ut mysticae

1 future *P* operiens *PRH*¹, operiens uel aperiens *v* 2 ma-
ximum *v* 3 DE ORATIONE IPSIVS SEDVLLI *R*, ORAT OMNIPOTENTEM
CREATVRARVM AVCTOREM DARI SIBI RECTAM DICENDI CARMINIS VIAM DE
MIRACVLIS DICTVRO PAVCA DIVINIS *H* nominis *PRH* et] *om.*
H 5 potenti uerbi uirtute *coni. Gall.*, potenti uerbo *coni. Arev.*,
sed cf. 20, 20 nempe rerum omnium creatori, cuius cuncta seu nota siue
latentia uerbi constant machinis fabricata 6 rapidam *R* pela-
gis fluctuantis *H*, fluctuantis pelagi *v* 7 terrae-nae *H* ^{cini}
tatis *P corr. m. 2*, uicinalis *H corr. m. 2* constitutis *om. P*
8 noctisq; *R* 9 luminis ^{uultus} uices (uultus *a m. 2*) *P* sacrae *Hv*
10 potestatis (e *s. l. a m. 2*) *P* 11 munera *v* 12 membra *P*
diuersas *H* 13 ^{arboreos} saporeos *P corr. m. 2* uetita *H* 15 re-
suscitans *nonn. editt.* uipereo morsu *R* 16 fallatia *PRH*
immaculati *Rv* 18 diluuii inundatione *v* 19 progeniae *P*
multiplicare *v*, multiplicare statuisti uel multiplicas restitutum *coni.*
Gall. mysticae *P*, mystica *R sed cf. Carm. v. 75*

demonstratione uirtutis, quod carnis delicta necauerant, fida
 ligni protectione uallatum per unum totius mundi baptisma
 panderes abluendum: illam mihi placidus uiam, illam supplici
 demonstra nunc semitam, quae ad salutaris urbis moenia
 paucorum dirigit angusto calle uestigia, Hierusalem scilicet 5
 ciuitatem Dominicam, Christi passione nostrum pascha
 gestantem, ut per hanc corporalis gratiae hospitalitate fungentem
 ad illam spiritalis gloriae mereamur patriam peruenire, et sit
 lucerna pedibus meis uerbum tuum, Domine, quo recti
 fulgor itineris ad illa me florei graminis loca perducatur, qua 10
 nitidum bonus pastor ouile conseruat, qua uirginis ouis agnum
 niuea claritate purissimum grex omnis sequitur candidatus.
 non est uia difficilis, si te ducem praebere dignaberis. omnia
 tuae subiacent potestati, omnis tuis imperiis natura succumbit
 et in aduersas species ac figuras iussu dominante pertransit. 15
 si uelis glacialibus segetes annuas flauere temporibus, producit
 falcibus agilem hiems pigra messorum, si uernalis plagae temperie,
 cum prima florum palla tellus adoperta resplendet, grauidis
 uineam pampinis iubeas parturire, musteo uinitor in amne
 tripudians uiscera felicitatis uuae nectarea temulentae calcis grata 20
 propulsabit iniuria: cunctorumque temporum uices mutatis
 fructibus non rennunt Creatori seruire. mirabilium siquidem

9 cf. Psalm. 118, 105

1 demonstratione *H* carminis (mi *exp. m. 2*) *H* necarent^{ue a}
P corr. m. 2, naecauerant *H* 2 mundi *om. P* totum baptisma
R 3 placide *H* supplici] ^{supplici} placide *P corr. m. 2* 4 nunc
 demonstra *v* 6 dominica *P* 7 hospitalitatem *P*, hospitalitatem
Hv fungentem *PR*, fulgentem *Hv* 9 quod *RH* 10 illa
 me] illam *H* 15 diuersas *H* spetias *H corr. m. 2* 16 si
 uelis glacialibus segetes annuas flauere *v* producit *PH*, perducit
R 17 fal*cibus (la *eras.*) *R* agilem] *uncinawit P²*, habi-
 lem *R*, *euan. in H* hiemps *PH* pigra] *s. l. P²* uer-
 nales *R* temperiae *P*, temperiem *R*, temporis *v*, tempore *Arev.*
 18 pallida *H* 19 uinitori nam netri pudians *P*, uinitor in amne
 tripudians *R*, uinitori nam *nec/// HI*; uinitori iam nec repudians
 uiscera felicitatis uuae nectarea, temulentae *v ex coniectura Iur.*
 20 temulente *PR* 21 ^P pulsabit (*p a m. 2*) *P* rennunt *PRH*

diuinorum cana pandit fides indicium et antiqua patrum testis origo priscorum, nec abolenda saeculis aevo senescente transactis immortalia caelestium uirtutum signa perdurant. ex quibus metu trepidantis ingenii pauca saltim audaci relatione
 5 perstringere uix nostris animis et cordi permittimus inbecilli, ut siluam magnae densitatis ingrediens aliquos enitar extrema digitorum summitate ramos adtingere. nam etsi humano corpori centum simul ora subpeditent centenisque linguarum motibus uox ferrea clamare non cesset, quis cuncta ualeat
 10 expedire quorum numeris nec astra caeli densissima nec bibula maris harena conueniat?

Primus, ex quo in claram mundi faciem rerum confusa
 3 materies, quae chaos dicta est, uerbo fabricante surrexit, Enoch Deo gratissimus et dilectus uiuacem gloriam consecutus, per
 15 innumeros annorum cursus humanae modum naturae transgrediens, nascendo terrae munus impleuit sed morti miraculum, cui subtractus est, concitauit.

Marcebant Sarrae iam senectute membra languentia, et
 4 grandaeuo situ sanguis extinctus annosi corporis uenas desperatae prolis sterilitate damnauerat, cum senioris uiri fecundata
 20 conubio sinum gelidi repente uentris extendit et tumidis nouo partu praecordiis natum sera felicitate progenitum in spem

2 seculis *P* euo *P* 3 immortalia *R* 4 saltem *v*
 5 inbecillae *R* 6 enitar *v*, enitear *PR*, emetar *H* 7 adtingere *P*¹, attingere *P*²*RH* corpore *R* 8 ora ora *P* sup-
 peditent *R*, subpeditet *H* 10 numerus *H* densissimam *P*
 11 arena *P* post conueniat *ras. in H* 12 DE TRANSLATIONE ENOCH
R in] *s. l. P*² mundum faciem — confusam *H* 13 surrexit]
 DE TRANSLATO DIVINITVS NE MORERETVR ENOCH *H* Ex quo in claram
 rerum faciem confusa materies, quae chaos dicta est, Verbo fabricante,
 surrexit. Enoch *v* Aenoch *P* 16 tera *P* sub morti *H*
 17 subtractus *P*¹ (tū *corr. m. 2*), sub|stractus *R* 18 DE CONCEPTV
 SARAE IN SENECTVTE *R*, DE PARTV SARRAE *H*, de partu Sarrae
 nonagenariae sterilis *v* Sarae *R* 19 grandaeuo *libri* sanguinis *H Par.*
 exstintus *H* desperate *P* 21 conubia
RH simul *P corr. m. 2*, signum *H*

futurae gentis et populi ad lactei potus ubera mater tremebunda suspendit.

- 5 Quem genitor munus Deo obtulit, cuius fuerat in desperatione promissio; stetit puer ad iugulum et factus est aries holocaustum. o sancti mens intemerata pontificis! humana 5 respuit, diuina prospexit, filio dum uitam denegat adquisiuit. Abraham gladium protulit ut feriret, et Dominus sacrificium sibi mutauit ut parceret. grande scilicet gerebatur in hac pietate mysterium, quod pro humani generis uita sponte se Christus mitis agnus offerret ad uictimam. 10
- 6 Loth peritura fugiebat ex Sodoma, cuius uxor incautae praesumptionis audacia, dum respicit quod euasit, mutata salis remansit in statuam non pro sapientia, sed pro poena. nullus enim ad contempta semel mundi discrimina praecipiti rursus cupiditate conuersus iucundae salutis laetitia perfruetur. nec 15 enim dignus est arator ille uentura fructuum fertilitate gaudere, qui sulcum uomeris recto cursu firmandi retro sui uultus auersione confundens praeteriti laboris ordinem dissiparit.
- 7 Rubus, innocuis quondam ignibus inuolutus, non ardens

1 populis *H* ^{potu} suberam (potu *a m. 2*) *P*, p. uberorta *H fort.* ubera
uber orta 3 *VBI ISAAC IMMOLAT' R*, *om. H* obtulit deo *Hv*
optulit *P²R* 4 promisso *Par.* et] at *fort.* 5 in holo-
caustum *v* 7 et] *fort.* at 8 sibi] *s a m. 2 P* parceret]
filium non feriret *Hv* hañc *P* parte *Hv* 9 quod] ut
Hv 10 agnum *H* offeret *P*, offeret *H corr. m. 2* uictima
R, ad uitã *H* 11 *DE VXORE LOTH IN STATVAM MUTATA SALIS R*,
DE VXORE LOTH IN SALIS STATVã VSA Hv fugebat (*i a m. 2*) *R*
incaute *H* 12 quae *v* 13 statua *libri sed cf. Carm. v. 122*
poenam *H* 14 contenta *P* 15 cupitate *R corr. m. 2* io-
cundae *PRH* 16 illae *H*; uocalium *c, ae, e, æ* permutationes in
his codicibus non infrequentes nisi ubi momenti esse uidetur non no-
tabo fructum *H corr. m. 2* 17 formandi *Arev.* retro sui
scripsi, retro si *P¹RH*, retrorsi *P²v*, retrorsum *coni. Arev.*
18 dissipar& *R* 19 *DE IGNE RVBI R*, *DE IGNE ARDENTIS RVBI DIVI-*
NITVS OSTENSO MOISI Hv

uidebatur ardere, cuius materies nec incendiis alimenta prae-
 stabat nec circumfusi calor igne correpta detrimentis exusti
 roboris subiacebat. ita diuini fomitis temperabatur adtactus,
 ut blandiente ramis aestuantibus flamma splendor in frondibus
 5 cerneretur esse non poena.

Mitis uirgae natura tractabilis in inmitem et intractabilem 8
 mutata est draconem: quae uipereos motus tam sinuoso flexa
 uolumine quam trisulcas uibrando linguas exercens, geminos
 inimicae fraudis angues absorbit atque propriam uirgulti
 10 speciem rigida rursus mutatione suscepit.

Per media marinis fluctibus profunda latentia reuolutis in 9
 geminum latus undis et aequorea diuinitus aedificatione sus-
 pensis pedestris turba transiuit. stetit undique pontus ut murus
 et cognati gurgitis spoliata uelamine tellus permansit nuda,
 15 donec populus pelago gradiens absente per pelagus uestigiis
 hospitam peregrinis aquosae uiam carperet siccitatis. mutauit
 natura semitam iussa paululum relaxare constantiam, et
 innumera lubrici salis campos multitudo transgressa rude
 baptismatis mysterium nesciendo cernebat, quae per aquarum
 20 freta salubria duce Christo transiuerat. ita denique propheta
 cecinit illa significans: uox Domini super aquas multas.
 uocem igitur uerbum dici quis dubitat? uerbum patris autem

21 cf. Psalm. 28, 3

2 circumfulsi *RH*   3 at tactus *RHv*   4 ramosⁱ *H*   flam-
 ma* (s *eras*.) *P*, flammas *R*, flamina *Par.*   frontibusⁱ *H*   6 DE
 VIRGA MOYSI IN SERPENTĒ VERSA *R*, DE VIRGA IN DRACONEM VERSA
 ATQ: IN SE REVERSA *H*, de uirga eiusdem moysi in draconem uersa
 atque in se reuersa *v*   inmitem *H*, immitem *PR*   7 in dra-
 conem *H*   que *P*, quē *R*, qua *Hv*   sinuo^{so} *P*   flex* uolu-
 min* *H*, flexu uolumina *v*   10 spetiem *P corr. m. 2*   motatione
H   11 DE DIVISIONE MARIS *R*, DE SICCATO MARI POPVLO ISRAHEL
H, de siccatione maris populo Israel *v*   12 geⁿⁱnū *P corr. m. 2*,
 ingeniⁿum *H corr. m. 2*   lati *H*   aedificatone *H corr. m. 1*
 14 unda^{na} *P*, nudo *H*   15 absente *H*   pelagos *H*   17 na-
 turam^a *H*   18 salis] is *ex os P*   19 misterio *H*   22 *er*ebat *H*,
 gerebat *v*   patris *om. v*   autem patris *R*

Christum esse quis abneget? qui ueteris ac noui conditor testamenti inmensum primae legis abyssum suo patefecit aduentu, quatenus recentiore doctrina tamquam remotis undarum molibus intimis ac profundis sequens aetas nil periculi formidans per callem planae libertatis incederet iam ⁵
 secura.

10 Quid eiusdem plebis cateruas innumeras in desertis terrarum spatiis et totius uictus sterilitate damnatis cibos angelicos panemque caelestis gratiae referam consecutas, ubi nectareus aetheriae maiestatis nimbus inrorans populo dapes ex pluuiis ¹⁰
 et copiosas ex imbribus escas effudit.

11 Per squalentia rursus uiolentis arua feruoribus sitiens aestuabat exercitus, qua familiari semper ardore negatis fontibus iacens terra languebat, qua spem bibendi pariter ac uiuendi deficiens aquarum natura subduxerat: cum stupentis saxi uis- ¹⁵
 ceribus torpor inclusus spumantem subito fluctuanti caute redundauit in laticem siccaeque ieiuni marmoris uenae potum cunctis uomere multiplicem. his tribus ergo rebus iam magna sui nuntians sacramenta mysterii Christus erat in pelago, Christus in pane, Christus in saxo. 20

12 Asella, uile pecus et stolidum, angelicae potestatis uisione

2 inmensam *H*, immensam *Gall. Arev.* abyssum *P* 3 re-
 censiore *H* 4 mollibus *H* periculi *v* 5 plane *H*, plane
corr. m. 2 7 DE MANNA QVOD SIGNIFICABAT XPM *R*, DE MANNA
 CELESTIS PLEBI DATA QVE SIGNIFICABAT XPM *H*, de manna caelitus
 eidem plebi data *v* 8 uictos *H* angelicos] *s. l. m. 2 H*
 9 panemquae *P* caelis *H*¹ caelestis *corr. m. 2* 10 aethereae
v inrotans (*r a m. 2*) *P* 11 effudit *v*, effundi *P*, infudit *R*,
 infundit *H* 12 DE AQVA QVAE ET IPSA XPI GEREBAT FIGVRAM
R, DE PRODVCTIONE AQVAE DE PETRA *Hv* auruca (*u exp.*
m. 2) *H* scitiens *P* 13 qua] qui *H* ardor* *H* 14 qua]
 quam *H* bibendo *H* 15 stupentes *P* 17 sic*teq; (*a*
eras., c a m. 2) *P* 18 uomere *H* iam rebus *RH* 21 DE
 ASINA BALAAM QVE HVMANE LOCUTA EST *R*, DE LOCVTIONE ASELLAE
H (Balaam) *v* in *H* capitula 12 et 13 ordine inuerso se excipi-
 unt ac stolidum *v*

perterrita sessorem uerbis adloquitur, et rudentis linguae clamor inconditus humanae uocis affatibus explicatur.

Sol in medio caeli cacumine rapidos anhelantis flammae **13**
 cursus infrenans contra Gabaon per insolitas diei moras dilato
 uespere lucem fixus adstrinxit, nec luna suis legibus mota
 5 pigrae stationis limen excedens ordinem consueti gressus
 exercuit, donec gladius uictoris exercitus hostilem funditus
 amputaret caelestis auxilii coniuratione uirtutem. famulantia
 denique uidebant ipsa iam sidera per similis uocabuli sacra-
 10 mentum Iesum Dominum nomine praecedente uenturum.

Heliam praeter naturae dispositum corui diurnis epulis **14**
 transegerunt, alesque uoracis rostri rapacitati subiectus, qui
 facilem praedam cauo gutturi subministrat, ieiunis morsibus
 escam deferebat inlaesam. nunc Heliae bonus ac fidus, qui
 15 Noe quondam malus ac perfidus in terris abluit culpam in
 aquarum inundatione contractam. at ille Deo plenus existens,
 postquam miracula terris plura monstrauit suaque dignum
 successione per spiritum uelut hereditaria largitate propriae
 uirtutis munus transtulit in amicum, flammis raptus equis
 20 et curribus per illos clarae serenitatis excessus, qua leuior
 puri tramitis uia nullos in aethereo campo feruentis rotae
 sulcos orbita demergente conseruat, dexteriora maioris spatii

1 affectibus *H*   3 ORANTE IHV SOL STETIT AD GABAON *R*, DE
 STATIONE SOLIS SVB IESVNAVE *Hv*   anelantis *H*   4 dieⁱ moras
P   5 asstrinxit *R*, a*strinxit *H*   7 uictoris e exercitum *H*,
 exercitum *v*   8 amputauit^{ra} *P*   uirtutē *R*, uirtute *H*, uirtuti *v*
 11 DE HELIA ET CORVO *R*, DE HELIA CORVIS MINISTRANTIBVS *H* pacto
 atque igneo curru in caelum recto addit *v*   Heliā *R*, Helian *P*, Hae-
 lian *H*   12 uoracis] *In u. c. erat scriptum feracis rostri, sed postea a*
librario primae duae litterae dictionis feracis duobus punctis subnotatae
et desuper apposita syllaba uo, ex quo effeci uoracis, quae lectio huic
loco apte conuenit Iur.   rapacitatis *R*   14 inlesam *PRH*
 non cēliae *P* corr. *m. 2*   15 Noe] *in ras. R¹*   16 deo *om. v*
 18 succes*sione *H*   hereditariam largitatem *v*   19 raptum^u *H*
 corr. *m. 2*   20 clare *PH¹*   21 nullus *H*   22 demerte^{gen} *P*
 dexteriora* *H*

sic petiuit, ut triumphi caelestis axe resplendens humani limitis metam longa fretus uiuacitate contemneret. quam bene uocabulo pariter conuenienter ac merito Heliae claritati uel nomine fulgentis semitae maiestas arrisit! cui si Graio sermone queat una per accentum littera commutari, sol specialiter uideatur expromi.

- 15 Ezechiae, regi iustissimo, in extremis uitae terminis constituto quindecim Dominus sua pietate uel iure annos addidit ad salutem mortisque claudens patefacta iam limina uitam in occasu languentem ad ortus reuocauit originem. 10
- 16 Ionas in marinos fluctus anxiae puppis trepidatione iactatus uterique sorbentis ceti reconditus, non sensit aquas in pelago constitutus, uitale scilicet sepulchrum ne moreretur ingressus, tutusque mitissima sub uoraci uentre custodia depositum dei uidebatur esse non praeda, hostilique salubrius protectione 15 seruatus uenit ad terram uomitu, non carina. cui facto diuersitate contrario nauta feritatem praebuit, fera nauigium ministrauit.
- 17 Cum inspirante caelitus Deo trium puerorum una cordis intentio Babylonia sacra contemneret pariter ac negaret 20

1 spatii sic *P*   ^{axe} exhe (axe a m. 2) *P*, axae *R*   3 hac *H*
 helie *H*¹, heliē *H*²   4 semite *H*¹ corr. m. 2   nomini *PHv*
 graio *R*, greco *PHv*   5 quae ad *P*, q̃at *H* ~ a m. 2   6 ex-
 *promi (i s. l. eras. uid.) *P*   exprimi uideatur *v*   7 DE EZECHIA
 REGE CUI ADAVCTI SVNT XV ANNI VITAE *R*, DE QVINDECIM ANNOS EZE-
 CHIAE ADDITIS *H*, de quindecim annis ad uitam regi desperato additis
 Ezechiae *v*   8 piāetate *H* ut saepe   9 sa*lutem (u eras.) *H*
 10 occasum *P*   languentem *H*   11 DE IONA IN VENTRE CAETI *R*,
 DE IONA CETO VORANTE SERVATO *Hv*   fluctos *H*   anxie *H*¹ corr.
 m. 2   12 sorbenti *R* sed cf. Carm. v. 192   coeti *PRH*
 14 post depositum rasura 2 litt. in *H*   dei] s. l. *P* (m. 1?)
 15 °stilique *H* corr. m. 2   16 uomitu* (m eras.) *H*   17 *eri-
 tatem *H*, ueritatem *I*   19 DE TRIBVS PVERIS IN CAMINO *R*, DE
 TRIBVS PVERIS ET PERSECVTORE EOR̄ IN PECVDEM VERSO *H*, de tribus
 pueris in camino flamma saeuiente non tactis et persecutore eorum in
 pecudem uerso *v*   inspirante *P*, sins pirante *H*, spirante *Rv*
 20 babylonia *R*   pariter] penitus *v*

durumque mortis exitium tyrannicae legis atrocitate susci-
peret, cuius rabies Achaemenii furoris igne succensa torren-
tem fornacis propriae superabat ardorem, rogos uincti trudun-
tur in medios pyra iuuenes non audente contingere, qui tan-
5 tum corde feruentes uicerunt imagineum poena deficiente
supplicium. o quanta est credentibus salus et gloria! flammis
fidei plus calentis restincta torpuit uis camini.

Auctor igitur tam nefandi iudicii dignum facti supplicium 18
non euasit. nam quia uecordi raptus insania humanae pietatis
10 iura dispexerat, ferino uixit ritu per siluas et consortia pecu-
dum sectatus agrestia aulici deliciosa conuiuui, pastus faeno,
potatus fluuio permutauit, quem sub huius deformitatis aspectu
hirsutum siluis et montibus septem uiderunt tempora per-
uagatum.

15 Nec minus Darii postmodum regnatoris dum praeteritam 19
furor imitatur insaniam, Danihel, Hebraeorum decus amplissi-
mum, cum feris ieiunio stimulis includitur et simplicis
animae corpus innoxium saeuus uorandum morsibus deputatur.
belua tamen facta mitis et placida, ne sanctos artus insano
20 dente laceraret esuriens, coepit amare iam famem; uultusque

1 exitium *R*, exitum *H*   2 achamoenii *P*, achemenii *RH*
3 rogoi cuncti *PR*   4 in medios *PR*, in medio* *H*   rogo uincti (*H*)
traduntur in medio *v*, rogos uincti traduntur in medios *scripsi* (*cf. Dan.*
3, 21)   pira *PR*   5 imaginum *P*   deficientes *P*, def***ente
H   imaginem poena deferente (deferente *Par.*) supplicium *v*
6 quantē ^a *H corr. m. 2*   7 caelestis ^{plus calentis} restincta (*restina m. 1*) tor-
puit *P* pl. calentis *a m. 2*   ca*entis *H*   salus, cum gloria flam-
mis fidei plus candentes (*uel cadentes*), restincta *etc. v*   8 DE
NABVCHODONOSOR *R*, DE NABVCHODONOSOR REGEM IN BOUEM CONVERSO
H (*post rasuram*) *v*   factis *Hv*   9 qui *v*   10 pecodum *R*
11 agrestia ministri regis aulici *R* (*in quibus glossema inesse uidetur*)
deliciose *H*   pasti *H*   foeno *libri*   15 DE DANIELE IN LACV
LEONVM *R*, DE DANIELO A FAMELICIS LEONIBVS CVSTODITO *Hv*
16 furori mutatur *P*¹   imitat' *R*, imitatus *H*   daniel *H*
hebreorum *PH*, ebreorum *R*   amplissimā ^u *P*   17 stumulatis
H   includetur *H*   18 saeuus *I(?) v*   19 platida *H*
sancto astis *H*   20 famen *P*

terribiles rabies mollita submittens atque in saeuis faucibus
ira blandior conquiescens genuinae feritatis inmemores praedam
seruare docuit tunc leones.

- 20** Dic ubi post talia tuae sunt leges, pertinax o natura, qui
totiens tibi iura subtrahit? qui translatum nescire uirum ⁵
iussit infernum, sterili maritae fecundam praestitit senectute-
tem, ad aram sponte uenire compulit pecudem, muliebrem
effigiem in salis simulacra conuertit, ramos incendiis aestuantes
non ardere monstrauit, uirgultum soluit in colubrum, per
marinos fluctus pedestres patefecit incessus, pluentibus nimbis ¹⁰
nectareum manna diffudit, ex arenis saxi uisceribus undas
eiecit, ora mutae quadrupedis humana effari uerba permisit,
elementa defixis cursibus longa statione suspendit, uolucrum
ministeriis hominem pauit et in caelum corusci equitatus axe
perduxit, morienti iam regi tria uitae lustra donauit, feri ¹⁵
praedonis in utero portum dedit esse naufragio, rore sidereo
puerorum membra proluit in camino, regem uagum dumosa
per pascua feris ac pecoribus fecit esse conuiuam, leones
praedae parcere et rapinam docuit non amare? nempe rerum
omnium conditori, cuius cuncta, seu nota, siue latentia uerbi ²⁰
constant machinis fabricata sui operis subiacent fundamenta,
et sequitur iubentis imperium creatura quaecumque nutu tra-
xerit diuina sententia.

1 terribilis *H Par. Arev.* submittens *P*, submittans *R*
2 iura *P* 4 VBI RECAPITVLAT SVPERIORES VIRTVTES *R*, MIRACV-
LORVM RECAPITVLATIO *H* (praedictorum *add. v*) qui* (s *eras.*)
P 5 toties ⁿ *P* quis toties — quis translatum *v* 6 steril**
ma*** *H* matri *v* 7 compulit uenire *v* 8 effigi*em *H* u
eras. simulacra *PR cf. v. 225*, simulacrum *Hv* incendii *P*
9 colubrem *H em corr. m. 2 ex im* 10 nimb*is *H* 12 ore ^a *P*
ore *fort. recte* muna^te *P* humana] a₂ *ex e P* fari *RHv*
14 chorusci *R* aequitatis ^{v axo} f ep duxit *P* axae *R* 15 mori-
ente — rege *R* tria *** (uite *eras.*) *H*, uitae *om. v* 16 nau-
fragio *P*, naufrag*o (i *eras.*) *H*, naufrago *R cf. Carm.* 18 leonis
R 19 prede *H¹ corr. m. 2* nampe *H¹* 20 conditori* *H*
creatori omnium *v* seu latentia *v* 22 quocumq; *P*, quocumque
Par. Gall. nutu traxerit *PR*, n. retraxerit *H*, naturae traxerit
v 23 diuine *H¹ e corr. m. 2*, diuinae *v*

Heu miseri, qui uanis cultibus inclinati stultum sinistri **21**
 cordis officium sculptis a se simulacris inpendunt factoremque
 proprium relinquentes suae manus uenerantur effigies! quis
 furor est? quae tanta mentes ludit insania, ut turpem uolu-
 5 crem, obscenissimam bouem, tortum draconem et semihominem
 canem homo integer membris adoret?

Solem nonnulli nebulosis mentibus obcaecati rerum geni- **22**
 torem illa uolunt opinione censeri, quia terrarum tractus et
 spatia clarae serenitatis luce perfundens caeli plagas ac sidera
 10 flammigera lustrare uelocitate non cessat: cum ab ipsa potius
 instabili mobilitate, quam rapidis discursibus uagus ignis
 exercet, officium constet esse, non deum, quique certae dispen-
 sationis ordine custodito nunc oritur, nunc ad occasum horis
 uergentibus inclinatus uices cum nocte partitur. nec ubique
 15 semper est constitutus, quique nulla nascentis uidit mundi
 primordia, nisi peracto sine sole die iam gemino prouidus
 eum genitor a tertiae lucis instituisset radiare principio.

Sic etiam lunae superuacua plerique uota dependunt, quam **23**
 crescere semper ac minui praefinitis mensium temporibus
 20 intuentur.

1 DE IDOLATRIA *R*, DEFLET ELIMENTORVM IDOLORVMQ: CVLTORES
Hv inclinatis *RH* 2 cultis (*corr. m. 2*) *P* 3 qui furor
v 4 menti* *H*, menti *Col.*, mentis *Par. Gall.* 5 obscenissi-
 mum *v* tortũ* (~ *a m. 2*) *H* 7 DE HIS QVI SOLEM VENERANTVR
RH (*in scriptura continua*), *om. v* et solem *v* nonnulli *P*
n a m. 2 8 opineone (-ni- *corr. m. 2*) *P* 9 desidera *H*
 10 flammigera *P* gera *a m. 2* non—mobilitate *s. l. a m. 2* *P*
 ipsa (*a ex i corr. m. 2*) *H* 11 rapidis (*is ex us corr.*) *H*, rapidis
 (*p ex b corr. m. 2*) *P* 12 esse quam Dominum *Iv* quippe *Par.*
Arev. certo *Hv fort. recte cf. v. 253* 13 ocasus (*c s. l. a*
m. 2) *H* oris *R* 14 inclinatur *H* 15 constitutos *H*
corr. m. 2 17 eum genitor *RHP²* (*genitus a m. 1*), eum conditor
v 18 DE HIS QVI LVNAE VOTA FERVNT *R*, *om. Hv* 19 praefi-
 nitis (*corr. ex -tus*) *H* m*en*sũ* *H* (~ *a m. 2*) 20 intuentur
H

- 24 Sic stellis quoque litare non desinunt, quae depulsae noctis
abscessu matutinae lucis uultibus effugantur.
- 25 Hic aquarum cultor est, ille flammaram, sed species sibi
natura contrarias non audent uicinas efficere, ne proprio
discordia aut ignis ardentior latices debiliores exsiccet aut 5
impar undis ingentibus rogos subito moriatur extinctus.
- 26 Alius arboreis radicibus aras instituens, dapes adponens
ramos ac robora flebiliter orare non cessat ut natos, domum,
rura, coniugium, famulos censumque custodiant. lignee, ligna
quid obsecras? surdis operam disperdis exclamans, a mutis 10
responsa nihil auditurus expectas, quae domorum constantiam
illa tantum ratione sustentant, si securibus amputata pen-
dencia culminum tecta suffulciant, aut focus adhibita sumendis
dapibus famulentur accensa.
- 27 Nonnulli dementius holerum ueneratores existunt et in 15
hortis numina rigantes arentia transplantatorum se deorum
edocent ueros esse cultores. sed plura de talibus referre iam
pudet, ne sanctae religionis in pagina dum numerosos stulti-

1 DE HIS QVI STELLIS LITANT *R*, *om.* *Hv* sacrificare litare
R 2 abscessū *P*, abscessu* (*m* *eras.*) *H* matutine *H*¹

3 DE HIS QVI AQVĀ COLVNT ET IGNEM *R*, *om.* *Hv* cultores stelle
P ^{flammarum} famularum *P* *s. l. m.* 2 ^{sed} despeticiae (*sed a m. 2*) *P*, sed
speties *m. 2 in mg.* 4 natura* (*s* *eras.*) *R*, natura (*corr. ex -is*)
H audet *R* inimicas *v* prop*iore (*r* *eras.*) *R*, proprie *H*
cf. Neue Forml. II 114 6 inpar *H*¹ inparendis (*u a m. 2*) *P*
rogos *H* 7 DE CVLTORIBVS LVCORVM *R*, *om.* *Hv* arbore *P*
adponens (*p a m. 2*) *H* 8 domos *v* 9 lign*ee (*a* *eras.*) *R*
ligna quod *Col. Par.* 10 obssecras *H* ^{dependis} disperdis *P* dependis *a*
m. 2, depe*dis *H*, dependis *v* 11 auditur^uis *H* *corr. m. 2*

12 racione *H* ^v pendencia (*ū a m. 2*) *P* 13 culminum *P*¹ -na *corr.*
m. 2 tecti *H* culmina tecti *v* subfulciant *H* 15 DE CVL-
TORIBVS HORTORVM *R*, *om.* *Hv* 16 ^hortis *R*, ortis *H* riga*ntes
H tranplantatorum *H* sed eorum *H* 17 uero ^s *ēē* (*s a*
m. 2) *P* iam referre *v* 18 ne] ^{scaō} cessitatem *P a m. 2*
in sanctae — *p.* *Hv* religioni**s *H*

tiae castigamus errores, aut lilia nimio decore molissima rubus
 asper exurat aut per uiolaria florentis campi purpurea carduus
 et spinosis armatus aculeis paliurus exurgat. igitur increpando
 iam satis est quod humanis erroribus coli monstra derisimus
 5 uel potius tales actus miserando defleuimus. nunc per incepti
 iuuat ire tramitis institutum montemque sublimem firmo
 gradu conscendere atque ad urbem, nostrae libertatis auctorem,
 totarum uirium studio peruenire. ipsa denique tranquillae
 pacis est domus, ipsa tutum salutis habitaculum, ipsa per-
 10 petuum libertatis hospitium. si enim de terrena mortalis regni
 ciuitate et a mortali fabricatore fundata poeta saecularium ita
 cecinit litterarum:

Et quae tanta fuit Romam tibi causa uidendi?

Libertas...

15 quanto magis caelestium in ciuitate regnorum, quam Deus
 Dominus instituit fabricator, iura perpetuae libertatis esse
 credamus, de qua uates ait talium canticorum: aedificans
 Hierusalem Dominus, et in sequenti nihilominus psalmo
 similiter explanauit: lauda, Hierusalem, Dominum,
 20 lauda Deum tuum, Sion, quoniam confortauit seras

11 Verg. Ecl. I 26

17 cf. Psalm. 147, 12 s.

1 lia (li a m. 2) P	2 flor ^{ent} is (ent a m. 2) P	cardus P
4 quod] qui v	derissimus P	5 nunc] Exhortatur semet ipsum
inscribit v	6 iuuati re P	ir ^e (a eras.) H institutu* R
mentem ^{ti} sub (o, q; a m. 2) P	sublimen PH	fimo R 7 ad
ex at H ²	8 dirium (v a m. 2) P	traquillae (n a m. 2) P
9 domus est pacis Hv	totum PR, totum H	habitaculum (~
eras.) R	10 liberatis** P, libertas ^{ti} (ti a m. 2) H	*o*p*ium H,
obsequium v	terrenana H	mortalis habitaculi v regn* R
11 fundata (e a m. 2) P, fundatę R	poeta om. H ¹ , poetę in marg.	
add. m. 2	13 uidendi libertas R	uiuendi (d a m. 2) P 15 dñs
dñs (d ₂ corr.) P	deus om. H	17 credemus v uatis R ¹
H	aitaliorum P	spiritualium v 18 nihilominus H

portarum tuarum. benedixit filios tuos in te, qui posuit fines tuos pacem, et cetera. audiamus ipsum quoque rerum omnium conditorem in euangeliiis suis, sacrosancto sermone cuius esse memorarit hanc urbem: dico, 5 inquit, uobis non iurare omnino neque per caelum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius, neque per Hierusalem, quia ciuitas magni regis est. tamquam si diceret mea, quod apertius dissimulauit exprimere ut humilitate sermonis culmen suae panderet maiestatis. ita enim cum doceret, am- 10 monuit dicens: tollite iugum meum super uos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde. hic est ubi regia fuluis aula tholis inradiat, ubi petens accipit, quaerens inuenit, pulsanti mox panditur.

28 Hic ille pretiosus est lapis, qui ab aedificantibus reprobatus 15 in anguli nitet capite constitutus: cuius onus nimis leue sentitur, cuius iugum suaue plurimum conprobatur.

Igitur per digesta quaedam ueteris testamenti miracula retulimus, quatenam Pater Filii consortio sanctoque Spiritu secum gesserit constituto. per digesta similiter quaedam noui 20 testamenti miracula referemus, quatenam Filius Paterno consortio sanctoque Spiritu secum gesserit constituto, ut deitatis una potentia inseparabili semper uirtute conspicua et sim-

4 cf. Matth. 5, 34 s.

11 Matth. 11, 29

1 filios tuos (i, i a m. 2) P, filios tuos Hv, filiis tuis R 3 fort. euangelii sui sacrosancto sermone 4 dico autem v 5 inquit P, inquit (corr. m. 2) H 6 tronus H 7 hierusalem P, iherusolymam H, hierusolimã R 8 sdiceret P 9 qui apertius v (quia fort. in I fuerat) 10 com P ammonuit PRH 13 stolis H petens] potens II 14 aperitur H 15 DE LAPIDE ANGVLARI QVI EST XPS R, om. Hv heic Gall. pciosus R¹ est] enim v 17 comprobatur] Trinitatem adstruit aduersus Arrium et Sabellium v 19 quenamq; P 21 referimus P, referamus H 23 inseparabilis P

plici maiestate sit triplex, et triplici persona sit simplex. haec est fides uera et firma credulitas.

Hanc salutem infelix Arrius habere contempsit, qui per **29**
 deuos curui callis anfractus dum rectum nititur iter auertere,
 5 tetram dilapsus in foueam caligantis tartari secutus est tene-
 brosa, tam sensu uacuus et inanis quam tempore iusti sup-
 plicii uentre quoque uacuus fuis nisceribus exspirauit. demens,
 qui paternae diuinitatis iura, nullius exemplo similitudinis co-
 aequanda, caducis putauit gradibus comparari! inter homines
 10 namque carnali lege nascentes filius minor est patre, quoniam
 pater ipse qui filium nunc praecedit paulo ante filius fuit, et
 qui filius esse nunc cernitur, eum patrem fieri posse non
 habetur ambiguum. sic per omnem nepotum seriem noua proles
 excurrit et auorum atauī senio numerantur ingenti. Dominus,
 15 autem, qui uerbum, uirtus, sapientia et totum commune
 Patris est Christus, de lumine lumen exortum, de solo solus
 est natus, qui nec Patre minor in aliquo, nec est quo crescat,
 rebus uniuersis excelsior, quippe qui genitus, non creatus,
 nomen habet pro summitate Principium: ita enim secun-
 20 dum Iohannem Iudaeis requirentibus sese dixit esse principium.
 quid est ergo principium nisi cacumen excelsum, supra quod

1 persona maiestate *R* post triplici spatium 7 litt. in *H*
 triplici maiestate *v* 2 uera fides *RHv* 3 DE ARRIO ET SABELLIO
R, om. *Hv* 4 cor*ui* calles *H* regnum *P* 5 secutus ē
 tenebrosa *P* (cf. v. 302), tartari ē tenebrosam (uiam a m. 2) *R*, t.
 s. est tenebrosam *H* 6 &*inanis *R* 7 quā^{oq} (oq; a m. 2) *P*
 quoequanda *P* 9 comparaū* (~ a m. 2) *H*, computari *v*
 10 nascentis *R*, nascentis *H* 11 patre ipse *P* qui om. *H*
 12 filius ē* *H* patre fieri poss* *H* et qui filius esse nunc cer-
 nitur, compater *Col. Gall.*, et qui filius est, nunc cernitur, cum pater
Par. Arev. 13 prolis *P* 14 aptauī (t a m. 2) *P*, attauī *H*
 seninumerantur *H*, serie numerantur *coni. Arev.* ingente *H*
 15 autem] om. *Hv* qui uerbum iterauit *P* 16 lumen/// *H*
 17 alico (aliquo *corr.* 2) *H* 20 Iohannem (o in ras.) *H* Iudeis *R*,
 Iudeis *PH* dixisse *P*, dixisse (esse *corr.* m. 2) *R*, dixit esse *Hv*
 21 qui est *P* q. e. principium est *v*

nihil penitus reperitur, semper in Patre permanens, quia semper in ipso permanet Pater, rerumque omnium caput unus indiuiduae maiestatis est Deus, non quod Filius hic credatur esse qui Pater est, sed quia Filius hoc credatur esse quod Pater est, sicut per euangelicam locutus est ipse doctrinam ⁵ dicens: ego in Patre et Pater in me. deinde consequenter adiecit: ego et Pater unum sumus. Arrius unum dici audiat, Sabellius sumus dici cognoscat; alter a trinitate refugiens, alter ab unitate dissentiens: ambo pares errore licet diuersa sectantes. qualiter gentilium dogmatum suis obuiare ¹⁰ dictis inuicem conantur auctores, qui brachia nudis humeris proferentes exerta, nihil docendo tradere sed tantum parati sunt longa disputatione certare, quorum prudentia iacet stulta, quia uana est coram Deo mundanae sapientiae fragilis disciplina. hic plus loquitur, ille plus tacet; hic ambulando dis- ¹⁵ putat, ille stando pronuntiat; alius semper inlacrimat, alius inridere non cessat: diuersis igitur modis par uesania uidetur in cunctis.

30 Interea dum uiatrici laboris sarcinam sermonibus alleuamus spesque simul ac fides in ardua meum comitantur incessum, ²⁰ blandius ad arcis summae fastigium deposita difficultate peruenimus. ecce sacrata crucis uexilla iam radiant, ecce magni regis castra piissima coruscum lumen ostentant flatuque sidereo

6 cf. Ioh. 10, 38

7 ibid. 30

1 repetit̃ *P*, repetit̃^r *R*, reper*itur *H*   qui* *H*   qui in ipso
semper manet *v*   3 quia filius *v*   4 qui filius *H*   5 ipse lo-
cutus e. *v*   8 audeat *P*   su*mus *H*   9 hunitate *P*   10 senti-
entes *Par. Gall. Arev.*   obuia redictis *P*   12 exerta *PRH*
13 testare *P*   *stulta (*ante s, c uel o eras.*) *R*, inguita (*c, l a m. 2*)
P, inculta *Hv*, insulsa *coni. Hartel*   14 Domino *v*   mundane (-ne
corr. m. 2) *H*   15 hi*c p. *H*   17 ridere *Rv*, ri*dere *H*   19 DE
SIGNO SACRAE CRVCIS *R*, Signo crucis armatus se in albo beati ordinis
poscit adscribi *v, om. H*   sarcini *H m. 1, corr. in a m. 2*   20 qu*e
(*a eras.*) *R*   21 summae] mae *a m. 2 H*   difficultate (*f a m. 2*)
R   22 sacrae *v*   lucis *P*   23 ostendunt *Hv*   chorseum
PH   siderici *H*

tuba Dominicae stationis exclamat, militibus suae portae patet
 accessus: qui militat ingrediatur intrepidus. ianua uos aeter-
 nitatis inuitat, quae ianua Christus, scilicet uox paterna.
 aurea perennis uitae remuneratione gaudebitis qui caelestia
 5 Domini uiriliter arma tractatis et in fronte decus affixum,
 fidelis signi sacramenta monstratis. en ego decus et arma
 caelestia tuae militiae pars minima, bone rex, baiulo conse-
 crata. hic proprias me sedes accipere, huius urbis in moenibus
 exigua dignum habitatione concede, tuus semper ut incola
 10 tuusque uernaculus paruo sanctae mausionis in angulo consti-
 tutus inter beati ordinis ciues albo uitalis paginae postremus
 merear municipalis adscribi. grandia quidem postulo, sed tibi
 grandia dare subpeditat magnitudo, quem ille magis offendit,
 qui spem dubiam de tanta pietate conceperit.
 15 Christe uotis annue, uotis arride qui morientem mundum **31**
 uiuificare festinans caelitus petisti terrena, humanam sumere
 dignatus effigiem, aliena quidem suscipiens sed propria non
 relinquens. hoc Matthaeus adortus inprimis hominem genera-

1 dō dominicae P   dñi certationis H   2 uos] *in ras. a m. 2*
 H   4 re^muneratione (*m a m. 2*) P   quia v   5 fixum H
 6 sacramenta^o R, sacramenta PHv, fort. sacramentum   e:go (r?
eras.) R   8 acceperere (*e, corr. in i*) R   9 tuas^v P   ut]
om. v   10 uernaculis^vparuo P *corr. m. 2*, uernaculus Hv,
 uernacula R, *in margine alib* uernaculus; fort. uernula   11 ciuis
 (*m. 1, corr. m. 2*) R   12 adscribi (*corr. m. 2*) H   muni-
 cipalis merear P (*mereat a m. 1*)   13 subpeditat PH   14 de
om. H   15 DE MYSTERIO QVATTVOR EVANGELISTARVM R, DE IIII
 EVANGELISTIS QVOMODO QVATTVOR ANIMALIYM FIGVRIS OSTENDVNT
 Hv (*ostenduntur*)   aride (*r a m. 2*) P   uotis ***** adⁿue
 uotis (*corr. m. 2*) H (*in ras. fuit arride*)   annue uotis qui v
 16 petiisti v (*cf. v. 352 et H. Jordan, krit. Beiträge zur Gesch.*
der lat. Sprache p. 266)   17 dignatus sumere v   dignatus s. l.
 P²   effigiem ex effugiem H   alienā—propriā H   18 Ma-
 theus P, Mattheus RH   adorsus R

liter expediuit, Marcus ut leo mirabilis per deserta uociferatus infremuit, Lucas sacerdotali religionis exordio sumpsit similitudinem de iuueno, Iohannes aquilae uolantis impetu caelum uerbi maiestate penetrauit. quattuor isti proceres ac praecones una te uoce canentes ceu tempora totidem per latissimam totius orbis spatiantur effigiem. sic apostolici quoque culminis et honoris duodenus apex semper effulgens numeris horas imitatur et menses, ut rebus omnibus congregatis annus tibi militet uniuersus. hinc igitur uetusta memorans antiquae mortis exordia nouam properare delector ad uitam, ut qui fletus seminauimus in Adam laetitiam metamus in Christo et Dauiticam mereamur dicere cantilenam: qui seminant in lacrimis in gaudio metent. euntes ibant et flebant, mittentes semina sua. uenientes autem uenient in exultatione, portantes manipulos suos. 15

12 Psalm. 125, 5. 6

1 des^reta (corr. m. 2 ex desata) H uociferatur^s P 2 religionis R, religione H fort. sacerdotalis religionis 5 unate I Gall., unite Par., una te Col. Aren. cantantes Hv (cf. v. 359) 6 orbis RH, urbis P sparguntur Hv 7 et] ras. in H, om. v
 duodenus semper R a^{apex}pex^s emper H corr. m. 2 refulgens v
 numeris (in marg. add. m. 2) H 8 congregatus H 9 uniuersis H Igitur hinc Hv 10 exordio P p̄rare P
 12 dauiticae H seminātⁿ (n a m. 2) H 13 libant H
 14 mittentes P 15 suos] EXPLICIT LIBER PRIMVS P EXPLICIT LIBER PRIMVS. INCIPIVNT CAPITVLA SECVNDI R, om. H, Explicit liber primus cum capitulis ueteris testamenti v

LIBER SECVNDVS.

Expulerat serpens ille nequissimus de paradisi sede florigera
 primogenitum dolosis artibus uirum et inlecebris blandi
 saporis absconditam mortem gustare fecerat mox amaram. nec
 indignationis diuinae sententiam solus praecepti temerator
 5 uitae damno susceperat, sed ab ipso ueniens humana progenies
 longae mortis fuerat condicioni succumbens. heu, coniunx cru-
 delis et noxia! an ille magis draco perfidus homicida? ille
 draco perfidus homicida, sed tu coniunx quoque crudelis et noxia.
 pro dolor! duo tantum fuerant aeterni. postquam crescere
 10 coepit origo, tunc periit clademque parturiens a semine detri-
 menta suscepit. quid illa tempestate numerosa dies ac multi-
 plex, quid felicibus uitae spatiis nongentos proderat annos
 excedere nepotumque decima senescente progenie sui generis
 externum sanguinem iam uidere, cum sors humanae condicionis

INCIPIIT LIBER SECVNDVS ET CAPITVLA EIVS *P*, post capitula IN-
 CIPIT LIBER SECVNDVS *PR*, de expulsionē Adae de paradiso in capi-
 tulis *R(v)* 1 xpulerat *R* paradisi* (a eras.) *H* 3 morte
H gustari *Hv* 4 diuene (corr. m. 2) *P* sentiam (ten a
 m. 2) *P* dampnos^s caeperat *P* (in marg. susceperat m. 2) seu-
 tentia *R* 5 dampno *Pv*, damnum *RH* (sed cf. v. 5) ueniens
 humana ueniens progenies *H* 6 conditione *P* succumbens *P*
 7 post homicida rasura 4 uocabulorum in *H* Ille—homicida om.
 v 8 fidelis et *P* 9 et aeterni *H* 10 petiit (m. 1, corr. 2)
H cladesq; *P*, clademq; *H* 11 sunt coepit *P* corr. m. 2
 12 qui *P* uitae spatiis (corr. m. 2) *H* utte *P* corr. m. 2
 13 senescentae *H* 14 etnam (x a m. 2) *P* consors *H*
 sor (s a m. 2) *P*

extrema inreparabilis horae supremis cursibus occupata, licet
 serum nequaquam tamen declinaret interitum, longamque tem-
 porum per aetatem uita breuis existens nihil esse diutinum,
 quod fine clauderetur, ingemeret. nec huic malo remedium
 2 spes ulla promitteret adfuturum, sed primi terrigenae meritum 5
 sepulchrale cunctas postremi quoque germinis nationes auida
 passim fauce sorberet, nisi pius ille rerum creator et con-
 ditor, cui proprium est ueniam delictis infundere quam poena-
 liter inminere, fabricam sui operis ab ipso debilem funda-
 mento firmitus per eundem rursus lapidem dignaretur erigere, 10
 ne uidelicet imago quae ad similitudinem Dei facta fuerat
 uiuens dissimilis haberetur ex morte, munusque uenialis indul-
 gentiae largiretur ac pomis, quae parentes acerba uorauerant,
 filiorum obstupere dentes arceret donaretque mitissimus ac
 placatus ut unde mortem peccata contraxerant inde uitam 15
 pietas renutriret immensa, ac uelut rosa suauis atque mollissima
 de spinoso cespite nascitur nil laesura matrem, quam gratia
 iucunditatis obscurat: ita de stirpe nocentis Euae Maria sacro
 ueniente cum lumine primae uirginis luem sequens uirgo di-

1 inseparabilis *H* ore *P* supremis *RH* (ae), sup̃mis (p̃
 ex m) *P* 2 seruum *H* inclinaret *P* longuamq; *P*
 3 existens breuis *v* uita breuis (bre a m. 2) *P* post diutinum
 rasura 3 litt. in *H* 4 quod om. *H*, qui *v*, quum *Gall.* ne^c (c a
 m. 2) *P* 5 DE RESTAURATIONE HVMANI GENERIS PER XPM *R*, om.
H terrigenae *H* 6 sepulcra** (corr. m. 2) *H*, sepulchrale
P 7 sorberet] sequitur inscriptio in *H* pius *H* 8 delictis
 ueniam *P* quem *P* 9 debilem *Pv*, debili *R*, debilis *H*
 10 lapidem rursus *Hv* 12 uiuendissimilis *P* indulgentia
P 13 pom** quae p****s *H*, poma quae patres *v* acerua
HI uorauerunt optere (corr. m. 2) *H* uorauerunt *v* ob-
 stupere *R*, obstupere *Pv*, obstupescere *coni. Arev.* 15 uita* (in
 eras.) pi*tas enutriret *H* uitae — enutriret *v* 16 immensa *R'*
 corr. m. 2 ac scripsi, q̄; *P*, Quo *R*, quoq; *H*, et *v* uelud
PH adque *H* mellissima *P* 18 iocunditatis *PRH* (corr.
 m. 2) sacro cū ^{ueniente} *R s. l. m. 2* aeuae *H* 19 lucem *PH*

lueret, ut quia prior natura uitii inquinata durae necis fuerat
condicioni subiecta, nascente Christo per hominem homo quo-
que possit renasci per Christum, originalis maculae foeditatem
uetusti corporis innouatione positurus.

5 Haec postquam prophetica saepius uox praedixit et Gabrihel 3
archangelus Mariae iam praesentia nuntiauit, mox puellae
credentis in utero fidelis uerbi mansit adspirata conceptio pro-
lesque siderea nascendi sub lege delituit, quae cuncta suo
nasci nutu concessit. tumbant uirginis sinus, et fecunditatem
10 suorum uiscerum corpus mirabatur intactum. grande mundo
spondebat auxilium feminei partus sine uiro mysterium, quando
nullius maculae naeuo fuscata tenso nutriebat uentre prae-
cordia, genitoris genetrix mox futura.

Nonus interea mensis effluxerat et decimi lumen immortale 4
15 radiabat claruitque fetu uirgineo spiritalis gratiae manifesta
promissio: et uerbum caro factum est et habitauit in
nobis, id est, habitauit in homine, cuius se dignatus est
carne uestire. infans namque paruus ac maximus, membris

16 Ioh. 1, 14

1 ut quae v dure^{ne}cis P dure (m. 1, e m. 2) H 2 con-
dicioni* (s eras.) R, condicione P subiecit H p** H
3 possit PH, posset R² origenalis H faeditatem H
4 uetustati v possiturus P 5 VBI SC^{ae} MARIAE ANGELVS
LOQVITVR R, DE CONCEPTV BEATAE MARIAE H, a prophetis sae-
pius praedicto add. v 6 angelus v praesenti anuntiauit
H, praesenti annuntiauit v 7 asspirata R, a*spirata H
8 dili*tuit H quia P¹ (quæ corr. m. 2) 9 tumbant
(corr. m. 2) H feconditatem P 10 uisce^{uisceru} P² iustorum a m. 1
fuisse uidetur intactum] DE PARTV BEATAE MARIAE ET ANGELORVM
IN XPI NATIUITATE DN^m LAVDANTIVM GRATVLATIONE H 11 sin^o uiro
(e a m. 2) P quae v 12 nutriebatur v 13 genetrix P
14 VBI COMPLETI SVNT DIES EIVS VT PARERET R, VBI COMPLETI SVNT
DIES EIVS H, De partu beatae Mariae et Angelorum in Christi natiui-
tate v 15 radi^abat H claruit v foetu PR (ex corr., fuit
fle?) spiritalis (s a m. 2) R 16 et Verbum v 17 idem
H dignatus (s a m. 2 in ras.) H 18 uestire PR, uestiri
Hv namque om. v ac] et P

scilicet exiguus, deitate praecelsus, per hospitalis templi sinceram defluens castitatem, non laesit corpus abscedens, quod non laeserat cum uenisset. uere diuinae generationis est hoc secretum: testis uirginis partus ostenditur qui materni pudoris custos ingressus clausis uisceribus et conceptus est et creatus. 5
 quae nouae lucis illa tunc claritas mundi totius oras impleuit! quae caelo laetitia! quis ille nitor effulsit, cum Christus splendore sidereo, uelut sponsus procedens de thalamo suo, Mariae processit ex utero! cuius ita species diuina uidebatur gratia praenitere, ut Dauiticus ipsum psalmus ita pronuntiet: 10
 speciosus forma prae filiis hominum diffusa est gratia in labiis tuis, et cetera. bene autem prae filiis hominum speciosum forma definiuit, quia licet humanae susceperit incarnationis effigiem filiumque hominis in euangelica praedicatione saepe se dixerit, peccatum nos tamen 15
 originale foedauerat, quod ipse non habuit qui suae nos natiuitatis puritate mundauit. o pietas clemens et facilis ad salutem! ne nos iugum diuturnae premeret seruitutis pro condicione peccati, Dominus serui membra suscepit. audiamus uocem Pauli dicentis Apostoli: semet ipsum exinaniuit 20
 et formam serui suscepit, et cetera, quique cuncta uestit ab origine mundi nascentia pannis inuolui sua passus est

8 cf. Psalm. 18, 6   11 Psalm. 44, 3   20 cf. Philipp. 2, 7

1 exiguis *H*   hospitalitatis *P*, hospitales *H*   2 qui *v*
 3 laeserat *P corr. m. 2*   cum *om. H*   4 sacramentum] alib
 secretum *in marg. R*   5 conceptis (*m. 1, -us m. 2*) *H*   ē creatus
H cf. Paschasium Radbertum de partu Virg. p. 1385 M., nec creatus
P; conceptus et creatus est *v*   6 hortis^a *P*   7 laetitia
H   8 siderio *H*   uelud *PH*   thamo^{la} *R*   10 gratia *om.*
v   p||||| *H*, praeminere *cum glossa in margine* al. praenitere
v   ipse ^{*P*}salmus (*p a m. 2*) *H*   pronuntiat *H*   12 autem
om. v   13 forma *om. v (cf. v. 51)*   14 filiumqui *P*   15 sepe
 ** dixerit *H*   16 fedauerat *P*, fedauerat *R*   17 imunda ū (^{*purit*}*purit*
 et ū *a m. 2*) *H*   pietas] *e in ras. m. 2 H*   18 praemeret *H*
 21 uertit ^{*f*}*R'*   22 inuolui] *i, a m. 2 H*

membra, et cui caeli parvus est limes, terra deficit, maris unda non sufficit plenus mansit in corpore puerili, modico Deus recubans in praesepe.

Salve, parens optima, tanti regis puerperio consecrata, qui 5
supernis ita iugiter dominatur et infernis, ut eius imperium,
potestas et nomen nec initium nouerit habere nec finem, quae
beati uentris honore conspicuo simul et mater esse probaris
et uirgo. cui nulla penitus aequalis femina reperitur, quae
10 tuum decus similiter praecesserit aut sequatur: sola placens
singulariter Christo nulli compararis exemplo.

Tunc angelici iucunditate sermonis pastores primi gregem 6
suum nocturnis uigiis reseruantes natum Dominum cognouerunt,
ut et pastoribus pastor mundi claresceret et inter
greges agnus genitus appareret. igitur ut euangelicus sermo
15 testatur, ita pronuntians: et subito facta est cum
angelo multitudo militiae caelestis laudantium Deum et dicentium: gloria in altissimis Deo et
in terra pax hominibus bonae uoluntatis. ostendit
Euangelistae fidelis assertio, de cuius ageretur hic regno,
20 quando caelestis militiae multitudo Deum laudat in Christo,
ut licet humana fuerit pro matris condicione creatio, deitatis
tamen una communio Patrem cognosci demonstret in Filio.
dicebant ergo: gloria in altissimis Deo. utique in altissimis gloria Dei permansit, unde Christus ueniens non
25 recessit. et in terra pax hominibus bonae uolun-

15 Luc. 2, 13. 14

1 caelum *v* limes (es *ex* is *corr.*) *R*, limis *PH* deficit
P 2 sufficiat *H* 3 ^{cu}rebans (*corr. m. 2*) *R* 4 LAVS SCAE
MARIAE *R* 5 ⁱsupernas (*corr. m. 2*) *H* ^minfinis *P*, infimis *R*,
infernis *scripsi* eum frenis *H* et infimis dominatur *v* 8 rep-
peritur *H* 9 dec'em *P* se**atur *H*, signatur *v* (sequatur *coni.*
Gall.) 10 nullo *R* 11 VBI PASTORIBVS NVNCIAT' AB ANGELO
R iocunditate *PR*, **cunditate *H*, facunditate *v* 12 ser-
uantes *v* 14 ^{re}apparet (*re a m. 2*) *H* euangeliiis *H corr. m. 2*
17 ^{dm}dm *P* 19 dec' *P* 22 demonstrat *v* filia *Col. Par.*

tatis. terram credendum est homines nuncupari, de qua sumus Domino fabricante plasmati, qui Adam increpans dixit: quia terra es, et in terram ibis. tunc enim terra nostra pacem meruit post illud bellum ferale quo cecidit, quando Christus terram nostrae carnis adsumpsit. 5 nam si terram in hoc loco campos arbitremur dictos et montes, quam pacem potest habere uel praelia muta moles et pigra? in homines ergo specialiter pax illa descendit quos bonae uoluntatis capaces inuenerit, ut ubi studium sinceri propositi renum scrutator et cordis esse conspexerit, 10 illic domicilium suae delectetur instruere mansionis. pax est enim et ratio melioris arbitrii contra spiritum carnis non fauere certamini, sed utramque materiem concordi iugiter puritate cum spiritus dominatione seruare. nec debemus tantum de carnis inbecillitate diffidere, ut de caelesti uideamur 15 auxilio desperare. omnipotens enim Dominus Iesus Christus, qui Dei mediator et hominis adprobatur, ut excusationem nobis corporeae fragilitatis auferret, studium nostrae tantum uoluntatis inquirens, perfectionem boni operis suae maiestati seruauit. apostolica namque doctrina sic explicat 20 dicens: uelle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio, quia uidelicet nostrum est bonum uelle, Dei perficere qui pacem suam hominibus bonae uoluntatis infundit. diuinus deinde sermo prosequitur dicens:

3 cf. Gen. 3, 19

17 cf. Tim. 2, 5

21 Rom. 7, 18

1 terra credum^{den} (den a m. 2) P, terra crededum H homine^s H
 corr. m. 2 3 et om. v enim om. v 4 in terra P
 illum (m. 1, corr. m. 2) H quod (m. 1, corr. m. 2) quo R, quod
 H, quo v 5 terram s. l. P² 6 arbitremur (corr. ex æ) R
 7 m*ta H (u eras.), mutata v 9 quod P inuenit P
 10 rerum v 11 delectetur R 13 utramque materiem PR,
 utramque ma*****m H (fuit materiam), utrumque manentem v 17 Dei
 et hominis mediator Hv approbator H 18 auferret H (au fere
 eras.), auferat Par. Gall., offerret Migne 19 tantum nostrae v
 suae om. P 20 maiestatis H 21 adiacens mihi est v 22 belle
 P 23 perfice^{re} (re a m. 2) P suum (corr. m. 2) H post
 hominibus rasura 1 uerbi in R 24 deideⁿ (n a m. 2) R

Cum ergo natus esset Iesus in Bethleem Iudae, 7
 in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente
 venerunt Hierosolimam dicentes: ubi est, qui natus
 est rex Iudaeorum? uidimus enim stellam eius in
 5 oriente et uenimus adorare eum. audiens autem
 Herodes rex turbatus est et omnis Hierosolima
 cum illo. et congregans omnes principes sacer-
 dotum et scribas populi sciscitabatur ab eis ubi
 Christus nasceretur. at illi dixerunt: in Bethleem
 10 Iudae. sic enim scriptum est per prophetam: et
 tu Bethleem, terra Iuda, nequaquam minima es in
 principibus Iuda. ex te enim exiet dux, qui regat
 populum meum Israhel. tunc Herodes clam uocatis
 magis didicit ab eis tempus stellae, quae appa-
 15 ruit eis. et mittens eos in Bethleem dixit: ite et
 interrogate diligenter de puero. et cum inuene-
 ritis, renuntiate mihi, ut et ego ueniens adorem
 eum. conuenienter scripturarum sanctioni concordans Christi
 natiuitas ab oriente fulgebat, quia implet quod Zachariae
 20 designat oratio: uisitauit nos oriens ex alto. nam et
 Dauiticus similia continet psalmus: in sole posuit taber-
 naculum suum, et cetera. per solem uero significat orientem,
 de qua regione semper oritur dies. quid igitur, Herodes, astutius
 furis? quid dementer insanis? Christum siquidem lingua

1 cf. Matth. 2, 1 sq.

20 Luc. 1, 78

21 Psalm. 18, 6

1 DE EO QD XPS IN BETHLEEM NASCERET' R, De stella magos ad
 Christum ducente et mysticis eorum rebus v esset] t a m. 2 in ras.
 H Iudaeae R 3 hierosolimam H 4 Iudeorum R 5 ori-
 entem H 6 hierosolimi H 8 sciscitauit v 10 Iudae R, Iuda
 H 11. 12 Iudae P reget H Par. 15 illos Hv Bethleem
 dixit in ras. R 17 adorare P 18 scripturam H¹ (corr. m. 1)
 n
 sationi (corr. m. 2) H concordatis P 19 qui* H, qui v
 22 sole v 23 astutius Hartel, sautius P, socius R¹ alibi saucius in
 mg., acutius v, post Herodes rasura in H (acutius?), fort. saeuus cf.
 205, 15 24 xpm H (in mg. a m. 2)

profiteris, corde persequeris mentemque tetram et nebulosae
 caliginis obscuritate damnatam iucundi uultus serenitate
 dissimulas. Christum namque mandas inquiri non adorandum
 religione quam fingis, sed necandum fraudibus quas moliris.
 erras nimis et falleris illum credens tibi succedere, qui regia 5
 primus dominatur in sede, qui nec succedit penitus nec decedit,
 sed aeternus solium suae possidet maiestatis, legemque legis
 ac negligis qui regi regum tua regna minitaris. caret uerbis
 haec culpa, caret excusatione perfidia: hunc enim conaris
 extinguere, quem te promiseras adorare. minus forte deli- 10
 queras, si de Christo nihil quaereris, quatenus homicida
 tantum uelut ignotum hominem persequendo, non etiam sacri-
 legus esse Deo uidereris offenso. nonne legeras eum Dauidico
 cantico sic monentem: nolite tangere christos meos
 et in prophetis meis nolite malignari? cum ergo 15
 diuinae praeceptioni parere necesse sit, ut neque christi eius
 neque prophetae maligna quicquam improbitate sustineant,
 quia uidelicet spiritali consecratos unguento nefas grande sit
 contumeliose tractari: quale nomen habebit hoc crimen, ut
 ipsum Dominum Christum, a quo christi sunt nuncupati, 20
 ipsum uerum prophetam, a quo uerax propheta descendit,

14 Psalm. 104, 15

1 pⁱfteris (e eras.) R p** sequeris H, prosequeris Col. Par.
 nebulosa P 2 damnatum (m. 1, corr. m. 2) H iocundi RH
 uultis^v H corr. m. 2 4 religionis P neccandum P 5 falles
 H (e ex i corr.) succere^{de} P 6 dominanturⁱ H, domina^{tur} R
 paenitus H 7 tertiusⁿ P corr. m. 2 possedetⁱ (corr. m. 2) H
 legemquae^a H 8 negligis H s corr. m. 2, negis^{gle} R min**ar**
 H, minaris v 9 hinc P 10 extingere^v H corr. m. 2 pro-
 miserat^a H corr. m. 2 delinqueres RHv 11 nil P 12 uelud
 ignitum^o H corr. m. 2 13 uideretis^r (r a m. 2) P, uideris v
 offenso] so in ras. R non^{ne} (ne a m. 2) P, non H 15 cur v
 16 p̄cepcioni H pareri P 17 sustineam v 19 contumeliore H
 20 noncupatiq; P (q; exp. m. 2) 21 uero v p̄fetam H

tuis ambias dolis interfici? nonne Daud, mandatis Domini
 seruientem, debuisti sectari, qui Saul in speluncam, qua latebat,
 ingressum dum cogereetur extinguere [ita respondit:] absit a me
 omnino hoc, mihi non contingat a Domino, si fecero
 5 uerbum istud Domino meo, christo Domini mei, ut
 inferam manum meam in eum, quoniam christus
 Domini hic est. et ille quidem pepercit inimico se uolenti
 perimere. tu autem insidiaris Domino, qui mundi natus est
 ad salutem. quodsi nullis ut immemor ueterum tangebaris
 10 exemplis, ob hoc saltim parricidalis conatus debueras arma
 relinquere, ne sceptri quod gerebas deiceres potestatem, qui
 unctus agnosceris persequens unctionis auctorem. ne tamen
 nominis tui cruenta perfidia tanti sceleris a satietate discedat,
 sub honore crucis aetherio, sed crimine tuae gentis inferno,
 15 quod frustra saeuens tu moliris Herodes alius post uidebit.

Euangelicum ergo sequens ait ita capitulum: qui cum 8
 audissent regem, abierunt. et ecce stella, quam
 uiderant in oriente, antecedebat eos, usque dum
 ueniens staret supra, ubi erat puer. uidentes
 20 autem stellam gauisi sunt gaudio magno ualde,
 et intrantes domum inuenerunt puerum cum

3 cf. I Reg. 24, 7

16 Matth. 2, 9 seq.

1 tuis s. l. P¹ ambiguas donas int̃fiq^{ci}; P corr. m. 2 2 serui-
 entem om. H debuistis P spelunca RH in qua Par.
 Gall. 3 cum ita cogereetur v (dum Col.) cogetur H ita
 respondit om. PRH, fort. absit <ait> 4 non] s. l. H² 6 quia v
 ipxp̃f P 8 perhimere P insidiaueris H mundo H 9 qui
 si v immemor PR 10 ab R salutem P ab hoc — parricidalis
 conatu H 12 agnoscens P persequeris R auctori H
 (m. 1, ē corr. m. 2) nec tamen P Col. Par. 13 sacietate R,
 satiaetate H corr. m. 2 14 infer*o H, infero v 15 qu*e H,
 quo P saeriens P p̃uidebit P 16 DE MAGORVM MVNERI-
 BVS RH, De adorato a Magis Christo et muneribus oblati v
 Euangelicum R corr. m. 2 20 aut̃ stell^{am} gauisi R am a m. 2,
 stell in ras.

Maria matre eius et procidentes adorauerunt eum et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera: aurum tus et myrram. quid est hoc, ut praecederet eos stella quam uiderant, nisi ut ducatum parui sideris intuentes materiem pleni luminis inuenirent? adorauerunt autem quia 5 uere uenerant adorare, quod Herodes se mentiendo facturum non meruit obtinere. nisi enim ueris adoratoribus Deum non conceditur adorare, sicut ipse Dominus noster ad Samaritanam mulierem locutus est dicens: uos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudaeis 10 est. sed uenit hora et nunc est, quando ueri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et ueritate. nam et Pater tales quaerit, qui adorent eum. licet ergo Dominicae uerba doctrinae manifesta sint et aperta, quod Deum nisi ueritas non adoret, debemus tamen uim sermonis 15 diligentius perscrutari, quid sit uenit hora et nunc est, quando ueri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et ueritate. arbitror itaque iuxta sensum, quem meae Dominus paruitati largitur, quod per significationem praesentis temporis, quo se palam mundo monstrauit, in se Patrem 20 dixerit adorari. sic enim sequentibus patefecit alloquiis dicens: iudicium omne dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. magnifice uero postquam dixit in spiritu, adiecit et ueritate, quoniam spiritum Dei gerentes ueritas sequitur, alienum fallacia comi- 25

11 Ioh. 4, 22 s.

22 cf. Ioh. 5, 22 s.

2 optulerunt *R²H*   3 myrram *PRH*   4 ni^{si} ut *P corr. m. 2*
 paruis *P*   5 materiem *H*   6 quod—optinere] *in marg. a m. 2*
H   7 dominum *RH*   8 reditur *H c a m. 2*   11 ora *H*   12 ad-
 horabunt *H*   13 querit adoratores *P*   15 Dominum *v*   sermone
H¹ corr. m. 2   16 perscrutaq; *P corr. m. 2*   qui sit *Hv*
 18 me *H*   19 deus *v*   20 monstrauit *H*   21 dix̄ *R* (*cf. Zinkii*
de Fulgentio mythographo disputationem p. 48)   adorare *H*
 alloquiis *PRH*   22 ut omnes honorificent Patrem *H*   sicut
 honorificauit Patrem *Col. Par.*   25 in spiritu *H*   sequitur]
 r ex s *P*   a*alienum (*l eras.*) *H*   fallatia *H*

tatur. declaratur et aliud in hac magorum persona mysterium: per illos namque gentiles et aduenas ad se Dominus noster Iesus Christus ingressos gratiam futurae legis ostendit, quod omnibus ad se gentibus ueniendi aditum iam pararit. ita
 5 enim et per prophetas suos et per se ipsum noscitur elocutus. per prophetas quidem licet saepius ista praedixerit, Dauitico tamen testimonio sic explanauit: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem
 10 tuam terminos terrae. mirabilem gentes hereditatem dixit, quia per noui gratiam testamenti Domino parabatur adquiri. per se autem ipsum in euangelio tamquam bonus pastor ita promisit: et alias oues habeo, quae non sunt ex hoc ouili. et illas oportet me
 15 adducere et uocem meam audient et fiet unum ouile et unus pastor. nec deuotionem munerum diuino caruisse nutu credamus. nam per illas species merito uariae significationis oblatas Christi potentia patuit declarata. aurum namque diligentius inquiramus quid pronuntiet adtributum?
 20 sine dubio tam praeclara materies et opulentia metallici

7 Psalm. 2, 7 s.   13 Ioh. 10, 16

1 aliud *om. v*, aliu d *H² fuit alia*   4 uenienti *PH*, uenientibus
v   a*ditum (u *eras.*) *R*   pareret *R*   5 per *om. H Par.*
 et se ipsum *Col.*   locutus *Hv*   6 praedixerit *PRH Par. Gall.*,
 praedixerat *rell. ed.*   dauitice ***** (tamen *eras.*) *P*   7 testi-
 monio^s sic *P corr. m. 2*   planauit *PR*   dñs dñs *P*   8 po-
 stola *H*   9 et—mirabilem *om. v, fere eras. in H*   gestes *P*
corr. m. 2   10 mirabilēs *P*, mirabiles *R*   11 que—parabantur
R corr. m. 2, qui—parabantur *v*   12 parabantur (?) *P*   se aut
 ipsum *PR*   ipsum autem *H*   autem *om. v*   14 hoccouili
P   ouileⁱ *R corr. m. 2*   medducere *H*   15 audiunt *P corr.*
m. 2   16 nam *P corr. m. 2*   18 decreta *P*   19 si dili-
 gentius *v*   pronunet a*tributum *H corr. m. 2*   20 dubie *P*
 tam *om. H*   opulentam^{ti} *H*, opulenta *v*

splendoris inradians utpote regi memoratur inlata. sed et in hoc rege duplicem fatemur esse substantiam: Christus enim et spiritaliter regnat in caelis, et carnaliter natus est rex Iudaeis. turis autem munus, quia religioso libamini illud olim proficiebat incensum, Christo datur ut Deo; myrra uero, 5 quia tumulandis est apta corporibus, humanam morituro per carnem sepulchralem traditur ad honorem. ipsa quoque trinae quantitatis oblatio cultum catholici dogmatis pronuntiabat ex numero, quippe Deus omnipotens, qui praesentia praeterita conspicit ac futura semperque manet mansit iugiter ac manebit, 10 triplicis in sua deitate uirtutis in eorum temporum cursu rerum omnium posuit fundamentum, quamquam praesentia sub eius oculis semper uniuersa consistant, qui nec uetustatis senium nec iuuentutis suscepit incrementum, sed qui semper quod est idem esse non desinit. nam potestatis suae nomen 15 excelsum Moysi sollicite perquirenti, ut Israhel populo nuntiaret, de flamma rubi non ardentis hoc edidit: ego sum qui sum, et dixit: sic dices ad filios Israhel: qui est misit me ad uos. in euangelio nihilominus ad Iudaeos Abraham sibimet praeponentes antiquitate sic inquit: amen, 20 amen dico uobis, antequam Abraham fieret, ego sum. uide distantiam utriusque substantiae, Deum discernentem et hominem. de Abraham dixit: antequam fieret;

17 Exod. 3, 14

20 Ioh. 8, 58

1 utpote (o ex u) *R* et *om.* *v* 2 regi *P*, regem *H*
 esse fatemur *H* 3 specialiter *v* 4 turis *H* autem *om.*
v quia *Pv*, quo *R*, qua *H* regiose *P corr. m.* 2
 libamine *R* 5 Christi datum Deo *H* 6 quae *v* tumu-
 landis] is ex us *H* 7 post sepulchralem ras. 3 uerborum in *H*
 sepulchrali lege *v* 9 quippe qui *v* praesentia *om.* *v* 11 in
 *** (sua? *eras.*) *H* una *v* deitate* (s *eras.*) uirtu (r *corr.*)
P 12 praesentiam *R* 13 quin et *P* ne uetustatis *Col.*
 14 suscepit *R corr. m.* 2 qui scripsi, quia *PRH*, quod *v*
 15 non *P* 16 sollite *I*, solli**te *H* ifrl *P*, Israhel *H*, isra-
 helitico *R*, Israeli *v* 17 rubi ardentis *Pur. Gall. Arev.* 18 dic**
 filiis *H* 20 praeponentis *H* 23 de *om.* *v*

de se ipso non dixit ego fui, sed ego sum, quoniam diuinitatis esse est non fuisse, quae uiua semper aeternitate consistens nec initiis oritur nec terminis explicatur. tempus enim a Deo est, non Deus a tempore.

5 Lectionis itaque sermo prosequitur: et responso accepto 9
in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam uiam
regressi sunt in regionem suam. debemus igitur imitari
nos etiam magorum facta fidelia, et sicut illi somnio credide-
runt, nos euidentissimis aspectibus iam credamus, quatenus qui
10 Christum signo crucis praelucente repertum meruimus adorare
eidemque de thesauris nostri cordis munera trinae laudis
offerre iam minime reuertamur ad huius mundi principem,
qui nos ante seduxerat, deceptorem, sed priorem semitam
relinquentes per illius callis secreta pergamus, qui ad caelestem
15 patriam gressus dirigit confidentum.

Dehinc talia per ordinem gesta narrantur: tunc Herodes 10
uidens, quoniam inlusus esset a magis, iratus est
ualde et mittens occidit omnes pueros qui erant
in Bethleem et in omnibus finibus eius a bimatu
20 et infra secundum tempus quod exquisierat a
magis. igitur a magis, quos crediderat inludendos, inlusus
dissimulatos motus ira praecipiti rex impius publicauit, si

5 Matth. 2, 12   16 Matth. 2, 16

1 se *om.* *H*   2 est *om.* *P*   uia *v*   3 consistens *H*
5 QUID SIGIFICET PER ALIAM REDIRE VIAM *R*   responso *P*   somno
H   6 eum ad *H*   haliam *H*   7 reuersi *PHv*   8 aetiam *H*
magorem *H corr. m. 2*   omnino *H*, somno *v*   9 quatinus
P   10 praelucentem *v*   ad*orare *H* (*h eras.*)   11 thesauris
P   14 p^agem*us *H*   quia d *P*   15 diligit *P*, dirigit *H* git
a m. 2   confitendo *Hv* (*confidendo Par.*)   16 dein *H*   p. o. talia
gesta *v*   19 ab imatu *R*   20 exquesierat *P*, audierat *H* audi
fere eras.   21 magis] DE NECE INFANTVM *R*, De saeuitia Herodis
et nece paruulorum *v*, quae a uerbis Tunc Herodes etc. *cap. incipit*
(*cf. c. 6*)   quod^a *R*   a magis inludendos *H*   22 dissimulatus
H   puplicauit *H*

regem dici conueniat, qui nec pietatem tenuit, nec suos regens
animos temperauit, sed tamquam leo saeuissimus et cruentus,
cui si tener quiuerit forsan agnus auferri, in totum parui
sanguinis gregem impetus ferinos exercet pecusque mollissi-
mum mandit, lacerat, decerpit, extinguit; stant eminus fetae 5
miserrimae pignora uocantes frustra iam perdita crebrisque
balatibus inanes auras exagitant: sic Herodes Christo stimu-
latus ablato paruulorum cateruas elidere sanguinolenta non
destitit tyrannide. quonam, rogo, crimine simplex morti turba
succumbit? cur qui uixdum modo sunt geniti, digni sunt iam 10
puniri? furor est in cruento rege non ratio, qui primis uagiti-
bus inimicus et innumerum patrare nefas adgressus, puerilis
milia mactauit aetatis unoque luctu tot simul genetrices orbauit.
haec effusam uultibus comam miseranda dilacerans crinalis
damni foeditate nudum uerticem sauciabat, illa madidas lacri- 15
mosis imbribus genas unguium proteruitate sulcabat, duris
alia pectus sanguinolenta uerberibus, infelix mater nec
iam mater super unici gelidum corruens cadauer extincti per
abscisas uberum uenas lactis copiam cum cruore fundebat.
nemo calamitatis illius tam uarias tamque multiplices potest 20
imagines expedire, ubi diuersis generibus lamentorum dolor
aderat non diuersus. quis tibi sensus, quaeue fuerit mentis

1 di^{ci} (q; eras.) P   su^oregens P s a m. 2   suos om. H
3 cuius itener P   tiner ex tener H²   prauⁱ R   5 stante
minus H   foete P, foetae R, factae H   6 miserrimae P, mi-
serrima H, miserrime v (miserrimae Arev.)   crebis^r P r a m. 2
7 bala*tibus H   aures PH   erodes*** xpō(stin eras.) P   8 par-
uorum P   cateruas] s a m. 2 H   sanguinolenta R   9 quaenam R
corr. m. 2, quaenam H   10 modos P   11 furorem in H
12 adgressus H¹ corr. m. 2   13 genetrices H ni a m. 2   15 damna
P   16 durus P   17 pe^ctus P   sanguinolenta R, sanguino-
lentum v   mater caedebat v   18 iam modo H v   ma^t *** H
conruens H¹ corr. m. 2   per eras. in H, om. v   19 abscissas v
20 tum P   uaries H   tante^{ci} P corr. m. 2   22 non diuersus
dolor aderat P   sensusq; fuit H   fuit v

intentio, non iam tyranne, sed lano? quos fremitus eructabas accensus, cum insontium uulnera paruulorum ex arce summa prospiciens uastum pelagus lacrimarum cerneret inundatione collectum? inter necatos tamen infantes, quos occubuisse certum est non perisse, quamquam Christus afuerit, absens esse non potuit, qui periculis sanctorum semper insertus, alienis pro se corporibus inrogata pio motu sentit ipse supplicia.

Cumque iam aetate proficiens annos duos gereret supra decem, cuius numeri de carne traxerat quantitatem, aeuum scilicet temporale humana ratione percurrens, senioribus seniore[m] sese prudentia, magistris magistrum pandebat esse doctrina ut, legis suae manifestus interpret quantus esset, inferior demonstraret.

Nec post longam temporum moram (quaenam potest esse temporibus, quae uolucris cursu fugacia nondum ueniunt, iam recedunt) ut euangelista significat, ipse Iesus erat quasi annorum triginta, ut putabatur filius Ioseph. praeclare nimis utrumque uerbum quasi et putabatur diuinitati seruauit; sicut enim quasi triginta uidebatur annorum, cum sit aeternus, ita Ioseph filius putabatur,

16 cf. Luc. 3, 23

1 quo* (d eras.) *H* eructuabas *R* 2 sontium *Par*.
uulnerū *P* 3 cerneret] es *ex* is *R* 4 necato^f (f a m. 2) *P*
5 afuerit xp̄s absens eē n̄. fuit *R*¹, eē n̄. ^{ae}fuit *corr. m. 2* 6 potuit *Hv*, fuit *PR* sanctorum—sentit *in mg. add. m. 2 P*
7 in se *Hv* 8 DE DOCTRINA XPI CŪ ESSET ANNORVM XII *RH*, De doctrina ac magisterio Domini duodecimo anno *v* Cum *Hv*
proficiens *P n a m. 2* duo *P* gerere^v *R t a m. 2*, gereret *P*
10 silicet *H c a m. 2* temporalem *P* 11 eē prudentia—magistrum eē doctrinae *R* doctrinam *P* 12 esset *om. R*
inferior *Hartel*, interior *libri* 13 monstrat *H*¹, monstraret *corr. m. 2* 14 esse mora *v* 15 fugatia *P*, fugatia *R*, fugati *H* 16 *Inscriptio post* significat VBI XPS TRIGINTA ANNORVM BAPTIZATVR A IOHANNE *RH* (*omisso* a Iohanne), de tricenarii baptismo saluatoris *v*
17 iam annorum *v* Iosep *PH* 18 predare *P cl a m. 2*, praeclare *H ic a m. 2* 19 diuinitatis *v* sic *H* 20 c. s. annorum aeternus *H*
aeternus *P e a m. 2* Iosep *P*, Ioseph ***** *H* filius *om. v*

cum sit ex uirgine procreatus. tunc Iordanis ad fluenta baptizandus accessit expetens quod uenerat ut donaret, abluendus qui uenerat abluere. hunc Iohannes Baptista conspiciens, quem matris in utero senserat, dum lateret iam Christi conscius adfuturi, prophetiae munus exercens, licet loqui non posset, 5 tamquam muti patris a silentio temporali descendens, proclamare coepit et dicere: ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. cum dicit tollit, ostendit eum non habere quod tollit, quod quidem tulit non ut ipse gereret sed ut ipse deperderet. sicut tenebris nocturnae caecitatis ortum radiantis 10 diei subito uidemus infundi, nec tamen caliginis tactu, quam decutit, splendoris sui gratiam lux amittit, ita Dominus Iesus Christus, humani generis delicta suscipiens non tenuit, sed fugauit. nam ut ignis metalla sordium consumptione clarificat, ita nos ab originali contagione sua bonus opifex flamma mun- 15 dauit. tunc immaculatus aquas ingressus in se nostram lauauit inluuiem nihil habens proprium quod lauaret. ipsos denique latices sacri corporis maiestate purificans beauit gurgitis famam, honorem Dominici baptismatis consecutam. senserunt tremendam deitatis undae praesentiam, pontus recessit a litore, 20 fluuius remeauit in fontem. de quibus propheta cantitans haec designat: mare uidit et fugit, Iordanis conuersus

7 cf. Ioh. 1, 29

22 Psal. 113, 3. 5

1 baptizatus *H*, baptizaturus *v*   2 abluendis *P*   3 ueniebat
v   4 xp̄o conscius *P* s₁ corr. ex c   5 possit *PH*   6 muta^o
R   7 ecce qui *v*   peccata *v*   8 qu**i *H*², qui *v*   9 ge-
rere^c—deperdere^c *R*   10 da^a perderet (de *a m. 2*) *H*   11 quem
v   14 ut *om.* *P*   consumatione *PB*, consummatione *Hv*
claricat *R*   15 contagio *PHv*   bona *H m. 1*, bonus *m. 2*
opimex habundanter *P*   mundauit (*m a m. 2*, *f m. 1*) *B*   17 in-
luuium^o *P e a m. 2*, in*luuiem *B*   denique *ex quoque H*²
13 magⁱestate *R corr. m. 2*   bea***uit gurgites *H*   19 lympham
v   senserunt^{elēta} *R s. l. m. 2*   20 trem**ndā (de *eras.*) *B*
inde *R*   21 funtem^o *P corr. m. 2*

est retrorsum. quid est, mare, quia fugisti, et tu, Iordanis, quia conuersus es retrorsum?

Euangelicae lectionis ergo textus ita prosequitur: bapti- **13**
 zatus autem confestim ascendit de aqua, et ecce
 5 aperti sunt caeli, et uidit Spiritum Dei descen-
 dentem sicut columbam uenientem super se. et
 ecce uox de caelis dicens: hic est Filius meus
 dilectus, in quo mihi bene conplacui. consideremus
 attentius, quantum reueletur et in hoc loco mysterium. post-
 10 quam enim Dominus de aqua baptizatus ascendit, mox aperti
 sunt caeli. quomodo mox aperti, cum Christo, cui super sidera
 semper est domus, numquam caelum uideatur obclusum? sed
 arbitror, quantum pietas eius meis sensibus adspirare dignatur,
 quod ideo tunc aperti sunt caeli, quando Dominus ab aqua
 15 baptizatus ascendit, ut suis misericors doceret exemplis homini,
 cuius effigiem sumpsit, caelorum regna tunc pandi, cum me-
 ruerit spiritalis aquae consecratione perfundi. quod autem
 Spiritus Dei super eum in specie columbae descendit, osten-
 ditur quanta sit eius bonitas, mansuetudo, simplicitas per
 20 uolucrum fellis amaritudinem non habentem. et ne corporaliter
 uisus esse nesciretur Deus, uoce Patris asseritur dicentis: hic
 est Filius meus dilectus, in quo mihi conplacui.
 praeclarus iste dilectionis affectus plenam catholici dogmatis
 continet firmitatem unamque Patris et Filii pronuntiat esse

3 cf. Matth. 3, 16. 17

1 quod fugisti *HBv*   3 post prosequitur *VBI CAELI APERTI SVNT*
R   baptizatus (us *ex um*) *P*   5 ei caeli *Bv*   6 columba *P*
 colummeus *H¹ corr. in mg. m. 2*   9 attentius—enim *om. H*
 10 dominus *om. P*   baptizandus *Ps corr.*   11 cum] sunt *HBv*
 12 semp̄ *P*   semper est *om. Hv*   caeli *P*, caeli *B*   uidetur
R Hv   oclusum *R c₁ ex b corr.*   13 ei *P*   adspirare *H corr. m. 2*,
 aspirare *PR*   14 quaddo *P n a m. 2*   dominus ascendit *v*
 16 pandi* (τ *eras.*) *R*, pandit *H*   17 consecrationis *P*   18 spec̄iae
P t a m. 2   19 ei *P*   20 uoluc*re *H e ex t m. 2*   21 patre
 uocis *P*   aseritur *H*   22 quo* conplacui *P*, conplacui/// *H*
 23 plena *B*

uirtutem. caritas enim, quae in Deo consistit, a similitudinis et aequalitatis spiritu non recedit. nam qui dixit sui lege mandati: diliges proximum tuum tamquam te ipsum, docuit diligentis et dilecti nullam fieri oportere distantiam. nam et in sequenti uerbo quod addidit: in quo mihi con- 5 placui, intellegitur potestatem unius deitatis explanasse communem. plus est enim conplacui dixisse quam placui, quia conplacui conuenientiae uerbum est et geminae cernitur adhaerere personae. quod ideo uox caelestis expressit, ut et Pater in Filio et Filius conplacuisse uideatur in Patre. nam 10 et ipso tam Paternae uocis quam Filii baptismatis uel Spiritus aduolantis congregato consortio trinitas uno fulsit ex Deo, quo dignus non meretur existere qui non numerauerit unitatem.

14 Tunc Iesus ductus est in desertum a spiritu, ut 15 temptaretur a diabolo. et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit. et accedens ad eum temptator dixit ei: si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. igitur temptabatur a diabolo, fidei semper inimico. nemo enim 20 manifestam sibi rem discutit, nisi qui, fallaci plenus ingenio, compertae ueritati non credit sicut ipse diabolus, qui postea

2 Galat. 5, 14

15 Matth. 4, 1 seq.

1 enim *om. H* deo* *H* similitudinibus *P* bu *exp.*
 2 legē *HB* 3 diligis *PH*¹ (*corr. m. 2*), diliges *R* i, *m. 2 corr.*
 4 decuit *R*, sicuti *P* diligentius *R corr. m. 1* 7 dixisse—con-
 placui *om. B* 8 conuenientientiae *P* cernit *HBv* 9 persona
*P*¹ *corr. m. 2* et *om. R* 11 ipse *P* 12 congregatio con-
 sortio *H*, consortio congregato *v* trinitatis *PH* trinitas *B*
 fulsit (1 *ex f*) *B* 13 qui *** numerau**it (er *eras.*) unitatem *H*,
 qui numerauit trinitatem *v* 15 VBI SE PERMISIT TEMPTARI A DIA-
 BOLO *RH*, Christum temptatum a diabolo *v* d. est Iesus *v* 16 dia-
 bulo *H* XL *PRHB* 19 lapidesti *R corr. m. 2* fiant
 panes *H* 21 sibi manifestam *Hv* ingenio plenus *R*
 22 compto *P*, cōnpertę *R*, comperti *H* postquam *H*

quam Iesum paterni claritate sermonis Dei Filium esse cognouit
eiusdemque potentiam singularem quadraginta diebus et qua-
draginta noctibus nihil uescentis expauit (licet Moyses similiter
et Helias totidem dierum sustinuerint noctiumque ieiunium,
5 sed illos alieno fultos auxilio quamquam suo merito nouerat
haec fecisse, Iesum propria cernebat operari uirtute), spem
repente uanissimam stultae temptationis arripuit, quia Dominus
esuriuit. nec audebat adgredi diuinitatem, nisi mixtum uideret
hominem. mox antiquas molitus insidias ciborum, improbos
10 dolos fallacia suscitauit adueta demonstransque lapides, suas
magis epulas, serpens ait: si filius Dei es, dic ut lapides
isti panes fiant, quasi non posset hoc facere, qui tale iu-
giter opus exercens de saxeis terrae uisceribus producit segetem
frugali uictu praegnantem et spicea messium densitate cautis
15 nutrimento crescente panis uberem cibum de lapidum fecundi-
tate largitur. sed maluit sapientia singularis gloriam mira-
bilis facti contemnere, ne repetitionem temptationis admit-
teret. Deus enim credentes suscipit, temptantes excludit. nam
populus Israhel ob hoc legitur Deum offendisse quam maxime,
20 quia beneficiorum eius oblitus, temptare ausus est eum, ut
cum desperatione peteret epulatum. de quorum et Moyses in
libris suis incredulitate non tacuit et Dauid ita memorans

1 ih^m B   3 nil RB   uescentis] s, ex b H   Moyses et
Helias B   4 Elias v   sustinueritⁿ n a m. 2 P   5 quamquam
P   fultos (o ex u) B   6 haec PHBv, hoc (o corr. in e) R
proprio R   opera H   uirtutem P   7 uanissimam a stulte
P   stulte H¹   8 esuriit P   aggredi (g¹ ex d) P, aggredi RH
Bv   myxtum m P   uideret et PRH¹; et om. Bv, fort. ei   9 anti-
quas P   mo*litus (l eras.) B, moliturus coni. Hartel   inprobum
P, improbos (o, ex u) R, improbas H¹ ū corr. m. 2, improbos B, fort.
improbos   10 adueta P¹   demonstransque] rans in ras. 2 H
12 hoc^facere P   13 saxis R, sax**s (ei eras. 2) H   14 fragili P
spicea] i in ras. m. 2, e ex i-corr. m. 2 H, spiceat(?) B   17 petitionem
temptatoris HBv   amitteret PR, amitteret H¹B, amitteret uel
amitteret v   19 ^hoc H   deum legitur RB   21 **peteret (re
eras.) P   decorum P   et om. Hv

breuiter explanauit: et temptauerunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis. et male locuti sunt de Deo et dixerunt: numquid poterit Deus parare mensam in deserto? et cetera. quid enim illi potest esse difficile, qui pro immensa rerum 5. omnium possibilitate uocatur omnipotens? respondens ergo Dominus Satanae sic dixit: scriptum est: non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei. apta nimis et competens data est inimico responsio. nam percunctanti, si filius Dei esset, uelut homo 10 respondit, quatenus per eum potius uinceretur, quem uidebatur adgressus. quo audito fractus et debilis, arma tamen audaciae non deponit. et duxit illum diabolus et ostendit illi omnia regna orbis terrae in momento temporis et ait ei: tibi dabo potestatem hanc uniuersam et 15 gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, et cui uolo do illa. tu ergo si adoraueris coram me, erunt tua omnia. quid mirum, si peruersa locutus est miser, qui ne rectas uias incederet serpentis torti sumpsit effigiem, regni fragilis et caduci Christum aestimans cupiditate contingi, 20 qui ualidum potius et aeternum suis uenerat conlaturus? aut ille diuitias dignaretur saeculares acquirere, qui docere uenerat ut perirent, monstrumque caelo deiectum adoraret, cui thronus est caelum, terra subpedaneum, mundus omnis obsequium,

1 Psal. 77, 18. 19   7 Matth. 4, 4   13 Luc. 4, 5—7

1 explicauit *B*   3 ^{*} dixerunt *P* & *a m.* 2   4 poterat
B   6 autem *Pv*   8 uiuet *P*   9 de ore] *supra m.* 2 *P*
10 percontati *P*   11 quatinus *H*   cum *P*   12 adgressus
P¹H¹B   factus *R*   audaciae *R¹H*   13 dux̄ (*x in ras.*) *P*
ei *v*   14 im *P*   16 traditae sunt clauēs *H*   qui *B*   17 uol-
uero *R*   adoraueris me corā *P*   18 locutus -ē- sit *H*, locutus
sit *B*, sit locutus *v*   19 nec rectas *H* (*rectas in ras. m.* 2)   in-
cedere *H*   serpentis (*in is corr. m.* 2) *P*, serpenti *B*   effigiem
sumpsit *v*   20 ⁿestimas (*n a m.* 2) *R*   cupiditate *R*   21 con-
latu***rus *R*   aut] *putarem legendum An cum interrogatione*
Arev.   22 diuitias (*s a m.* 2) *H*   dignaret** *H*   saeculares
dignaretur *HBv*   24 suppedaneum *R*

quem nullus audet aspicere et cunctae submissis uocibus laudant
 super sidera potestates. at iterum Dominus eum tali respon-
 sione confundit dicens: scriptum est: Dominum Deum
 tuum adorabis et illi soli seruias. adhuc ex humana
 5 cernitur respondere persona dedignatus scilicet infirmum rebel-
 lem uirtute maioris potentiae subiugare, licet huius quoque
 uerbi liuor ille uipereus congressione deiectus nondum posuerit
 temeritatis ingenium, sed trisulca linguarum uibratione con-
 fidens contra uictricem Trinitatis manum tertio caput erigit
 10 sauciatum. tunc assumpsit eum diabolus in sanctam
 ciuitatem et statuit eum supra pinnaculum tem-
 pli et dixit ei: si filius Dei es, mitte te deorsum,
 scriptum est enim: quia angelis suis mandauit de
 te, et in manibus tollent te[, ne forte offendas ad
 15 lapidem pedem tuum]. o quantum caecitatis atque cali-
 ginis nigro semper dominatur in pectore, mensque tenebris
 propriae malignitatis obscura nescit indeprehensam custodire
 fallaciam! ecce dicens si filius Dei es, ostendit hoc se
 nescire. cum quaerit dicens iterum angelis suis mandauit
 20 de te, confitetur hunc esse, quem cernit, sed ancipitis usus
 uarietate sermonis simulator ac dissimulator inuentus, men-
 dax suis artibus adprobatur. nec solius fallaciae, sed etiam
 stultitiae domus est cor malignum. quid enim poterit ineptius

3 Luc. 4, 8   10 Matth. 4, 5. 6   21 cf. Sallust. Cat. 5, 4
 23 cf. Prov. 12, 23

1 nullum *H*   2 portantes ad rerum *P*   eum] cum *P*, *om.*
B   responso non *P*   3 confundit *Hv*   4 ex *om.* *P*   ^hu-
 mana (*h a m. 2*) *H*   5 ^{de}dignatus *R corr. m. 1*   6 uirtutem *R*
 maiori* (*s eras.*) *H*, maiori *Par. Arev.*, maioris *P*   7 libor *I*,
om. B   ui*pereus (*m eras.*) *P*   posierit *P*, deposuerit *Hv*
 9 manu* (*m eras.*) *B*   11 super *R sed cf. v. 202*   pennaculum
R   13 sus *R*   14 toll*nt *R*   ne—tuum *om. PR*   15 caligo
R   17 indeprae^hensam (*h a m. 2*) *H*   18 se] *ex me corr. P²*
 19 q*rit *H corr. m. 2*, querit *P*   21 uarietatis *H* (*post ancipitis*
rasura)   hac *H*   22 adprobatur (*r₂ ex s*) *P*   fallat^{ca}iae *R*
corr. m. 2

repperiri quam ut illum crederet licet alta sublimis templi fastigia et cacumen excelsi pinnaculi saltu formidare praecipiti, qui ut planis uideretur in terris, de summa caelorum arce descendit, de quo clamans Dauid dicit: et inclinauit caelos et descendit, simul humillima continens et altissima 5 non relinquens. igitur deficientis audaciam sic eloquens percudit uox diuina: scriptum est: non temptabis Dominum Deum tuum. hic Dominum Deumque sese iam pandens tales ergo ultra conatus adsumere prohibet temptatorem, suis nos ammonens pius doctor exemplis spiritum, uetustae maligni-10 tatis artificem, illic humanis procul dubio subiacere uirtutibus, ubi fuerit Deus simplicitati puri cordis infusus.

15 Ait ergo lectionis instructio: tunc reliquit eum diabolus, et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei. uidetur ut arbitrōr in hoc diaboli fugientis abscessu et 15 ministerio consequenter angelico quandam paschalis gloriae declarare praecedentibus signis imaginem. nam sicut uictis temptationibus depulsoque diabolo praebuerunt angeli ministerium Saluatori, sic contumeliis Iudaeorum et poenis beatae crucis passione contemptis ipsaque, diaboli fructu, morte 20

4 Psalm. 17, 10

7 Matth. 4, 7

13 Matth. 4, 11

1 crederere *H*   2 excelsū *P e a m.* 2   pennaculi *R*, pinnaculis altum *P*, pinnaculis salto *H*, culminis alto *B*   reformidare (re ex r&) *R*   3 uid**tur *H*, uidetur *v*   4 clamat — dicit *HB* et dicit *v*   5 Et descendit et inclinauit caelos *HBv*   6 deficientes *H corr. m.* 2   pertulit *R*   8 esse iam** (se eras.) *B*, se esse *v*   9 ergo conatur adsumeret *P*   10 nos *om. H*   ammonet *R*, amonet *H*   spem *P*   uetust**e *H*, uetustate *PB*   12 hubi *P*   fuerit] in marg. adiecit *m. 2 H*   in | infusus *P*   13 DE RECEDENTE DIABOLO ANGELI MINISTRABANT *R*   ergo] enim *v*   reliquid *PB*   14 accesserunt *R*   15 illi *H*   fugientis *R*, figmentis *B*   apcessu *H*   ex *B*   16 consequenter] ter ex tur *H*¹   gloria *P*   17 p̄cedentis *P*   declarauit *H*   18 depulso qđ *H*   ministerio *P*   19 beatae *Hv*   20 fraude et *Bv*; fort. frude

calcata surrexit ab inferis, euectus est astris et consueto maie-
statis imperio Christus ab angelis adoratur in caelo.

Exin discipulos ex piscatoribus quosdam sibimet sociauit **16**
accitos, humanas deinceps animas piscaturos, quae lubricam
sectantes mundi laetitiam tamquam uatantes uias ponti fluctu-
antis incertas per uoluptuosos lapsus uagis cursibus errauerunt,
talesque uitae conciliauit aeternae, quos nec generosa prosa-
pies ortu terrenae nobilitatis inflaret nec nitor eruditae facun-
diae gloria uanae garrulitatis extolleret, sed quos sanctum
uitae simplicis institutum superba nimis humilitate conspicuos
caelo faceret iam uicinos. namque Deus omnipotens stulta
mundi potius elegit et infirma, rennuens quae sapientia uidentur
et fortia, quia sicut scribit Paulus apostolus doctor egregius
quod stultum est Dei, sapientius est hominibus,
et inbecille Dei, fortius est hominibus. et confestim
iterum dixit: quae stulta sunt huius mundi elegit
Deus ut confundat sapientes, et infirma mundi
elegit Deus ut confundat fortia, et ignobilia et
contemptibilia mundi elegit Deus, et quae non
sunt tamquam quae sunt, ut ea quae sunt destru-
eret. quin etiam salutem celerem misericors cupiens adhibere

14 cf. I Cor. 1, 25

16 ibid. 27 seq.

1 *post inferis ras. 4 litt. H*   *consuetudo P*   *magestatis P*
2 *imperii B*   3 DE ELECTIONE APOSTOLORVM *RHv* (piscatorum)
exinde *H Par. Gall.*   4 *accitas H, accito^f B*   *qui P*
lubriã H   5 *sectanti P*   *notantes PH*   *uias fluctuantes*
H   *ponte P*   6 *per] supra l. m. 2 P*   7 *conc*iauit H,*
contiauit I   *generosa H*   *generosae prosapiae Par., gene-*
rosa prosapia Col. Gall.   8 *tr*enae H*   *nec*nit*ore ruditate*
P   *facundiue P*   9 *gloriae H*   11 *caelos P*   *iamⁿⁱcinos*
(*ui a m. 2*) *P*   12 *infi*ma (r eras.) R, infirma PHv*   *q̃* H (~*
a m. 2)   13 *scripsit H, om. v*   *egreius B*   15 *inbecille—*
et om. B   *est] s. l. m. 2 P*   16 *stulta] a ex i P²*   *sunt*
stulta v   *stultitia B*   *huius om. P*   17 *sapientes— con-*
fundat om. B   18 *ignobilia mundi e. c. HBv*   19 *mundi om.*
P   20 *tamquam non sint v*   *destruet H*   21 *caput seq. in-*
cipit cum inscriptione Expositio orationis dominicae in v

Saluator orandi quoque modum precesque constituit. iudexque piissimus breuiter uult rogari, quo citius annuat supplicanti. sic orandum ergo docuit patrem, suum scilicet pro natura, nostrum uero pro gratia, honorem proprium largitus hominibus, ut quod solus habet egregium cunctis donaret indultum. 5

17 PATER NOSTER QVI ES IN CAELIS. qui caelorum perpetem regnatorem patris audemus nomine nuncupare, primum debemus aduertere non separatim singulis, sed communiter uniuersis donum tanti muneris adtributum. nam quamuis semotus a ceteris et secretioribus habitans latenter in 10 locis Dominum quilibet uerbis huius orationis imploret, non inquiet Pater meus, sed Pater noster, quoniam soli Christo debetur hoc uerbum, cuius proprie pater est Deus. quamquam enim in omnibus euangeliiis hoc habeatur adscriptum, in illo tamen euidenter Dominus Iesus ipse capi- 15 tulo iuris sui potentiam singularem docuit a populari permixtione discretam, ubi discipulos confortabat haec alloquens: uado ad Patrem meum et Patrem uestrum. quod ait

18 cf. Ioh. 20, 17

1 index *v* iudexque—quo *om.* *H* 2 piissimus (ii *in ras.*) *P*
annuat *H* 3 orando ^v *H corr. m. 2, s. l. P²* p naturā—p gratiā
B 4 largitur *PB* 5 largiretur *HBv* indultum] De-
ratione *H corr. m. 2* 6 caelis] DE ORATIONE DOMINICA *R* 7 au-
diemus *Par.* nosnuncupare (s *corr.*) *P* nuncupare] a *ex u*
H² 8 auertere *P* cōmñit^u (*u a m. 2*) *P* 9 domum *H*, do-
mum *v* adtributum *H corr. m. 2* quasuse *I*, quasi *Iur. v*
10 ****semotus *H* habitans *HBv*, habitant *P*, habit& *R*
11 libet *PH*, libet (c *a m. 2*) *R* **ius orationib; *H* °rationis
(o *a m. 2*) *B* inplorat *H* 13 x̄po soli *P* cui *B*
ppriē *P*, ppriē *RH*, ppriā *B* 14 habetur *H* 15 ^{ad}scriptum
(ad *s. l. m. 2*) *P*, a-scriptum (d *eras.*) *H*, ascriptum *R* **** ca-
pitulo (*ras. 4 litt.*) *H*, in *c. v* 17 confortabit (a *a m. 2*) *P*, an
confortauit? loquens *R*, alloquens (haec *om.*) *v*, ad (eos) loquens
coni. Hartel 18 & patrem (ad *s. l. m. 2*) *P* ac *H*

meum, hanc sibi specialem gloriam congrue uindicauit; quod ait uestrum, generalem gratiam communiter cunctis esse patefecit, et quoniam scriptum est doceant uos terrena quae sunt caelestia, similitudinem faciamus hic aliquam, 5 ut ex humanis diuina capiamus. ponamus igitur quempiam nobilem uirum, cui Filius unicus et aliquanti sint famuli. numquid ob hoc, quia pater familias adpellatur, potest apud eum seruorum ac filii par dilectionis esse condicio, cum et ipse filius dominus probetur esse cunctorum? nos igitur utimur 10 hac oratione, non Christus, quoniam prece huius supplicationis ipsum quoque deposcimus, qui cum patre unus est Dominus coaeternus. dicentes igitur pater noster confitemur nos omnes in ipso fratres existere. cuius nominis non debemus affectum mutuae caritatis expulsionem contemnere nec origi- 15 nalis odii monumenta sectari, quo Cain, germani sanguinis fusor, parricidalis maculae factus est inchoator, sed mansueti spiritus igne feruentes carnalis ponamus nequitiam uetustatis et nouo homine gratulemur induti, ne cum coeperint a caelestibus opera degenerare terrena, tanto patre uideamur indigni, 20 qui Christo nos duce sacra natos adoptione suscepit.

SANCTIFICETVR NOMEN TVVM. sanctificatio quae potest

1 meus ē P   3 et quoniam—caelestia om. Bv, in H fere
eras. m. 2   4 hi+c (n eras.) H   6 cui' P   aliquantis
P   famuli] ras. in H, post li f eras. uid. in B   7 nūc̄ (corr.
m. 2) quid P   āb R   quia] qui B, quod v   apellatur
P   potest] s. l. m. 2 P   8 hac H   eē P   9 filius] s. l.
m. 2 P   p̄b&ur R, probet H   ^{cunc}**** toru (cunc a m. 1) B
10 hac̄ (n a m. 2) orationē (~ a m. 1) P   11 cui' P   12 igitur
P, itaque RHBv   13 cui P   debemur H   14 mutata P
15 monim̄ta RB   16 fusar̄ P in mg. †   inchoator (h a m. 2)
R, inchoator B   mansuetis P   17 feruentis H   ponamus
carnalis nequam P in mg. †   18 nouem P   gratulentur H¹,
gratulemur H²   20 nos xp̄o H   duce in mg. H²   sacra] s
a m. 2 H   21 q̄* ex q; H

aestimari, qua Dominus sanctificari ualeat, qui cuncta sanctificat, nisi ut cor pium, mite, placidum, castum ad eius prae-
paremus ingressum? quatenus tali domicilio delectatus sancti-
ficationis suae in nobis operetur augmentum, quemadmodum
ipse Dominus noster Iesus Christus in discipulis se clarificatum 5
esse memorat, qui clara semper diuinitatis luce fulgebat. nam
in euangelio secundum Iohannem pro discipulis supplicat patri;
inter diuersa quae prosecutus est uerba sic inquit: et clari-
ficatus sum in eis, scilicet quia claritatem suam in eis
inuenit. ubi ergo et sanctificationis suae signa repperit, 10
sanctificare se ibidem dicit. pietas enim illa, sine modo mitis-
sima, sibi conferri pronuntiat quicquid suis famulis ipsa fructi-
ficat. similis itaque sensus ostenditur et ut se benedici
praecipiat, cum ipse potius uniuersa benedicat. namque
trium puerorum in camino canentium ab omni creatura per 15
ordinem benedicendum Dominum generalis hymnus exclamat.

ADVENIAT REGNUM TVVM. regnum aduenire deprecimur
regnatoris, qui regnare non desinit, ut fallacem huius mundi
principem pro praesumpta puniat tyrannide solusque qui solus

8 Ioh. 17, 10   17 Matth. 6, 10

1 quā B   sc̄ificare P   cunctus (corr. in os) P   2 post nisi
ras. 4 litt. in H   mitem P, mi*te (t eras.) H, mitte B   aut
ei p̄paremur (r₂ ex s) P   3 quatinus B   delectatur P, delectatus
(u in ras. m. 2) H   4 agmentum H   quā^e (corr. m. 2) ammod.
R   5 discipulis suis HBv   6 memoratq; P, memorabat v   luce
om. B   7 iño pro H   dum pro Bv   supplicat^{ns} (corr. m. 2)
R   8 q̄// H   prosequutus H¹   inquit P, inquit B   9 eis]   is
is add. m. 2 H   quia R, qui PHBv   10 inueni* H, inueni
v   repererit (p a m. 2) R, repperit B   11 motu H   mit-
tissima P   12 pnuntiā^a (corr. m. 1) B   ⁱⁿsuis (in s. l. m. 2)
R   14 potuif P corr. m. 2   15 puerum H   canentium HBv,
canticum PR   16 generalis ex generaliter H²   ymnus R
18 Erat scriptum in uet. cod. huius pro mundi principem sed uox pro
suo loco non uidetur posita, nescio an auctor scripserit huius mundi pro-
principem Iur.   ut om. P   19 pro] p̄ B m. 1   pumat P
tyrannidem P, tyrannide B   que qui] quia P

est suum demonstrat imperium, nec morti conscium nec temporibus consumendum. nescit etenim tempus lucis illius dies nocte continuus, ubi fortissimus miles adorato Christo diuersa mundi post praelia uictor existens caesariem beati capitis
5 ornatura perpetuae nobilitatis gratulabitur iam corona.

FIAT VOLUNTAS TVA SICVT IN CAELO ET IN TERRA. praecedentis et hic continentiae sensus uidetur intellegi, quod iugibus dies noctesque precibus debeamus exposcere, ut illius caelum terramque uoluntas adimpleat, qui nusquam uult esse
10 nequitiam, quo deiectum caelo diabolus nec terrae patiat infestum nec terrenam corporis nostri substantiam tamquam limo concretam saeuus coluber ut escam suae uoracitatis inuadat ac pessimis nos suasionibus inuolutos squamosis
15 nexibus amplectatur et ambiat, donec letalibus uenenis inebrians miserabilem uitam lambendo consumat. ideoque Dominum deprecemur assidue, ut animam in nobis pariter tueatur et carnem; altera namque caeli pars sumus, altera terrae semen existimus.

1 demonstraret *P* morti *P*, mortif^f (*f a m. 2*) *R*, morte *H*
BI consensum *P*, conscium *RB*, conscium *ex* constum *H*², constium *I*, constrictum *Par. Gall.* 3 continu^u (*u s. l. m. 2*) *P*
odorato *I* 4 plia *P*, proelia *RH*, pericula proelia *BI*, praelio *corr. Iur.* caesariem *PHBv*, caesaream *R* (*in mg. m. 2* alibi cesariam) 5 ornaturam *RHv* perpetue *P*, perp&e (*u a m. 2*) *R*, perpete *Bv* nobilitatus *HBv* gratulabat[~] *B* coronam *RH* 9 uoluntas *ex* uolutas *P*¹ quin^q; (*ua a m. 2*) *P* uel *H*¹ *corr. in* uult *m. 2* 10 quod eiectum *PHB*, quo* (*d eras.*) deiectum *R* a caelo *B* terrae *R*, tre *P*, terra *HBv* 11 infectum *H*, infensum *Bv* terrenam (*r s. l. m. 2*) *R*, terrene *B* nrām *B* quam *H* 13 nos (*s. l. add.*) *R* pessim'—suassionibus *P* inuolūq; (*at a m. 2*) *P*; fort. inuoluat atque squamos his *P* 14 amplectetur *HB* lo&alibus *RHB*, lotalibus (*e a m. 2*) *P* uenis^{ne} (*ne a m. 2*) *R* 16 praecemur *H* assiduae *B*, assiduae *H* animam pariter i. n. *HBv* tutur (*e s. l. m. 1*) *P* 17 alterā *P* celi (*s. l. m. 1*) *P* par *P*

PANEM NOSTRVM COTIDIANVM DA NOBIS HODIE. panis
 alimoniam cotidiani petentibus tripartitus intellegentiae sensus
 aperitur, quamquam scripturas diuinas sic oporteat omnes
 aduerti. ergo et secundum litteram specialiter frumentarii
 germinis panem uescendi uidemur gratia postulare et mora- 5
 liter ut serui Dominum deprecamur, quo diurnam consequi
 mereamur annonam, dum tamen utriusque rationis formam
 de spiritali nouerimus procedere disciplina. ob hoc enim epulas
 uictuales cotidie iubemur exposcere, ne quid in crastinum reser-
 uantes de diuina cernamur dubitare pietate. quod tamen ita 10
 laboriosum probatur et arduum, ut a paucis uiris atque raris-
 simis talis queat regula custodiri. namque Dominus ipse fidelis
 in omnibus, qui filios Israhel productos ex Aegypto per annos
 in eremi sterilitate quam plurimos sabbatico tantum cibo par-
 centes, cotidianis dapibus gubernauit, hoc et nobis, si fides non 15
 deficiat, se daturum euangelicis sermonibus compromisit alloquens
 suos ita discipulos inter alia quae docebat: nolite ergo
 solliciti esse in crastinum. crastinus enim dies
 sollicitus erit sibi ipse. si uero plenius spiritaliter dicta,
 de quibus loquimur, uelimus agnoscere, sentiemus hunc panem 20
 diuinum esse sermonem, a cuius substantiali doctrina si uacans
 animus uel paululum ieiunus remanet, magnae famis penu-

1 Luc. 11, 3

17 Matth. 6, 34

1 odie *P*   3 apperitur *B*   quanquam *B* (n ex m) *H*
 4 auuerti *H*   ergo *om. H*   et *om. v*   5 mortaliter *Par.*
 6 quod diurnam (d, *exp.*) *R*   d***nam *H*   7 dum tam *Bv*   utrius
B   9 nequit *P*   reseruatesⁿ (n a m. 2) *P*   10 dubitare de
 diuina pietate cernamur *Hv*   quid *RH*   tamen ita] in *B*
 11 a* (b *eras.*) *R*   12 talesq; ad rgla^m (m a m. 2) *P*   custo-
 direⁱ *P*   13 egypto *PR*   14 eremi *P*, heremi *RB*   stereli-
 tate *PB*   cibo *om. v*   parcentes *PB*, parentes *Rv*, parentis
H   16 deficient *P*   euangelicis *B*   compmisit *PR*, cūpmisit
B   17 aliq̃ *H*   19 ipsi *Rv*   20 sentiamus *B*   21 sub-
 stantiale *P*   22 palu*^vlū (s *eras.*) *P*   ieiunus reman& *R*, ieiuna-
 uerit *Pv*, ieiunaret *HB* (r&)

riam sustinebit. distantia siquidem non pusilla inter spirituales epulas et corporales existit. has etenim parcius edere, illas numquam praecipimur recusare. hic abstinentia salubris, illic auiditas fit uitalis. denique Dauid meditationem Dominicae
 5 legis exercenti die ac nocte beatitudinem his uerbis praedicat inhaerere: beatus uir, qui non abiit in consilio impiorum, et in uia peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit, sed in lege Domini uoluntas eius, et in lege eius meditabitur die ac
 10 nocte. haec enim meditatio nimium saturat et delectat tamquam mellis crassi dulcedo, quae licet aluum cito uescentis adimpleat, nectarea tamen suauitate naturae numquam probatur horrere. audiamus hinc etiam idem propheta quid dicat: quam
 15 dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et fauum ori meo! perfecte uerba legis cibum definiuit intellegi, cum faucibus dulcia dicit esse, non auribus, et super mel et fauum ori, non auditui ministrari. nam et surdi, quibus auditus minime suffragatur, praeceptis caelestibus per oris officium legentes implentur similiter, et apostolus

6 Psal. 1, 1. 2

13 cf. Psal. 118, 103

1 distantiam *P* 2 post existit *ras.* 3 litt. in *H* 2 ^Has (*H*
a m. 2) *P* e**im *H*, enim *v* partius^{III} *H* 3 numquam *PR*
H coni. Gall., namq; *Bv* recusare (*s corr.*) *B* abstinenti^a (*a*
s. l. m. 2) *R*, abstinentiam *H* 4 abuiditas fallitalis *P*, fit *om.*
H dominice *P* 5 beatitudinis *BI*, beatidini se *Iur. v*
 6 inherere *PHB* habiit *PHBR* (*h exp.*) 7 chathedra *B*
 9 eius erit *B* 10 nocce hē^{c onī} meditatio (*c enI a m.* 2) *P*, enim *om.*
v nimirum *v* saturitate *P* 11 crassi *RHB*, traxit *P*,
 crassa *Par. Gall.* libet (*c a m.* 2) *P* al^u*um (*i eras.*, *u s. l.*
m. 2) *R* 12 nectareet ^tamen (*t s. l. m.* 2) *P* natura *R*
 13 fort. horreri hic *H*, hic *v* prophetam *P*, ppheta (*p ex b*)
B, idem propheta *om. H* qui^d (*d a m.* 2) *P* dicam^t (*t a m.* 2)
P 15 perfecta *P* cibum *eras. in H*, *om. v* diffiniuit *P*
 17 haec super *Bv* ori *s. l. m. 1 P* 18 minimus^o (*e a m.* 2) *P*
 suffraget[~] *B* 19 horis *P*

ad Corinthios usus epistola manifestauit spiritales epulas esse doctrinam dicens: et ego, fratres, non potui uobis loqui quasi spiritalibus sed quasi carnalibus, quasi infantibus in Christo lac uobis potum dedi, non cibum. nondum enim poteratis. quis dubitet, 5 quaeso, uel ambigat haec omnia spiritaliter figurata; neque enim fuisse illos infantes aut lactis ab apostolo nutrimenta sumpsisse uel stultus poterit aliquis arbitrari. sed incipientes uerba legis haurire ac paulatim diuinis imbui institutis, lactea uelut infantes bibere primordia scire nos conuenit, quia sicut 10 salutaris cibus est bona doctrina, sic noxius est maligna. ideo Dominus discipulos ammonebat a fermento Pharisaeorum et Sadducaeorum specialiter se cauere, sciens acidi dogmatis uirus totius dulcedinis ubertatem paruo tactu corrumpere, quoniam secundum quod ait idem Paulus apostolus, modicum fer- 15 menti totam massam corrumpit: nam etsi corpus Domini nostri Iesu Christi magis esse credamus hunc panem, ab spiritali nihilominus ratione nequaquam noscitur declinare, maxime quia talis epulatio uel talis oratio nulli gentilium, nulli Iudaeorum, nisi solis diuinitus traditur Christianis. 20

2 cf. I Cor. 3, 1. 2   15 I Cor. 5, 6

1 chorinthios *P*, corinteos *H*, coritithios *B*   epistola *PRH*,
 epla *B*   2 nobi^f (*f a m. 2*) *R*   3 carnalibus quasi *om. B*
 4 potum lac dedi *HBv*   6 que sol^s *B*, solusque *Iur.*   quis diebitet
 que solus *I*   *///*gat (*ras. 12 litt.*) *H*   figurari *v* (*figurat Col.*)
 7 ut lactis *H*   8 uel—arbitrari *om. B*, *in mg. m. al.* liquis|ai|ri|
 status potuerit aliquis *P*   aliquis poterit *Hv*   incipientis *P*
 9 aurire *PB* (*h m. al. add.*)   institos *P*   lactea *llunt P*
 10 ebibere *HBv*   nos] *oms B*, *om. v*, uero nos *P*   qui^a (*a al.*
atr. scr.) *B*   11 *** (*sic eras.*) doctrina *P*   maligna] *supra* est
m. al. mala B   12 ammonebat *libri*, monebat *v*   pharisseorum
P, phariseo^r *R*, farisaeorum *B*   13 saduceo^r *PR¹* (*d s. l. m. 2*
add.) *B*, sadduceorum *Hv*   spiritaliter uel spiritualiter *v*   accidi
P, acedi *B*   uirus (*t eras.*) *PR*, uir^s *H*, uiros *Col. Par.*
Arev.   15 idem Paulus *om. H*, Paulus *om. P*   fer^mq; *P*, fer-
 menti *RB*, fermentum *Hv*   16 corrumpit *B*   18 noscitur *R*
 qualitalis *H* (*corr. m. 2*)   19 post nulli *ras. in B*

ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICVT ET NOS DIMIT-
 TIMVS DEBITORIBVS NOSTRIS. si diligentius petitionis nostrae
 uota metiamur, uel tribuendam nobis indulgentiam uel ne-
 gandam propriis dinoscimus exemplis. hoc enim sperare iube-
 5 mur a Domino, quod cernimur dimisisse conseruo, quippe quos
 sponsio paris eadem condicionis adstringit, ut debitores,
 sicut esse nolumus, ita nec habere cupiamus. in aliorum
 namque personis aut absoluimur aut ligamur. quodsi putatur
 incertum, de quibus debitoribus hic agatur, ponenda est excu-
 10 sationis infirmae materies, et seu fortassis in culpa siue pecunia
 uel in quocumque tibi frater reus fuerit, hoc relaxa. nam
 et nos tam delictorum crebra praesumptio, quam pecuniariae
 quantitatis inhonesta tractatio plurimis ostendit apud Deum
 nexibus inuolutos. quisquis enim, prout facultas uirium pon-
 15 deratur, egenti fuerit inhumanus, Deo quae sua sunt infitatus
 abiurat, cuius pietas infinita miserorum sic tuetur angustias,
 ut quicquid pauperi dispensatio benigna largitur sibi profecisse
 testetur. in uotis etiam quae promittimus, diuina beneficia
 consecuti debitores existimus, donec ea fideli mente soluamus.
 20 haec igitur, quae de pecuniariis dicta sunt debitis, etiam de

1 *inscript. om. B¹ (s. l. m. al. Et dimitte nob debita irł.)* 3 tri-
 buenda—indulgentia *Hv* neganda *v* 4 dinoscimus *H*, dino-
 scimur *PB*, ur *corr. in us R²*, dignoscitur *v* 5 cernit̃ *B* di-
 missesse *P¹*, dimississe *B* qđ^{uos} (uos *s. l. m. 2*) *R*, quo* (d ?) *H*
 6 sponsio *eras. in H, om. v* patris *P* eadem lex *Par. Gall.*
Arev. adstringit (*s a m. 2*) *H*, asstringit *R* 7 nomus (lu a
m. 2) *H*, n a *m. al. B* abuere *H* 8 nonaque *H* asoluimur
P intelligamur (*intel exp.*) *P* 9 excusationis *om. P* 12 et
 non *v* pecuniariam *P*, pecuniari *B* 13 inonesta *PR¹H*
 tractio (*ta s. l. m. 2*) *P* dominum *v* 14 inuolutas *P*
 15 inhumanis (*v a m. al.*) *B* qđ* *ex q; H*, que *B* infinitas *R*,
 miserorum infinita *P* 16 intuetur (*sic a m. 2*) *P* 17 qua qui
P dispensati *P* sibi] *si** H*, bi *ex ui m. al. B*, sine *I*
 pficisse *PR¹*, pficisse *H* 18 testatur *PB* uobis *P* q̃; (*~*
a m. 2) *P* 19 secuti *P* mentes *P* 20 peniariis (*cu a*
m. 2) *P*

ceteris peccatorum generibus ac diuersis, quibus aeterno iudicio tenemur obstricti, sentire nos conuenit scientes, ob hoc aeriariam similitudinem flagitiis comparatam, quoniam radix omnium malorum est auaritia, sine cuius semine uitioso nulla propemodum scelera generantur in mundo. hic homi- 5 cidium perpetrat, ut innocenti quod affectauit eripiat, alter praemio sollicitatus accepto mendacis testimonii fit iurator. nonnullos ad lenocinium adulterini commercii coetus foedae redemptionis inpellit. alii furto se maculant, alii depositum negant. sunt istis et plura similia, quibus amica semper 10 fames auri conmilitat. nullum tamen facile crimen admittitur, cui pecuniae ministerium minime suffragatur. igitur diuinae pietatis munus indepti et inpunitatem caelestis indulgentiae consecuti, quod accepimus inuicem non negemus, ne maioribus absoluti, cum parua non resoluimus, maximis iterum uinculis 15 implicemur, moxque Dominus ille misericors donator, debiti

3 cf. I Tim. 6, 10

1 decēris^{te} (te a m. al.) B generibusquae H ** (ac eras.)
H, om. v iudice P, iudici B 2 hob P 3 flagitus (iis
corr.) P radix om. H 4 sine] n a m. al. B 5 generant
P, generatⁿ (n m. al.) B m**lo (ex mundo) H, malo v 6 pperat
(t a m. 2) P, (rat a m. al.) B perpetravit innocenti H affectauit]
a₂ corr. in P 7 mendacis^{hu} (bu a m. 2) R, mendatis P, man-
datis H, mendaciis B testimoniis R post testimonii ras. 2
litt. (um ?) H 8 nonnullos B cōmmercii (u eras., ~ a m. 2) P,
commertii R¹HB coetus PR¹H, coitus Bv, census s. l. R², quae-
stus Hartel foede (o m. 2 add.) R, foedere P, feđe B 9 furto
(r ex i) P¹, furio (t a m. 2) R 10 plurima R 11 famis B
aurⁱ** (es eras. uid.) R, aur** (es eras.) H facile** (le ?) P crimen
facile Hv crim[̄]* amittet (m ? eras., a in ras.) P amittitur (d
a m. 2) R, amittitur H, ammittitur B 12 pecuniae R, pecuniaie
(i eras.) H minime] s. l. m. al. in B diuine H¹B 13 et
eras. in H, om. v indemepti et in̄punitatem P 14 accipimus
P maribus^{io} (io a m. 2) P 15 com P resoluimus] mus a
m. 2 H, exsoluimus R uiculis P 16 ille] s. l. R

non exactor, qui talentorum nobis decem milia relaxauit, si propter denarios centum senserit nos strangulare conseruum, saeuis tradi tortoribus cuncta iubeat exigendo, inque carceralem detrusi custodiam penitus egredi non sinamur, donec luamus
5 uniuersa usque ad modum ultimi quadrantis amissa.

ET NE NOS INDVCAS IN TEMPTATIONEM. non quod Dominus, qui lucis uia, pacis est semita, in laqueos quemquam tempta-
tionis inducat, sed abhorrens diuinis monitis non parentes, cum eos deserit, introire permittit. omnes enim, qui lubrica
10 sectantes mundi contagia, retibus deliciosis inclusi, luxus blanda perditionis affectant, a Domino, qui purae uirtutis amator est, derelicti pergunt ingredi, qua se temptatio uoluptuosa pertraxerit. ab hac igitur pedem retro nitamur abducere, semitam potius conterentes angustam, quae tenui calle mul-
15 tis incognita caelestium regnorum subit arduam latenter ad portam.

SED LIBERA NOS A MALO. cum liberari nos a malo deprecamur, bonum esse quem petimus, ut nos liberet, confitemur. nec inmerito sectandus iste qui liberat, ille fugiendus est

6 Matth. 6, 13

1 exactor] o *ex* e *H* qui *ex* qua *H* 2 extra+ngulare* (m
eras.) *P*, nos ^{stra} angulare (stra s. l. m. al.) *B* conseruum (i eras.)
P 3 traditoribus *PR*¹ (tor s. l. m. 2) *H*, tradi (s. l. m. 1) tor-
toribi *B* cf. v. 276 ^gexiēdo (g m. 2) *P* ⁱinq; *P* carce-
lalem (r a m 2) *P* 4 destruxi *P*, conclusi *B* sententiam *B*
egredi] *om.* *H* lu+amus (n eras.) *P*, us *in ras. m. 1* *B* 5 amissa
PH, ammissa *BR*¹ (d s. l. add. m. 2) 6 ne ne *B* ^{on}nam (on a
m. 2) *P* 7 uiam (m exp.) *R* pacisq;* (ue eras. uid.) *R* est
PR, et *HBv* lequeos *B* quemquem *H* temptationis (ta a
m. 2) *R* 8 inducit *Col.* aborrens *P* parentis *P* 9 om̄s
(i a m. 2) *P* que *P*¹ corr. m. 2 10 deliciosis (s₂ a m. 2) *P*,
diligiosis *H* 11 a *om.* *P*¹ pure *P* uirtutis s. l. m. 1 *B*
13 hanc *P* ni+tamur (t eras.) *B* adducere *H* 14 con-
terente*s *H* 15 sub arduam *P*¹, *in mg.* sub^{ta} arduā m. 2 add.,
sub^{it} *R* 17 de^{ca}*^{am} *B* 19 seccandus *P*¹, sectando *H*

qui trucidat. in hoc enim per bonos fructus arbor est uitae, in illo per malos radix præuaricationis antiquae. actus namque fructus intellegi euangelica lectio declarauit, ubi Dominus uarias diuersorum mentes aperiens ex suis quemque fructibus id est ex operibus iussit agnosci dicens: ex fructibus 5 eorum cognoscetis eos. siquidem quanta distantia caelum separatur a terris, ignis ab aquis, lumen a tenebris, pax a bellis, uita nihilominus a sepulchris, tantum magnae remotionis abscessu longius bona discernuntur a malis. duplex etenim semper electio deliberationis nostrae famulatur arbitrio, 10 quo uel dextrum teneamus tramitem uel sinistrum, non ignari uel dubii dextram semitam esse iustorum in Abrahae Patriarchae sinu laetantium, laeuam uero profundis impiorum suppliciis deputatam, unde nullus ad alterum per tam grande chaos et abruptae molis inmensum ualeat transmeare peri- 15 culum. haec est igitur nobis libertas optabilis, ut oues et agni summi pastoris si fuerimus digni censi, toruos mereamur lupi morsus euadere atque suauissima Christi per pascua largi floris amoenitate gratissima uitam carpere iam securam.

5 cf. Matth. 7, 16

1 arbor est (st *corr.*) *P*, arborem *HBI*, arbores *v* (arbor *Gall.*)
 2 per *om.* *P*   3 declaratur (ū *a m.* 2) *P*   4 uaries *P*
 aperiens *B*   sus *B*   5 idē *PB*¹   agnosci *P*   6 eos]
 Et multi sunt aliiq; cognoscunt sequidem *P*   7 superatur *P*
 8 magne *PH*¹   9 longuis *P*¹   discernantur (u *a m.* 2) *PH*
 10 famulatus est *H*   11 quod (d *exp.*) *R*, quo* (d *eras.*) *H*
 teneamus teneamus *H*   ignari*s *P*, igna|**ri *R*   12 uel]
 nec *Bv*   abrahe *P*   patriarche *P*   13 leuam *libri*
 14 ad alterum (a *eras.*) *H*, ad ulterum *Col.*   15 abrute *B*   mo*lis
 (l *eras.*) *B*   inmensum *R*   16 ut s. l. *P*²   et (u *a m.* 2)
P   17 tor*uos *B*   18 lipi *HB*   suauissimā *B*   Christi—
 gratissima *om.* *B*   19 amoenitare *P*   gratissimam *P*   carere
P   EXPLICIT LIBER ·II· INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI TERTII. (*sequuntur*)

capitula) EXPLICIT CAPITVLA. INCIPIT LIBER TERTIVS *P*, EXPLICIT LIBER
 SECYNDVS. INCIPIVNT CAPITVTVLA LIBRI T̃TII. (*post cap.*) EXPLICIT DE
 CAPITVLIS LIBRI TERTII. INCIPIT TEXTVS EIVSDEM DE PRIMO SIGNO VBI
 DNS DE AQVA VINVM FECIT *R*, EXPL̃ LIBER PRIMVS NOVI TESTAMENTI.
 INCIPIVNT CAP̃ LIBRI ·II· TESTAMENTI EIVSDEM. (*sequuntur capitula*)
 EXP̃ CAP̃ INCIP̃ LIBER ·II· DE AQVA IN VINVM VERSA *H*, *om. B*, De
 aqua in uinum conuersa *v*

LIBER TERTIVS.

1 Prima Dominus nuptiis interesse dignatus uirtutis suae
 documenta patefecit, ubi conuiuia praecipuus diuinam reserans
 potestatem non pasci uisus est, sed pauisse. defuerunt namque
 uina solemnibus, et inter epularum cumulos ferculis adgregatos
 tantum uacuat⁵ iam calices mera siccitate torpebant. terrenus
 abscesserat potus uidelicet ut caelestis intraret. conuertit
 Christus ergo tunc latices in uini speciem transeuntes. ami-
 serunt aquae quod natae sunt, aquis indigentes ad potum,
 undaque nobilior facta quam genita colorem pariter mutauit
 et nomen. cunctis denique mustum dulce rubebat in poculis
 10 ac per omnium iucunda mensarum captos suauitate conuiuas
 haustus fluminei nectaris ebriabant. stupebant fontium ministri
 sex hydrias, quas aquis impleuerant, uino redundante fuscatas
 subitaque Christi totas feruisse uindemia, quippe qui uitis
 15 aderat uirtutis colonatu fructifera, sub aetheriae frondis um-
 braculo nutriens racemos spiritalis pampini semper amoeni-
 tate uicturos.

2 cūiua *P*, conuiuia (*ex uiaia*) *B* diuina *P* 3 patiⁱ *P*
 solemnibus *RH*, solempnibus *PB* 4 adgregatos (*g ex d fec. m. 2*) *P*,
 agregatos *H*, aggregatos *Bv* 5 iam *eras. in H*, *om. v* calicis
P siccitatis *H* terrenorū^{ua} (*orum exp., us a m. 2*) *P*
 6 abscesserant (*n exp.*) *P* scilicet *HBv* 7 ergo *om. B*
 tam^{unc} (*corr. m. 2*) *P* uni (*i a m. 2*) *H* amiserant (*a₁ in ras.*)
P, amiserant *H* 9 undaquae (*da ex de*) *P* geniti *H¹ corr.*
m. 2 mutauit pariter *HBv* 10 mustum (*l eras.*) *P* 11 iu-
 cunda *libri* (*iucunda corr. H²*) mensuram *H* 12 nectareis *P*
 13 hydrias (*i corr.*) *R* fuscatas (*s eras.*) *R* 14 totas *R* (*ras.*
s. l.), tota *rell.* ferbisse *P* 15 aderet *H* colonatu *RP*
 (*tu^f*), colono nata *H*, c. nato *B*, colona nata *v* umbracula *H*

Dehinc regulus quispiam Domino flebiliter supplicabat, ut **2**
 aegrum morientis filii releuaret incommodum deque sede
 corporis anxiantis animam labi prohiberet infirmam. tunc
 larga diuinae potestatis humanitas, quae credenti nil denegat
 nec donum dilatione suspendit, quod a comitatu fidei non recedit,
 plenam puero sospitatem uoce praestitit, sermone concessit.
 ita namque respondit: uade, filius tuus uiuit. quam
 imperiosa Domini potestas est, quamque magnifica, quae non
 uicturum annuit, sed iam uiuere designauit! hoc enim diuini-
 tatis est singulare, ut omne cernat praeteritum quicquid
 10 decreuerit adfuturum.

Inde per diuersas urbes et compita perque rura, uicos et **3**
 castra salutiferos gressus accomodans, cuncta depulsis morborum
 uitiiis membra sanabat: cum repente de medio stipantis turbae
 15 concilio uaria leprosus infelicitate perfusus et obsceno factus
 candore miserior Dominum sic inquiens postulabat: Domine

7 Ioh. 4, 50

16 Matth. 8, 2

1 VBI CIRCVIBAT VRBES CASTELLA SANANS OMNEM INFIRMITATEM *R*
 (sequuntur enim cap. 3 et 4, in capitulis p. 24^b recte: III de puero cen-
 turionis), idem cap. ordo in *P*, De filio reguli absente dñi uerbo sanato
H, De filio reguli resuscitato vel sanato *v* dehinc *PR*, inde *H*
Bv regulas *P*¹ corr. m. 2 subplicabat *P* 2 post filii, se
 eras. *B* 3 corporea *v* anxiantis (x ex t) *P*, an^xiantis (corr.
 m. 2) *H* 4 larga] vel large eras. in *H*, om. *v* humantas^{ui}-q
 (ui exp.) *P* 5 domum *PB*¹ (corr. m. rec.) subpendit *H*
 quo^a (d a m. 2) *R* a] eras. in *H*, om. *Bv* 6 praestetit *B*
 8 imp^{*}eriosa *H* quae] que eras. in *H*, q^{ui} (ui exp.) *P* 9 annuit
 libri 10 cernat] t s. l. m. 1 *B* 11 decreuerat *v* adfuturum
 (f a m. 2) *P* adfuturum] sequ. in (*P*)*R* ·III· DE SOCRV PETRI
 cf. c. 4 12 de codd. *PR* uide supra, de eo quod diuersa loca I tra-
 uerit (lustrauerit in capitulis) cunctos sanandos *H*, de sanitate per multa
 loca multis restituta *v* compita domos *B* per que *P* et uicos
v uicos s. l. *B* 13 mormorum *I* 14 menbra *P*, men^{*}bra
B cum] caput nouum incipit in *HBv*: xpo leprosus dicebat si
 uis domine potes me sanare *H*, de leproso sanato uel mundato *v*
 15 infelicitate *H* pfu^{*}sus (s eras.) *B* 16 mis^{*}erior (t eras.)
B

si uis, potes me mundare. non fuit supplicis isto parua fides in uerbo, qui suae mundationis effectum in diuina tantum uoluntate credidit constitutum. namque ut eum Dominus sancta contigit manu dicens: uolo mundare, confestim bicolor aegritudo discessit, ponensque maculosae cutis horrorem 5 peregrina corpus caruit foeditate. cernebatur a populis repentino mutatus auxilio sanamque proferens iam figuram uera magis in specie suoque minus agnosci uisus est in colore.

4 Petri socrum uiolenter affectam correptis igne uisceribus anhela febris urgebat, ualidique lampas ardoris aestuantibus 10 acriter medullis insederat. pendebat sors animae trepidantis ambigua inter funus et uitam, gelidaeque mortis aduentus nimia coquebatur flamma membrorum. ast ubi Dominus aegram periculis inuolutam salutifero tactu uisitauit, letale subito fugit incendium uiuaci fonte restinctum, surgensque mulier 15 sospitata, sedulis officiosa seruitiis, quae modo languerat, sui medici fit ministra.

5 Quin etiam diabolicae feritatis insaniam a membris

4 Matth. 8, 3

1 potes* (t eras.) P   2 mundationis ex mandationis H²
affectum P   in diu mutatum P   3 uoluntate B   orededit
(credidit corr. m. 2) P   institutum H² (ex const.) v   4 sacra
HBv   uolu P   5 maculose P   6 peregrina (ri a m. 2) R
post cernebatur ras. 3—4 litt. in H   7 mutatur P, m²tatus H,
motatus I   8 spetiae suo quae P, specie* (s eras.) quoque H, specie
quoque Bv   agnoscit (t exp.) P   colore] DE PVERO CENTVRIONIS R
cf. supra c. 3   9 de PR uide supra, de socru Petri a febribus tactu
sanatu H, de socru Petri febre liberata v   affectum P   correctis
P¹ (corr. in correptis)   10 urg²ebat (u eras.) B   ualidoque H
lapsa H   aestuantibus P   11 insederat] r corr. P   12 iu R
aduentu coni. Hartel   13 nimio quoq; batur P¹, coquebatur corr. m. 2
at HBv   14 tactu salutifero HBv   loetale RHB, laetale P
16 sospita P   officioso P¹, -sa P²   seruitutis H, seruitii B
qu²æ (i eras.) P   17 medi²oi fit (c, i a m. 2) P   18 VBI IN
POTESTATE PRECIPIEBAT SPIRITIB. IMMUNDIS R, de sp̄ituum expulsionem
nigrorum H, spiritibus immundis imperat v   diabolice P   foeditatis
P, seueritatis HBv

saepius humanae misericors conlisionis exclusit, ne in diuinitatis opus insertus saeuiret spiritus non diuinus, passimque cateruis innumeris usum corporis sauciati morbis fugientibus reformauit atque uaria populos clade languoris periculo deficiente
5 subtrahit.

Dehinc litoreas harenosi callis oras obambulans paruae 6
lintris tabulata conscendit ac discipulis comitantibus coeperat transfretare; cumque motu carbasi tumentis impulsa procul ueheretur a litore iam carina, surgit hiems inmitis et aspera.
10 totum mare funditus procellis exagitans ac puppim fluctu recedente submersam undis iterum tumentibus alleuabat. turbauerat maestos salus desperata discipulos nullumque remedium in sua prorsus arte consistere fateri cogebantur et nautae; cuncti se denique iam perire et aut tabularum trabibus inhae-
15 rentes aut brachiali remigio peruolutos scopulosis credebant naufragos litoribus conlidendos. Christus autem, uerus gubernator ac prouidus, modico ceruicali suffultus fluctuanti dormiens quiescebat in puppi, sopitus corpore, peruigil maiestate,

1 saepius PHB   excludit P   ^{ne in} rem (rem exp., ne in a m. 2)
P   seruiret H, seui^{ra} B   ^{spiritus} sps (s. l. m. 2) P   2 dium'
P¹ corr. m. 2   cateruis om. B   3 sauciati (corr. m. 2) P
4 atque PR, a*qu* H, aqua BI, fort. aque uel atque a cf. v. 45
languoris (u a m. 2) H   6 DE TRANQVILLITATE MARIS R, de tem-
tate (sic) maris imperio dñi sedata H, Christo nauigante tempestas
discipulos turbat v   deinde H, dein Bv   orans P   7 con-
scendit (c a m. 2) P   comitantibus P   8 impulsus P   9 a litore
ueheretur v   allitore P   iam om. R   imitis H, in- ex im
B   10 totum B   a^c (c a m. 2) R   11 recedentē H
summersam P, submersit H   alleuabat H   12 mestos PRH,
mestos (o ex u m. al.) B   desperata P¹R   13 cogebatur H,
cogebatur Col.   nauta P¹ corr. m. 2   14 tabularum P
trabibus (in mg. aī uib;) R, tractibus PHBv   inerentes P
15 aut om. P   fort. prouolutos   scopiosis (1 a m. 2) P
16 conlidentes H   17 profidus HB (corr. in ui m. al.) I Gall.
ceruicali s. l. P², ceruicalei B   18 sopitus* P, in eras. in H
corpore] eras. in H   magestate P

quoniam secundum Dauiticam prophetiam: non dormitabit neque dormiet qui custodit Israhel. cumque discipulis una simul uoce clamantibus: Domine, libera nos, perimus, exurgit suscitatus, uentis imperat ut quiescerent, mari praecipit ut taceret, subitoque ponti pariter et aetheris inopinata temperies praesentiae proditrix fit diuinae. quid igitur conuenit illa de tempestate censerī? numquidnam pelagus saeuas erexit procellas in Dominum, aut seditiosum flabra luctamen contra suum mouere nisa sunt conditorem? absit ut hoc elementa temptauerint, quod iniuriam ingereret maiestati: sed ut cuncta Christi uirtutibus humili deuotione subiecta potius sentiamus, omne creditur fretum Dominica nauigatione laetissimum, quod uenerit obsequens ac procurrens ex imis undarum sedibus aestu candidiore feruescens. sic etiam leuium praepes natura uentorum puppim, qua Christus insederat, alis uolucris iucunditate diffusis tamquam regia ducis castra coetu famulante uallauerat. neque enim cui uiolentae potestatis licentia suffragatur imperioso facile cogitur obedire domino, sicut

1 Psal. 120, 4   3 cf. Matth. 8, 25

1 q** (qnm) *H*, om. *B*   prophetiam d. *HBv*   dormitauit
 (u ex b) *HB*   2 custodiet (e exp.) *P*   3 uoce simul *P*
 4 exurgit *PR*   suscitatis *P*   tonare^{mare} (tonare exp., mare a m. 2)
P   5 praecipit *PR*   pariter iter *HBv*, patuit iter *Col*.
 haeris (h a m. 2) *H*   oppinata (op-ⁱⁿ exp.) *P*, p^b ante p eras. uid.
 in *B*   7 numquid** *H*   8 ã *H*   9 mouere *B*   ut om.
H   haec *H*   10 *leñta (l ex d) *B*   temptauerit (p, n a m. 2)
P   incuriam *P*   gereret *PRB*, generent *H*, ingereret *v*
 (generet *Col.*), fort. ingererent   magestati *P*   12 censeamus *v*
 om*ne (i eras.) *B*   13 obstrepens conī. *Hartel*   p̄currens *P*, p̄currens
B   14 aestuand. *P*   praepens *P*   15 naturã *P*, post
 natura ras. 4 vel 5 litt. in *B*   puppim (p₂ exp.) *P*   xp̄o *P*
 alios *H*   uolucris *PHB*   16 iocunditate libri (di s. l. *R*)
 regia] s. l. *R*²   17 uilente *P*, uiolentiae *Rv*, uioe*** (enti? eras.
 uid.) *H*, uolente *B*, fort. uolenti   18 imperiose *R*   cogitur *R*,
 coitur *P*, cogatur *HBv*   dño *PRHv*, dominio *B*

aequor et uenti diuinis Christi iussionibus inclinati cursus rapida commotione praecipites languenti subito deposuere torpore.

Interea quieti iam gurgitis Dominus lenitate transuectus **7**
 5 relicto nauigio per oram uicini litoris incedebat, cum repente
 duo uiri saeuissimi torua daemonum legione possessi de sepulchralibus monumentis fremitu prosiluere terribili et ob hoc
 ferreis catenarum nexibus innodati. heu quam grauis est furoris condicio! qui uim sustinet lacerantis insaniae, illum
 10 necesse est et uinculis poenalibus subiacerere. conuenienter tamen spiritus ille nequissimus inter busta magis habitabat
 et cineres, cui nihil est cum uita commune. tunc Domino ueniente perterritus et a sedibus purgatae mentis exclusus, in
 humanam rursus effigiem, quam Christum uidebat gerere, me-
 15 tuens intrandi licentiam postulare, pecus inmundi sordium obscenitate laetissimum et olentis caeni semper amicitii inuolutum
 pro suis adire meritis impetrauit. quippe niger, hirsutus et horridus, propriae deformitati consimilem studuit
 eligere mansionem tristisque continuo phalangis incursus gre-

1 aequorum *HBv* xp̄i (i ex s) *R* inclinataⁱ *R* 2 rapida
 (p eras.) *B* deposciere *H* 3 torpore] t ex c *P*, torpere *H*
 4 DE D, OB· VIRIS A QB· DEMONIA EIECIT *R*, de lectione demoniorum
 missa in porcos *H* (corr. m. 2), Demones in porcos immissi v
 quietam (i eras.) *P*, quietiam *B*, quin etiam *Hv* gurgitis (gur
 a m. 2) *R* dñs s. l. *B*¹ 5 eum *P* 6 torua *R*, eras. in
H, turba *PB*, turba uel turba et v sepulchralibus libri 7 *et (s
 eras.) *H* 8 post ferreis, modi exp. in *P* psiliere (i₂ ex u) *B*
 innodati om. *P*, n₂ ex d, d ex n m. al. in *B* qua *H* 10 et
 om. *P* uinclis v conuenit̄ (en a m. 2) *R*, **conuenient̄ (et eras.)
H 11 **busta (ar eras.) *H* magis abita magis habitabat *P*, m.
 habitat *B* 13 sepedibus (pe exp.) *P* m̄tis (tis ex te) *B* ex-
 clusi *H* 14 me^{me}tuens (me a m. 2) *H* 15 licentiam *P*
 inmundi (a ex o) *R*¹ 16 *ceni (s eras., o a m. 2) *R*, ceni* (s eras.)
H amicitii] haud suspecta uox Gall., amicis *H* 17 addire *P*
 18 yrsutus *P* 19 tristesq; *PB*, tristeq. (s a m. al.) *B* falangis
P, palangis *H*, phalanges *B* tristesque—phalanges v (exc. Col.)

gem peruasit, impulit ac necauit in marina praecipitem fluenta porcinum. nec inmerito diabolus generaliter dicitur inimicus, qui cunctis ita sit noxius, ut et quos odit impetat et quos amat extinguat.

8 Hinc Dominus nauigio rursus famulante subuectus natalis 5
soli fines intrauit, ubi quia creator omnium nasci se uoluit,
illius regionis oppidum suam patriam nuncupauit. tunc ad
eum quattuor uiri ceruices lecto suppositi quendam detulere
languentem, uix adhuc hominem, iam cadauer. cuius uita
motu corporis carens funeream praeludebat imaginem. ita 10
membra iacentia, resolutis neruorum uinculis ac dimissis, per
fluxos artus et saucios morboque marcidæ tabis alienos uti
propriis officiis non ualebant. quem ut Dominus supernæ uir-
tutis egere uirium restitutione conspexit, a peccatis prius
curauit absoluere, quæ malorum omnium sunt radices, ut in 15
hominem depulso sordium squalore mundatum tamquam præ-
paratam sibi salus introiret in domum. dicit ergo iacenti
tunc misero, sed felici protinus adfuturo: surge, tolle gra-
batum tuum et uade in domum tuam. nec moratus

18 Marc. 2, 11

1 in marina s. l. R² praecipitem ex percipitem P 3 ita
eras. in H, om. v et, s. l. P² impetrat P post quos
ras. 3 litt. in B 5 DE PARALYTICO R, de paratico dimisso sanato
grabattū (~ m. 2) tollit H, de infirmo qui iussus (uel iussum) grabatum
tollit v hinc (h corr.) P subuect² (in mg. subuent²) P
naturalis fines P 6 post soli ras. 3 litt. in B ubi quia] ubique
HB, ibique v, ubique uel et ubi conī. Gall. post ubique ras. 3 uel 4
litt. in H om̄ P nascisse P, nesci R 7 illius s. l. R²
12 flexos R, fusas (as corr. ex us) H martidetalis P alienis
H ut B 13 uolebant P superne P 14 uirigium
P conspexit (f a m. 2) P 15 absoluere P quia P¹, corr.
in quae m. 2 om̄s P, *ominū (h eras.) H in om. B
16 d̄pulso B tanquam (tā corr. m. 2) P 17 dicet¹ (corr. m. 2)
H 18 affuturo H, affecturo B, effecturo Col. Gall., furo Par.,
futuro Arev. grabbatum PB, grabbattum RH

ille parere iussis adsurgit, ex inbecilli ualidus, ex desperato confisus, ex moriente uicturus, tollensque lectulum in quo iacebat immobilis et ipsius arentis ligni robore factus aridior, suis tandem plantis incedens alienis se gaudet caruisse uestigiis
 5 grataeque mutua redhibitione mercedis uectorem proprium humeris famulantibus mox reuexit.

Haec igitur Domino faciente miracula principis synagogae 9 filia uitalibus terminis occupata, supremæ lucis spiramenta perdiderat iacebatque corpus immobile, soli iam debitum sepul-
 10 turæ. tunc amissi pignoris clade genitor sauciatus excurrens, cui finis extremus spem generis abstulerat iam florentem, lacrimans ingemensque Domini uoluebatur ad pedes. uix uerba precantia singultu quatiente confirmans, miserere patris orbati, miserere senis, inquiring, destituti. unicum ha-
 15 beo uel magis habui filiam, quæ modo deficiens in annis necdum puberibus constituta, paterni mihi nominis cernitur abstulisse uocabula. confer opem et subueni dilapsamque animam membris restitue iam frigentibus, cui totum posse suppeditat, cui
 20 totum posse nil obuiat. tales uix ille preces impleuit,

13 cf. Marc. 5, 23

1 iussit *P* adsurgit *PH*¹ ex] et *H* inbecilli (1 *eras.*)
H, becilli *B* et *P* 2 in *om.* *PHBv* 3 et] ē *P* ipseius
 arentibus *P* 4 incedere *v* 5 grataeque *PH* morare ibiti-
 onem *P* mortua *H* redhibitione *HB* mercedis *B*
 7 DE ARCHISYNAGOGO CVIVS FILIA INFIRMABAT' *R*, de prece archi-
 sinagogi pro filia resuscitanda *H*, principis filiam Dominus sanat mori-
 bundam *v* famulante *P* supreme *RH*, supraeme *P*², supernæ
v, supremæ — sepulturae *om.* *P*¹, in *mg.* et supra uersum *add. m. 2*
 9 iacebatquæ *H* 10 amissi *PR*, amis** (si *eras.*) *H*, a miseri
Bv excludens *P* 12 lacrimas (n *m. al.*) *B* 13 quasi^ugente
 (*corr. m. 2*) *P* 15 abui *P* q^u (ui a *m. 2 exp.*) *P* 18 sub-
 ueni* (t *eras.*) *P* dilapsam (a₂ *corr. ex u*) *P* restitu*e
 (t *eras.*) *H* 19 frigentis *PR* tatum (*corr. m. 2*) *P* 20 pos-
 set *B* nihil *R* obiit *H*, obi**at *B*

et iam Dominus constipatus discipulis et cateruis ad puellae gradiebatur funera suscitandae.

10 Ibat autem turbis mixta nimio cruoris fluento per annos duodecim mulier sauciata, quae medentibus plura conferens nihilque proficiens, et facultatibus pariter uacuata perdebatur 5 et sanguine. sed ubi credulo iam sani cordis arcano fidelis coepit abundare praesumptio, mediis se cateruis uehementer inseruit paruumque saltem desiderans summitatem Dominici contingere uestimenti latensque posterius ab extrema pendentis ora laciniae furtiuam subito rapuit sospitatem. 10 quam rebus arduis impetrandis plus est confidere quam rogare! quippe uenit ex corde fiducia, preces ex lingua precesque saepius sine corde funduntur, fiducia sine corde non nascitur. ecce nunc femina longae passionis supplicio desperata uenit ad medicum, non obsecrans, non ingemens, non deplorans, 15 sed tacens abstulit quod quaerebat. stabat in ore muto silentium, et animus clamabat ad Deum. mox undosi sanguinis riuos maior fidei desiccavit alluuium, cunctisque gratiae mulie-

1 aetiam *P*   ^{ci} discipulis (*ci a m. 2*) *P*   2 puellam ingrediebatur *P*¹, gradiebatur *corr. m. 2*   suscitande *P*, suscitanda *H*
 3 DE PROFLUVIO SANGVINIS *R*, de muliere a profluvio sanguinis sanata dominicę tactu *H*, de muliere a profluvio curata *v*   ^u turbis (*corr. m. 2*) *H*   immixta *Bv*   fruento *P*   annis *P*   4 sauciata (*c a m. 2*) *P*, sauciataque *HB*   5 nil *HBv*   perdebatur *Hartel*, prodebat *PH*, proueebat *R*, prodibat *Bv*   6 credulo *om. P*   corporis *H*   archano *RH*, archana *P*   7 habundare *B*   8 paruaq; *P*, parua* (*~ eras.*) *B*, paruum *Hv*   salutem *H*, salutē (*u eras.*) *B*, saltem *v*   9 uestimentis *P*   10 lacinio *R*   furtiua *P*   sospitate *P*   11 plures *P*, est *om. Hv*   12 preces* (*q eras.*) *H*, liguae (*u a m. 2*) *R*; preces ex lingua, preces sepius *Col.*, ex lingua preces saepius *v*   13 corda *P*   ^u fundantur (*corr. m. 2*) *P*
 14 longe (*on in ras.*, *s. l. m. 2*, *in mg. m. 2* longe) *P*   ^{uo} nit (*ue a m. 2*) *H*   15 gementis *HBv*   16 sustulit (*m. 1, corr. m. 2*) *H*   gerebat *P*   mutuo *Col.*   17 exclamat *P*, ^{ex} clamabat (*ex a m. 2*) *R*   ^{dm̃} *Pv*   18 fides (*s ex i m. al.*) *B*   post desiccavit *ras. 2 verb.* (*sui muneris?*) *H cf. seq.*   adluuium *B*   muliebri *PB*

bris ignaris Christum non latuit sui muneris donum, de cuius fontibus emanauit quod spes confidentis impleuit, furtumque publicans tam fidele donis salutaribus remuneratus est uim rapinae.

5 Ventum erat interea miserandae domus ad tecta lugentia, 11
funus ubi uirginis in maturum lacrimis omnium iacebat expo-
situm, coetusque flebilis ac tumultus uniuersa uocibus amarae
iubilationis impleuerat. clangebant gemitu modulante tibicines
cantus inferis blandientes, et inlaetabilis multitudo discurrens
10 crebris clamosa doloribus aedes confuderat infelices. uetat
Dominus fieri somno compositam, uetat ut mortuam lugeri
uicturam. cunctis etenim corpus uidebatur extinctum, soli
Christo, qui ad uitam uenerat largiendam, sopor apparebat
infusus. et hoc quidem ad eius gloriam pertinuit singularem,
15 quod defunctam dixerit dormientem, ut admirabilium scilicet
facta uirtutum parentibus monstraturus, minus se donare
pronuntians quam donabat, humanae laudis declinaret iniuriam.
tunc cadauer immobile corpusque iam gelidum et frigidae
20 uocis arbitrio uirginem suscitauit a tartaro semelque proge-
nitam uiuere praestitit bis puellam. stupebant parentes in

1 donum *s. l. P²*   2 fonte *HBv*   3 remuneratus *H*, re-
muneratur *Bv*   5 VBI RESUSCITAVIT FILIAM ARCHISINAGOGI *R*,
ubi resuscitat filiam archisinag^g *H*, de puella mortua suscitata *v*
miserende *P*, mirandae *R*   6 funus *ex fumis B*   inmatura *P*
7 actum uultus *P*   uocis *PR*   8 plangebant *BI*   tubicines
P¹, t^{*}bicines (u *eras.*) *H*   9 inferiis *coni. Gall.*   10 cedes *P*
confunderat *B*   infelicis *P*   11 fere 1 *s. l. R²*   uetat^{*}
ut mortuam *P*   ut *eras. in H, om. v*   lugere *HB*   12 et enim
(e *eras.*) *B*   extinctum — dixerit *om. P¹, add. m. 2*   13 apare-
bat *P²*   14 quidem (*s. l. m. 2*) *H*   15 defuncta *P*, defunctum
B   uitam mirabilium *P*, ut mirabiliu^{*} (*s. eras.*) *H*   16 facta (*a₂*
ex o) *B*   munus *B*   sed *P*   17 pronuntiat *P*   *donabat
B   18 iam] *eras. in H, om. v*   19 constrictū (*corr. ex uctū*)
B   20 semelquæ *H*   21 p̄stat *H*, prostitit *B*   stupebant
(e *ex æ*) *R*, studebat *H*

filia cunctantes credere quae uidebant, subitaeque rei iucunditate permoti gaudio lacrimis plus perfusis genus mutauere plangoris.

- 12** Inde peracta recidiuae lucis operatione discedens duos conspicit uiros amissis luminibus sauciatos, talibus paene uocibus deprecantes: miserere nostri, fili Dauid. illam scilicet misericordiam postulabant, ut noctem remouens caligantem extinctis diem uultibus reformaret. quam tutum credere, quam sanum est in Deo studiose confidere! corde siquidem iam uidebant qui Christo gradiente lucis semitam sentiebant. tunc oculi maesta supplicum caecitate compressi, uelut oleo torpens ignis infuso, tactu micuere Dominico dextraque serenitatis applicita suis lucernis radiarunt ora uidentia.
- 13** His itaque uix dimissis alius morbis et triplicibus oblatus est inbecillis, qui uoce desertus, uacuatus auditu, per inania raptis usibus membra, plenus solo uidebatur esse daemonio. hunc uersis in contrarium causis Dominus ilico sic curauit, ut daemonio uacuasset eiecto, uoce pariter et auditu repleuisset infuso.

6 Matth. 20, 30

1 cunctantes *P* que *P*¹ subiteque *P*, subita²que *H*, subitoque *B* iocunditate *PRH*¹*B* 4 DE DUOBVS CAECIS *R*, de duorum sequentium atque clamantiũ illum natione cecoĩ *H*, duos caecos curat *v* 5 ac missis (c *exp. m. 2*) *P* sauciatos *PB* 7 deprecabantur *Hv*, deprecabant *PB* caligantem *P* 8 ex³inctis *H*, ex cunctis *v cf. v. 145* totum *P*, tutum est *v* 9 studio intendere se confidere *H* 10 uidebat⁴ *B* gradientẽ *P* 11 mesia *P*, mestã *H* supplicum *P*, supplici⁵ *H*, suppliciũ (li *in ras. m. al.*) *B*, supplicii *v* compressi torpens signo infuso tactum *P* 12 torquens *H* igni *RH cf. v. 149* hic uere *P* sorenitatis (e *a m. 2*) *P* 13 applicata *B* lucerna *H* 14 DE MVTO ET SVRDO *R*, de demoniaco surdo mutoque curato *H*, demoniacum surdum et mutum curat *v* uix] *eras. in H* oblate *H* 15 uacuatus* (ẽ *eras.*) *H* inania* *H* 16 demonio *PHB* 17 uersis *PR* (i *ex u*), conuersio *HBv* ^{causis} *f* *causi* (corr. *m. 2*) *P* 18 e⁶iecti *H* auditu*⁷ *H* repleuit et *P*

Nec cunctatus duodecim quoque discipulis tantundem tradere 14
 potestatis iubet eos omnia posse perficere, quae uideant se
 fecisse, totisque uirtutibus opulentos mittit ad ouium indagi-
 nem perditarum, domus scilicet Israhel, quia necdum per
 5 omnes iugiter gentes huius nominis disperserat dignitatem.
 euntes ergo, sic ammonet inter alia quae iubebat, praedi-
 cate dicentes: quia adpropinquauit regnum caelo-
 rum. infirmos curate, mortuos suscite, leprosos
 mundate, daemonia eicite; gratis accepistis, gra-
 10 tis date. tamquam si diceret pastorali Dominus cura solli-
 citus: ego uobis operariis utpote sollertibus commendo cautius
 greges bonus pastor existens, pro quorum uictuali solacio
 proprii iuris agros impertio: nullus itaque meis agnis et
 ouibus uendat pascua meae potestati subiecta. quod ideo prius
 15 apostolicae tradidit disciplinae, ut ab eorum dehinc magi-
 sterio propagata in posteros deflueret sequentis aevi doctrina,

6 cf. Matth. 10, 7. 8

1 VBI MISIT XII APOSTOLOS AD P̄DICANDVM R, de potestate curati-
 onum discipulū data H, Verba Christi ad apostolos v post disci-
 pulis ras. 3 vel 4 litt. in H 2 potestates B quae om. H
 uidebant Bv 3 *mittit (a eras.) B indagine P 4 perdi-
 torum H neodum B 5 disperseret H 6 autem B
 amnet P, ammonet RHB ali^a (a s. l. m. 2) H iubebat
 (corr. m. 2) P 7 adppinquabit R, adpropinauit H, ppinquabit B,
 propiauit v 8 suscitare P lepsus PH¹ 9 demones H,
 demonas v eiecta P 10 sic R post diceret, a eras.
 in H cura Dominus B 11 utpute H¹B solertibus (1 s. l.
 m. 2) H, solertibus Bv cau*tius (s eras.) P 12 solatio (corr.
 m. 2) P 13 ruris (r₁ ex i m. al.) B annos (g a m. 2) P,
 agnos B nulli H 14 uendit^{at} (corr. m. 2) P pascuę P
 meae P, mea H potestatis PR ubi sectam P 15 abpo-
 stolicae P disciplenae H magesterio P 16 posterus (corr.
 m. 2) P ppagatā H posteris H aeu] sequi P

sicut ex uno paradisi fonte quattuor leguntur amnes erumpere, de quorum tractibus deriuata per totius mundi limitem flumina uagantur innumera. quisquis itaque deitatis opus exercet, quod non proprium gerit, sed spiritali dignus traditione suscipit, puri muneris gratiam consecutus, puri muneris gratiae sit deuotus, 5 ut dispensator potius quam uideatur esse mercator et cantico Dauiticae iucunditatis impleto spem sibi uitae sic pronuntiet adfuturæ: quia non cognoui negotiationem, introibo in potentiam Domini. nullus namque sine Domini largitate potest habere quod ministret aut unde dona 10 distribuat, si non acceperit quae dependat. Paulum audiamus apostolum similiter haec dicentem: sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei. hinc iam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. et iterum monet idem doctor et 15 dicit: quid autem habes quod non accepisti? quodsi 15 si accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

Synagogam deinde Dominus cum fuisset ingressus, cernit inualidum stupore dimensi corporis mancum, membris seminecem sauciatis, totum nec uiuere nec obire, cuius arentem

11 cf. I Cor. 4, 1. 2

15 cf. ib. 7

1 sicut—tractibus *om. HBv* (sicut *coni. Gall.*) paradisi *R*
leguntur *s. l. R²* ^{amnes} *aues* (*corr. m. 2*) *P* 2 deriuata (*e a m. 2*) *P*,
deriuata *B* 3 innumera *B* 4 traditione *s. l. P²* 5 ^{pur}numuneris (*corr.*
m. 2) *P* gratiam—muneris *om. B* sit *P*, *om. H*, fit *Par.*
6 dispensat^{or} *P* 7 pronuntiat *P* 8 adfuturæ] ad *s. l. R²*, affuturæ
HBv qui* (*a eras.*) *H*, *om. Bv* negotiationes *Bv*
8 potentiā *P* 10 habere famulis *Hv*, famulis *B* minister *P*
donantis*tribuat (*s eras.*) *P*, d. distribuet *HB* 14 hic *HBv*
post dispensatores *ras. 1 litt. B* queritur *PH* in *H*
16 quodsi accepisti *s. l. P²*, *om. B* (*in mg. m. al. cepisti*) 17 glo-
riatu^{ria} (*ris a m. 2*) *P* quasi qui *Bv* non *om. H* operis
P 18 DE EO QUI HABEBAT MANVM ARIDAM *R*, de manu arida in
sinagoga ilico restituta *H*, Aridam homini dexteram Dominus reddit
v deinde] *de₂ s. l. R²* 19 demersi *H* 20 obedire (*corr.*
m. 2) *H*

dextram pigri torporis glacies amputarat, desperatis usibus iam positam. tunc imperioso potenter auxilio palmam neruis cessantibus alienam in calorem sanguinis uenarum motibus animari non arte praestitit, sed iubendo concessit dicens: 5 extende manum tuam, et extendit manum suam, et restituta est ei sicut et altera. uere Dei munus istud est singulare, quod incessanter exercet qui humanae saluti nihil adimit et semper uniuersa restituit.

En iterum lubricus adest ille chelydrus et noxius instaurator 16
10 rator ad dolos artium uetustarum, qui liuido ueneno fellis uberrimus, tabo pinguescere gaudet humano, quodque per multos alternis passionibus occupatos saepe uirus effudit, in unius totum membra saeuendo congessit, cui mentem rapuit, uocem clausit, lumen extinxit, triplicesque simul clades innectens 15
15 mutum caecumque compulit insanire. huic misericors totius mundi Saluator, lux nostra, sermo genitoris, obsceno spiritu proturbato uisum reddidit, os mutauit; perque uerbum uerba proficiunt, per lumen lumina reuiuiscunt.

Mulier quoque uenerat sospitanda, ueteri magis contracta 17
20 morbo quam senio, gestu tremula, gemitibus anhela, scapulis

5 cf. Matth. 12, 13

1 dexter *P* corporis torporis glacies (c a m. 2) *P* amputare^t
(t a m. 2) *P*, amputaret *H*, amputauerat *v* 2 sopitam *Bv*
palmam] mā in ras. m. 2 *P* neruis] meruit *v* 3 aliena *P*, alienum
v 4 animali *P*, amari *H* 6 restitua^{t est} ei (t, est a m. 2) *P* ei
om. *H* et *om.* *Bv* 7 est istud *v* salutis *H* 8 nil *Bv*
destituit *P*, restituet *H* 9 DE MVTO CAECO ET SVRDO *R*, de ceci
ac muti sanatione lunatici *H*, mutum & caecum factum a daemone
Christus sanat *v* ille *om.* *R* chelidrus *P*, celydrus *R* r corr.
in *B* 10 ad—uetustarum *om.* *Bv* ad dolosa... uetus.....
H liuidi *R* 11 uberrimis *B* 12 occupatis *B* 14 clau-
sit (sit ex dit m. 2) *B* extinit^{cx} *P* innectens (ens in ras.) *P*
16 obsceno (deinde ras. 5 uel 6 litt.) *B* 17 pturbato *P*, turbato
v reddit *B* nouauit *HBv* perquae *H*, perquā *B*
19 DE MVLIERE QVAM INCVRVAVERAT SATANAS ANNIS DECEM ET OCTO *R*,
de erectione mulieris XVIII^{no} curatae (XVIII anno in cap.) *H*, Mulier in-
curuata sanatur uel erecta *v* 20 anela *B* scapulis (a corr.) *B*

curua, uultibus inclinata, semperque despiciens humilem cernua depressione tellurem. quae Domini uirtutibus alleuata post octo iuges annos ac decem membris erecta suspensis caelum tuetur ac sidera globumque solis ardentem aliquando reminiscitur se uidisse. quid differat idola colentes aduertite 5 inter Deum, quem fugitis, et daemonem, quem placatis, si placari tamen is possit, qui laedere non desistit. omnes enim quos ille possidet opprimuntur, quos Christus iugo suauissimae leuitatis onerat alleuantur.

18 Inde cum populum in deserta sese prosecutum ut Moyses 10 typicus et propheta uerus aspiceret antiqua uictus sterilitate deficere, maxime mirandis antiqua solatia reparauit augmentis. tunc siquidem repentinam multae uolucris carnem, duorum modo piscium redundare fecit quantitatem; tunc uberrimum caelo manna diffudit, modo quinque panibus distributis totidem 15 uirorum milibus epulas abundare concessit. ceterae modus turbae delituit mulierum paruulorumque multitudine numerum non habente. quodque magis amplius admireris quisquis ista perlegeris, si necdum tibi nota didiceris, post expulsam saturatae plebis esuriem cophinos ablata duodecim fragmentorum 20 moles impleuit. nec tanta fuit copia cum daretur, quanta fuit in reliquiis iam fastidita cum tollitur.

1 despectans *Bv*   3 uices *P*   4 ac] *ex hoc B*   5 differet
H   auertite *H*   7 ledere *libri*   8 opp̄mantur *P*   9 leni-
tatis *P*   honerat *P*   10 DE QVINQVE PANIBVS ET DVOBVS PIS-
CIBVS *R*, de duobus piscib: et quinq: panib: turbis pas^{ta} *H*, In deserto
duobus piscibus et panibus turbas pascit *v*   11 uerunt *P*   aspiret
Par.   antiquae *v*   fort. uictum   sterelitate *B*   12 maxime
mirandis antiqua *scripsi*, maximus antiqua *P*, maxime miranti|qua *R*,
maxime miranti antiqua *H*, maximis antiqua *Bv*   solatio *P*   au-
mentis *B*   13 fort. carnem dedit *cf. Carm. v. 211*   14 modo duorum
BHv   fecerit *PRH*   15 magno *P*   16 habundare *PHB*
modo *H*, motus *v*   17 delicti ut *P*, dilituit *H*   paruullorum quae
P, paruulorumque *HB*   multitudinem *HB*   18 habentem *PHB*
iam mireris *P*, ammireris *RHB*   ita *H Col.*   19 perlegerit
P   expulsa *P*   saturate *P*, saturitatē *H*   20 exuriem *P*,
esurientem *H*   quofinos *P*   fracmentorum *PH*   21 condaretur
P, c. daret *Hv*   22 reliquis *PH*   fastidiata *Bv (except. Arev.)*

Interea sub caerulosa aestuantis undae feruores oceano diem **19**
suscipiente praecipitem, cum stellatae noctis proximum ue-
sper pallidus nuntiaret aduentum, terris magistro residente
discipuli marinum soli petiuere nauigium furebatque pontus
5 expositam flabris aduersantibus in carinam. tunc umbrosae
noctis quarta fere uigilia calcatas Dominus super undas
obambulans, tumidos spumosi gurgitis fluctus placido compri-
mebat incessu, sacraque Christi uestigia miti pelagus alluuione
lambebat. mirantur nouum subito periclitantes aspectum,
10 pedestri sub calle uias patuisse nauigeras. cunctisque nutan-
tibus, utrum uere Dominus appareret, an oculos metu discrimi-
nibus obumbratos incerta caliginis simulacra deciperent,
Petrus fidei socius et amicus, cui familiaris gratia Christum
semper agnoscere concedebat, ut ad eum pergeret postulauit.
15 uocatusque nil trepidans in marina descendit, nulla refluente
undae rapacitate submersus, qui Dominicae manus auxilio
subleuatus potentis dexteræ tutissimum confugisset ad portum,
perque uitreos salsi marmoris campos callem secuit, contra
mentem pelagi uiator existens. o fidei crescentis augmentum!
20 pridem retia pauperis contempsit, uitae solatium; nunc ipsam
rennuit uitam, quatenus ueniret ad Christum.

I VBI VENIT AD DISCIPVLOS ABVLANS SVpra MARE *R*, de ambulatione
dñi super aquas et de dexteram petri porrectione *H*, Super undas ambulanti
Petro dextram Christus porrigit *v* caerulosa *PHBv*, cęruloſę *R*
estuantiscinde *P* feruoris *Bv*, fort. feruore; caerula aestuantis unda
feruoris *v* 2 suscipientem *P* 2 praecipitem *om. B* stellatae]
si illa te noctis *P* 3 per p. *Bv* pallidum *v* 5 imbroſę *R*
6 undas ⁿ *P* 7 sponđosi ^{v m} *P* fluctibus *P* cumprimebat *P*
8 abluuione *Hv* lambebant *P* 9 periclitantis *P* aspectus
P, aspectu *R* 10 nauiceras *P* 12 simulata *R* 13 potius
P, saucius *v* 14 semper Christum *v* 15 descendens *H*
16 inde *P* summersus *R*, submersis *H* dominice *P*
17 confuisset *P* 18 falsi *H* maris *Hv*, marmoris *ex mari-*
nensis *B* contra mentem *PB'v*, contrementem *RHB*² 21 qua-
tinus *B*

- 20** Genesar igitur terram coetu comitante discipulorum relicta Dominus nauī calcabat, cuius incolae gratum suscipientes aduentum, suos diuersis languoribus impeditos ad diuinam sanandos praesentiam congregabant, ut fimbria saltim uestimenti eius adtacta morbis mederetur asperrimis. et quisquis meruit hoc potiri, compos factus est mox salutis. quam pretiosa fuit haec uestis! uel pretium magis ista non habuit, quae nullo uenundata commercio parui filii muneribus ipsa redimebat uniuersos.
- 21** Hinc Tyri Sidonisque praetereuntem regionis itinera mulier Chananaea pro filiae uitio anxiosa, quam spiritus ater insederat, suppliciter obsecrabat se canibus postulans exaequandam, qui dominorum mensas sagaciter non relinquunt, ut reliquias delambentes excussas cadentium micarum exiguitate pascantur. uox humillima, sed fides excelsa, quae filia sospite canem transtulit mox in ouem, inque sentibus suae gentis exortam Hebraei graminis fecit introire per pascua.
- 22** Alta dehinc iuga montis ascendens populo comitatus innumero milia claudorum pariter et caecorum, surdos etiam leprososque conuentus ac manibus inbecilles et quicquid aegrum uulgi confluerat, usum reformauit in pristinum suisque

1 VBI DESIDERANT TANGERE FIAM VESTIMENTI EIVS (mbri a m. 2) R, de cunctis in genesar infirmis curatis H, de miraculis factis in terra Genesar v terram—comitantem H discipulo P; post discipulorum lacuna 6 litt. in B 2 nauⁱ B 3 diuersos H sanandas P congegabant (g₂ ex b) P fimbriam P saltem B 5 attacta R ad taceam orbis P 6 campos P 7 magistra non P nulla P 8 cōmertio libri 10 DE MULIERE CHANANEA R, de cananee filia a demone liberata H, Chananaeae filiam a uexante spiritu liberatam v p̄ter eandem P itinere P, itinera H 11 filia P, filio Hⁱ corr. m. 2 anxiosa scripsi, sautiata PR(?), sauciatae Hv, saucitatae B, sollicitata con. Hartel quum P uter P, aster (u eras.) H 12 exsequandam H 13 reliquid P, relinquunt RH 14 delabentes P excusas P pascuntur P 15 sospitae R 16 sensibus P 17 pascuam B 18 DE DIVERSIS LANGVORIBVS RH, millia aegrotorum a morbis liberata v comitatur P in miro P, innumera R, -ro s. l. m. al. B 20 et leprosos v manus B

neruis et motibus organa debilium statuit temperata membrorum.

Dumque mirabilis operatione uirtutis agmen refouet sauciatum, dies tertius decurrebat, et in locis arida siccitate ieiun²³ nis nullam uictus attigerat plebs defatigata substantiam, geminisque laboribus excitandum languens inedia nutriebat incommodum, si per callem redituris gressibus ingeminantem longam penuriae sarcinam populus sustineret exhaustus. qua miseratione flexus Omnipotens, qui semper largus panis est
 10 indigentum ibique cibos impertit, ubi fruges sterilis necessitas abnegarit, paucis admodum modicisque pisciculis et septem panibus comminutis quattuor uirorum milia saturauit praeter feminarum agmen inmensum et paruulorum examen apibus coaequandum. utque magis aliud plus mireris, auctae
 15 sunt epulae, dum uorantur, et cibos morsibus enutritos fecunda mensis detrimenta generarunt. expauit proprias fames fugitiua reliquias septem sportarum cumulis adgregatas, ubi tanti fragminis ubertate collecta uidit paruo de semine messem redundare multiplicem.

20 Quamuis autem humani corporis Christus a maternae generationis occasu membra uideretur ferre mortalia, latere tamen Deus esse non potuit, quia nec ciuitas in capite montis absconditur constituta, nec ardens cauo ponitur lucerna sub modio, sed altius eleuata uiuacis flammae substantia lumen

1 statuit] s. l. R   teppera tambrorū P   temperata m. B   3 DE
 SEPTEM PANIBVS ET PISCIBVS PAVCIS RH, septem panibus et paucis
 piscibus pasta multa hominum millia v   sauci*stū B   4 arida]
 da corr. in la B   ieiuniis P   5 atigerat P, adti*gerat H¹,
 atti*gerat B   plebs] s. l. B   6 gemmisq; H   langues H
 7 calem P   ingeminantem] Hartel, imminentem libri   8 penuriam
 H   sustentaret P   exaut' P, exausus H, exhausus I   9 largus
 ~ P   10 indientum P, indigentium B   cibus R   ibique] ubi
 v   steriles R, sterelis H   11 abnegaret PR, abnegarat B
 ammodum HB¹   et septem panibus om. P   12 cumminutis P
 milia uirorum Hv   14 apic' P   mirens P   15 morantur H
 contritos conī. Hartel   fecundae P   16 generant' P, generarū
 B   fugitiuas P   20 DE TRANSFIGVRATIONE IN MONTE RH, in
 monte Dominus transformatur v   humani] ras. in H   24 set
 H¹, corr. m. 2   flām*ae (m eras.) H

omnibus administrat. tribus namque discipulis secum testibus
 in excelsa montis abductis speciem suae gloriae transfiguratus
 ostendit et uelut igneus solis radiauit aspectus, niuis candorem
 uestibus imitatus. cur nero diuinae maiestatis splendidi-
 5 dissimam claritatem, quam nullius aspectus potest acies intueri,
 solis et niuium figurae uisibili prudentissimus euangelista
 contulerit, ratio manifestior edocebit. nihil est in hoc mundo
 siquidem sole clarius, niue candidius, et ob hoc illud specimen
 summae diuinitati ratus est conferendum, quia nihil ultra mor-
 talibus oculis probatur esse concessum. in tantum namque 10
 Domini fulgor ille praecipuus et solem superabat et niues, ut
 solem quidem niuesque conspiceri facile cuilibet obtutus subpe-
 ditet, Christum uero propriae lucis claritate fulgentem cum
 nequirent apostoli cernere, pronis in terram uultibus concid-
 15 dissent. o sublimium meritorum grande fastigium, quibus
 data sunt haec in mundo cognoscere, quae mundus non mere-
 batur aduertere! quid quod et Heliam nihilominus ac Moysen
 corporalibus ignotos aspectibus oculis interioribus cognouerunt,

1 amministrat *PB*, ^{am}ministrat (*am a m. 2*) *R* post tribus, n
 eras. uid. in *R* 3 uelud *P* igne|is *R*, fort. ignei 4 immi-
 tatus *B* magestatis *R* splendissimam (*di a m. 2*) *P* 5 cari-
 tatem *B* nullus *R*, nullus *PB* 7 manifestatiore *P* doce-
 bit *HBv* nobis est *P* 8 siquidem in hoc *HBv* carius
B candidus *P*, candidus *B* speci*e* *H*, speci*m* (*e eras.*)
B illius speciem—conferendam *Col.*, illud speciem conferendum
Par. Gall. cum adnotatione: Legendum uidetur illud speciei (*scilicet*
tum solis, tum niuis) — conferendum 9 diuinitatis *Arev.*
 sup̄me *P* diuinitatis *P Arev.* qui^a *PB* mortalibus
 ultra *HBv* 10 probatum *R* concessum] *c₂ ex i R* 12 facite
P, facere *H*, facili *B* optutus *P*, obtutu *H Par. Arev.*
 suppetit et *P*, suppeditet *Bv* 13 lucis] *s. l. R²* claritatem *B*,
 -tē (*~ eras.*) *H* 14 p̄nus *P* terra *B* conciderunt *Par.*
Gall. Arev. 15 sublimium *H* grade (*n a m. 2*) *R* fastidium
P 16 cuius date *P* merebat *Hv* 17 quicquid *P*, qui^{d. c.}
 (*corr. m. al.*) *B* Moysem *v* 18 ignotos (*o m. al.*) *B*

ut maioris fidei ueritas innotescens illum α et ω id est initium esse finemque monstraret? ad quem tales prophetae uisi sunt conuenisse, quorum alter adhuc uiuaci senio perfruatur, alterius finalis luminis metam nullus humanae sortis cursus excedat, 5 sidereiue sermonis oraculo caelitus prorogato, cum dicit: hic est Filius meus dilectus, in quo bene conplacui, uerbo docuit Christum uox paterna progenitum.

At postquam corporeum Dominus resumpsit aspectum carnis- 25 que uelamine rursus aetheriam praetexit effigiem seque 10 palam populis demonstrauit, quidam repente uir humilis, genibus inclinatus, maerore deiectus, supplicans sic orabat: unicus mihi, Domine, superest filius, si superesse dicendus est in confinio mortis uitaeque suspensus, quem spiritus nimium debellat inmundus eumque dilacerans aut flammis exurere 15 aut in aquis nititur molestis frequenter extinguere, multisque fatigato periculis terminum machinatur extremum. hunc, oro, depulsa mentis insania mihi redde uel sibi, ne potestas inimica luci et caeca misero uitam subtrahat desperatam. haec adhuc fletibus ille gemituque fundebat et Dominus pio iam 20 pectore puerum sospitabat. tunc praedo furibundus et turbidus, qui male tractatam iuris alieni fabricam diu uexauerat, peruasae

5 cf. Matth. 17, 5

1 maiori^f R innotescens (ns m. al. in ras.) B $\alpha \omega$ P, α s.
 l. H, a et ω in ras. B 3 uici (ua a m. al.) B 4 finalem v
 sortis] o ex e B excedatur^o sus (o a m. 2) H, excedat cursus
 Bv 5 prorogata P, p ex p̄ B 6 filius om. P quo mihi
 B 7 uox s. l. R² 8 DE VNICO FILIO A QVO DAEMONIVM EIECIT
 RH (at R post demonstrauit inscribit), fugatum daemonem a corpore
 pueri v ad P dñs corporeum P 9 protexit v neque
 RH (cf. Matth. 17, 14 et cum uenisset ad turbam) 12 super H
 superesse] superest R 13 ante mortis ras. 1 litt. in B ni^mium
 (l eras.) B 14 debellauit RH dilacerans om. H flamis
 sexurere P 15 in om. R ^aquis H molestis cm. R, fre-
 quenter molestis P 16 ore I 18 subtraham P, subtraat^b B
 19 fletibus (t ex b) R gemitumque B fudebat P 20 tor-
 ridus P 21 mala P tractam PRH, fort. tactam auxerat
 H, uexarat v (uexerat Col.) peruersae v

domus habitaculo migraturus, in iram stimulatur accensam correptaque membra discerpere Domino uetante non praeualens in inferna puero peruolauit inlaeso.

- 26** Rex etiam qui solus est regum et dominus probatur esse dominantium, tributum non dedignatus inferre caesareum, de 5
marinis fluctibus piscantem Petrum iubet erigere natantem didragmatis aurei portitorem. tunc mobilium uelox habitator undarum uorauit tremulas hami decipientis insidias, a genuinisque aequoribus calamo flagellante suspensus piscisque uilissimus diuitem deferens pensionem pluris ualuit honore 10
ponderis alieni quam proprii. quantum hoc nihilominus facti suae nos Christus imitatores esse uoluit doctrinae, qui cum rennuere posset indignam huius praebitionis iniuriam (utpote cui nihil erat sociale cum plebe, nisi ut salutaribus cunctos beneficiis adiuuaret), maluit superfluum munus exsoluere, quam 15
petenti cuilibet aliquid abnegare, ut iustitiae conditor et magister, qui dixit: omni petenti te tribue, primus instituta suae legis impleret.
- 27** Cumque simpliciter, ut solebant, eum percontarentur apo-

17 cf. Luc. 6, 30

1 habitaculum *R*, sed cf. v. 309   2 uitante *P*   p̄uolens *P*
3 infena *B*   4 DE TRIBVTO PRO SE ET PETRO *RH*, tributum sol-
uere Caesari Christus Petrum iubet *v*   dominus et *B*   5 cen-
sureum *P*   6 marisⁿⁱ (ni a m. 2) *R*   erigerere *B*   7 dragmatis
H²v, *Gall*: Legendum didrachmatis ex ipso *Sed. III 316*   aureq;
P   potitorem *P*   mobilior *PH¹B Par. Arev.*   8 uorauit]
s. l. *R²*, uorami *P*   tremulus *P*, tremula *B*   ami *P*, fami *B*
decipientes *B*   a gieiunis *P*, genuinisque *R*, genuinis** (et?) *H*
10 ui**lissimus (ci eras.) *H*   11 pprio *P*   factos *P*   12 immi-
tatores *B*   uoluit esse *Hv*   13 possit *RH¹* (corr. m. 2)
ututpote *P*, utputa *R*   14 faciale *P*   con *H*   16 negare
HBv   iustitia *P*   17 te] s. l. *R²*, om. *Hv* (exc. *Gall.*)
18 institutas † legis *P*   19 VBI INTERROGATVR A DISCIPVLIS QVIS
(QVI *H*) SIT MAIOR IN REGNO CAELORV̄ *RH*   interrogato Domino quis in
regno caelorum maior sit, respondit esse humilem *v*   eum om. *B*
percunctarentur *RHBv*

stoli qui maior in caelorum posset regno censi, tamquam
 Deus doctorque mirabilis omnibus humilem respondit esse
 potioem, cunctosque praecellere qui cunctis sese nouissimum
 praestitisset, uelut puer infantulus, quem spiritalis exempli
 5 gratia tenebat in medio constitutum, aei scilicet pusilli uel
 teneri, sectandum praecipiens ingenium, non aetatem, quoniam
 anni uidelicet infantiles exiguae paruitatis nec mundanae pom-
 pae quid diligunt, nec honoris ambitione tanguntur, nec tumore
 superbi fastus inflantur. ideoque uitae simplicitas inclinatae,
 10 quantum uicina fit solo, tantum uicina fit caelo: mens enim
 uergens erigitur, erecta diuergitur; inferiorque cordis incessus,
 quo descendere nititur, sublimatur. humilem namque Deus
 et pauperem de stercore erigit et potentum societati con-
 iungit: ceruicem diabolicae uero superbiae de caelesti digni-
 15 tate praecipitem in squaloris tartarei profunda deiecit. ita
 namque lectio diuina proloquitur: humilibus Deus dat
 gratiam, superbis autem resistit. et iterum similiter
 memorans dicit: suscitans a terra inopem et de ster-
 core erigens pauperem, ut collocet eum cum prin-
 20 cipibus populi sui. omnis enim paupertas humilitatis est
 socia. audi Salomonem dicentem: paupertas humiliat

16 cf. Iac. 4, 6

18 Psal. 112, 7. 8

21 cf. Prov. 10, 4

1 quis <i>HBv</i>	regnum posset <i>B</i>	2 quā <i>P</i>	omni
<i>B</i> esse] s. l. <i>B</i> ¹	3 esse <i>HB</i>	5 silicet <i>pulsilli P</i>	
cumque—pusilli <i>in ras. m. 1 B</i>	6 teneris <i>B</i>	ingniū <i>B</i>	
aetate <i>P</i>	7 an**** <i>H</i>	infantil** <i>H</i> , infantilis <i>B</i>	exigui
<i>PI</i> , exigu* <i>H</i>	8 qui <i>PHI Col.</i>	tumore* (s <i>eras.</i>) <i>H</i>	
9 superni <i>PR</i> ¹ (<i>corr. bi m. 2</i>) <i>B</i>	10 tantum tantum <i>P</i>		
tam fit uicina <i>v</i>	11 uergit <i>P</i>	diuergitur <i>R</i> , deuergitur	
<i>HBv</i> , deuertitur <i>P</i>	12 quod <i>P</i>	descenderent <i>P</i>	13 sor-
dibus <i>HBv</i>	potentem <i>P</i>	societate (<i>in ti corr. m. al.</i>) <i>B</i>	
14 uere <i>v</i>	de] <i>eras. H</i> , <i>om. Migne</i>	15 squalore <i>H</i>	squa-
lorestantarei <i>P</i>	17 similiter memorans dicit s. l. <i>B</i> ¹	18 de ster-	
corem <i>P</i> , de*** stercore <i>B</i>	19 cum princib: cum princib: <i>H</i>		
20 nim paupertas humilitas <i>in ras. B</i>	est] <i>om. Bv</i>	21 pau-	
patas <i>B</i>			

uirum. sed parua nimis exiguaque referimus, si per singula diuinitatis facta currentes specialiter reuoluamus, quae nullis explicanda sermonibus generaliter innotescant.

1 que] *om. P*, quae *H*   2 currentes *om. P*   reuoluamurq; *P*   3 explicande *P*   innotescunt *H*   EXPLICIT LIBER TERTIVS. INCIPIVNT, CAPITVLA LIBRI QVARTI *sequuntur capitula. f. 56^a* EXPLICIVNT CAPITVLA. INCIPIT LIBER QVARTVS *P*, EXPLICIT LIBER TERTIVS. INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI QVARTI. *post capitula* EXPLICIT DE CAPITVLIS. INCIPIT LIBER QVARTVS DE MIRABILIBVS QVAE FECIT TRANS IORDANEN *R*, EXPL̄ LIB. II. INCIP̄ CAP. LIBRI ·III· *post cap. f. 55^b* EXPLICIVNT CAPITVLA *H*, *om. B*

LIBER QVARTVS.

Iam cum Iordanis denuo fluenta transgrediens Iudaeae I
 semitam praeteriret, passim uulguſ inmenſum, et cateruas ab
 omni uarietate languoris ſine nomine curauit innumeras, infir-
 mos accipiens et incolomes remeare concedens. nil igitur
 5 ſummo conferre difficile eſt de ſe ſperantibus Deo, cui facultas
 prona ſubpeditat ardua planare, curua dirigere, quod eſt
 ſuperbos ad humiliora deponere, errantibus ſemitam demon-
 ſtrare. Eſaias namque propheta magnificus ita noſcitur
 elocutus, Chriſti cum denuntiaret aduentum: et erunt,
 10 inquit, praua in directa, et aſpera in uias planas.
 numquid de ſaxis aut ſentibus aut inflexis uiarum prophetauit
 anfractibus, cum Chriſtus ad ſaluandum uenerit mundum non
 in ſiluis et montibus, ſed humanis gentibus conſtitutum? hoc
 eſt illud etiam uox clamantis in deſerto, quod am-
 15 monet: parate uiam Domino, rectas facite ſemitas

9 Is. 40, 4   14 ib. 40, 3   15 cf. ib.

1 Nam libri eum P denuo Iordanis v iudeam p̄teriret.
 semitam P 3 langoris P Par., langoris (u a m. 2) H, -is ex es B
 4 incolomes PRH¹, colomes B, columes v 5 domino Hv
 6 prona] om. B ardua] adnotat Iuretus: existimo ita emendari
 oportere, pro quo habebat v. c. curua dirigere: quae postrema lectio,
 quamuis ferri possit, minus tamen apta est. nam curuum directo hic
 opponere uoluit. non apparet quid uoluerit. 8 hesaias P, Isaias
 v et agnoscitur P 9 Chriſti] Hebrei P erunt R 10 in-
 quid P, om. HBv 11 aut] au P inflexibus P uiarum]
 rum pro in ras. H¹ 12 mundum] dum P nan** (corr. m. 2)
 H 13 in om. v 14 que B, quae v ammonet PR, am-
 eras. in H, mouet B, monet v 15 parare HBv parare—
 facere Par. Gall. Arev.

eius, uiam scilicet cogitationum et semitas uoluntatum, qua Dominus ad mundi cordis habitaculum recto gradiatur ingressu. cogitationes etenim et uoluntates uiae sunt operum, quae bonum cuiuspiam siue malum praecedere uidentur effectum. quicquid ergo uis denegat naturalis, diuinae facillimum sub-
 2 iacet potestati. namque belua camelus inmensa sicut foramen acus exiguum pro tanti corporis mole non potest transmeare, sic opulentus diues et tumidus nequiret ad regna caelestia tenuem angusti callis introire per portam, nisi rerum prouidus gubernator, qui totum lege continet nec tenetur ipse sub
 10 lege, quem nulla umquam facies aspicit, sed ipse cuncta semper intendit, motos hac condicione discipulos talibus fouisset alloquiis consolator: apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilis sunt; non omnibus quippe diuitibus patrimonium sui census est oneri, sed
 15 qui propriae malus est rector ubertatis. nam cum dicit Dominus per prophetam: aurum et argentum meum est, ostendit malum non esse quod eius est, si operarius illud bonus habuerit; nihil etenim differt, utrum bonis quis operibus nil dependat, an plurima malignis effundat. ille siquidem
 20

13 Matth. 19, 26

17 cf. Ioel. 3, 5

1 scilicet cognitionum *v* uoluntatum (m *exp. m. 2*) *H*, uoluntatum *B* 2 gradiatur *v* 3 uoluntates (m *exp. m. 2*) *H*
 uie *P*, lacuna in *B* 4 bonam *P* 5 naturaliter uis d. *v* 6 potestati *om. R* DE COMPARATIONE DIVITIS ET CAMELI *R* (*P in cap.*),
om. rell. camelis *R*, camel *H* inmensa *P* 7 aquas *P*
 8 si^o (*c a m. al.*) *B* opulentur *P* timidus *B* nequiret
PRB, nequi*t *H*, nequit *v* 10 legem *P* 11 facias *P*
 apicit *H* ipse** (*se eras.*) *RH* 12 motus *H* ac *P*
 fouisset *P* 13 socioconsolator *B corr. m. 1* 15 quoq; *P*
 succensus est meri *P* oneris *Hv*, honeris *B* 16 qui s. l.
R, illi qui *v* ppria *P*, proprie *R* rector est *Hv*, est
om. B cum/// (*quod eras.*) *H* 17 pphetam *R* 18 non esse
 malum *HBv* ei *P* eius** (*ei' eras.*) *R* operarius si *R*
 19 bonum *R* nil *B* 20 nihil *H*

suas tuto seruat opes et collocat, caeloque thesauros occultit
 ac recondit, ubi non edacis tineae, non aeruginis scabrae
 quicquam morsus absumit nec furibus ad furandum aditus
 reseratur effossus, qui ieiunis cibum, sitientibus potum, pere-
 5grinis ministrat hospitium, maestos solatur in carcere, fouet
 aegros in corpore, cunctisque largissimus sibi tantum pauper
 est et egenus. nec dubitare quis debet illam prorsus in cae-
 lum substantiam peruenire, quae sub uilissima pauperis forma
 Christo probatur impensa, quae detrimentis augetur, spargendo
 10seruatur, perit ut maneat, uitam mortua repraesentat.

Interea dum populo Dominus comitante uallatus Hiericho 3
 fuisset egressus, duos oculis captos aspicit considentes in
 aggere, reddi sibi lumina postulantes. petebant itaque consi-
 dentes, quia gressuum mobilitati confidere tenebrae reluctantur
 15aduersae. nec cunctata uel paululum uirtus illa pietati nil
 abnuens, quae salutem consuevit inferre, qua fidem sentit
 ardere, diurno lumina somno compressa uigili repente tactu
 perexcitat claustraque latentium sub fronte reserans fenestra-
 rum intrante protinus die noctem reppulit caligantem.
 20 Hinc sacra templi per moenia rursus obambulans caecis 4

1 tuto (u ex o) B qui coelo v thesauros P occultat
 Bv 2 recundit P edaces RH, ædates B nec H(?)v
 aerugini R 3 absumit P 4 effossis H quicquid ieiunis P,
 ieiunus B 5 ospitio mestos P consolatur R foues P
 7 prorsus (r ex p m. al.) B 8 quod P 10 seniatur P mor-
 tuam repraesentat B 11 DE DUOBUS CAECIS R, de duobus cecis H,
 duorum caecorum curatio v comitante P uallatur P hie-
 richū R, hieri//// lacuna 3 litt. B 12 ingressus PH cf. Matth. 20,
 29 s. aspicit B considentes PRB 13 petebat P ita v, ras.
 in H confidentes Bv, ////fidentes H 14 quia] eras. H, q. B,
 om. v gressū B, gress*** H mobilitate H, cum mobilitate v
 considerare sed v, ras. in H reluctantur H (re eras.) Bv 15 cuncta
 P 16 abluens PH quā B, fort. quae cf. Carm. 17 con-
 praessa H repente P, repente R 18 perexcitat P fenestrā
 P 19 pepulit HBv cagantē R 20 IN TEMPLO CAECOS ET
 CLAUDOS CVRAUIT RH, De ficu quae aruit Domini iussione v

5 dedit aspectum, claudis reformauit incessum. post haec nobi-
 lium monumenta uirtutum, Dauiticam deserens ciuitatem,
 uenerat in loca Bethaniae, dieque remeans subsequente ad
 eius urbis denuo tecta pergebat. ficus haud procul a semita
 conexis frondium uelamentis umbrosa, cuius in robore cum 5
 nullum penitus pomum Dominus carnaliter esuriens inuenisset,
 inhumanos arboris ramos non maledicto sauciat, sed praecepto
 condemnat increpans sic in eam: numquam ex te fructus
 nascatur in sempiternum. confestimque ficulnea sucis
 uiduata subtractis, infecunda protinus et deformis comarum 10
 posita dignitate peraruit. non tamen haec accipiamus ad litte-
 ram, licet manifesto credantur impleta, quoniam spiritali-
 bus causis conuenit lex diuina. quid enim materies sine
 sensu peccauerat? praesertim quae fructum, sicut Marcus
 euangelista commemorat, incongrui ratione temporis non 15
 habebat: nisi ad instructionem Dominus nostrae utilitatis hoc
 ageret, qui factorum sermonumque parabolis uitale nobis iter
 ostendit. omnis igitur humanae conuersationis industria, quae
 Deo nil studet nutrire quod placeat, tamquam pigri stipitis
 arbor inutilis, plena fronde, non germine, lignis aequabitur 20
 concremandis, quemadmodum et illa ficus infructuosa con-
 sistens, quam dominus uineae qui eam plantauerat praeci-
 piens amputari sub unius anni dimisit indutiis, ut, si fructum uel

8 Matth. 21, 19   14 cf. Marc. 11, 13   21 cf. Luc. 13, 6 s.

1 glaudis *P*   reformare *H*   ceci^f *R*   incensum conso r.
 (sic) *P*   DE ARBORE FICI *R*   2 monimenta *RH*, -ni ex nu in *B*
 uir^{cu} dauiticam (cū a m. 2) *P*   3 uenerat om. *R*   subsequent̃
H   ad euar urbis *P*   4 ficus] sicut *P*   a *H*¹, haud corr.
 m. 2   8 in om. *B*   ex] in *Hv*   te] s. l. m. al. *B*   9 nascetur
HBv   aeternum *v*   qui *B*   10 subtractus *H*   11 pera-
 runt *H*   12 manifeste *H* (e, ex ae) *Bv*   13 diuina cognosci *Bv*
 qui^d *R*   14 praesertimq; *H*   15 incongrae *H*, incongrue ex in-
 congruae *B*   natione *H*   18 ostedit *R*   21 quem ammodum
H   ficus] sicut *P*   22 eum *P*   23 dimisit ut si fructum f
 industriis sero *P*

sero redderet, permaneret, alioquin merito iam periret. at uero iuxta canticum psalmi dicentis: iustus sicut palma florebit et sicut cedrus, quae in Libano est, multiplicabitur.

5 Exin oblatus est ei quidam cum furoris incommodo sermonis 6
quoque subiacens detrimento, cui praeclusis faucium spiramentis nulla labiorum cymbalis uox sonabat, nihilque penitus ore denuntians tacendo mutam publicabat insaniam. sed conditor ille sidereus, infirma roborare consuetus, latronem angustiis
10 anhelantibus imminentem a faucis obsidione decutiens, per aperta uocis itinera resolutae uinculis linguae plena reddidit loquaci libertate commercia.

Praeterea dum Pharisaei cuiuspiam postulantis propria 7
Dominus sublimaret humilitate conuiuium, aderat properanter
15 ingressa peccatrix mulier et famosa, quae multis delictorum uulneribus sauciata, uitam gerebat obscenam. Dominique corruens prouoluta uestigiis nec fletu proluere nec crinibus detergere nec pretioso quiescebat unguento pedes osculans inrigare, donec promulgata Dei sententia, quae cadentibus

2 cf. Psal. 91, 13

1 pmanere *P* an alioquin *R* iam *om. H* aut *P*
2 salmi *P* 5 DE EO QUI VINCIEBAT' CATENIS *RH*, De muti curatione *v* fororis *B* 6 praeclusi *H* spirantis *B* 7 labrorum *P* nilque *R* 8 denuntians (a *ex e m. al.*) *B* tacende *P* muta *P*, mutuam *R* publica**t (ba *eras.*) *H*, publicauit *B*, publicat *Par. Gall. Arev.* 9 sidereus (us *ex os m. 2*) *H* latron* (ē *eras.*) *H*, latronum *Par. Arev.* angustis *HBv* 10 anhelantibus] *male v. c. Iur.*, anhelantibus *v* faucibus *H* 11 apta *B* itinera *om. P*, iti**nera *H* resoluta *P* plæna *R* 13 DE MULIERE PECCATRICE *RH* (peccatrice *H et R in cap.*), de muliere quae lacrimis pedes Domini rigauit *v* pretere^a *B* pharisei *RHB* postulandis *P* ppriã—humilitatē *R*, propria *om. H* 14 sublimare *P* couiuium *B* properante ingressu *v* 15 ingressu (u *corr. ex a*) *H* et *om. RH* 16 sauciata *H* obscena *P* denique *Bv* 17 corruens] *s. l. R²*, curuens *H* crin**ibns (mi *eras.*) *H* 18 unguento *H*, unguento *B* 19 pmulta *P* quae] que *P*, quem *v*

manum dare non paenitet, si nos antiquae lubricum poeniteat
iam ruinae, uerbis indulgentiam talibus relaxaret dicens: fides
tua te saluam fecit: uade in pace. o quantum miseris
opitulatur infirmis illud confessione detegere, quod absconditum
fit letale! nutrit sua namque uulnera qui celarit et stimulo 5
doloris insertam medico nudare neglegit plagam. ecce nunc
femina diuturni contagio morbi polluta parui gemitus afflictio-
ne purgatur suique gurgite fletus abluitur et lacrimis perfusa,
capillis extersa discedit munda quae uenerat sordidata.

8 Ad urbem quoque Capharnaum nomine Dominus cum uenis-10
set inque plurimo synagogae concilio caelestis populos edoceret,
subito per humanae uocis ministerium corporale nequissimus
ille diabolus talem fremuit in clamorem: quid nobis et
tibi Iesu Nazarene? uenisti perdere nos? scio qui
sis, sanctus Dei. moxque Domino minaciter dicente per-15
territus atque deiectus: obmutesce et exi de homine,
spiritus immunde, magno reboans cum mugitu, quo diuino
se fateretur imperio uerberatum, reliquit humana praecordia,
fugiens in auras non uidendus obscuras.

2 Luc. 7, 50

13 Marc. 1, 24

16 ib. 1, 25

1 penitus et si non <i>P</i>	paenitentiam <i>H</i>	2 tam <i>P</i>
relaxare <i>P</i>	4 informis <i>H</i>	deŕgere <i>P</i>
libri namque sua <i>v</i>	caelarit <i>P</i>	stimolo <i>B</i>
<i>P</i> , incertus <i>v</i>	neglegit (<i>corr. m. 2</i>) <i>H</i>	palمام <i>P</i>
turni] <i>om. P</i>	8 purbatur <i>P</i>	gurgite] e <i>ex i R</i>
damque <i>H</i>	sordida <i>v</i>	10 VBI P̄CIPIEBAT SPIRITIB. INMUNDIS VT TACERENT <i>R</i> , ubi preciebat spiritibus inmundis ut taceret <i>H</i> (<i>n a</i> <i>m. 2</i>), de daemone ab humano corpore fugato <i>v</i>
<i>B</i>	11 in qua <i>v</i>	plurimū <i>P</i> , plurimos <i>H(?) v</i>
caelesti <i>Gall.</i>	et subita per humana <i>H</i>	13 quid et tibi
<i>H</i> , quid /// tibi <i>B</i> , quid tibi et <i>v</i>	14 Nazarenæ (<i>corr. m. 2</i>)	
<i>H</i>	perdere nos <i>s. l. m. a. B</i>	quis <i>Bv</i>
15 moxquæ <i>corr. m. 2 H</i>	minacitur <i>P</i>	16 adque <i>H¹</i>
ob-	excide homini <i>v</i> (<i>except. Gall.</i>)	
17 com <i>P</i>	gemitu <i>B</i>	quod <i>P</i>
reliquit <i>PH</i>	19 diuidens <i>H</i> , uidendo <i>v</i>	18 uerberatū/// <i>B</i>

Similiter Dominus multis diuerse languentibus et uariae
 cladis calamitate uexatis opem praestitit salutarem multaque
 daemonia uerbo suae potestatis exclusa loqui penitus non sine-
 bat, fidem maiestatis aetheriae tali dedignatus teste uulgari.
 5 quippe uetus anguis ille tartareus, uitae perditor, mortis inuen-
 tor, cum tota socialis pompae dementia totoque damnatae
 militiae foedo satellite caelesti deiectus e culmine, Christum,
 quem in illa nouerat arce sidereum, stupebat in terris carnis
 humilitate uestitum, magisque gemebat hinc liuidus, quod uir-
 10 tutis Domino cernebat hominem sic dilectum.

Dumque Tyria dehinc loca praeteriens Sidonio Dominus 9
 graderetur in litore, curauit oblatum gemina quendam calami-
 tate miserrimum, qui uocis et aurium priuatus officiis nec
 sua dare nec aliena poterat uerba suscipere. sed tactu manus
 15 aetheriae cunctis penetrabilibus, quae perniciis clauserat uiolenta,
 disruptis repente fores patuere impulsae, uenarumque custodiis
 protinus relaxatis qui modo mutus uidebatur ac surdus et
 ipse loqui meruit et alios loquentes audiuit.

Tu quoque Dominicae uirtutis dona sensisti, cuius in oculis 10
 20 tartarea caecitate compressis Christus expuit, speciem ilico

1 Cur eiectos e corpore daemones Christus loqui non sinebat *inscrib.*
v multis *om. R* multis diuerse *om. P* diuersae *HBv*
 uarie *PR* 2 calamit^{ae}tate *P*, calimitate *B* 3 demonio *P*
 exclusam *P* poenitus *P* 4 magestatis *P* designatus *P*
 5 sanguis *H* 6 saucialis *H* damnaq; *P*, damnato *v*
 7 satelito (*corr. m. 2*) *H* deiectus] dictus e *P* eculmine (*τ*
eras.) *H* 8 anse *P* 9 libidus *PB¹* uirtutes *H* 10 de-
 lectum *Col. Par.* 11 DE MVTO CAECO ET SVRDO *RH*, Mutum et
 surdum curat Christus *v* Tyria] *in ras. m. al. B*, tyri *v* Sidonei
H, Sidoneo *Bv* 12 graderetur (*a ex e*) *B* littore *P*
 obtum (*la a m. 2*) *R* 13 misterium *P* primatur *P* 14 sua-
 dere *P* 15 ethene *P*, aethereae *v* penetrabilibus *B* per-
 necies (*ne ex ni*) *R²*, perniciis *Par. Arev.*, pernici *Col.*, pernix
Gall. uiolenter *P*, uiolentia *v* 16 uenerumq; custodis *P*
 17 uidebatur mutus *P* *post et ras. (p?) B* 19 DE EO CUI
 EXPVIT IN FACIEM ET INLYMINATVS EST *RH*, De magna piscium cap-
 tura iussu Domini *v* cium in *P* *fort. oculos—compressos at*
cf. v. 107 20 species *H*

II simulatae mortis extersit. cumque perennis uitae suffragia
 sacris habere populos edocens institutis Deum sese manifestius
 aperiret, uitans paululum turbas praecipitanter infusas ad
 stagnum marini gurgitis uenit, paruaque Simonis residens in
 carina plebem litore permanentem diuinis inbuerat oraculis. 5
 tandemque dicta definiens numquam desiderii copiosa, iubet
 altius eunte nauicula pelago retia dimitti piscantia, quae totae
 noctis euoluto curriculo nihil trahere de profundis opera ualu-
 ere frustrata. paret Simon sacro laetus imperio turbasque
 fluctuagas linea doctus obsidione concludens, aquosi marmoris 10
 gentes murali cinctas obsidione captiuat, tantumque piscium
 multitudo sinus cumulauit extensos, ut et Simonis et quae
 socia propter adstabat squamosis molibus occupata periculis
 erepta sit uix carina. sic nos etiam plerumque perturbat
 maximi successus inopina felicitas, et gaudium, quod uotiuę 15
 suscipimus, si modum mensuramque transcenderit, uelut onus
 intolerabile iam timemus; quia prompta diuinitati concedere
 metuunt homines uel optare.

1 DE EO VBI DIXIT PETRO DVC IN ALTVM ET LAXATE RETIA *R* (*in*
cap. laxa) 2 sese] *ēē R* 3 aperire *RH*, apperiret *B* cui-
 tans *RHBv* paululum (*paulu in ras. m. a.*) *B* praecipitant *P*
 4 fort. stagna *cf. Carm.* marina *P* Simonis *s. l. R²* residens]
 si *ex se B* 5 imbuebat *Bv* 6 tandem *Bv* definiens *P*,
 diffinens *H* numq; *P* cupiosa *P* 7 dimittit *P* qua
H totae *B*, totius *v (exc. Col.)* 8 curriculo (*u a m. 2*) *H*,
 circulo *v* trahere *R* opere *Hv* 9 frustrato *v*
 10 lineo *B* obsidionem *P* 11 cunctas *P*, cinctus *R*, cinctis *H*
 obsidione *H*, protectione *v* tantaque *R* 12 post cumulauit,
 tantumque *eras. in H* Symonis *P* 13 propter] puppis *v*
 adstabat *PB¹*, asstabat *RB²*, a+stabat *H* molibus] *in marg. H¹*
(rasura in textu) periculi *H Par.*, periculo *Arev.* 14 sit *om.*
R 15 succensus *P* quod] *q. B* uotiuę *B* 16 men-
 suraque *P*, mansuranq; *B* transcenderet *P* ueluto non *P*
 //Inus *H* 17 intolerabile metiunt homines (*sic*) *P* quia *RH*, quae
Bv prompti *R* diuinitate *Hv* conceduntur *Par. Gall.*
Arev. 18 metiunt *P*, metuant *H* uel] *eras. H, om. v*

Talibus insignis clarusque uirtutibus urbem, quae Naim **12**
 dicitur, properabat intrare discipulis Dominus populisque ual-
 latus, cum repente iuuenis aspicit cadauer efferri uanis exequi-
 arum muneribus tristi ministerio sublimatum, cuius matrem
 5 secundo sors inuida pridem marito, nunc filio geminae uidua-
 uerat urnae miseria. nihilque remorata pietas, doloris inimica,
 uitale protinus commodauit auxilium feretroque manu redemp-
 tionis attacto dixit Dominus ad defunctum: adolescens, tibi
 10 dico, surge. et resedit qui erat mortuus et coe-
 pit loqui, et dedit eum matri suae. licet enim iuuenis
 luce priuatus, torpore fuerit pigrae mortis oppressus et funus
 ueheretur extinctum, nec famulus Domino se uocante reticere,
 nec spiritus praesente uita poterat non redire. mox igitur
 15 omnis erat lacrimando qui nubilus facie redditur serenata
 conuentus et in recidium tramitem posito gressus maerore
 conuertens suis sedibus matrem candida reuocauit pompa
 gaudentem.

Nec tibi, Maria, salus exigua Domino medicante conlata, **13**
 multis uulnerum plagis laesum pectoris curauit arcanum,
 20 quam septena rabies globo cuneata daemónico septenis armo-
 rum motibus possidebat. sed squamei serpens maculosus

8 Luc. 7, 14. 15

1 DE VNICO FILIO VIDVAE QVEM SVSCITAVIT *RH*, Mortuus iuuenis
 Christo iubente surgit *v* 3 afferri *PR* 4 sublimarum *P*
 5 secundo *P* 6 nemiseriæ *P* nilque *B* 7 man/// *H*
 redemptoris *ex* redemptionis *H*² 8 atacto *PB*, attacto *R*
 adolescentib; *P* 9 ***surge (con *eras.*) *H* 10 eum] illum *s. l.* *R*²
 matris *PB*¹ enim] eum *P* 11 corpore *H Col.* mortus
P 12 ueeretur *P* 14 nubib; *R*, nubil** *H*, nubila *Iv*
 fac//e *H*, facile *IB* 15 retidiuiri *P* ///merore *H* suis ///sedibus
H 16 didam *P*, candidam *H* 18 DE MARIA A QVA EIECIT ·VII·
 DEMONIA *RH* (a qua *ex* qua *corr. m. 2*), Septem malos spiritus e Maria
 iubet Dominus exire *v* 19 uulneris *P* pec**toris (ta *eras. uid.*)
B archanum *RB*, armanum *H* aspectum rabies quam septena
P 20 demonia *H* 21 quamei* (*s eras.*) *H*, squa *in ras.*
*B*¹

horroris, tremenda fugiens Omnipotentis imperia tuo pulsus ex corde, chaos tartarei petiuit inferni, septem membrorum gyros intorquens septenisque simul uoluminibus euanescens.

- 14 Tunc ne copiosae messis germen uberrimum rari cultoris opera deficiente langueret, alios quoque duos et septuaginta 5 discipulos mente simplices, puritate fulgentes, qui numero meritoque conspicui libra digni sint aurea nuncupari, uelut insontes agnos et mites ad asperas hominum mentes quasi lupos inter iubet ire raptores. talibus eos uerbis hortatur, et alloquens: ite, ecce ego mitto uos, sicut agnos inter 10 lupos. rursusque reuersis alacribus, quod eis etiam daemones subiacerent, dixit haec ammonens: ecce do uobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones et supra omnem uirtutem inimici, et nihil uobis nocebunt. uerum tamen nolite gaudere, quia spi- 15 ritus uobis subiecti sunt. gaudete autem, quoniam nomina uestra scripta sunt in caelo. haec est enim regula diuini iudicii uitam factis anteferre, non facta uitae praepōnere. nam si meritum sancti cessauerit instituti, nihil habent momenti miracula, quae probantur et a malignis fre- 20

10 Luc. 10, 3

12 cf. ib. 19 s.

1 erroris *PHv* imperia] im *m. al. B* **pulsus (*ex eras.*)
H, expulsus *Bv* 2 chaos *B* inferni] ni *ex nis B* 3 gilos
P, geros (*corr. m. 2*) *H*, gyros (*s ex n corr. uid.*) *B* torquens
PHBv septenisque] que *om. B* simul] *eras. in H, om. v*
 4 DE SEPTVAGINTA DVOBVS DISCIPVLIS *RH*, Summa data potestate disci-
 puli ad praedicandum missi *v* copiose *PH^a* 5 opere *Bv*
 alios langueret *P* 7 digna *P*, digni *ex nis B* sunt *R, ras.*
in H, om. v in aurea *Bv* noncupari *P* 8 set *P* agnos&
ex agnos& B asperas (*e ex i m. al.*) *B* 9 irae *B* hor-
 tatus *B (sed corr.) v* et] *fort. haec; hortatus est coni. Hartel*
 10 ego *om. Rv* 11 alacribusque *Bv* ut daemones *v* 12 sub-
 iicerent *Col.* ammonens *libri* do *Pv, o s. l. H²*, dedi *R (in*
marg. alib do) 13 potestatem] tem *m. al. in ras. B* supra *R*
 15 quod *v* 16 s^unt (*i eras.*) *B* autem] *eras. in H* 17 enim
B, om. v 19 istituti *P* nil *B* 20 mo**menti *H*, moni-
 mēti (*i, ex u corr.*) *B*, monumenti *I*

quenter ostensa, quibus ille secretorum testis et arbiter gestorum se in retributione dictorum euangelicis ita praedixit eloquiis: non noui uos, discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem. tales sub Aegyptia quondam Pharaonis
 5 aderant tyrannide duo sceleratae societatis artifices, qui Memphiticis uanitatibus confidentes Moysi caelestia nitebantur aemulari miracula, dolisque magicis fabricatas humanis uisibus aemularum opponebant imagines et figuras.

Interea cuiusdam Pharisaeorum principis ueniens obsecratus **15**
 10 ad epulas, non magis uescendi gratia quam eius domum clarificare festinans, uidit hominem falsae crassitudinis tumore distentum, cuius uenter aqua redundante perspicuus utris putabatur esse, non uterus, praegnansque cutis inmanitas necem parturibat inclusam, et tabescentium detrimento membrorum
 15 sinus augebatur inmodicus. ita macies ubique dominata totum hydropem in aluum turgidam congregarat. non tulit mundi pater hanc speciem se praesente consistere suaque sabbata, quae tunc aderant, non curauit hominem curare festinans,

3 cf. Matth. 7, 23

1 secreto^m (ex tū) B   2 retribut^m or^m d^m ct^m r^m H, se retributore dictorum (tore m. al. in ras.) B, seu retributor dictorum v (in nonnullis editt. mendose doctorum pro dictorum Arev.) euangelista Bv, euangelistae v   ita] uitam P   3 discite B
 4 talis H² (ex tales)   aegyptiam—tyrannidem P   5 tyrande R, tyramnide B   duo* (s eras.) H   memphiticis] me facis P
 6 uatibus H   7 aeq^mari (ex aemulari) B¹   dolisque P
 magnificis v   febric^m (ras. 4—5 litt.) B   uisibus] om. P, usibus H   8 nebularam HBv   offendebant P (ostendebant?)
 set P   9 DE YDROPICO RH, hydropicum Dominus curat die sabbati v   principes B   10 eius om. R   donum B   11 fabricare P   fasse H, falsa B, falso v   cres cressitudinis P   12 destentum P   uenter] eras. in H, om. v   redundantem P
 putebatur P   13 esse om. P   numter' P   cuti R   14 parituribat P, parturiebat B   15 in modias R   ubi**q. (u, i corr.) B
 B   16 album P   ydropem RH   congregaret P, congregar^a& B   17 spetiem P   sabbapta P   18 tunc] tam P   festinans curare v

quem suum magis esse desiderat. nec enim hominem propter sabbatum Deus instituit, sicut in alio euangelii sancti capitulo suis Dominus ipse uerbis edocuit, sed sabbata propter hominem procreauit. tunc opus salutis inperitiens humentem uiscerum desiccari iussit inluuiem: cum repente morbosa paludis corporeae unda discessit lacusque uitreae iam carnis exhaustus lymphatae pestis subito uacuatur abscessu. 5

16 Cumque Dominus Hierosolimam petens per Samariam et Galilaeam Hierichumque transiret, quoddam castrum clementer ingressus est. quem procul ut decem miseri uidere leprosi, 10 maculosa corporis obscenitate foedissimi, quos discolor sparsa uultibus poena turpi fecerat deformitate portenta, simul una uoce clamauere flebiliter: Iesu magister, miserere nostri. tunc singularis illa potentia, quae numquam pietate fit uacua, respondit miseranter ac dixit: ite, ostendite uos 15 sacerdotibus. subitoque dum properant fugit omnis ex eorum membris iniquitas et mutuis se uisibus intuentes alterna pariter mundatione gaudebant, quod in nullo quicquam ex horrenda uarietate remanserat. ex quibus unus tanquam decimas pro omnibus percepti muneris oblaturus grata festinatione 20 regrediens ante Dominum se prostrauit in faciem. magna uiri

13 Luc. 17, 13

15 ib. 14

1 magis suum *P* esse] *ēē* in *mg.* *R* desiderans *B Col.*,
 desideraret *v* 2 sabbatum *P* instauit *H¹* (*corr. m. 2*)
 4 preauit *P* imperiens (*t a m. al.*) *B* 5 inluuiem *R*
 7 limpha**tæ (*ti eras. uid.*) *B* uacuat *P*, uacuatus *Hv*, uacuata
B abscessit *H* (*t ex s m. al.*) *Bv* 8 DE DECEM LEPROSIS *RH*,
 leprosi decem mundati *v* hierosolimā *PRH*, hierusolimā *B*
 9 hiericoq. *B* clementer (*r ex s*) *B* 10 misere *P* 11 ma-
 cula^{oia} *B* foecundissi *P* quod^o (*corr. m. 2*) *H* color *P*
 sparsi *B²* (*ex sparsas*) 13 misere *H* 14 num^{qua} *P*, numqua *B*
 15 u///c///ua *H*, fortasse fuit uacua *Arev.* fit] fort. defit ac miseranter
HBv 17 motuis (*corr. m. 1*) *B* 19 ueritate *B* reman-
 serant *P* 20 prae *Bv* gratia *P* 21 fauitem *P*

fides magnaue prudentia, qui sub unius qualitatis effectu
 geminae luit deuotionis officium: fides quod ab hoc se
 mundatum credidit quem rogauit, prudentia quod sacerdotibus
 se iussus ostendere Iesum maluit adorare. quis enim nisi
 5 Dominus Christus pontifex pontificum, sacerdos est sacerdotum?
 gemini libaminis auctor et conditor, cui secundum ordinem
 Melchisedech munera, quae pro nobis obtulit crucifixus, sui
 corporis et sanguinis offeruntur: triticeae segetis cibus suauis
 et amoenae uitis potus amabilis.

10 Cum uero Timei filius iuxta uiam fraudatus lumine reside- 17
 ret, qua Christum cognouerat transmeare, crebroque uociferans
 cum clamore nec populis uetantibus conticescens oculatae
 sibi tribui copiam claritatis magis ac magis postularet, ad
 Dominum uenire iussus aliena manu perrexit et uoti compos
 15 accepti nullo fultus duce remeauit. o confidentiae uirtus in-
 fractae! quam uolenter impetras quod optaris, et adsiduis ex
 corde precibus congregatis tamquam debitum exigas, quae
 postulas sic mereris! quicquid enim pro qualitate difficili res
 durior abnegarit, sola uotis simplicibus et honestis oratio

1 quis *P* affectus *H* 2 gemma oliue *P* gemine *H*¹ (*corr.*
m. 2) *B*, gemina *v* deuotione *v* ob *v* 3 quia *v* 5 et
P, *om. HBv* 6 gemini (gemine *m. 2*) libationis *H* cuius *v*
 7 que *H*¹ (*corr. m. 2*) sui] u s. l. *m. 2 H* 8 consanguinis *B*,
 consanguinitate *v* turorititiae *P*, triticeae *B* sementis *v*
 9 amoene *PB*¹, ammoene *H*¹ (amoene *corr. m. 2*) et amabilis *H*
 10 DE CAELO TYMEI FILIO *RH*, caecus curatur *v* uero *eras. in H*,
om. v; cumque *B* tymeis *R*, thimæ *B*, Thimae *Col. Par. Arev.*
 residere *P* 11 quia *RH cf. v. 211* cognouerit (a a *m. al.*)
B 12 uitantibus (e a *m. al.*) *B* conticescens *H* oculatae
 (a *eras.*) *B* 13 tribuit *P* postulare *RH* adnū *P*, Chri-
 stum *HBv* 14 alienam una *P* uotis *P* cumpos *B*
 15 acceptis ^{nulla} fultus *P* rediuit *HB*, rediit *v* confidentia *H*
 16 quae *Bv* obtaris *R*, opta*** *H*, optatis *v* 17 exiges *H*,
 exigit *v* q//// *H*, qua *Par.*, qua quod *Col. Gall. (malim qua*
 postulans *Arev.)*, fort. quod 18 diffīli (ei a *m. 2*) *R*, difficile *PH*
Bv 19 abnegarat *P*

frequens obtinet supplicantis, non quod aliquid Deo difficile, sed quod magnitudo causae sit humanitas desperatae. sicut ille, nocturno silentio qui panes sibi diutius negante postulans ab amico, quia iure caritatis mereri non ualuit, auxilio iutus inportunitatis extorsit.

5

18 Samaritana quoque Dominus loca praeteriens humanae sitis ardorem die collegerat aestuante, fonsque iugiter uiuus et perennis aquae semper inriguus, undam desiderabat exiguam, qua materiem gerebat corporis, epotandam. hic mulier illius regionis indigena, quae profundo latices hauriebat e puteo, dum modicae cunctatur munus aquae tribuere, cognoscens uoce prophetica numeroso uel alieno de coniuge sui criminis uitam, orat talia sibi Dominum fluentia largiri, quorum numquam deficiente substantia sitis deficeret abolenda, ignorans prorsus ac nesciens nullum tanto munere potiturum nisi qui gurgite Iesu Christi summersus undis spiritalibus anima fuerit, non corpore satiatus.

19 Dumque patrio tonans ore Saluator sacri moenibus resideret templi, populum miseratus errantem in rectum tramitem

1 optinet *B* subplicantis *P* 2 clause *P*, causae** *H*
 sit] clarescit *Hartel* humanitas *P* desperare *HBv* 3 panecibi
P diutinus *v* 4 qui *HB*, quae *v* merereri *R*, merere *v*
 iustus *Hv*, ras. 4—5 litt. in *B* 5 extorset *P*, ° extorsit (se a
m. 2) *R*, extorsi *HI* 6 DE MULIERE SAMARITANA *RH*, Christus
 a Samaritana aquam petit *v* humane *PH*¹ 7 a*dozem (r *eras.*)
H, adorem *I* colligerat *PR* aestuantem *B* que *om.* *P*
 peruius *Hv*, uiuis *B* et] *eras. cum alia uoce antecedente H*
 8 pmissa quae *P* inriguas *P* 9 quam *P*, quā *R*, qua****
 (mquā *eras.*) *H*, fort. quia sepotandam *R*, *potandam *H* haec
H 11 dum *om.* *Bv* atq; *P* post tribuere, non *eras. in H*
 cognoscens *P* 12 alieno] l *ex r B* coniuge] luce *P*
 13 uita morat talia *P*, u. orat mortalia *H*, uita in mortalia *B*, u. im-
 mortalia *v* si *H* largirior *P*, largiri orat *v* 14 deficere
R abolendam *P* 15 tantā (~ *m.* 2) *B* 16 sūmersus *R*
 undis *B* spiritalibus *om.* *P* 17 satiatus] *om.* *P*, saciatus
RB 18 DE MULIERE IN ADULTERIO DEPRAEHENSA *RHv* patrio]
eras. in H, huius *v* conans *P* sacris *R*, fort. sui *cf. v.* 233
 19 in templi (templo *P*) *libri*

amica uitae monitione conuertens, ecce ducebatur abstracta
 coetu magnae multitudinis praeceps ad eum deformis adultera
 legitimae consuetudinis instituto lapidum ictibus obruenda.
 quam pio dum iudici saeuus accusantium furor ingessit dam-
 5 nare cupiens, liberauit, nam condicione proposita ut puniendi
 sceleris auctor existeret qui sceleris nihil haberet, nullus suo
 iudicio purus inuentus est qui feriret inpuram. nec enim ex
 alterius oculo festucam quis audebat euellere, cum trabem
 sciret in proprio permanere. mox igitur totum rabidae sediti-
 10 nis incendium conscientiae fugit inundatione restinctum,
 omnisque tacite confitendo reus inuentus est accusator. tunc
 clemens Domini mitisque sententia manifesti criminis moecham
 non iudicans absoluit, sed miserans non puniuit reuersuram
 scilicet ad poenam, si reuerteretur ad culpam. nam quisquis
 15 canini ritus inluuie quae uomuit appetit et relambit, nec
 ueterem studet habere ueniam nec futuram, huius lucra deper-
 dens quam inaniter adquisiuit, illius damna sentiens ad quam
 peruenire non meruit.

Hac etiam Dominus e regione discedens caecum conspicit 20
 20 naturalem, qui miserae matris ex utero lapsus ipse miserior,

1 uita/// *H*, **ta (ui *eras.*) *B*, uita *I* 2 coetu] *om.* *P*
 magne *P*, agne *H*¹ ad *om.* *B* eam (a *ex corr.*) *B* de-
 formans adultera *P*, deformis adulteria *R* adultera* (i *eras.*) *H* (*ex*
 adulterio?) adultera ad eum deformis *v* 3 instituta *H*, institutā
B actibus (*corr. m. 2*) *H*, iactibus *Bv* 4 quempiam iudicis *P*
 dum] *om.* *v* accusantiam *P* 5 cipiens *P* liberauit *om.* *P*
 non *P* 6 qua *P* nil *B* habebat *P* nuentus *P* 7 fer///ret
 ///puram *H*, ferret in p. *I* 8 oculos *P* auderet *P* 9 sen-
 tiret *P* in *om.* *H* totum *om.* *P* rabidae *R*, rapida *P*,
 rapide *H*¹ 10 incendio *P* fuit *P*, fu///it *H*, fuit *ex* furit(?)
B, fuit *v* (*exc. Col.*) inmunditione *PB*, immunditie *v* (imunditia
Col.) 11 taci tecte *I*, tacitate *Iur. Gall.* confite sidoreus *P*
 confidendo *H*, confitenda *I* 13 non] nion (?) *P*, *om.* *R* reuer-
 surum *P* 14 si ^{re}uerteret *P*, si ^{re}uerteretur (*re a m. 2*) *R*
 15 canino ritu *Col. Gall. Arev.* ingluuie *R*, inluuie/// *H*
 euomuit *v*, uomit *B* 16 futuram] *corr. m. 2* *H* 17 adquesiuit
P 19 DE CAECO NATO *RH*, Caecum natum Dominus curat *v*
 haec *P* descendens *H*¹ (*corr. m. 2*)

in lucem sine luce peruenit. tunc humani sator ille principii mundique conditor atque perfector operis sui fabricam non passus manere minus impletam speculari deficiente materia, lutum, naturale scilicet instrumentum, genarum claustris inliniens quod in homine minus esse conspexerat, de ueteri 5 bonus opifex caemento suppleuit. nec prius tamen ille sumpsit aspectum, quam Domini praeceptis ammonitus Siloae salubrem uenisset ad laticem et tutus consanguinei medicamento iam limi unda oculos abluisset infusa. mox itaque sanis ex uultibus acies gemellae fulserunt tandem dignae 10 conspicere quem prorsus ignotum habuere primitus diem. omnes igitur spiritaliter haec legentes oportet aduertere, quid mystica doceant huius facti miracula. caeca sumus etenim proles fetibus Euae creati miserrimae, per tenebras genuinae caliginis longis erroribus incedentes. sed postquam Deus 15 habere dignatus est humanae carnis effigiem, data nobis est terra salutaris ex uirgine, quae fontibus sacri lota baptismatis, renascentis aperuit lumina claritatis.

- 21 Bethaniam deinde sollicitus salutiferis gressibus clementer aduenerat, ubi Lazarus humana finem condicione sortitus 20 sepulchrali sub lapide quartae iacebat lucis cursu iam fetidus.

1 umani *P*   principii *B*   2 operi *P*, o**ri *H*, oris *v*
 3 passu^f *P*   matheria *P*   4 luctum *P*, latum *H*   6 bonus
 eē opifex gemens *P*   subpleuit *PH*   7 ammonitus *PRB*, am-
 monitur *H*   8 t///tus *H*, fetus *coni. Gall.*, iutus *fort.*   cumsanguinei
P   medicamenta *P*   9 abluisse *P*, /////uisset *H*, habuisset *v*
 (lauisset *Arev.*)   10 digne *PB*, digni *H*   11 primitus *s. l. m. 2*
R   12 Omnis ergo *P*   haec spiritaliter *v*   a
R, auertere *B*   13 /////enim *H*, cum enim *B*, enim *v*   14 f///eti-
 bus (ē *corr. m. 2*) *H*   aeuae *RHB*, eue *P*   16 human/// *H*,
 humani *I*   17 quia *P*   sacris *P*   lauata *Bv*   18 rena-
 scentibus *H (uf) v*   19 DE LAZARO *RH*, mortuum Lazarum suscitāt
v   sol///i///is///// (fuit sollicitus . . luciferis) *H*   solitis *ex solitus B*,
 solitis *v (soli litus Par.)*   20 ibi *v*   humanā *B*   fine *P*
 21 sepulchrali *Bv*   quart/////iacebat *H*   quarta *I*, quartae *Iur.*
 foetidus *B*

cuius ad tumulum Domino ueniente collectae flebant pio luctu
 germanae, flebat turba consistens, fleuit et ipse simul Omni-
 potens, non deitate sed corpore, qui frigentes artus exanimis,
 qua parte moriturus fuerat, hac dolebat. impendit namque
 5 lacrimas ut amicus, ostendit gloriam suae maiestatis ut Deus.
 quid adhuc Martha non credis? et tu Maria quid ingemis?
 quae Christum dubia trepidatione cunctamini, an unum possit
 ab inferis hominem suscitare, qui totius mundi turbas innu-
 meras rediuiua faciet animatione resurgere. igitur Dominus ut
 10 imperiosae uocis iussu mirabili dixit exclamans: Lazare,
 prodi foras, magna repente formidine tartara patuere con-
 cussa, inferni penetrabile contremuit, letale chaos expauit et
 lex profundae mortis abscessit; animaue sui corporis iterum
 fibris infusa rupto monumenti tutamine uiuum cernitur cadauer
 15 adstare. postque iusta sollemnia, post impletam funeris sepul-
 turam, tamquam denuo fuerit editus et creatus, ipse sibi
 moriens et postumus extitit et superstes abscessit.

Vtque Dominus saecularis ambitus caduca contemnens Deum **22**
 sese celsissimum magis humilitate monstraret, non altis curri-
 20 bus, qui pompae mortalis amor ostenditur, quadriuga celeri-

10 cf. Ioh. 11, 43

1 ad] s. l. P   chori sistens R   3 frigentis v   *rtus H,
 cortus I   examinis H, exanimis I   frigentis artus exanimis
 Iur. cum adn. nisi quis malit corpus exanime   4 ac dolebat H,
 addolebat v (adolebat Par.)   5 magestatis P   6 ingemiscis
 P   7 trepidatione P   contamini P   10 imperiosue P
 dixit] rasura 5 litt. in H, om. v (sensus uidetur postulare exclamat
 Arev.)   11 ueni PH   mana P, magnae H   concussit R
 12 contremuit] r ex al. litt. B   loetale libri   13 profund* H,
 profundo v (corr. Gall.)   abscessu v (corr. Gall.)   14 membris
 Hv   cēnit B   15 posque H   16 tamq. B   fuerit denuo
 v   denuo] in ras. H², om. B   *editus (a eras.) H   17 su-
 pertis R¹ (corr. m. 2)   posthumus P, postfumus (fu m. al.) B
 accessit R   18 VBI INGRESSVS HRSLM SEDENS IN ASELO RH (hie-
 rusalem), de asello Domini uectore v   d̄s R   caduc/// H,
 caducae BI   fort. caduca culmina cf. v. 291   Dominum v
 19 excelsissimum P   cursibus P   20 honor conī. Gall. cf.
 Carm.

tate subuectus iter explicuit orbita sulcante puluereum, nec ardua frementis equi terga compressit, qui faleris et ostro conspicuus ora concutit inquieta, spumosum cruenti pondus auri mandentia: sed uilissimi lento potius aselli gestamine Domino fuit honos ille sufficiens. cuius ungula non pretio 5 magna, sed merito tanti sessoris claruit sub face nobilior, non illius impar antiqui, modico qui Christum quamuis cerne- ret in praesepi, Deum tamen esse cognouit. huius gratia nituit subiugalis, cui mediam gradienti per semitam plebs omnis subdidit uestimenta. dicite cuncti nunc populi, qui 10 gentilibus hactenus subiaceris erroribus, cui gloria fuerit simili aliquando regnanti? cui palmis ac frondibus frequens umquam turba plenae festiuitatis occurrit modulans ymnis caelestibus cantilenam, nisi Domino Iesu Christo, qui si- dereum cum Patre moderatur imperium princeps in principe 15 sempiternum.

1 subiectus *H* item *P* sulca calte *P* 2 faleris (1 *eras.*)
H 3 inquⁱ&a *R*, inquietas *PH*¹ (*sed s. eras. m. 2*) 4 mendatia
B sedulis simi lento *P* spumosa* (*s. eras.*) *H* uilissimo
H 5 honos] nor *m. al. B* hastamine *Par.* sufficiens] *f*₁
ex al. litt. B 6 tantis *P* 7 imperanti qui *P* antiqui *eras. in*
H, antequi (*e ex i m. al.*) *B*, *om. v* qui modico Christum *v*
quamuis] *s ex x m. al. B* 8 p̄sepe *P* tamen] *om. P, eras. in*
H gradiendi *PRHv*, -ti *ex di B* 9 ples *P* 10 suddidit
P 11 actenus *PR*¹ (*h m. 2 add.*), hactenus *H* subiaceris
P, subiacetas *B*¹ 12 floribus *H* frequentis *HBv* 13 turbae
HBv plena festiuitas *Bv* hymnis *HBv* 14 sedereum
P moderat *HBv* principē* (*~ eras.*) *B* 16 sempiterno *v*
EXPLICIT. INCIPIUNT CAPITVLA. *post enumerationem capitulorum* EX-
PLICITVNT CAPITVLA. INCIPIIT LIBER QVINTVS *P*, EXPLICIT LIBER QVARTVS.
INCIPIUNT CAPITVLA LIBRI .V. TI. *post capitula* EXPLICIT IIIII DE CAPITVLIS.
INCIPIIT LIBER QVINTVS DE EO QVOD SCRIPTVM EST PATER SALVA ME DE
ISTA HORA *R*, *sequitur enumeratio capitulorum subscr. et inscr. om.*
in H

LIBER QUINTVS.

Inter has diuitum copias sine fine uirtutum pascha coeperat ¹
 esse iam proximum, quo gloriosa Christi potentia mortalem
 uellet exponere resumptura carnem perpetuo iam uiuacem,
 non alteram, sed eandem, quam remuneratione lucis impletam
⁵ ab inferis excitans eleuauit ad sidera. turbatusque pauxillulum
 mortis uicina ut homo formidans, talibus ad Patrem uerbis
 fiducia piae religionis exclamat Dei filium se demonstrans:
 pater, salua me de ista hora; sed propter hoc ueni
 in istam horam. pater, honorifica nomen tuum.
¹⁰ nimium diuine locutus est et potenter, qui cum semet honori-
 ficari deposceret, patris nomen honorificandum esse signauit.
 Deus enim nomen est illi, quod pater et filius communi
 pariter maiestate possident indiuisum. uenit autem uox
 de caelo: et honorificaui et iterum honorificabo.
¹⁵ quid apertius testimonio paternae professionis impleto? quid
 clarius caelestis est assertionis oraculo? tamen Iudaea gens
 perfida, quae pondus tantae ueritatis audiuerat, nequaquam

8 cf. Ioh. 12, 27. 28   13 cf. ib. 28

1 DE EO QVOD SCRIPTVM EST PATER SALUA ME DE ISTA HORA
RH, Christo orante (Christum orantem *Gall.*) uox e caelo clarificat
^v 2 iam *om.* *P* quod *RHB* 3 uell//////// onere (*ras.* 4—5
litt.) *H*, u. ponere ^v resumptura *scripsi*, sumptura *libri* cf. *v.* 3
 uiuacem (a *ex* u) *B* 4 remunerationem *P*, remuneratione *ex* -nis *B*
⁵ infernis *Hv* leuauit *PHBv* pausillulum *P* 6 mortis
*B*¹ uicina *PRI*, uicin* (a *eras.*) *H*, uicinã *B*, uicinia *Iur.*
coni. 7 pia *H* 8 saluum me fac *B* 10 diuinę *B*
 11 et patris *v* (*exc. Col.*) 12 Deus est enim *v* inoñ ē *P*
 13 maiestatae *B* indiuisam *P* 15 quod *Par. Arev.* 16 aser-
 tionis *H* Iudaeę mgens *P* 17 caritatis *H* adierat *H*

signis ita manifestis impulsa, Domini Iesu Christi deitatem credidit adprobata. quidam enim strepitum fuisse tonitruus adstruebant, alii locutum eius angelum disputabant. o plebs oculis uere caeca et corde durissima, de qua prophetans ita locutus est Esaias: obcaecauit oculos eorum et indurauit cor eorum, uti ne uideant oculis et intellegant corde et conuertantur, et sanem eos. neque enim tonitruus Christum aut angelus creatura suum generauit auctorem, cui clamanti confidenter ad Patrem ilico respondisset ut Pater, sed ab ore Dei specialiter Patris, qui Filium uere cognouit, reloquens uox processit, ut hac saltim ratione compuncta turba nimis incredula sero caelestem duceretur ad fidem. hoc est itaque Patrem Filio respondere, suae uoci similiter consonare, quoniam uerbo genitus uerbum Patris est Christus, et parilis coniectura sermonis Patrem reuelauit in Filio, Filium reuelauit in Patre.

- 2 Tunc annui sacramento conuiuui cum paschales epulas celebraret ex more, ut humilitatem diligi suo potius edoceret exemplo, surrexit ac linteo se praecinxit doctorque discipulis Dominus sese, famulis pedes abluens, inclinauit tantumque suae deposuit fastigium potestatis, ut ab huius obsequii dignitate nec Iudam fecisset exsortem, quem nefandae nouerat

5 cf. 6, 10

1 ita] item *H* deitate *H* tonitruus *PB*, tonitru *R*, tonitru *Hv* 3 asstruebant *RB*, astruebant *v* ples *P* 4 oculis] *eras. in H, om. v* et *om. v* 5 isaias *PB* oculos] *o, corr. ex u B* 6 ut *PH* ne* (*c. eras.*) *H* intellegatur *P*
 8 tonitru *R*, tonitrus *P cf. v. 15* autorem *H* 9 ill* *H*, illi *v* respond[et] *H*, responderet *coni. Arev.* 10 d*** *H*, diei *I* qui *om. PRH* 11 haec *P*, h *ex d B* saltem *B¹*
 compuncte *R* 12 nimis (*u m. al.*) *B* coelitem *Bv*
 duceret *B*, deduceret *v* 13 uoci* (*s. eras.*) *H*, uocis *B*
 consimiliter *v* 15 releuauit *B* 16 patrem *PB* 17 DE CAENA
 DNI ET HUMILITATI^s EXEMPLO *R*, discipulis dñs pedes abluit *Hv*
 conuiuuiⁱ (*i supra a m. 2*) *B* caelebraret *B* 21 dignitate* (*s. eras.*) *H*

proditionis auctorem. sed nihil hinc gloriae consecutus eras,
 traditor execrande, ut mundus uidereris uestigiis, qui pollue-
 baris in animis tamquam sepulchrum exterius dealbatum,
 quod foedis cadauerum sordibus intus horret impletum. nec
 5 doli Dominum latuere dispositi, sed illum futuri caput esse
 sceleris designauit, cui panem traderet panis ipse tradendus
 ad necem. tunc manifestatus est sermo Dauiticus dicens:
 qui edebat panes meos, ampliauit aduersum me
 supplantationem.

10 Postea uero quam corporis sui Dominus Iesus Christus et 3
 sanguinis duo uitae munera consecrauit propriisque discipulis
 spiritalem cibum potumque porrexit, quo caelestibus epulis
 saginatae famem sitimque sentire nequeant animae iam fideles:
 mox in Iudae corda, nequissimas sedes ubi liuor inuenerat,
 15 tetri spiritus introiuit inmanitas, inque Dominum tela corri-
 piens execranda seruilis belli concitauit insaniam, pactus scelus
 grande negotii sub qualibet quantitate mercedis; nec enim
 culpa manet in pretio, sed crimen conualescit in facto. tantun-
 dem sacrilegii triginta caecus argenteis paruum sumens munus
 20 admisit, quantum, si cuncta simul regna terrarum marisque
 diuitias et omnem uagis cum nubibus oram lucraretur aetheriam,

8 cf. 40, 10

1 consecutus *Bv* eras *Ludwig*, ãf *R*, es ex est *HB* cf.
Carm. 2 uidere *H*, uideres *B* 3 inanis *RH*, in animis *Bv*
 cf. v. 29 sensu 4 cada^{ue}rum (ue a m. 2) *H* 7 manifestus *B*
 dauidicus *v* tunc—supplantationem *om. P* 10 DE IYDA TRADI-
 TORE *RH* (sed infra ante mox ut edit.) uero] eras. *H*, *om. v*
 13 saginatⁱe corr. m. 2 *H* famen *B* iam fideles] *om. H*
 14 corde *R*, cor** (da eras.) *H*, legendum fortasse cor *Gall.* ne-
 quissima *RHB* nequissimam sedem *v* ubⁱ *B*¹ liuor
 ex luuor *B*² abebat *H* 16 exetranda *H* serui*is *H*,
 seruiris *I* 17 quantitatem *P*, quantita^{te} *R*, *om. Bv* mercede
v (qualibet mercedis *Par.*) 19 sacrilegia *P*, sacrilegiⁱ (i supra m.
 al.) *B* 20 ammisit *PB*, amisit *R*, ammisit (corr. m. 2) *H*
 21 lucraret *HBv* eteris *P*, aetheream (e₃ ex i) *B*

flagitii perpetrarat. neque enim totius mundi bona sufficerent
 Christi fuso comparari cum sanguine, qui mundi pater est
 uniuersi, qui hunc quoque nefandum nasci concessit. atque
 utinam matris arida sterilitate damnatus diem natalicium
 non uidisset nec aetheriae lucis iucunda conspiceret, aeterno 5
 torpore nil permanens; miseroque foret illa sors melior uitam
 nescire traditam quam sentire subtractam, aut confestim, ut
 meruit procreari, meruisset et mori fieretque psalmi principalis
 exemplum, quatenus ita prorsus toto deperiret a saeculo tam-
 quam puluis, quem proicit uentus a facie terrae, 10
 nullamque memoriam sui nominis reliquisset infelix. tune
 igitur audax, cruenta, ferox, rebellis, insane, tune fallax, crude-
 lis, inique, uenalis ac perfide, tune traditor, latro, fere proditor,
 inmitis et impie, praeuius ductor ac signifer hostes comitaris
 horribiles, aciemque sacrilegam gladiis et fustibus uiolenter 15
 armatam cum minaciter moueas, mendacibus osculis foedus
 incommodas mellaque uenenis adiungis et saeua Domino tradi-
 tione blandiris? cur socium fallaciter profiteris et amicae
 fraudis salutatione perfungeris? numquam noxios aut pax
 coniurat in gladios aut lupo oscula porrigit agno truculenta 20
 mitissimo.

9 Psalm. 1, 4

1 flagitiam *P*   perpetrarat *R*, perpetraret *v*, fort. perpetraturus
 erat   bona *ex* dona *B*   2 con *B*   4 sterilitate arida *P*,
 sterelitate *B*   dies *P*   5 iuconda *P*, iocunda *RHB*   eēno *P*
 6 to+pore *H*, tepr̄ *B*   nihil *H*   sors illa *P*   sor *I*
 sor**nelior *H*   8 princpalis *R*   9 quatinus *B*   tota *H*
 10 quem — uentus *om.* *P*   faci+e (a *eras.*) *H*   11 relinquisset
H   tunc *ex* tune *H*²   12 insane] *eras. in H*, *om. v*   13 ac]
 et *v*   perditē *R sed cf. v. 60*   14 hostis *v*   commitaris *P*,
 cōmitaris *B*   15 orribiles *R*   aciem quam *v*   sacrilegem *H*
 e* *H*   16 cum] com *P*, tu *B*   oculis *H*¹ (o *eras. m. 2*) *B*
 fo*dus (e *eras.*) *H*   17 sena *P*   protradit*one *H*, proditione
Bv   18 amic* (e *eras.*) *H*, amice *B*   19 fraudi* (s *eras.*) *H*
 saluatione *Par.*   ////////////////ngeris *H*, perfungeris *B*, perstringeris *v*
 aute pax *P*   20 aut] *om.* *H*   21 mitissimo *om. v*

Igitur operator sanctus uiris traditus execrandis, opem soli- 4
 tam non relinquit, sed auriculam puero uiolenter abscisam,
 quam Petri gladius amputarat, ne quo se tempore pius a pie-
 tate suspenderet, protinus restituit ac sanauit. nec enim rationi
 5 conuenerat humanam Deo suffragari uindictam, qui sibi patris
 defensione transmitti plus duodecim milia legiones angelicas
 poterat postulare, si mallet de sceleratis poenas exigere quam
 suae caedis iniuriam relaxare. iubet nudi mucronis ergo tunc 5
 aciem uagina condi custode, quoniam ipse uidelicet suam pro
 10 cunctis animam ponere, non uenerat alicuius eripere. ipsi
 namque tunc Petro confidenti uoce pollicito uelle sese cum
 Domino et mori dixit: amen, amen, dico tibi, quoniam
 non cantabit hodie gallus, donec tu ter me abne-
 ges, non infidelitatis hunc arguens, sed metum futurae trepi-
 15 dationis aperiens.

Mox ad Caiphae deductus est aedes, qui religionis ritu 6
 Iudaicae princeps illa quidem tempestate fuerat sacerdotum;
 sed in cathedra pestilentiae cum sederet et in peccatorum
 uia consisteret, principatum uidebatur scelerum possidere.
 20 concilium siquidem uiolenter accendi et falsis coeperat testi-

12 cf. Matth. 26, 34

Luc. 22. 34

1 DE AVRICVLA PVERI AMPVTANDA *R*, auriculam puero petrus ab-
 scindit *v H* (absciditur) traditur *H* 2 reliquit *Pv*, relinquit
H, dereliquit *B* ascisam *H* 3 amputaret *HB*, amputauit
v nequ*s* *H*, ne quaeso *I* 4 *post* suspenderet, et *eras. in H*
 restituit *B* rationem *P*, ratione *R* 5 hum*nam (a *eras.*) *H*
 6 *fort.* defensionem *ph*s H* XII cī *P*, XII *R* angelicorū
H 7 malet *B* 8 VBI DICIT PETRO RECONDE GLADIVM IN VIGINAM
RH (uagina); *post* eripere *inscribunt Hv* tunc] ergo tim *P*, *eras. in*
H; iubet ergo nudi mucronis aciem *v* 9 custodē *B* uideli*et *H*
 10 cunctas *B¹ corr. m. 2* 11 tam petro *P* confitenti *B*
 uelli *P* 12 mori cum dño et dixit *P*, dño & dixit *R*, mori iñf
 respondit ac dixit *HBI* 13 ter tu *HBv* abnegas *H* 14 tunc
v futur*e *H* 15 apperrens *PB* 16 VBI XPS AD CAIPHAE
 DVCTVS EST AEDES *R* m*x (o *eras.*) *H* ductus *B* 17 iudeicæ
B 18 cum] con *P* resideret *v* 20 consilium *B* ceperat
H, *om. R*

bus excitari. uolabant in Dominum mille mendacia, uanis
accusantium fauillis emortua, non fidei calore uiuentia, periebant-
que mox omnia motu propriae leuitatis exhausta, sicut ignis
insaniens per stipulas aridae siccitatis excurrens, cui uires
alta cremandi cacumina materies non ministrat infirma, sed
in cinerem protinus reuoluta perdit inanem flamma uictoriam. 5

7 Postquam nullum dolis iter arrisit, fraus uiribus cedens
uertitur in furorem atque in Dominum manus erigere plebs
armatur inpatiens. heu mihi quantis lacrimarum roribus
inpeditus, quantis animi gemitibus sauciatus erectas in Domi- 10
num rabidi tumultus insania manus horreo memorare sacrile-
gas! denique nec caput colaphis propulsare nec faciem sputis
adspargere nec palmarum ictibus uerberare plebs execrabilis
conquieuit. ille tamen omnia patienter excipiens nostrae saluti
se tradidit ac pro nobis sanctum corpus supplicii deputauit. 15
per illos enim colaphos habemus capitis sospitatem, illa sputa
nostrorum uultuum sunt lauacra, his alapis libertatem sumus
consecuti perpetuam.

8 At senior, cui ueritatis auctor cuncta praedixerat, quia
manere nequibat infectum quod Christus signauerat adfuturum, 20

1 uolabatⁿ P, uolebant H   2 acussantium H   e*mortua (t
eras.) H   fide P   ui//////////a//////////bant//// H   aperiebant
v, apparebant coni. Arev.   3 moto P   exhausta PH   a***de
H, aridas B   4 siccatis R   uires] ui supra m. 2 B   7 DE
COLAPHIS ET SPVTIS ET CETERIS RH   adscripsit P   caedens H
8 uertit ex -et B, uertit v   plebs ex blebs B   9 armatus B
incupiens P   hieu mhi B   ante quantis, quantis eras. in H
10 inpeditur H   motibus Hv, motus B   sauciatis P, sauciat
B   11 rapidi P   tumultuf B   orreo PH   merare B
12 necaput (c m. al.) B   13 adspargere H¹   palmari P   exse-
crabilis R   14 salutis e PB   15 p** H   suum Hv
supplicii ex susplicii B   16 enim] om. B   17 nr̃m P   uul-
tuum] suprascr. B¹   alapis P, alapidib R (corr. m. 2)   19 DE
NEGATIONE PETRI T̃TIO RH, Ter Christum negat Petrus v   ante cui
ras. 1 l. in B   quia] que H, cuique v   20 quo P, que B

usque in aedem principis sacerdotum Domini uestigia subse-
 cutus, quod ex eius esset etiam ipse discipulis ter est agnitus,
 ter negavit. et gallus, diei nuntius, cantavit impletoque
 diuinae sanctionis oraculo pristini quoque sensus reuersi sunt
 5 Petro, qui memoriam culpae recolligens obliuionis in se casti-
 gavit errorem; gemituque continuo prosequente peccata fugiunt,
 delicta discedunt et lacrimarum imbres effusi dulcem ueniam
 fletibus amarissimis contulerunt. apostolicis igitur eruditi
 debemus exemplis uim poenitentiae meritumque dinoscere,
 10 ut talibus remediis adnitentes ab animarum fatigatione nostra-
 rum mortiferos mereamur morbos excludere. si enim noxiis
 cogitationum uenenis aut actuum uel etiam contagiis fuerimus
 turpium sauciati sermonum, ad saluberrimam poenitentiae mox
 nitamur confugere medicinam, quatenus dolentes ex culpa non
 15 doleamus ex poena, lacrimantes ex uulnere non lacrimemus ex
 morte. nec tamen poenitentiam futuris paremus erroribus,
 sed praeteritis adhibeamus admissis. sub indulgentiae namque
 fiducia delinquentes difficile ueniam consecuntur optabilem,
 quam sibi plerique praesumptam securitate pollicentur, ut
 20 peccent. nam et Dauid propheta mirabilis dum indulgentiam
 praeteriti postularet erroris, ut hanc facilius impetraret, per
 ignorantiam se deliquisse tali prece signauit: delicta iuuen-

22 cf. Psal. 24, 7

1	ēde <i>P</i> , aedes <i>Bv</i>	subsequutus <i>P</i>	2	ēē etiam cum <i>P</i>
ipse	<i>om. R</i>	est <i>om. R</i>	agnitus et <i>P</i>	3 et] <i>om. P</i>
cantauit	<i>B</i>	4 diuinę <i>ex</i> diuinę <i>B</i>	pristini <i>ex</i> prestini <i>B</i>	
5	que] <i>B</i>	memoria <i>H</i>	6 errore <i>P</i>	fugunt <i>P</i>
				7 desce-
dunt	<i>H</i>	ducem (1 <i>m. 2</i>) <i>H</i>	9 exemplis debemus <i>v</i>	digno-
scere	<i>v</i>	uitalibus — ut ab <i>v</i>	premediis <i>P</i>	12 cogitationem
<i>P</i>	actu** (um <i>eras.</i>) <i>H</i> , actu <i>v</i>		contagii <i>P</i>	14 quatinus
<i>P</i> <i>H</i> <i>B</i>	15 uulnere ^{ia} ex morte <i>P</i>		16 futuri <i>P</i>	17 p̄teriti
<i>P</i>	adibeamus <i>H</i>	amissis <i>P</i> , ammissis (d <i>m. 2</i>) <i>R</i> , ammissis		
<i>H</i> <i>B</i>	indulgentia <i>P</i>	19 summa <i>P</i> , praesumpta <i>Hv</i>		
21	p̄tiriti <i>P</i>	hac <i>P</i> , hac <i>R</i>	22 tale <i>R</i> , tali* (b. <i>eras.</i>) <i>B</i> ,	
talibus	<i>v</i>	prece] p̄ ^{ci} <i>P</i> , <i>evan. in H</i> , praeci <i>I</i> , prae se <i>coni.</i>		
<i>Iur.</i>	iuuentis <i>P</i> , iuuentutis meae <i>v</i>			

tutis et ignorantiae ne memineris, Domine. quid ergo, quaecumque flagitia iuuenalis aetas admiserit in senectutem debent relaxanda seruari? absit ut in nobis uitia permaneant et senescant. sed cum diuina clementia patienti longanimitate mitissima iudicii suspenderit ultionem, nullae nos ex istis indutiis spes impunitatis obtundat; sed tamquam famuli diutius fugitiui sero saltim nostrum reuertamur ad Dominum, ab ipso uel senes lubricae iuuentutis ueniam postulantes, quamuis conueniat unumquemque peccantem confestim, cum adhuc est culpa recentior, poenitentiae fermentis eius ulcus abscidere, ne serpentis morbi primitiae uelut radices amari germinis altius neglegentis agricolae remissione submersae, nullo ualeant euelli penitus iam labore. idem denique propheta, ne pro iuuenalibus delictis ut neglegens uideretur serius supplicare, addidit ignorantiam, quo apud pium iudicem facilius sibi relaxari meruisset errorem.

9 Igitur et Petrus apostolus Christum negare non studuit, sed in obliuionis casum simpliciter et ignoranter incurrit. nam qui sese mori uelle cum Domino plena deuotione promiserat, alienus ab eius uideri consortio sub quolibet periculo nou

1 iguorantiae meae *HBv* deus *v* 2 flacia *P* amiserit *PHI*,
 ammiserit *BR* (d s. l. m. 2 add.) 3 senectuta *P* nobis *///////* ita
H absit in nobis ut ita maneat *v*, ante ita *ras.* 1 l. in *B* 4 con-
 senescant *Bv* 5 mitissimam *RHv* iudici *P*, iudicii *H*, iudicis
R, fort. iudiciis suspenderet *PBv* nulla *HBv*, nolle
Ludw., nulla en fort. 6 nos] non *v* indutiis *R*, indutis
P, indutus *HI*, iudicus (an iudiciis?) *B*, indultae *coni. Iur.*
 spes] *om. PR* inpu^{ig}ditatis *P*, in^{ig}punitatis *ex* in^{ig}ponatis *B* ob-
 t^{ig}t^{ig}nsa (s ex t m. 2) *B*, optanda *P* 7 diutius] dicite *ex* dicitis
H, diu *v* fugitiuus *P*, fugitiui ero *H* 8 ipsis *P* 10 con-
 fostim *B* cum—abscidere *om. Bv* est] ter *P* 11 mors
P uelud *H* necligentis *P*, neglig^{ig}entis *H*¹ 12 acricole
P remissione *H* 13 *uelli (e *eras.*) *H* 14 nec *P* pro
om. P negligens *P*, neglig^{ig}ens *H* 15 supplicare *libri*, applicare
Ludw. quod *PR* ad principium *P* 16 relaxare *I*
 17 DE BONA POENITENTIA PETRI *R*, *om. Hv* 18 namqui *HBv*,
 namsi *P* 19 deuotio *P* 20 sub] si *B*

ferebat. prompserat enim inter cetera magnificum suae credulitatis exemplum, quod eum a Christo nec exitio posset segregare formido, ad quem media festinando per maria rapidos dudum se praecipitavit in fluctus, nulla vicinae mortis trepidatione
5 deterritus.

Interea dies novum visura flagitium nocturnis maestior 10
umbris inluxit, quae tenebrarum remota caligine Hebraei coetus infanda reserabat vulgo consilia. tunc Iudas, draco nouissimus et priori similis homicida uenefico (nam sicut ille Adam uitae
10 subtracto, sic et iste Christo morti contradito generationis humanae factus est persecutor), ad Pilati Dominum conspiciens deduci praetorium eumque uinculis adstrictum, qui resoluit uincula peccatorum, deriguit miser et horruit, pecuniamque, funeream mercedem scilicet cruoris innoxii, restituens saeuis
15 dispensatoribus ac refundens pretio criminis sese uacuavit ille, non crimine. quid enim poterit securitati conferre trepidatio mortis ibi concepta, nullus ubi timor consequitur iam medelam secundum psalmi continentiam proloquentis: illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor, hoc est, in ipso
20 iudicio, ubi correptionis tempus et spatia non habet infructuosa formido, aut in inferni iam faucibus constituto quae potest

18 Psal. 13, 5

1 ferebant *P* prompserat] *Hartel*, promiserat *PR*, praemiserat *HBv* 2 exiui *P*, exicio *R*, exitu *B*, exitus *v*, fort. exitii possed
H (corr. m. 2) 3 ad quem] atq; *P* rabidos *RHB* se] *eras*. in
H, om. *v* 4 trepidationem *P* 6 DE MORTE IUDAE TRADITORIS *RH*,
de Iudae suspensio *v* 7 inluxq; *B* caligine remota *P* ebrei *P*,
dehebrei *B* 9 prior *B* hihomicida *P* uenific*o (i *eras*.) *H*, ueneficio *Bv* 10 subtracto *B* cum tradito *P* 11 persecutor *B*
domum *RH* 12 dediuci *P* uinclis *Bv* 13 redarguit *P*
orruit *PH* peccuniamq; *H* 14 funeream *Arev.*, funere ad
PRH, fueram *B*, funerum *Par.*, funeram *Col. Gall.* seei *P*,
se*uis *R* 15 *ac (h *eras*.) *H* preciocio *P* uacuavit non
R 16 secunctati *P* conferret *P* 17 ante nullus, ubi *eras*.
in *H* medellam *H* 18 proloquentes *H* 19 timorē *P*
fuit *H* est om. *P* 20 correctionis *Hv* 21 potest] post
P

opitulari confessio, cum legatur: in inferno autem quis confitebitur tibi? Iudas enim publicus parricida, qui, quod audere non metuit, non suum tantum parentem, sed totius mundi iugulauit auctorem, poenitudinis frustra remedium inuestigabat; quem post traditionis audaciam sententiae supplicium iam tenebat, ut securis ad arboris radices applicata, quae fructum protulit execrandum, mali roboris germen inutile funditus amputando saeuis ignibus deputeret. dementem subito correptus est in furorem, sibi mortiferum nihilominus molitus interitum, quamuis sanior ille tunc fuerit, cum nefandae coniurationis in se flagitium uindicauit, uiamque gutturis execrandi, qua uox processit inmitis uendens omnium redemptorem, faucibus nodatis adstringens, animam trabalibus laqueis expulit infelicem. parua siquidem poena pro tanto uideretur flagitio, cui nulla suppliciorum aequari ualeat magnitudo, tamen ipsum funesti genus exitii morsque pendentis ab alto cadaueris caelum negat aspici, terram uetat attingi, ut reus sceleris inauditi simul ab utrisque dignus elementis expelli nec aere frueretur ad uitam nec homo generali compositus more hominis animam dimitteret exhalatam. habet et aliud leti ista

1 Psal. 6, 6

1 con *P* aut *P* 2 homicida *Hv* quid *P*, d eras. in *RH*, qui *Bv* 3 quod] quem *Ludwig* quod—metuit] audere *scripsi*, audire *libri* metuit *scripsi*, meruit *libri* perentem (u m. al.) *B*
 4 iugauit *B*¹ (*corr. in iugulauit*) fraist*a (r eras.) *B* 5 uestigabat *Hv* audaciae *RH* (*fort. ex audaciē*) 6 ut *scripsi*, et *libri* arborum *PR*, *fort. arboris iam applicita* *Hv* 8 deputarat *Ludw.* dementem *PHBv*, Vtmentē *R*, mente *Ludw.* 10 molitur *v* tunc] tam *P* 11 uiamque *Arev.*, uitamque *libri* 12 execrandis *P* quia *H* uidens *H Par. Col.* redempt////em *H*, redemptionem *v* 13 nudatis *R*, nudatis *H* tra*alibus *H*, traualibus *B* 15 illa flagitio *v* suppliorum *P* aequali *P*
 16 istud *R* funesti *ex* fonesti *B* exitu *H* pendentes *P*, pendentibus *B* 17 apicit *P* uetatque *Hv* 18 in auditu *B* dignis *H* 19 frueret *B* umo *P*, hum**o (an eras.) *H* generali*** (ter eras.) *H* compositos *H* homini *P*
 20 anima *H* exalatam *P*, exalatum *HB*, exhalantem *v* et *om. HBv* decoris istas species *H*, dedecoris ist*a in specie* (s eras.) *B*; dedecoris istas in species *v*

species propriae deiectionis indicium. quod enim in sublimi fastigio necem sortitus est perfidus et desertor, patefecit ex quanto culmine sit prolapsus: nuper discipulus, modo iam reus; nuper apostolus, nunc apostata nominatus est.

5 Cum uero Dominus ante tribunal praesidis staret intrepidus, ut agnus mitis productus ad iugulum, nihil dignum morte repperiens, quod ei populus accusator obiceret, regem se dixisse, qui manifesto rex aderat, studio seditionis exclamant. nec mirari quispiam debet si plebs, amica fallaciae, ueritatem
10 protraxit in crimen imperiumque sidereum et diuinam rennuit potestatem, quae Creatoris ingrata suffragiis lucos olim coluit, idolis obsecuta seruiuit. una quippe dementia parque uidetur insania Baal praeposuisse tunc Domino, Barabban praeposuisse nunc Christo, dumque pius occiditur impiusque ser-
15 uatur, iustitiae mutauit uiam errans in utroque sententia: auctor mortis deputatus ut uiueret, auctor uitae deputatus ut obiret. ex hoc igitur cuncti, qui hactenus manetis infidi, Christum pro mundi salute passum fuisse iam credite, qui flagris terga sulcatus, obprobriis lacesitus, poenas omnes
20 amplectitur, ne perire suis meritis dignus uel latro sustineret exitium.

Heu quam triste falcis acumen est, quae messem Iudaicae

1 $\tilde{q}////$ H (~ a m. 2) in om. H 2 sortitus ex sordidus
B profidus H 3 quanta B culminus P prolapsus]
pro eras. in H, lapsus v discipulis P 4 nunc] modo H
est om. v 5 QVOD ANTE TRIBVNAL XPS FLAGELLIS CEDITVR R (in
mg. alib auditur) H (auditur), Christo obiecissee Iudaeos quod regem se
esse dixerit v 6 morti R 7 sese Bv 8 quia H, qm B
manifeste v 10 protraxerit v crimine HBv 12 clementia
H 13 bahal HB ba*rabban (r eras.) H **dumque (mo eras.)
H 14 impius B 16 deputatus] est utroque loco add. Ludw.
17 est] om. Hv igitur qui B actenus H infidi ex -de
B, in fide v 19 post flagris ras. 4—5 litt. in H terga] eras.
in H, om. v obprobriis (p ex b) B 20 complectitur H
sui B 21 exitum H 22 de lauatiōne manuum Pilati v
a*cuñ B

posteritatis abscidit! nam qui necem Domini postulantes in se suosque filios eius sanguinem professi sunt permanere, dicentes furialiter et clamantes: sanguis huius super nos et super filios nostros, omnem fructum sui germinis damnauerunt, donec ab eis haec macula illius aqua spiritaliter 5 abluatur, cuius in eis cruor letaliter dominatur adpersus. heu nequitia tui, Pilate, facinoris, quam patraſti! qui tot in uno iudicio uel potius praeiudicio crimina commisisti, quae si prouida sanandus mente cognosceres, non solas manus abluere, sed totum iugiter corpus sacro debueras aquae spiritalis lauacro 10 perfundere. iustum iniuste diuerberas, regem praeses examinas, Deo te praeponere mortalis homo non trepidas. igitur luendi supplicii iam teneris in uinculis, quia numerosa per uulnera cruci Dominum creaturae configis, Caesaremque magis offendere quam Caesaris metuis conditorem. 15

- 12 Cumque militari Christus executioni contraditus mortis sententiae subiaceret, in ipso nihilominus cultu, quem regiae sub imaginis inlusionē suscepit, magni gerebantur sacramenta mysterii. quod enim coccineae clamidis uelamen indutus est, cruentum futurae mortis demonstrabat aspectum. spinea caput 20 eius corona circumdedit, quoniam spinas omnium peccatorum, quae humanum genus passim inuaserant, pia solus humilitate portauit. manu datam gestabat harundinem, mundano regno

3 cf. Matth. 27, 25

1 posteritatis *H*, posteritatis *ex* posteritatis *B* namque *v*
 2 que] *om. B* 3 eius *H* 4 clamauerunt *R*, dampnauerunt *B*
 5 aquas *H* 6 laetaliter *H*, loetaliter *B* 8 un*o (ic *eras.*)
H 9 pro uita *R*, prouicia *H* ablueres *Hv* 11 profundere
H iustus *R* iniuste deuerberas *HB* 12 domino *v*
 omo *B* quibus igitur *Bv* 13 quia *Hv*, que *B*, qui *R* cf.
Carm. 14 configeris *H* 15 cesarē magis *R* 16 DE COCCINEA CLAMIDE CORONA ET ARVNDINE *R*, *om. H*, De ueste purpurea, corona spinea, arundine et uestibus Christi *v* secutioni *H*
 17 scientiae *R* ^{senten} *corr. m. 2* cultum *H* quem *B* 18 gerebat
B 19 coccinae *H* clamidis *RHB* 21 corona *om. H*
 22 post humanū *ras. 1 litt.* (s?) *B* 23 manu *H*¹ (nam *corr. m. 2*),
 nam *v* arundinem *H*¹ munda *R*

sceptrum uere consimile, quod pro motatione saepissima fragile,
uacuum, leue cernitur et caducum. moxque uestibus alienis **13**
exutus suis protinus est amictus, tamquam positurus in obitum
corporis indumentum, quod se post paululum nouerat receptu-
rum, nihil iam mutabile sumpturus, quippe post mortem plena
5 cum maiestate suae carnis rediens ac resurgens.

Nec illud a consortio diuinitatis abscedit, quod datum sibi **14**
uinum tristi felle mixtum labris tetigit et ab ore proiecit.
signum fuit quippe mirabile, amaram mortem Dominum degu-
10 stare confestimque uirus eius horribile reducis uultus auersione
contemnere.

Igitur alto patibuli defixus in ligno iram discriminis exe- **15**
crandi pia religione mutauit et abiecta crudelitate pax ascendit
in crucem uiolentaque saeui roboris instrumenta suis membris
15 inlustrans poenam honore uestiuit, supplicium salute dedica-
uit, ipsaque pius in se tormenta sanctificans signum in dam-
nationem propositum fecit beatitudine consecratum. ut autem
nullus animo peregrinetur ignaro, crucis speciem causam
uenerationis ostendere, quae Dominum meruit adoranda por-
20 tare, per quattuor eam plagas orbis extendi prudenti debet

1 uenere *R*, ue**re (ne *eras*.) *H* mutatione *RB* 2 **VBI**
EXPOLIATVS CLAMIDE ET SVA INDVTVS EST VESTIMENTA *R* 3 sui
R tamquam] quam *RH* positurus *ex* positurus *B* obitii
*B*¹, obitu *v* 5 nil *R* m*tabile] *H*, mortale *B*, motabile *I Col.*
Par. sumpturus mutabile *Hv* p*** *H* plena* (m *eras*) *H*, ple-
nam *B* prae mortem plenam *I* 6 ma**state *H*, maiestatis *Par.*
7 DE POTATIONE VINI CVM FELLE DATA *R*, cum felle data *H*, fel Domino
datum quid signet *v* abscessit *v* sibi] sumit *v* 8 tristi]
Christi *H*, *om.* *v* permixtum *HBv* labiis *Par. Gall. Arev.*
procedit *H* 9 quippe fuit *v*, fuit *om.* *B* 10 uisus *H*
reduces *R*, reduci *B* 11 contemnere *B* 12 **VBI SVSPENSVS**
EST CRVCI *R*, *om.* *H*, Christum cruci affixum *v* alte *H*, alto *ex*
abto *B* 15 saluti *coni. Ludw.* dicauit *v*, fort. ditauit
16 in] *eras.* *H* damnationi (*ex damnationem*) *H*², dampnationi
Bv 17 beatitudinē *HB*¹ (~ *eras*.) autem] aut̃ *R*, ***is *H*,
hic *v* 18 nullius *R* peregrinetur *B* ingnaro *R*, ignare
H, igna(*ex no*)ro *B* 19 generationis *H* 20 quattuor *B*
extendi *R*

quisque ratione colligere. caput enim Christi distentis in cruce membris expositi axis Orientis accepit, Occiduus autem limes plantis arrisit, Arctous dextera claruit, medius laeua refulsit. cunctaque prorsus mundi substantia Creatoris corpore fecundata crucis in se lineam rectis obliquisque limitibus 5 demonstrauit impletam, quam primae lucis ab origine cernitur consecuta.

16 Cumque milites eius sibi uestimenta diuiderent, tunicam sortiti sunt quis haberet, quoniam suta non fuerat, sed de superioribus texta per omnia, nefariumque duxerunt speciem 10 tanti uiolare miraculi. legant haec scismatici profecto doctores et sciant, quid impietatis exerceant catholicam lacerando concordiam. si enim militibus sacrilegis ac funestis durum uisum est Christi carpere uestimentum, quale nefas admittunt qui ecclesiastica pace turbata ipsum Dominum Christum scis- 15 matibus diuidere non quiescunt!

17 Titulus quoque trina linguarum significatione conscriptus, habens Hebraicis, Graecis litteris ac Latinis: hic est rex Iudaeorum, supra Dominum legebatur adpositus. quae sit etiam huius ratio sacramenti, absurdum non uidetur inquiri. 20 nec enim fugit a magno mysterio, quicquid gestum manifestatur in Christo. cur ergo tribus linguis hic titulus legebatur adscriptus, cum plures ac uarias multitudinum nationes nequa-

2 crucem *Hv*   acsis *B*   3 plantas *B*   ^radrisit *H*
 arctus *H*   dextra *Hv*, dextrae *B*   claruit *om. H*   4 mundi
 prorsus *B*   5 fecundata *H*, iocundata *RBv*   8 DE SORTE IN
 VESTIMENTA XPI *RH* (uestimento), *om. v*   10 dixerunt *H*, duxerant
v   11 scismatici *RHB = 15*   12 sciant *ex* sentiant *H*, sciant
v   quod impietates *Bv*   14 amittunt *R*, amittunt (*m eras.*)
H, amittunt *B*   15 ecclesiastica *B*   17 DE TITVLO TRINA
 LINQVARYM SIGNIFICATIONE CONSCRIPTO *R*, *om. H*, de titulo crucis
v   significatione *H*   conscriptis *H*   18 hebreis ^{ci}*H*, hebreicis
B   litteris Graecis *v*   19 iudeorū *B*   ^{ci}dum *ex* dñi *B*
 20 huius etiam ratio *HB*   huius ^{ratio}sacramenti *R*   23 adscriptus
H   multitudinum *Iv*, multitudinum *B*, multitudinem *RH*, multi-
 tudine *coni. Ludw.*

quam Hierosolimae defuisse apostolicorum actuum magnitudo
 testetur, et possit aut una interpretis diuersis lingua sufficere;
 aut, si cunctorum uoluit oculis hoc Pilatus exponere, pluribus
 linguarum commerciis instructam uulgi notitiam reddidisset?
 5 sed quia non est humana dispositione perfectum, spiritaliter
 illud sentiamus impletum. uera siquidem fides catholicaque
 confessio, quae designabatur in Christo, unum populis regem
 trino docebat explicari sermone; quod autem Iudaeorum regem
 eum specialiter uerbo pronuntiat, qui supra creaturam domi-
 10 natur uniuersam, tam saeculari causae quam rationi conueniens
 est diuinae. primum quoniam Pilatus uel propter Caesaris
 metum uel propter suae credidulitatis admissum, quia regem
 dixerit quorum fuerit, definiuit, ne puro regni nomine designato
 generaliter eum regem uideretur exprimere atque aduersus
 15 Caesarem praedicare et tamquam in suum quoque rectorem
 decreta morte sacrilegus extitisse. dehinc quia rex Iudaeorum
 Christus religiose nominatur et omnis gentilitas idolorum
 cultibus occupata, cum Christiani dogmatis meruerit sacramenta
 sortiri, inter Abraham filios incipiet Dei filium nuncupare, cui
 20 legitur promississe, quod eum faceret, sicut et fecit, omnium
 gentium patrem. Iesus ergo dictus est Rex Iudaeorum, non
 tantum praesentium, sed etiam futurorum, quia naturaliter

1 hierosolime *H*, hierusolime *B*   apostolorum *ex* apostolorum
B   2 posset *RH*   una *s. l. B*   interpretes *B*   3 hic *B*,
 hoc oculis *v*   plurimum *B*, plurimarum *v*   4 instr^uctam *R*
 fulgi *I*, *eras. in B*   reddidisset *H*   5 set *ex* sed *H*²   seq^q *B*
 quod *v*   6 illud *om. H*   siquidem] *ras. 4—5 litt. in H*
 7 signabatur *B*   regem — eum *om. v*, *fere eras. in H*   eum
 regem *B*   9 speciali^{***} *H*, spiciali *B*, speciali ter *Ludwig in adn.*
 creatura — uniuersa *B*   12 amissum *RHI*, admissum *corr. Iur.*
 quia *R*, *q*** H*, quiⁿ *B* (*a m. 2*), aquae *I*, qui *Iur.*, *q Col.*; quod se
fortasse rectius Gall.   se regem *v*   13 designat^o (*i eras.*) *H*
 14 exponere *Bv*   16 quia] *qm̄ B*   17 religione *H*   18 meruit
P   19 habraham *B*   incipit *v*   dei *ex* deo *B*   filium]
 populus *v*   nuncupari *HBv*   20 promississe *H*   21 ergo] autem
H   rex dictus est *R*   22 quia] qui *HBv*   naturalis *Bv*

germinis inutilem relinquentes horrorem, mox in oleam fecundae suauitatis unguento sancti chrismatis inserendi perdent amaritudinem sterilis oleastri.

- 18 Quin etiam plebs feralis et noxia, nullis animum satiata supplicii, cruentos ex utroque latere circa Dominum uiros 5 eadem statuit damnatione confixos, ut iniectas uulnerum plagas talium aceruaret iniuria personarum, licet meriti similitudinem non haberet similitudo sententiae. inter latrones namque iusto pendente carnifices trium uidetur esse par poena, sed duorum dispar est causa. illi quippe pro crimine rei sunt mundo: 10 huic ipse reus est mundus, cuius sanguine liberatus est a peccato. in illo tamen Dominus patibulo constitutus potestatis suae iura non perdidit, qui de sublimi crucis examine, uelut de regali throno, iudex aequus utrumque prospiciens et amborum merita diuini cordis lance perpendens hunc elegit, hunc 15 reliquit, non praeterita quae luebant facta discutens, sed praesentes mentium diuersitates intendens. unus enim, a quo ferocis atrocitas instituti nec in mortis discrimine declinauit, saeuis Dominum lacerabat iniuriis, dictis mordacibus execrandis, tamquam caper hirsutus uenenosis dentis attactu palmiti sua- 20 uissimae uitis inimicus, ita loquebatur inludens: si tu es Christus, saluum te fac et nos. alius uero spe meliore

21 cf. Luc. 23, 39

1 horrorem *ex* honnozem *H*, honnozem *Gall.* oleo^v *B* 2 sc̃i
ex scae *R*² crismatis *B* inserendi (*ex do*) *B* 3 sterilis
(*r ex b*) *B* 4 DE DVOBVS LATRONIB. ET DISTANTIA EOR. *RH*, De
duobus latronibus ad Domini latera crucifixis *v* post quin *ras.* 1
litt. *B* 5 circa] *ci ex ea* *B* 6 utⁱⁿ iectas *R* 7 acerbaret
Bv 8 hab^{re} *R* (*re a m.* 2), habeat *H*, habet *Par. Arev.* 9 ui-
de^t *B* par] *per* *H*, *om.* *R* dsed *B* 10 illi quidem *H*
B, illi siquidem multo *v* 11 ipsi *H* 12 dñs (*s ex e*) *B*
potestati *B* 13 p^{**}didit (*ro eras.*) *H* sublimis *HBv*
15 illum reliquit *v* 16 reliquid *B* 18 mortis] *eras. in* *H*,
om. *v* declinauit (*supra uit ras.*) *B* 19 execrandus *Bv*
20 hirsutus *B* at*ta*tu *H*, a*tactu (*e eras.*) *B*

modestior, qui, dum suae parcat linguæ, pepercit et poenæ,
 supplicibus Dominum uerbis alloquitur, deflectens lumina, tan-
 tum libera quæ gerebat, in terram, quoniam tensi uulnerum
 5 nexus ab humilitatis officio uolentes inclinari palmas arcebant.
 nam postquam socium, qui iam desociari meruerat, iusti ser-
 monis increpatione redarguit suæque culpam proteruitatis
 agnuit, Dominum sic precatur: memor esto mei, cum
 ueneris in regnum tuum. quem pius ilico Dominus, ut
 errantem per auia deserta pastor ouem cum gratulatione
 10 recolligens, allocutus est dicens: amen dico tibi, hodie
 mecum eris in paradiso. o mirabilis et diuina promissio!
 paradysum se dicit intrare qui properabat ad inferna descendere,
 quatenus euidentius edoceret nullum tempus existere, quo
 Deus non ubique sit praesens. ut enim latronis animos
 15 iam beati mortis formidine uacuaret, non tantum inquit hodie
 mecum eris, ne sepulturam putaretur edicere, sed adiecit in
 paradiso, ubi flore perpetuo blanda per agros ridet amoeni-
 tas et inriguis uoluptas fontibus enutrita pulchrosque molliter
 per hortos infusa, totum grata suauitate laetificat interque

7 cf. Luc. 23, 42

10 ib. 43

1 mo*destior (s eras.) B 2 supplicio H, suppliciū B sup-
 plicio ac domini I dñi B uerbis] emendauit Iuretus: ac
 Dominum uerbis precantibus alloquitur (ac om. Gall. Arev.) defete^{c ns}
 B limina H 4 inclinari] om. H palmescebant I
 5 *ocium (s eras.) H qu**am (i i eras.) H otium quæ iam
 I desociare HI, dissociari B meru*erat B sermones B
 6 culpa B 7 precabatur HBv 8 dum v 9 cum gratu-
 latione] aliñ dum in marg. R (haud dubie ad superiora cum ueneris
 pertinent) 10 Amen, amen B 11 paradyso RH miraculis
 H 12 parady*um H secum con. Gall. 13 quatinus
 B euidentius om. Bv e*docere (t eras.) H quod R, qđ
 H¹ (qđ corr. m. 2), quo* B, quo v 14 dominus v sit ubique
 v animum HBv 15 beatę R, beati H¹ beatę corr. m. 2
 16 ne—adiecit om. Iv, rasura usque paradiso in H, Gall. lacunam
 recte suspicatus coniecit: non tantum, inquit, (supple meminero tui)
 sed hodie 17 agres H 18 inriguis] ex inriguas B uoluptas
 ex -tis B pulchrosque H 19 ortos R

beatos frondibus ramos ac nullis ultra pomorum decipientes insidiis serpens ingemit ille tartareus, antiquum sine lapsu degere iam colonum. ambo igitur uariis currentes motibus ut latrones iter diuersi callis inuadunt ac locis remotioribus imminentes discretam factis uiolentiam perpetrarunt. ille fores 5 infernas intrauit, iste supernas inrupit; ille caligine profunda submersus gehennae claustra penetrauit, iste limen clarae lucis ingrediens caelorum regna diripuit.

- 19 Interea subito cunctus obscuratus est mundus, tenebris
 repentinae caecitatis oppressus ac mesta nebularum mole per-10
 fusus funereas dies celebrauit exequias; sol radiis remotus
 absconditis, tetra uelatus palla, delituit orbemque luctibus alienae
 noctis infecit. talem siquidem uultum patris orbata solatiis
 meruerunt elementa sortiri, ut cuius ortu laetata sunt, trista-
 rentur occasu. sicut enim Domino nascente lux claruit, ita 15
 moriente discessit. tunc stella per diem fulsit, modo nec in
 nocte comparuit. sed quamquam caelo terraque fugituum
 lumen abscessit, non tamen diutius in hac remotione permansit
 per ipsa temporis interualla suspensi, magno uisum conuenire
 mysterio. nam sicut tribus horis mundi facies tenebris oppressa 20
 subiacuit, ita Dominum triduo clausum tumuli sepultura con-
 20 textit. nec tellus sine clade tunc adstitit, omnibus contreme-
 scens fundamentis, quae talia sentiebat admitti, mundique rata

1 p^oemorum *H* decipientis (cipi *in ras.*) *B*, decipientibus *v*
 2 ingemuit *v* 3 dege**re *B* ut] *eras. H*, *om. v* 4 iter]
 inter diuersa *R* (*an ex itiner?*) 5 perpetrarent^u *H* 6 inferni
v caligini *Bv* profundae *Hv*, profunde *B* 7 sū*mersus
H (~ *a m.* 2) gehennae claustra *p. R*, claustra penetrauit *g. HBv*
 lumen *Hv* 9 DE TRIBVS HORIS TENEBRARVM *RH*, de sole obscu-
 rato, terrae motu & aceto porrecto *v* cunctus] totus *HBv* est
 obscuratus *v* 11 ex*equias *H* sed sol *v* 12 diluit *HB*
 13 tamen *H* 14 meruerunt] *e₂ corr. ex i R* 16 disciscit *H*
 17 fugiū^{ti}um (*ti a m.* 2) *H* 19 suspensa *H* 20 oris *H* 22 DE
 TERRAE MOTV *R*, *om. Hv* adstitit *H¹*, asstitit *H²R*, astitit *B*
 contremens *Bv* 23 admixti *H*, admitti (*d ex m*) *B²* sentiebat
B rato *H*

uenisse iam finem dubio pependit natura sub termino, ne
 summus scilicet apex ad inferna descendens omnem protinus
 molem secum iugiter inclinaret in mortem atque proprium
 comitatus auctorem praiceps in chaos mundus efflueret. sed
 5 illa pietas diuinitatis immensa properabat clementer ad tartara,
 quo perdita restitueret, non quo instituta deperderet. cumque **21**
 talia cernerent euenire pericula qui Dominum ligno crucis
 affixerant, nequaquam expauere tot signa, tot praesentis metus
 inaudita prodigia. quin insuper cum potum sitiens postularet,
 10 unus de plebe nequissima spongiam calamo nexuit et acetum
 eius ori porrexit. o quam Iudaeorum menti nequissimae liquor
 fuit ille conueniens, qui deteriora secuti uel infima pro culpa
 scilicet infidelitatis manzeres sunt uocati! sicut enim uina
 suauias, cum fuerint in acetum triste conuersa, cunctis a men-
 15 sarum poculis repulsa iactantur, ita gens ista feralis et impia,
 quae priscis temporibus Deo placuerat, nunc odibilis et nimis
 est execranda.

Vt ergo beatae Dominus omnia passionis impleuit, animam **22**
 protinus suam sancto de corpore uolens ipse deposuit, eam
 20 uoluntarie rursus ipse sumpturus, ut fecit, quoniam mortuus
 quidem fuerat sed uiuebat, membris obeuntibus non diuinitate
 defunctus. audiamus ex eius persona Iohannes euangelista
 quid referat; ait enim Dominus ad discipulos suos: propter

23 cf. Ioh. 10, 17, 18

2 summis *H*   4 comitatus *B*   effuer^s& *B*, afflueret *v*
 6 restituerat *H*   non quo] *R*, quo *eras. H*, *om. v*   DE SPONGIA
 CVM ACETO ORI XPI PORRECTA *R*, *om. Hv*   7 periculis quae *H*
 8 expauerunt*o* signa *H*, expauerunt. O signa *Bv*, ob signa *conu.*
Arev.   9 inauditu *R*   qui *B*   sciens *H*¹ (sitiens *corr. m. 2*)
 10 saeuissima *HBv*   11 iudeorum *B*   12 infirma *v*   13 man-
 zeres] *e*, *corr. B*, manzires *I*   enim] *eras. H*, *om. Bv*   15 po-
 *ulis *H*, populis *Bv*   tangens ista *I*   i*sta *H*   16 nucⁿ (n
a m. 2) *R*   et] cum *B*, ac *v*   17 est] *ẽ m. 2 supra l. H*
 18 VBI EMISIT SPM *RH*, Christus expirat, uelum templi scinditur, sancti
 resurgunt *v*   20 ipse rursus *v*   post sumpturus, ipse *eras. H*
 21 quidam *H*   23 qui *B*

hoc me Pater diligit, quod ego pono animam meam
 et iterum accipiam eam. nemo tollit eam a me, sed
 ego pono eam a me: potestatem habeo ponendi eam
 et potestatem habeo iterum accipiendi eam. hoc
 mandatum accepi a Patre. quis itaque possit dubitare 5
 uel audeat eum, cui suam ponere licuit animam cum liberet,
 potuisse quoque resumere cum placeret, et hanc in sese magis
 operari uirtutem, quam dignatus est in plurimis demonstrare?
 reserantur fores ecce tartareae Christo ueniente deiectae, patet
 inferna retro iam semita, rumpuntur saxa, finditur terra, 10
 uacuantur sepulchra corporibus, reuiuiscit turba sanctorum; et
 ne fides defecisset in credulo, agnoscitur resurgentium multitudo.
 23 tunc illud quoque templum mirabile, plenum religionis anti-
 quae, maioris templi culmina cecidisse conspiciens, uelut alum-
 nus tristis et ingemens proprium defleret auctorem, discisso 15
 protinus uelo nudum cunctis pectus ostendit, interiora scilicet
 euidenter arcana gentibus reseranda significans et populis
 fideliter adfuturis, quoniam lex, quae sub Moyse uelamine diu
 tecta permansit, Christo nobis adueniente perclaruit. dic age,
 mors tristis et impia, nunc ubi tua sit feralis illa uictoria, 20
 nunc ubi stimulus execranda tibi seruiens ad sepulchra, quae
 a primae generationis interitu nullis umquam saturata funeri-
 bus humanum genus inuadens miserae soles fragilitati poe-
 nali semper ditione dominari? ecce nunc ad Christum tu
 pessima non uenisti, sed ad te Christus ultro descendit, cui 25
 sine morte licuit mori, qui cuncta gignens, cuncta constituens

2 et] *ras. in H, om. v* nemo — ponendi *om. v* 5 dubitari *H*
 6 non audiat *v* libere* (t *eras.*) *H* 7 conplaceret *B* 9 pa-
 tent inferni — semite *H* uenie *B* 10 findi**t̃ (in *eras.*) *B*
 11 reuiuiscit *Bv* sanctorum *om. Bv* 12 credulos *H*, credulis
Bv 13 VBI VELVM TEMPLI SCISSVM EST *R* 14 maiores *R*
 culmina] ***mina *H*, cum mina *I* 15 deflerat *v* discisso *R*
 17 euidēt̃ (~ *ex corr.*) *H* archana *libri* populus — adfu-
 turus (i a m. 2) *R* 18 Moysi *Arev.* 19 adueniente* (m *eras.*)
H praeclaruit *HBv* 22 a *ex ea B* primo *v* 23 mi-
 serere *H*, misere *B* 24 tu] *om. Bv*

te solam liuidam non creauit. scriptura quippe uenerabilis dicit: Deus mortem non fecit. originis igitur tuae si materiem cupis agnoscere, serpente patre conciperis et culpa genitrice procrearis, sed indulgentia nunc regnante consumeris.

5 Interea Domini spiritus iam de corpore migrarat ad tempus, 24
frigidaque crucis in robore Christi membra pendebant, et ad-
huc furor arma non deserens inimicae manui lanceam sub-
ministrat ictuque nefario latus Domini plaga uiolauit infixam,
altum uulnus aperiens ac defossum, per quod sanguis pariter
10 et aqua fluxerunt. o quam catholico dogmati sociatur haec
causa! o quantum Trinitatis fidei conueniunt haec sacramenta!
corpus namque sanguis et aqua tria uitae nostrae sunt mu-
nera. omnes enim, qui Christo duci nos tradimus, in aquarum
15 fonte renascimur eiusque corpus et sanguinem sumentes edi-
mus ac potamus, ut templum sancti Spiritus esse mereamur.
nam et Paulus apostolus ita loquitur dicens: an nescitis,
quia templum Dei estis et Spiritus Dei habitat in
uobis? quod ut Dominus iubeat templum nos immaculatum
gerere supplicemus, quatenus angustos et tenues tantus man-
20 sor sibi faciat idoneos et capaces.

2 Sap. 1, 13

16 I Cor. 3, 16

1 libidam <i>BI</i>	2 Dominus <i>HBv</i>	fecit] (f, c <i>in ras.</i>) <i>H</i>
igitur] $\tilde{t}$ s. l. <i>B</i>	3 materiam <i>HB</i>	conciperis] i, <i>ex e corr.</i>
<i>R</i> , conceperis <i>Col. Par.</i>	culpā <i>B</i>	4 genitrice] <i>B</i> indul-
gentiam <i>B</i>	consum*eris (m <i>eras.</i>) <i>B</i>	5 VBI LATVS XPI LANCEA
PERFORATVR <i>RH</i> , de lancea in latere Christi <i>v</i> (latus <i>Gall.</i>)		migrat
<i>RH</i> , migravit <i>B</i> , migrarat <i>v cf. v. 285</i>		7 manui <i>ex munui B</i> ,
manus <i>v</i>	9 altum <i>om. B</i>	apperiens <i>B</i> defossum <i>B</i>
sanguis <i>ex -nis B = 12</i>	10 et] <i>om. R</i>	aquae <i>Bv</i> satiatur
<i>B</i>	11 quāantum <i>B</i>	fide ¹ <i>H</i> sacramenta] <i>in marg. ai</i>
secrata <i>R</i> , sacrata <i>HBv</i>	12 uitae] nostrae <i>om. R</i>	13 duce
<i>v</i> nos tradimus] nostram <i>H</i> , nostr{ <i>B</i> , nostro <i>v</i>		in—edimus]
<i>in mg. add. B</i>	14 eiusque] que <i>eras. H</i> , <i>om. v</i>	15 s. spiri-
tus templum <i>Hv</i> , templum <i>om. (?) B</i>	16 Apostolus Paulus <i>v</i>	
17 quoniam <i>Bv</i>	spiritus sanctus <i>HBv</i>	18 iub& <i>B</i> 19 qua-
tinus <i>B</i>	20 sibi <i>om. B</i>	

25 Postquam igitur thesaurum corporis pretiosi depositum sacer locus ille suscepit, qui Domino ibi iacente nobilis claruit, resurgente nobilior triumphauit, generatio fallaciae iam deuota consuetum sub impio corde nefas excogitans Christum nocturno silentio discipulis iactitat rapientibus auferendum, ut sicut 5 ipse praedixerat, diem uulgaretur surrexisse post tertium. hac itaque Iudaei furtiua suspicione perterriti plurimam petunt custodiam sollertius adhiberi tumulique fores et ianuam fida nimis obsidione uallari. si nondum post crucis acerba supplicia, post ferri plagas et uulnera, post mortalem corporis 10 sepulturam, cruentum, carnifices, implestis officium nec odium post innocentis exitum saturastis iniustum Dominumque potentiae singularis, qui totiens animas eduxit ab inferis, suam reuocaturum potius non probatis: in peiorem partem consilia uobis apta peragite, fouete sensibus dolos perfidiae nutrimentis 15 armatos, sepulchri claustra signate, uigilias militares adponite, monumentum saxo praecludite cunctaque malignis, ut facitis, dispositionibus instruente dicite: quis Deum poterit custodire, cui cuncta reserantur, nihil obstruitur? regnat in caelis, imperat fretis, dominatur et inferis. quid itaque, tumultus in- 20

1 DE LOCO SEPULTURAE CORPORIS DNI RH, Corpus Domini conditum sepulcro adhibita custodia militari v posquam B tesaurum (h a m. 2) H 2 ante Domino, a eras. B ibi] om. Hv 3 iam] eras. H, om. Bv 4 consuetum] om. R 5 rapientibus] eras. H, om. Bv 6 resurrexisse R postertium (t a m. 2) H 7 ac H, haec v, hac con. Arev. Iudei B suspicione ex susceptione H^t 8 petant H 9 acerua HIB u in b corr. 11 implesti^a B exitum H, exitum v 12 saturasti^a B, saturatis Col. Par. que] qui v d**m*** potentiae H 13 quotiens RHv eduxerit R 14 potius reuocaturum v concilia Hv 15 apta] om. R 16 sepul claustra R, sepulchris cl. B 17 monimtu^u (o ex u) B 18 dominum v 20 et] om. HBv itaque perfidis v

condite, perdis opus excubiis et labore? quid fidem niteris explorare, quam non uis, etiam cum probaris, admittere?

Interea illud triste post sabbatum coeperat dies inradiare **26**
festius, qui Domino dominantis gratissimus nomen ab eius
5 maiestate sortitur, dictus hoc honore Dominicus, quippe qui
tantum consecutus est dignitatis, ut primus meruerit intueri
mundi nascentis originem et resurgentis Christi uirtutem.
sic enim liber Geneseos, rerum manifestus assertor, die septimo
sabbatorum a suis requieuisse Deum dicit operibus. apparet
10 ergo perspicue, quod caput orbis iste sit dies, a quo primario
per ordinem definitum numeratur septimus sabbatorum, quem
gloria regis aeterni tropaeo quoque suae resurrectionis inlustrans
primatum cum religione concessum dierum censuit retinere
cunctorum. huius lucis ortu conspicuo mater uirgo cum ceteris **27**
15 mulieribus fideliter congregatis, quae munus pariter ferentes
aromatum Domini uenerant ad sepulchrum, lacrimis ora sulca-
bant, pectus gemitibus commouebant. moxque locum conspi-
ciunt sepulturae uacuum corpore iam patere, sed mira plenum
redundare uirtute. de caelis angelus namque descenderat et

1 labore* (m *eras.*) *H*, laborē *B* finem *v* niteris* *H*
expoliare *B* 2 nobis etiam comprobaris ammittere *R*, nouis etiam
c*probaris a*mittere (m *eras.*) *H*, quam noles etiam cum probares am-
mittere *B*, quam nobilis etiam comprobaris ammittere *I*, *em. Iur.*,
etsi iam comprobaris a. *coni. Hartel* 3 DE RESVRRECTIONE DNI *RH*,
De resurrectione die dominico et angelo tumulis adstantibus *v* Interea
coeperat i. t. *Hv* (ceperat *H*) 4 fest***is *H*, felix *v* irā-
diare festis quæ *I* domino s. l. *R*² dominantis (i₂ *corr. uid.*)
R 5 domi///nicus *H* 6 "meruerit" primus *H* 7 mundi
H resurgenti *H* 8 hic enim *v* gene⁸⁰⁰⁸ (gene in *ras.*)
B manifestus] mundi] factus *B* 9 requieuisse (ie s. l.) *H*
10 caput *om. R*, capud *B* sit si *B* 11 definitus *Bv* 12 tro-
peo *R*, tropleo (?) *H*, tropheo *B* 13 religione] li s. l. *B* con-
sult *H*, consult *B* 14 DE MULIERIBVS QVAE VENERVNT AD MONV-
MENTV ET DE VISIONE ANGELI *R*, *om. H* 15 fideliter] s. l. *B*
qua *HB*, quia *v* 16 Domini] dum *v* uenerunt *HBv* sul-
cabant (t in *ras. m. 2*) *B*, sulcabat — commouebat *Hv* *ora (h *eras.*)
H 19 namque angelus *v*

a tumuli foribus euoluto mirabilis residebat in saxo, uultu
 flammeus, uestimentis albatus, ut gemina uidelicet diuersitate
 resplendens terrorem pariter laetitiamque monstraret, terrorem
 profecto custodibus ignea facie comminatus, laetitiam quae-
 rentibus Christum niuea uestis iucunditate blanditus. ergo 5
 mulieres angelica reuelatione firmatae Dominum gaudent
 28 reuixisse post mertem. milites autem tali uisione perterriti
 uitam nequeunt retinere in ancipiti discrimine constituti de-
 sertaque continuo statione praecipites urbem repetunt, miracula
 referentes gratisque manifesta renuntiant. postquam fidem 10
 pretio uendiderunt, in fallaciam permutantur ignauam, moxque
 Christi discipulos nocturnae quietis insidiis aucupatos eum
 diripuisse confingunt. dic, nefande custos et improbe, fare,
 scelerata legio, quid mediteris adstruere, quae studio pecuniam
 conquirendi foueam tui casus non uides et periculi, quantum 15
 supplicii merearis ignoras, cum mauis neglegens uideri quam
 uerax. constat enim te fuisse peruigilem, sollicitum, perspi-
 cacem, numquam lumina somno flexisse, nisi labori uicibus
 perfouendo proximus rite collega succederet, ita locum excu-
 biis communisse, ut nullis adiri posse fraudibus appareret. num 20
 Christus, ut audes falsa uoce componere, nocturni operis tem-
 pore te quieto suorum manibus raptus est a sepulchro, cuius ibi

1 a* (d *eras.*) *H* tumuli *ex* tumulo *B* resedebat *H*
 5 iocunditate *RH'B* blanditus] b *in ras.* *B* 7 post *B*
 autem] *eras.* *H*, *om.* v DE FVGA MILITV ET MENDACIO EORVM *R*,
om. *H* perterri *H* 8 ancipiti *ex* ancipite *B* ne nequeant
coni. *Ludw.* 9 petunt *R*; repetunt *om.* *H* 10 **ferentur (re
eras.) *H*, (feren *in ras.* m. 2) *B*, perferentes 1 *Gall.* 11 ignauam v,
 ignauiam *R*, ignau*am *H*, ignauia *B* 12 insidias *R* occupatos
H 14 meditaris *H* asstruere *RB*, astruere *H* peccuni*
 (a *eras.*) *H*, pecuniae *Bv* 15 conquirend* *H*, conquirendae v
 cui *Hv* non uides] **n̄ fides *B* pericli *Bv* 17 uera *B*
 enim] tunc m. al. *in ras.* *B* 18 nise *ex* nisi *B* 19 proximos
B suaderi *B* 20 nullus *H*, nullis *ex* nullus *B* posse*
 (t *eras.*) *R*, posse *ex* -set *B* num] nam si *HBv* 21 au*dis (i
eras.) *H* nocturnis *R*, nocturnos *H* 22 te] *eras.* *H*, s. l. *B*,
om. v e sepulchro *Bv*

lintea, cuius adiacent uelamenta, circa cuius residet angelica
 uirtus exuuias? an beatum corpus ille, qui rapuit, prius exuit
 et nudauit, celerius arbitratus detectum posse subduci quam
 ligatum, sicut manebat, auferri, cum sit mora furtis rapacibus
 5 inimica potueritque cautius et latenter cum suis quoque Domini
 uelamentis auferri. mentita est iniquitas sibi. habet
 tamen ista res gratiam figurati sensus egregiam. Iudaeis ete-
 nim Christum spiritaliter constat ablatum, quem nos tota
 mentis et pectoris deuotione portamus. plange, Iudaea, tuos
 10 itaque sacerdotes, plange ministros et populum, quae pro tan-
 tis deserta flagitiis non iam tuba gaudebis, non unctu firma-
 beris, non sacrificiis perfrueris. cuius spe namque uirtutis
 tibi tuba perflabitur, cum regem uideas interemptum? quis
 unctus ultra iam dabitur, cum ipsius unctus amiseris princi-
 15 patum? quae uictima ferietur, cum uictima fuerit pastor ipse
 mactatus? discedat synagoga proprio iam colore fuscata:
 Christus sibi pulchram niueo decore sociauit ecclesiam. haec 29
 honorem Mariae praesentat et gloriam, quae, Domini cum
 claritate perspicua semper mater esse cernatur, semper tamen
 20 uirgo conspicitur. huic sese Dominus ilico post triumphum

6 Psal. 26, 12

2 ad excubias (ad s. l. m. 2) *R*, exuuias *ex* excubias *H*, exuuias
 (uu m. al. in ras.) *B* exiuit *PB*, exuit *H* 3 aruitratus
P 4 auferri] *sequitur rasura duorum versuum, incerta litterarum*
uestigia adhuc exstant H manebat auferri mentita *v* 5 cautis
P suisq; *P* 6 iniⁱquitas *B* 7 post iudeis ras. in *B* 9 pec-
 toris] corporis *P* portam *P*, portamus *ex ras. H²* 11 gaudebis]
 clangebas non iuncta firmaueris *P* uncto *HBv* ante tuba ras. 1
litt. B, post tuba, tibi s. l. *B* 12 namque] poenamque *H*
 13 intemptum *P* 14 unctus iam ultra *v* uncti* *B*, unctis
Par., uncti *Gall. Arev.* principatū* (s *eras.*) *P* 15 q̃** *H²*
 16 sinagoga libri 17 ecclesiam *P* LAVS SCAE MARIAE MATRIS
R, om. *H* 18 honore *P* Mariae* (s *eras.*) *H* praes**tat
 (en *eras.*) *H* praestat ad gloriam *Bv* Domini] om. *PHBv*
 19 conspicuam *P*, prospicua *Hv* **semper (et? *eras.*) *H* cer-
 nitur *H* 20 sese] om. *B* hilico *P* postriumphum *H*

resurrectionis ostendit, ut pia genetrix et benigna talis miraculi testimonium uulgatura, quae fuit nascentis ianua, dum uenisset in mundum, haec esset eius et nuntia deserentis infernum.

- 30** Mox deinde conuiuio cum quibusdam uelut praeteriens uiator interfuit, atque confractione panis eorum se sensibus et oculis publicauit, quia cum uerus ipse sit panis, illis luminibus innotescit, quos fides interior reserans ac detegens ad
31 agnitionem Domini gratiae claritate perducit. frequenter etiam diuersis temporibus et momentis manifestum sese discipulis demonstrauit: nunc uescentibus inopinus apparens, nunc obusti piscis et faui cibos accipiens, quatenus euidentius edoceret res esse corporis dapes, quas edendo uidentibus approbauit illa se membra nunc gerere, quae nuper gesserat ante.
- 32** Rursus idem, cum metuentes apostoli plebis, quae Dominum saepe negauerat, uiolentam sustinere saeuitiam, clausis domus ianuis permanerent, obseratis adstans foribus inprouisis, pacem cunctis dedit salutatione sermonis, ut afflictis laetitiam tribuens repensam, quod prophetica uoce signauerat, approbaret,

1 genetrix *P*   miraculis *B*   3 inferna *HBv*   4 **QVOD**
IN FRACTIONE PANIS SIT DÑS AGNITVS *R*, de fractione panis ubi dñs fuit agnitus *H*, Christus discipulis apparet, fauum et piscem manducat
v   uel^{ut} preteriens *R*   5 confractioe] in fractione *Bv*, in *ex*
cnm(?) *H*   se *om. RB*   6 quia] *p B*   cum] quod *HBv*
illis] *eras. H*, *om. v*   7 innotescet *P*   *nterior (a *eras.*) *H*
reserans] reserant *P*, inserens *v*   detegens] alib detege] *in marg. R*,
detergens *PH*, detegens *v*   8 **DE FAVO MELLIS ET PARTE PISCIS ASSI**
R, *om. H*   9 manifesta *P*   10 demonstrauit *om. P*   abusti
B, adusti *v*   *post* combusti *sequuntur in P* tale genus—*Dei cf.*
p. 300, 9   11 faui cibos] faucibus *P*   quatinus *PB*   edoceret
euidetius *Hv*   edocere *P*   12 res] *om. R*   sedendo *P*
13 *illa *H*   nun *B*   ante] mortem *Hv*, mortēf *B*   nun-
p gefert ante *XV P*   14 **VBI INGREDITVR AD DISCIPVLOS CLAUSIS**
FORIBVS *RH* (*post* saeuitiam *inscr.*), Christus ostendit plagas suas
discipulis *Par. Col.*   Rursus—saeuitiam *in ras. B*²   contumentes
P   dñs *P*, dñm *B*   15 saepe dominum *R*   uiolentia *P*,
uiolentiam *H Par. Gall.*, uiolentā (a *corr.*) *B*   clausi* (s *eras.*)
H   16 obtrusis *H*, obstrusis *Bv*   17 laeuitiam *P*   18 re-
pensam *H*, repentinam *v*   prophetia *B*   adprobare *P*

quia cor contritum et contribulatum Dominus non relinquet. moxque manus aperuit perforatas, plagam lateri nudavit infixam, ne phantasma crederent, si uulnerum indicia non uiderent.

- 5 Quoniam uero Thomas aequae uenerandus apostolus, quem **33**
 Didymum uocabant, ibi non aderat, et talia sociis referentibus non credebat: ecce Dominus eodem postmodum residente cum fratribus in motis se denuo foribus repraesentat, qui numquam spiritaliter ab ipsis abscesserat, coramque
 10 cunctis uisus in medio non dedignatur morem gerere trepidanti discipulo: palmisque rursus et latere demonstratis tactu uulnerum patitur se probari, magis hinc agnitus, quod ipse sit Christus, quia dubitantis animum placida fouit lenitate susceptum. quisquis enim dolos artifices caeca sub imagine
 15 fraudis exercet uanasque nebulas et figuras ad decipiendas instruit mentes incautas, non uult inquiri, non uult sua facta cognosci, quo lateat sub nubis uelamento fallacis, oculosque compositis miseros simulacris inludens odit sollicitos, si apprehendi coeperit, et amicos. Dominus autem uerax in omnibus
 20 Christus etiam credere dubitanti mitissimus, non irascitur ambigenti, sed ut digitos quoque mergat in uulnera, leni

1 cf. Psal. 50, 19

1 humiliatum *Hv*   2 relinquit (er *eras.*) *H*, relinquit *R*
 apperuit *B*   perforatos *P*   planga *P*   3 mundauit *P*
 fantasma *libri*   4 uiderent] *sequitur ras. 2 fere uersuum in P*
 5 VBI THOMAE MONSTRAT LATVS PERFORATVM ET FIXVRAS CLAVORVM *R*,
om. H   apostolus (*o, ex u*) *B*   6 nuncupant (ba *eras.*) *H*,
 nuncupabant *B*, nuncupant *v* (*except. Col.*)   8 foribus] fratribus
R   repraesentat] *re eras. H*, praesentat *v*   10 usus *H*
 11 tactū (~ *eras.*) *B*   12 cognitus *R*   13 Christus sit *HB*
 qui *Bv*   animam—susceptam *Hv*   placita *R*   14 artificis
Hv   16 post incautas, uult inquiri *eras. H*   inquiri non uult
om. Bv   17 quo *B*, non *R*, *ras. in H*, quod *v*, num *Ludw.*
 lateant *coni. Ludw. in adn.*   18 miseris *H*   inludens (1 a m. 2)
R   fort. sollicitus *cf. Carm.*   19 amicos] amictos *v*, uox mihi
suspecta Gall.   20 dubitandi *HI*   21 ambigendi *R* (t a m. 2),
 ambigendi *H*   uulnerali *H*   leni *cm. v*

facilitate concedit, sciens huius probationis exemplum non ad Thomae tantum, qui fuerat iam beatus, sed ad fidem deinceps pertinere multorum.

- 34 Post paucos iterum Dominus dies Petro piscanti cum sociis ad marinum sese litus ostendit, totaeque noctis labore perui-⁵gili nullam cernens fessos habuisse capturam, dextrum retia dimitti iubet in pelagus, confestimque clauso gurgitis salo piscosae congregationis inmensa crepantes sinus eduxere cum praeda, quam ante Domini gaudentes proiecere uestigia. tale genus ergo miraculi non uulgari facto sentiri, sed typica debet¹⁰ intellegentia ponderari. retia siquidem credamus praecepta Dei lucida nimis atque perspicua, quibus omnes dextera sec-
35 inclinati. nam et piscis supra prunas adpositus, eodemque panis in loco simul ab ipsis inuentus catholica religione¹⁵ cernitur non carere. nam piscis aqua uidetur intellegi, qua nos ablui certum est ac renasci, panis Christum significat saluatorem, cuius eodem corpore uescimur ad salutem. ignis Spiritus sancti gerit imaginem, quo deuoti consecramur ad fidem. in eadem namque specie demonstratus effulsit, cum²⁰ beatos apostolos, sicut liber eorum Actuum protestatur, clara

1 facile *Col.* 2 tom^hae *H*, athome^h *B* fuerit *B* tam
beatus *v* 4 VBI DIX PETRO LAXA RETIA AD DEXTERAM *RH* (in
dext.), Christus piscanti Petro in dextram iacere retia iubet *v*
item *Bv* piscante *H* con *B* 5 marit^onū *B* totaq;
(o a m. 2) *R*, totoq; *H* peruigili] perpili *Iv*, forte peruigili uel
perpeti *Iur.*, perpero *coni. Gall.* 6 capturas ex -rū *B* 7 pell-
lagos (*ras. 1. l.*) *B* 8 immersa *v* crepantes (it a m. 2) *H*,
crepitanⁱtes *v* 9 procere *H* 10 tipica *P*, typica *H* 11 cre-
damus] a ex i *R* 12 dilucida *v* dextra *HBv* sectantes]
fort. stantes 13 a] *om. H*, et *v* fluctibus //////////////// ruentis *H*
(*ras. 7—8 litt.*) Christi *addidi*, post clauduntur *ras. 3 litt. in H cf.*
v. 399 14 inclinati *Hⁱ corr. in* inclinata VBI EXPONIT DE
PANE PISCE ET PRVNIS *R*, *om. H* 15 chatholica *H* religione]
ratione *mauult Mign.* 19 quam *H* 21 beatus *H* apo-
stolos (o₃ ex u) *R*, apostolos *B*

sui diuinitate perfudit. tunc ad epulas eos sumendas inuitat placida solemnium praeceptione uerborum, qui mensae Domini mox unanimes congregati cibos sanctae benedictionis accipiunt et Christum plena fidei ueritate cognoscunt.

5 Cum uero modicis surrexissent dapibus competenter impleti, **36**
 Petrum Dominus, an eum diligit, clementer interrogat. cui protinus annuente cupiens greges utpote bonus pastor augere, tamquam fidelissimo nimis operario uel probato suas oues agnosque commendat. et haec tertio repetit ac reuoluit, ut
 10 recentioris culpa trina negatio parili dilectionis purgaretur ex numero. quod autem Petro specialiter alendi gregis tribuit dignitatem, cum probetur omnes aequae diligere, non ad aliorum pertinet detrimentum, sed rationi uidetur esse coniunctum. hoc animal namque mitissimum pro simplicitate naturae iustus
 15 est comparatum, quos, cum uenerit in maiestate sua rex omnium, taliter a dexteris adstantes, sicut ipse docuit, alloquitur: uenite, benedicti Patris mei, possidete regnum paratum uobis a constitutione mundi, et cetera. ingressuros igitur iustos in regnum consequenter illi commen-
 20 dat, cui clauas se daturum eiusdem regni promiserat.

Inde monitis eos beatis erudiens et pacificae roborans tradi- **37**
 tione doctrinae per omnes imperat terras religiosae fidei

17 Matth. 25, 34

1 perfudit *H*   2 placida] s. l. *R*²   pceptione *B*   3 mox
ras. in H, uoce *v*   unianimes *H*   4 ///plena* (m *eras.*) *H*
 5 VBI TER INTERROGATUR PETRVS A DOMINO SI EVM DILIGAT *RH* (ter
om.), Oues et agnos Petro alendos Dominus mandat *v*   insurrexis-
 sent *v*   6 ///cui *H*   7 utpute *R*, ut *v*   pater (*ex pote*) *B*
 pastor bonus *v*   9 reppetit *H*   10 recentiori *HB Par. Arev.*
 cupae *B*   parili] li *eras. H*, pari *Bv*   11 Petrus *I*   gre-
 ges *v*   13 pertinet ad detrimentum *v*   esse] *om. R*   15 est]
eras. H, om. v   comperatum *B*   16 ad *B*   dextris *HBv*
 alloquitur *HBv*   17 possedete *H*   18 contitutione *H*   18 para-
 tum uobis regnum *HBv*   etc. *v*   19 ingressurus *H*   21 VBI
 DIXIT DNS ITE DOCETE GENTES *RH*, Pacem seruandam discipulis man-
 dat *v*   beatus *H*¹ (*corr. in os m. 2*)   pacifice *H*   traditionē
H   22 imperans *Bv*   religione *H*

praecepta dispergere sacrique baptismatis unicam trinitatem cunctis gentibus praerogare, sic inquiring ac decernens: data est mihi omnis potestas in caelo et in terra. euntes nunc docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quaecumque mandauit uobis, et cetera.

38 Cumque diuinitatis omnia mandasset impleri, mox in Bethaniam iisdem pariter eductis egressus coram beatis protinus uiris, qui tanti uisionem triumphi meruere sortiri, per oras 10 euectus aetherias, arcem siderea dominationis ascendit et ad dexteram patriae residet maiestatis, totumque proprio regit et gubernat arbitrio, qui cuncta iugiter excelsa possidens ac profunda post caelum descendit ad tartarum, post tartarum remeavit ad caelum. ob hoc igitur uoluit hisdem praesentibus 15 ad astra migrare (quantum paruitatis meae dignatur sensibus aperire), ut iter eis qua sequerentur ostenderet, quibus ante passionem sibi dicentibus: Domine, nescimus quo uadis, quomodo possumus uiam nosse? respondit euidenter et dixit: ego sum uia et ueritas et uita. uia, quoniam 20 per eum Patris peruenitur ad gratiam. ueritas, quia credentibus tribuit quae promittit. uita, quoniam morti non

2 cf. Matth. 28, 18 seq. 18 Ioh. 14, 5

2 prorogare *H¹Bv* 4 eas *R*, eos *HBv* 6 obseruare *Bv*,
 conseruare *Ludw.* omnia *om. B* 7 & c[~]r *B*, etc. *v*
 8 DE ASCENSIONE D[~]NI *RH*, Ascendit Christus in caelum coram omni-
 bus *v* diuinitas *v*, dominus *susplicatus est Gall.* 9 hisdem
RB, isdem *H* 10 uiris] uersis *H* uisione *B* horas *R*,
 horas *I*, **ra* *H*, auras *Ludw. cf. Lachm. ad Lucr. III 405*
 11 aethereas *H¹v* 12 dextram *v* reside^t *H* siderea
 residet maiestatis *R* 13 arbitro (?) *H* pfunda *B* 14 ascen-
 dit *R* post profunda spatium ¹/₂ uers. *H* 15 in caelum
Bv ob ex ab *B* isdem *H*, hidem *B* 17 apperire *HB*
 eisdem *v* 20 uia ueritas *B* uita Q^m *B* 21 peruenit[~] *H¹*
 (~ *add. m. 2*) ueritatēque *B* 22 tribuet *v* quē^m *H*
 **morti *H*, et morti *v*

subiacent quos adoptat. laetissimi intuentes ergo discipuli
 Dominum supra nubes excelsum coruscus siderum tractus
 propriis deuicto mundo calcare uestigiis uenerantur supplices
 et adorant, redituque gratissimo famulatas eius gressibus
 5 aerei tramitis plagas, quas oculis uiderant, reuoluunt cordibus
 et reportant cunctas monituri gentes, ut credant. testes nam-
 que fideles et maximi diuinae probantur esse uirtutis, qui
 facta Domini Iesu Christi uidentes innumera nobilium scrip-
 serunt pauca gestorum. nam si religiosi omnia potuissent
 10 chartis innecti nostri miracula Saluatoris, nec ipse forsitan
 mundus, sicut Iohannes euangelista testatur, qui scriberentur,
 uolumina caperet uniuersa librorum.

11 cf. 21, 25

1 Laeti////////// *H*, laetis////////// *B*, laetis uultibus *v*   2 corusco^f
 siderum trac*us (ta *eras.*) *R*, "cos siderum "corus tr. *H*   3 deuoc*to
 (o₁ in i *corr.*, c *ex alia littera*) *B*   uenerant *RH*¹, uenerantur
*H*² *v*   4 familiae *v*   5 ærii^{the} *B*   ante tramitis *ras.* 1-2 *litt.*
B   quas *B*   uiderent *H*, uiderunt *v*   reuoluunt *B*
 6 cuncte *B*, cuncti *v*   monitu rigentes *R*¹ (*corr. m. 2*), morituris
 gentes *B*, generis uiris ut gentes *v*   7 & magni**dinæ^{ui} (tu *eras.*)
B   8 innumerabilium *v*   10 cartis *libri*   annecti *v*
 forsitan* (t *eras.*) *H*   11 qu** *H*   12 caperent *H*   EXPLICIT
 LIBER QVINTVS SEDVLII DE CARMINE PASCHALI *R*, INCIPIIT EPISTOLA
 SEDVLII *H*, EXPLICIT PROSA SEDVLII *B Iur.*

APPENDIX.

I. CARMINA AD SEDVLIVM SPECTANTIA.

II. EXCERPTA EX REMIGII EXPOSITIONE IN
PASCHALE CARMEN.

I.

CARMINA AD SEDVLIVM SPECTANTIA.

I. TVRCII RVFI ASTERII CARMEN.

- 1 Sume, sacer meritis, ueracis dicta poetae,
 Quae sine figmenti condita sunt uitio,
 Quo caret alma fides, quo sancti gratia Christi,
 Per quam iustus ait talia Sedulius.
- 5 Asteriique tui semper meminisse iubeto,
 Cuius ope et cura edita sunt populis.
 Quom quamuis summi celebrent per saecula fastus,
 Plus tamen ad meritum est, si uiget ore tuo.

II^a. VERSVS BELLESARII SCOLASTICI.

- 1 **S**edulius Christi miracula uersibus eden **S**
Emicat, inuitans paruae ad solemnia mensa **E**

2 cf. Sedul. p. C. I 17   2 cf. Sedul. p. C. I 2 sq.

I. Cf. de carminis auctore meam de Sedulii poetae uita et scriptis
 commentationem p. 31 sq., de notarum siglis indices supra descriptos.

INCIPIUNT VERSVS EIVSDEM (scil. Asterii) G, sequentes eiusdem indi-
 cant asterii uersus in summo folio 45 incipiens Q (Paris. 8319 s. XI
 cf. Riesii Anth. lat. 491), VERSVS ASTERII b in mg. 1 Summe Od
 pater d Cellarius ex cod. Cantabr. ueracia Sirmond (ad Ennodium
 epp. I 24) al. 3 sancti quo cod. Arntz. 4 agit b, tot

Reg. 2 per] o c 5 Astriique (e a m. 2) F iuuet te
 Withofius 6 cura haec edita cod. Arntz. tedita b, didita con.
 Barthius, fort. tradita 7 quae cod. Arntz. celebrant F¹ corr. m. 2,
 caelebrent b factos Reg. 2, fasti Cellarius cum nonnullis

8 est om. Pbd II^a. VERSVS BELLESARII SCOLASTICI Γ (m. s. IX) F
 HP' (= Paris. 8094 s. XI ex collatione Riesii) Reg. 6 (= Vat. Reg.
 2078 s. IX cf. Peiper, Alcim. Avit. p. CXVII), ^{I S I L I} V S B S R SCOLS DI-
 SCIPVLI Sedulii E, INCIPIT VERSVS BELLESARII SCOLASTICI K, ITEM R'
 = Reg. 15 B XIX (cf. infra p. 309), inscript. eras. in ΓΓ, om. C
 DO Reg. 1 cf. Prol. 2 parua duo mss. Barthii (cf. Adv. LIII 5)
 Poelm. sollempnia DR'

	D ignum conuiuiam, non hunc, qui carperet illu	D ,
	V ix quod nobilium triplici fert aula parat	V ,
5	L aetum quod ponit sub aurea tecta tribuna	L ,
	I n quo gemmiferi totque aurea uasa canistr	I
	V iuida pro modico portant sibi prandia uict	V ,
	S ed quod holus uile producit pauperis hortu	S .
	A t post delicias properant qui sumere magn	A ,
10	N ituntur paruum miserorum spernere germe	N :
	T utum quod nihil est (tutum nil uentre tumesci	T),
	I nsidias membrisque mouent animaeque ludent	I .
	S i tamen his dapibus uesci dignantur egeni	S ,
	T emnat diuitias animus paucisque quiesca	T
15	E xemplo adsumptus Domini, qui milia quinqu	E
	S emotis cunctis modicis saturauit ab esci	S .

3 conuiuium *DFPR'*, conuiuiū *C*, conuiuium *K*, conuiui** (a a m. 2) *H* quia *P'* carperet *ΓC²EFG²HR'Υ*, caperet *Reg. 2*, carpis et *C¹DG¹*, carpere s& *K*, carpescat *P'*, cappit et *cod. Barthii.*, carpsert *Arev.* 4 uix ad *CDFGKP'* *Reg. 6*, uix quam *Reg. 2* tripli *D* profert triplici *ΓEΥ* *Poelm.*, praefert tripliici *Reg. 2*, profert aulaea *Reg. 1* 5 ponet *CFGHKO* *Reg. 2*, poneret *P'*, spondit *Reg. 1* subque *cod. Barthii* 6 tot *Γ* fort. recte ^uarea *F* 7 uuida *EOΥ* *Reg. 1. 3. 6*, uita *F¹H¹K¹*, uiui *Mabillon* sibi *om. F* gaudia *nonn. editt.* uita duo *mss. Barthii* 8 sedq. *C* ^holus *E*, uilis unus *Barthii* pauperes *F* (*corr. m. 2*) ortus *ΓDFG¹PR'* 9 et *E 2*, ad *K*, aut unus *Barthii* apud *Ott. 2*, fort. per dilitias *ΓDG²KP'R* 10 nititur *H¹* *corr. m. 2* 11 tantum *Reg. 1*, totum *coni. Arev.* quo *E 1. 2* *Reg. 6* nihil] nil *FH¹P'*, nubem (est *om.*) *C* tutum *scripsi*, dum cum nil *CDG* (nihil a m. 1) *HP'* *Reg. 1*, dum nil cum *ΓE 1. 2* *KOΥ* *Reg. 6*, nihilum dum *coni. Arev.* in uentre *Reg. 2*, conuescendo *R'* *Ott. 2* tumesat *E 2* 12 insidiis *Reg. 2* menbris *C*, membras *E 2*, uentrisque unus *Barthii*, que *om. rell.* mouent *scripsi*, remouens *E 1*. moueat *R'*, mouens *rell.* animaequi *Reg. 6*, que *om. ΓE 2 O* lau- denti *ΓC*, luenti *GKT*, ruenti *Fabr.* 13 dignatus *CDFK*, dignatur *EGHP'*, dignanter *Υ*, dignantur *ΓR'* *Arev. cum Romanis* (?) aegenis *ΓR'* 14 temptat *P'*, teminat *E 2*, tempnat *plerique* diui**as *C* pacisq; *R'* 15 assumptus *ΓΥ*, assumpsit *O* quo *CD* *E 1 GK* *Reg. 3* quinque *plerique* 16 satiauit *Poelm. Fabr.*

II^b.

1	S	edulius Domini per culta noualia pergen	S
	E	n loca prospexit multo radiantia flor	E:
	D	iscurrit per prata libens, quo gramine Dau	D
	V	idit diuino modulantem carmina cant	V.
5	L	audabili psallente uiro refluit cythara me	L.
	I	lle ubi grandisoni captus dulcedine plectr	I
	V	ritur et celeri graditur per lilia pass	V
	S	acratosque iterum late conspexit amoeno	S,
	A	eterna Christi fluuios quos abluit und	A,
10	N	ec passus torpere diu doctoris acume	N,
	T	unc sua Dauticus delectus plectra poposci	T

1 cf. Verg. Ecl. I 71   3 cf. Sedul. epist. ad Maced. p. 2, 13

11 ib. p. 3, 12   11 cf. Sedul. p. C. I 23 sq.

II^b. *Sequitur nullo spatio intermisso in CHK, post spatium 1 uel plur. uers. in DFG, praecedit priori in E 2 R', inscr. om. P' Reg. 1, 6; carmen om. ΓΕΙΟΤ: INCIPIUNT VERSVS LIBERATI SCOLASTICI DE SEDVLIO R' (Cod. Reg. Mus. brit. 15 B XIX s. IX cf. Zangemeister, Bericht über die Durchforschung der Bibliotheken Englands p. 31), INCIPIUNT VERSVS LIBERATI SCOLASTICI EX VTRAQVE PARTE ANACROSTICI* Liberti *unus Barthii, Liberii v* 1 *cuncta unus Barthii Mabill.* gaudens *Reg. 6* 2 *perspexit E 2 R' Reg. 1 c, conspexit Fabr.* multa *EFm* radiantia *DEGHP'R' Reg. 2. 6 m* 3 *discurrunt C* pata *F, petra R'* quod *CFGHP'* 5 *modolantem CP', moderantem E 2 fm duo Barthii, moderantur R' carmini K, carmine Poelm.* 5 *laudabili CDFGHKP' Reg. 2. 3. 6 unus Barth. Poelm.,* laudis *E, laudis et R', laudis hic fm, laudis hoc unus Barth., laudis ceu Reg. 1, laudato Fabr., laudes hoc Arev.* uiri *Reg. 1 fm* refluit *E 2 H Reg. 1 fm, refluunt CDFGK* crihereme *C* cythere *DF, cythare GHK Reg. 1, cythara E 2 fm* 6 *grandissoni DFP', gradisoni H* ducedine *K* plecthri *DP', pulchri Reg. 2* 7 *exceleri E 2 R'* 8 *sacroque C* lacte *libri Barthii, Poelm.,* lucos *coni. Arev.* prospexit *Reg. 1, conspexerit R', cõplexit C* amenus *C, amõnos (e a m. 2) D, amenos m, amomos E 2 cf, hamos R'* 9 *aeterno Reg. 3, aeternam Reg. 6* fluuios *CE 2 FK,* fluuio *GH Mab.* adluit *CDK Reg. 6, habuit G* 10 *Nam C DFG^AHKP' Reg. 2. 3* nec *E 2 f* torpore *CF cfm libri Barthii* ductoris *Poelm.* 11 *Non sua libri Barthii* suo *C* dautico delectu *ER' (dilecto) mf (dilectu), diletus K* plectra *C*

	I rrita polluti contemnens numina mund	I.
	S igna crucis fronti ponit breuiterque triumpho	S
	T angit, Christe, tuos numerosaque praemia liba	T.
15	E rgo dum uario decorat sua rura color	E,
	S tabunt hi garrula dicti testudine uersu	S.

III. [CARMEN DE INCARNATIONE].

1	Omnipotens genitor tandem miseratus ab alto Postquam cuncta dedit caelo constare sereno, Omnibus in terris diuinum aspirat amorem, Semper honore pio nomen Natique Patrisque
5	Ornare et canere paribusque in regna uocari Auspiciis, hinc progeniem uirtute futuram Egregiam, et totum quae legibus occupet orbem. Ne tamen in terris mortalia pectora turbet Ignotum numen , Deus aethere missus ab alto
10	Mortalis uisus potuit quantusque uideri.

12 cf. epist. ad Mac. 2, 7 s.   13 cf. Sedul. I 343   1 Aen.
V 727 (alto est)   2 Aen. III 518 (uidet)   3 Aen. VIII 373
4 Aen. VI 116 (Nati R γ 2 b)   5 Aen. VII 256   6 Aen. VII 257
(huic progeniem uirtute)   7 Aen. VII 258 (uiribus)   8 Aen. III
56 et IV 412 (m. pectora cogis)   9 Aen. IV 574   10 Aen. IV 277,
II 591 (qualisque uideri)

C = *codex Paris. lat. 13047 s. VIIIII (olim S. German. 841)*

12 polliti *E*   contempsit^p *E*, contempsit *DR'cfm*   nomina *K*
13 tange *K*   triumphus *G'*   vv. 14—16 desunt in *C*   14 tang&
D, tange *K*   numeroq; *R'*, numeros sacri *Reg. 6*   premia pleri-
que   15 ergo is *E 2 cfm Ott. 2*, ergo his *R' Poelm.*   uaro (o in
ras.) *m*   uera suo *D*, uera sua *FK Reg. 2. 3*, sua sura *Reg. 1*, uera
GP'c, uerarua *Reg. 6*, sua membra *nonn. editt.*   decorantur uera
Mab.   16 Stabant *DGP'*   in *D Reg. 1 c*   hi *E 2 GHm*,
bi (?) *K*, om. *F'*   garrula *DGHKP'R' Reg. 1*, garula *E 2 Reg. 3. 6*
fm, gracili *Fabr.*, parua *coni. Riesius*, fort. querula   ducti *E 2*
cf Rom., dicta *Reg. 2*   testitudine *P'*   III. 1 *Inscriptionis auctor*
est Martenius, qui centonem hunc Vergilianum primus edidit in Am-
pliss. Collectionis t. IX. p. 1—14   6 hinc om. *C*   progeniemque
piã *C'*, prolemque *suprascr. m. 2*   futura *C*   8 nec amen *C*
9 aetherae *C*

- Virgo matura fuit, iam plenis nubilis annis,
 Cui genus a proavis ingens| nomenque decusque,
 Intemerata toris|. talem se laeta ferebat,
 Casta pudicitiam| miro seruabat amore.
- 15 Huic se forma Dei|, caelo dimissus ab alto
 Spiritus, intus alit et casto corpore miscet.
 Ante tamen dubiam| dictis solatur amicis:
 Alma parens|, mundi Dominum paritura potentem
 (Nam te digna manent generis cunabula sancti),
- 20 Vade, ait, o felix nati pietate|, quocumque uocaris,
 Auspiciis manifesta nouis|! hic uertitur ordo,
 Huius in aduentu fides| et fama perennis.
 Dixerat: illa| pauens oculos suffusa nitentis,
 Suspirans imoque trahens a pectore uocem
- 25 Virgo refert: |haut equidem tali me dignor honore
 Non opis est nostrae| nec fas|, nec coniugis umquam
 Praetendi taedas aut haec in foedera ueni.
 Sed post iussa Deum| nihil est, quod dicta recusem.
 Accipio agnoscoque libens|: sequor omina tanta
- 30 Promissisque Patris exsequar caelestia dona,
 Admiranda Dei tantarum munera laudum.
 Panditur interea domus omnipotentis Olympi

11 Aen. VII 53 (matura uiro)   12 Aen. XII 225 (cui *MRybc*),
 II 92   13 Aen. III 178 (intemerata focis), I 503   14 Ge. II 524,
 Aen. VII 57 (miro properabat amore)   15 Aen. IV 556, Ecl. IV 7
 (c. demittitur alto [dimittitur *R*])   16 Aen. VI 726, 727 (et magno
 corpore m.)   17 Aen. V 770   18 Aen. II 591, cf. Aen. VI 621
 19 cf. Aen. VI 71, III 105   20 Aen. III 480, Ecl. III 49   21 Aen.
 III 375 (manifesta fides), 376 (is)   22 Aen. IX 79 (set *M*, sed *P*
ybc)   23 cf. Aen. II 705 *al.*, I 228   24 Aen. I 371   25 Aen.
 I 335 (haut *M*)   26 Aen. I 601, IV 338   27 Aen. IV 339
 28 Aen. VI 461 (sed me)   29 Aen. VIII 155, IX 21   30 Aen.
 V 863, Ge. IV 1 caelestia dona| Exsequar   31 cf. Ge. IV 3 et Aen.
 VIII 273   32 Aen. X 1

11 natura *C*   13 fort. tori   16 et *om. vulgo*   casto se *C*
 25 haud tali equidem *coni. Arev.*   27 praetendit aetas *C*   28 et
 post *coni. Arev.*   30 patriis *C*   sequar haec *coni. Arev.*
 31 ammiranda *C*

- Sideream in sedem, terras unde arduus omnis
 Aspicit|, et natum| uerbis compellat amicis:
 35 Nate, meae uires, mea magna potentia solus,
 Nate|, mihi quem nulla dies ab origine rerum
 Dissimilem arguerit|, comitem complector in omnis.
 Te sine nil altum mens inchoat|: omnia mecum
 Aeternis regis imperiis|; et quidquid ubique est,
 40 Nulla meis sine te quaeretur gloria rebus:
 Omnia sub pedibus, qua sol utrumque recurrens
 Aspicit oceanum, uertique regique uidebunt.
 Quae tibi polliceor|, neque est te fallere quicquam,
 Haec tibi semper erunt| uatum praedicta priorum:
 45 Nec mea iam mutata loco sententia cedit.
 Nascere praeque diem ueniens age, lucifer, alnum;
 Nascere|, quo toto surgat gens aurea mundo.
 Vnde etiam magnus caelorum nascitur ordo.
 Nascere|, ut incipiant magni procedere menses,
 50 Ne maneant terris| priscae uestigia fraudis,
 Prospera| uenturo laetentur ut omnia saeclo.
 Adgredere o magnos (aderit iam tempus) honores:
 Aspera tum positis mitescent saecula bellis
 Pacatumque reges patriis uirtutibus orbem.
 55 Haut mora: continuo Patris praecepta facessit,
 Aethere se mittit| figitque in uirgine uultus,

33 Aen. X 3 (4 aspectat)   34 Aen. II 372   35 Aen. I 664.
 665   36 cf. Aen. IX 281   37 Aen. IX 282, 277 (comitem
 casus)   38 Ge. III 42   39 Aen. I 230, I 601 (nec)   40 Aen.
 IX 278   41 Aen. VII 100   42 Aen. VII 101   43 Aen. IX
 201, Ge. IV 447 (quicquam *MR*)   44 Ecl. V 74, Aen. IV 464
 (priorum *FPγabc*)   45 Aen. IX 220   46 Ecl. VIII 17
 47 Ecl. IV 9 (ac toto)   48 cf. Ecl. IV 5   49 Ecl. IV 12 (et in-
 cipient)   50 Ecl. IV 31   51 Ecl. IV 52   52 Ecl. IV 48
 53 Aen. I 291   54 Ecl. IV 17 (reget)   55 Ge. IV 548 (matris)
 56 Aen. IX 645, XII 70

33 sideriam *C*   37 dissimile *C*   40 quaeritur *C*   45 caedit
C   50 priscae *C*   51 saeclo *C*   53 mitescunt *C*   54 paga-
 tumque *C*

- Nec mortale tuens, afflata est lumine quando
 Iam propiore Dei|. nam tempore eodem
 Matri longa decem tulerunt fastidia mensis,
 60 Et noua progenies| mox clara in luce refulsit.
 Mox etiam magni| processit numinis astrum,
 Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.
 . . . . .
 . . . . .
 Ille dies primus leti primusque salutis
 Monstrat iter| uobis ad eum|, quem semper acerbum,
 65 Semper honoratum| cuncti| celebrate fauentes.
 Annua uota tamen| noctem non amplius unam
 Haut segnes| uigilate, uiri|, dapibusque futuris
 Luce palam| cumulate piis altaria donis.
 Hac uestri maneant in religione nepotes.
 70 Iamque egomet patris| sedes arcemque reuiso.
 Accipite ergo animis atque haec mea figite dicta,
 Ore fauete omnes| et huc aduertite mentem.
 E diuerso sedem quotiens uenietis in unam,
 Vndique collecti|, pacem laudate frequentes.
 75 Cogite consilium|, cocant in foedera dextrae,
 Qua datur| pacis solum inuiolabile pignus.
 Discite iustitiam|, aeterna in pace futurae

57 s. Aen. VI 50 (sonans—numine) s. 58 Ge. I 483 59 Ecl.
 IV 61 (menses) 60 Ecl. IV 7, Aen. I 588 (claraque) 61 Ecl.
 IX 47 62 Aen. II 694 63 Aen. IV 169 (primusque malorum)
 64 Aen. II 388, V 49 65 Aen. V 50, VIII 173 66 Aen.
 V 53, Aen. I 687 67 Aen. XI 64, IV 573, I 214 68 Aen.
 IX 153, XI 50 (cumulatque) 69 Aen. III 409 (hac casti)
 70 Aen. II 760 71 Aen. III 250 72 Aen. V 71, VIII 440
 73 cf. Aen. II 716 74 Aen. II 414, XI 460 75 Aen. XI
 292 76 Aen. XI 293, 363 77 Aen. VI 620, XII 504 (aeterna
 gentes in pace futuras)

58 propiora C post v. 6 lacunam statuit Riesius 64 ad eo
 C aceruorum C 65 caelebrate C 67 Aut C signes C
 73 uenientis C 76 Condatur coni. Buecheler, qua detur Riesius,
 fort. dabitur

- Concordes animae|, si non iurita dicta putatis.
 Nulla dies usquam memori uos eximet aeuo:
 80 Mortalem eripiam formam| et praemia reddam
 Fortunatorum nemorum sedesque beatas.
 Non eritis regno indecores, nec uestra feretur
 Fama leuis|, mecum pariter considerare regnis.
 Urbem quam statuo, uestra est|: intrare licebit.
 85 Nusquam abero, et tutos patrio uos limite sistam:
 Idem uenturos tollemus in astra nepotes.
 Quae uero nunc quoque uobis|, dum uita manebit,
 Praemia digna feram|? non uobis numine nostro
 Diuitis uber agri rerumque opulentia derit.
 90 Fundit humo facilem uictum iustissima tellus
 Prouentuque onerat sulcos atque horrea uincit,
 Floret ager, spumat plenis uindemia labris,
 Exuberant fetus| ramos frondentis oliuae:
 Quotque in flore nouo pomis se fertilis arbor
 95 Induerit, totidem autumno matura tenebit.
 Non liquidi gregibus fontes, non gramina derunt,
 Et quantum longis carpent armenta diebus,
 Exigua tantum gelidus ros nocte reponit.
 Haec sunt, quae nostra deceat uos uoce moneri.
 100 Viuite felices| et condita mente tenete.
 Haec ubi dicta dedit|, mox sese attollit in auras

78 Aen. VI 827, X 244 (putaris)   79 Aen. IX 446 (umquam)
 80 Aen. IX 101   81 Aen. VI 639   82 s. Aen. VII 231 (erimus) s.
 83 Aen. I 572   84 Aen. I 573, III 254   85 Aen. II 620 (tutum
 patrio te limine)   86 Aen. III 158   87 Aen. V 724 (manebat)
 88 cf. Ge. III 22, Aen. VII 261 (n. u. rege Latino)   89 Aen. VII
 262 (Troiaequae)   90 Ge. II 460   91 Ge. II 518 (oneret—uin-
 cat)   92 Ge. II 6   93 cf. Aen. VI 808 uel VII 428   94 Ge.
 IV 142   95 Aen. IV 143 (induerat—tenebat)   96 Ge. II 200
 97 Ge. II 201   98 Ge. II 203 (reponit *M b l c t*)   99 Aen. III 461
 (liceat)   100 Aen. III 493, 388 (tu)   101 Aen. VI 628 *al.*, IV 176

79 extimet *C*   85 auero *C*   tuto patri suo *C*   87 uobis
 quoque nunc *Riesius coni.*   90 homo *C*   91 honerat *C*
 93 exuberant *C*, fort. exsuperant   94 quodquae *C*   96 deerunt
C   97 dibus *C*

- Suspiciens caelum, caput inter nubila condit.
 Atque ita discedens terris animisque suorum
 Concretam exemit labem purumque relinquit
 105 Aetherium sensum atque aurai simplicis ignem.
 Ex illo celebratus honos, laetique minores
 Seruauere diem| atque haec pia sacra quotannis
 Matres atque uiri|, pueri inuptaeque puellae
 Carminibus celebrant| paterisque altaria libant.
 110 Ast ego| qui cecini magnum et mirabile numen,
 Haec eadem gentique meae generique manebunt.

102 Aen. XII 196, IV 177   103 cf. Aen. IX 40   104 Aen.
 VI 746   105 Aen. VI 747   106 Aen. VIII 268   107 Aen.
 VIII 269, V 59 (mea)   108 Aen. VI 306, 307   109 Aen. VIII 303,
 XII 174   110 Aen. I 46 *al.*, cf. Ge. IV 566   111 Aen. IX 302
 (matrique tuae)

103 discedens *C*   106 celebratos *C*   107 sagra quodannis *C*

II.

EXCERPTA EX REMIGII EXPOSITIONE
IN PASCHALE CARMEN.

In catalogo uirorum illustrium id est in libro, quem beatus Hieronymus inchoauit, sed Paterius discipulus eius perfecit, ibi legitur quis fuerit iste Sedulius. Fuit enim primo laicus saeculari sapientiae deditus; postea ad Deum conuersus scripsit hunc librum quasi per dirocheum id est duplicem refectionem, de ueteri et nouo testamento. Et sciendum, quia prius prosaice fecit, postea metrica composuit et praetitulauit eum paschali carmine, consecrans Macedonio presbytero. Mos enim erat apud antiquos, ut sua scripta sapientibus et nobilibus conferrent, ut eorum auctoritate roborarentur et ab aemulis saluarentur. Docuit autem in Asia, ¹⁰ partim in Italia. Modo facit epistolam ad Macedonium. Decurso .i. finito, participium est sine uerbi origine. Censeas .i. iudices. Seueritatis .i. grauiditatis. Obiurges .i. reprehendas. Sufultus .i. adiutus, fulcio est adiuuo inde fultor dicitur ab adiuuando. Paschalis .i. euangelicae. Maiestatis .i. Christi, ¹⁵ sicut apostolus ait: Pascha nostrum immolatus est Chri-

Epist.
p. 1, 3

16 I Corinth. 5, 7

A = cod. Monacensis (ol. Tegerns.) 19456 s. X.

B = cod. Monacensis (ol. Windberg.) 22307 s. XI.

INCIPIT EXPOSITIO REMIGII IN OPVS CARMINIS PASCHALIS *A*, INCIPIT GLOSA SVPER SEDVLIYM *B*; cf. *Prol.* 5 dyrocheum *A* cf. *Prud. Ditt. I* (ed. Dressel) id est *A*, .i. *B* (*passim*) 6 quod *A*¹ corr. m. 2 7 cū *B* 12 .i. add. *A*², om. *B* 13 grauitatis ^{di} *A* 14 adiuuo^u (u a m. 2) *A*

stus. Pelagus, pelagus dicitur profunditas maris, sed hic
 pro profunditate diuinitatis ponitur. Tyro, nouellus miles p. 2, 1
 et rudis, qui nouiter ad militiam Christi uenit. Lintre, nauicula;
 translatiuis uerbis utitur .i. metaphorice. Superius dixit 'immen-
 5 sum pelagus' profunditatem mysterii paschalis, modo dicit 'parua
 lintre' pro 'paruo ingenio'. Expurgem, excusabo. Modo se
 excusat apud Macedonium, qualiter ausus fuit prosaice hunc li-
 brum componere, post metrica. Audacem, praesumptuosum.
 Deuotum, humilem. Portum ideo pectus nuncupat, quia sicut
 10 in portum multae conueniunt naues, ita et in pectore multae
 geruntur cogitationes. Naufragium .i. nullam heresim incidisse.
 Occupatus, detentus... Non utilitati .i. non doctrinae spiritali.
 Sed inani .i. saeculari sapientiae. Deprehenderem .i. tribu-
 erem. Lusibus, ludos uocat saecularia carmina. Fabricam
 15 .i. me fabricatum ab eo. Condiuit, saliuit, repleuit. Oculos
 cordis uisum animi dicit. Dicitur autem oculus quasi ocior lux,
 quod cito intenta respiciat, siue quod palpebris occultentibus pro-
 batur occultus. Sentes: sentes sunt spinae, dum similiter
 dicuntur truncatiue spinae et pluraliter declinantur, inde dumosi
 20 agri .i. spinosi. Per sentes dumosi agri .i. per saecula-
 rem doctrinam. Nisu .i. conamine. Cultum .i. obsequium.
 Procella, sollicitudine; procella dicitur unda a percendo .i. p. 3, 7
 percutiendo, eo quod mentes hominum percussat. Aegros an-
 helitus .i. suspiria similiter sicut et uos. Quamuis ipsi:
 25 honorat Macedonium dicens 'ipsi' pro 'ipse'. Igniculum in
 me: uos, inquit, cogitatis me habere aliquem igniculum prudentiae.
 Silicis: silex est petra durissima, ex qua ignis egreditur. Ne p. 4, 3
 non carerem .i. ut non carerem. Creditam .i. datam mihi
 a Deo. Ingenium suum uocat quantitatem unius talenti; euan-
 30 gelicam parabolam tangit, ubi dicitur: homo quidam peregre
 proficiscens uocauit seruos suos e. d. d. t. a. d. a. u. Per .V.
 talenta .V. sensus corporis intelleguntur, per duo intellectus et
 operatio, per .I. intellectus tantum, quia quidam sunt quibus datur
 intellectus sine gratia operandi. Hi sunt qui quasi fodiunt illud

in terram, quando aliis non manifestant, hoc est quod dicit 'lue non carerem', culpa illorum scilicet, qui talentum infodiunt. Procliuioris lubrici .i. inclinationis. Vnum accipitur pro fixo, quasi diceret 'procliuioris lubricitatis', non est in usu. Lubrum dicitur rasile lignum .i. non planum, unde lubrica res 5 non plana, unde labimur, sed hic pro peccato ponitur. Clipeus dicitur maius scutum; clepte graece furari, inde clipeus ἀπὸ τοῦ

p. 5, 9 κλέπτειν τὰ σώματα .i. furando corpora. Mellitum, dulcoratum. Viam libertatis appellat catholicam fidem, ubi est uera libertas. Qua occasione .i. siue per metrum siue per prosam; prosa 10

p. 6, 2 uero est soluta oratio. Egregius dicitur quasi e grege electus, qui pro suo merito et sanctitate segregatur a grege, et sicut eximius ab eximendo .i. separando. Remissioribus alis .i. inmissioribus pennis. Aquila quando alte uolat, extensas tenet alas, quando uero ad terram, retrahit sibi alas, ita et tu non debes 15 semper altas legere scripturas. Hoc dicit propter suum carmen.

p. 7, 4 Antistare dicimus praecellere, inde antistes dicitur eo quod anteit praecellens omnes. Tyrocinio id est primo tempore; tyrocinium dicimus primum tempus militiae; tyrones dicuntur rudes milites .i. pueri, qui exercebant se ad palum in campo Martio 20 et faciebant ictus aliquando caesim, aliquando punctim, et qui eos instituebat campidoctor uocabatur. Pacatus .i. pacificus, quia eo tempore, quando Sedulius fecit hunc librum, Alani et Wandali uastabant Italiam. Astutiam .i. prudentiam, astutia dicitur

p. 8, 2 ab 'astu' nomine indeclinabili. Gallicanum aequae .i. similiter 25 presbyterum sicut alii. Mitissimum .i. ualde mansuetum, mitis dicitur quasi mutus. Eruditus .i. rudis dicitur nouus, inde eruditus quasi de rure sublatus .i. ab ignorantia ductus et in doctrinae sinibus collocatus. Simplicitatem columbae s. habet Laurentius, quia ad hoc uigilat, ut non alium decipiat, ab alio non 30 decipiatur sicut columba. Vere felicem: alludit de nomine poeta.

3 inclinationis ^r A corr. m. 2   6 clyppeus B   7 clepte] fort.
 clepere cf. *Anecd. Helv.* p. 238, 12   clepsin to somata A, clypsyn
 to s. B   11 e] a AB   12 segregatus A   21 caesi—puncti
 AB   22 campidoctor (u a m. 2) A   23 qn̄ A, qn̄m B
 alani (man ^{man} a m. 2) A   Wantandali A   24 aüstun̄ A, austu
 B   25 indeclinabile B

Idoneos .i. formatos, idos graece, forma latine. Hieronymus ad nobiles et praeclaras feminas .i. ecclesiasticas trans mittebat sua scripta, quales fuerunt Chromatius et Heliodorus, Paula et Eustochium. Domicilium, domicilium dicitur solarium proprie p. 9, 3
 5 eo quod in superiore parte domus sit uelut cilium in eminentiori parte corporis. Syncletices, praenomen. Ministrae, diaconissae. Syncletos graece consul uel senator, inde Syncletia senatrix. Allecta .i. associata. Alludit ad nomen, cum dicit senatu, quia sena uocabatur in praesenti, in futuro angelico senatu perfrui
 10 mereatur. Castum .i. restrictum; castum dicimus strictum, econtra incestum dissolutum. Refertum .i. repletum. Posset et docere etiam, et apostolus prohibet mulieres docere in ecclesia dicens: Mulieres in ecclesia taceant. Nomine meritoque: p. 10, 6
 alludit de nomine. Perpetua enim erat nomine et perpetua merito.
 15 Teneram, iuenculam. Nuptae .i. sponsatae, quia nupta mulier ornatos debet habere habitus. Huc usque ex persona Mace- p. 11, 2
 donii loquitur, hinc ex sua persona. Deterreas .i. timere facias; deterrere enim est aliquem minando expellere. Implesti per syncopam pro impleuisti. Omnia omnibus factus es, sicut
 20 apostolus: Factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, gentilibus tamquam gentilis. Omnia omnibus factus sum ut omnes saluos facerem. Non dicebat hoc, ut eos inuitaret, sed quia uolebat, ut omnes salui fierent. Iactura .i. damnum; iactura proprie dicitur, quam p. 12, 1
 faciunt nautae in mari. Tempestate enim orta <onera> proiciuntur
 25 in mare, ut leuigetur nauis. Ne pigeat .i. ne pigrum te faciat. Anchoram .i. firmitatem. Metaphoram seruat, quia superius dixit gurgitis profunditatem paschalis carminis, modo dicit 'anchora' pro fortitudiue. **ΚΥΡΑ** graece manus, inde anchora manus ferrea, quae mordens terram facit stare nauim immobilem. Pascha
 30 nostrum. Pascha Iudaeorum erat, quod ad uesperam immolabatur. Pascha nostrum est Christus, qui immolabatur pro peccatis nostris,

13 I Cor. 14, 34

20 cf. I Cor. 9, 20. 22

1 latine] .i. <i>AB</i>	3 scriptura <i>AB</i>	eliodoros <i>AB</i>	Paula
<i>B</i>	6 syncletices <i>B</i>	pnom̄ (i a m. 2) <i>A</i> , pnom̄ <i>B</i>	24 onera
addidi	25 leu&ur <i>A</i> ¹	26 infirmitatem <i>A</i> ¹ <i>B</i>	

sicut dicit 'Pascha nostrum' .i. Christianorum, non Iudaeorum
 'immolatus est Christus'. Illi habebant pascha pecuinum, nos uero
 p. 12, 1 diuinum. Cum dicit cum patre et spiritu sancto demonstrat
 eos in diuinitate esse aequales, quia Arriani dicebant 'gratia patri
 in filio', filium minorem patre asserentes.

5

IN LIBRVM I.

v. 1—9 Paschales .i. sollemnes. Metaphorice alloquitur lectorem sub
 specie conuiuiae inuitans ad paschale carmen ueluti ad cenam.
 Paschales uocat dapes caelestia mysteria. Dignatus, participium
 pro uerbo .i. dignare. Accubitare dicit, quia antiqui cubando 10
 prandebant. Supercilium: cilium dicitur pars corporis .i. pellis,
 qua teguntur oculi; 'cillere' dicunt Graeci mouere, inde cilia dicun-
 tur a mouendo, sicut palpebrae a palpitando. Hinc supercilia
 dicuntur pili, qui superminent oculis. Ponitur hic supercilium pro
 superbia, quae maxime oculis deprehenditur. Pone pro depone, 15
 et est aphaeresis. Hoc carmen ideo paschale uocat, quia illius
 agni facta narrat, qui 'pascha nostrum immolatus est Christus'.
 Cognoscas .i. intellegas; inter cognoscere et agnoscere hoc
 distat: cognoscimus quos nunquam uidimus, agnoscimus quos iam
 uidimus. Amicum, amicus quasi animi custos uel animi aequus. 20
 Artificis .i. artificialis. Est autem artificialis codex pompatice con-
 positus secularem retinens eloquentiam, diuini autem libri nudis et
 simplicibus constant uerbis. Saciare .i. replere, ac si diceret: magis
 debes repleri cibo spiritali quam corporali. Cibus est uictus coctus
 esui hominum tantum aptus, nam reliquorum animalium crudis est 25
 uictus. Hinc et apud Graecos et homo et cibus brosis uocatur,
 eo quod solus in animalibus cocto cibo utatur. Cenis .i. car-

1 cf. I Cor. 5, 7

5 Explicit EPLA A (INCIP LIBER s. l. m. 2), explicit Epistola B
 12 gillere A, Illere B   dñt (t e x r) A, dñr B   14 oculi B
 15 oculos AB   16 afferesis A, afferesisis B   17 narrat ^lacta
 B   20 equus AB   26 prosis AB

minibus. Sensus est: si tu deliciosus .i. insolens haberis, ut no-v. 9—25
 strum carmen flocci pendatur a te eo quod sit modicum, pasce
 animum saecularium poetarum carminibus. Caenon graece, commune
 latine, inde caena dicitur a communicando, quia ibi multis apud
 5 antiquos prandebant, sicut et conuiuium dicitur a conuiuendo, quod
 Graeci sympusion uocant. Sed Cicero dicit melius latine conuiuium,
 ducit a conuiuendo, quod Graeci symposium uocant a computando.
 Quicquid uolat .i. omnia genera auium. Allegorice loquitur.
 Tres sunt species philosophiae, quas hic tangit: Ethica, Physica,
 10 Logica. Per mare intellegitur Ethica .i. immortalis, quae de moribus
 hominum disputat; per terram Physica, quae de rerum omnium
 natura tractat; per astra Logica .i. rationabilis, quae de diuinis
 rebus narrat. Carpsimus .i. sumpsimus. Metaphoram seruat:
 per hortum paruum ingenium, per holus modicum carmen, per
 15 testam corpus caducum, fragile uel fictile uult intellegi; unde
 apostolus: Nos habemus thesaurum absconditum in uasis fictilibus
 .i. corporibus nostris. Grandisonis, grandiloquis carminibus.
 Tres sunt characteres: humilis, medius, grandiloquus, hos omnes
 Virgilius tangit. Tragico .i. uili. 'Tragos' enim graece, hircus
 20 latine; hinc 'tragemata' graece, uilia munuscula, colobidia hebraice,
 latine bellaria. Getae, persona comica est apud Terentium.
 Getae ipsi sunt Mysii populi, ioculatores lusibus nimium studentes.
 Contagia .i. uitia, scelera. Contagium est morbus porcinus dictus,
 quod unius contactu in plures diffunditur, idem est et porrigo
 25 a porrigendo eo quod ab uno in alios porrigat. Monumenta
 .i. recordationes, monumentum .i. memoria eo quod mentem moneat.
 Niliacis biblis. Nilus est Aegypti fluius et ibi biblus nascitur.
 Biblus enim est maior iuncus, qui et papirus dicitur, unde fiebant
 libri apud antiquos. Bibli enim graece, latine libri. Dicitur autem
 30 'Nilus' quasi Neonus .i. nouum trahens limum. Odas .i. laudes.
 Resonare .i. concrepare, sicut in psalmo legitur: In psalterio
 decachordo psallam tibi. Sed hoc non recipitur de psalterio,

6 cf. de sen. 13, 45

16 cf. II Cor. 4, 7

31 Psalm. 143, 9

1 $\bar{n}$ solens AB   4 latine om. A   5 conuiuium] sc. conbibium
 et conbibendo   multos A¹B   12 logicā A, astrologica B
 rational A   22 misu A¹, müsii B

sed de X praeceptis legis. ·X· chordas uocat uetus testamentum, in quo X praecepta legis continentur. Psalterium est instrumentum musicum habens X chordas et percutitur ab inferioribus et resultat ab inferioribus. Per 'odas' X chordarum psalterium uult intellegi, v. 31—43 '·X· chordas' ·X· legis praecepta. Arcibus ·i· in mansionibus. 5 Arx dicitur altius aedificium in ciuitate, dictum ab 'arcendo' ·i· repellendo, eo quod longe repellat a se hostem, quia etymologia etiam dicitur. Sceptrum ·i· imperium. Est autem gestamen regis et pro regno ponitur. Principium deus dicitur uel quia sine initio uel quia omnia quae sunt ab eo initium essendi sump- 10 serunt. Medullis ·i· mentibus. Medulla est interior pars ossium, dicta eo quod sit media. Curis, cura dicta eo quod cor urat. Serpit ·i· penetrat. Cecropei: Cecrops fuit rex Graecorum ueneniferis imbutus doctrinis, hinc Cecropeum uenenum dicitur doctrina illius mala. Spirantis odorem: Hypallage est, debu- 15 isset enim dicere: sectantes odorem spirantis uitae. Pedorem ·i· faetorem. Pedor proprie dicitur faetor pedum. Pagi. Page graece dicitur fons, inde dicitur uilla, eo quod sit iuxta fontem sita; inde pagani dicuntur uillani, eo quod longe sint a ciuitate dei uel quasi ex uno fonte potantes. Laborintus fuit ypogea ·i· 20 subterranea fossa, quam fecit Daedalus. Fabula talis est. Pasiphe fuit uxor Minois, regis Cretae, quae amauit taurum et per consilium Daedali, qui erat artificiosissimus, concubuit cum eo, inde natus est Minotaurus semihomo ·i· semitaurus, qui comedebat homines. Videns autem hoc Daedalus fecit ypogeam ·i· subterra- 25 neam fossam cum ·C· ostiis, in qua inclusus est Minotaurus, quam domum Laborintum uocauit et dicitur Laborintus quasi labor intus, quia qui semel ingrediebatur, nunquam reuertebatur. Hinc poeta metaphorice Laborintum uocat errores Atheniensium, qui uilibus delectantur carminibus magis quam ueris dictis euangelicae lecti- 30 onis. Reuera taurus Minois regis notarius fuit, qui cum Pasipha concubuit, nomine Minotaurus. Daedalus artificiosissimus fuit, cuius

1 chordarū ^s B	2 quo X] quorum AB	6 altus B
7 repellat om. B	et himologia AB	15 yppalage AB
17 fa&orē A	fetor A	page] pue AB
uel suo	27 laborarintus AB	20 uno] fort. uiuo

nomine artificiosi uocantur. Hinc logodaedalos dicimus subdole loquentes. Labruscam, labrusca uocatur agrestis uitis, dicta v. 45-64 quod in labris uiarum nascitur. Vna dicitur quasi uuida, placidis uuis .s. euangelicae lectionis. Saliunca flos est rosae similis
 5 .s. fetida, dicta a saliendo eo quod cito crescat, quae graece orcutunica uocatur; saliuncam mittit pro gentilitate. Fana, fone graece uox; hinc fanum dicitur templum eo quod ibi responsa dabantur, et profanus quasi porro a fano .i. longe a templo dei. Metallis .i. simulacris. Iuger est quantum par boum potest
 10 arare in die. Plagas .i. climata, .V. zonae sunt mundi, .III. inhabitabiles et duae habitabiles. Toxicata uocat saecularia carmina uilium rerum, quae ducunt hominem in tartara. Vireta .i. uirentia, amoenum dicitur quasi amunium .i. sine officio .i. locus tantum uoluptati aptus. Per latices .i. per baptismum. Ani-
 15 mantur .i. uiuificantur, hoc est quod in euangelio legitur: Qui sitit ueniat ad me et bibat, et de uentre eius fluent aquae uiuae; hoc autem dicebat de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Vt messis .i. collectio dei. Per horrea .i. caelestes mansiones. Merx mercis .i. lucrum, merces mercedis .i. retributio.
 20 Omnipotens: oratio poetae. Omnipotens compositum est ab eo nomine, quod est omnia et potens, participium quod proprie ad deum pertinet. Est autem ex nominibus, quae comparatione carent, quae fit in augendo aut in minuendo. Omnipotens enim est, cuius potentia nec augeri nec minui potest, ideoque nec comparari.
 25 Potens autem simplex dicitur quasi patens eo quod illi omnia patent. Aeterne, aeternum a graeco deriuatur quod est eon, quod pro perpetuo accipitur. Deus graece timor interpretatur, uenit autem a graeco 'theo' .i. uideo. Sedulius hic morem antiquorum seruauit poetarum et maxime Virgilii, proposuit enim, inuocauit, narrauit.
 30 Procella dicitur eo quod percellat homines timore uel naues unda. Sol dicitur eo quod solus apparet in die; luna dicitur quasi lucina, ea est et Iuno. Apud gentiles dicitur lucina eo quod in lucem nascentibus praeest secundum deliramenta gentilium. Luna autem

15 cf. Ioh. 7, 38

1 logodelos *A¹B*   subdolo *A¹B*   4 est *om. A*   17 autem
om. A   30 nauis *A*

v. 66—106 corniculata est in crescendo et decrescendo. Qui stellas. Hyginus et Aratus astrologi fuerunt fingentes se scire numerum stellarum, sed mentiti sunt. Nullus enim hoc scit nisi deus. Potestates, quia quaedam sunt quae dominantur calori, aliae frigori, aliae tempestatibus. Diuersa in corpora. Corpus a corruptione dicitur, quia cito resolui possit et hoc loco corpus intellegi uult omne quod V sensibus percipitur uel quicquid dextra procreatur. Mysticum Graeci dicunt secretum, unde mystica dicuntur secreta et mysterium atque symmistes .i. secretarius. Arca, arca dicta, quia quae continet nobis arcana sunt .i. occulta. Modo allegorizat, quod significet arca. Diluuium. Sicut, inquit, ille qui in arca salui fuerunt morientibus aliis, ita nunc per baptismum, in quo fides sanctae trinitatis continetur, saluantur fideles et damnantur infideles. Nam diluuium significat peccatum, aqua diluuii baptismum. Callis, callis dicitur a callo .i. a callo pecorum, qua pecora pergunt. Semita dicitur quasi semis uia. Via dicitur a uehendo quasi uehea uel, sicut Augustinus dicit, uia dicitur a ui pedum, eo quod pedibus teratur. Sunt autem IIII genera uiarum .i. callis, semita, uia et actus. Actus dicitur uia publica duo carpenta recipiens .i. duo plaustra, unum euntem, alterum redeuntem. Hiemps: hiemps dicitur ab hemisperio, quod est dimidia pars sperae caelestis. Vernare est florere, hinc uernale tempus eo quod tunc floret totus mundus. Patentem .i. apertam, patentem siluam uocat multitudinem miraculorum. Sidera a considerando dicta uelut a sidereo uerbo .i. mico, quod significat moueo, quia simul cum caelo mouentur. Pectus .i. pulmonem, de pulmoue enim uox egreditur. Bibulus, bibulus dicitur multum bibens. Post inuocationem suam facit narrationem. Chaos, chaos dicitur primordialis confusio. Viuacibus .i. diu uiuentibus. Viuax dicitur multum qui uiuit, hinc Virgilius 'uiuacis cornua cerui'. Abusque et adusque pro ab et ad ponitur. Naturae, quia humanae naturae est ut moriatur homo uel post .C. annos. Mors est priuatio uitae, dicitur autem mors secundum Augustinum a morsu uetiti pomi.

30 Ecl. VII 30

1 Yginus AB   10 archana A   11 inquit AB   20 fort.
euntum—redeuntum

Grandaeuo situ .i. nimia senectute, situs pro senectute ponitur, v. 108—142
 proprie situs dicitur lanugo terrae in locis neglectis .i. soli inacces-
 sis. Ponitur hic situs pro uetustate. Frigidus dicitur, quia in
 inuenibus sanguis calet, in senibus uero friget; frigidus ergo .i.
 5 uetulus. Cum seniore uiro, quia Abraham iam senex erat,
 siquidem Abraham centenarius, Sara uero nonagenaria habebatur.
 Senes dicuntur secundum Varronem quasi se nescientes, quia prae
 nimia senectute delirant. Plus pietatis habens s. in deum.
 In hoc crudelis fuit Abraham, quoniam filium decollare uoluit, sed
 10 pius, quia deum plus quam filium dilexit. Occumberet .i. rueret.
 Modo allegorizat: Abraham significat deum patrem, Isaac filium,
 aries humilitatem. Duas naturas in Christo credimus, unam per-
 sonam, et sicut aries immolatus est et Isaac incolumis mansit,
 ita humanitas Christi passioni succubuit, sed diuinitas impassibilis
 15 fuit. Loth interpretatur declinans, Sodoma pecus mutum, quia
 contra naturam irrationabiliter peccabant. Chaos .i. confusio
 elementorum, perditionem significat mundi. Nota est historia.
 Pluit deus ignem et sulphur super Sodomam, quoniam angelus
 praecepit Loth et uxori eius, ut fugerent et post se uultum non
 20 deflecterent. Aspiciens uxor eius retro uersa est in statuam salis,
 et bene in statuam salis, ut hoc exemplo mentes audientium con-
 direntur, ne similia perpetrando similia paterentur. In sua terga,
 qui si fecerit, faciet sulcum obliquum .i. tortuosum aut uulnerabit
 crura iugalium. Per arantem designat praedicatorem, per arati-
 25 onem praedicationem .i. ipsam orationem. Sicut enim arator non
 debet referre uultum in sua terga, ita praedicator non debet ea
 facere, quae praedicat uitanda. Frondosa pro frondosa, frondo-
 sum dicitur habens frondes; frondeum uero aliquid de frondibus
 ramis factum sicut scena .i. umbraculum. Plexos .i. curuos.
 30 Trisulcis .i. trifidis. Serpens tanta agilitate linguam mouet,
 ut uideatur hominibus trisulca. Chelidrus .i. serpens, qui uiuit
 in terra et in aqua. Cherson graece terra, ydor aqua, inde
 chelidrus quasi chersidrus eo quod in terra et in aqua possit
 uiuere. Incedens .i. ingrediens. Baptisma, baptisma hebra-

7 cf. meam de Remigio comment. p. 21

13 incolimus A ¹	26 ea fatere ferre B	27 fatere (c a m. 2)
A 33 chelidus A ¹	chersidus A ¹	

v. 142—180 ice, balneum graece, lauacrum latine. Rude .i. nouum, hic et haec rudis et hoc rude, trium generum est et significat nouum, quando uero uirgam decorticatam, feminiui est rudis. Rudus etiam ruderis neutri generis est, trita tegula uel ruinae maceriarum. Moyses typum Christi gerebat sicut in apostolo legitur: Omnes 5 in Moyse baptizati sunt .i. in Christo. Sicut enim saluatus est populus Israel in mari rubro sub Moyse et exercitus Aegyptiorum deletus, ita et nos sub Christo in baptismo saluamur et diabolus cum suis aduersitatibus uincitur. Clamat uox domini super aquas. Quattuor sunt elementa, quorum duo sibi sociantur in leuitate .i. 10 ignis et aer, sursum enim semper feruntur; duo sociantur sibi in grauitate .i. terra et aqua, semper enim a superioribus ad ima cadunt. Abyssum, abyssum uocat nimiam profunditatem scripturarum, nam abyssus nimia profunditas dicitur. Nimbis .i. pluuiis. Nimbus dicitur densa et repentina pluua et dicitur nimbus 15 quasi nubus a nubibus, sicut imber quasi umber ab umbra. Nectaris .i. dulcedinis. Nectar generale nomen est omnium dulcedinum. Siccus dicitur quasi sine suco. Metallum uocat omne durum. Christus erat panis, quoniam dedit eis panem sicut ipse dixit 'Ego sum panis uitae'. Christus petra, quoniam 20 dedit eis aquam, sicut apostolus ait: Petra autem erat Christus. Christus in undis, quoniam duxit eos per mare. Rudenti .i. uociferanti. Ruditus proprie est uox asinorum sicut balatus ouium. Sol stetit ad Gabaon .i. contra Gabaon, ciuitas est metropolis. Arma dicuntur eo quod armos tegunt. Famulata .i. obtem- 25 perantia. Iesusnaue et Iosue idem est et interpretatur saluator. Sine more .i. consuetudine, quia corui prius solent rapere quam ministrare. Auido .i. cupido, guloso. Ales dicitur ab alis, cornuus a raucitate suae uocis. Heredem .i. Eliseum, heres dicitur ab herendo uel ab ero .i. domino. Astra, astra dicuntur ab 30 astreo, astrologo. Sulcos .i. rigas. Tria elementa sulcum faciunt. Aer diuiditur sagitta, aqua naue, sed cito iu se recurrunt, in terra uero sulcus manet, ignis non recipit sulcum, sed quicquid

21 cf. I Cor. 10, 4

3 rudus] rudis AB   10 elementa mundi B   16 fort. num-
bus   31 astrolo⁶⁰ (go a m. 2) A

inuenit in se conuertit. Helias, si mutetur a in o et accentus v. 185—233
 in ultima sit, helios .i. sol. Helias interpretatur deus mens domi-
 uus, hel deus, i mens, as dominus. Coetus apud latinos
 masculini generis, apud graecos neutri est τοῦ κήτους et plura-
 5 liter τὰ κήτη, inde coete grandia legimus, hebraice leuiathan
 dicitur. Depositum .i. commendatum. Spirante .i. auxiliante.
 Babilonia .i. quam Nabuchodonosor erexerat. Achemeniam.
 Achemenius, rex Parthorum, fuit tanti furoris, ut si semel iras-
 ceretur, nullo modo placari posset, quousque XII homines immo-
 10 larentur. Cuius iram iste habebat. Nil urente rogo .i. nil
 incendente igue. Rogus est coadunatio lignorum. Vecors .i. sine
 corde, ue pro non ponitur, sicut uesanus .i. non sanus. Pecudes
 de minoribus, pecora de maribus dicimus. Septena tempora .i.
 VII annos. A parte totum, unus quisque enim annus IIII tempora
 15 habet. Hirsutus .i. pilosus, quia in modum aquilarum pili et
 unguis eius excreuerant. Nec minus s. similiter, figura est quae
 litotes dicitur, cum duo abnegatiua faciunt unum adfirmatiuum.
 Tyranni, tyrannus apud Graecos pro rege ponitur, apud Latinos
 uero pro inuasore alienae possessionis. Belua trissyllabum est;
 20 resolutio in metro, et posuit singularem numerum pro plurali. .VII.
 enim fuerunt leones. In faucibus. Fauces sunt maxillae, et
 dicuntur fauces a fage .i. comedere. Dic ubi. Per recapitulati-
 onem alloquitur naturam sub interrogatione, quam poeta facit sibi
 quodammodo respondere. Qui tartara. Modo introducit illam
 25 quasi sibi respondentem. Anum .i. uetulam. Sara duo patieba-
 tur, nam anus erat et sterilis. In anguem .i. draconem.
 Nimbis .i. pluuiis. Filiis Israel Deus pluebat manna; illi
 uidentes dixerunt manhu, quod interpretatur 'quid est hoc?' ideo-
 que cibus ille manna dicitur. Volucres, uolucres dicuntur a
 30 crebro uolatu. Tria lustra .i. tria quinquennia. Viro .s.
 Ezechiae. Graeci per Olimpiadas .i. per quadriennium numerabant
 sua tempora, Romani uero per lustrum .i. per quinquennium, quia
 quinto anno redintegrat sol suum ortum. Nam primus annus habet
 dies CCCLXV et unum quadrantem, secundus et tertius annus

4 plural̄ B, pl̄r A

τΚΗΚCΤΗ AB

8 partor̄ (ū a m. 2)

A 17 adfirmatiuā B

21 leones fuer̄ B

22 fage] sc. fagein

cf. p. 318, 7

similiter, quartus uero habet CCCLXVI dies, quia quattuor qua-
 drantes faciunt unum diem; ipse est bissextus qui quarto anno
 inseritur. Quinto uero anno inchoat sol eosdem cursus. Verbi
 gratia sol in primo anno est in fronte arietis, secundo in spatulis,
 tertio in latere, quarto in renibus, quinto uero in frontem iterum 5
 reuertitur. Lustrum etiam dicitur a lustrando eo quod Romani
 totam ciuitatem quinto anno lustrabant cum cereis et lampadibus
 in honorem suorum deorum, quomodo nos facimus per singulos
 annos mense Februario in honorem sanctae Mariae. Lustra uero
 v. 234—257 pluraliter dicuntur cubilia ferarum. Naufragus, naufragus 10
 dicitur qui sustinet damna in mari. Naus graece, nauis latine;
 inde naufragium dicitur nauis fractio. Caminus et clibanus
 graeca sunt et fornax latinum. Rictus est nimia apertio oris.
 Venit autem a uerbo 'ringo' .i. os aperio. Instimulante .i.
 prouocante. Stimulus est proprie uirga habens ferrum in summi- 15
 tate, qua ammonentur boues. Nempe non, inquit, mirum est si
 ista contra naturam facta sunt. Quocumque .i. in quamcunque
 partem. Vana uel fana .i. idola. Sinistro .i. peruerso. Dolet
 poeta de erroribus paganorum. Idolum diminutiuum est ab idea
 .i. forma. Dementia .i. deliramenta. Lira enim sulcus est 20
 aratri, inde deliro .i. exorbito, a uia rationis deuo. Proprie autem
 delirare est, quando boues de sulco exorbitant, ita et senes delirare
 dicuntur, quoniam a uera locutione recedunt. Bouem .i. apin,
 nam apis uocatus est taurus, qui Isidi reginae offerebatur. Semi-
 hominemque .i. simiam, simia enim semihomo et semicanis 25
 est. Tria genera sunt simiarum: una est uillosa, quae spinx dicitur,
 alia cercopithecus dicitur caudam habens, tertia sine cauda, quae
 simia nuncupatur faciem et pedes ad similitudinem hominis habens,
 ceterum uero corpus ad similitudinem canis. Vt uolucrum .i.
 ibin. Ciconias dicit Aegyptiacas domesticas, quas Aegyptii 30
 colebant propter serpentes, quos deuorabant. Geminum .i. aequa-
 lem. Geminum pro aequali posuit, quia illi tres dies in initio
 mundi aequales fuerunt, post uero solem quarto die creatum in-
 aequales sunt dies, aut enim crescunt aut decrescunt non tantum-
 modo in aequinoctiis. Fugantur .i. obtenebrantur, et hoc poeti- 35

cum est, quia stellae a stellando dicuntur. Lignee. Ligneus v. 268—300
 dicitur homo, qui lignum adorat, sicut lapideus, qui lapidem adorat.
 Surdis .i. ad surdos. Surdus dicitur eo quod sordes capitis
 retineat, mutus dicitur a mugitu eo quod uocis sonum naribus
 5 retinet. Culmina a culmo dicuntur. Carduus, carduus est
 herba spinosa, quae uulgo calcatripa uocatur. Monstra .i. idola,
 idea forma. 'dulia' seruitus est, inde idolatria seruitus idolorum
 et idolatra homo dicitur seruiens idolis. Montem. Montem
 appellat difficile carmen euangelii. Tolis. Tulus est summa
 10 pars tecti, unde contignatio procedit. Vbi dantur digna
 petenti. Illud tangit quod in euangelio dicitur: Petite et acci-
 pietis. Reprobis .i. reprobatus. Angulus .i. populus Iude-
 orum. Ille lapis est Christus, qui reprobatus fuit a Iudeis,
 quando dixerunt: Nolumus hunc regnare super nos, et in psalmo:
 15 Lapidem quem reprobauerunt et cet. Lapis angularis dicitur Chri-
 stus, quia coniungit sibi gentilem populum et Iudaicum, ueluti lapis
 coniungit parietes. Simplet .i. simplum faciat. HISTORIA DE
 ARRIO. Arrius fuit doctor Alexandriae ciuitatis, quae est metro-
 polis Aegypti, quam aedificauit magnus Alexander. In qua erat
 20 Petrus episcopus, sub quo iste erat doctor scholae. Qui latenter
 docebat esse Filium minorem Patre et Spiritum sanctum minorem
 utroque. Tunc Petrus missus est a Licinio, socio Constantini, in
 carcerem propter fidem catholicam, quam praedicabat. Cui Christus
 apparuit in specie pueri pulcherrimi inductus colobio candidissimo
 25 adeo ut uix conspici posset, sed dilacerato ueluti a canibus.
 Deinde Petrus grauatus pondere catenarum, quibus erat ligatus
 et non ualens surgere, clamauit dicens: Domine quis ita te affecit
 .i. dilacerauit? Cui dixit Dominus: Arrius me scidit, diuisit enim
 me a patre meo, sed uide ne ei communices. Postea interfecto
 30 Licinio a Constantino, quia eius imperium uolebat praeripere, con-
 gregauit Constantinus maximam synodum trecentorum uidelicet
 et X et VIII episcoporum exceptis diaconibus et abbatibus, ubi

11 Ioh. 16, 24

15 Psalm. 117, 22

14 *palmo (s eras.) A

30 constantioⁿ (n a m. 1) A32 ab^batib; A

iussus est uenire Arrius, ut ibi eius patesceret fides. Qui cum adpropinquasset ad synodum, sancto Alexandro episcopo in oratione perseuerante nimio terrore arreptus est, adeo ut omnia uiscera eius dolore deficerent. Tunc iussit sibi parari latruias. Ad quas cum uenisset, diffusa sunt omnia uiscera eius, quia iusto iudicio 5
 v. 300—332 dei sicut uacuuus erat mente, sic remansit uacuuus uontre. Curua per auia .i. per falsitatem prauu dogmatis. Auuum est locus sine uia, a pro sine ponitur. Nepos, nepos dicitur filius filii et nepos quasi uatus post. Quando filium aut filiam significat, facit hic nepos et haec neptis, quando uero luxuriosum, hic et haec 10 nepos. Aui, auus dicitur quasi auitus .i. antiquus. Totum commune. Communio uel communitas in sancta Trinitate est exceptis relatiuis nomiuiibus. Quod potest cathégorizari de patre, hoc de filio, hoc de spiritu sancto: ut bonus, magnus, pius, omnipotens et cet. exceptis sicut supra dictum est relatiuis nomini- 15 bus. Quo crescat .i. ubique perfectus est non creatus. Arrius dicebat 'esse creaturam', sed meuitus est, uon enim fuit creatus, sed genitus. Nam quia qui summus .i. excelsus. Intellege uim uerborum: Non hic est filius qui et pater, sed hoc est filius quod et pater .i. uua substantia. Distat inter hic et hoc, hic ad 20 personas, hoc ad substantiam pertinet. Vnum sumus. Non dixit 'unus' sed 'unum' .i. una substantia. Arrius unum .i. unam substantiam scire debet. Ille enim dicebat tres esse personas bene, et tres substantias male. Dicebat enim Filium minorem Patre, Spiritum sanctum minorem utroque et contra Sabellius unam sub- 25 stantiam bene, sed unam personam male. Dicebat enim: Pater quando uult, pater est, quando uult, filius est, quando uult, spiritus sauctus est. Iste .i. Sabellius fidem ternam debet scire. Ast hic .i. Arrius. Cachinnus est dissolutus risus .i. crispus. Potest etiam hoc ad philosophos referri, uam philosophus aliquis 30 multum loquitur sicut Epicurus, qui de creatione mundi multa dixit. Dicebat enim mundum ex atomis constare. Tacet nimis alter sicut Pythagorici, qui quinquennio discebant, per quinquennium

5 difusa A   7 parui A¹ corr. m. 2   24 pat^{re} (re a m. 2)
 A   25 sapellius A   32 athomis A   33 pitagorici A

silentes meditabantur; ambulat Peripateticus, stat Stoicus, amat
 fletus Socrates, qui semper flebat eo quod uideret homines huius
 saeculi uitia sectari, crispas cachinnum Democritus, qui semper
 risisse dicitur, quia uidebat homines auaritiam et turpia lucra
 5 huius saeculi sectari. Hinc Iuuenalis 'perpetuo risu agitare sole-
 bat pulmonem Democritus'. Vexilla dicuntur a uehendo. Vexil- v. 337—368
 lum est signum militare. Ianua uos. Apostrophum facit ad
 illos, qui Christo militant. Ianua dicitur Christus, quia per ipsum
 uenitur ad ipsum. Ianua est initium domus et dicitur a Iano
 10 deo, cui consecratum erat initium uniuscuiusque rei. Inde Ianu-
 arius mensis dicitur eo quod anni sit principium. In albo .i.
 in caelesti libro. Album est tabula, ubi scribebantur eorum nomina,
 qui ad militiam recipiebantur, et si aliquis eorum interemptus
 esset, ad caput nomini ipsius Θ littera scribebatur, quae mortem
 15 significat. Trem it .i. sonat atque dicit: Parate uiam domino.
 Leo magnam uocem habet et ipse est rex bestiarum, propter quod
 uero Marcus in similitudinem leonis pingitur, quia ea uoce suum
 inchoauit euangelium ut uox clamantis in deserto, et regalem
 Christi describit dignitatem. Iuueni, uituli. Iuuenus dicitur
 20 a iuuamine eo quod iuuamen praebeat ad sulcandam terram
 hominibus. Iuuenus enim erat solitus immolari in templo, et
 Lucas ea describit, quae dominus in templo et circa templum
 gessit. Iohannes per aquilam designatur, quia sicut aquila in
 reuerberatis oculis solem aspicit, ita Iohannes supra omnes caelos
 25 uolitans diuinitatem Christi, quam ceteri euangelistae descri-
 bebant. Proceres .i. principes. Proceres proprie dicuntur mutuli
 .i. capita trahium, quae eminent in aedificiis. Hinc principes
 proceres dicuntur eo quod emineant inter ceteros. Mensis uocatur
 a mene .i. a luna, quia secundum cursum lunae mutantur menses.
 30 Maniplos primitium est, inde manipulus diminutium, proprie
 autem quingenti milites, idem est et cohors. Manipulos uocat
 bona opera. Meto est colligo, inde dicitur messis, quod singulis
 annis colligatur. Metior metiris est mensuro, metor metaris est

5 Sat. X 33

10 ^u cini' (u a m. 2) A   18 ^{de} iferto (de a m. 2) A   describebat
 A   31 choors A

eligo. Ab hoc loco incipit poeta exequi quod promisit. Promisit enim se scripturum ab Adam usque ad natiuitatem Christi.

IN LIBRVM II.

v. 1—52 Primogenitum .i. protoplastum. Protos graece primus, plastus formatus, inde protoplastus .i. primus formatus. De 5 sede .i. de paradyso. ParadySus interpretatur hortus deliciarum, Adam terrenus homo uel terra rubra. Illecebris .i. uoluptatibus. Illecebrae dicuntur ab illiciendo .i. decipiendo. Heu. Dolet poeta de culpa mulieris. Noxia culpabilis. Interrogationem facit ad mulierem. O coniunx, fuistine magis noxia 10 an perfidus ille draco? Modo ipse sibi respondet: Perfidus ille draco .i. fraudulentus, sed tu quoque non cares culpa, quia consensisti. Est autem hoc loco syllogismus integer, constans ex propositione, assumptione, conclusione. Perfidus dicitur quasi prodens fidem, perdit enim diabolus fidem, quando dixit: eritis 15 sicut dii. Non enim quod promisit impleuit, quia non solum dii facti non sunt, sed etiam mortales fuerunt. Demon dictus quasi daimon .i. ualde. Eua mater interpretatur. Nongentos. Adam uixit nongentis XXX annis, Matusalam DCCCLXXX. Nepos .i. primi terrigenae .i. posteri Adae. Fauces dicuntur a graeco fage 20 .i. comedere. Difficilis .i. tardus, quia non semper uindicat. Veniale .i. dignum uenia. Duas naturas rationabiles condidit deus: angelum et hominem, quorum unus nullo suadente nec fragilitate corporis circumdatus peccauit, ideo inrecurrabiliter periit; homo uero, quia fragilis erat corpore et diabolo suadente pecca- 25 uit, ideo ueniam meruit. Tensos .i. grauidos et oneratos. De limine .i. de principio, de ingressu. Caro factum, est autem synecdoche .i. a parte totum. Homo enim carne et anima constat. Clausa .i. uirginem relinquens. Prae natis .i. prae filiis, hoc de psalmo sumpsit, ubi legitur: Speciosus forma prae 30

30 Psalm. 44, 3

7 terram rubram A   13 sillogism' A   18 valte^a A   20 fage] cf. p. 327, 22   21 comedere A   22 rationabilis (e a m. 2) A
24 inrecurrabiliter A

filiis, cuius in labiis pulchris diffusa est gratia, quia etiam secundum humanitatem pulchrior fuit ceteris. Obsitus .i. circumdatus. Salue. Salutatur poeta matrem Christi. Tenet .i. regit. Giro .i. circulo, sicut circulus uel corona nec initium neque finem habere uidetur, ita imperium Christi. Femina. Femina et mulier non sunt nomina corruptionis, sed sexus et naturae, nam uirgo et femina et mulier potest appellari. Pastoribus. Pastores erant in deserto ultra Bethleem iuxta turrim gregum, qui uocatur Adernam. Si aliquem timorem haberent, illam ascendebant. Ibi erat planities apta atque utilis pecoribus. Eous. Mobile est eous, eoa, eoum. Eous fixum .i. pars caeli. Tyrannus. Tyrannus graece, latine rex. Tyrannus apud nos dicitur inuasor alienae possessionis, unde et Herodem appellat tyrannum. Alienigena enim fuit, patre Idumeo matre Arabica, nutritus ab Hyrcano pontifice Iudeorum, quo mortuo inuasit regnum. Nubila .i. tristitiam mentis. Alens .i. nutriens; facie laetus erat, sed mente tristis. Tractat .i. meditatur. Neglegis .i. non intellegis, quia ille legerat in lege Iudeorum, quod Christus de Iuda deberet nasci. Numina .i. potestas uel uoluntas, quia uoluntas pro effectu operis accipitur. Patrandum .i. perficiendum. Alacres .i. laeti, festini. Thesauris. Thesaurus uocat thecas uel pixides, ubi munera erant. Solutis .i. aptis. Per aurum futurum regem, per thus deum, per myrrham mortalem crediderunt, quia myrrha conduntur corpora mortuorum. Tres magi significant genus humanum a tribus filiis Noe disseminatum per tres mundi partes .i. Asiam, Africam et Europam, quia uenit ad Christum cum tribus naturalibus disciplinis: Physica, Ethica, Logica. Cur tria et non ampliora? Propter numerum sanctae Trinitatis uel propter III tempora, quae deus semper cernit. Postquam uenimus ad Christum non repetamus iniquum .i. non reuertamur ad diabolum, sicut magi non sunt reuersi ad Herodem. Herodes interpretatur pelliceus uel pellis gloria et significat diabolum, qui primos parentes exutos stola in mortalitatis induit pelliceis uestibus. Postquam enim per baptismum uenimus ad Christum, non debemus reuerti ad diabolum, cui

13 aligenigena A

14 yrcano A

23 mirra A

26 c,trib;

v. 108—156 abrenuntiauimus in baptismo. Aperit .i. manifestat, illam scilicet iram, quam latebat. Sicut superius dixit 'nubila mentis habens'. Facinus .i. scelus, quod uoluit facere, non potuit perficere. Christus enim ad Aegyptum fugerat. Facinus ton meson est, in bono enim et in malo ponitur. Inmerito .i. iniuste. Vixdum sicut 5 agedum; adiectio syllabica est dum. Vagitus .i. primas uoces infantium, inde uagiticanus deus dicitur, qui praeest infantibus. Innumerum nefas .i. multiplex peccatum. Orbata .i. priuata filio. Lanio .i. crudelis. Increpatio ad Herodem. Lanio dicitur lupus a lana, quia interfecit oues, nam laniare est interficere. 10 Alieno in corpore .i. in corporibus sanctorum, sicut Paulo ipse dicit: Saule, quid me persequeris? Non dixit meos sanctos, in hoc manifestum est, quod deus in sanctis martyribus patitur. Emeritus .i. perfectus; merere per e breuem dicimus; milites dicuntur qui expleto quinquagesimo anno cessabant a militia et dabatur eis aliqua 15 dignitas, inde emeritus dicitur totus perfectus. Nec mora .i. sine mora. Postquam Christus duodenis erat, inuentus est in templo docens. Si aliquis dicat interrogando quare dixerit 'nec mora', cum magnum spatium sit inter XII et XXX annos, quantum ad hominem pertinet, respondet per parenthesin .i. interpositam dictionem 20 cum interrogatione. Fluens .i. nascens. Alludit poeta. Non est mirum, inquit, super se prophetat sine sermone, quia patrem habet mutum. Spiramina. Spiras dicimus reuolutiones funium in nauibus, hinc spiramina quaedam dicit uocari reuolutiones .VIII. mensium. Verum quia hoc exemplo caret, melius dicimus taciturna 25 spiramina noui mensis emissiones et reciprocationes spiritus prophetae sine uoce usque ad natiuitatem Iohannis. Tollere cum dicit exponit, quod dicit ueniens peccatum tollere mundi. Mihi .i. omnibus, se enim pro omnibus posuit. Decutit .i. expellit. Non obfusata .i. non denigrata, non obscurata. Sicut enim 30 lux, cum in tenebras uenit, nihil obscuritatis accipit, sed potius ipsas tenebras <decutit>, ita Christus quamquam carnem suscepit, nullam tamen maculam carnis .i. peccati in se ipsum accipit. Attactu .i.

7 cf. Aug. de c. dei I 155

12 cf. Act. 9, 14

2 fort. quae   8 ^rpiuata (r a m. 2) A   10 aluna A   24 spiramina (mina in ras.) A   32 decutit] addidi cf. Carm. v. 154

33 ^cAtaetu (c a m. 2) A

suo baptisate. Caro aliquando pro peccato accipitur, et Christus peccatum gessisse dicitur, cum similitudinem carnis .i. peccati suscepit. Torrentum .i. currentum et est adiectiuum nomen et fixum. v. 157—195

Limphas Graeci dicunt nimphas, nos limphas, nam eiusdem
 5 nominis nota est apud Graecos .N., cuius est .L. apud nos .i. quinquaginta. Reflues .i. retro fluentes; poeticum est. Factum est autem, quando filii Israel transierunt Iordanem pergentes ad terram repromissionis. Tunc primi transierunt sacerdotes et statim, ut aqua tegit pedes eorum, pars Iordanis, quae deorsum erat,
 10 fugit .i. cecidit in mare mortuum; illa uero, quae sursum erat, stetit in una mole. Hoc detulit poeta ad baptismum domini. Harenas: harenae dicuntur ab ariditate, quando sine aspiratione scribuntur, quando uero cum aspiratione dicuntur eo quod hereant fabricis. Honore .i. honorabitur. Illa columba . . . .

15 Mansuetum .i. misericordem. Mansuetus dicitur quasi mansuetus .i. pius. Mitem: mitis dicitur quasi mutus, qui prae nimia humilitate sermone carere putatur. Deus in mansuetis habitat, sicut ipse dicit: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum et trementem uerba mea. Per uolucrum.

20 Volucres dicuntur a crebro uolatu; ideo in columba Spiritus apparuit, ut ostenderet Christum simplicem, et eorum corda replere per simplicitatem et innocentiam diligunt. Probatum Pater in uoce, Spiritus sanctus in specie columbae, Filius in persona hominis, qui baptizabatur. Pater est ibi, Natus est ibi, Spiritus sanctus
 25 est ibi, ibi Trinitatem hic demonstrat. De caute .i. de duro lapide. Cantes et cotes idem sunt. Vipereis .i. serpentinis, ueneniferis; uipera dicitur eo quod ui pariat, caret enim uulua, sed ore concipere fertur. Potestas s. angelica et archangelica. Nec mirum si diabolus, qui spiritus est, potuit omnia regna mundi Christo
 30 ostendere, cum beatus Benedictus in corpore adhuc positus potuit aspicere totum mundum, non quia mundus breuiatus sit, sed mens eius per contemplationis est gratiam dilatata. Ideo diabolus post baptismum dominum temptauit, ut ostenderet nos tunc acrius temptari, cum se deserere et seruitio dei uiderit diligentius insi-

14 sequitur ras. 5 versuum in A

34 & ^{ser}uitio (ser a m. 2)

v. 204—249 stere. Delapsus .i. dimissus uel descendens. Labere .i. mitte te deorsum. Imperatius est a uerbo labor. Fastigia .i. summum tatem, pinnae sunt cacumina .i. sublimiores partes domus. Hic autem pro tabulatis posuit templi. Templum domini tricameratum erat .i. trium tabulatorum: a terra usque ad primum XXX cubiti 5 erant, a primo usque ad secundum alii XXX, a secundo usque ad tertium LX, ecce CXX. Curuauit .i. formauit, curuauit quia in modum camerae sunt caeli. Vectus .i. deportatus sua ipsius uirtute, sicut de Spiritu sancto passiuè legimus 'Spiritus domini ferebatur super aquas'. A quo enim ferretur nisi sua potentia? 10 Cuspide .i. lancea, iaculatione. Gladium dixit uerbum dei, unde apostolus et gladium spiritus, quod est uerbum dei, quo tunc deus aliquem percutit, cum de peccatore efficit iustum. Praecipites .i. cadentes. Confringens sapientia. Sapientia neutraliter dixit. Confringit deus fortes, cum eos a timore superbiae deicit 15 et ad ueram humilitatem ducit. Perdit sapientes, cum uanam sapientiam illorum destruit et ad ueram, quae Christus est, perducit. Non elegit deus rhetores et sapientes et imperatores, sed pauperes et humiles et piscatores. Tractare .i. sectari. Germanum, quia fratres sumus; germanus proprie dicitur, quasi de uno ger- 20 mine patris manans. Vetusti doli .i. antiquae fraudis. Vetus dolum .i. originale peccatum. Dolum ideo, quia fraude diaboli immissum est; ergo debemus delere inuidiam de cordibus nostris, quae uere diaboli nota est. Degener dicitur qui non respondet nobilitati parentum .i. qui suis factis se ignobilem exhibet, .s. tunc a 25 deo degeneramus, cum nos inuicem odimus. Sicut benedicier idem, magna subauditio est, .s. sic iubet se sanctificari a nobis, a quo sanctificamur omnes, sicut iubet idem benedici a nobis, a quo benedicimur omnes. Iam iamque aduerbium est optantis .i. cito, dominus semper et ubique regnat, .s. petimus, ut nos ad 30 se ipsum colligens regnet in nobis. Non succedunt .i. non adueniunt. Per aeuum. Aeuum pro perpetuitate ponitur, et uenit a graeco quod est eon tempus, nihil aliud est nisi cursus et uicissitudo rerum .i. cum diei nox et nocti succedunt dies. Corona

¹
1 demissus A
14 rēthores A

2 ^{de}orsum (de a m. 2) A

11 gladius A

propter aeternam retributionem ponitur, quia sicut corona non habet initium neque finem, ita illud praemium iuitio et fine carebit. Nusquam, in nullo loco, usquam econtrario in aliquo loco, sicut v. 257—278 nunquam in nullo tempore, unquam iu aliquo. Vtque polo. Per
 5 polum animam intellege, per humum corpus humanum. Ydrus, ydrus est serpens aquaticus. Vendicet .i. usurpet et proprie-
 faciat. Artus .i. membra, artus dicitur ab artando .i. stringeudo, eo quod stringit corpus. Panem nostrum. Non iste panis, sed
 10 spiritualis intellegitur, qui est Filius dei, qui substantialis dicitur,
 quia omnem substantiam uel essentiam supergraditur, et licet dialectici in deum categoriam quae est usia cadere dicant, deus
 tamen ultra usiam est, et ideo secundum humanam intellegeutiam nihil est, quia omnem exuperat intellectum, ut ait apostolus 'pax
 15 est et praebenda. Annona dicitur eo quod singulis renouetur. Diurno, a die diurnus .i. unius diei, a diu diuturuus .i. longi
 temporis. Corpore .i. illo spiritali mysterio. Verbumque
 cibusque: uerbum, quia deus est ante saecula, a deo patre geni-
 tum, cibus, quia cum esset deus homo factus est, ut esset cibus
 20 hominum, qui erat cibus angelorum. Cautio .i. confirmatio; cauo, cauis .i. firmo, facit praeteritum caui, inde cautio dicitur
 firmatio, unde in euangelio 'accipe cautionem' .i. firmationem uel
 scripturam. Tortoribus .i. demouibus. Per decies millena
 talenta iutelleguntur maiora peccata sicut est fornicatio, adulterium,
 25 homicidium, per .C. denarios minora uelut ira, odium et cetera. Si ergo nos dimiserimus fratribus nostris minora, dimittet nobis
 deus maiora, si non, uectemur grauius iam soluti a peccatis. Hic tangit euangelium, ubi legitur 'homo quidam posuit rationem
 cum seruis suis'. Donec finitum pro infinito posuit, quia illi qui
 30 in inferno damnandi sunt, nunquam ueniam merebuntur, non sicut Origenes dicit, post mille annos soluetur satanas cum suis, sed
 magis sententia domini cauta erit, qua dicit 'ibunt impii in suppli-
 cium aeternum'. Ergo donec pro semper posuit, sicut in psalmo

13 Paul. ad Phil. 4, 7   22 Luc. 16, 6   28 cf. Matth.
 25, 19   32 cf. Matth. 25, 46   33 Psal. 122, 2

2 ut* (a eras.) A   7 artus—corpus *add.* A²   15 brebenda A
 X.   22

legitur 'ita oculi nostri ad dominum deum nostrum, donec misere-
 v. 278—300 atur nostri' .i. semper. Breuem .i. minimum. Amen. Haec
 particula signum et quoddam sigillum est dominicae orationis,
 quo confirmantur omnia, quae supra dicta sunt. Malum .i. dia-
 bolum. Bonum .i. Christum, deum adimus non gressu corporis 5
 sed intentione mentis, deo enim non loco sed mente approximamus
 aut elongamus. Ducit .i. dirigit. Versus et hemistichium Virgillii
 est .i. unus et dimidius versus. Et bona libertas, quia possunt
 enadere .i. effugere. Per pasqua .i. per mansiones caelestis
 Hierusalem, pasqua est dulcedo diuinae uisionis. 10

IN LIBRVM III.

v. 1—34 Thalamis pro nuptiis: thalame graece uoluptas, inde thala-
 mus dicitur, ubi uoluptas perficitur. In ydriis. Lacus appellat
 hydrias et dicuntur a latendo, quia ibi latebant aquae; ydor graece
 aqua, inde ydriae dicuntur uasa receptui aquarum parata. 15
 Gaudia .i. fantasia, imaginatio quaedam poetae est, quoniam insen-
 sibili rei dat sensum .i. ut desinerent esse quod [non] erant, et in-
 ciperent esse quod non erant. Inociduas uuas .i. indeficientes
 fideles, nunquam perituros. Pampinus est folium nitis, quod a calore
 solis et iniuria imbrium protegit racemos. Ita diuina protectio fideles 20
 sanctae ecclesiae, ne deficient, (ab) aduersantibus huius seculi prote-
 git et munit. Post .i. postea, postquam in uinum conuertit aquam.
 Febris. Febris dicitur a feruendo, et licet a calore dicatur non-
 nunquam frigida est, et in diuina scriptura omnes infirmitates
 febris dicuntur nomine. Quantum imperii, uirtutis. Admiratio 25
 est; quantum illius rei dicimus, ut quantum uini, quantum aquae.
 Rura .i. uillas. Casas .i. domos pastorales. Castellum,
 diminutium a castris. Candore miser .s. alii gaudebant
 propter suum candorem, iste contristabatur, quia lepra gaudet
 in corpore. Lepra graece uarietas, inde leprosus dicitur qui 30
 uariis coloribus maculosum corpus habet. Quaeritur, cur leprosus
 in uia occurrit domino; quia lex praecipiebat, ut omnis leprosus a
 consortio communis habitationis separetur. Febris .i. febris, licet
 a feruore dicatur, aliquando tamen frigore corpus cruciat. In

funere .i. in dubia morte. A funibus funus mors dicitur. <Funes> .i. v. 34—33
 candelae, candelae sunt funes cera obliti. Coquebat, quia primum
 frigida est febris, postea calida. Fontem dicit fidem mulieris,
 quae in corde latebat. Iras .i. uexationes nigrorum dicit, non
 5 quod spiritus nigri sunt, non enim accidit color nisi corporibus,
 sed nigros dicimus damnatos uel mortuos a graeco, quod est
 nicos, et maligni spiritus propter malignitatem dicuntur nigri,
 quia licet perpetualiter uiuunt, tamen mortui sunt felicitati aeter-
 nae. Honorem dicit hominem, quia homo honor est omnium
 10 naturarum, per illum enim omnia honorantur. Norat .s. Christus;
 diabolus secundum substantiam dei est, quia ipse eum creauit,
 secundum autem id quod malus est, non est dei, quia deus eum
 bonum creauit et cuncta ualde bona fecit. Arentes algas .i.
 siccas herbas. Algae dicuntur purgamenta matris uel alicuius rei,
 15 ideo marina loca petiit, ut ibi quisquis deum uerum esse monstra-
 ret. Cymbae .i. nauiculae. Cymba graece, cumba latine.
 Librabant .i. tendebant, modificabant. Librare proprie est aliquid
 in altum extendere. Ratis proprie est incastratura trabium uel
 strues lignorum. Flabris .i. uentis, inde flabellum diminutiue
 20 paruus uentus. Hyems est quarta pars anni, sed abusiue pro
 tempestate ponitur. Procellis .i. magnis undis; procella est
 uentus cum aqua mixtus. Vada salsa .i. salinae aquae maris.
 Poeticum est quod dicit salsum, quia mare Galileae dulcem habet
 aquam,abilem ad potandum .s. ideo dicit hoc, quia genera-
 25 liter dicitur ab amaritudine, et sciendum quia nauigationes domini
 in mari fuisse Galileae dicuntur. Naufragia .i. periculosa
 putabant se naufragia passuros. Dormire est quiescere, dormire
 ante quietem pigritare et somnulari. Citus .i. cito; uerba
 turbatorum, in turbatis enim non est continuus sermo sed sepa-
 30 ratus. Exiliens .i. gaudens propter Christum. Auidas .i.
 cupidus. Pennas dicuntur habere uenti propter suam uelocitatem.
 Prosiluere .i. cum impetu exilierunt; gemino dixit, quia duo
 erant. Mala .s. supplicia. Legio. Legio est $\widetilde{\text{VI}} \cdot \text{DC} \cdot \text{LXVI}$ demones;
 legio kera dicitur graece, macedonice phalanx. Duplex, quia
 35 interius erant demones peruasi, exterius uinculis inretiti. Pro

1 candelam A   7 nikros A = νεκρός cf. p. 346, 3   26 fuer
 in mg. A   33 sexingenti in mg. A   34 kera A

v. 83—142 *meritis*, quia dignum erat, ut inmundus mundum peteret. Oletum et olidum idem est et sunt ton meson, unde semper egent epitheton .i. adiectiuo nomine. Phalanges .i. multitudines et est lingua Medorum, quod dicimus legiones. Horrens .i. toruus, horribilis; tria sunt epitheta sine coniunctione, quae figura uocatur asyndetos. Sine usu, .i. sine officio. Cum dicit resoluta ostendit, quid sit paralis. Lisis, solutio; paralis, resolutio, inde paralicus per sua membra resolutus. Vincula .i. compaginationes. Nerui sunt uincula corporis, cum uero resoluuntur laxum et fluuidum reddunt corpus. Malis .s. infirmitatibus. 10 Quinque modis datur infirmitas: primo propter gloriam dei, ut laudetur deus sicut in Lazaro et in caeco nato; secundo ad custodiam uirtutum sicut Paulo, ne insolesceret tanta magnitudine; tertio ad augmenta uirtutum sicut Tobiae et Iob, qui patienter ferentes infirmitatem sanctiores fuerunt; quarto propter peccata sicut huic 15 paralitico; quintus modus est reproborum, qui hic ideo incipiunt torqueri, ut per haec tormenta ueniant ad aeterna sicut contigit Herodi et Antiocho. Grata mercede .i. uicaria, quia illum, a quo portatus fuerat, portabat. Haec dicta sunt per periphrasin. Clauso .i. ultimo. Functa pro defuncta. Adultae .i. excretae, quia duodenis erat, digna iam coniugio. Spem dicit, quia in illa erat spes posteritatis. Funera .i. cadauer. Inundantem .i. profluum, nomine emorreuza .i. sanguinem fluentem. Ema graece sanguis, reuo .i. refluo. Filum uocat fimbriam uestimenti Christi. Mos erat apud Iudeos ut in .III. angulis pallii 25 fila ponerent iacintiri, ut per haec discernerentur a ceteris gentibus. Lugentia. Metonymice sunt lugentia. Culmina moesti tecti .i. deflentem domum, in qua erant deflentes, per id quod continet et id quod continetur. Moriens pro mortua. Trepidus .i. dubius. Vlulans ton meson est. Vlulatus dicitur exercitus insequens et exercitus fugiens. Funereos .i. funeri aptos .i. tibia sonantes. Vis est musicae artis, ut gaudentes plus gaudere faciat et dolentes plus dolere. Plangor .i. luctus. Frequens .i. magnus. Versis, subest cantilenis .i. qui prius plorauerunt per

2 epteton A	4 fort. nos dicimus	6 asintheos A
7 paralisin corr. in -sis A		13 tantam magnitudinem A
14 thobie A	23 emat A	27 metonomie A

dolorem, nunc plangunt propter insperatum gaudium. Contrarium esse uidetur, quod dicit euangelista 'mortua' .i. puella, et hoc quod dominus 'non est mortua'. Vtrumque tamen uerum est, nam hominibus mortua erat, illi qui suscitare eam poterat, non erat mortua, sed dormiebat. Biothanatus .i. bis mortuus, nam thanatos .i. mortalis, athanatos, immortalis. Inclite .i. generose, cleos enim v. 144—217 gloria. Filius Dauid dicitur, non aliorum patrum, quia ad eum repromissiones de filio dei specialiter factae sunt. Cognosce pro cognoscere. Torpens .i. pigrescens, deficiens. Sed domus Israel .s. tantum praecepit eis in Israel ire, ne Iudei occasionem haberent dicendi ad alios: Pergunt et nos dimittunt. Hoc nomine .s. ut Israel uocarentur. Verba sunt poetae per parenthesin. Gratis aduerbium est a gratia. Est autem gratia spontaneum donum, quod sine merito alicui impenditur, acsi diceret dominus: Et uos mei estis et oues meae sunt et pascua mea sunt. Nolite ergo uendere meis ouibus pascua .i. doctrinam uel spiritum sanctum, qui datur per inpositionem manus. Hoc dixit, ut sacerdotes exemplum haberent, quatenus ne uenderent sacerdotale ministerium. In paradyso quidam fons est, ex quo procedunt quattuor flumina: Geon ipse est Nilus; Phison ipse est Ganges; Tigris et Euphrates propriis nominibus uocantur. Synagoga dicitur congregatio, sicut ecclesia conuocatio. Dimenso .i. diminuto. Reduci .i. reuertenti. Nil tollit .s. sicut solent medici quiddam praecidere de membris, ut totum corpus sanetur. Instaurans .i. reparans. Chelydrus .i. diabolus. Cherson, terra; ydor aqua, inde chelydrus serpens, quia in terra et in aqua potest esse. Despectans .i. deorsum aspiciens. Iuges .i. continuos, ideo dicit iuges, ne per aliquot annos putares currere infirmitatem. Ima petunt .i. terrenis opibus inhiant; inhiare est intendere. Modo allegorizat. Illa mulier significat illos, qui pondere peccatorum pressi terrenis opibus delectantur. Maioribus .i. maiora miracula quam sicut fecit Moyses, plus enim fuit de duobus piscibus et quinque panibus magnam multitudinem satiare quam de inmensa largitione coturnica. Coturnix idem est et ortigometra. Cophinus et corbis et canthara idem sunt. Aucta .i. amplificata; tanta copia frag-

v. 220—270 mentorum suscepta est, quanta non fuerat apposita. Diem .i. solem. Pallor .i. nigredo. Poeticum est quod dicit rapiēte, poetae enim dicunt solem sero mergi in oceano, mane surgere in oriente. Hesperus stella est, quae surgit post occasum solis et uocatur Venus media nocte, mane uero Lucifer. Arua .i. planities maris. Arua sunt quicquid sustinent aliquid, arua auium sunt ager, arua nauium mare, arua hominum terra. Glaucis .i. uiridis coloris; glaucus dicitur uiridis, est autem color inter album et nigrum. Sub calle pedestri .i. sub itinere pedum. Genesar regio est trans mare Galileae et dicitur Genesar, generans auram 10 sibi, sicut mare tempestatem. Quot .i. quanti. Tyrus et Sidon ciuitates sunt maritimae, interpretatur autem Tyrus angustia, Sidon uenatio, quae etiam ante Sarra uocabatur . . . Pro uitio .i. infirmitate. Cham fuit filius Noe, unde omnes Chananei dicuntur. Odoratae, quia cibus odorem accipit; odorum est quod ex se 15 ipso odorem dat, odoratum quod aliunde accipit sicut uestimentum, odorisecum quod insequitur odorem sicut canis. In sentibus .i. in errore gentilitatis. De gramine .i. de doctrina euangelii .i. de scientia diuinarum scripturarum, quae Hebreis datae sunt. Hebrei enim tunc in deum credebant, aliae uero gentes nondum credebant, 20 unde psalmista: Notus in Iudea deus. Attemperat .i. coaptat; organum uocat officia membrorum, nostrum enim corpus quasi ex officio musicae artis constat, quia sicut musica ars foris fidibus temperatur, ita corpus aequalitate elementorum. Nam infirmitas corporis nil aliud est nisi inaequalitas elementorum, sanitas uero 25 aequalitas illorum est. Organa concordia membrorum; nerui sunt uincula corporis. Geminanda .i. multiplicanda .s. si ieiuni reuertentur, ipse labor itineris famem auget. Qua .s. turba. Enorme .i. inmensurabile; norma est regula uel mensura, inde enormis, cuius per sui magnitudinem mensura non potest inueniri. 30 Secundi .i. feminei, primus sexus uirilis, secundus muliebris. Et aetatis .s. secundae .i. pueri uel prima aetas est infantia, secunda pueritia. Reliquias suas et culmina eadem sunt, est autem

21 Psalm. 75, 2

9 genaser (a ex e) A   11 tirus A   16 uestis etum A, in
mg. odorisecum m. 2   18 in °rore A¹

epexegetis quae fit, quando una res aliis uerbis bis repetitur. Sportarum. Sporta est uas ex foliis palmarum contextum. Poetice dixit expauisse ipsam famem, messem uocat ipsas reliquias. Lichnus. Lichnus graece, latine lucerna. Clarum communis figura est, quae graece dicitur *κοινόω*. Ignotos, quia antea eos non uiderunt. Alfa prima littera est Graecorum, *ω* ultima. Enachos licet postea sit, non est littera sed character numeri, et per haec significatur 'deus initium et finis', sicut ipse dicit in apocalypsi: Ego sum alfa et *ω*, primus et nouissimus. Principium intelligitur Christus per Moysen, qui in tertia mundi aetate fuit, finis per Heliam, qui in quinta aetate fuit prope iam sextam, et adhuc uiuit uel inter Heliam et Moysen stetit, quia ipse initium et finis prophetiae. Limine uitae .i. in ingressu quasi in ostio resurrectionis stans, quia iam ultima aduenerat aetas, in qua electi resurgentes ad uitam aeternam erant transi-
 15 turi. Deiectus lumina. Figurata locutio .i. deiecta lumina habens, in deiectione oculorum eius humilitas ostenditur. Tributum .i. uectigal et dicitur a uehendo. Totus mundus reddebat censum Caesari .i. V. anno unum nummum aureum. Per alios .V.
 20 unum argenteum et per alios aereum; ter quini .XV. et hoc est indictum uel indictio. Gerulum .i. portitorem, piscem uidelicet qui habebat in ore staterem .i. duo dragmata. Dragma est genus nummi, quod appendit .X. denarios, hinc dicitur quasi decima pars dragmatis sit, dragma uero aliter est duo denarii et dimidium.
 25 Idem est et stater, praeterea statera dicitur ubi aliquid ponderatur. Aliter dragma dicitur graece, latine fabula; inde dragmaticum carmen dicitur fabulosum. Aulae .i. in aula .i. in palatio. Aula dicta est ab aulaeis .i. cortinis. Est autem aula domus regalis. Non annis, quia non possumus, sicut apostolus 'Estote paruuli
 30 malitia, sensu autem perfecti'. Nec resupina .i. superba, resupinos dicimus superbos, qui resupini et erecti solent incedere.

8 Apoc. 1, 8

29 I Cor. 14, 20

1 repetit̃ A   5 KOENY A   9 apocalipsis A   11 ^heliā
 A   12 fecit A¹, corr. stetit m. 2

IN LIBRVM III.

v. 1—52 Placidus .i. tranquillus. Iudea generaliter regnum omne Iudeorum dicitur, specialiter uero illa pars meridiana, in qua erat Hierusalem et tribus Iudea et Benjamin cum tribu sacerdotali, quae etiam Iudea appellatur. Camelus a graeco uenit, quod est 5 camir .i. curuum, est enim curuum animal, curuum et gibberosum aptum ferendis oneribus. Fertilitate .i. habundantia. Velle est .i. uoluntas illius opus est. Mitescere .i. uilesce. Sensus .i. substantiam .s. auferendo ab eis sollicitudinem diuitiarum. Hoc impossibile est, ut diues amator diuitiarum ingrediatur in 10 regnum caelorum. At alto deo possibile est omneis, quia ipse potest facere, ut diues diuitias suas pauperibus tribuat et pauper factus deum sequatur. Aerugo et rubigo uitium est metallorum; aerugo uero segetum dicta ab auro, eo quod aureum colorem in se habeat. Tinea est uermis quicquid conterit adurens, et per- 15 tinet ad uestes, aerugo uero ad aurum. Nec famulatur .i. oboedit, quia hic famulatur aurum furibus, cum se permittit auferri. Considerare a uerbo sideo sidis, considerare .i. residere. Vagas auras .i. uacuum aerem. Bethania uiculus est in latere montis oliueti mille passibus ab Hierusalem distans. Ficus dicitur a fe- 20 cunditate, aliquando enim pomum maturum habet, aliquando acerbum. Frondea pro frondosa dixit. Frondeum est quod constat ex frondibus .i. ex uirgis, unde fit scena .i. umbraculum, frondosum uero quod habet frondes sicut arbor. Repperit esuriens .s. non ideo quaesiuit dominus fructum in ficu uel quod ignorat, quia non 25 erat tempus, et secundum euangelistam non erat tempus, ut haberet fructum. Quid ergo peccauit arbor? Nihil, sed illa arbor significat synagogam Iudeorum, ubi Dominus nullum fructum inuenit et ideo maledixit illi. Stipite. Stipes est proprie truncus, de quo rami procedunt .s. hic pro tota arbore posuit. Sucis .i. uirore, uiduare 30 est derelinquere, inde uidua derelicta. Nil fertile nutrit .i. nihil boni. Modo allegorizat. Allegoria est inuersio, quando

de littera transit ad spiritalem intellectum. Amoeno .i. pulchro. v. 54—92
 Amoenus locus dicitur aptus uoluptati. Palma. Palma dicitur
 quasi pacis alma, eo quod uictoribus datur uel eo quod ad
 similitudinem manus sit insita. Et bene iustus comparatur
 5 palmae, quia non habet palma fortitudinem et fundamentum
 in radice, sicut aliae arbores, sed exilis est et in summitate crassa
 ibique habet fundamentum, ita et sancti non respiciunt in
 terram nec curant de terrenis .s. in caelestibus habent omnem
 fortitudinem. Libanus mons est in Iudea, ubi nascuntur cedri,
 10 altissimae arbores et interpretatur Libanus dealbatio. Tacendo:
 quia tacendo demonstrat se mutum esse, cum solitum sit homini-
 bus suas infirmitates loquendo declarare. Pharisei interpretan-
 tur diuisi, qui merito speciali sanctitatis se a cetero populo diui-
 debant. Dicti a Phares filio Iudae. Incumbens .i. retro stans.
 15 Flagrante .i. nardo pretioso redolente. Fouens .i. ungens;
 pedes domini significant eius humilia membra, ille pedes domini
 lauat lacrimis et tergit capillis, qui pauperibus compatitur et
 necessitatem illorum suam putat. Vnguento fouet eos cum bonae
 opinionis odorem de se emittit. Nulla enim manus uacua a munere,
 20 cuius arca cordis plena fuerit bona uoluntate. Capharnaum
 ciuitas est in monte Tabor posita. Synagoga dicitur congregatio
 sicut ecclesia conuocatio uel conuentus. Erat domus apud
 Iudeos, quae synagoga uocabatur, in quam conueniebant die sab-
 bati ad audiendam et docendam legem, sicut nunc in ecclesia fit.
 25 Proteruo .i. horribili, proteruus dicitur quasi porro toruus .i.
 ualde horribilis. Quid nobis et tibi .s. commune est uel quod
 nobis pertinet. Cur nos uenisti perdere .i. damnare. Et sanctum
 .s. te esse filium dei. Minora enim dicebant demonibus, quibus
 utcumque promissum est nosse filium sanctum Dei, minora uero
 30 nescierunt, usque dum gloria et fortitudo eius fregit infernum. De-
 mones enim quamuis dignitatem perdiderunt, naturam tamen non.
 Sunt enim ut dicit Augustinus corpore aera animalia, spiritu
 aeterna, animo maligna et sunt naturae subtilioris ideoque futura
 aliquando praeuident. Tria latuere diabolus: partus uirginis,
 35 diuinitas hominis, passio redemptoris. Demons accentus grae-

v. 92—148 cus, ideoque corripitur. Prohibet .i. non uult, ut per talem testem annuntietur, quia non est pretiosa in ore peccatoris. Nigrae mortis. Nigram mortem dicit a graeco, quod est nicros. Nam nigros appellamus mortuos, sicut et candidos uiuentes. Amicum. Amicum illius dicimus, amicum illi possessiuum est, amicus 5 illi aduersiuum. Legens .i. nauigans, unde Virgilius: Legunt uela .i. nauigant. Spiramina. Spiramina uocat sensus, per quos spiramus. Ruptis penetralibus .i. interioribus reseratis; penetrabile est secretum penetrabile, quod penetrari potest. Procumbens .i. damnate oculis. Speciem simulatae mortis uocat 10 caecitatem, qua mortui non uident. Stagna .i. mare. Stagnum dicitur a stando, ubi aqua stat. In alno .i. in nauicula. Alnus est species arboris, de qua sunt naues, ponit autem speciem pro genere. Aquosis gentibus .i. piscibus. De piscibus gentes dicit, sicut Virgilius de apibus 'gentis adultos educunt foetus' et idem 15 ipse de piscibus 'ibat eum uasti circum gens humida ponti', cum de Proteo loqueretur. Exequiis. Exequiae sunt officia, quae mortuis inpenduntur, dicta ab exequendo. Funere .i. morte, funus dicitur mors a funibus .i. candelis. Candelae sunt funes cera obli. Vrna .i. sepultura uel mariti uel filii. Vrna uas erat 20 apud antiquos, ubi cineres mortuorum solebant recondi, unde pro sepultura ponitur, idem est et memoria. Feretro. Feretrum graece, latine capulus a capiendo. Feretrum et faretra ab uno graeco, quod est foron ueniunt .i. ferre. Vnum enim fert mortuum, alterum mortem. Residens et loquens duo signa sunt uitae, et est 25 hystero-logia, primum onim reuixit, deinde resedit. Candida pompa .i. laeta gloria. Mos antiquus erat, ut in aduersitatibus et doloribus pullis uestibus .i. nigris induerentur, in prosperitate uero et in laetitia candidis, hoc est quod dicit candida pompa. Squameus pro squamosus. Anguis dicitur squamosus .i. squamas 30 habens, sicut piscis ad modum loricae, unde inuulnerabiles sunt. Gehenna compositum est ex ge et enna et interpretatur uallis gratuita; ge enim hebraico uallis dicitur, Hennon quidam homo

6 cf. Aen. III 532

15 Ge. IV 162

16 Ge. IV 430

15 eidem A

16 enim A

22 &ordia A

fuit, a quo dicta est ista uallis, ad quam confugerunt filii Israel
 recedentes a templo dei propter amoenitatem illius loci, ubi ado-
 rauerunt idola, quia fons Siloa irrigabat eam. Tunc dupliciter ibi
 perierunt: anima, quia idola coluerunt, corpore, quia ab hostibus
 5 interfecti; inde gehenna ponitur pro inferno, quia ibi est duplex
 poena: calor et frigus. Septem gyros. .VII. reuolutiones; idem v. 149—192
 est septena uolumina, septenarius numerus pro plenitudine ponitur,
 quia omne tempus huius saeculi per .VII. dies uoluitur; unde .VII.
 pro plenitudine demoniorum, quae in ipsa erant, posuit. Vipereas
 10 .i. uenena diaboli. Vipera dicitur eo quod ui pariat, nam interfecta
 matre nati exeunt. Cessante .i. quiescente. Simulastis .i.
 finxistis .s. praue uiuendo, per miracula bonos uos uoluistis osten-
 dere et cum iniquas res ageretis, diuina fingebatis uos opera facere.
 Quidam sunt, qui cum uiderint homines facientes miracula, non
 15 uitam sed miracula attendunt; deus uero potius bonam uitam quam
 miracula respicit. Carminibus .i. incantationibus. Figuras .i.
 non ueras sed falsas. Nota est historia: uirga uersa in ueracem dra-
 conem. Deus enim potestatem habet creaturam suam mutare in-
 quamcumque uoluerit. Magi uero non habent potestatem creaturae,
 20 sed oculos intuentium fascinant .i. decipiunt. Fascinum dicitur laus
 inuidiosa, inde fascino, fascinas. Post .i. posthac. Facili .i.
 leui, quia mos est diuitum ut difficile inuitentur, sed dominus
 facili precatu uenerat ad domum Pharisei. Phares fuit filius Iudae,
 a quo Pharisei dicuntur et interpretantur diuisi. In spatium
 25 uteri .i. quasi totum effectum fuerat uenter. Ydrops: ydor
 graece aqua, inde ydropicus aquaticus, ydrops est intercutaneus
 morbus et dicitur latine ueternus, ydropicus morbus est ex uitio
 uesicae natus cum turgido uentre et anhelitu foetido. Fluidus,
 quia quo plus bibit, eo amplius sitit. Lacum .i. corpus ydro-
 30 pici; lacum appellat uentrem, aqua ueluti in lacu. Adibat
 dominus domos principum, non quo indigeret eorum epulis, sed ob
 eorum famulos, quia seruitio detenti eum adire non poterant et eius
 praedicationem audire, nam aequae de omnibus curabat. Portenta.
 Portentum est quod subito apparet et aliquid praetendit. Idem est

1 c̄fugerⁱ A   10 pareat A   31 domos ex domus A   prin-
 cipiū A   34 fort. portendit

et prodigium, signum quod subito tantum est et nihil significat.
 v. 192—266 **Lepra.** Lepra est porrigo uel prurigo siue ebullitio, quia humor
 putridus a corpore defluit; ipsa lepra portentum. Obscenis .i.
 cum turpibus. Obscenas aues dicimus, quae malum omen .i. au-
 gurium ferunt et tunc componitur a cano uerbo. Obscenus uero .i. 5
 turpis a ceno componitur .i. ab luto. Reduci .i. conuerso. Redux
 dicitur qui de aliquo periculo uenit. Christus namque est uerus
 sacerdos, qui se ipsum et non aliam hostiam pro mundi salute in
 ara crucis obtulit. Melchisedech interpretatur rex iustitiae.
 Melchus rex, side iustitiae, qui nomine et actu Christum ostendit; 10
 actu quia Christus panem et uinum in mysterium corporis et san-
 guinis sui instituit, sicut enim Melchisedech legitur primum pa-
 nem et uinum deo in sacrificium obtulisse. Importuna .i. infesta
 perseuerans. Portus est statio et requies nauium, hinc inportunus
 dicitur quasi sine portu et sine requie. Vnanimum .i. carum, 15
 fidum. Petebat panem .i. rogabat. Peto te illam rem, et peto
 a te illam rem. Foribus clausis. Fores proprie sunt portae,
 quae foris aperiuntur, ualuae quae intus. Obnixe .i. et confidenter;
 tot aduerbia ponit, ut ostendat instantiam negantis. Accola .i.
 alienigena. Accola dicitur qui aliunde ueniens alienam terram iucolit. 20
Testudine. Testudo dicitur instar huius animalis facta testudo.
 Testudo est camera curua domus, quae iu templis fiebat ad simili-
 tudinem scenae. Testudo etiam densitas scutorum, qua militum
 capita protegebantur ad similitudinem animalis testudinis, quod
 durissima testa munitur. Ad peruia .i. ad rectitudinem boni 25
 operis. Peruius est locus, ubi est uia. Reatus omnis culpa, quae
 reum facit. Moechae .i. adulterae. Moechus dicitur adulter, inde
 mechanica ars uocatur, quae tanta subtilitate fit, ut oculos intu-
 entis fallat. Per claustra .i. per orbis oculorum. Consan-
 guinei limi. Affectate dixit consanguinei, quia homo et limus 30
 consanguinei sibi sunt .i. uicini. Nam homo ex limo formatus in
 limum reuertitur. Mystica: mysticen dicunt Graeci secretum, inde
 mystica miracula dicuntur Christi, quia licet corporaliter fierent,
 spiritaliter tamen aliquid insinuant. Natas, quia in tenebris
 eramus. Iste caecus genus humanum significat. Per sputum sapi- 35
 entia dei designatur. Spiritus enim a capite in os defluit, similiter

sapientia defluit sicut ipsa dicit per Salamonem: Ego ex ore altissimi prodii. Ex sputo ergo et terra dominus lutum fecit, quia diuinitas humanae naturae sociata est. Allegorizat. Per sputum intellegitur diuinitas, per terram humanitas, quae simul in Christo
 5 coniunctae causa nostrae salutis extiterunt. Abluta causa v. 269—303
 metri corripuit. Bethania ciuitatula in radice montis oliueti non longe ab Hierusalem distans, stadiis .XV., et interpretatur domus oboedientiae. Lazarus interpretatur adiutus. Populatio .i. multitudo populi et est uerbum affectatum et noue inuentum. Secun-
 10 dum hominem flebat deus, quia diuinitas impassibilis non subiacet passioni. Post funera .i. post mortem. Funus est proprie cadauer mortui hominis dictum a funibus .i. candelis. Lethale chaos .i. mortalis confusio. Lex perit. Lex mortis est, ut semel acceptum retineat et nunquam reddat. Caduca culmina .i. transitorios
 15 honores. Phaleris .i. bullis. Phalerae dicuntur generaliter omnia ornamenta equorum, graece ephippia dicuntur. Ostro .i. purpura. Ostrum dicitur purpura ab ostreis .i. pisciculis, quorum sanguine tinguitur. Aurum .i. frenum aureum, indicium opimi equi est sanguinolentas ab ore spumas eicere. Honos pro honor. Non
 20 fuit impar .s. aequalis dignitatis fuit iste asinus, cuius et ille, qui agnouit Christum in praesepe. In solido .i. duro. Alloquitur gentiles.

IN LIBRVM V.

Cooperat .i. aduenerat dies, in qua Iudei pascha celebrare v. 1—19
 25 debebant. Pascha dicitur a transitu, non a passione ut quidam dicunt. Ista enim die transierunt filii Israel ex Aegypto. Pascha autem erat apud Iudeos agnus, qui immolabatur ad uesperum. Gloria .i. maiestas Christi. Pulchra locutio est, quando pro persona per circumlocutionem declaratur qualitas, ut Virgilius 'robu
 30 Troianorum' .i. Hector, ita dicitur gloria domini .i. Christus. Clarificem .s. in resurrectione. Consonam .i. consors; quia

1 Eccl. 24, 5   29 cf. Aen. II 281

6 caucula A   23 lib .III. (in marg. m. 2) A

patrem uocauerat, respondit ei pater. Ita uox non fuit dei patris substantialiter, sicut columba non fuit Spiritus sanctus nec ex aliis columbis generata, sed ex aere, ita ista uox non fuit patris substantialiter, sed signum ut demonstraretur Christus filius dei.

v. 20—97 Annua, quae singulis annis celebrabat; annua .i. uniuersalis, quia 5 uno quoque anno in mense primo .i. Aprili, qui hebraice nisan uocatur, apud Iudeos pascha celebratur. Et sciendum, quia Iudei non habebant computum, sed per XXX dies numerabant mensem et lunam. Prima die mensis faciebant primam lunam, decima die decimam, quarta decima die quartam decimam et tunc immolabatur 10 agnus et fiebat pascha. Ex more .i. iñ comedendo agnum cum suis discipulis secundum consuetudinem Iudeorum. Humilem. Humilis dicitur quasi adclinis. Sepulchrum albae formae est deforis, intus uero corruptione plenum mortuorum, dicitur autem sepulchrum quasi sine pulsu .i. sine flatu. Liur proprie est 15 tumor plagarum, aliquando autem pro inuidia ponitur ut in hoc loco. Pactus .i. promittens, pollicens. Paciscor duo praeterita habet, pepigi et pactus sum et est polissemus sermo .i. multa significans. Paciscor pacem facio et promitto sicut in hoc loco. Paciscor .i. adipiscor, ut Virgilius mortem pro laude pascisci .i. 20 adipisci. Nomisma a nomine dicitur, quia denarius nomine regis insignitur. Sterili matre .i. utinam fuisset mater eius sterilis, ut non potuisset nasci. Sors melior .i. fortuna. Primum optat poeta, ut non fuisset ille natus, et si natus, ut cito mortuus esset. Fusus .i. natus. Signifer .i. signa ferens. Ipse enim signum 25 osculo ferebat. Premis .i. est imprimis. Pax in enses .i. in praelia. Enses pro bello posuit. Per id quod efficit, id quod efficitur, intellegitur. Aut. Lupus numquam osculatur agnum. Puero .i. Malcho. Parce .i. cessa. Parco multa significat .i. indulgeo uel seruo, inde parcas apes dicimus seruatrices mellis. 30 Et parco est cesso, sicut in hoc loco. Aliger .i. alas gerens. Concilium .i. ipsa multitudo, consilium res de qua agitur, conciliabulum ipse locus. Mille, finitus numerus est pro infinito. Vanis fauillis .i. sentiis uel mala intentione. Fauilla est cibi ignis et dicitur a graeco, quod est fage .i. comedere. Pul- 35

sare .i. percutere, colapte graece cudere, inde colaphus .s. colli incussio, uel caedere .i. alapas dare. Plausit .i. fuit, v. 103—156 arrisit, quia ante sub seruitute diaboli eramus. Alapa est incussio faciei dicta a lata palma. Infectum .i. imperfectum .s. 5 sed factum. Sanctio .i. promissio. Damnauit .i. puniuit .s. illud opus, quod fecit quando erat inmemor, damnauit quando fuit memor. Cedunt .i. recedunt. Delicta. Delictum est, quando id quod agere debemus dimittimus, et dicitur quasi derelictum. Rigeo facit praeteritum rigui, inde dirigeo .i. durum facio. 10 Commercia .i. pretia. commercium .i. commutatio mercium et proiecit in corbanan. Corbanan enim est gazophilatium, ubi dona populi recondebantur. Corban donum, inde corbanan donarium, ubi reges et principes dona condebant in sabbato. Incassum. Casses dicuntur retia araneorum, inde aduerbium incassum .i. inutiliter. 15 Vertat .i. subuertat. Sanior .i. iustior. Angens .i. constringens, suffocans. Recte per guttur suspensus fuit, quia de illo male locutus est, de Christo. Iudas inter caelum et terram periit, et ut quidam dicunt in ficu, quia non erat dignus, ut ab his elementis reciperetur. Refuga, retrorsum uadens. Apostata graece, retro 20 conuersus latine uel retro cedens. Hinc uerbum apostato, apostatas et nomen apostasia ipsa res .i. retrocessio. Et iste Iudas apostata fuit, quia apostolorum dimisit consortium et Iudeorum caecitati se sociauit. Ad iugulum .i. ad decollationem. Iugulum prope est collum, inde est quod iugulare dicimus decollare. Lucus. Lucus 25 est locus amoenus et arborosus. Iudei in siluis et in excelsis locis adorabant idola. Idolum dicitur quasi idos dulos .i. seruitus formae et deriuatur idolum ab idea sicut formula a forma. Tunc .i. antiquo tempore. Barrabbas interpretatur filius patris eorum .i. diaboli, bar graece filius, abbas pater uel barrabas per duo .r. 30 filius magistri eorum. Rabbi enim hebraice, latine magister. Iussus .s. fuit, pro omnibus Christus passus fuit, etiam pro latrone. Omnis enim non semper generaliter ponitur sed particulariter, quia dominus passus est non pro malis. Torua falx. Falx est ferrum unde inciditur foenum, per falcem intellegitur maledictio Iudeorum,

24 locus (u a m. 2) A
27 diriuat̃ A

25 sil:uf (i eras.) A

26 fort. ido-

quando dixerunt: Sanguis eius super nos et super filios nostros. Sicut enim falce inciditur foenum, ita Iudei ista maledictione incisi
 v. 158—203 sunt. Vigili .i. sagaci. Lauisse pro lauare. Sacrum, quod
 praestat ueniam. Implet arundo manum: cum dicit implet, de-
 monstrat, quod magna fuit. Arundo idem est et ferula. Scep- 5
 trum inualidum .i. infirmum, quia exilis et flexibilis herba est.
 Vacuum .i. quia non habet medullam. Moxque .i. postquam
 illusus fuit, Christus in alienis uestibus illusus fuit. Allegorizat.
 Hoc accepto alieno dimisit proprium uestimentum et iterum acce-
 pit, significat quod depositurus erat mortalem carnem et iterum 10
 sumpturus resurgendo inmortalem. Vt mutabile .i. mortale.
 Vinum felle. Mirra et fel amarissimum reddunt uinum. Dis-
 criminis .i. supplicii. Supplicium .i. tormentum. Ideo cru-
 cem elegit, ut leuius nos saluaremus a diabolo et eius fraudibus
 inposito signo crucis, quia si lapidatus fuisset, ut Iudei uoluerunt, 15
 portarem lapidem in signum eius. Cruce sua dominus continet
 totum mundum sicut ipse dicit: Cum exaltatus fuero a terra, om-
 nia traham ad me ipsum. Positus ergo in cruce dominus uertice
 tenuit orientem, pedibus occidentem, dextra septentrionem, laeua
 meridiem. Hae sunt quattuor partes mundi, quae graece ita uocan- 20
 tur: Oriens anathole, occidens disis, septentrio arctos, meridies
 mesimbria. Colligit .i. coniungit. Tribus linguis scriptus est
 iste titulus: hebraice propter diuinam scripturam, ut uidelicet
 omnis lingua secundum uocem apostoli confiteatur, quia dominus
 Iesus Christus in gloria est dei patris. Ergo Iudei uelint nolint 25
 confitentur, quia Christus rex Iudeorum est; graece propter huma-
 nam sapientiam, quia Graeci multas artes inuenerunt; latine propter
 romanam potentiam, omnibus gentibus paene imperabant. Exu-
 uis .i. spoliis, exuuias sunt proprie pelles ferarum exutae a mem-
 bris earum, sed abusiue pro omni spolio ponuntur. Scisma 30
 graece scissio, hinc et scismatici haeretici, qui se scindunt a fide
 catholica. Licet unum fuerit iudicium .i. supplicium crucis Christo
 uidelicet et latronibus, non fuit tamen unum meritum, quia Christus
 propter nostram salutem pendebat. Sententia .i. iudicium. Reus

1 Matth. 37, 25

17 cf. Ioh. 12, 32

6 fexibilis A

7 .i. quia] Iy(A

31 scismata A

ton meson .i. in bono et in malo, in malo sicut in hoc uersu, ubi hi mundo damnabiles .i. rei; in bono sicut in sequenti uersu, ubi reus est mundus .i. obnoxius et debitor, quia debet illi aeternam fidelitatem. Conuicia a uicinis dicuntur, quia uicini inter se v. 214—265

5 probra iactant. Colligit .i. coadunat, facit apostropham ad paradisum. Edem hebraice, paradisus graece, hortus latine. Violentum .i. pro grandi uiolentia. Facinus ton meson est, sicut et facio, a quo deriuatur. Aliquando enim bonum facinus dicitur. Polum .i. caelum, non partem sed totum nuncupauit, quia eclipsis partem

10 poli tenet, quando fit secundum naturam. Sed tunc non fuit naturalis, sed signum. Et sciendum quia eclipsis solis nunquam fit nisi in tricesima luna uel in prima, tunc quarta decima erat. Exequiis .i. seruitiis: exequiae dicuntur, quae secuntur cadauera mortuorum. Delituit .i. abscondit. A lateo componitur deliteo.

15 Non mansura diu .s. ipsa lux solis, nisi per tres horas. Mystica .i. figurata. Per spatium trium horarum significabatur, quod tribus diebus iaceret dominus in sepulchro, a sexta hora usque ad nonam. Tres horae sunt, quibus occultatus est sol. Verbum de uerbo transtulit, cum dixit mystica, secreta. Mysticon enim Graeci dicunt

20 secretum. Nec tellus sine clade fuit .i. sine damno. Modo dicit, quomodo condoluit terra, quia iam dictum habet de caelo. Supremum .i. ultimum. Supremo per duo .pp. significat ultimum et uenit a uerbo supprimo, sed hic non potuit propter metrum, supremus uero per unum .p. summum deum significat. Apex .i. sublimitas

25 Christi. Succumbere .i. deorsum cadere, putans .s. cum auctore suo ad infernum descendere. Vagas .i. mutabiles. Perdita .i. genus humanum. Consistentia .i. manentia .s. mundus. Peniculo .i. spongiae, quam circumdederunt hysopo cum arundine. Manzeribus .i. de scorto natis. Ideo Iudeos de scorto natos

30 dicit, quia uirum animae suae .i. Christum deserentes Barraban latronem quasi adulterum eligendo secuti sunt. Acetum ex optimo uino fit et dicitur quasi acidum .i. acerbum. Ita et Iudei de patribus .i. de patriarchis nati sunt. Odiosa propago .i. inimica generatio. Bonus Christus dicitur a graeco, quod est boō .i.

13 equifⁱⁱ (ii a m. 2) A   seruitⁱⁱ (iis a m. 2) A   19 mistichon
 A   31 x (e a m. 2) A

v. 266—323 uoco, eo quod omnes naturali bonitate uocat. Dimisit, quia uoluntate mortuus est. Mors non adiit illum sicut homines. Non obeunte deo .i. non moriente diuinitate, oteo significat circumdo, significat et morior. Fatisunt .i. habundanter resoluuntur, hio hias .i. os aperio. Facit inchoatiuum hisco, hiscis, hinc componitur 5 fatisco ex graeco, quod est fatos .i. multum, unde affatim aduerbium et fatisco uerbum, quod significat habundanter. Fragore .i. sonitu. Fragor dicitur magnus sonitus, tractum a fractis rebus. Maius templum uocat corpus Christi, quia erat plenum diuinitate. Alumni .i. socii, sicut socius gemit alterum uel discipulus ma- 10 gistrum, ita et illud Christum. Poetice dixit ob dolorem nudasse templum sua pectora uidens Christum mori et hoc secundum Iudeos, apud quos uestis scindebatur, si eis accideret aliquis dolor. Sciendum uero quod duo uela erant in templo: unum interius, alterum exterius, quod excissum est. Patescit .i. aperitur, ostendit 15 quod significat scissio ueli, reserationem uidelicet legis. Sicut enim facies Moysi uelamine operiebatur, ita lex ante aduentum Christi carnali et litterali intellectu tecta erat. Non formauit, non creauit te. Vipereo .i. serpentino. Poetice mortem patrem habuisse illum serpentem, per quem primus homo seductus est, matrem 20 uero eius culpam fuisse, quam idem homo commisit. Ad tempus, ideo dicit ad tempus, quia mox resurrecturus erat .i. post tertium diem. Per ebasin .i. per euagationem, quando redit ad narrationem. Et patenti .i. aperto. Cruor dicitur a currendo, quamdiu currit, etiam sanguis cruor uocatur. Mansore .i. habitatore. 25 Nobilis .s. locus ex eo, qui illic iacuit. Nobilior, qui inde surrexit. Augebat .i. multiplicabatur. Et referrent .s. illi discipuli .i. dicerent. Signate .s. anulo praesidis. Sigillauerunt sepulchrum sigillo et bulla .i. anulo ipsius Pilati. Excubiis .i. uigiliis. Excubiae dicuntur uigiliae diurnae, sicut uigiliae nocturnae. 30 Sabbata. Sabbata et sabbatum singulariter unum diem demonstrant. Per hoc quod dicit septimum diem, commemorat ultimum ostenditque diem dominicum, qui sequitur, primum esse, quia omne tempus per .VII. dies uoluitur huius saeculi. Cum munere .i. cum unguento aromatibus perfecto. Aromatum genus est unguenti 35

et colligitur sicut messis. Dispensans .i. perficiens .s. quae r. 330—402
 circa sepulturam domini erant. Angelica fide .i. fideli narrati-
 one angeli; ideo in specie ignis apparuit angelus, ut terreret
 custodes. Sopitos .i. dormientes. Exuuiæ sunt uestimenta
 5 mortuorum. Soluere .i. disligare. Contectum .i. uestitum,
 coopertum. Deuectare .i. portare. Fur nunquam diligit moram.
 Perituros ἀπὸ κοινοῦ est figura .i. a communi. Non tuba .i.
 festiuitas, in qua tuba canitis. Non unctus .i. tuus rex. Nec
 tua uictima, quia in kalendis et in neomeniis .i. in noua luna
 10 faciebant Iudei uictimas et elemosynas et magna conuiuia. Fus-
 cata .i. denigrata. Synagoga primum sponsa Christi fuit et postea
 adoratis idolis adulterina facta est et in loco illius Christus sibi
 sociauit ecclesiam sicut apostolus dicit: Desponsauit sibi ecclesiam
 non habentem maculam neque rugam. Beata uirgo Maria prae-
 15 signat ecclesiam, quia illa casta et uirgo fuit ante partum et post
 partum, ita ecclesia cottidie spiritaliter filios deo gignit in baptismo
 et tamen casta permanet fidei integritate. Diulgans .i. annun-
 tians. Hoc poeticum est. Index .i. indicatrix .s. redeuntis Christi.
 Duobus discipulis euntibus in castellum Emaus apparuit et in
 20 fractione panis se demonstrauit. Obusti .i. assati. Apostatice
 .i. incredule. Thomas. Thomas interpretatur abyssus. Didy-
 mus. Didymus interpretatur dubius uel simillimus, quia ex parte
 similis erat Christo. Limine .i. ianua. Quisquis .s. magus.
 Ars magica semper uult latere et nunquam demonstrare se nec
 25 magus diligit eos, qui requirunt artem eius. Pendula .i. pen-
 dentia. Fluctiuagam .i. pisces, qui in fluctibus uagantur. Viam
 .i. rationem, non uacat a mysterio. Rete plenum fuit. CLIIII. Iste
 numerus significat numerum electorum. Reto praedicationem uocat,
 quia sicut reti pisces, ita animae piorum praedicationibus disci-
 30 pulorum coniunguntur. Dignis .s. fidelibus. Concluditur .i.
 capitur. Sicut illi rete miserunt in dextra, ita Christus suos in
 dextera parte beatitudinis. Vlnis .i. brachiis. Ad uestigia
 .i. imitationem. Olenos graece cubitus, inde ulna dicitur pars brachii.
 Vnam .s. fidem. Constare .i. permanere. Allegorizat. Piscem aqua

13 cf. Paul. ad Eph. 5, 27

2 sepultura dñe A

7 ΑΠΟΚΕΝΤ A

21 apyssus A

23*

.i. baptismum, Christus est panis sicut ipse, Ego sum, inquit, panis uiuus. Spiritus sanctus ignis, quia Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit discipulis in die pentecostes. Hinc aqua
 v. 405—436 baptismatis. Epulis .i. ad epulas edendas. Modico paratu
 .i. parua praeparatione; parua, non luxuriosa, sicut solent facere 5
 reges et principes. Ritu .i. ex more, quia antiqui prandentes
 toris discumbabant. Toris .i. herbis, ubi discubuerunt cum
 magistro. Operario .i. Petro, oues dicit praedicatores. Betha-
 nia ciuitatula est in monte oliueti posita et interpretatur domus
 oboediens. Dextra aequalem gloriam significat. Dominus non 10
 habet dextram .s. dextra pro aequalitate et potestate ponitur.
 Plurima innumerabilium bonorum discipuli non scripserunt om-
 nia, quae fecit Dominus, sed tantum scripserunt, quantum pertinet
 ad saluandum genus humanum, quia si facerent, non potuisset
 mundus capere. Carta dicta a Cartano oppido, ubi primum 15
 repertus est usus cartarum, sicut pergamenum a Pergamo oppido.
 Cartae sunt membranae, membrauae autem sunt pelles ouium et
 dicuntur eo quod a membris ouium exuantur. Descriptis mira-
 culis hortatur poeta secum omnes canere Christo et gratias
 referre.

20

IN HYMNVM I.

v. 1—14 Honorem .i. gloriam. Ore .s. nostro. Pio .i. glorioso. Para-
 ctera graece repercussio, inde paractericum carmen, dicitur reper-
 cussum eo quod repercutitur uuus uersus ab altero, hoc est initium
 primi fit ultimum secundi. Vnius .s. Adae. Ob meritum .i. 25
 ob causam. Minores .i. posteri. Vnius .i. Christi. Quae
 patuit .i. fuit ianna, quia per illam mors intrauit. Iudam uocat
 iniquum fratrem, quia Christus omnes discipulos suos fratres
 appellat. Transitus .i. translatio Enoch. Quid amisit .i.
 qualem locum perdidit. Pareut .i. praeparent. De transitu Christi, 30
 quia et nos ita transiemus. Aequor .i. diluuium. Archa Noe
 ex lignis leuigatis fuit .i. dolatis et non habuit magnum pondus.

1 Ioh. 41, 51

20 caNem' m. 2 in mg. A

24 ùciũ (in marg. initiũ m. 2) A

Similiter iusti non habent pondera criminum. Hostia summa v. 17—41
 est .s. Isaac. Tacitis .i. tectis, quia immolationem Christi
 futuram tegebat. Reserat .i. aperit. Heres .i. Iacob, ad quem
 uenit hereditas Isaac. De Iacob loquitur, quomodo proeliatus est
 5 cum angelo. Iacob claudus fuit, quia angelus eum tetigit in neruis,
 et propter mysterium et ideo Iudei non manducant neruos. Gens
 .s. Iudeorum. Claudicat .s. in credendo. Venitus .i. uen-
 ditus. Venundatus a ueneo, is, quasi uenum eo, sed uenum non
 est in usu. Fratrem .s. suorum. De Ioseph loquitur. Venditus
 10 .s. a Iuda. Reppulit .s. a nobis. Omnia .i. totam terram
 Aegypti. De Pharaone loquitur. Dum cessant .s. tu similiter
 semper peris. Sanguine .s. suo. De agno loquitur, quem immo-
 lauerunt filii Israel in pascha, de cuius sanguine fecerunt signa in
 ostiis, quia angelus illa nocte transiebat per totam Aegyptum
 15 interficiens omnia primogenita Aegypti, et ubi sanguis erat, nullum
 malum faciebat. Obruit .i. dimergit. Vnda .s. baptismatis.
 Refecta .i. saturata. De filiis Israel loquitur, quando pluit illis
 deus manna. Adoptat .i. eligit. De filiis Israel loquitur, quando
 adorauerunt idola. Sibi .s. a se. Indicium .i. signum, quia
 20 homines ante legem nesciebant habere peccatum, non concupiscen-
 tiam, nec ipsam sentiebant esse peccatum, donec insinuant, ut lex
 dicens 'nec concupisces rem proximi tui'. En lapis .i. ecce de
 lapide dicit, unde fluxerunt aquae. Iste lapis significat Christum,
 sicut ait apostolus 'petra autem erat Christus'. Munus .i. holo-
 25 causta. Seditiosa: Dathan et Abiron. De filiis Israel loquitur,
 quando insurgentes contra Moysen uoluerunt eum lapidare, et tunc
 descendit ignis de caelo super holocaustum et consumpsit illud et
 maximam partem castrorum in tantum, ut, si Aaron tenens turi-
 bulum cum incenso non stetit inter mortuos et uiuos, paene omnes
 30 morentur. Heres .i. populus, qui egressus est de Aegypto et in
 deserto fuit mortuus excepto Iosue et Caleb. Et Iosue diuisit terram
 populo suo; ita Christus disponit beata regna patris suis fidelibus.
 Muros de Iericho dicit, quando filii Israel ueniebant de Aegypto

22 cf. Exod. 20, 17

24 I Cor. 10, 4

13 pasca A

20 nesciebat A

25 abyran A

29 incensio

A 31 Calep A

sacerdotes portauerunt archam per sex dies, in septima ceperunt
 v. 41—110 ciuitatem. Archa dei .i. caro Christi uel ecclesia. Vellere
 .s. sub; de Gedeon loquitur, qui cum uellet proeliari contra
 Madianitas, petiit signum, ut esset ros super uellus siccata
 terra et alia nocte esset ros super terram siccato uellere. 5
 Vincis .s. o Iephte. Gentes .i. Madianitas; de Iephte loquitur,
 qui cum pergeret in bellum promisit deo dare in munere quicquid
 primum inuenisset. Qui et inuenit suam filiam dicens: Non clau-
 dam os meum super te, sed deo implebo, quod dixi. Tamen dedit
 ei spatium .IIII. mensium, ut lugeret uirginitatem suam. Quare 10
 hoc? Quia lex maledicebat omnes feminas, quae non haberent
 semen. Affectum .i. dilectionem, quia plus dilexit deum quam
 filiam. Tulit .i. abstulit .s. a nobis. Mandati .i. euangelii de
 noua lege, ubi legitur: Si aliquis percusserit te in maxillam, praebe
 ei alteram. Temerante .i. maculante. Mouent .s. ad creduli- 15
 tatem duros Iudeos, licet omnes crederent et signa mouerent,
 sed omnes duri Iudei credere noluerunt. Tulit .i. attulit. Soru-
 uis .i. generi humano cum debuisset afferre poenas, attulit pro
 poenis munera. Tulit .i. sustinuit. Vita .i. Christus. Tartar-
 us .i. infernus, tartarus dicitur profunditas inferni apo tartarizin 20
 .i. a tremore, quia profunditas alicuius rei tremet. Profanus .i.
 Adam, quasi sacrilegus peccando. Dura .i. rebeli, quia ex illis
 discipuli eius fuerunt. Gustato .i. potato, quia pro nostra gente
 sanguis eius fuit effusus et cotidie potamus ex eo. Euinxerat
 .i. ualde ligauerat. Vincla .s. caritatis .s. apostolis et martyribus, 25
 quos non poterant supplicio terrere. Hostes .i. inimici Iudei.
 Properare aduentum iudicum priorum .i. prophetarum. Munera
 nostra .i. corpus et sanguinem nostrorum. Priorum .s. prophe-
 tarum. Piis .i. sanctis. Sectae .i. hereses plenae sunt in
 ecclesia. Corui .i. impii. Columba .i. ecclesia. Prauis, 30
 dicitur toruosus, non rectus. Visio Christi remuneratio erit electis
 et damnatio reprobis. Spiritus longum habet spi, sed maluit poeta
 corrumpere regulam quam minuere Trinitatem.

9 cf. Iudic. 11, 36   14 Luc. 6, 29

3 dege·deom *A*   6 Iepte *A* (*bis*)   15 moun& *A*   20 a
 portarrizin *A* = ἀπὸ ταρταρίζειν

IN HYMNVN II.

Baiolat .i. portat. Secreta .i. caelestia. Collisa pignora ^{v. 1-88}
.i. interfectos filios. Flexus genu .i. per genu. Centurio
dicitur .C. homines habens, graece hecatontarchos sicut chiliarchos
5 mille homines habens. Chile mille. Fletu rogitantis .i. suppli-
cantis. Quaedam .s. mulieres. Cheromirram: sicca unguenta,
quasi manibus confecta. Xero graece siccum, miron unguentum,
inde xerofagi .i. sicca comedentes. Et inde miropole taberna
10 est unguentum, cuius uenditores atque cultores mirocopi uocantur.
Chira graece manus, copos labor, inde chirocopi; hinc et copia
dicitur, quia omnis substantia ex labore constat. Sic bibliopole dicitur
locus, ubi libri uenduntur, quorum uenditores Sosii uocantur.
Sanna est obscenus sonitus narium, unde et pro irrisione ponitur.
15 Venditus .s. a Iuda. Leonis pessimi. Leo dicitur deus propter
fortitudinem, et leo diabolus propter saeuitiam.

4 &catontarchos A   7 miro nunguentū A   16 saeuitiam]
finit A

I. INDEX SCRIPTORVM

QVI VEL CITAVERVNT VEL IMITATI SVNT SEDVLIVM.

EPISTOLA AD MACEDONIVM.

- 1, 3 s. Ermoldus Nigellus p. 5
v. 23 (ed. E. Duemmler, Poetae
lat. aevi Carolini II) Ast ego
lindre rudi rimoso nauita remo|
inmensi pelagi aequor adire uolo.
9, 7 Walahfridus Strabo p. 377
v. 249 (Duemmler l. c.) Et fieri
in magno allectos per saecula se-
nату.
12, 1 Walahfridus l. c. p. 289 v.
31 Iam plurima cesset| uerborum
iactura uelim.

CARMINIS LIBER PRIMVS.

- 1 Aldhelmus, de re gramm. et
metr. p. 525 (ed. Mai, class. auct.
V), Cruindmelus, ars metr.
p. 77, 25; 26, 19; 34, 11 s. (ed.
I. Huemer).
2 Beda, de art. metr. p. 244, 19
(ed. H. Keil, Gramm. lat. VII);
Cruindmelus l. c. p. 27, 10;
33, 31.
3 Petri et Pauli carm. dubia
p. 65 XXX 5 (Duemmler l. c. I)
Pone supercilium, hospis, qui haec
quoque limina scandis; Iulianus
Toletanus p. CCXXXIII 20
(Hagen, Anecd. Helvet.).
4 Cod. Paris. lat. 9380 s. IX f.
348 Codicis huius opus struxit
Theodulfus amore; Appendix ad
Alcimi Auiti opp. (ed. R. Peiper)
p. 195 XXIII 4 Ponentur nitidae
codicis arte dapes.
10 Alcuinus p. 331 VI 4 (Duemmler
l. c. I) Multiplices auri nec nume-
rantur opes; Ermoldus l. c. p.
49 v. 304 Quorum nec numerus,
nec numerantur opes.
11 cf. Alcuinus l. c. p. 203 v. 1535
seq., Hrabanus Maurus p. 187
v. 15 (Duemmler l. c. II).
12 Ennodius carm. I 9, 20 (ed.
Hartel) Quicquid terra creat, gi-
gnit mare, parturit aether; Alci-
mus Auitus carm. II 157 sq.
(ed. Peiper) Quod caelum, quod
terra creat, quod gurgite magno|
producit pelagus; cf. etiam Ve-
nant. Fortunatum carm. XI
16, 13 (ed. Leo); Versus s. IX
(Duemmler l. c. I p. 98 v. 11)
Quicquid ad astra uolat.
13—14 Aldhelmus de uirg. pros.
c. 2.
15—16 Ennodius carm. I 8, 29 s.
At mihi uix illud transmittunt
pauperes horti| Rubra quod accep-
tum testa refutat holus.
16 Isidorus Hispal. Orig. lib. XX
c. 4; Beda, de art. metr. l. c.
p. 244, 21.
17 Beda, de art. metr. l. c. p. 246,
6; Cruindmel. l. c. p. 35, 15.
16.
17 seq.] Godescalcus uita S.
Landeberti (Mabill. Act. S. III p.
61) Si pagani figmenta saeua et
nefanda proluxa studeant posita
plurima mendacia codicibus suis
commendare, ut eorum uana gloria

discurrat: cur nos Christiani salutiferi taceamus miracula Christi, cum possimus... Walahfridus Str. l. c. p. 297 II 1 Si tantam meruere suo pro carmine famam qui scelerosorum mores et facta tulerunt laudibus in caelum, perfusi daemonis arte friuola necentes hominum monumenta malorum: cur non liberius sanctorum facta canamus, quos placuisse deo nobis miracula produnt.. Paschasius Radbertus in Matth. (bibl. patr. max. XIV p. 411) Vnde miror satis quod non uelint mystica Dei sacramenta ea diligentia perscrutari, qua tragoediarum naenias et poetarum figmenta sudantes cupiunt inuestigare labore; Yso magister, de mirac. B. Otmari (Pertz, MG II p. 469) Non pomposa uerborum complexione superuacua laudantium gloriam aucupantes, sed dictorum tantummodo simplicitate ueritatem rerum quaerentibus ostendere cupientes... Froumundus Tegerns. carm. XIX et XXXII (Zacher, Zs. XV 423) Cum sua gentiles etc. — Vita S. Remacli auct. anonym. (Mab. Act. S. II p. 469) Cum sit studium gentilium sua figmenta et uanos ritus errorum luculenter aptare obscoenis carminibus eaque commendent in perpetuam memoriam sibi subsequentibus: cur ego sileam nec proloquar manifesta opera Christi? Vita S. Mederici auct. an. (Mab. Act. S. III p. 7) Si saecularium scriptores famosa quorundam gesta pomposa studuerunt prosequi stilo famamque ipsorum ad notitiam posterorum prolixam tam prosaico quam metrico deducere certaerunt eloquio, suam utique ostentare sapientiam... cur ueri Dei cultores. . . Vetus auctor uitae Adalberonis (Pez, Script. rer. Aust. II p. 6) Philosophi. . . cursus, uias, uirtutes siderum rimati sunt, terrarum spatia et cetera hominibus incognita sollerti inuestigatione perdidicerunt. 'Sic sua — boatu' et ritu magistro

pulchra mendacia sua parum posteritati futura pulchris aenigmatum adumbrare et includere figuris. Translatio S. Theobaldi auct. an. (Mab. Act. S. IX p. 175) Mortalium laudes et humanas infulas antiqui poetae soliti pompare tyrannorum regumque uictorias in publicis theatris enarrare—illa uero tamquam umbra praeterierunt. Nos uero qui super Pythagoram et Empedoclem perennis uitae cupimus heredes fieri, Syrenarum relinquentes cantum et philomelae spernentes lasciuam melodiam caelestis regni callem—aggredi satagimus. Vita S. Geraldii auct. an. (Mab. Act. S. IX p. 851) Nemo enim sanum sapientis phalerata uerborum figmenta debet attendere, sed utrum catholicum sit quod attendit mentis intuitu subtiliter debet perspicere. Vita S. Galterii (Mab. Act. S. IX p. 802) Cum ueterum dicta et facta gentilium tenaci memoria scriptis suis—et facetissima uerborum suauitate extulisse figmenta sua antiquissimos poetas utique ethnicos uideamus: dignum uidetur militum caelestis Regis etc.

- 18 cf. Catonis de Musis uers. (Baehreus P. l. m. III 243); Cruindmelus l. c. p. 35, 22; Carm. Cenomanensia p. 627 v. 63 (Duemmler l. c. II) toruo garrire boatu; Carm. Varia l. c. p. 682 v. 27 Non hic grandisoni reboant figmenta coturni.
- 19 Aldhelmus, de re gramm. et metr. l. c. p. 574; Auctor an. quaest. gramm. cod. Bern. 83 (Hagen, Anecd. Helv. p. 186, 26).
- 20 Bonifatius, aenigm. p. 23 X 1 (Duemmler l. c. I) Saeua nefandorum non gessi furta..
- 22 Walther Spirensis, uita et pass. S. Christophori I 53 (ed. W. Harster) Quotquot Niliacis descripsit Graecia biblis.
- 23 Cruindmelus l. c. 3, 13; Arator, de act. apost. II 115 Meministis ab ore Dauticae resonare lyrae. Venantius Fort. c. II 9, 19 Carmine Dautico diuina poemata

- pangens; Aldhelmus apud Gronov. in Eccl. c. XX Odas Dauiticas modulantes carmine sancto.
- 25 Beda l. c. p. 231, 18; Cruindmel. l. c. 14, 29.
- 26 Subscriptio cod. Trev. 146 s. VIII (cf. N. Archiv VII 139, VIII 597) Clara salutiferi pandens miracula Christi; De exordio gent. Francorum p. 145 v. 142 (Duemmler l. c. II) Scilicet ut Christi referam miracula uersu; Gesta Apollonii p. 484 v. 6 (Duemmler l. c. II).
- 30 Gesta Apoll. l. c. p. 485, 23 qui iure pereuni.
- 31 cf. Append. ad Ven. Fort. Carnu. l. c. p. 275 carm. II.
- 34 Beda l. c. p. 246, 15; Cruindmel. l. c. p. 35, 25; 38, 14.
- 37 cf. Ermold. Nig. l. c. p. 6 v. 29; Append. ad Walahfrid. l. c. p. 426 IV 2 mentes huc uertite cuncti.
- 38—39 Libri Carolini, capit. de imag. lib. II c. 30 (Mign. t. 98 p. 1100); Iscanius de bello Troiano I 30 Quin te Cecropii mentita licentia pagi, *etiam* III 454.
- 47 Venant. Fort. VM I 300 diuelli fana profana; Alcuin. l. c. 174 v. 192 fani structura profani; Theodulfus p. 462 v. 52 (Duemmler l. c. I) fana profana fugit.
- 50 Florus Lugd. p. 524 v. 11 (Duemmler l. c. II) Auida quo posset fructum producere tellus.
- 53 Ennodius carm. II 38, 1 Respice, qui gressum sinuas per amoena uirecta|, ut discas cultis lucem praeferre disertis.
- 55 Arator II 665 concurrere gaudent| Et latices intrare pios maculasque uetustas| Fonte lauare nouo.
- 56 s. Thomas Cisterc., Comm. in Cant. (Mign. t. 206 p. 392).
- 59 Venant. Fort. carm. III 9, 105 Centeno reditu tecum mansura per aeuum| Messis abundantis horrea fruge reple; Cruindm. l. c. p. 35, 27.
- 60 Dracontius, de Deo II 1 Omnipotens aeterne Deus; Ennod. c. I 4, 87 generis spes unica summi;
- Paulus Diaconus p. 45 VII 1 (Duemmler l. c. I) spes unica mundi; Paulinus Aquil. p. 130 v. 142 (Duemmler l. c. I) lati spes unica muudi; Bernowinus p. 417 XIII 4 (Duemmler l. c. I) spes unica uitae; Clemens gramm. (cf. Rhein. Mus. 1866 p. 558); Hrotsvitha I 1 (ed. Barack).
- 70 Beda l. c. p. 247, 27; Cruindmel. l. c. 44 2; Visio Tnugdali v. 587 (ed. A. Wagner) Sed uiolando sacrum uetiti dulcedine pomi.
- 72 cf. Cruindm. l. c. 3, 6.
- 73 Ven. Fort. c. III 9, 55 qui genus humanum cernens; Hrabanus Maurus l. c. p. 199 str. 36, 5 praeter quos arca uexerat.
- 73—75 Walahfridus Str. p. 353 V 24 Et genus humanum parua de stirpe refecit.
- 75 Florus Lugd. l. c. p. 525 v. 48 Vna se stirpe resurgat.
- 79 Ven. Fort. carm. II 4, 33 Pande benigna uiam.
- 84 Ven. Fort. carm. II 3, 6 In cruce restituit uirginis agnus oues (ouis Codd.).
- 85 Cruindm. l. c. p. 10, 16; Carm. Varia l. c. p. 669 XIII 1 te duce, Christe, uia facilis.
- 86 Paschasius Radbertus, de corp. et sanguine d. (Mign. t. 120 p. 1268).
- 89 Ennodius carm. I 3, 17 Blandior ad falcem messor perducit aristas| Si rastris segetem pectere continuet.
- 90 Wandelbert. Prum. p. 613 v. 265 (Duemmler l. c. II) Vernali sub sole pari coniuncta recursu.
- 96 Corippus panegy. in laudem Anastasii p. 116 (ed. Partsch) Imensam siluam laudum, uir iuste, tuarum| Aspiciens celsos nitor contingere ramos| Grandiaque a summis decerpere poma racemis.
- 98 Aldhelmus l. c. p. 546; Auctor an. uitae S. Theobaldi (cf. Areval. ad h. l.) Testem inuoco habitatorem eius Spiritum sanctum multa cognita me praetermisisse et de magna silua uix paucos ramos perstrinxisse.

- 99 Alcimus Auitus carm. III 335 Non cui uel centum linguae uel ferrea uox est| Enumerare queat; Orientius (bibl. patr. max. t. VIII p. 878) Non mihi si linguae centum oraque centum; Priscianus, de laude imp. Anast. v. 13 (ed. Endlicher) Non mille dentur si mihi linguae; Theodulfus l. c. p. 494 v. 9 Si mihi mille forent centeno in gutture linguae| Aerea uox cunctis ferrea uerba daret; Walahfridus l. c. p. 402 v. 13 Si mihi centenas linguas natura pararet| Oribus et totidem mille soni fierent; Visio Tnugdali v. 60 At mihi si centum linguae simul oraque centum,| Ferrea uox esset, genus omne uel omnia uere| Nomina penarum metro non scribere possem. cf. Zingerle, Ouidius u. sein Verhältnis etc. p. 70.
- 102 Thiofridi E. uita Willibrordi IV 143 (ed. C. Rossberg) Signa poli stellis, maris exaequantur harenis.
- 103 Theodulfus l. c. 477 v. 5. Mundus abusque chaos; Alcuin. l. c. p. 209 v. 7 meritis uiuacibus almus; 323 II 3 meritis uiuacibus ambo.
- 105 Cruindm. l. c. p. 17, 31.
- 106 Theodulfus l. c. p. 477 XXI 11... Enoch sibi mors miretur ademptum.
- 109 Petri et Pauli carm. l. c. p. 71 XXXVII 11 Tardus in anoso tabescit corpore sanguis.
- 110 Nasonis (Muaduini) ecloga p. 384 v. 6 (Duemmler l. c. I) Carmine uelato cum seniore uiro.
- 112 Ven. Fort. carm. III 16, 11... spes nobilitatis opimac.
- 113 Ven. Fort. c. VIII 3, 103 suspendit ad ubera natum; Paulinus Aquil. p. 128 v. 57 (Duemmler l. c. I) suspensos ubera matrum; Thiofridi uita Will. I 64 suspendit ad ubera natum; Commenta in Donati artem II. (cf. Hagen, Anecd. Helv. p. CXI.).
- 115 Isidorus Orig. XII 1, 9.
- 119 Arator I 192 quod Christi sanguine fuso.
- 121 Beda l. c. p. 243, 24.
- 122 Cruindmelus l. c. p. 10, 10.
- 127 Thiofridi uita Will. I 34 Seque rubi typici flammis insontibus uri.
- 132 Beda l. c. p. 244, 34.
- 134 Gesta Apollonii l. c. p. 499 v. 520 squamea colla tumescens| Cum sonitu dulci mulcet linguaque trisulci.
- 136 Beda l. c. p. 244, 10; Idem, de tropis (cf. Halm, Rhetores lat. min. p. 610, 18); Aldhelmus l. c. p. 581; Quaestiones gramm. (cf. Hagen, Anecd. Helv. p. 184, 20).
- 140 Beda l. c. p. 244, 15; Aldhelmus l. c. p. 562.
- 141 Alcimus Auit. V 445 Mutauit natura uices.
- 146 Alcuinus l. c. p. 201 v. 1447 Maxime scripturae pandens mysteria sacrae| Nam rudis et ueteris legis patefecit abyssum.
- 153 Corippus Ioh. VI 270 Qua feruens loca sicca dies sub sidere cancri| Sole perusta tenet nimium, semperque laborant| Arua siti Zephyrisque carent.
- 156 cf. Paul. Dia. c. l. c. p. 37 v. 33.
- 157 Aldhelmus l. c. p. 581.
- 159 Beda l. c. p. 246, 17; Iulianus Toletanus gramm. (cf. Hagen, Anecd. Helv. p. CCXXXI); Walahfridus Str. l. c. p. 298 v. 66 Christus erat, Christus sermo, Christus documentum.
- 161 Aldhelmus l. c. p. 569.
- 167 Auctor de gen. nom. (Keil, Gr. l. V 579, 20); Theodulfus l. c. p. 549 v. 10 Impius antiquam gladius consumeret urbem.
- 170 Aldhelmus l. c. p. 542, Walahfridus l. c. p. 295 v. 43 Heliam corui, Mammem pauere columbae.
- 179 Aldhelmus de uirg. pros. c. 10.
- 184—187 Beda in libros reg. quaest. 28, (Mign. t. 91 p. 733). Hrabanus Maurus in libros reg. l. IV c. 23 (Mign. t. 109 p. 268); Claudius Taurin. quaest. XXX super libros reg. (Mign. t. 104 p. 805).
- 185 Alcuinus l. c. p. 247 XXVIII 6 Meritis et nomine fulgens.
- 192 Walahfridus l. c. p. 295 v. 44 Vt Ionas coeto uiuus sorbente repertus; Florus Lugd.

- l. c. p. 529 v. 217 coeto sorbente uoratus.
- 193 cf. Ennodius *carm.* I 11, 20 seq.; Theodulfus l. c. p. 478 v. 53 Ne moriatur habet Ionas uitale sepulchrum.
- 197 Alcuinus l. c. p. 219 v. 16 Inspirante deo, flamine ueridico.
- 200 Scholia Statiana ad Theb. VIII 286 (ed. Ven. 1508).
- 201 Florus Lugd. l. c. p. 529 v. 206 Tres iussu pueri regis trudentur iniqui.
- 205 Arator II 628 Quibus affuit ardens|, Vt caderet uapor ille, fides, finemque calori| Altera flamma daret; Alcimus Auit. III 63 Sed sic accipiet struentis flamma camini. *cf. etiam* Apoll. Sid. c. XVI 24; Ven. Fort. VM II 27 restincta est flamma camini.
- 219 Aldhelmus de uirg. (Mign. t. 89 p. 237).
- 220 Arator I 826 Dic ubi sunt mundana tuae sapientia leges? etc.; Ven. Fort. *carm.* II 7, 39 Dic ubi mors inimica iaces? ubi uicta recumbis?
- 222 Angilbertus *carm.* dub. p. 376 v. 416 (Duemmler l. c. I) uada caerula Rheni.
- 228 Hibernicus exul l. c. p. 402 V 1 Qui ex duro latices iussit producere saxo|... fundere saepe merum.
- 238 cf. Alcimum Auit. I 136 seq.
- 242 Ermoldus l. c. p. 60 v. 71 uana colunt miseri.
- 245 Arator I 661 Quis furor iste nouus?
- 250 Angilbert. l. c. p. 372 v. 255 Clara serenatis fulgescunt lumina flammis.
- 252 Walahfridus l. c. p. 310 v. 185 rapidis discursibus anno.
- 255 Dracontius, de Deo II 10 Partita cum fratre uices.
- 259 Aldhelmus l. c. p. 544.
- 268 Cassiodorus Senator *expos.* in psalm. 113, 12 (Mign. t. 70 p. 814), *Ars anon.* Bern. (Hagen, *Anecd. Helv.* p. 100, 2).
- 276 Paulus Diac. l. c. p. 44 VI 12 Quosque referre pudet.
- 277 Gesa Apoll. l. c. p. 493 v. 304 Plura referre potes; Thiofridi uit. Will. II 544 Palluit arescens rosa, fuscant lilia sentes.
- 279 Waltheri Spir. uita S. Christ. VI 12 Carduus et tribulis compar paliurus acutis| Exsurgent.
- 280 Ermoldus l. c. p. 60 v. 75 Iam satis errori tempus tribuere profano.
- 284 Dracontius, de Deo III 415; Ven. Fort. c. VII 7, 8; Carmen de Quintino (*cf. cod. Par.* 14, 143 s. IX f. 73^a).
- 285 Ven. Fort. c. I 1, 11 Emicat aula potens; I 4, 1 emicat aula decens; Theod. l. c. p. 447 v. 90 Emicat aetheriis arx ubi saucta tholis.
- 290 Beda l. c. p. 231, 34; *ib.* p. 249, 25; Cruindm. l. c. p. 15, 14.
- 293 *Carm.* Var. l. c. p. 675 v. 14 cum socia patris uirtute.
- 296 s. cf. Rustic. Elpid. de Christi benef. v. 15.
- 297 Paulinus Aqu. l. c. p. 127 v. 14 In deitate quidem simplex essentia constat|, In trinitate manet sed subsistentia triplex.
- 298 cf. Arator II 900, Dracontius p. 359 ed. Fabr., Aldhelmus l. c. p. 571.
- 299 Arator II 653; Paulinus Aqu. l. c. p. 128; Hibernicus exul l. c. p. 399 III 1.
- 300 s. cf. Paulin. Petr. I 273 s.
- 300 cf. Paulin. Aqu. l. c. p. 128 v. 94 s.; Ven. Fort. c. II 7, 31 curua per auia raptus; Theod. l. c. p. 450 v. 229 sic auia curua| carpentes rectam deseruere uiam, p. 493 v. 2 spernant auia curua pedes; Ermoldus l. c. p. 45 v. 138 auia curua petas, p. 60 v. 48 auia curua petit.
- 301 Aldhelmus l. c. p. 593; Theod. l. c. p. 453 v. 54 Corruet in foueam lapsus uterque simul.
- 302 Bonifat. l. c. p. 12 v. 291 lustrantes ima profundus; Paulin. Aqu. l. c. p. 129 v. 97 petit ima profundus; Ermold. l. c. p. 67 v. 331 properabit ad ima profundus.
- 319—320 Beda l. c. p. 233, 5; Cruindmelus l. c. p. 16, 14, 16; *laudantur in quadam Reuelatione Ildephonsi episc.* s. IX;

- cf. etiam* Paulin. Aqu. l. c. p. 127 v. 18.
- 321 Beda l. c. p. 252, 25.
- 324 Godescalcus in schedula ad Hincmarum (Mign. t. 121 p. 479).
- 325 Cruindm. l. c. p. 10, 12; *cf.* Ven. Fort. IV 26, 43. VI I^a 133.
- 327 Wandelbertus l. c. p. 585 v. 250 Celsa crucis radiant uexilla repertae.
- 332 Carm. Cenom. l. c. p. 629 v. 37 crispare cachinnum.
- 338 Carm. Cen. l. c. p. 630 v. 73 tuba clamat herilis.
- 341 Bonifatius l. c. p. 8 v. 174 Lucida perpetuae expectant me premia uitae; Alcuin l. c. p. 191 v. 989 purgatae ad praemia uitae, p. 197 v. 1244 caelestis premia uitae; Bernowinus l. c. p. 433 v. 18. Quis meruit uitae premia perpetuae; Walahfridus l. c. p. 329 v. 810 Munera perpetuae capiens ingentia uitae; Vita S. Gerardi ap. Baronium a. 939 n. 4 Aurea perpetuae ut contingat praemia uitae.
- 349—350 Cassiodorius Senator, de inst. div. litt. c. 27 (Mign. t. 70 p. 1142), Expos. in psalt. 36 (l. c. p. 274); Append. ad Walahfrid. carm. l. c. p. 452 v. 903. Grandia qui nosti miracula pandere gratis.
- 351 Appendix ad Ven. Fort. carm. I v. 169 Christe, faue uotis. — Alcuin. l. c. p. 205 v. 1616 dubia sub morte iacebat.
- 353 Arator I 167 Maiestate potens — terreni sumere formam| Corporis.
- 357 Ven. Fort. c. III 6, 28 iure sacerdotii, VM III 391 iure sacerdoti; Alcuin. l. c. p. 201 v. 1424 iura sacerdotii; De exordio gent. Franc. l. c. p. 143 v. 82 iura sacerdotii.
- 359 seq.] Theodulfus l. c. p. 519 v. 69 s. Quattuor egregie reboant per compita mundi| Haec proceres, quorum uox sonat una simul; *cf. etiam* p. 534 v. 87—96; Paulin. Aqu. l. c. p. 128 v. 88. Quattuor et proceres pariri quam uoce fatentur; *cf.* Flor. Lugd. l. c. p. 516 v. 13.
- 362 Arator I 110 duodena refulgent| Signa chori.
- 363 Florus Lugd. p. 527 v. 132 totus tibi militat orbis.
- 367 s. Arator I 365. Da semina uerbi... Colligat ista manus te fructificante maniplos.
- 368 Aldhelmus i. c. p. 562.

LIBER SECVNDVS.

- 8 Paul. Diac. l. c. p. 39 v. 83 Perfidus ille draco; Alcuin. l. c. p. 315 XIV 2 perfidus ille draco.
- 9 Anonymus in cod. Bern. 123 (Hagen, Anecd. Helv. p. XXXVI); Commentum Einsidlense in Donati art. mai. (ib. p. 266, 4); Ermoldus l. c. p. 89 v. 138 Pro dolor aeterni.
- 20 Cruindmelus l. c. p. 8, 30. 33; Arator II 378 Sator ille benignus| Ni donare uelit.
- 28 Gerson serm 3 de concept. Deip. En uelut e spinis nobilis rosa.
- 29 Cruindmelus l. c. p. 13, 28.
- 30 Cruindmelus l. c. p. 13, 3.
- 35 Hrabanus l. c. p. 160 v. 19 Quod sic uenturum sancti cecinerunt prophetae.
- 36 Beda l. c. p. 232. 24; Cruindmelus l. c. p. 13, 5; Gesta Apoll. l. c. p. 485 v. 30 Angelus intactae quem dixit quippe Mariae.
- 41 s. *cf.* Rustic. Elp. l. c. v. 65.
- 43 Alcuinus l. c. p. 294 v. 20 uerbum caro factum; Thiofridi vita Will. IV 82 Ex quo non factum uerbum patris est caro factum.
- 49 Appendix ad Ven. Fort. carm. p. 372 v. 27 Qua tanquam sponsus thalamo procedit ab aluo;

- Aldhelmus l. c. p. 546; Cruindmelus l. c. p. 13, 8.
- 51 Appendix ad Wal. p. 425 IV 1 forma speciosus amoena; Florus l. c. p. 549 v. 3.
- 63 Thegani versus (Duemmler l. c. II 352 adn. 1) Salue magne parens.
- 64—70 Beda in *Homiliario Alcuini* (*Colon. 1569*) in *Comm. B. Virginis profert.*
- 65 Alcimus Auitus II 43 Nomen et aeternam.; Anth. l. 718 (R.) v. 2 complectens omnia [gyro]; Florus l. c. p. 531 v. 28 Et quaecunq; poli gyrus complectitur ingens.
- 66 Bonifatius l. c. p. 21 I 12 sine fine manendus; Pauli et Petri uers. p. 74 v. 32. Sed sine fine manens; Hibernicus exul l. c. p. 405 XV 8 Nunc sine fine manet; Epitaphium Riculfi (Duemmler l. c. I p. 432 v. 13) uirtus sine fine manebit; Theodulfus l. c. p. 579 LXXVIII 6 quae sine fine manent; Candidus l. c. p. 99 IV 2 semper sine fine manentem; Florus l. c. p. 530 v. 242 regnum sine fine manens; Carm. Cen. l. c. p. 634 v. 21 requiem sine fine manentem; Carm. Var. p. 653 v. 3 Nil sine fine manet.
- 67 Ennodius c. I 6, 26 sine semine feta| Ad matrem iungens uirginitatis onus. Ven. Fort. c. VIII 3, 280 cum uirginitatis honore; Hrotsvitha Agn. v. 4 pro uirginitatis honore.
- 68 Hrotsvitha I 185 Nec primam similem nec habere sequentem.
- 69 cf. Ekkehard. IV. cod. Sang. 393 p. 117 (Zsch. f. deutsch. Alt. XIII p. 12).
- 74 Beda l. c. p. 232, 21; Cruindmelus l. c. p. 40, 9.
- 76 Ven. Fort. c. I 3, 3 orientis in axe.
- 77 Beda l. c. p. 247, 20; Cruindm. l. c. p. 43, 34.
- 78 Theodulfus l. c. p. 489 v. 227 ferus aestuet hostis.
- 79—85 cf. Rust. Elp. l. c. v. 89
- 95 cf. Rust. Elp. v. 81 Gens Chaldaea prior uentura dicatis| Per speciem documenta ferens dat munera regi| Diuitias, dat thura Deo myrrhamque sepulchro.
- 102 Carm. Sang. l. c. p. 480 v. 12 In somnis moniti faciem fugere tyranni; Hrotsvitha I 657 Qui mox in somnis moniti sub tempore noctis| Ad patriam laeti redeunt per deuia ducti.
- 110 Hrotsvitha Agn. v. 127 Vt leo frendescens rapidam conuersus in iram.
- 110—116 Hrabanus l. c. p. 246 hymn. III str. 3—5.
- 111 Ven. Fort. VM I 511 cuius ab ore sacro.
- 119 Ermoldus l. c. p. 64 v. 228 qui meruere mori; Hrabanus l. c. p. 232 LXXX 8.
- 127 s. Hrabanus l. c. p. 246 hymn. III str. 5.
- 138 Candidus l. c. p. 113 XX 3 Hrabanus iure magister.
- 140 Walahfridus l. c. p. 389 v. 51 fecit habere moras.
- 141 Arator I 245 languore coaeuo| Octo lustra gerens; Ven. Fort. c. IV 3, 5 sex qui lustra gerens; Florus l. c. p. 540 v. 11 placidi Iordanis ad undam.
- 143 Arator II 78 Clamauit uirtute potens baptista Iohannes; Ven. Fort. c. IX 2, 38. Vir baptista potens ipse Iohannes obit.
- 148 Aedilulfus p. 586 v. 27 (Duemmler l. c. I) Qui ueniens sontis peccatum tollere mundi; Florus l. c. p. 517 v. 10 Agnum huuc esse Dei, hunc crimina tollere mundi.
- 160 Aldhelmus l. c. p. 583.
- 168 Paulin. Aqu. l. c. p. 127 v. 31 sanctusque columbae| Spiritus in specie.
- 171 Arator I 661 Nisi sit sine felle columba; Thiofridi vit. Will. IV 208 Ales felle carens.
- 176 Ermoldus l. c. p. 6 v. 51 sacro spiramine plenus; Candidus l. c. p. 105 v. 16; Walahfridus l. c. p. 291 v. 25 sancto spiramine plena; Flor. l. c. p. 530

- v. 15 dum sancto plenus spiramine.
- 193 Alcimus Auitns I 145 Praecellis factis... factorem pronus adora.
- 197 Appendix ad Walahfr. p. 460 v. 1270 famularier uni.
- 209 cf. Commentatorem Bedae de art. metr.
- 215 Ven. Fort. VM I 102 et ualidi transfixus cuspidis uerbi; Florus l. c. p. 532 v. 71 Ter Christi ualida confossus cuspidis cessit.
- 231 Hibernicus exul l. c. p. 396 I^p 5 festina dominae conferre salutem; Walahfr. p. 409 III 6 perpetuam noris conferre salutem; Appendix p. 434 v. 188.
- 238 Cruindmelus l. c. p. 3, 17.
- 249 Beda l. c. p. 231, 8; Cruindmelus l. c. 14, 25.
- 256 Ermoldus p. 78 v. 741 caelo terraque potestas.
- 260 Angilbertus l. c. p. 366 VI 22 pietate redundans; Theodulfus l. c. p. 485 v. 75 pietate redundant, 528 v. 27 pietate redundans; Florus p. 521 v. 172 larga pietate redundans, 543 v. 15 pietate redundans.
- 283 Walahfridus l. c. p. 410 LXXI 1 almae uirtutis amator.
- 294 s. Visio Tnugdali v. 826 sq. Dextra leuat sursum nel celica gaudia pandit| Digna bonis digne, nam leua malorum| Exercet poenas et ad impia tartara mittit.
- 298 Ven. Fort. VM I 400 in tartara ducit.

LIBER TERTIUS.

- 2 Walahfridus l. c. p. 288 v. 11 uirtutis documenta tuae.
- 4 Appendix ad Wal. p. 470 v. 1674 Aequoreos latices uini qui mutat in haustum.
- 15 Appendix ad Wal. p. 438 v. 355 quem larga potestas.
- 24 Alcuinus l. c. p. 209 II 3 Vel castella casas uel compita semper ubique, p. 473 v. 40 Lustrare aut cessat compita rura casas; Ermoldus l. c. p. 6 v. 61 Culmina terrarum uel quot castella peragrans.
- 34 Appendix ad Wal. 433 v. 158 languorem febris anhelae.
- 43 Excerpta inedita (cf. Hagen, Anecd. Helv. p. CCXXXV).
- 46 Cruindmelus l. c. p. 15, 16.
- 53 Arator I 989 Lux quia Christus adest, spoliat uada salsa draconis.
- 56 Aleninus l. c. p. 350 XXII 1 Qui placido in puppi carpebat pectore somnum.
- 57 Hrabanus l. c. p. 162 v. 17 qui non dormitat in aeuum; Florus l. c. p. 564 v. 161 cui non dormitat in aeuum.
- 68 Amalarius p. 428 v. 67 (Duemmler l. c. I) rapidoque uolatu.
- 81 Auianus fab. VI 2 (ed. Froehn.)
- Et luteis tantum semper amica uadis.
- 82 Aldhelmus l. c. p. 548.
- 83 Aedilulfus l. c. p. 594 v. 9 tristisque phalanges.
- 84 Beda l. c. p. 230, 32
- 89 Dracontius, de Deo I 648 Funera uiua gerens, uiuax in morte cadauer.
- 90 Theodulfus l. c. p. 507 v. 547 Bis bina es ceruice.
- 108 Ermoldus l. c. p. 78 v. 727 Singultu quatiente.
- 122 Aldhelmus l. c. p. 546.
- 123 Arator II 1209 subitam rapere salutem; Rusticus Elp. hist. test. p. 755 (Fabr.) Haec mulier tactu uestis furata salutem est| Siccauitque fides uenas fluuiumque pudendum| Pulchra fides, cui uis cogendi magna tonantem.
- 128 Aldhelmus l. c. p. 529.
- 134 cf. Cod. Par. l. 8175 f. 41.
- 143 Cruindmelus l. c. p. 10, 20.
- 190 Ven. Fort. c. II 3, 3 Quodque ferus serpens infecit felle ueneni; Orientius v. 988 nigri de felle ueneni.
- 210 Walahfridus l. c. p. 397 v. 14 uolitantes alite multo.
- 211 s. Appendix ad Wal. p. 470

- v. 1675 s. Milia qui saturat
quino sub pane uirorum| Quinque
quidem pariter geminis et pisci-
bus auctis; Florus l. c. p. 521
v. 100 milia quinque uirum qui-
nis de panibus ille| Piscibus et
geminis mira uirtute refecit|,
Fragmine bis senos cofinos ab-
lata replerunt.
- 213 Walahfridus p. 286 v. 22
Quinque dedit Dominus quondam
per milia quinque.
- 214 Ermoldus p. 48 v. 268 claudi
quae numero nequeunt; p. 49
v. 303 cetera turba latet.
- 226 Appendix ad Wal. p. 470 v.
1673 salsas superambulat undas.
- 228 Walahfridus p. 293 XXIII
34 lambebat plantas.
- 238 Quaest. gramm. (Hagen,
Anecd. Helv. p. 186, 18) cf. Zs.
f. österr. Gymn. 1877 p. 336.
- 248 Appendix ad Wal. p. 439
v. 379 sospite nata.
- 266 Ven. Fort. VM IV 467 Sexus
et aetatis numerosa caterua me-
orum.
- 276 Walahfridus p. 278 v. 21
Urbs in monte sedens modio
neque tecta lucernae| Flamma
perit; Carm. Cen. p. 631 v.
77. Ignis et accensus modio non
subditur umquam.
- 296 cf. Beda l. c. p. 230, 32; Al-
cuinus p. 347 CXIX 2 Vir
humilis maesta caelum conscen-
dit ab humo = Commentum
Einsidlense (Hagen, l. c. p.
227, 3).
- 305 Ven. Fort. VM III 235 Mar-
tini genua amplectens pedibus-
que uolutans.
- 338 Alcimus Auitus I 318 Non
immensa loquor; Apoll. Sid. V
199 Parua loquor.
- 339 Dracontius, de Deo II 183 Et
speciale iubes, tamquam gene-
rale tueri; Alcuinus p. 230,
71 Hoc generale malum releuet
speciale per orbem.

LIBER QVARTVS.

- 8 cf. Alcim. Auit. III 86, 223.
- 39 Hrotsvitha pass. S. Gong. 515
Atque diu clausae reserantur
nocibus aures.
- 41 Theodulfus p. 452 v. 3 Fa-
mina qui mutis, qui dat uesti-
gia claudis.
- 46 Beda l. c. p. 232, 2.
- 53—54 cf. Bedam in Collectaneis.
(cf. Mign. t. 94 p. 549).
- 63 Alcuinus l. c. p. 194 v. 1108
Atque diu tacitam iussit pro-
ferre loquelam.
- 70 Ven. Fort. VM II 359 sed
lambere plantas; Angilbertus
l. c. p. 376 v. 410 gaudentes
lambere plantas; Alcuin. l. c. p.
221 v. 31.
- 89 Alcuinus l. c. p. 179 v. 416 et
uacuas fugituagus hostis in auras.
- 93 Appendix ad Wal. p. 467 v.
1565 dirae non mortis amator.
- 117 cf. Arator II 948.
- 131 Carm. Cen. l. c. p. 627 v. 79
Cumque suprema tuas uidauerit
urna pupillas.
- 142 Aldhelmus l. c. p. 548.
- 145 Appendix ad Wal. p. 438 v.
335 Daemonici cunei pellit soci-
amina Gallus.
- 156 Dracontius d. D. II 237, 730
Iura potestatis.
- 186 Ven. Fort. VM I 245 iussit
abire procul.
- 189 cf. Gramm. lat. V p. 571.
- 202 Hrotsvitha pass. S. Gong. v.
329 Grates pro tanto reddentes
munere Christo.
- 219 Angilbertus l. c. p. 373 v. 276
per opaca silentia siluae; Er-
moldus l. c. p. 19 v. 451 per
laeta silentia noctis.
- 221 Ermoldus p. 83 v. 129 preci-
bus deposcor anhelis.
- 224 Ven. Fort. c. V 2, 28 Influit
inriguae fonte perennis aquae.
- 233 Candidus l. c. p. 113 v. 12
media testudine templi.
- 243 Alcuinus l. c. p. 300 v. 9 Si
nostram, lector, festucam tollere
quaeris| Robora de proprio lu-
mine tolle prius.

- 275 Paulinus Aqu. p. 135 str. 20, 4
Flebant Martha et Maria, cunctus flebat populus.
- 295 Ermoldus p. 66 v. 297 Mit-
tit equos faleris multos ostroque paratos.
- 297 Florus L. p. 528 v. 162 sed malo uilis aselli.

LIBER QVINTVS.

- 1 Alcimus Auitus c. VI 370
Has uirtutis opes.
- 8 Beda l. c. p. 252, 31.
- 12 Cruindmelus l. c. p. 40, 26.
- 39 Cruindmelus l. c. p. 40, 6
- 59 Beda l. c. p. 240, 19; Cruindmelus l. c. p. 10, 29.
- 71 Arator I 862... ut nunquam pietate uacet.
- 75 Cruindmelus p. 12, 28.
- 77 Dracontius, satisf. v. 157
Rex inimicorum iugulis mucrone pepercit.
- 79 Florus L. p. 522 v. 144 Clara uoce patrem seseque unum esse fatetur.
- 81 Florus L. p. 515 v. 237... quod se ter nocte negaret.
- 131 Paulinus Aqu. p. 129 v. 96
Eunomius laqueo sese suspendit in alto.
- 138 cf. Ven. Fort. c. III 12, 19; Alcuinus ep. 31 (cf. Iaffé, Mon. Alc. VI 239); Thiofridi uit. Will. II 212 Sed licet abstractus, licet esset apostata factus.
- 182—195 Smaragdus abbas, collectiones in ep. et euang. (Mign. t. 102 p. 188).
- 184 Cruindmelus p. 10, 18.
- 184—195 Appendix ad Caroli M. cap. de imag. (Mign. t. 98 p. 1321); Dungalus Reclusus adv. Claud. Taur. (Mign. t. 105 p. 495); Ionas Aurelianensis, de cultu imag. II (Mign. t. 106 p. 348).
- 190 Aldhelmus l. c. p. 538; Thiofridi u. W. I 18 Quadridi cosmi solem.
- 191 Cruindmelus p. 40, 6.
- 195 Amalarius, de eccles. officiis I c. 14.
- 196 Cruindmelus l. c. p. 40, 20.
- 200 Beda l. c. p. 252, 35.
- 206 Alcuinus p. 300 II 5 Vnum opus amborum, dispar sed causa duorum.
- 215 Cruindmelus l. c. p. 14, 13.
- 230 Bonifatius p. 21 II 8 pertranseo claustra gehennae.
- 234 Aldhelmus l. c. p. 544.
- 252 Arator II 106 Perdita restituens tumulisque iacentia tollens.
- 255 Aldhelmus l. c. p. 575; Hrabanus p. 206 V 7 potum porrexit aceti.
- 265 Thiofridi u. W. II 399 Auxilio fisus cuius uirtute lecythus.
- 269 Hrabanus p. 160 v. 36 Abluit et fonte crimina multa sacro.
- 280 Ven. Fort. c. VI 3, 23 peruenit ad Christum; Cruindmelus l. c. p. 18, 1; 41, 3.
- 298 cf. Arator II 110 seq.
- 352 Cruindmelus l. c. p. 40, 28.
- 365 Florus L. p. 523 v. 201 pandit se in fragmine panis.
- 378 Alcuinus p. 233 v. 160 Expandens palmas.
- 402 Cruindmelus p. 40, 4.
- 427 Angilbertus p. 365 V I qui celsa uel ima gubernas.
- 431 Dracontius d. D. I 4 ueneranter adorent; Corippus in laud. Iust. II 35 famulantur adorant; Appendix ad Wal. p. 458 v. 1184 celebrant uenerantur adorant.

HYMNVS I.

- Alcuini *carm.* CCX (de Christo mundi saluatore) *fere totum ex Sedulii hymno consarcinatum est* (cf. Froben. ed. III p. 226, Duemmler l. c. I p. 166) v. 1—4 = 53—57, 4—6 = 95—97, 6—8 = 61—63, 8—13 = 67—72; *item Hrabani carmen XVI*

- (Duemmler l. c. p. 178) *ad Sedulii exemplum est expressum.*
- 1 Cruindmelus l. c. p. 34, 16; Hrabanus p. 248 VII 1 Cantemus domino deoque nostro; Florus L. p. 516 II 1 Cantemus domino ..
- 2 Cruindm. l. c. p. 34, 18.
- 2—3 Cruindm. p. 34, 7.
- 4 Cruindm. p. 27, 16.
- 5 Cruindm. p. 42, 16; Candidus l. c. p. 116 v. 9—10 Hanc legem iure primi meruere parentes| Vnius ob culpam.
- 6 Alcimus Auitus c. IV 188 Vnius ob meritum.
- 47 Ven. Fort. c. XI 5, 1 dulce decus nostrum; Hrotsvitha pass. S. Pelagii v. 167 Tu decus omne meum, tu gloria magna parentum.
- 49 Paulinus Aqu. p. 129 v. 118 prisici cecinere prophetae.
- 57—58 Hrabanus p. 235 v. 43 gaudia magna Dei.
- 59 Hrabanus p. 235 v. 25 Signa mouent populos, cernunt magnalia caeci.
- 69 Beda l. c. p. 231, 2; Cruindmelus p. 14, 15.
- 108—109 Beda l. c. p. 252, 18; Cruindmelus p. 39, 27.
- 109 Appendix ad Ven. Fort. p. 275 II 1 Gloria summa patris natiue ac spiritus almi; Pauli et Petri carm. p. 78 LXIX 13 Gloria magna patri.

HYMNVS II.

- Alcuinus *hymnum recepit inter orationes* (cf. Mign. t. 101 p. 609). 1 seq.] Beda l. c. p. 256, 28 s. Metrum iambicum tetrametrum recipit iambum locis omnibus, spondeum locis tantum imparibus, quo scriptus est hymnus Sedulii: A solis — principem.
- 1 Cruindmelus p. 49, 1; Planctus de obitu Caroli (Duemmler l. c. I p. 435) A solis ortu usque ad occidua.
- 9 Ven. Fort. c. VIII 3, 102 Quae dominum peperit, clausa Maria tenet.
- 15—17 Hrabanus p. 200 str. 44, 1 s. Virgo deum conceperat| Gabriel quem praedixerat.
- 16 Ekkehardus IV. (cod. Sang. 393 p. 8) Sedulius: uerbo creauit filium, ubi insulsi 'concepit' canunt.
- 17 Ven. Fort. c. IV 26, 45 Tempore iam certo est enixa puerpera prolem.
- 25 Hrabanus p. 248 V 4 Herodes hostis inuidus.
- 29 Walahfridus p. 381 str. 14, 1 Gaudeat caeli chorus.

II. INDEX VERBORVM ET LOCVTIONVM*).

A ab: pronus ab amne bibit C I 210. cum constet ab istis motibus C I 251. ab ipso simul omne genus (ueniens *Pros.*) C II 5. Christus ab aluo processit C II 50. orientis ab axe progenitum C II 77. hunc Baptista ut uidit ab amne Iohannes C II 143. mens ieiuna a Christo C II 265. a clade leuauit C III 45. firmabat ab aequore C IV 113. ab ore tonantis uox emissa respondit C V 19. ab extrema pendentis ora laciniae furtiuam subito rapuit sospitatem 240, 9.

ablatiui usus rarior: cerea mella gemmatis canistris flauescunt C I 13. stare choro C I 25. cui arcibus aetheriis una est cum patre potestas C I 31. planis incederet aruis C I 147. medii cacumine caeli fixit lucem C I 164. siluis et montibus errans C I 211. ut fiat caelo terraque uoluntas C I 256. huius mihi moenibus urbis exigua concede domum C I 345. albo beati ordinis conscribi C I 347. quae noua lux mundo, quae toto gratia caelo C II 48. seruantes lumina caelo fixa magi C II 89. uentre latet C II 144. somno posita puella C III 137. stans limite uitae C III 290. opes caelo recondi C IV 19. litore sistentem plebem C IV 113. proprio qui lumine grandem sciret inesse trabem C IV 245. quem uita ferox nec morte reliquit (in morte *Pros.*) C V 213. residebat uertice saxi C V 327. aluo gestiens

H II 19. faeno iacere H II 19. pectore habebat H II 76. quae caelo laetitia 200, 7. qua Christus insederat 236, 15. terris magistro residente 247, 3. sparsa uultibus poena 266, 11. — puppe cadens C I 192. uelut ipse decorus sponsus ouans thalamo (*sc.* processit) C II 50 *cf.* *Pros.* corpore nasci C III 87. fremitu prosilucere terribili 237, 7. stipatus discipulis et cateruis 240, 1. suis sedibus matrem candida reuocauit pompa gaudentem 263, 16. — pelago dilatus C III 86. parua lintre cucurrerim 2, 1. (uia) quae ducit angusto calle C I 80. (semita) quae dirigit angusto calle uestigia 180, 5. longa maris circuitione discurrens 171, 13. — Enoch meritis uiuacibus C I 103. presbyter difficili comparatione 7, 10. sed lento potius gestamine uilis aselli rectori sufficit honos C IV 297. sed uilissimi lento potius aselli gestamine Domino fuit honos sufficiens 272, 4. — quarto die iacebat C IV 273. necem paruo degustaturus tempore C V 180. tribus horis latuerunt C V 242. triduo tulit antra sepulchri C V 244. quartae iacebat lucis cursu iam fetidus 270, 21. sicut tribus horis mundi facies tenebris oppressa subiucuit, ita Dominum triduo clausum tumuli sepultura contexit 290, 20. — seniore uiro gelidi praecordia uentris in partum tumuere nouum C I 110. quid-

*) *Numeri paginas lineasque, C I—V Carminis paschalis libros, H Hymnos significant.*

- quid natura negat se iudice praestat C IV 8. — *ablat. compar. insol.* cui nec minus est Patre quicquam C I 314. — *ablat. pro accus.* in lumine Christus expuit C IV 108. in oculis tartarea caecitate compressis Christus expuit 261, 19.
- ablator corporis C V 344.
ablūta C IV 269.
abolenda sitis 268, 14.
Abraham 182, 7. 208, 20. 230, 12. 287, 19.
absens manere C V 241.
abstractum pro concreto e. g.: coniugii fides C I 267. 190, 9. — iura sacerdotii (*al. sacerdotis*) C I 357. crescere postquam coepit origo C II 10. 197, 10. quid prima amisit origo H I 11. naufragium C I 234. 188, 16. puerilis aetatis milia 210, 12.
- abusque chao C I 103.
abyssus uctus C I 146. primae legis 184, 2.
- ac: qui praesentia praeterita conspicit ac futura 208, 10. manet mansit iugiter ac manebit 208, 10. *et sim.* — ac uelut: *i. q.* tamquam si (*Pros.*): ac uelut hoc dicens C III 166. — ac *i. q.* sed: ac ne sic agnoscere Christum gens uoluit Iudaea C V 11.
- Achaemenia ira C I 200. furor 187, 2.
Achiuus sermo: nam si sermonis Achiui una per accentum mutetur littera C I 186.
- accitus: discipulos ex piscatoribus quosdam sibimet sociauit accitos 219, 4.
- accola gentis C IV 225.
accommodans salutiferos gressus 233, 13.
- accubitare toris C I 2. in toris 175, 1.
accusatiuus: pelagus maiestatis — parua tiro lintre cucurrerim 2, 1. caerulosa aestuantis undae feruores 247, 1. funereos modos gemebant tibicines C III 133. natantes uias incertas 219, 5. caelestia psallere C I 25. resupina tumet C III 330. parua loquor C III 338. uilem rubri sub tegmine cocci uestitur clamidem C V 165. nihil uacare C V 197. tantum calentes C I 200. tantum feruentes 187, 5.
- tantum inmanis C IV 119. quantum — uoluit 252, 11. nimium saturat 225, 10. nimium debellat 251, 13. — argentes onerata sinus C I 112. squamea colla tumens C I 134. proprium non obfuscata serenum C II 153. deiectus lumina C III 296. sectus terga C V 153. quattuor uiri ceruices lecto suppositi 238, 8. terga sulcatus 283, 19. animum satiata 288, 4. tantum — longius bona discernuntur a malis 230, 9.
- accusator 269, 11. populus accusator 283, 7.
- acies nullius aspectus 250, 5. acies gemellae 270, 10.
- actus tales C I 281. 191, 5. actuum liber 300, 21.
- ad: imbui ad fidem 5, 14. superbos ad humiliora deponere 255, 7. ad litteram accipere 258, 11. ad tempus C V 285. 293, 5. — ad = contra: ad Gabaon C I 163 *cf. Pros.*
- Adam C I 366. 196, 11. 202, 2.
- adesse *i. q.* esse: qui caeli fabricator ades C I 61. Verbum Christus adest C I 145. (Deus) semper adest semperque fuit C II 100. funus adesse III 136. qui semper egentum panis adest C III 263. multiplicandus adest C IV 56. quis nisi Christus adest C IV 207. se prorsus adesse C V 106. quippe est aqua piscis, Christus adest panis C V 403. quippe qui uitis aderat 232, 15. tales sub Aegyptia quondam Pharaonis aderant tyrannide 265, 5.
- adfabilis amicus 6, 11.
adforet *i. q.* aderit C I 310.
- adhuc: uix adhuc hominem 238, 9.
adiectiuum uel participium loco substantiuū positum: caelestia C I 25. serus natus C I 113. profundum C I 139, 302. II 223. depositum C I 195. uolucer C I 246. 246, 13. curua auia C I 300. totum commune C I 313. ardua C I 335. terrena C I 352. II 242. 195, 16. deserta C I 356. III 207. 246, 10. properata C II 36. procellosum profundum C II 59. puerilia milia C II 121. partus natus C II 148. proprium serenum

C II 153. montana C II 187. aeterna C II 192. excelsa C II 195. humillima C II 213. inferiora — excelsa C II 214. uaga caerulea C II 222. stulta — infirma II 229. fortia — sapientia C II 230. indulgentia C II 233. terrena C II 242. adoptiui nati C II 243. conspicui iusti C II 295. marina C III 46. medium profundum C III 51. miser iacens C III 97. alius aeger C III 152. in contraria C III 156. ima petunt C III 206. maiora acta C III 209. resupina C III 330. humilis egens C III 334. tumidus rebellis C III 336. speciale bonum — generale C III 339. maiora caelestia C IV 109. uastum profundum C IV 115. nubila C V 9. tetrum infernum C V 121. tartareum profundum C V 137. humana C V 162. uiolentum grande C V 228. mystica secreta C V 242. inferna C V 248. perdita — consistentia C V 251. uigiles C V 301. procliuius lubricum 4, 14. humiles 174, 1. ueneranda metallica 178, 7. media profunda 183, 11. infirmus rebellis 217, 5. humillima — altissima 218, 5. plura similia 228, 10. uniuersa 241, 7. 245, 8. inualidus mancus 244, 18. marina 247, 15. potens dextera 247, 17. inferna 252, 3. infirma 259, 9. parua exiguaque 254, 1. ardua — curua 255, 6. humiliora 255, 7. opulentus diues et tumidus 256, 8. cuncta 256, 12. profunda 262, 8. miseri infirmi 260, 3. maligni 264, 20. miseri leprosi 266, 10. caecus naturalis 269, 20. exanimis 271, 3. inferna 271, 12. 289, 12. 291, 2. iusta sollemnina 271, 15. antiquus ille 272, 7. perfidus (= diabolus) 283, 2. cuncta 278, 19. 292, 26. perdita 291, 6. instituta 291, 6. deteriora uel infirma 291, 12. manifesta 296, 10. cuncta excelsa ac profunda 302, 12.

adiectiua gen. neut. cum gen.: sollemnina modicae mensae C I 5. caerulea ponti C I 136. ima tetri profundi C I 302. nubila mentis C II 81. incerta profundi C II

223. infima mundi C II 229. opima carnis C III 211. caerulea ponti C III 219. debile uulgi C III 254. infirma sexus C III 265. sanctum diei C IV 87. omnia inimicae uirtutis C IV 158. omnia beatae passionis 291, 18. omnia diuinitatis 302, 8. peruia directi callis C IV 234. periculosa procliuioris lubrici 4, 13. deteriora maioris spatii 185, 22. deliciosa aulici conuiuii 187, 11. tenebrosa caligantis tartari 193, 5. caerulea aestuantis undae 247, 1. excelsa montis 250, 2. profunda squaloris tartarei 253, 15. lubricum antiquae ruinae 260, 12. penetratae inferni 271, 12. cadauca saecularis ambitus 271, 18. uicina mortis 273, 6. iucunda aetheriae lucis 276, 5. immensa piscosae congregationis 300, 8.

adiectiuum pro genetiua substantiui uel pro substantiui eum praepos. torrida damna C I 130, frondea robora I 131, uetus abyssus (= abyssus ueteris legis) I 146, uenter ferinus I 194, Achaemenia ira I 200, Hebraeum decus I 214, muliebres artus I 225, arboreae radices I 264, apostolicus honor I 361, mortalis lex II 5, ueniale opus II 24, sidereum onus II 38, seruile iugum II 54, aurea munera II 95, sancta pericula II 132, flumineum lauacrum II 166, igneus ardor III 38, 279. aequoreae aquae III 48, porcinus grex III 84, litorea saxa III 55, furtum fidele III 127, tactu sereno (= sereni = serenitatis) III 150, apostolicae aures III 170, amica fides III 231, uox patria III 292, corporei artus III 293, arboreae comae IV 48, uirtus erilis IV 57, linea claustra IV 119, daemonicus globus IV 145, uiperae minae IV 157, carnalis lacus IV 188, Pharisaea manus IV 238, sepulchralis honor IV 289, puluerum iter IV 294, angelicae legiones V 74, infernae fores — supernae V 229, gramineus ager V 223, angelica fides V 333, corporea res V 373, turba fidelis V

376. seruile corpus H II 6. —
 Dominica protectio 4, 14. munimen
 castrense 173, 6. naualis statio 173,
 15. pennale libramentum 175, 11.
 decacordum psalterium 176, 14.
 arborei fructus 179, 13. uiperei
 morsus 179, 15. musteus amnis
 180, 19. lacteus potus 182, 1.
 rigida mutatio 183, 10. aquosa
 siccitas 183, 16. hostilis uirtus
 185, 8. sancti artus 187, 19.
 muliebris effigies 188, 8. diuina
 sententia 197, 4. meritum sepul-
 chrale 198, 5. femineus partus
 199, 11. maternus pudor 200, 4.
 corpus puerile 201, 2. corporea
 fragilitas 202, 18. parricidalis
 conatus 205, 10. metallicus splen-
 dor 208, 1. sepulchralis honor
 208, 7. crinale damnum 210, 14.
 silentium temporale 212, 5. saxea
 uiscera 215, 13. uoluptuosi lapsus
 219, 7. terrena nobilitas 219, 8.
 popularis permixtio 220, 17. ori-
 ginale odium 221, 15. sabbaticus
 cibus 224, 14. lactea primordia
 226, 10. pecuniaria quantitas 227,
 13. aeraria similitudo 228, 3.
 carceralis custodia 229, 3. deliciosa
 retia 229, 10. uoluptuosa temp-
 tatio 229, 12. conlisis humana
 235, 1. brachiale remigium 235,
 15. grex porcinus 238, 2. fune-
 rea imago 238, 10. Dominicum
 testamentum 240, 9. gratia mulie-
 bris 240, 18. tactus Dominicus
 242, 12. Dominica manus 247,
 16. uictuale solatium 243, 2.
 apostolica disciplina 243, 15. mor-
 tales oculi 250, 10. corporales
 oculi 250, 18. corporeus aspectus
 251, 8. linea obsidio 262, 11.
 morbosa unda 266, 5. corporea
 palus 266, 6. uitrea caro 266, 6.
 oculata claritas 267, 13. prin-
 cipium humanum 270, 1. sepul-
 chralis lapis 270, 21. quadriiuga
 celeritas 271, 20. iter puluerum
 272, 1. paterna professio 273, 15.
 arida siccitas 278, 4. delictum
 iuuenale 280, 14. funerea merces
 281, 14. trabalis laqueus 282,
 13. funerae exequiae 290, 11.
 poenalis dicio 292. 24. inimica
 manus 293, 7. angelica uirtus
 297, 1.

adiectiua aduerbialiter e. g.: con-
 tentus adi C I 8, geminae con-
 sona legis testamenta regens I 145,
 flebilis orat I 265, inpiger dilapsus
 labere II 204, manifesta tenet II
 271, flebilis et supplex rogabat
 III 13, miserere citus III 60,
 supplex tendit III 297, uox re-
 spondit consona V 19, manifestus
 adit V 370, abit sublimis V 424.
 uoluntarius adquiratur 5, 13. lae-
 tus accipiens, contentus adsumens
 175, 5. deliciosus expectas 175, 7.
 facillimum subiacet 256, 5. sinus
 augebatur inmodicus 265, 15. lae-
 tissimi intuentes 303, 1.
 adlecta 9, 8.
 adludere: metallo fauus adludit (allu-
 dit *RHG*) 176, 3.
 adprobo: qui Dei mediator et hominis
 adprobatur 202, 17.
 adsequi: quicquid rhetoricae facun-
 diae perlegunt, neglegentius adse-
 quuntur 5, 7. quae linguae reso-
 lutio magis est adsecuta 172, 3.
 saeculares litteras adsecuti 172, 8.
 adseri reuerenter 3, 6.
 adusque C II 278, H II 2.
 adulta proles C III 105.
 Aegyptia tyrannis 265, 4.
 aequorea aedificatio 183, 12.
 aera *i. q.* aereae figurae C I 47. *cf.*
 178, 6.
 aeraria similitudo 228, 3.
 aeries sulcos C I 180.
 aemularum (nebularum *HBv*) ima-
 gines et figurae 265, 8.
 aestuare C II 79, feruores 247, 1.
 aetas temporum 198, 3.
 aethereus: aethereum regnum C IV
 308, orae V 424. 302, 11, arces
 177, 8. maiestas 184, 10. 261, 4.
 campus 185, 21. honor 205, 14.
 frons 232, 15. manus 261, 15.
 ora 275, 21.
 aeuum *i. q.* aetas C III 327. *i. q.*
 tempus C IV 49.
 affectus natae H I 46, dilectionis
 213, 23, nominis 221, 14.
 affectare 228, 6. 229, 11.
 afflictio parui gemitus 260, 7.
 agere *i. q.* efficere: cunctis lumen
 agit C III 278.
 agilis messor 180, 17.
 agmen *i. q.* numerus uirum C III
 265, feminarum 249, 13.

aiens (agens *T¹BZ*) C III 291.
 ait = inquit (*orationi rectae prae-*
mittitur) C I 321. 205, 16. 215,
 11. 218, 13. 220, 18. 221, 2.
 226, 15.
 album beati ordinis C I 347. albo
 uitalis paginae adscribi 195, 11.
 alere: nubila mentis alens (*al.* habens)
 C II 81.
 aliger gallus C V 80.
 alimonia panis 224, 1.
 aliquanti = aliquot 221, 6.
 aliquis = *ein* = uel stultus poterit
 aliquis arbitrari 226, 8.
 alloquens haec (*si locus integer*) 220,
 17. alloquens suos ita discipulos
 inter alia quae docebat 224, 17.
 alluio fidei undosi sanguinis rinos
 desiccavit 240, 18. miti pelagus
 alluione lambebat 247, 8.
 aluus parua C IV 112.
 alto corde diligere C V 410.
 amator nigrae mortis C IV 93, purae
 uirtutis 229, 11.
 ambages longae excusationis 12, 2.
 amicitii olentis caeni inuolutum pe-
 cus 237, 17.
 amissum: donec luamus uniuersa us-
 que ad modum ultimi quadrantis
 amissa 229, 5.
 ammonere: ammonitus 4, 12. am-
 moncus 218, 9. 264, 12. ammo-
 nebat 226, 12. ammonet 243, 6.
 255, 14. 270, 7.
 amor: qui pompa mortalis amor
 ostenditur 271, 20.
 ancora auctoritatis 12, 4.
 angelicus: cibi C I 149. 184, 8.
 minae C I 160, coetus C II 72,
 legiones C V 74, potestas 184, 21.
 anghela febris C III 34, preces anghelae
 C IV 221. 234, 10.
 anghelans lux C I 164, flamma 185, 4.
 anghelitus aegri 3, 7.
 animam suspendit ab alto C V 131.
 animatio rediuiua 271, 9.
 annona fidei C II 263, diurna
 224, 7.
 annosa patientia 8, 6.
 ante *adv.* 6, 1.
 antiquus: fames C III 209, ops C III
 210. sterilitas 246, 12. solatia
 246, 12. ruina 260, 2. colonus
 290, 2. religio 292, 13.
 antistes Vrsinus 7, 5.
 anxiare 233, 3.

aperire iram C II 108.
 apex: communis C I 32, duodenus
 apostolici honoris C I 361. 196,
 7. summus C V 248. 291, 2.
 ἀπὸ κοινοῦ: quid lapides atque aera
 coli, quid fana profana proderit
 et mutis animas damnare metallis
 C I 48. ut messis que eat esse Dei
 mercisque futurae maxima cente-
 num cumulare per horrea fructum
 C I 58. cuius quaecumque uidentur
 seu quaecumque latentet rerum
 machina sermo est C I 239. re-
 probum quem uertice gestat an-
 gulus atque (*sc.* qui) oculis prae-
 bet miracula C I 288. Arrius
 unum debet scire sumusque Sa-
 bellius esse fatendum C I 323.
 hic loquitur nimis, ille tacet C I
 331 (*cf. Pros.*). alter amat fletus,
 alter crispare cachinnum C I 332.
 cuius super aethera sedes, terra
 pedum locus est C I 194. hic
 quia liberat, ille trucidat C II
 289, quos non mala daemone
 pauco, sed legio uexabat atrox
 C III 74. maxima paruorum
 legio uel maxima matrum C III
 215. quam pretiosa fuit quae
 nunquam uendita uestis C III
 240. quid quod et Heliam et
 clarum uidere Moysen C III 285.
 cui prona facultas — et quidquid
 natura negat — praestat C IV 6.
 quem frons nulla uidet sed totum
 conspicit ipse C IV 15. quem
 faucibus artis angebat uis — uiti-
 umque tacendo perdiderat C IV 59.
 ieiunis qui ferre cibum, sitientibus
 haustum, hospitibus tectum, nudis
 largitur amictum C IV 24. quia
 mortuus idem, idem uiuus erat
 C V 264. nec ueterem studet hic
 ueniam nec habere futuram IV
 249. quod nocte silenti disci-
 puli Christum raperent et abisse
 referrent C V 299. quem gloria
 regis nunc etiam proprii donans
 fulgore tropaei primatum retinere
 dedit C V 320. sese uideri in
 membris quibus ante fuit C V
 374. spes in fine piis hic homo
 qui Deus est H I 96. non eripit
 mortalia qui regna dat caelestia
 H II 32. illos portus et litora
 171, 12. quid in lapideis simu-

lacris et aereis figuris inani cultu confidere, an fana profana, ueneranda metallica proderit animas seruitute damnare? 178, 8. quam bene uocabulo pariter conuenienter ac merito Heliae claritati uel nomine fulgentis semitae maiestas arrisit 186, 4. qui nec Patre minor in aliquo, (*sc. cui*) nec est quo crescat 193, 17. de lumine lumen exortum, de solo solus est natus 193, 16. quia uidelicet nostrum est bonum uelle, Dei perficere 202, 22. cui filius unicus et aliquanti sint famuli 221, 6. quo deiectum caelo diabolus nec terrae patitur infestum nec terrenam corporis nostri substantiam — saeuus coluber inuadat 223, 12. qui lucis uia, pacis est semita 229, 7. ubi quia creator omnium nasei se uoluit, illius regionis oppidum suam patriam nuncupauit 238, 6. coetus flebilis ac tumultus 241, 7. quam tutum credere, quam sanum est in Deo confidere 242, 8. uoce pariter et auditu repleuisset infuso 242, 18. tunc siquidem repentinam multae uolucris carnem (*fort. dedit*), duorum modo piscium redundare fecit quantitate 246, 13. non in siluis et montibus sed humanis gentibus constitutum 255, 13. ubi non edacis tineae, non aeruginis scabrae quicquam morsus absomit 257, 2. nec sua dare nec aliena poterat uerba suscipere 261, 14. non quod aliquid Deo difficile, sed quod magnitudo causae sit humanitus desperatae 268, 2. nocturno silentio qui panes sibi negante postulans ab amico quia iure caritatis mereri non ualuit auxilio iutus inportunitatis extorsit 268, 5. quo gloriosa Christi potentia mortalem uellet exponere, resumptura carnem 273, 2. quoniam ipse uidelicet suam pro cunctis animam ponere, non uenerat alicuius eripere 277, 10. nuper discipulus, modo iam reus; nuper apostolicus nunc apostata nominatus est 283, 4. fides catholicae confessio 287, 6. cui cuncta reserantur, nihil obstruitur

294, 19. totum proprio regit et gubernat arbitrio 302, 12.
 apostata uilis (*sc. Iudas*) C V 138.
 283, 4.
 apostatica plebs C V 375.
 apostolicus: honor C I 361, uir C V 138, ulni C V 399, disciplina 243, 15, actus 287, 1.
 apparere *i. q.* uideri: apparuit olim non ardens ardere rubus C I 127.
 aptare prope cuncta tribus editionibus 172, 13.
 aptus: peioribus aptos consiliis armate dolos C V 307.
 aquosus: gentes (= pisces) C IV 188, siccitas 183, 16, marmor 262, 10.
 arbiter aulae Hebraeae *i. e.* Herodes C II 78, orbis C IV 165. 265, 2.
 arbitrium imperiosae uocis 241, 20.
 arborei fructus 179, 13.
 arca = *Arche*: C I 73. H I 13, 14. 41, 42, 179, 17.
 Arctos C V 193.
 Arctous 286, 3.
 ardet concilium C V 86.
 area H I 43, 44.
 argentei triginta 375, 19.
 aromatica messis C V 324.
 arridere: Heliae claritati uel nomine fulgentis semitae maiestas arrisit 186, 4. uotis arride 195, 15. postquam nullum dolis iter arrisit 278, 7. Occiduus autem limes plantis arrisit 286, 3.
 Arrius infelix C I 300. 193, 3. 194, 7.
 artifex: artificis codicis opus C I 4, 175, 3. fraudes C V 387. doli 299, 14.
 arua freti C III 227.
 aspectus: at postquam corporeum Dominus resumpsit aspectum 251, 8.
 aspicio: aspiciunt inopina uota C III 141.
 astutius furis (*saucius uel socius codd.*) 203, 23.
 assertor rerum manifestus 295, 8.
 at *postpos.*: C I 176.
 Athenaeus: Athenaei pagi paedorem C I 42, Athenaei paedoris inluuies 178, 1.
 Atticus: doctrina C I 40, Attici dogmatis insanibilis doctrina 177, 17.
 auctor: mortis C V 150. 283, 16, lucis C V 151. 283, 16, terrenus

- H I 77, saeculi H II 5, libertatis (urbs) 191, 7, gentilium dogmatum auctores 194, 10, libaminis 267, 6. sceleris 269, 6. proditionis 275, 1. ueritatis 278, 19. proprius 291, 4.
 audax fiducia C III 125.
 auertere iter 193, 4.
 augere: necdum nomine gentes auererat hoc omnes C III 162.
 augmenta laudis 172, 15. augmentum sanctificationis 222, 3.
 aui numerantur auorum C I 311.
 auidae pinnae C III 69.
 aulae *gen. loc. (fort. aulai)* C III 320.
 aulici conuiuii deliciosa 187, 11.
 ausum C V 352.
 aut = at, sed: C I 7. 175, 6. — aut potius C I 281.
 axis orientis C II 76. 286, 2. caelestis triumphis axe resplendens 186, 1.
- Baal** C V 147. 283, 13.
 Babylonia sacra C I 197. 186, 20.
 baptisma 212, 19. 302, 1.
 Baptista potens C II 143. Iohannes Baptista 212, 3.
 baiulo H II 11.
 Barabban C V 147. 283, 13.
 beare famam gurgitis C II 160. 212, 18.
 beatissimus pater (Macedonius) 1, 1. 171, 1.
 belliger miles 5, 8.
 belua camelus 256, 5.
 benigne conspicui horti C V 225.
 Bethania C IV 113. 271. V 423. 258, 3.
 Bethleae orae II 73. 270, 19. 302, 8.
 bibliotheca caelestis 8, 11.
 bibula harena C I 102. 181, 10.
 bicolor aegritudo 234, 5.
 blandimentum uersuum 5, 9.
 blandius peruenire 194, 21.
 boatus tragicus C I 18.
 bona *i. q. optabilis*: libertas C II 299.
 bonitas: nota Domini bonitate fruntur C V 407.
- Cadere**: cecidit uiolentia flammae C III 39.
 caducus: caduci uultus C III 201. gradus 193, 9.
 caecus: caeca fauce C II 19, potestas C III 303.
 caelitus C II 77, V 198. 186, 19. 195, 16.
 caesareum tributum C III 315. 252, 5.
 caesaries beati capitis 223, 4.
 calidus pontus C III 219.
 Cain 221, 15.
 Caiphas C V 83. 277, 16.
 callis planae libertatis 184, 5.
 campi lubrici salis 183, 18.
 cana origo C I 94, fides 181, 1.
 canistra gemmata C I 13, aurea 176, 2.
 canticus: uates talium canticorum 191, 17. cantico Dauiticae iucunditatis impleto 244, 6. canticum psalmi 259, 2.
 cantilena *i. e.* psalmus 196, 2. turba — modulans ymnis caelestibus cantilenam 272, 14.
 capax C V 294. 202, 9. 293, 20.
 Capharnaea urbs C IV 82.
 Capharnaum 260, 10.
 capitulum euangelicum 205, 16. 220, 15. in alio euangelii sancti capitulo 266, 3.
 captura C IV 119.
 cardo rerum C V 310, solis ortus H II 1.
 carnalis lex C I 308, lacus IV 188. 193, 10, nequitia 221, 15.
 carnaliter 208, 3 258, 6.
 caro *i. q. corpus* C II 34.
 castrense munimen 173, 6.
 catholicus: disciplina 8, 4, concordia 286, 12, confessio 287, 6. dogma 293, 10, religio 300, 15.
 catus: certare cati C I 329.
 caulae ruris C I 82.
 cautius commendo 243, 11.
 Cecropius: uenenum C I 40, uenenum Cecropiae doctrinae 171, 18.
 census *i. q. diuitiae, patrimonium*: C III 119, IV 18 7, 12. 190, 9. census diues 10, 4. patrimonium sui census 256, 15.
 cerni *c. inf.*: qui filius esse nunc cernitur 193, 12 *al.*
 ceruicale 235, 17.
 ceruix diabolicae superbiae 253, 14.
 cessare *c. inf.* C II 117.
 Chaldaea lex C I 199.
 Chananaea mulier C III 244. 248, 10.

- chaos: penetrabile chaos C IV 148, rerum confusa materies, quae chaos dicta est 181, 13. ne — praecepta in chaos mundus efflueret 291, 4.
- chartae C V 437. religiosae chartae 303, 10.
- chelydrus C I 134, III 190.
- cheromyrra H II 81.
- chrisma 288, 2.
- christi 204, 20.
- christiani 226, 20. christianum dogma 287, 18.
- cibi sanctae benedictionis 301, 3.
- cineres: corpora — in cineres animata suos C V 269.
- clam fuit *c. inf.*: nec tamen Christum — clam fuit esse deum.
- clamis C V 166, coccinea 284, 19.
- clamosa multitudo 241, 9.
- clangere: quatenam bella tibi clanget tuba C V 354. clangebant gemitu modulante tibicines cantus inferis blandientes 241, 8.
- clarare: septima Genesis cum sabata dicit, claret hunc orbis caput esse diem C V 320.
- claudere *i. q.* munire C I 73.
- clausae parentis uiscera (*sc.* Mariae uirginis) H II 9.
- claustra genarum = oculi C IV 256, 270, 4. claustra sculchri 294, 16.
- clementer: quoddam castrum clementer ingressus est 266, 8. salutiferis gressibus clementer aduenerat 270, 19.
- clementia uestigia C IV 67.
- clipeus dominicae protectionis 4, 14.
- coccineus 284, 20.
- coccum C V 165.
- coetus (= quaestus) foedae redemptionis 228, 8.
- cohors (cohors *M.*, choirs *CFLR Z*) inimica C V 141, scelerata C V 340.
- colligere: quem Dominus ceu pastor ouem deserta per arua colligit errantem C V 220. qui stellarum numerum potestates signa — solus colligis 179, 11.
- colona uirtus C III 9.
- colonatus uirtutis 232, 15.
- colonus C IV 151. V 226, 290, 3.
- commercia sceleris C V 118. commercium adulterinum 228, 8. nullo uenundata commercio 248, 8. plena commercia reddidit 259, 11. linguarum commercia 287, 4.
- commodae causae 6, 8.
- comparare *c. dat.*: nulli compararis exemplo 201, 10. — similitudo flagitiis comparata 228, 3.
- comparationis gradus inter se confundit auctor* 1. *comparatiuus proposit.*: senioribus esse corde uidebatur senior (= senioribus senioresem sese prudentia — pandebat esse *Pros.* 211, 11) C II 136. ut sanior esset C III 117. clementius infit C IV 196. clementius aspexit 2, 9. secretioribus habitans in locis 220, 10. res durior (*dura Carm.*) 267, 19. cum adhuc est culpa recentior 280, 10. recentioris culpa trina negatio (*recens Carm.*) 301, 10. — 2. *comparatiuus pro superl.*: postquam miracula terris plura monstrauit 185, 17. quae medentibus plura conferens 240, 4. — 3. *superl. pro comp.*: cesset plurimorum iactura uerborum 12, 1. — 4. *iunguntur proposit. et comp.*: cautius ac latenter 297, 5. — 5. *pos. et superl.*: rosa suavis ac mollissima 198, 16. infans paruus ac maximus 199, 18. leo saeuissimus et cruentus 210, 2. a paucis uiris atque rarissimis 224, 12. oscula porrigit agno trulentum mitissimo 276, 20. *cf.* magis, nimis.
- compares *de mulieribus quae ad Christi sepulchrum uenerunt* H II 82.
- competens responsio 216, 9.
- competenter 301, 6.
- concedere: hic proprias me sedes accipere, huius urbis in moenibus exigua dignum habitationis concede 195, 9. ut digitos mergat in uulnera, leni facilitate concedit 300, 1.
- condicionales periodi*: si sermonis Achiui una per accentum mutetur littera, sol est C 1187. nutribat geminanda fames si saucia callem rediret C III 261. parua loquor si facta Dei per singula curram C III 338. quem ferre manum non paenitet umquam, si nos paenitcat C IV 73. si caperet —

- gesturns erat C V 47. uigili si mente notares — debueras sperare C V 160. si uelis — producit, si iubeat — propulsabit 180, 6. cui si Graio sermone queat una per accentum littera commutari, sol specialiter uideatur expromi 186, 5. quique nulla nascentis uidit primordia, nisi peracto sine sole die gemino — instituisset 189, 17. minus forte deliquerat, si de Christo nihil quaereres 204, 11. cui si tener quiuerit fors an agnus auferri — exercet 210, 3. nec audebat adgredi, nisi uideret 215, 8. si diligentius — metiamur, dinoscimus 227, 4. gaudium si modum mensuramque transcendit, uelut onus timemus 262, 16. si meritum sancti cessauerit instituti, nihil habent momenti miracula 264, 20. tantundem sacrilegii admisit, quantum si cuncta regna — lucraretur — flagitii perpetrarat 276, 1. poterat postulare, si mallet — exigere 277, 7. *cet.*
- conditor rerum 2, 9. 192, 3. 198, 8. 259, 9. 267, 6. 270, 2. conferre 4, 6.
- confessio catholica 287, 7.
- confisus: ex desperato confisus 239, 2
- confortare 220, 17.
- confractio panis 298, 5.
- congregare: euangelistarum dicta congregans 12, 7. adsiduis ex corde precibus congregatis 267, 17. mensae Domini mox unanimes congregati 301, 3.
- congregatio piscosa 300, 8.
- congrue: hanc sibi specialem gloriam congrue uindicauit 221, 1.
- conlationes adsiduae disputationis 11, 6.
- coniectura parilis sermonis 274, 15.
- coniugationis formae rariores*: molire (= moliris) C II 88. famularier C II 197. benedicier II 247. uiderier C III 289. obstipuere C III 141. nutribat C III 260. parituribat 265, 14. transiueram 171, 12. transiuit 183, 13. transiuerat 183, 20. introiuit 275, 15. quiuerit 210, 3. circumitis 178, 3. perisse 211, 5. applicita 242, 14. applicata 282, 6. lota 270, 17. periebant 278, 2. iutus 268, 4.
- coniugatio periphrastica*: nemo saluandus erit = saluabitur C I 125. uicturus erit C III 20. multiplicandus adest (multiplicabitur *Pros.*) C IV 56. dicturus erit C IV 166 — fuerat succumbens 197, 6. absens esse 211, 6. honos fuit sufficiens 172, 5. liquor fuit conueniens 219, 12.
- coniunctiui usus rarior*: 1. *in enuntiativis relatiuis*: quae Deo similis uiuens adstaret (quae ad similitudinem Dei fuerat *Pros.*) C II 22. quae sit dicta Naim (dicitur *Pros.*) C IV 126. qui milia Patrem legiones angelicas poscere posset (qui — poterat postulare *Pros.*) C V 74. Dominum quae caeca negasset (negauerat *Pros.*) C V 375 — in homines ergo specialiter pax illa descendit quos bonae uoluntatis capaces inuenit 202, 9. qui Dominicae manus auxilio subleuatus — fugisset (*cf. Carm. III 234*) 247, 17. ibi cibos impertit ubi fruges sterilis necessitas abnegarit (*fort. fut. ex.*) 249, 11. quia regem dixerit quorum fuerit 287, 13.
- conlisio humana 235, 1.
- concludere: conlucent aurea uasa fauis C I 14.
- complexus *pass.* C V 195.
- consciium morti 223, 1.
- consecutio temporum*: quot gesseris uno crimina iudicio si mente notares, non solas lauisse manus — debueras C V 158. piaret, ut — renasci possit homo C II 34. dilueret, ut per hominem homo quoque possit renasci 199, 3. uentis imperat ut quiescerent 236, 4. paradisum se dicit intrare qui properabat ad inferna descendere, quatenus euidenter edoceret nulum tempus existere, quo Deus non ubique sit praesens 289, 13.
- consequenter adiecit 194, 6. c. angelicus 218, 16. c. commendat 301, 19.
- conseruus C II 275. 227, 5. 229, 2.
- considerare *i. q.* sedere C IV 251.
- consimilis propriae deformitati mansio 237, 18. mundano regno sceptrum uere consimile 285, 1.

consistere *i. q.* esse C III 326, V 251. 208, 13. 209, 3. 214, 1. 265, 17.
 consolator 256, 13.
 constanter opem adhibete C I 38.
 constare: sibi tantum constat egenus C IV 26. quisnam ambigat unam his rebus constare fidem C V 402.
 contagio 212, 15.
 conterminans diei noctique 179, 9.
 continentia: praecedentis et hic continentiae sensus uidetur intellegi 223, 7. continentia psalmi proloquentis (= *Wortlaut*) 281, 18.
 contingere C III 284. 187, 4.
 contrado: Niliaci papyro gurgitis 176, 12 — contraditus 281, 10. 284, 16.
 conuenientiae uerbum 214, 8.
 conuenire: in uteri spatium totus hydrops conuenerat C IV 180. cui fabricam sui iuris nec subtrahi conuenit nec perire 177, 7. quorum numeris nec astra caeli densissima nec bibula maris harena conueniat 181, 11. si regem dici conueniat 210, 1. ad quem tales prophetae uisi sunt conuenisse 251, 3. spiritalibus causis conuenit lex diuina 258, 13. quod autem Iudaeorum regem eum specialiter uerbo pronuntiat — tam saeculari causae quam rationi conueniens est 287, 10. magno uisum conuenire mysterio 290, 20. o quam Iudaeorum menti liquor fuit ille conueniens 291, 12.
 conuersatio: desiderium sanctae conuersationis 11, 8. humanae conuersationis industria 258, 18.
 copia oculatae claritatis 267, 13.
 copiosa: dicta numquam desideriiis copiosa 262, 6.
 coquo: gelidae mortis aduentus nimia coquebatur flamma uerborum 234, 13.
 cornigeros uultus aspectus 179, 8.
 corporea palus 266, 6.
 corporalis gratia 180, 7. ministerium corporale 260, 12.
 correptionis tempus 281, 20.
 corusci equi C I 231.
 coturnata tragoedia 176, 9.
 creator H II 28.
 credulus C V 314. 292, 12.

credulitas 193, 2. 281, 2. 287, 12.
 crinale damnum 210, 14.
 crispate cachinnum C I 332.
 cror purpureus C V 288.
 culpa defossae pecuniae 4, 5.
 cultor caelestis bibliothecae 8, 11. aquarum 190, 3. transplantatorum deorum cultores 190, 16.
 cultus inlustrati pectoris 2, 14. catholici dogmatis 208, 8.
 cum: tres una cum mente uiri C I 198. nihil esse diu cum fine doleret C II 17.
 cum *ubi* dum *expectes*: cum dare cunctatur C IV 227. quam Pharisaea manus cum damnare parat plus liberat (*cf. Pros.*) C IV 239 — cum: quamquam tunc sanior esset, cum scelus ulcisci procurreret C V 128. inde — cuncta depulsis morborum uitiiis membra sanabat, cum repente postulat 233, 16. tunc opus salutis inertiens — desiccari iussit inluuiem, cum repente — unda discessit 266, 6 — cum potius: nec eorum quispiam mordacis linguae laceratur iniuria, cum potius inde laudis consequantur augmenta 172, 14.
 cumba (*T*) C III 47.
 cuncta passio C V 262.
 cunctor: quae Christum dubia trepidatione cunctamini 271, 7.
 cuneata rabies C IV 145. 263, 20.
 currere: mustum C I 90. aspera mors populis ligno deducta cucurrit H I 61.
 curua per auia C I 300.
 cuspis uerbi C II 215.
 Cycladas ingentes 171, 11.
 cymbala laborum 259, 7.

Daedaleum tectum C I 43.

daemon C III 155.
 daemonicus globus C IV 145. 263, 20.
 daemonium C III 163. 242, 17. 18; daemonia 261, 3.
 damnare *c. abl.*: animas damnare metallis C I 48. toxica damnata Tartareo cibo C I 53. siccis fluentis damnauit patulas audax fiducia uenas C III 125. sterili damnatus uentre C V 50. uenas desperatae prolis sterilitate damnauerat 181, 20. totius uictus

- sterilitate damnatus 184, 8. mentem nebulosae caliginis obscuritate damnatam 204, 2. matris arida sterilitate damnatus 276, 4.
- damnator H I 10.
- Danihel C I 214. 187, 16.
- dare laudem C IV 307, uerba (= loqui) 261, 14 — *c. inf.* da lucere lucernam C I 81. ardere dedit C I 226. pasci dedit C I 231. *cf. inf.*
- Darius C I 212.
- datiui usus rarior*: quae non sunt credita mundo C III 284. cui possessa est alieni fabrica iuris C III 308. mentita est uox uana tibi C V 348. panis in uno discipulis inuenta loco C V 401. cui crucifixus est mundus 8, 8. cui si queat littera commutari 186, 4. hi mundo sunt quippe rei C V 207. huic reus est mundus C V 208. natus est rex Iudaeis 208, 4. euectus est astris 219, 1. conscium morti imperium 223, 1. quibus commilitat 228, 11. Domini prouoluta uestigiis 259, 17. quod magnitudo causae sit humanitas desperatae 268, 2. cum milites eius sibi uestimenta diuiderent 286, 8. nunquam somno flexisse lumina 296, 18. mensae Domini congregati 301, 3. iustis est comparatum 301, 15.
- Dauid 205, 1. 225, 3.
- Dauticus: cantus C I 23. urbs C IV 42. modulatio 176, 14. cantilena 196, 12. psalmus 200, 10. 203, 21. canticum 204, 13. testimonium 207, 6. prophetia 236, 1. iucunditas 244, 7. ciuitas 258, 2. sermo 275, 8.
- de *ubi ex expectes*: de horto carpsimus C I 16. de tellure cruenta uellatis C I 51. dissimilis de (ex *Pros.*) morte foret C II 23. de qua regione oritur C II 80. hoc spatium de carne trahens C II 135. panem de caute creat C II 183. de plebe propinquos C II 223. de cane fecit ouem C III 249. de tegmine fulsit III 282. proles de fetibus (*uel loco genetiui*) Euae C IV 265. similitudinem de iuueno sumpsit 196, 3. de aqua baptizatus ascendit 213, 10. trahere de profundis 262, 8. cognoscens uoce prophetica numero uel alieno de coniuge sui criminis uitam 268, 12 — *ubi ab expectes*: de ueste rapit salutem C III 124. de superioribus texta 286, 10 — de *pro ablatiuo instrumenti uel causae*: uana de nobilitate superbus C II 226. de gramine uescier C III 250. abundantem modico de semine messe C III 272. cuncta natura de membris uiuit creantis (*cf. Pros.*) C V 194. nec debemus de carnis inbecillitate diffidere 202, 15. cuius numeri quantitatem de carne traxerat 211, 9.
- debitum 267, 17.
- decacordum psalterium 176, 13.
- deceptor princeps 209, 13.
- decernitur C I 214.
- decimae percepti muneris 266, 20.
- declinatio*: *gen. plur.* uirum C II 1. discipulum C V 337 — scorpion C IV 157 — *gen. participiorum in -um* credentum C I 203. precantum C III 148. egentum C III 262. uescantum C III 267. dominantum C III 313 (*al.* dominantium p. 25, 25). iacentum C V 268. confidentum 209, 15. indigentum 249, 10. potentum 253, 13 — puppe C I 192. praesepe C IV 14, 301 (*at praesepe* 201, 3). puppem C III 70, 224 (*at puppim* 235, 10. *puppi* 235, 18). domu (*T¹AK¹L¹Z*) C III 118 (*at domo* C III 309). ueteri C IV 257. 245, 20. 270, 5 — daemona C IV 92 — *gen. familias* 221, 7. segitis (*consonat uitis*) C IV 209 (*segitem* C V 156) tonitruus 274, 2. totae noctis 262, 7. 300, 5. nullae (*ex con.*) 280, 5 — Noe *dat.* C I 174. 185, 15. Moysi *gen.* C IV 168. 265, 6 — Moysi *dat.* 208, 16 — Moysen 250, 17 — Moyse V 274. — Baal *acc.* C V 147. 283, 13 — Barabban C V 147. 283, 13.
- decursus *part.* 1, 3.
- dedicare: poenam saluti dedicauit 285, 15.
- dedignatur morem gerere 299, 11.
- dedignatus C III 314. 252, 5. 261, 4.

- deficere 8, 6. 246, 12. deficiens aquarum natura 184, 15.
 deflens domus C III 130.
 degustaturus C V 180. 285, 9.
 delectus C V 218.
 demersa securis C V 123.
 denegare 3, 5. 4, 6. 233, 4. 256, 4.
 denique *i. q.* itaque: ego denique pastor sum C III 167 — tunc denique C V 84.
 densi libri C V 438.
 densitas: silua magnae densitatis 181, 6.
 dependo: lunae uota dependunt 189, 18.
 deperdo: excubiis deperdis opus C V 313.
 depositum *subst.*: C I 195. 186, 14. 228, 9.
 depressio cernua 246, 2.
 deputare: corpus innoxium saeuis uorandum morsibus deputatur 187, 18. laeuam (semitam) profundis suppliciis deputatam *sc.* esse 230, 14. corpus supplicii deputauit 278, 15. ignibus deputare 282, 8.
 deriguit C V 117. 281, 13.
 describere stilo liberiore 171, 7.
 deserta officiis suis membra C III 93.
 desertor 283, 2.
 designare: sequentes (*sc.* libri) paschalis designantur operis nuncupati 173, 18.
 desociare 289, 5.
 desperata proles 181, 20. desperatis usibus posita 245, 2.
 deuetare C V 345.
 dexteriora C I 182. 185, 22.
 dextra serenitatis 242, 12. dextera 286, 3. 300, 12. 301, 16.
 dextrum tui pectoris iudicium 173, 8.
 dicio poenalis 292, 24.
 dicta: dictis iam finis erat C IV 114.
 deuotionis dicta 7, 4. euangelicorum d. 12, 7. dicta adiciuntur et desunt 172, 19. spiritalia dicta respondeo 177, 1 — dicto citius C III 63.
 didragma C III 316. 252, 7.
 Didymus C V 379. 296, 6.
 dies *i. q.* lux C III 104, 146, 281, IV 263. 242, 8. 257, 19 — dies *fem.* C V 1, H II 61.
 difficilis reddere II 21.
 digestus: per digesta ueteris miracula legis rettulimus C I 292. per digesta rudis necnon miracula legis dicemus C I 294. 192, 19, 21.
 dignitas comarum 258, 11.
 dignum *c. gen.* dignum facti (factis *H v*) supplicium 187, 8.
 dilapsus *i. q.* delapsus: foueam dilapsus in atram C I 301. 193, 5. e summo dilapsus labere tecto C II 204, dilapsus uentre C IV 252.
 dilatus *i. q.* delatus C III 86.
 dimensum corpus C III 183. 244, 18.
 dimittere *i. q.* demittere C I 254, III 94, 325, V 262, 393. 262, 7. 238, 11. 300, 7.
 descendere *i. q.* descendere: C III 232, 333. C V 137. 6, 7.
 disciplina saecularium studiorum 5, 5. catholica 8, 4. insanabilis 177, 18. spiritalis 224, 6. apostolica 243, 15.
 discissum uelum 292, 15.
 discolor poena C IV 193. 266, 11.
 discrepare ab sese 173, 2.
 discrimina uitae amissae C IV 137.
 dispectans (*codd. pler.*) C III 201.
 dispexerat 187, 10.
 dispensatio cotidianae misericordiae 10, 2, certa 189, 13, benigna 227, 17.
 dispensator 244, 6. 281, 15.
 disperdere: surdis operam disperdis 190, 10.
 dispositio humana 287, 5. malis dispositionibus instruens 294, 18.
 distruo *i. q.* destruo H I 41, 42.
 diurgo: mens erecta diurgitur 253, 11.
 diuerse loquentes 261, 1.
 doctores nobiles C I 9, scismatici 286, 11 — doctor egregius (*sc.* Paulus) 219, 13. 244, 15. doctor iustitiae 252, 16. doctor mirabilis (*sc.* Christus) 253, 2. 286, 11.
 doctrina euangelica 7, 8. Cecropia 77, 18. apostolica 202, 20. Dominica 206, 14. substantialis 224, 21.
 sequentis aeni 243, 16. imitatores doctrinae 252, 12. pacificae doctrinae traditio 301, 21.
 doctus *c. inf.* tradere docti C I 328.
 dogma: ecclesiasticum 9, 10. inter beati dogmatis choros 176, 13.
 gentilia 194, 10. catholicum 208,

8. 213, 24. 293, 10. acidum 226, 13. christianum 287, 18.
 dominus *titulus*: reuerende mi domine 171, 2.
 donare C IV 246 = dare C II 26. 198, 14.
 donator 228, 16.
 diu *i. q.* diutinum: nihil esse diu cum fine doleret C II 17.
 dubitare: Christum dubitatis C IV 280.
 ducatum parui sideris intuentes 206, 4.
 ducere: uerum mendax pro crimine ducit C V 143.
 ductor 276, 14.
 dulcia pocula C III 7.
 duodenus apex C I 361. 196, 7.
 dum *c. coni. imperf.*: dum quoddam transiret iter, conspicit C IV 32. hunc Iohannes Baptista conspiciens quem matris in utero senserat, dum lateret iam Christi conscius adfuturi — proclamare coepit 212, 4. praeterea dum Pharisaei cuiuspiam sublimaret conuiuium, aderat peccatrix 259, 14. nam et Dauid propheta mirabilis dum indulgentiam praeteriti postularet erroris — per ignorantiam se deliquisse tali prece signauit 279, 20 = cum: quae fuit nascentis ianua, dum uenisset in mundum 298, 2. claudicat ecce uidens Dominum, dum praeualet H I 19 — dum tamen *c. coni. praes.* nec differt, qua quis occasione inbutur ad fidem, dum tamen non repetat 5, 14. — dum *c. ind. praes.* quae dum nominis sui dignitate pascitur, sic uiuit 10, 8.

Ebbriare *intr.*: per omnium iucunda mensarum captos suauitate conuiuas haustus fluminei nectaris ebbriabant 232, 12.
 efferri C IV 128, efferi 263, 3.
 edax finis C III 105.
 effectus: quae bonum cuiuspiam uel malum praecedere uidentur effectum 256, 5. sub unius qualitatis effectu 267, 1.
 effigies: per latissimam totius orbis spatiantur effigiem 196, 6. effigies humanae carnis 270, 16.

effluo: ne — praeceps in chaos mundus efflueret 291, 4. nonus interea mensis effluerat 199, 14.
 elata 6, 6.
 elidere = occidere 210, 8.
ellipsis uerbi: sancto ac beatissimo patri Macedonio Sedulius in Christo salutem 1, 1. 171, 1. de lumine lumen (*sc. exortum*), de solo solus (*sc. natus*) C I 314. rursus (*sc. ait*) C I 322. clausa ingrediens et clausa relinquens (*sc. uiscera*) C II 47. orba super gelidum (*sc. corruens*) frustra premit ubera natum C II 126. nec tibi parua salus Domino medicante (*conlata Pros.*) C IV 142. quo fractus et debilis, arma tamen audaciae non deponit 216, 12. — *ellipsis copulae*: quae ianua Christus C I 340. si natum genitore Deo tete adseris C II 203. mirabile C III 3. sine nomine mixtum uulgius C IV 2. donec sententia lata C IV 72. fons perennis aquae C IV 224. nec sine diuino constat moderamine gestum C V 177. caelitus actum hoc Hebraea refert C V 198. nobilior surgente tamen C V 297. uacuum uident iam corpore factum C V 325. postquam data munera C V 336. potius hinc agnitus C V 386. postquam uicta fames C V 409. gloria magna patri H I 109. quas adlocutus angelus H II 84. mores tractandos — repudiandos aestimo 5, 11. cui honor et gloria 13, 1. quid referam consecutas 184, 9. qui Noe quondam malus ac perfidus 185, 15. quem — uiderunt tempora peruagatum *sim.* 206, 6. 207, 5. 209. 21. 211, 19. 212, 4. 220, 3, 8, 17. 222, 16. 223, 11. 226, 6. 228, 3. 233, 9, 11. 236, 12. 251, 7. 253. 6. 260, 18. 261, 10, 17. 263, 18. 264, 9. 265, 2. 267, 3. 268, 15. 274, 3. 278, 20. 279, 19. 283, 16. 285, 5. 300, 12.
 emensus *part.*: per emensos cursus 171, 11.
 enim *desideratur* C IV 142 nec tibi parua salus Domino medicante, Maria, multiplici laesum curauit uulnere sensum.

enixa puerpera regem C II 63.
 Enoch meritis uiuacibus C I 103.
 181, 13.
 enutritus: cibi morsibus enutriti 249,
 15. inriguis uoluptas fontibus
 enutrita 289, 18.
 Eoi magi C II 74. splendidus Eous
 C V 191.
 epotare: scripturas autem ecclesiastici
 dogmatis ita sitiens epotauit 9, 10.
 erigere: *i. q.* ferre: de fluctibus ma-
 ris iubet erigere natantem didrag-
 matis portitorem 252, 6.
 erilis C I 338, IV 57, 106.
 ergo *in apodosi*: cum mora sit furtis
 contraria, cautius ergo cum Do-
 mino potuere lintea tolli C V 346
 — euangelicum ergo sequens ait
 ita capitulum 205, 16.
 eructare fremitus 211, 1.
 eruditus in libris saecularibus 8, 3.
 Esaias 255, 8.
 et *pro* etiam *saepissime*, *uelut* 222,
 13. 223, 7. 225, 17. 227, 12.
 228, 10. 235, 13. 277, 12. 280,
 17. *etc.* — et *membrum tertium*
adiungit, *uelut*: uirtus, honor et
 gloria 174, 2, *saepe* — et *post-*
pos. similis et maiestas 177, 12.
 — et = sed II 84.
 eualere 173, 1.
 ex: tetigimus montes ex pelago: tan-
 gamus montes ex saxo 173, 14.
 quod in nullo quicquam ex hor-
 renda uarietate remanserat 266,
 19. ex triplici ratione probatur
 C II 173.
 exactor debiti 229, 1.
 exanimus C IV 277.
 excessus: per illos clarae serenitatis
 excessus 185, 20.
 exhausta domus C III 118.
 exiguitas cadentium micarum 248, 14.
 exiguus *i. q.* paruus: exigua cumba
 C III 47.
 expauesco: expauit natura modum C
 V 247. nequaquam expauere tot
 signa 291, 8.
 expedire: foratas expediens palmas
 C V 378.
 expromere: sol specialiter uideatur
 expromi 186, 6.
 exprimere regem 287, 14.
 externus sanguis sui generis 197, 14.
 extinguere uultus C III 145.
 extorquere *intr.* C IV 221.

exusta arua C I 152.
 exuuias C V 200, 343. 297, 2.
 Eua C IV 265. 198, 18.
 euidens: euidētissimi aspectus 209,
 4. euidētius 289, 13. 298, 12.
 euidenter 292, 17. 302, 19.
 euoluere curriculum 262, 8.
 Ezechias 186, 7.
 Fabrica: caeli C I 61, alieni f.
 iuris C III 308. 251, 21. operis
 270, 2. 198, 9. sui iuris 2, 9.
 177, 7 — potentis uerbi 179, 5.
 facere: similitudinem faciamus hic
 aliquam 221, 4. facere exsortem
 274, 22. *cum inf. uide inf.*
 facilis sermo C III 18, praeda 185,
 13. pietas clemens et facilis ad
 salutem 200, 17.
 factura = *Schöpfung* C I 30, II 21.
 faleris pictus (equus) C IV 295.
 272, 2.
 falx torua C V 156.
 fama gurgitis C II 160. 212, 18.
 praeclarae indolis 9, 2.
 fames auri 228, 11.
 familiaris ardor 184, 13. gratia 247,
 13.
 famulatus C V 23. 8, 6.
 fana profana C I 47. 178, 7.
 fastus 253, 9.
 fatisco: ruptae fatiscunt diuisa con-
 page petrae C V 266.
 fatuum ingenium 2, 11.
 fauilla: mendacia uanis hominum
 conflata fauillis C V 88. men-
 dacia uanis accusantium fauillis
 emortua 278, 2.
 faucis obsidio 259, 10. — fauce C II
 19. 198, 7.
 Felix 8, 7.
 femineum corpus 10, 1.
 feralia germina C V 124.
 ferire contagia moechae C IV 242.
 ferramenta paenitentiae 280, 10.
 ferre *i. q.* dare manum C IV 72. —
 ferre ora C V 371.
 ferrea uox C I 99. 181, 9.
 fertilitas: opima fertilitate tumens
 C IV 11.
 fetae trepidae C II 113, miserrimae
 210, 5.
 feruere uulnera C II 128. mare con-
 pulit imum obsequio feruere fre-
 tum C III 68.

- feruescens 263, 14.
 ficulnea *subst.* C IV 50. 258, 9.
 fidelis turba C V 376. fideles =
   christiani H I 83. f. signum 195,
   6. uerbum 199, 7. assertio 201,
   19. facta 209, 8. mens 227, 19.
   animae 275, 13.
 fideliter 292, 18.
 fides translationis corrupta (*al.* cor-
   repta) 172, 5. antiqua C I 93.
 ardens C I 205. terna — una C
   I 324. catholica 287, 6. Trini-
   tatis 293, 11. consecramur ad
   fidem 300, 20. religiosa 301, 22.
 fieri adlecta mereatur 9, 7.
 figmenta C I 17.
 figura = uultus C V 102 — figurae
   uanae C V 388. aduersae 180,
   75. tacitae H I 17 = imago H
   I 87.
 finale lumen 251, 4.
 firmare C IV 113.
 fistuca C IV 243. festuca 269, 8.
 flagrare *i. q.* fragrare C IV 71. *trans.*
   diuinae leges spiramenta flagrantis
   odorem gratiae suauitatis 177, 19.
 flaescent (flauescunt *TL'Z'*) gem-
   matis canistris C I 13, in ferculis
   gemmatis 176, 1.
 florei graminis prata 178, 14. f. loca
   180, 10.
 florifera sedes C II 2.
 fluctuaga praeda C V 395.
 fluctuans cantus 184, 16.
 fluens *i. q.* oriundus C II 146 — doc-
   trina fluens C III 172.
 flumineum lauacrum C II 166. nectar
   232, 12.
 fluuidus morbus C IV 186.
 fontium *i. q.* aquarum ministri 232,
   12.
 foret *i. q.* esset C II 16, 23. IV 300.
   V 133, 167. forent C V 105.
 frequens: palmis ac frondibus fre-
   quens unquam turba plenae festi-
   uitatis occurrit 272, 13.
 frondea robora C I 131.
 frons: quam frons nulla uidet C IV
   15. — frondes arborcae 272, 12.
   (*cf. Carm.*)
 frux bonae messis 4, 10.
 fulminei caeli C I 184.
 fundare opem C I 234.
 funerea imago 238, 10.
 funus (funera) *i. q.* cadauer C III 114.
   IV 136, 282. 240, 2. 241, 6.
   292, 22. — funeris impleta sepul-
   tura 271, 15.
 furialiter 284, 3.
 furtiua suspicio 294, 7.
 fusor germani sanguinis (= Cain)
   221, 16.
 fusus humo C V 55.
Gabaon C I 163.185, 4.
 Gabrihel archangelus H II 18. 199, 5.
 Galilaea arua C IV 189 — Galilaea
   266, 9.
 Gallianus (Gallicanus *al.*) presbyter
   8, 2.
 gaudere *c. part.* gaudet paritura pa-
   rentem C II 40. uictor opima
   ferens gaudebit praemia miles —
   gaudet pinguescere C III 19.
   cf. inf.
 gaudia uitis C IV 209.
 gehenna C IV 148. V 230. 290, 7.
 gelidus uenter C I 110.
 gemellae acies C IV 261.
 geminanda fames C III 260.
 geminus: C III 72, 211. IV 32,
   101, 121, 131, 207. V 219, 329.
   10, 5. 182, 9. 183. 12. 189. 16.
   214, 8. 249, 6. 261, 12. 263, 6.
   267, 2, 6.
 gemitus animi 278, 10.
 generalis hymnus 222, 16. mos 282,
   19.
 generaliter C I 355. 195, 18. 254,
   3. 287, 14.
 generatio fallax C V 297. fallaciae
   iam dedita 294, 3.
 Genesar C III 236. 248, 1.
 Genesis C V 318. Geneseos liber
   295, 8.
genetiuis: in triplici uirtute sui C II
   101. uilis honor piscis III 319.
   maior caelestis regni (= in cae-
   lesti regno) III 321. agmen mili-
   tiae IV 96. chaos infernae pene-
   trale gehennae IV 148. medica-
   men consanguinei limi IV 267.
   herebi recessus IV 285. mortis
   profundae lex IV 286. exteriora
   uelamina albae formae V 30. mens
   trucis furoris V 125. sensus redi-
   ere Petri (Petro *Pros.*) V 109.
   falx patrum V 156. seges ne-
   potum V 156. spineta malorum
   V 169. tegmina carnis V 173.

iura potestatis V 210. uulnera ferri V 303. culmen nominis V 317. munus messis aromatica V 324. epulae piscis obusti V 372. sub nube doli V 390. peccati saeua potestas H I 81. munera legis H I 93. domus pudici pectoris H II 13. riuos cruoris torridi H II 65. fluenta sanguinis H II 68. portus pectoris 2, 3. ingenium prudentiae mortalis 2, 11. officium studiosae mentis 3, 4. quicquid rhetoricae facundiae 5, 7. cursus reuoluti discriminis 171, 11. circuitio maris 171, 13. mordacis linguae iniuria 172, 14. fides noscendae ueritatis 172, 16. sulcus uomeris 182, 17. deficiens aquarum natura 184, 15. feruentis rotae sulci 185, 22. militibus accessus suae portae patet 195, 1. tanti sceleris satietas 205, 13. munera trinae laudis 209, 11. esca suae uoracitatis 223, 12. neruorum uincola 238, 11. tantum potestatis 238, 11. tantundem potestatis 243, 1. quicquid aegrum uulgi 248, 21. humani corporis Christus 249, 20. pluris ualuit 252, 10. frondium uelamenta umbrosa 253, 5. incommodum furoris 259, 5. sui criminis uita 268, 12. lumina renascentis claritatis 270, 18. *cf. synonymorum coaceruatio.*
gentes aquosi marmoris (= pisces) 262, 11.
gentiles poetae C I 17. 176, 7. populi C IV 304. gentilium dogmatum auctores 194, 10. gentiles et aduenae 207, 2 — nullus gentilium 226, 19. gentiles errores 272, 10.
gentilitas 287, 17.
gerere: rude iam baptisma gerebat C I 142. (opus) quod non proprium gerit 244, 4. uitam gerebat obscenam 259, 16. qua materiem gerebat corporis 268, 8. magni gerebantur sacramenta mysterii 284, 18. lumina tantum libera quae gerebat 289, 3. templum immaculatum gerere 293, 18. membra gerere 293, 13. morem gerere 299, 10. imaginem gerere 300, 19 — gerens exteri-

ora uelamina C V 30. spiritum Dei gerentes 206, 25.
germanae C IV 275. 271, 2. germana 10, 6 — germanum odium C II 239.
gerolus hamus C III 316.
gerundii ablatiuus: quisquis sperando tepescit C I 350. lacrimas serendo gaudia longa metam I 365. legem legendo neglegis II 85. delicta fugans Saluator nostra gerendo tersit II 155. cuncta creando sanctificat II 244. sanctificare colendo II 246. uidendo praeteritum cernit III 21. epulas nutriuit edendo uulgi III 268. uitium tacendo prodiderat IV 60. non reprobando fidem sed praedicendo timorem V 82. nos abluendo sustulit H II 44. haec iterando constituent 5, 10. in Christi famulatu non deficiendo 8, 6. praeter eundo lustrari 171, 14. nascendo terrae munus impleuit 181, 16. nesciendo cernebat 183, 19. increpando derisimus — miserando defleuimus 191, 5. docendo tradere 194, 12. *cf.* 194, 15. 204, 12. 223, 15. 229, 3. 245, 4, 13. 257, 19. 259, 8. 263, 14. 269, 11. 281, 3. 282, 8. 286, 12. 296, 19. 298, 12.
gerundium: quidquid mare nutrit edendum C I 11. quicquid maris nutrit unda uescendum 175, 9. quem tractat fraude necandum C II 82. (quod) patrandum sub honore crucis — uidebit C II 87. arcana — reserenda docens C V 274. inde sequenda docens C V 416. (quod) per unum totius mundi baptisma panderes abluendum 180, 3. corpus innoxium saeuis uorandum morsibus deputatur 187, 18. credebant se naufragos litoribus conlidendos 235, 16. postulans se canibus exaequandum 248, 12. undam desiderabat exiguum — epotandam 268, 9. quorum nunquam deficiente substantia sitis deficeret abolenda 268, 14. ducebatur adultera lapidum ictibus obruenda 269, 3.
gestamen: asellus lento gestamine C IV 297. 272, 4.

gestu tremula 245, 20.
 Geta ridiculus C I 19. 176, 9.
 glacialia tempora 180, 16.
 globus discipulum C V 337. gl. solis
 ardens 246, 4.
 Goliath H I 47, II 18.
 grabatus C III 98.
 gradior iter C II 294.
 Graius sermo 186, 4.
 grandaeus probitate 10, 7.
 grandis: grandia nuntia C II 75.
 trabs IV 244. nefas C V 41.
 204, 18. 275, 17. uiolentum C V
 228. miracula V 363. ministerium
 182, 9. auxilium 199, 10. chaos
 230, 15. fastigium 250, 15. —
 grandia postulo 195, 12. grandia
 dare 195, 13.
 grandisoni modi C I 18.
 gratia purae dilectionis 6, 12.
 gubernator rerum prouidus 256, 10.
 gyros: conplectens omnia gyro C II
 65, (anguis) septem gyros, sep-
 tem uolumina traxit C IV 149.

Habere: nec primam similem uisa
 es nec habere sequentem C II 68.
 quamquam — hoc habeatur ad-
 scriptum 220, 14.
 habitator uelox nobilium undarum
 (= piscis) 252, 7.
 habitus pauper 10, 3.
 haud diligunt 5, 8.
 haustum paruorum C IV 226.
 haustus ebriabant 232, 12.
 Hebraicae litterae 286, 18.
 Hebraei 187, 16. agri C III 250.
 coetus 281, 7.
 Hebraeum decus (sc. Danihel) C I
 214. aula II 79. 187, 2. ager
 248, 17.
 Heliae C I 174. 185, 14. 186, 3.
 Heliam I 170. III 285. 185, 11.
 250, 17.
 herba florei cespitis 2, 13.
 hereditaria largitas 185, 18.
 Hermogenianus, doctissimus iuris-
 lator 172, 11.
 Herodes C II 88, 115. H II 29.
 203, 23. 205, 15. (alius) 206, 6.
 210, 7.
 hesperus C III 221.
 hic: huius damna tenens, huius con-
 pendia perdens C IV 250. hunc
 elegit, hunc reprobaui C V 211.

— hic est ubi regia fuluis aula
 tholis inradiat 192, 13.
 Hierichum 257, 11. 266, 9.
 Hieronymus diuinæ legis interpre-
 8, 10.
 Hierusalem 180, 5. 191, 18, 19.
 Hierosolymam 266, 8. Hierosoly-
 mae 287, 1.
 hinc: hinc etenim abluimur, hoc pa-
 scimur, inde sacramur C V 404.
 — magis hinc agnitus, quod ipse
 sit Christus 299, 12.
 hirsutus caper 288, 20.
 hisdem praesentibus 302, 15.
 hoc: hoc docet una fides, unum ter
 dicere regem C V 199. quale
 nomen habebit hoc crimen ut —
 tuis ambas dolis interfici 204, 19.
 quid est hoc ut praecederet eos
 stella 206, 3.
 holocaustum 182, 5.
 honor pompae mortalis C IV 293.
 honos uilis aselli C IV 297.
 horrescere: pomis acerbis — natorum
 horrescere dentes C II 25.
 horrere = horrorem facere 225, 13
 (fort. horreri).
 horror maculosae cutis 234, 5. ger-
 minis inutilem relinquentes horro-
 rem 288, 1.
 hospes i. q. peregrinus C IV 24.
 hospita: uestigiis hospitam peregrinis
 uiam 183, 16.
 hospitalis: per hospitalis templi sin-
 ceram defluens castitatem 200, 2.
 hospitalitas corporalis gratiae 180, 7.
 humanitas 268, 2.
 hydriae: aquae H II 50. 232, 13.
 hydrus C II 259.
Hypallage: purpurei per uiolaria
 campi C I 277. fragilis regna
 honoris C II 191. ualidae lam-
 padis aestu C III 33. (anguis)
 septem ingens gyros traxit C IV
 149. omnes explorant proprias
 alterno lumine formas C IV 201.
 profunda claustra gehennae C V
 230. hoc luminis ortu C V 323.
 rectae soliditatis iter 4, 13. colum-
 bae simplicis animum 8, 1. factis
 potius edocentem quam sermone
 monstrantem 8, 4. nectareis sua
 mella cum ceris 176, 1. in rubrae
 testae parapside (cf. *Carm.*) 176,
 4. limes terrenae uicinitatis 179,
 7. cornigeri uultus lunae 179, 8.

- per callem planae libertatis 184, 5. facilem praedam cauo gutturi subministrat 185, 13. corusci equitatus axe resplendens 188, 14. certae dispensationis ordine custodito 189, 13. pendentia culminum tecta 190, 13. sacerdotali religionis exordio 196, 2. toruos lupi morsus euadere 230, 18. ferreis catenarum nexibus innodati 237, 8. funus uirginis immaturum 241, 6. subitaeque rei iucunditate 242, 1. lacrimis plus perfusis 242, 2. liuidum uenenum fellis 245, 10. globus solis ardens 246, 4. longam penuriae sarcinam 249, 7. tanti fragminis ubertate 249, 18. uelut igneus solis aspectus 250, 3. pro tanti corporis mole 256, 7. legitima consuetudinis institutum 269, 3. amicae fraudis salutatio 276, 19. trina linguarum significatio 286, 17. germinis inutilem horrorem 288, 1. de sublimi crucis examine 288, 13. post mortalem corporis sepulturam 294, 10. niuea uestis iucunditate blanditus 296, 5. in fallaciam permutantur ignauam 296, 11. sub nubis uelamento fallacis 299, 17.
- I**actura: cesset plurimorum iactura uerborum 12, 1.
- ideo: quod — ideo 171, 6. ideo — ut 214, 9. 243, 15.
- idola C V 146. 183, 12. idolorum cultus 287, 17.
- ieiunus: inlaesam ieiunis morsibus escam C I 172. 185, 13. (mens) ieiuna a Christo C II 265. in locis arida siccitate ieiunis 249, 4. ieiuni 257, 4.
- igniculus 3, 11.
- ignoranter 280, 18.
- ille: ille creatus C II 70. quae nouae lucis illa tunc claritas mundi totius oras impleuit 200, 6. qui uim sustinet lacerantis insaniae, illum necesse est et uinculis poenalis subiacere 237, 10. ille — iste: infernas adit ille fores, adit iste supernas C V 229. ille profunda sequens penetrauit claustra gehennae, abstulit iste suis caelorum regna rapinis C V 230. ille fores infernas intrauit, iste supernas intrupit 290, 5. ille caligine profunda submersus gehennae claustra penetrauit, iste limen clarae lucis ingrediens caelorum regna diripuit 290, 6.
- imagines et figurae 265, 8. imagines 210, 21.
- imagineus: poena C I 203. supplicium 187, 6.
- imago mortis C III 92. funerea 238, 10.
- imbres lacrimarum 279, 7.
- imitator doctrinae 252, 12.
- imperiosus: dominus 236, 18. uox 271, 10.
- implere: lacrimis impleuit amicum, maiestate Deum C IV 278.
- in: manens in origine mundi C I 256. parensque in tempore dicto IV 134. tunc stella per diem fulsit modo nec in nocte comparuit 290, 17. — in se cuncta lauat C II 158. conspicuo radians in honore Mariae C V 359. in fragmine panis agnitus enituit C V 366. uincis — promisso in munere H I 45. in lapideis simulacris et aereis figuris confidere 178, 6. in discipulis sese clarificatum esse memorat 222, 6. in aliorum namque personis aut absoluimur aut ligamur 227, 8. quanta fuit in reliquiis fastidita 246, 22. qui polluebaris in animis 275, 3. uerax in omnibus 299, 19 — panis in uno loco inuenta C V 400. 300, 15. in hoc loco 213, 9. in locis habitans 220, 10. in locis ieiunis 249, 4. — uocat in (*fort.* ad) sua gaudia iustos C II 295. in ardua meum comitantur incessum 194, 20. in faciem se prostrauit 266, 21. — in praeceps C II 210. in tantum 250, 10.
- inaniter 269, 17.
- incassum reddere C V 118.
- incessanter 245, 7.
- incessus: pedestres patefecit incessus 188, 10. comitantur incessum 194, 20. placido incessu comprimebat 247, 7. inferior cordis incessus 253, 11. claudis reformauit incessum 258, 1.

- inchoator parricidalis maculae 221, 16.
 inclinare: doctor discipulis Dominus sese inclinavit 274, 20.
 incolomes 255, 3.
 incommodare foedus 276, 17.
 incommodum morientis filii aegrum 233, 2.
 incredulitas 215, 22.
 incursum tristis phalangis gregem inuasit 237, 19.
 incurva C III 200.
 index redeuntis C V 364.
 indignari: non indignatus discipulo latus monstrare C V 384.
 indiuidua maiestas 194, 3.
 indolesco: stultus in me mundanae sapientiae haberi sensus indoluit 2, 11.
 indultus: ut quod solus habet egrerium cunctis donaret indultum 220, 5.
 indutiae 258, 23. 280, 6.
 infantiles anni 253, 7.
 infantulus puer 253, 4.
 infelicitate uaria perfusus 233, 15.
 inferior sc. aetate 211, 13.
 inferre = soluere: tributum non dedignatus inferre caesareum 252, 5.
 infidelitas 291, 13.
infinitiuus: moniti contemnere C II 102. ueniens tollere II 149, pascere non pasci III 3, perdere IV 86, ponere V 78, auertere H I 65, abluere 212, 3 (uenerat ut donaret 212, 2), docere 216, 22. laxari rogamus II 269. permittemur abire II 277. monstrat ire II 287. imperat ire II 287, mitescere III 62, dispergere 302, 1. compulsi feruere III 67, uescier III 250, migrare III 309, uenire 188, 7, insanire 245, 15. laetatur uadere III 101. praecipit palmam recalescere III 186, properare IV 155, benedici 222, 14. recurrere 225, 3, amputari 258, 22. gaudet pinguescere III 191, 245, 11. se caruisse 239, 4, abducere V 221, gustare 197, 3, redundare 246, 14. facit residere III 335, mitescere IV 18, discedere IV 39, finem esse IV 90. nasci V 49, esse 188, 18. dat discedere IV 4, surgere IV 282, consistere V 28, consurgere V 40, esse V 186, 188, 16, retinere V 322. largitur ferre IV 23. nocet abscondi IV 77. trepidat nudare IV 78. gemit dominum amicum esse IV 98. meruit audire IV 105 cf. V 238, 424. 9, 8. 195, 12. 196, 12. 206, 11. 214, 14. 230, 17. 248, 6. 261, 18. 269, 18. 276, 8. 279, 11. 280, 17. 290, 14. 295, 6. 302, 10. intrat clarificare non sumere IV 173. brachia tolli armat V 94. procurreret ulcisci V 128. ingemit habitare V 226. poscunt dari V 302. uidere promeruit V 318. hortatur dimittere lina V 393. amat augere V 412. mando gentes uocari V 420, inquiri 204, 3. sufficeret cingere V 438, comparari 276, 2. adueniet dare H I 105. pertulit iacere H II 21. parcite perfrui 178, 9. praebere dignaberis 180, 13. 302, 16. rennuent seruire 180, 22. perstringere permittemus 181, 5. effari permisit 188, 12. ualeat expedire 181, 10. dissimulauit exprimere 192, 9. habere contempsit 193, 3. delector properare 196, 10. arceret obstupere 198, 14. promiseras te adorare 204, 10. ambias interfici 205, 1. sanctificari ualeat 222, 1, uti 238, 13, trahere 262, 9, mereri 268, 4. deprecamur adsumere 222, 17, honorificari 273, 11. deprecamur liberari 229, 17. metuens postulare 237, 15 cf. 282, 3. 284, 14. 298, 15. adire impetrauit 237, 17. curauit absolueret 238, 15. praestitit uiuere 241, 21. subpeditat conspiceret 250, 12. 255, 6. praeualens discerpere 252, 2. postulant reddi 257, 13. reluctantur confidere 257, 14. metuunt optare 262, 18. desiderabat esse 266, 1. transmitti postulare 277, 7. manus erigere plebs armatur 278, 9. horreo memorare 278, 11. uulgaretur surrexisse 294, 6. promptus ignoscere C II 20. difficilis reddere II 21. doctus offerre II 177, habere III 231. aptus piscari II 221. consuetum uiuere III 82. dignus habere III 85, 231, carere IV 230, sentire V 155,

- gaudere 182, 16, censeri 230, 17, nuncupari 264, 7, conspicere 270, 10, cypelli 282, 18, perire 283, 20. adsuetus lambere III 247. difficile est conferre IV 6. curare paratus IV 182, tradere 194, 12. dignatus sumere 195, 16. dedignatus subiugare 217, 6, uulgari 261, 4, demonstrare 292, 8. prona facultas planare — referre IV 7. sors melior foret uitam nescire 276, 7.
- infirmi *i. q.* aegri C III 238. 255, 3. 260, 4.
- infructuosum opus 2, 8.
- infundere: infundere lumina terris C I 251. omnium mentibus sententia se probatae iugiter auctoritatis infundat 173, 10. ueniam delictis 198, 8. pacem hominibus 202, 23. tenebris ortum diei infundi uidemus 212, 11. Deus simplicitati cordis infusus 218, 11.
- ingeminans (*ex conu.*) 249, 7.
- ingenium temeritatis 217, 8.
- ingero: absit ut hoc elementa temptauerint, quod iniuriam ingereret maiestati 236, 10.
- inhumanus egenti 227, 14.
- inluies (ingluies *R*) 178, 1. 212, 17. 266, 5. 269, 15.
- inlaesus C I 172. 185, 14. 252, 3.
- inociduae uuae C III 11.
- inorme agmen C III 265.
- inpertire se dapibus 175, 1.
- inportuna fides C IV 216.
- inpugnare: si quando infirmitatis humane uitiis forsitan lacessitus inpugner 4, 10.
- inriguus: fons perennis aquae semper inriguus 268, 8.
- insania diabolicae feritatis 234, 18.
- insanum factum C II 86.
- insaturata malis (mors) C V 278.
- insolitus frenare C I 165.
- instantia sacrae lectionis 9, 2.
- instaurator 245, 9.
- institutum legitimae consuetudinis 269, 3.
- instructi libris (in libris *P*) 172, 9.
- instructio 11, 5. 258, 16.
- instrumentum fidelis sermonis 177, 2.
- instruere domicilium mansionis 202, 11.
- intacta Maria C II 36.
- integer homo 189, 6.
- integrare *i. q.* supplere: integrare non plena 172, 17.
- intellegentiae sensus tripertitus 224, 2. typica intellegentia 300, 10.
- intendere cuncta 256, 12.
- intentio: disputationis uana intentio 177, 17. cordis 186, 20. mentis 210, 22.
- inter: homines inter natum genitore minorem lex carnalis habet C I 307 *cf. etiam* 193, 10. legis magistris inter residebat C II 138. agnos praecipit inter lupos properare C IV 154. inter beati ordinis ciues constitutus 195, 11.
- interpres diuinae legis 8, 11. interpretis lingua 287, 2.
- intorqueo: septem membrorum gyros intorqueus 264, 3.
- inuentor mortis 261, 5.
- inuitare: epulis praeceptor eos inuitat edendis C V 405.
- inundatio lacrimarum 211, 3. conscientiae 269, 10.
- Iohannes C I 358. H II 20. 193, 20. 196, 3. 212, 3. 222, 7. 303, 11.
- Ionas C I 192 - 186, 11.
- Iordanis C II 141, 165. IV 1. 212, 1. 255, 1.
- Ioseph 211, 20.
- ipse *i. q.* idem: at sacer ipsam pro pueri iugulis aries mactatur ad aram C I 114. *i. q.* is C III 56. 197, 6. 200, 10. 200, 16. 299, 9. 300, 15.
- is *pro reflexiuo*: Dominus, an eum diligit, clementer interrogat 301, 6.
- Israhel C III 58. 161. 208, 16. 215, 9. 224, 13.
- istac C V 7.
- iste *i. q.* ipse: cum constet ab istis motibus C I 251 — *i. q.* hic: 196, 4. 229, 19. 246, 18. — iste — hic: iste fidem ternam, hic non amplectitur unam C I 324.
- ita: ita enim secundum Iohannem Iudaeis requirentibus sese dixit principium 193, 19.
- iter transire C IV 32. transgressus C IV 99. residens illud propter iter C IV 211. puluereum iter sulcauit C IV 294. (mater) quae fuit olim aduenientis iter (ianua *Pros.*) C V 364. postquam nullis dolis iter arrisit 278, 7.

- iubilatio amara 241, 8.
iucundae salutis laetitia 182, 15.
(*codd. Prosae ubique iocundus exhibent*).
Iudaea C IV 2 V 352. Iudaea gens C V 12, 115. Iudaea semita 255.
1. Iudaei V 196, 349, 208, 4, 19, 218, 19, 226, 20, 297, 9 *al.*
Iudas C V 26, 38, 117. H II 73, 282, 2.
iuge sceptrum C I 34. iugibus uotis C II 225. iuges menses C III 202.
iugi semper manens aeternitate 177, 11. iuges preces 223, 8. anni 246, 3.
iugiter 173, 10, 201, 5, 202, 13, 208, 10, 215, 13, 243, 5, 268, 7, 284, 10, 291, 3, 302, 13.
iurator mendacis testimonii 228, 7.
iure: testes iure (*fort. uere*) fideles C V 433. quia iure caritatis mereri non ualuit 268, 4.
ius: proprii iuris agri 243, 13.
iussio C III 19, 171, 8. iussiones 237, 1.
iussu dominante C I 87, 180, 15. i. imperiosae uocis 271, 10.
iustitiae conditor et magister 252, 16.
iutus: auxilio iutus inopportunitatis 268, 4.
iuuenalis: senecta 8, 7. aetas 281, 2. i. delictum 280, 14.
iuxta sensum 206, 18.
- K**aterua H II 37.
- L**aborare: laborantem puppem C III 224.
labrusca C I 45, 178, 5.
labyrintheus: antrum C I 43. anfractus 178, 2.
laceri crines C II 123.
lacrimante cantu C III 133.
lactei potus ubera 182, 1. l. primordia 226, 9.
lacus *i. q.* hydria C III 8.
lactitia repensa 298, 18.
lambere: flammae lambebant robora C I 131.
languor (*langor codd. pler.*) C III 44, IV 90 (languoribus). — 248, 3, 255, 3.
lanio C II 127, 211, 1.
- lanx: diuini cordis lance perpendens 288, 15.
lapides *i. q.* lapidea simulacra C I 47.
lapideus 178, 4.
larem C I 260.
latere *c. part.* posteriusque latens furata C III 123.
latrones carnifices 288, 9.
lauacra puri gurgitis H II 41.
Lazarus C IV 272, 284. H II 62, 270, 20, 271, 5.
Laurentius presbyter 7, 10.
lectio: clamat nam lectio (= sacra scriptura) C I 143. lectionis adsiduitas 5, 3. sacrae lectionis instantia 9, 2. lectionis sermo 209, 5. euangelicae lectionis textus 213, 3. lectionis instructio 218, 13.
1. euangelica 230, 3. diuina 253, 16.
legitima consuetudo 269, 3.
lepra C III 163.
letalis: malum C I 39. frigus C III 36. chaos C IV 286, 271, 12. incendium 234, 14.
letaliter 284, 6.
lex profundae mortis C IV 286, 271, 13. diuina 7, 10. mandati 214, 3. Dominica 225, 5.
Libana cedrus C IV 55.
libramentum sacrum moderationis 179, 10.
licentia sexus 9, 11. uiolentae potestatis 236, 17.
licet: cui licuit sine morte mori C V 281. qui patulo Christum licet in praesepe iacentem agnouit tamen esse Deum C IV 301. licet diuersa sectantes 194, 9. — licet in membris feminei corporis aninus sit uirilis 9, 11. — licet loqui non posset 212, 5. licet meriti similitudinem non haberet similitudo sententiae 288, 7.
lignus: lignee, ligna rogas C I 268. lignee, ligna quid obsecras 190, 10.
limes terrae H II 2.
linteolum C V 24.
liquentes latices C II 159.
litoreae orae 235, 6.
litare stellis C I 259.
littera caelestis C IV 162. secundum litteram 224, 4. ad litteram accipere 258, 11.
litteraria disciplina 2, 7.

locus *i. q.* occasio: daemioniis auferte locum C III 163.
 loquella (loquilla *optimâ*) C IV 63. *al.* Loth C I 121. 182, 11.
 Lucas C I 357. 196. 2.
 lucerna uerbi C I 80. instaurata suis radiarunt ora lucernis C III 151. suis lucernis radiarunt ora uideutia 242. 13.
 luctamen seditiosum 236, 8.
 lumina *i. q.* oculi C III 149, 296. IV 36, 41. 107, 244. 242. 5. lumine alterno (= uisibus alternis) C IV 201 — lumen *i. q.* uita C III 304. 251, 4.
lusus uerborum: fana profana C I 47. 178, 7. pietate remota plus pietatis habens C I 115. apparuit olim non ardens ardere rubus C I 128. mitis in inmitem uirga est animata I 132. lignee ligna rogas I 268. quod simplex triplicet quodque est triplicabile simplet I 298. non quia qui summus Pater est et Filius hic est, sed quia hoc summus Pater est, et Filius hoc est I 320. uirginis antiquae facinus noua uirgo piaret II 31. Christo nascente renasci II 33. legem legendo negligis et regi regum tua regna minaris II 85. senioribus corde uidebatur senior II 137. uectorem grata mercede reuexit III 102. rex regum Dominus dominantum III 313. nec poterat Domino clamante tacere IV 139. nam sabbata propter hominem condita sunt non homo sabbata propter IV 184. in lucem sine luce ruit IV 253. ori ora premis V 64. ne qua pius a pietate uacaret V 71. memor ille malorum inmemoris damnauit opus V 110. facti pretium, non facta reliquit V 119. auctor mortis erat iussus qui sumere lucem, auctor lucis erat iussus qui sumere mortem V 151. par est poena trium sed dispar causa duorum V 206. perdita restituens, non consistentia perdens V 251. non tu peruenis ad Christum, sed Christus peruenit ad te V 280. tenues tanto mansore capaces V 294. lumen requirunt lumine H II 35. peccata qui mundi tulit

nos abluendo sustulit H II 44. nos redemit uenditus H II 88. germanam nomine meritoque Perpetuam 10, 6. simplici maiestate sit triplex et triplici persona sit simplex 193, 1. genitoris genetrix mox futura 199, 13. qui nec succedit penitus nec decedit 204, 6. legemque legis ac negligis 204, 8. qui regi regum tua regna minaritaris 204, 8. ubi diuersis generibus lamentorum dolor aderat non diuersus 210, 22. senioribus senioreem sese prudentia magistris magistrum pandebat esse doctrina 211, 10. rex etiam qui solus est regum et dominus probatur dominantium 252, 5. utris, non uterus uidebatur esse 265, 13. sabbata non curauit hominem curare festinans 265, 18. nullus purus inuentus est qui feriret impuram 269, 7. in lucem sine luce peruenit 270, 1. ne quo se pius a pietate suspenderet 277, 4. auctor mortis deputatus ut uiueret, auctor uitae deputatus ut obiret 283, 16. qui tot in uno iudicio uel potius praeiudicio commisisti 284, 8. instum iniuste diuerberas, regem praeses examinas 284, 11. trium uidetur esse par poena, sed duorum dispar causa 288, 9. postquam socium, qui iam desociari meruerat, iusti sermonis increpatione redarguit 289, 5. sine morte licuit mori 292, 26.

lux *i. q.* uita: ultima labentis lucis tempora C I 188. supremae lucis spiramenta perdiderat 239, 8. recidiuae lucis operatio 242, 5. — *i. q.* dies: luce palam se obtulit C V 362. quartae lucis cursu iam fetidus 270, 21.

lympha peritura C IV 227.

lymphata pestis C IV 188. 266, 7.

Macedonius presbyter 1, 1. 171, 1. machina rerum C I 249. caeli 179, 4 cuncta — uerbi constant machinis fabricata 188, 21.

magis *i. q.* potius: si — delicias magis deliciosus amas (potius *Pros.*) C I 8. sectantes magis nitam spirantis odorem legis I 41. posse

- suam reuocare magis animam (potius *Pros.*) V 307. — *possessiuus adiungitur*: inque suo magis est uix agnitus ille colore C III 32. (hominem) quem uoluit magis esse suum C IV 183. demonstrans lapides, suas magis epulas, serpens ait 215, 11. (hominem) quem suum magis esse desiderabat 266, 1. nam etsi corpus Domini nostri Iesu Christi magis esse credamus 226, 17. — *ad comparatiuum accedens*: cautius ergo cum Domino potuere magis sua lintea tolli C V 346. quodque magis amplius admireris 246, 18. utque aliquid magis plus mireris 249, 14. — uera magis in specie 234, 8. — *i. q.* potissimum: conuenienter tamen spiritus ille nequissimus inter busta magis habitabat et cineres 237, 11. — uel magis = *oder vielmehr*: quam pretiosa fuit haec uestis! uel pretium magis ista non habuit 248, 7.
- magisterium 243, 16.
 magnalia H I 59.
 male praegnans mater C IV 252.
 mandatum legis H I 51.
 mandentia ora C IV 296. 272, 4.
 manere: fidelis uerbi mansit adspirata conceptio 199, 7.
 maniplos C I 368.
 manna mirabile C I 228. nectareum 188, 11.
 mansionis angulus 195. 10. domicilium 202, 11. mansio 237, 19.
 mansor tantus C V 294. 293, 19.
 manzer: manzeres populi C V 256.
 manzeres (sc. Iudaei) 291, 13.
 Marcus euangelista C I 355. 196, 11. 258, 14.
 Maria C II 30, 49. V 359, H I 53, 54. H 4. 198, 18. 199, 6. 200, 9. 297, 17. *al.*
 maritalis potentia 10, 11.
 marmora sicca C I 140.
 Martha C IV 279. 271, 6.
 mater uirgo (sc. Maria) 295, 14.
 materies: utraque materies 173, 19. rerum confusa materies 181, 13. m. pleni luminis 206, 5. excusationis infirmae 227, 10. originis 293, 3.
 Matthaëus C I 355. 195, 18.
 maturitas placidae doctrinae 11, 7.
 meatus aëui C II 135.
 medella (medilla *T^l L^l P*) C III 118.
 medens = medicus 240, 4.
 Melchisedech C IV 208. 271, 5. 267, 7.
 membra: membris et sanguine Christi uescimur C V 292.
 Memphiticae uanitates 265, 5.
 Memphitis in oris C IV 169.
 meritum bonum C IV 164. beati meriti testimonium 7, 7. de nullius meritis diffido 11, 5. meritum sancti instituti 264, 19. meritum *i. q.* delictum C V 203, H I 5. meriti similitudo 288, 7. — meritum sepulchrale 198, 6 — merito 259, 1. suo merito 215, 5. merito uariae significationis 207, 17. merito tanti sessoris 272, 6. — meritum *i. q.* sceleratus C V 76.
 mersus C IV 231.
 merx = merces C I 58. 79, 1.
 messis Iudaicae posteritatis 284, 1. — messis *i. q.* annus C III 203.
 meta finalis luminis 251, 4.
 metalla 212, 14.
 metallum: subitas arente metallo hausit aquas C I 155.
Metrica et prosodiaca: producuntur syllabae breues in arsi: tinea C IV 21. — decōre III 30. (*cf. Verg. Aen.* V 647). — tergēre IV 70. uenitus H I 21. (uenditus, distractus *lect. uar.*) — clausā H II 9. — centūrio H II 54. — *in caesuris*: piūs C I 120. — patēr I 322. — cuiūs IV 46, 107. — segitūs IV 209. — *breues syllabae finales ante uerba ab st, sc, sp, pr, tr incipientia producuntur*: namquē stulta II 229. iamquē scilicet II 249. sanctusquē spiritus V 403. meritā praeclso V 212. aquā tria V 290 (*in caesuris legitimis*) — *finalis breuis et in consonam exiens, si sequatur h littera, producitur in arsi*: *cf.* I 35, 324. II 77. III 288. V 196 (*in caesuris*) — II 184. V 162 (*in caes. leuioribus*) — *in monosyllabis*: uir humilis III 296. H I 69. — *corripiuntur in thesi*: iūge C I 34. II 255. III 239. — mānauit I 156. — denārios I 278. (*sed legi potest etiam denarjos*) — régulus III 12. — medēretur III 238. — inorme III 265. —

ablūta IV 269. — spūta V 102. — idōla V 146 — trīduo V 244. — ecclēsia V 358. — spīritu H I 110 (cf. *Bedam de art. metr. p. 252, 21 K.*) — *in syllabis finalibus*: spiritūs (*gen.*) C I 292, 295. II 239. III 299. V 403. — uagitūs (*plur.*) II 120. — domūs (*gen.*) III 161. — sexūs (*gen.*) III 266. — sperandō I 350. — praedicendō V 62. — reprobandō V 82. — peruenīs V 280. — antea I 174. — *praeterea a poetis optimis non corripuntur finales uelut ultimi* II 206. — cautio II 272. — tentatio II 284. — iussio III 19. — imago III 92. — aerugo IV 21. — oratio IV 217. sanctio V 108. — latro V 155. — arundo V 170. — passio V 261. — generatio V 297. — quaestio H I 55 *sim.* — *nomina propria Sedulius, ut poetarum christianorum plerique, ad arbitrium metro accommodauit* cf. Gabrihel H II 18. — Hērodes H II 29. (Hērodes C II 88, 115). — Israhel III 58 (cf. *Prud. Psych. 651*). — Iōhannes C II 143. H II 20. — Libana C IV 55. — Maria C II 30. V 359. H I 53, 54. H II 4. (Mariāe C II 49). — Sāmarītanae C IV 222. — *hiatus in caesura* C I 324. II 77. III 288. H I 6, 62. — *in thesi*: C I 291, 321. V 15. H II 17, 73. — *syncopes formae*: nincla C II 272. III 75. V 303. H I 81, 82. (uincla V 219.) — secli IV 291. (secula H I 89. II 5). — pericli V 252. periclis III 35. — *aphairesis*: *in fine uersus* I 144, 239, 255, 290, 321. II 97, 293. IV 14. V 353. H I 43, 107. — *in arsi diuersorum pedum*: I 31, 93, 132, 204, 290, 298, 330, 343. II 68 (uisa es), 164, 298. III 147, 308. IV 6, 16, 76, 124, 268. V 171, 348, 402. H I 101. *in thesi*: I 205, 316. II 53. V 108, 261. — *synizesis formae*: cui *e. g.* I 143. III 100, 194, 234, 308. V 78. (cuiquam), 281, 379. — huic V 208. — aurei III 316. — Darii I 212. — sacerdotii I 357. — filiis II 52.

— ubiit III 38. — uestigiis V 431. — tuum V 8. tonitruum V 13. tonitruus V 15. — prodeest V 120. — Moyses III 208. IV 168. V 274. — semihominemque I 247. (cf. *Verg. Aen. VIII 194*). — *suauē (trisyll.)* I 290. — *de elisionibus cf. meam de Sedulii poetae uita et script. comm. p. 109. seq.* — *caesura regnat semiquinaria, quacum saepissime est coniuncta semiseptenaria; frequens est etiam usus semiseptenariae cum incisionibus post arsin secundam et post trochaicum tertium. trochaica leui caesura incisi sunt uers.* I 323. V 302. *ineleganter sunt incisi* II 122, 268. V 236. — II 289, 197. *poetam rimi studiosum fuisse tum ex permultis hemistichis similiter cadentibus tum ex alterius hymni uersibus in fine consonantibus colligitur* (cf. *de Sed. uita etc. p. 118 seq. et meum de dimetro iambico comm. p. 30 s.*) *ex hymnis unus per epanalepsis formam, alter per abecedariam, quam dicunt, decurrit.*
 metrica ratio 5, 1. disciplina 176, 10. milia adi.: milia angelicas legiones C V 74. 277, 6.
 ministrare: fera nauigium ministrat 186, 18.
 miraculum: morti miraculum concitauit 181, 16.
 mirum, si 216, 18.
 missile saxum C IV 241.
 moderamen C V 177.
 modicus *i. q.* parua, exigua cf. C IV 224. V 408. 201, 2. 268, 11.
 modulatio 5, 4. Dauitica 176, 14.
 modus mensurae 262 16.
 moecha C IV 242. 269, 12.
 molestus: in aquis nititur molestis frequenter extinguere 251, 15.
 molle pecus C II 113. mollissimum pecus 210, 4.
 molliter 289, 18.
 monitio uitae amica 269, 1.
 monumenta scelerum C I 21. uetusti odii C II 240. originalis odii 221, 15. sepulchralia m. 237, 7. nobilium uirtutum 258, 2. — monu-

- mento = sepulchro aduoluite saxum
 C V 309. rupto monumenti tuta-
 mine 271, 14. monumentum saxo
 praecindite 294, 17.
 moraliter 224, 5.
 moratus C III 61, 99.
 morbosa unda 266, 5.
 mordax aerugo C IV 21. mordacia
 dicta 288, 19.
 mordere dictis C V 215.
 Moyses C III 208, 285. IV 168. V
 274. 208, 16. 215, 21. 250, 17.
 265, 6. 292, 18.
 multitudo: multitudinum nationes *i.*
q. nostrum 'Völkerstämme' 286,
 23.
 mundalis pompa C III 329.
 mundanus error H I 99. sapientia
 2, 10. pompa 253, 7. regnum
 284, 23.
 mundare ab C III 29.
 municipalis postremus 195, 12.
 muralis obsidio 262, 11.
 musteus amnis 180, 19.
 myrra C II 96. 208, 5.
 mysterium grande 182, 9. rude 183,
 19. 184, 19. 207, 1. 213, 9. 286,
 21. 290, 20.
 mystica uirtus C I 75. 179, 18.
 secreta C V 241.
- N**aim C IV 126. 263, 1.
 namque *loco quarto* C I 35. V 211.
secundo 204, 3. *al.*
 natale solum C III 87. 238, 5. lutum
 IV 256. n. dies C V 51.
 natalicius dies 276, 4.
 natans: tamquam natantes uias ponti
 fluctuantis incertas 219, 5. natans
 portitor 252, 6.
 nationes postremi germinis 198, 6.
 naturalis uis 256, 5. n. instrumentum
 270, 4.
 naturaliter 287, 22.
 naufraga brachia C III 55. — nau-
 fragium = naufragus C I 234.
 nauicula 262, 7.
 nauigeræ uiae C III 230. 247, 10.
 nebulosus: nebulosis mentibus obcaecati
 189, 7.
 nec *pro ne uel* neue: C I 4, 51. —
 8, 10. 12, 2. 172, 10. 175, 3. 178,
 13. — *pro non* C I 10. IV 124.
 — nec minus et C I 212. — nec
 iam modo C II 125.
- necare uagitus C II 120.
 necdum *i. q.* nondum C III 161.
 243, 4. 246, 19.
 necesse est subiacere 237, 10. parere
 204, 16. *al.*
 nectareus nimbus 184, 9.
 nequaquam *i. q.* non 17, 2. 226, 18.
 273, 17. 287, 1. 291, 8.
 neque — aut: neque enim fuisse illos
 infantes aut lactis ab apostolo
 nutrimenta sumpsisse 226, 7.
 nexus uulnerum tensi 289, 3.
 nihil = non 198, 3, 17. 263, 6. *al.*
 nihilominus = etiam, item 172, 12.
 226, 17. 230, 8. 250, 17. 252, 11.
 284, 17.
 Niliacis biblis C I 22. N. gurges
 176, 11.
 nimbus superni nectaris C I 149.
 nectareus aetheriae maiestatis
 nimbus 184, 10.
 nimis, nimium *i. q.* ualde: nimis
 inruerant C IV 111. nimis in-
 credula 274, 12. nimis est exe-
 cranda 291, 17. — *postpos.* leue n.
 3, 2. praeclare n. 211, 8. superba
 n. 219, 10. pretiosa n. 216, 9. par-
 ua n. 254, 1. fida n. 294, 9. lucida
 n. 300, 12. fidelissimus nimis 301,
 8. — nimium C I 153. 225, 10.
 273, 10.
 nisi: nec linquit, nisi mergat aquis
 aut ignibus opprimat C III 300.
 qua nemo dignus erit, nisi —
 percipiat C IV 232. *al.*
 nisus melioris arbitrii 2, 14.
 niuea claritas 180, 12.
 Noe C I 175. 185, 15.
nom. c. inf.: latere tamen Deus esse
 non potuit 249, 22.
 nomismata C V 43.
 nondum *nostrum* 'kaum' 211, 15.
 noscitur declinare 226, 18. propheta
 noscitur elocutus 255, 8. 207, 6.
 notitia uulgi 287, 4.
 nubilus = tristis 263, 14.
 nullus *i. q.* non: nulla tamen tanti
 metuerunt signa pericli C V 252.
 qui nulla nascentis uidit mundi
 primordia 189, 15. — nullius
 exemplo similitudinis coaequanda
 193, 9. nulla refluxentis undae
 rapacitate submersus 247, 16.
 nullus humanae sortis cursus
 251, 4. nullis sermonibus expli-
 canda 254, 3. nullae nos ex istis

- indutiis spes inpunitatis obtundat 280, 6.
- nouissimus = extremus 253, 3.
- numerosus coniux C IV 227. 268, 11. — numerosa dies 197, 11.
- numerus pluralis pro singulari e. g.* animis C I 98. numeris I 102. uirgulta I 135. marmora I 157. caua guttura I 172. in terris I 175. ignes I 201. incendia I 203. simulacra I 225. cursibus II 15. munera II 95. tura II 96. uenena II 186. congressibus II 198. fastigia II 202. corda II 208. ora II 217. III 197. IV 296. V 64. 188, 12. aquis - bellis II 291. periclis III 35. funera III 114. turbis III 115. in contraria (contrarium *Pros.*) III 157. *etc.* — bella 7, 7. aspectus 179, 8. glacialibus temporibus 180, 16. numeris 181, 10. excessus 185, 20. potatus 187, 12. machinis 188, 21. litoribus 235, 16. sinus 199, 8. nutrimenta 226, 7. *etc.* — *singularis pro plurali*: feruidus gladius C I 167. inimico remige I 196. daemone pauco III 73. bis bina ceruice III 90. alite multa III 210. crine soluto IV 69. multiplici uulnere IV 143. sancto pede IV 190. crimine multo V 207. flore perenni V 222. de nube V 312. perterritus miles V 333 . . . largi floris amoenitas 239, 19. nefande custos 296, 13. *al.* — *singularis et pluralis coniuncti*: terrorem et gaudia C V 329. uix nostris animis et cordi permittimus 181, 5. aequor et uenti 237, 1. fletibus gemituque 251, 19. lacrimis ora sulcabant, pectus gemitibus commouebant 295, 17. — *numerus non congruus*: quod autem uersuum uiderint blandimento mellitum, tanta cordis auditate suscipiunt, ut in alta memoria saepius haec iterando constituent et reponant 5, 10. — omnia omnibus factus es 11, 10.
- nuncupo: qui numero meritoque conspiciui libra digni sint aurea nuncupari 264, 7.
- nuntium C II 75. nuntia (*sing.*) 298, 3.
- Ob hoc — ut 4, 8. 302, 15 — ne 205, 11. 224, 9 — quia 215, 19. 221, 7. 250, 9 — quoniam 228, 2. —
- oberrans: uelut ignis oberrans arentes stipulas C V 89.
- obloquum (oblocum *P*) 173, 8.
- obruo: populis mundi obruit unda nefas H I 28.
- obstupere 198, 14.
- obtundo: nullae nos ex istis induitiis spes inportunitatis obtundat 280, 6.
- obtutus subpeditat 250, 12.
- obustus piscis C V 371.
- occasus *i. q.* mortalitas C III 274. 249, 21.
- Occiduum sidus C V 192 o. limes 286, 2 — occidua sors C IV 272. orae C I 54.
- occultus: ut in occultis te abducas 6, 10.
- occupata (filia) uitalibus terminis 239, 9.
- oculata claritas 267, 13.
- oculi cordis 2, 12.
- odae cordarum decem C I 24.
- odibilis gens 291, 16.
- odiosa propago C V 260.
- odor gratiae suauitatis 178, 1.
- odoratus C III 246.
- offerre *c. part.* natum — mactandum Deo obtulit C I 114. quod uobis obtuli perlegendum 171, 4.
- officium purae deuotionis 171, 3. per oris officium legentes 225, 19. geminae deuotionis officium 267, 2.
- olea fecundae suauitatis 288, 1.
- oleaster 288, 3.
- oleum doni caelestis 4, 2.
- opera (*abl.*) tarditatis 171, 14.
- operari 292, 8.
- operarius C V 412. 243, 11. 256, 18. 301, 8.
- operatio digitorum 179, 5. recidinae lucis 242, 4. mirabilis uirtutis 249, 3.
- operator C V 69. 277, 1.
- opifex bonus 212, 15.
- opima gens C I 113. — o. populus (= frequens) C IV 126.
- ops libertatis C I 284. panis C II 180. o. consueta C V 70. salutaris

261, 2. solita 277, 2. — uirtutis opes C V 1.
 opus ueritatis 177, 2.
 orae aetheriae 302, 10.
 Origenes, peritissimus diuinae legis 172, 12.
 origo: crescere postquam coepit origo C II 10. 179, 10.
 ornatus: praeter conspicuos utpote nuptae conuenientes ornatus 10, 11.
 ouis = uirgo (Maria): uirginis agnus ouis C I 84. 180, 11. — oues: commendat oues, commendat et agnos C V 413. 301, 8.
Ozymoron: fama tacens C II 227. gelidis ardebat periculis II 35. uiuum cadauer III 89. 271, 14. sicca fluenta III 124. quae perit ut maneat, quae uitam mortua praestat IV 30. muta lingua — tacitas loquellas IV 63. turgida macies IV 179. uiuens cadauer IV 288. aquosa siccitas (= siccitas aquae) 183, 16. amara iubilatio 241, 8.
 Paedor Athenaei pagi C I 42. Athenaeus 178, 1.
 paenitet: quae clamantibus manum dare non paenitet 260, 1.
 pagina fluctuans 12, 3. p. uitalis 195, 11. sanctae religionis pagina 190, 18.
 palam C III 295.
 palla: prima florum palla tellus ad-operta 180, 18. tetra uelatus palla 290, 12.
 palma: proximam uirginitati palmam continet 10, 10.
 palpans manus C IV 214.
 pandere se testem C IV 92.
 parapsis 176, 4.
 parabola 258, 17.
 parco *i. q.* reseruo: sabbatico tantum cibo parcentes 224, 14.
 parens *i. q.* pater: C I 305, 308 — *i. q.* genitor II 40. — parentes = patres: pomis quae parentes acerba uorauerant 198, 13.
 parillis numerus C V 415. coniectura 274, 15. dilectionis numerus 30, 10.
 pariter conuenienter 186, 3. iisdem pariter eductis 302, 9.
 parricidalis macula 221, 16.
 pars *i. q.* regio: Tyriae partes C III

242. — in omni parte bonus C V 413 — altera caeli pars sumus, altera terrae semen existimus 223, 17.

participium praesentis loco praeteriti: nascenti aurea fuderunt munera regi C II 95. moriens ubi uirgo iacebat extremum sortita diem III 130. agmen deponens reuocauit IV 41. moriens et postum extat et heres IV 290. releuans — duxit V 5. arma sumens — dedit consurgere bellum V 44. deponens — suscepit V 172. suscipiens — tetigit V 179. mutans — pax crucis fuit V 184. uidentes — nudauit V 272. uidentes — scripserunt V 434. fidem dedit — sanans et suscitans H II 48. parturiens — suscepit 197, 10. nonne legeras eum — monentem 204, 14. suscipiens — tenuit — fugauit 212, 13. ponens — caruit 234, 5. suscipientes — congregabant 248, 2. deserens — uenerat 258, 3. praecipiens — dimisit 258, 23. corruens — nec proluere nec detergere quiescebat 259, 18. regrediens — se prostrauit 266 21. excitans — eleuauit 273, 5. nihil repperiens — exclamat 283, 8. corripiens — concitauit 275, 15. uidentes — scripserunt 303, 8. *al.* — *loco futuri*: feriens contagia moechae IV 242. conuertit latices in uini speciem transeuntes 232, 7. — *pro uerbo finito*: totum namque lauans C I 78. Ionas puppe cadens, caeto sorbente uoratus in pelago non sensit aquas I 192. nec cunctata solens pietas inferre salutem — mox lumina tangens euigilare iubet IV 35. quanto de culmine lapsus, alta relinquens descendit V 135. sol nube coruscus abscondens, tetro uelatus anictu delituit V 235. haec terno sermone monens ut (repetit *Pros.*) V 414. sol — anhelantis flammae cursus infrenans contra Gabaon — dilato uespere lucem fixus adstrinxit 185, 5. uix uerba precantia singultu quatiente confirmans — inquiens 239, 14. — *participiorum coaceruatio e. g.*: in statuum mu-

- tata salis stupefacta remansit ad poenam conuersa suam C I 122. ergo alacres — seruantes lumina caelo fixa magi sidusque micans regale secuti optatam tenere uiam II 89. per somnum moniti contemnere iussa tyranni per loca mutati gradientes deuia callis in patriam rediere suam II. 102 principis interea synagogae filia clauso functa die superas moriens amiserat auras III 103. dum Tyri transgressus iter Sidonia rursus arua legens, placidas Dominus calcaret harenas IV 100. — *participia futuri*: ros nascitur nil laesura matrem 198, 17. ut homo possit renasci originalis maculae foeditatem positurus 199, 4. interiora arcana reseranda significans 292, 17. — *perfecti*: potentia patuit declarata 207, 18. opulentia regi memoratur inlata 208, 1. funus iacebat expositum 241, 6. fores patuere impulsae 261, 16. cernitur consecuta 286, 7. legebatur adpositus 286, 19, 12. gestum manifestatur 286, 21. repulsa iactantur 291, 15. tecta permansit 292, 19.
- parui *i. q.* paruuli, liberi C II 116. III 215. — paruulus III 326 — parui sanguinis grex 210, 4.
- paruitas 302, 16.
- paruuli 210, 8. 211, 2. 246, 17. 249, 14.
- pascha 12, 10. 180, 6.
- paschalis: p. carmen 12, 9. 171, 3. 173, 17. opus 173, 18. dapes C I 1. V 21. 175, 1. pelagus 1, 6. dona C I 36. 177, 14. gloria 218, 16. epulae 274, 17.
- *passio i. q.* morbus: per multos alternis passionibus occupatos 245, 12.
- pater uenerabilis 1, 3. beatissime 3, 8. optime 5, 2. familias 221, 7.
- patuit declarata 207, 18.
- paucus: non mala daemone pauco — legio C III 73.
- Paulus 200, 30. 219, 13. 226, 15. 244, 11. 293, 16.
- pauper hortus C I 15. 176, 3.
- pauillulum 273, 5.
- pax: pace salutantis sese intulit C V 377.
- peccatrix mulier 259, 15.
- pecuale animal C I 162.
- pecuniaria debita 227, 20. pecuniariae quantitatis tractatio 227, 20.
- pedibus mundis consistere C V 28.
- pelagi mare C I 139.
- pellere quietem *i. e.* somnum C III 59.
- pendula retia C V 395.
- peniculus: peniculo infusum acetum C V 255.
- pennali corpus libramento sustentat in nubibus = auis 175, 11.
- pensare: praecelso examine pensans C V 212.
- pensio diues 252, 10.
- per = *abl. instr. uel causae*: uirga — per flexos sinuata globos C I 133.
- per uerba adfatur sessorem I 160. si — una per accentum mutetur littera I 187. fluxos per artus languida pendebant uincula III 94. per gaudia plangunt III 142. uerbaque per uerbum per lumen lumina surgunt III 198. modicum per gemitum purgata IV 80. (iter) per quod cognouerat ire IV 211.
- per hos colaphos caput est sanabiler V 101 (his alapis v. 103). adorato per uerba precantia Christo V 217. elementa — laetata per ortum (ortu *Pros.*) V 239. — maesta per occasum (occasu *Pros.*) per typicam noscenda uiam (typica intellegentia *Pros.*) V 438. per poeticas delicias et carminum uoluptates delectat 5, 5. per liquidos puri fontis latices introite 178, 14. per diuersos motus animasti 179, 12. cf. 180, 7. 181, 15. 186, 5. 194, 5. 198, 10. 200, 2. 206, 19. 207, 18. 208, 7. 209, 16. 210, 19. 213, 20. 219, 6. 225, 19. 230, 1. 242, 15. 238, 12. 245, 18. 259, 11. 260, 12. 278, 16. 279, 22. 284, 13. 286, 10. 289, 18. — ne .. per tartara mundus abiret (in chaos mundus efflueret *Pros.*) V 249.
- peragere: haec ubi dicta pio Dominus sermone peregit C V 422.
- perarare: calamo perarante contradant 176, 12.
- perditor uitae 261, 5.
- peregrinari: ut autem nullus animo peregrinetur ignaro, crucis speciem causam uenerationis ostendere 285. 19.

- perennis: fons perennis aquae C IV 224. 268, 8.
 perfector operis sui 270, 2.
 perflatus aeger C IV 179.
 periculum abruptae molis 230, 15.
 permixtio popularis 220, 16.
 perpes C V 36.
 perpessa cruorem (mulier) C III 116.
 Perpetua, *germana Syncretices* 10, 6.
 persecutor generationis humanae 281, 11.
 persona: audiamus ex eius persona Iohannes quid referat 291, 23.
 personare H I 1. II 37.
 perspicuus uenter C IV 175.
 pertransire 180, 15.
 peruagatum siluis et montibus septem uiderunt tempora 187, 14.
 peruasus C III 309. 252, 1.
 peruigil sapientia (*abl.*) 7, 13. maiestate 235, 18. p. labor 300, 6.
 Petrus C III 230, 314. V 79, 109, 392, 410, 411. — 252, 6. 280, 17. 301, 6, 11.
 phalanges tristes C III 83. incursus tristis phalangis 237, 19.
 phantasma 279, 3.
 Pharaon 265, 4.
 Pharisaea conuiuia C IV 63. manus IV 238. Pharisaei C IV 172. 226, 13.
 pignora *i. q.* liberi C II 113. H II 38. — 210, 6. amissi pignoris (= filiae) clade 239, 10.
 pigra luna C I 166. hiems 180, 17. pigrae stationis limen 185, 6.
 Pilatus C V 116, 157. 281, 11. 284, 7. 287, 3, 11.
 pinnae 6, 7.
 piscosa congregatio 300, 8.
 plagae aerei tramitis 303, 5.
 plausit nobis libertas maxima C V 103.
 plenus *c. abl.* C I 176, 247. V 4, 326. 185, 16. 214, 21. 292, 13. 295, 19. — *c. gen.* 7, 5. 301, 4.
 plurimus: cesset plurimorum iactura uerborum 12, 1. plurimum synagogae caelestis concilium 260, 11. plurima custodia 294, 8. — cuius iugum plurimum conprobatur 192, 17.
 plus *i. q.* magis C I 6, 201. III 28, 267. IV 259 (*fort. potius*). — 10, 5. 187, 8. — nimis 194, 15. — plus est 240, 11. — lacrimis plus perfusus 242, 2. — magis plus 249, 14. — plura = plurima (innumera *Pros.*) C V 434.
 poenalia uincula 237, 10.
 poenaliter inminere 198, 8.
 polus *i. q.* caelum C I 251. II 61. V 233. — poli II 168, 212, 258. *al.*
 pomis non decipientibus C V 225.
 pompa candida C IV 141. 263, 16.
 pompae mortalis honor C IV 293.
 pompae mortalis amor 271, 20. p. uerborum 176, 8.
 pompare C I 18.
 pondus: Iudaea gens, quae pondus tantae ueritatis audiuerat 273, 17.
 populatio = populi *nostrum* 'Leute' C IV 275.
 populi *i. q.* homines C III 253, 295. IV 109. V 135. 234, 6. 251, 10. 260, 11. 262, 2. 263, 2. 267, 12. — populi gentiles C IV 304. 272, 10. futuri V 273.
 portitor didragmatis aurei 252, 8.
 poscere: qui milia Patrem angelicas sibimet legiones poscere posset C V 74.
positio uocabulorum: qua nimium loca sicca, diu qua terra negatis aegra iacebat aquis, qua. . C I 152. et non excelsa relinquens II 214. numquam terribiles aut pax coniurat in enses aut truculenta pio lupus oscula porrigit agno V 68. expetens quod uenerat ut donaret 212, 2. ut dispensator potius quam uideatur esse mercator 244, 6. cateruas ab omni uarietate languoris sine nomine curauit innumeras 255, 3. numquam noxios aut pax coniurat in gladios aut lupus oscula porrigit 276, 20. et possit aut una interpretis diuersis lingua sufficere, aut si cunctorum uoluit oculis hoc Pilatus exponere 287, 2.
 positos nauali statione gressus firmemus 173, 15.
 posquam C II 9, 35, 105. III 37.
 posse *pro fut.* ratus hunc succedere posse mox sibimet C II 79. — *usus rarior*: cur qui uixdum potuere creati iam meruere mori? (qui modo sunt geniti *Pros.*) C II 118. sic aliena gerens, ut nec tua linquere posses C I 354.
 possibilitas 216, 6.

- post undas 173, 13. — Herodes alius post uidebit 205, 15.
 postmodum 172, 3. 187, 15.
 potatus: pastus faeno, potatus fluuio permutauit 187, 12.
 potenter 245, 2.
 potestates sc. stellarum C I 67. — omnis potestas C II 195.
 potissimum: me potissimum ac solum eligas 7, 3.
 potius: potius hinc agnitus (magis *Pros.*) C V 386. — ut potius arbitror 171, 6. sed — potius C IV 297. 272, 4 *al.*
 praebere: cui facto diuersitate contrario nauta feritatem praebuit 186, 17.
 praebitio 252, 13.
 praecipere c. *acc. c. inf.* praecipit uenire pecus C I 225. praecipisti me transferre 171, 5.
 praecipitanter 262, 3.
 praedicatio euangelica = euangelium 200, 15.
 praeludere funeream imaginem 238, 10.
 praenitere 200, 10.
 praerogare 302, 2.
 praerogatiua ueteris scientiae 1, 5.
 praesentia diuina 236, 6. 248, 3.
 praesul C I 76.
 praesumpta tyrannis 222, 19. indulgentia 279, 19.
 praesumptio uirium 3, 1. 179, 14. incautae praesumptionis audacia 182, 12. p. delictorum 227, 12. fidelis 240, 7.
 praesumptor C II 4.
 praeter dispositum naturae 185, 11.
 praeuaricatio: radix praeuaricationis antiquae 230, 2.
 precantia uerba C III 107.
 presbyter Macedonius 1, 1. Laurentius 7, 10.
 primaena aetas 7, 5.
 primarius dies 295, 10.
 primatum retinere 295, 13.
 primitus 270, 11.
 principatus scelerum 277, 19.
 priores: uota priorum H I 91. spes pr. H I 96.
 priscus usus C III 255.
 pro: anxia pro natae uitio C III 243. parua siquidem poena pro tanto uideretur flagitio 282, 15.
 pro dolor C II 9. 197, 9.
 probatio 300, 1.
 probro 225, 13. 301, 8, 12. 303, 7 *al.*
 probrae narrationis arte 176, 11.
 proceres C I 359. II 218. 196, 4.
 procurrere *cum inf.* C V 128.
 prodeest C V 120.
 proditor 276, 13.
 proditrix 236, 6.
 profanus pater H I 71.
 proferre: sacerdoti ora protulit C IV 205. qui brachia nudis humeris proferentes exerta 194, 11.
 profusius uenerari 6, 12.
 progenitus: natum sera felicitate progenitum 181, 22.
 proiecta iacent (uina) C V 259.
 promissio: cuius fuerat in desperatione promissio 182, 3.
 promptus ignoscere C II 20.
 prona facultas 255, 5.
pronominum usus rarior: person. pro poss.: passio, Christe, tui conpleuit munera legis H I 93. uisio, Christe, tui tormentum et poena malorum H I 107. clara sui diuinitate perfundit 301, 1. — *pronom. rel.* hic est ille lapis, reprobum quem uertice gestat angulus atque oculis praebet miracula C I 289. cui nec minus est Patre quicquam (= qui nec minor e.) C I 314. cui prona facultas — et quidquid natura negat se iudice praestat (= et qui quod n. n.) C IV 6. quem frons nulla uidet, sed totum conspicit ipse (= sed qui totum c. i.) C IV 15. post oblatu ei — quem faucibus artis angebat uis clausa mali, uitiumque tacendo prodiderat C IV 58, 59. *cf. s. ἀπὸ κοινῶν.* — *reflexiua:* orate patrem baptisinate nostrum, iure suum C II 235. qua se temptatio ducit C II 284. redde mihi uel redde sibi C III 303. — qua se temptatio pertraxerit 229, 12. 251, 17. discipulis se percontantibus — inquit C III 320. cui dantur munera quae sua sunt IV 209. cum Domino potuere magis sua lintea tolli V 347. membris obeuntibus in se V 264. — flauescunt nectareis sua mella cum ceris 176, 1.
 propensa uota C IV 123.
 propositum sincerum 202, 9.
 proprie: nam simul e turbis proprie

sine crimine nullus accusator erat C IV 240.
 proprior *i. q.* propior 190, 4.
 propter adstare 262, 13.
 propulsare: uiscera felicitatis uuae ne-
 terea temulentiae calcis grata pro-
 pulsabit iniuria 180, 20. caput
 colaphis propulsare 278, 12.
 prorogo: oraculo caelitus prorogato
 251, 5.
 prosapias generosa 219, 7.
 proeuctus uberius ingenii 172, 15.
 prouincia iniuncta 171, 9.
 pruinae mediae C I 88.
 psallere caelestia C I 25.
 puerilis aetatis milia 210, 13.
 puerpera H II 17.
 pugnax audacia C III 64.
 puluis harenosus 178, 9.
 pusillus 225, 1.

Qua e. g.: ut biberet qua corpus
 erat C IV 225. qua materiam
 gerebat corporis 268, 9. qua parte
 moriturus fuerat, hac dolebat
 271, 4.

quacumque *ubi expectes* quocumque
(cf. Sittl, die lokalen Verschieden-
heiten der lat. Sprache p. 130)
 quacumque trahit sententia nutu
 C I 241. quacumque traxerit nutu
 diuina sententia 188, 22. qua se
 temptatio ducit C II 284.

quadratus orbis C V 190.
 quadriuga celeritas 271, 20.
 quadrupes *i. e.* asella C I 229.
 qualiter C I 326. 194, 10.
 quam: cui proprium (*fort.* proprius
 = propius) est ueniam delictis
 infundere quam poenaliter inmi-
 nere 198, 8.

quamquam *c. con.* quamquam tunc
 sanior esset C V 127. quamquam
 Christus afuerit 211, 5. quam-
 quam enim in omnibus euangelis
 hoc habetur adscriptum 220, 14.
 quamquam scripturas diuinas sic
 oporteat omnes aduerti 224, 3. —
 quamquam ipsi cuncta moustrantes
 3, 10.

quando *causam inducens:* quando
 nullius maculae naeuo fuscata
 tenso nutriebat uentre praecordia
 199, 12. quando caelestis militiae
 multitudo Deum laudat in Christo

201, 20. — *i. q.* cum: tunc enim
 terra nostra pacem meruit, quando
 Christus terram nostrae carnis
 adsumpsit 202, 5. tunc aperti
 sunt caeli, quando Dominus ab
 aqua baptizatus ascendit 213, 15.
 quantitas duorum modo piscium 246,
 15.
 quantum paruitatis meae 302, 16.
 quantum — tantum C II 190.
 quatenus = ut: 184, 3. 204, 13. 209,
 11. 222, 3. 247, 21. 279, 15. 289,
 13. 293, 19. 298, 11.
 quauis mercede C V 40.
 que *relatiuo adiunctum:* quique or-
 dine certo nunc oritur C I 254.
 quaeque Deo similis adstaret C
 II 22. quaeque profusus inrigat
 lacrimis C IV 69. quique certae
 dispensationis ordine custodito
 nunc oritur 189, 14. quique nulla
 nascentis uidit mundi primordia
 189, 15. — *praepositionibus ad-*
iunctum: inque C II 276. eque
 C V 287. *at a* genisque 252, 9.
 qui = quis: dic — qui totiens tibi
 iura tulit? qui *etc.* C I 221. scio
 denique qui C IV 86. dic — qui
 totiens tibi iura subtraxit 188, 5.
 quia = nam: quia quos malus oppri-
 mit hostis ima petunt C III 205.
 = *ὅτι, cum coniunct.:* non quia
 nos Dominus in laqueos temptan-
 tis agat C II 280. sed quia Filius
 hoc credatur esse 194, 4. quia
 uidelicet — nefas sit 204, 18. quia
 regem dixerit quorum fuerit 287,
 13. — *cum indic. praecedente*
uerbo dicendi: non dixit uicturus
 erit sed quia uiuit C III 19.
 quicumque = quisque C II 293 (*cf.*
Ennod. C I 7, 16). — omnis qui-
 cumque C IV 52, 75. 233, 11.
 quidnam est quod — quia C II 164.
 quidquid (*codd. carm. praeferunt,*
quicquid Prosae) *cf.* C I 11. 175,
 9. ut omne cernat praeteritum
 quicquid decreuerit adfuturum
 233, 11.
 quilibet: nam quamuis semotus a
 ceteris et secretioribus habitans
 latenter in locis Dominum quilibet
 uerbis huius orationis impleret
 220, 11.
 quippe: genitus non quippe creatus
 (*Pros. quippe qui genitus n. c.*)

- C I 315. *cf.* C III 85, 166. IV 93, 163. V 180, 207, 243, 289, 403. — 240, 12. 261, 5. 283, 12. 285, 6. 285, 9. 293, 1. — quippe qui *c. ind.* C III 9 — 193, 18. 232, 14. 256, 19.
- quis: quis furor est C I 245. quis fuit ille nitor C II 49. quis sensus C II 127. 210, 22. — nihil etenim differt, utrum bonus quis operibus nil dependat 256, 19. nec enim ex alterius oculo festucam quis audebat euellere 269, 8 *al.*
- quispiam *in enuntiativis negativis* 172, 14. 283, 9. — ponamus quempiam nobilem uirum 221, 6.
- quisque: ut quisque suo magis ingenio Deo adquiratur 5, 12.
- quo = ut C III 13. — 7, 13. 280, 16. 300, 19.
- quod *cum indicatio uel con. praecedente uerbo dicendi uel sentiendi* C I 119. V 142, 299, 386. H I 34. 206, 20. 207, 4. 213, 14. 223, 7. 279, 2. 287, 20. 299, 12. — *causam inducens c. con.* C II 216. IV 162. V 293. 194, 3. 236, 12. 241, 15. 264, 12.
- Rabidae irae** C III 40.
- rapida mole C I 74.
- raptor 264, 9.
- ratione potenti C V 189.
- reatus: lapidanda reatu C IV 237.
- reciduius trames C IV 140. 263, 15. r. lux 242, 4.
- rector propriae ubertatis 256, 16.
- redhibitio 239, 5.
- rediuina animatio 271, 9.
- redux ops C II 18. salus III 187. planta IV 203. caro V 181. uultus 285, 10.
- refluae undae C II 164.
- regnator (*sc.* Darius) 187, 15. — r. perpes 220, 6. 222, 18.
- relatio audax 181, 4.
- relatiua enuntiatia pronomine demonstratio omissa*: nil iussa moratus cui fuerat concessa salus C III 100. sese uideri membris quibus ante fuit V 374. donec ueniret qui numquam subtractus fuerat V 382. ut non perderet quod condidit H II 8. enixa est puerpera quem Gabrihel praedixerat H II 18. ibant magi qua uenerant H II 33. inuidiae siquidem maculam de sese non abluit qui alteri conferre denegat 4, 6. armis quibus aduersus est dimicare 6, 8. ut nequeat amittere quod uocatur 10, 9. quem fouere adsoles inuidiose deterreas 11, 3. praeter quos custos arca munierat 179, 17. dum respicit quod euasit 182, 12. qui militat ingrediatur intrepidus 195, 2. gaudebitis qui tractatis 195, 5. nihil esse diutinum quod fine clauderetur 198, 4. cui caeli paruus est limes . . mansit in corpore puerili 201, 2. expetens quod uenerat ut donaret 212, 2. *cf.* 212, 8. 232, 8. 236, 17. 238, 4. 240, 16. 241, 2. 242, 1, 10. 244, 11, 257, 17. 260, 5. 267, 8, 16. 278, 20. 289, 12. 290, 15. 291, 8. 302, 22. 303, 1.
- relatus audax C I 96.
- relatiuum pro demonstr.*: cui si tener quiuerit agnus auferri 210, 3. *al.* religio diuina 10, 10. sancta 190, 18. sacerdotale religionis exordium 196, 2. catholica 300, 15.
- religiosa simulacra C I 243. fides 7. 2. 301, 22. libamen 208, 4. chartae 303, 9.
- religiose 287, 17.
- reloquens 274, 11.
- remissiores pinnae 6, 7.
- remotio: non tamen diutius in hac remotione permansit 290, 18.
- remotioribus locis imminentes 290, 4.
- remuneratio lucis 273, 4.
- rennuo 180, 20. 219, 12. 247, 21. 252, 13. 283, 10.
- renutrio 198, 16.
- repo *c. acc.*: anima proprias repente medullas C IV 287.
- reportare: sidereas uias alacri sub corde reportant C V 432.
- repperio C IV 47. V 142. — 175, 9. 218, 1. 222, 10. 283, 7.
- reppulit H I 21.
- reprobus lapis C I 289.
- reseruare: pastores primi gregem suum nocturnis uigiliis reseruantes 201, 12.
- resolutio linguae 172, 3.
- resonare *trans.*: aduersus odas cordarum resonare C I 24.

- resultare: sanctis iussionibus non
 resultans 171, 8.
 retro subtrahere C II 165. retro fa-
 cere ab C II 285. retro uultus
 auersio 182, 18. retro abducere
 229, 13. patet inferna retro iam
 semita 292, 10.
 retrorsum C I 125. V 266.
 reuerenter 176, 14.
 reuocare: functaque subductae reuo-
 cate cadauera uitae C III 164.
 reuoluere discrimen 171, 11.
 rhetorica facundia 5, 7. rh. sermo
 171, 5.
*rhetorici uel poetici sermonis exem-
 pla*: rapidoque uolatu mouerunt
 auidas uentorum gaudia pinnas
 C III 69. nemorum uoluptas in-
 rignis nutritur aquis V 224. (sol)
 tetro uelatus amictu V 235. (sol)
 tetra uelatus palla 290, 12. furor
 arma ministrat V 286. procellosis
 adhuc imbribus concussae ratis
 uela madentia tumentis pelagi
 rursus fatigationi commisi 171,
 9. suis lucernis radiarunt ora ui-
 dentia 242, 13. dextram pigri
 torporis glacies amputarat 245, 1.
 rictus leonum C I 37.
 ridere: blanda per agros ridet amoe-
 nitas 289, 17.
 rite C V 372, 410 — rite seueritatis
 1, 4.
 rosarium 178, 6.
 rubere C III 7.
 rudis *i. q.* nouus: rudis miracula le-
 gis (= noui testamenti) C I 295
 — rude baptismatis ministerium
 183, 19.
 rura C III 24.
- Sabbata** C IV 182, 183. — 266, 3.
 295, 9. 11. sabbatum 266, 2.
 295, 3.
 sabbaticus cibus 224, 14.
 Sabellius C I 323. 194, 8.
 sacerdotalis reuerentia 7, 5. s. exor-
 dium 196, 2.
 sacramentum euangelicae doctrinae
 7, 8. per similis uocabuli sacra-
 mentum 185, 9.
 sacrilega acies C V 63. manus V 96.
 saecularis *i. q.* mundanus: saecularia
 studia 2, 4. 5, 5. s. libri 8, 3.
 litterae 191, 13. saecularis ambi-
 tus caduca 271, 18. causa 287, 10.
 Sadducaei 226, 13.
 saginatae animae 275, 13.
 sal caelestis 2, 11.
 saliuca C I 46.
 saliuacula 178, 5.
 Salomon 253, 21.
 saltim C III 237. 181, 4. 205, 10.
 240, 8. 248, 4. 274, 11. 280, 7.
 salum gurgitis 300, 7.
 salutaris urbis moenia (Hierusalem)
 C I 79. 180, 4. s. terra 270, 17.
 salutem in Christo *sc. dicit* I, 1. 171, 1.
 Samaria 266, 8.
 Samaritana uia C IV 222. loca 268, 6.
 mulier 206, 8.
 sanabile caput C V 102.
 sanctio: completa est sanctio Christi
 C V 108. conuenienter scriptura-
 rum sanctioni 203, 18. impleto
 diuinae sanctionis oraculo 279, 4.
 sanctus pater I, 1. 171, 1.
 sanguinei *i. q.* sanguinolenti lupi C
 IV 155.
 Sarra C I 107. 181, 18.
 satiare libens animo quam cibo C
 I 6. en lapis iniguus satiare, in-
 credule, fonte H I 35.
 satis est quod 191, 4.
 sator humani principii 270, 1.
 saturare libentius animo quam cibo
 175, 5. nullis unquam saturata
 funeribus 292, 22.
 saucia = sauciata uita C III 35. lu-
 mina C V 218. sauciata 240, 4.
 242, 5. 259, 16.
 Saul 205, 27.
 saxea uiscera C II 181.
 scisma a Christo C V 201. scismata
 256, 15.
 scismatici doctores 286, 11.
 scriptura diuina C II 205. 224, 4.
 scripturae celsiores 6, 5. *sc. cae-*
lestis dogmatis 9, 10. *sc. uenera-*
bilis 293, 1.
 scrutator renum 202, 10.
 sectae C I 326. H I 102.
 sed tamen: sed in hanc ideo ueni
 tamen horam C V 7.
 sedens *i. q.* constituta: urbs C III
 276.
 sedulitas fidi propositi 6, 13.
 semel: ad contempta semel mundi
 discrimina 182, 14.
 semihomo canis C I 247. 189, 5.

- senatus: ut in caelestis patriae senatu fieri mereatur adlecta 9, 8.
- senescens dies C III 219. aeuum 181, 2. progenies 197, 14.
- senex: senes nepotes C II 13. prophetae C II 35.
- senium: auorum atau senio numerantur ingenti 193, 14.
- sensus stulti mundanae sapientiae 2, 10.
- septena tempora C I 210.
- serenus tactus C III 150.
- serpo *trans.* C I 40. 177, 17.
- seruillis: insania seruillis belli 275, 16.
- seruulus H II 53.
- sensor C IV 299.
- setiger hircus C V 215.
- seu — seu — uel 176, 8. seu nota, siue latentia 188, 20. seu — siue — uel 227, 9.
- sexus licentia 9, 11.
- si: hac ratione regunt, si — sustentent C I 270. quae domorum constantiam illa tantum ratione sustentant, si securibus amputata — famulenter 190, 12. = *nostrum* 'ob' percunctanti si filius Dei esset 216, 10.
- sic: quae postulas sic (= tamquam debitum exigas) mereris 267, 18.
- sicut: sicut ille — qui auxilio iutus inportunatatis extorsit 268, 5. sicut — sic C IV 11. — sicut (= tamquam) adorandum C II 82.
- sidereum *i. q.* caeleste: s. onus C II 38. sonus III 291. manus IV 104. uiae V 432. proles 199, 8. splendor 200, 8. sermo 251, 5. conditor 259, 9. Christus 261, 8. imperium 272, 15. 283, 10. dominatio 302, 12.
- Sidon 248, 10.
- Sidonia arua C III 242. IV 99. litus 261, 11.
- significatio: titulus trina linguarum significatione conscriptus 286, 17.
- silentium: stabat in ore muto silentium 240, 16.
- similia plura 238, 10.
- Siloa C IV 259. 270, 7.
- similiter: quae tuum decus similiter praecesserit aut sequatur 201, 9.
- Simon C IV 112, 118. 262, 4, 9, 12.
- simplex pro composito*: creare = procreare C I 12. tulit = abstulit III 194. carpere = discernere III 310. uellere = euellere IV 243. tulit = adtulit H I 65. mixta = inmixta 240, 3. nexuit = adnexuit 291, 10. *al.*
- simplare C I 298.
- simulare: qui non imitanda parentis iura caducorum gradibus simulauit honorum C I 306. — species simulatae mortis 262, 1.
- simulator compositus C V 339. s. (*fort.*) sollicitus V 391. simulator ac dissimulator 217, 21.
- sine: sine tempore regnum C I 33. sine sole dies I 257. 189, 16. imperium sine fine II 66. 173, 1. sola sine exemplo femina II 69. continuus siue nocte dies II 253. lux sine luce II 253. IV 253. uita manens sine corporis usu III 91. sine labe resurgunt III 206. loca sine frugibus III 263. uulgus sine nomine mixtum IV 2. quarto sine luce die IV 273. animae sine labe fideles V 37. sine morte mori V 281. feminei partus sine uiro mysterium 199, 11. preces sine corde funduntur, fiducia sine corde non nascitur 240, 13. cateruae — sine nomine innumerae 255, 3. materies sine sensu 258, 13. in lucem sine luce peruenit 270, 1. antiquum sine lapsu degere iam colonum 290, 3. nec tellus sine clade adstitit 290, 22. sine morte licuit mori 292, 26.
- sinuosum uolumen 183, 7.
- sinus gelidi uentris 181, 21.
- siquidem 4, 5. 11, 4. 172, 1. 177, 3. 180, 22. 203, 24. 225, 1. 230, 6. 250, 8. 256, 20. 277, 20. 282, 14. 287, 6. 290, 13. 300, 11.
- sisto *intr.* C IV 113.
- situs: grandaeho situ consumpta C I 108. 181, 19. grandaeho situ sanguis extinctus 181, 19.
- sobrium sapientiae domicilium 9, 3.
- sociale cacumen C I 32, s. fastigium 177, 11. s. pompa 261, 11. nihil erat sociale 252, 14.
- Sodoma C I 121. 182, 11.
- soliditatis rectae iter 4, 13.
- solidus trames *oppos.* molles uestes C IV 303.
- sopitos latuit (*sopitus codd. fere omnes*) C V 342.

- sordidata 260, 9.
 sordidus uinitor C I 91.
 sors animae trepidantis 234, 11.
 sortiri uisionem 302, 10.
 sospitas plena 233, 6. capitis 278, 16.
 species C II 94. 180, 15. 207, 17.
 250, 2. 262, 1. 283, 1. 285, 18.
 specularis materia 270, 3.
 sperare de se C IV 5.
 spernere *c. inf.* hauc sprenit habere salutem C I 299.
 spes: cui finis extremus spem generis abstulerat iam florentem 239, 11. *al.*
 spiramenta diuinae legis 177, 19. supremae lucis 239, 8.
 spiramina mensis C II 147. lucis IV 270.
 spirante = inspirante C I 197. spirare uitam C I 41.
 spiritalis causa 258, 12. undae 268, 16. cibus 275, 12. aqua 284, 10.
 spiritaliter 270, 12. 284, 5. 287, 5. 297, 3. 299, 8.
 sportarum culmina C III 270. 249, 17.
 squamei serpens maculosus horroris 263, 21.
 squamosis molibus occupata carina 262, 13.
 stagnum marini gurgitis 262, 4.
 stic = istic: socia stic puppis erat C IV 122.
 stilus: raro diuinae munera potestatis stilo quisquam huius modulationis aptauit 5, 4.
 studium seditionis 283, 8.
 stupere: quodque magis stupeas C III 216. stupebant fontium ministri sex hydrias 232, 13.
 stupor dimensi corporis 244, 18.
 strangulare 229, 2.
 sub *c. abl. ubi ablatiuum instrumenti, causae uel modi exspectes*: si currere mustum uernali sub sole uelis C I 90. seruauit sub rore pios C I 235. uitata iacebat sub ditione necis C II 33. nascendi sub lege fuit II 39. patrandum sub honore crucis II 87. sub gelidis periculis uita ardebat III 35. matura sub annis uirginis III 110. sub Domini micuere manu III 150. dubia sub morte fatigat III 301. nulla sub lege manet IV 14. datur sub paupere forma IV 28.
 nobilior sub fasce foret IV 299.
 blanda sub imagine V 65. rubri sub tegmine cocci V 165. sub dubio uideor fluctuare iudicio 171, 7. tutus mitissima sub uoraci uentre custodia 186, 14. sub huius deformitatis aspectu hirsutum 187, 13. nec tenetur sub ipsa lege 256, 10. sub unius anni indutiis dimisit 258, 23. sub unius qualitatis effectu 267, 1. claruit sub fasce nobilior 272, 6. sub qualibet quantitate mercedis 275, 17. sub indulgentiae fiducia delinquentes 279, 18. regiae sub imaginis inlusioe 284, 18.
 subire: quae (semita) tenui calle subit arduam latenter ad portam 229, 15.
 subigalis gratia 272, 9.
 substantia patrimonii 7, 11. s. terrena corporis nostri 223, 12. s. uictus 249, 4. 257, 8.
substantiuum pro adiectiuo: dulcedo rerum C I 7. dulcedo pomi I 70. coniugii fidem (= fidam coniugem) I 267. uiolentia flammae III 39. operis Dei honorem III 42. robora cumbae III 47. uentorum gaudia III 69. pallor noctis III 220. contagia mocchae (= inpuram mulierem) IV 242. nemorum uoluptas V 223. lectionis adsiduitas 5, 3. terrae fecunditas 175, 10. splendoris claritas 177, 9. unguium proteruitas 210, 16. uolucrem fellis amaritudinem non habentem 213, 20. simplicitas puri cordis 218, 12. mellis crassi dulcedo 225, 11. ut cadentium micarum exiguitate pascantur 248, 14. praegnans cutis inmanitas 265, 13. pondus tantae ueritatis 273, 17. traditionis audacia 282, 5. heu nequitia tui, o Pilate, facinoris, quam patraisti 284, 7. praesentes mentium diuersitates intendens 288, 17. *sim.*
 summitas digitorum extrema 181, 7.
 super: altis ire super nube C V 430. iam super astra sedet H I 83, 84.
 supercilium ponere C I 3. erectum supercilii fastigium deponere 175, 2.
 superiores 286, 10.
 supplicanter 174, 2.
 supplicium: femina longae passionis supplicio desperata 240, 14.

supra: cumque annos duos gereret supra decem 211, 9. qui supra creaturam dominatur uniuersam 287, 10.

suscipere prouinciam 171, 9.

suspendere: suspendit ad ubera natum C I 113. grauidam cutem susponderat alius IV 176. animam laqueo suspendit ab alto V 131. ad lactei potus ubera suspendit 182, 2. elementa — statione suspendit 188, 13. nec donum dilatione suspendit 233, 5. ne quo se tempore prius a pietate suspenderet 277, 4. sed cum diuina clementia — iudicii suspendit ultionem 280, 5. — a genuinisque aequoribus suspensus (piscis) 252, 9. synagoga C V 357. 297, 16.

Syneclecte, sacra uirgo ac ministra 9, 5.

synonymorum coaceruatio: cana priorum patrum origo C I 94. amici fomitis aestu I 131. semper ut una manens deitatis forma perennis I 297. blandi saporis inlecebris II 1. spatiosa lati aula poli II 60. per loca deuia mutati callis II 103. erectae fastigia pinnae II 210. agmen mediae turbae III 26. ualidae lampadis aestu III 33. tristes morborum pestes III 160. ad maesti lugentia culmina tecti III 129. igneus ardor solis III 279. candida forma niuis III 282. opima fertilitate tumens IV 11. pluribus exsequiis et inani funere passum IV 129. chaos infernae penetrabile gehennae IV 148. discrimina uitae amissae IV 137. reduci conuersus tramite IV 203. mortalis forma tegminis humani IV 267. caduca uagi culmina saeculi IV 291. exitus mortis V 134. culmen nominis alti V 316. mentita est uox uana tibi V 348. se uisibus adstans luce palam obtulit V 362. aetherias euectus abit sublimis in oras V 425. sarcina tantae molis 3, 1. studiosae mentis officium 3, 4. procella animi turbati 3, 7. torpor cordis obtusi 3, 12. in diuersas anxiae trepidationis ambages 4, 7. superbi sanguinis nobilitas 9, 6. longae excusationis ambages 12, 2. pro metricae

necessitatis angustia 172, 1. erectum supercillii fastigium 175, 2. ubertate rerum opimarum 175, 6. in rubra testae paraspide 176, 4. poetarum studiosa consuetudo 176, 7. fabulosi carminis nugae 176, 8. nobilium pompa uerborum 176, 8. ridiculi Getae comica foeditate 176, 9. splendoris claritas 177, 11. parcite squalentibus harenosi pulueris glebis et sterili-um nuda perfrui siccitate camporum 178, 9. per liquidos puri fontis latices introite 178, 16. nimia frugis ubertate multiplicis 178, 18. rapidam pelagi fluctuantis insaniam 179, 6. repentina surgentis inundatione diluuii mersum penitus 179, 18. antiqua patrum testis origo priscorum 181, 1. summitas digitorum extrema 181, 7. retro sui uultus auersione 182, 18. nec igne circumfusi calor corripit 183, 2. siccae ieiuni marmoris uenae 184, 17. uoracis rostri rapacitas 185, 12. longa uiuacitas 186, 2. anxiae puppis trepidatione iactatus 186, 11. tyrannicae legis atrocitas 187, 1. cuius rabies Achaemenii furoris igne succensa torrentem fornacis propriae superabat ardorem 187, 3. uecordi insania raptus 187, 9. instabilis mobilitas 189, 11. depulsae noctis abscessu 190, 2. spinosa aculea 191, 3. incepti tramitis institutum 191, 6. de terrena mortalis regni ciuitate 191, 10. per deuios curui callis anfractus 193, 4. caligantis tartara secutus est tenebrosa 193, 6. quia uana est coram Deo mundana sapientiae fragilis disciplina 194, 14. arcis summae fastigium 194, 21. apostolici culminis et honoris apex duodenus 196, 7. uetusta memorans antiquae mortis exordia 196, 9. inlecebrae blandi saporis 197, 3. uenialis indulgentia 198, 12. originalis maculae foeditas 199, 3. nullius maculo naeuo fuscata 199, 13. sincera castitas 200, 1. beati uentris honore conspicuo 201, 7. sola placens singulariter 201, 10. domicilium suae mansionis 202, 11. nebulosae caliginis obscuritas

204, 2. iucundi uultus serenitas 204, 2. uetustatis senium 208, 13. uolucris cursu fugacia tempora 211, 14. muti patris a silentio temporali 212, 6. tenebris nocturnae caecitatis ortum 212, 10. sacri corporis maiestas 212, 18. lex mandati 214, 3. regni fragilis et caduci cupiditas 216, 20. uirtus maioris potentiae 217, 6. alta sublimis templi fastigia ac cacumen excelsi pinnaculi 218, 2. donum tanti muneris 220, 9. prece huius supplicationis 221, 10. lucis illius dies 223, 2. uictuales epulae 224, 9. magnae famis penuria 224, 22. acidi dogmatis uirus 226, 13. sponsio paris eadem conditionis 227, 6. magnae remotionis abscessus 230, 9. aegrum morientis filii incommodum 233, 2. sospitatem uoce praestitit, sermone concessit 233, 6. uitia morborum 233, 14. ualidi lampas ardoris 234, 10. sors animae trepidantis ambigua — pendebat 234, 11. sedulis officiosa seruitiis 234, 16. cursus rapida commotione praecipites 237, 2. languens torpor 237, 2. quieti iam gurgitis lenitas 237, 4. pecus immunda sordium obscenitate foedissimum 237, 16. morbus marcidiae tabis 238, 12. sordium squalor 238, 16. robur arentis ligni 239, 3. gratae mutua redhibitione mercedis 239, 5. amissi pignoris clade 239, 10. finis extremus 239, 11. undosi sanguinis riuus 240, 17. sui muneris donum 241, 1. miserandae domus tecta lugentia 241, 5. inlaetabilis multitudo — crebris clamoribus doloribus aedes confuderat infelices 241, 9. frigidae mortis rigor 241, 19. imperiosae uocis arbitrio 241, 20. puri muneris gratia 244, 5. pigri torporis glacies 245, 1. ad dolos artium 245, 10. post expulsam saturatae plebis esuriem 246, 20. tumidos spumosi gurgitis fluctus 247, 19. in locis arida siccitate ieiunis 249, 4. languens inedia 249, 6. sublimium meritorum grande fastigium 250, 15. meta finalis luminis 251, 4. hami decipientis insidiae 252, 8. exigua

paruitas 253, 7. tumor superbi fastus 253, 9. tenuis angusti callis uia 256, 9. sub uilissima pauperis forma 257, 8. caligans nox 257, 19. parui gemitus afflictio 260, 7. species simulatae mortis 262, 1. stagnum marini gurgitis 262, 4. aquosum marmor 262, 10. torpor pigrae mortis 263, 11. plagae uulnerum 263, 19. 288, 6. copiosae messis germen uberrimum 264, 4. falsae crassitudinis tumor 265, 12. sinus augebatur inmodicus 265, 15. maculosa corporis obscenitate foedissimi 266, 11. anctor et conditor 267, 6. ignorans prorsus ac nesciens 268, 15. coetus magnae multitudinis 269, 2. legitimae consuetudinis instituto 269, 3. per tenebras geminae caliginis 270, 15. dubia trepidatio 271, 7. iussu imperiosae uocis 271, 10. penetrabile inferni 271, 12. testimonium paternae professionis 273, 15. restituit ac sanauit 277, 4. larinarum roribus 278, 9. alta cacumina 278, 5. rabidi tumultus insaniam 278, 11. clementia patienti longanimitate mitissima 280, 5. remissio neglegentis agricolae 280, 12. caligo tenebrarum 281, 7. deriguit et horruit 281, 13. demens furor 282, 9. funestis genus exitii morsque — cadaueris 282, 16. sublime fastigium 283, 1. sub imaginis inclusione 284, 18. rediens ac resurgens 285, 6. reducis uultus auersio 285, 10. uiolenta saeui roboris instrumenta 285, 14. primae lucis origo 286, 6. atrocitas ferocis instituti 288, 18. palmes uitis suauissimae 288, 20. sermonis increpatio 289, 6. blanda amoenitas 289, 17. iter diuersi callis 290, 4. tumuli sepultura 290, 4. thesaurum corporis pretiosi 294, 1. tumuli fores et ianua 294, 8. fouea tui casus et periculi 296, 15. diuersis temporibus et momentis 298, 7. quae nuper gesserat ante 298, 13. repetit ac reuoluit 301, 9.

Taciturna spiramina C II 147.
tales prophetae 251, 2. — talia =

- tanta: quae talia sentiebat admittere 290, 23.
- tamen *nostrum* 'überhaupt': si placari tamen is possit, qui laedere non desistit 246, 7.
- tamquam si diceret 243, 10. tamquam debitum exigas 267, 17. tamquam denuo fuerit editus et creatus 271, 16.
- tantundem sceleris C V 43. sacrilegii 275, 19.
- tartara C II 297.
- tartareus cibus C I 53. cibi 178, 13. caecitas 261, 20.
- tellus cruenta C I 51.
- temerare: nullo temerante pudore H I 53.
- temerator 197, 4.
- temperies uernalis plagae 180, 17.
- tempora: septena tempora lustrat C I 210. septem tempora uiderunt peruagatum 187, 14.
- temporale aeuum 211, 10. silentium 212, 16.
- temporum usus rarior*: de stirpe creas ut mystica uirtus monstraret C I 71. sorbuit et — redit I 135. adfatur asella — linguaque rudenti edidit humanas animal loquellas I 162. sequitur iubentis imperium quacumque trahit sententia nutu I 241. postquam crescere coepit origio, perit (*fort. periit*) clademque a semine sumpsit II 10. puerilia mactat milia plangoremque dedit II 121. rupit — secuit — ferit — premit II 125. nec tantum hoc gaudete uiri, quod spiritus ater subiaceat uobis, quantum quod — scribat IV 162. quidquid res dura negarit, sola oratio praestat IV 217. clarificaui clarificemque (*clarificabo al.*) V 10. hunc eligit (*elegit codd.*), hunc reprobauit V 213. quod cum dederit, non amittit 4, 7. cur metrica uoluerim componere 5, 1. quod uersuum uiderint blandimento mellitum, tanta cordis auditate suscipiunt 5, 9. proferant sua, si qui carpere nitentur 175, 5. supercilii deponere fastigium, si carus aduenies 175, 3. postquam morte condemnas 179, 14. dum uitam denegat adquisiuit 182, 6. nec enim dignus est gaudere — qui dissiparit 182, 18. sequitur iubentis imperium creatura, quacumque nutu traxerit diuina sententia 188, 22. minus se donare pronuntians quam donabat 241, 17. hunc sic curauit, ut daemone uacuasset — repletus 242, 18. nec tanta fuit copia cum daretur quanta fuit in reliquiis iam fastidita cum tollitur 246, 21. in tantum Domini fulgor solem superabat et niues, ut solem quidem niuesque conspiceret facile cuilibet obtutus subpeditet — apostoli concidissent 250, 10. ostendit malum non esse quod eius est, si operarius illud bonus habuerit 256, 18. nutrit sua namque uulnera qui celarit et negligit 260, 5. quam uiolenter impetras quod optaris 367, 16. quidquid enim pro qualitate difficili res durior abnegarit sola uotis simplicibus — oratio frequens obtinet 267, 19. qua moriturus fuerat (*erat Carm.*) 271, 4. deposuit — ut ab huius obscuri dignitate nec Iudam fecisset exortem 274, 22. qui religionis ritu Iudaicae princeps illa quidem tempestate fuerat sacerdotum 277, 17. quo apud pium iudicem facilius sibi relaxari meruisset errorem 280, 18. inuadunt — perpetrarunt 290, 5. sicut enim uina suauium cum fuerint in acetum triste conuersa, cunctis a mensarum poculis repulsa iactantur 291, 15. et ne fides defecisset, agnoscitur 292, 12. *cf. consec. temp.*
- tempus nocturni operis 296, 21.
- temulenta calx 180, 20.
- tenacitas muti silentii 4, 3.
- tendere *c. d.* litoreis tendere brachia saxi C III 55.
- ter *i. q. tertio*: C II 199, 200. — tertio 301, 9.
- terminus: dubio pependit natura sub termino 291, 1.
- terrena uicinitas 179, 7.
- testa rubra C I 16.
- testamenta geminae consona legis C I 145.
- testimonium paternae professionis 273, 15.

- testis pro uirgine partus C II 46.
 200, 4.
 thesaurum (*T*) C I 93.
 Thesidae C I 43. 178, 3.
 tholus: regia fuluis emicat aula tholis
 C I 284.
 Thomas C V 378. 299, 5. 300, 2.
 timere: Christum uenire quid times
 H II 30.
 Timeus (*plerique*) C IV 210. 267, 10.
 tiro 2, 1.
 tirocinium 7, 6.
 Tonans *i. q.* Deus: C II 205. V 17,
 72. Dominus tonans C I 27.
 tonitruus C V 13, 15. 274, 2, 8.
 tormentum et poena malorum H I
 107.
 torrentum aquarum uada C II 157.
 torrida damna C I 129.
 totiens C V 306. 294, 13.
 totus = omnis: totis extincta medul-
 lis C III 38. qui totum praestare
 potes III 113. totis uirtutibus
 implens III 159. sed totum con-
 spicit ipse IV 15. patiens sub-
 iecto corpore totum (omnia *Pros.*)
 V 99. totum gubernat V 426.
 toto cedentibus aeuo H I 97.
 gratia totis gentibus extat H
 I 101. — totum commune Patris est
 C I 312. 193, 15. — totarum ui-
 rium studio 191, 8. hydrias totas
 feruisse uindemia 232, 13. totis
 uirtutibus opulentos 243, 3. qui
 totum lege tenet 256, 10.
 toxica letalis suci nutrimenta 178,
 12.
 trabales laquei 282, 13.
 tractare *i. q.* cogitare, meditari: quem
 tractat fraude necandum C II 82
 — nec proprias bene tractat opes
 C IV 19.
 tractus: de quorum tractibus deriuata
 per totius mundi litem flumina
 uagantur innumera 244, 2. corusci
 siderum tractus 303, 2.
 traditor C V 28. 275, 2. 276, 13.
 trahere: uocem non aure trahebat
 C IV 102. uolumina traxit C IV
 149.
 transfretare 235, 8.
 transigere: corui diurnis epulis trans-
 egerunt 185, 12.
 transplantati Dei C I 275. 190, 16.
 tribuere: uisibus humanis tragicas
 tribuere figuras C IV 171.
 trinae laudis munera 209, 11. trina
 negatio 301, 10.
 tripertitus 224, 2.
 triplicabile C I 298.
 triplicare C I 298.
 tripudians 180, 19.
 trisulcae linguae C I 133. 183, 8.
 triticea seges 267, 8.
 tropaeum C V 321.
 truculenta oscula C V 68.
 tuba Dominicae stationis exclamat
 195, 1. 297, 11.
 tumultus *i. q.* multitudo C III 257.
 294, 20. — *i. q.* congregatio C V
 312.
 tumulus C III 72.
 tunc *pro* tum C II 44. 202, 3. turba
i. q. multitudo C III 115, 214, 261.
 IV 110, 240, 282. 307, 376. — 210,
 9. 240, 3. 246, 16. 262, 3, 10.
 271, 2. 272, 13. 274, 12. 292, 11.
 tutus: consanguinei tutus medicamine
 limi C IV 262.
 typica uia C V 396. t. Moyses 246,
 11. intellegentia 300, 10.
 tyrannicae legis atrocitas 187, 1.
 tyrannis sanguinolenta 210, 9. prae-
 sumpta 222, 19.
 Tyria loca 261, 11.
 Tyriae partes C III 242.
 Tyrus C IV 99. 248, 10.
 Uacare: quo nihil a deitate uacet C
 V 197.
 uacuare: inlaesum uacuauit iter C
 II 46.
 uacuum labor C IV 117.
 uagina condi custode 277, 9.
 uanitates Memphiticae 265, 6.
 ubi *e. q.*: in illo tamen euidenter
 Dominus Iesus ipse capitulo iuris
 sui potentiam — docuit, ubi disci-
 pulos confortabat 220, 17. nescit
 enim tempus — ubi fortissimus
 miles gratulabitur corona 223, 3.
 euangelica lectio declarauit, ubi
 agnoscere iussit 230, 3. prima uir-
 tutis documenta patefecit, ubi
 conuiuia non pasci uisus est 232, 2.
 uector C III 102. 239, 5.
 uel = et: C III 303. IV 305 (*cf.*
Pros.). V 155, 427. — 7, 3. 173,
 3. 206, 6. 253, 4. 268, 12. 283,
 20. 291, 5, 12. 301, 8. = sal-

- tem C III 122. — uel — uel —
aut: uel colaphis pulsare caput
uel caedere palmis aut spuere in
faciem plebs execranda quieuit C
V 98. — uel iure 186, 8. uel
potius 191, 5. uel magis 248, 7.
uel sero 259, 1. uel potius 284, 8.
uelle *subst.*: cui condere uelle est C
IV 14. — *c. acc. c. inf.* C III 88.
uena silicis 3, 12. uerum 210, 9.
ueneo, uenitus H I 21.
ueneratores holerum 190, 15.
ueniam habere C IV 249.
uentosa gloria C II 225.
uereri = uenerari C I 244.
ueritatem in crimen protrahere 283, 9.
uernaculus 195, 10.
uernalis plaga 180, 17.
uestigium *i. q.* pes C III 100, 235.
IV 41, 67. V 25, 431. — 2, 14.
178, 3. 180, 5. 183, 16. 239, 4.
247, 8. 259, 17. 275, 2. 279, 1.
300, 13. 303, 3.
uetus ruina C IV 73.
uexilla C I 337. 194, 22.
uia *i. q.* ansa: dediderimus hinc ali-
quam obtreccionis uiam 172,
4. — uiae: cogitationes etenim et
uoluntates uiae sunt operum 256, 3.
uiator pelagi C III 234. 247, 19. —
298, 4.
uicinus: species sibi contrarias non
audent uicinas efficere 190, 4.
caelo faceret uicinos 219, 11.
uicissim H II 71.
uictima = mactatio: quod sponte se
Christus mitis agnus offerret ad
uictimam 182, 10.
uictor exercitus 185, 7.
uictuale solatium 243, 13.
uigiles C V 301.
uiolenta potestas 236, 17.
uiperi morsus 179, 15. motus 182, 7.
uirgineus annus C III 110.
uirginitatis honor C II 67.
uirgo parens C V 322.
uirilis animus 10, 1.
uirtus *i. fere q.* uis, *δύναμις*: C
III 2, 127, 257. IV 57, 106, 158.
V 1, 266, 326, 434. 180, 1.
185, 19. 192, 23. 208, 11. 232, 1.
238, 13. 249, 3. 261, 10, 19. 267,
16. 295, 7, 19. 297, 2. 303, 7. — uir-
tutes *i. fere q.* miracula C I 95.
III 95. IV 125, 204. 177, 1.
181, 3. 218, 11. 236, 11. 241, 16.
243, 3. 246, 2. 258, 2. 263, 1.
273, 1.
uisio tanti triumphii 302, 10.
uisus: huius se uisibus obtulit C V
362.
uitale sepulchrum C I 193. 186, 13.
auxilium C IV 133. 263, 7. flabra
C V 52. aurae 177, 18. semen
178, 16. pagina 195, 11. auiditas
225, 4. termini 239, 8. iter 258,
17.
uitium *i. q.* passio: pro filiae uitio
anxiata mulier 248, 11.
uitrei campi C III 235. 247, 18.
uitrea caro 266, 6.
uiuax senium 251, 3.
uix = tantum C IV 203.
uixdum 210, 10.
umbraculum aetheriae frondis 232,
15.
una C III 30. V 379. *al.*
unanimus C IV 218. unanimes 301, 3.
unda *i. q.* aqua C IV 224. 268, 8.
270, 9.;
uocabulum: per similis uocabuli sacra-
mentum 185, 9. uocabulo pariter
conuenienter ac merito 186, 3.
quem Didymum uocabulo nuncu-
pabant 299, 6.
uoces blandae orationis 6, 70.
uolucres aurae C IV 47. turpem uo-
lucrem 189, 5. alis uolucris iucundi-
tate diffusis 236, 16.
uolumen operis nostri 1, 3. uolumina
uniuersa librorum 303, 12.
uoluntarius 5, 13. uoluntarie 291, 20.
uoluptates carminum 179, 15.
uoluptuosa fallacia 179, 15. temptatio
229, 12.
uomere: ieiuna nouum uomuerunt
marmora pontum C I 157. siccae
ieiuni marmoris uenae potum
cunctis uomuere multiplicem 184,
17.
uotiuue suscipere 262, 15.
uulnera arcebant geminas palmas C
V 219.
urna: geminae urnae 263, 6.
Ursinus antistes 7, 5.
Ursinus uel Ursicinus presbyter 8, 5.
usque: tartareum discenderit usque
profundum C V 137.
usus: in usum pristinum reformauit
248, 21.
ut: dic ut — uertatur C II 179. ut
nullum (= ne ullum) metuatis

- hostem C IV 156. beatus auctor
saeculi seruile corpus induit, ut
carne carnem liberans non per-
deret H II 7. quale nomen habe-
bit hoc crimen, ut — ambiat 204,
18. illam scilicet misericordiam
postulabant, ut diem reformaret
242, 7. similis itaque sensus osten-
ditur et ut se benedici praecipiat
222, 13. — uetat ut mortuam lugeri
uicturam 241, 11.
- utpote qui 1, 4.
- utris: cuius uenter aqua redundante
perspicuus utris putabatur esse,
non uterus 265, 13.
- utraque elementa 282, 18.
- uultus: ut noctem remouens cali-
gantem extinctis diem uultibus
reformaret 242, 7.
- Ymni caelestes C IV 306. 272, 13.
dulces H II 85. h. generalis 222,
16.
- Zacharias 203, 19.
zelus H II 89.
-

ADDENDA ET CORRIGENDA.

- p. 6, 7 pinnis *pro* pennis.
p. 12, 10 *uerba* quia pascha — Christus *sunt ep. ad Cor. I* 5, 7.
p. 14, v. 3 *adde ad testimonia* Auson. p. 125, 3, 2 (ed. C. Schenkl)
item p. 23 v. 99 Ovid. *Trist. I* 5, 53.
p. 23, v. 102 *adde comma post L et Reg. 1.*
p. 24, v. 119 *not. add. fort. Christus cf. Pros.*
p. 35, v. 268 *not. del. comma post lignea A.*
p. 52, v. 113 pignora *pro* pignera *cum libris antiquissimis.*
p. 57, v. 197 *not. illi S (in ras.) Arntz., pro (in ras., Arntz.).*
p. 74, v. 138 *not. constricto T pro A.*
p. 87, v. 305 *not. L pro BL.*
p. 95, v. 72 *et* 73 *paenitet pro poenitet.*
p. 111, v. 290 heres *pro* haeres.
p. 121, v. 103 *not. plausit et sonuit pro plaudit et tonuit.*
p. 124, v. 137 *not. descendit ad add. H.*
p. 126, v. 166 *not. post L² comma del.*
p. 146, *subscr. QVINQ: pro QVIVQ:, SEDVLII (I, a m. 2) pro I₁.*
p. 167, v. 81 Xeromyrram *pro* Xeromyrrham.
p. 172, 18 immensa PR.
p. 178, 1 inluuiem *pro* ingluuiem.
p. 183, 22 *not. numerus 22 ad patris referendus.*
p. 185, 15 *adde comma post perfidus.*
p. 193, 14 *dele comma post Dominus, interpunge post Patris est.*
p. 201, 20 militiae *pro* militae.
p. 205, 9 inmemor *pro* immemor,
p. 221, 6 filius *pro* Filius.
p. 235, 2 *numerus 2 ad seruiret referendus.*
p. 242, 11 *not. supplicum PR pro P.*
p. 249, 8 *not. exhausus BI pro I.*
p. 264, 12 *not. do PBv pro Pv.*
p. 265, 2 *not. euangelista B pro Bv.*
p. 266, 15 *not. post deficit spatium.*
p. 280, 10 *paenitentiae pro poenitentiae.*

p. 283, 4 *not.* modo HB*v* *pro* H, 16 *dele* utroque loco, 17 deputatus] est RB.

p. 285, 20 *not.* ex////tendi R *pro* extendi.

p. 296, 10 *not.* nota B *transp.*

p. 299, 1 *not.* contribulatum] humiliatum H*v*.

p. 307, 3 RVFII *pro* RVFI.

Praeterea B *addendum ad* H*v* *in notis* 213, 12. 217, 3, 7. 228, 11
246, 21. 252, 12. 258, 8. 282, 5. 298, 11.

TRENT UNIVERSITY

0 1164 0195579 8

LR BR60 .C6 v.10

Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum.

DATE	ISSUED TO
	92654

92654

